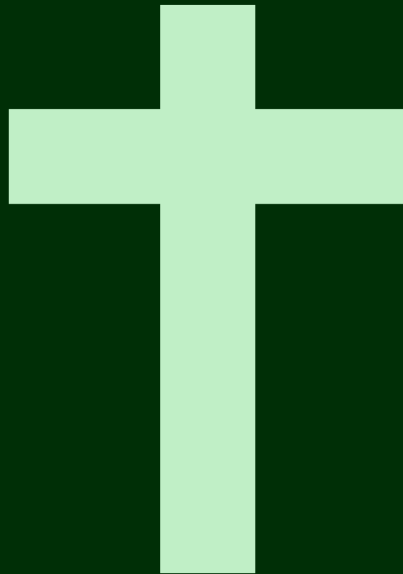

Na Taratara TeAtua i
naa taratara Takuu

The New Testament in the Takuu language of North Solomons
Province, Papua New Guinea

Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu
The New Testament in the Takuu language of North Solomons Province, Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Takuu long Niugini

Copyright © 2009 Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Language: Takuu

Translation by: Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Contributor: Isles of the Sea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-04-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Jun 2022
78ef068e-b7cb-5f13-bf46-55a4db12e0f1

Contents

MATTHEW	1
MARK	64
LUKE	104
JOHN	170
ACTS	214
ROME	271
1 CORINTHIANS	297
2 CORINTHIANS	321
GALATIANS	337
EPHESIANS	347
PHILIPPIANS	356
COLOSSIANS	363
1 THESSALONIANS	369
2 THESSALONIANS	375
1 TIMOTHY	379
2 TIMOTHY	386
TITUS	391
FILEMON	395
HEBREWS	397
JAMES	416
1 PETER	423
2 PETER	431
1 JOHN	436
2 JOHN	443
3 JOHN	444
JUDE	446
REVELATION	449

MATTHEW TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA MATTHEW TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaatatara Matthew etaratara maa naapurepure TeAtua nituku ma anagama imuaraa, teenei ehakattino i Jesus, teenaa maa Jesusraa kote tama maki hakasao naa tama te maarama nei inaa haisara laatou. Telono taukareka nei see mee maa etaratara koi kinaa Jew, te kanohenua ni haanau mai ai Jesus notipuake Ia, teenei se taratara ehano kinaa tama hakkaatoa i te maarama nei.

Matthew ehakamoe hakaraa oi iloo anataratara nei ki hainauhie taatou tepaupau. Telaupepa nei ekaamata kite saaita Jesus ni haanau, aa ki oti raa kutaratara i tana saaita ni hakaukau tapuria John aa i tana saaita ni usuusuhia Satan. Teenaa kutaratara hoki i tana saaita nikaamata i ana heuna no hakahea kaakonaki te henua inaatatara TeAtua, aa i ana hakamasike naa tama emmaki i Galilee. Imuri naa taratara nei raa, Matthew kuhakatu hoki i te masike ana Jesus i Galilee no hano ki Jerusalem, teenaa kutaratara inaa vana ni ssura i te wiki hakaoti Jesus, no tae ki tana saaita ni tuukia kite kros no mate aa i tana saaita ni masike i te mate no ora hoki.

Te Lono Taukareka inaatatara Matthew nei etaratara maa Jesus kote Tisa hakamaatua teelaa e iloa te tarataraina a Ia te hakataakoto naa Loo TeAtua, aa e akonaki te henua inaa tiputipu te Nohorana TeAtua. Te mahiana ana akonaki nei e vvae no hakatu kilaro naa tahito taratara erima: (1) Naa akonaki i aruna te Mouna, teenaa e taratara inaa sosorina ma naa heuna naa tama te Nohorana te Lani, aa e taratara hoki inaa vana naa tama naa elavaa te mee aa ma naa vana makissura ilaatou imuri (sapta 5-7); (2) Naataratara Jesus nikauake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol i te saaita naa tama naa ni heunatia a Ia kioo no mee ana heuna (sapta 10); (3) Naapapapol i te Nohorana te Lani (sapta 13); (4) Naatiputipu te disaipol maaoni (18); aa (5) Naataratara i te hakaoti te maarama nei aa te sura iho te Nohorana te Lani (sapta 25-25).

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa tippuna Jesus aa te haanau mai ana Jesus 1—2.23

Naa heuna John te Baptis 3.1—12

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.13—4.11

Jesus e mee ana heuna i Galilee 4.12—18.35

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa inaa kina tauppiri ki Jerusalem 21.1—27.66

Te Ariki ku masike i te mate no hakasura ki ana disaipol 28.1—20

*Te manava Abraham e au no tae ki Jesus
(Lk 3.23-38)*

¹ Teenei ko naa hano iho te manava inaa tippuna Jesus Christ: Jesus e au i te manava David, aa David e au i te manava Abraham.

² Abraham ni sura tana tama ma ko Isaac,
Isaac ni sura tana tama ma ko Jacob,
Jacob ni sura tana tama ma ko Judah ma ana taaina.

³ Judah ni ssura ana tama ma ko Peres laaia ma Sera (te tinna laaia raa ko Tamar).

Peres ni sura tana tama ma ko Hezron,
Hezron ni sura tana tama ma ko Ram,

⁴ Ram ni sura tana tama ma ko Aminadab,

Aminadab ni sura tana tama ma ko Naason,
 Naason ni sura tana tama ma ko Salmon,
⁵ Salmon ni sura tana tama ma ko Boaz (tana tinna raa ko Rahab),
 Boaz ni sura tana tama ma ko Obed (tana tinna raa ko Ruth),
 Obed ni sura tana tama ma ko Jesi,
⁶ Jesi ni sura tana tama ma ko David, te Tuku,
 David ni sura tana tama ma ko Solomon (tana tinna raa ko te aavana Uriah imua),
⁷ Solomon ni sura tana tama ma ko Rehoboam,
 Rehoboam ni sura tana tama ma ko Abaisa,
 Abaisa ni sura tana tama ma ko Asa,
⁸ Asa ni sura tana tama ma ko Jehosafat,
 Jehosafat ni sura tana tama ma ko Jehoram,
 Jehoram ni sura tana tama ma ko Usaia,
⁹ Usaia ni sura tana tama ma ko Jotam,
 Jotam ni sura tana tama ma ko Ahas,
 Ahas ni sura tana tama ma ko Hesekaia,
¹⁰ Hesekaia ni sura tana tama ma ko Manasseh,
 Manasseh ni sura tana tama ma ko Amon,
 Amon ni sura tana tama ma ko Josia,
¹¹ Josia ni sura tana tama ma ko Jehoiakin aa ma anataaina, teenaa ko te ssao te kanohenua Israel raa ni toa no karapusina ki Babilon.✧
¹² Kaamata ite ssao te kanohenua Israel nitoa ki Babilon notae ki te haanau ana Jesus raa, te manava naa ni hano iho peenei:
 Jehoiakin ni sura tana tama ma ko Shealtiel,
 Shealtiel ni sura tana tama ma ko Serubabel,
¹³ Serubabel ni sura tana tama ma ko Abiud,
 Abiud ni sura tana tama ma ko Eliakim,
 Eliakim ni sura tana tama ma ko Asor,
¹⁴ Asor ni sura tana tama ma ko Sadok,
 Sadok ni sura tana tama ma ko Akim,
 Akim ni sura tana tama ma ko Eliud,
¹⁵ Eliud ni sura tana tama ma ko Eliasar,
 Eliasar ni sura tana tama ma ko Mattan,
 Mattan ni sura tana tama ma ko Jacob,
¹⁶ teenaa Jacob ni sura tana tama ma ko Joseph,
 aa Joseph ko te aavana Mary, te tinna Jesus, ttama e taapaa ma ko te Mesaea.
¹⁷ Teelaa ni haanauna katoo esinahuru maa haa, e kaamata iho i Abraham notae ki David, aa e kaamata i David notae kite ssao te kanohenua Israel nitoa ki Babilon raa, teelaa ni haanauna esinahuru maa haa. Aa e kaamata ite ssao naa notae ki te haanau ana te Mesaea raa, teelaa ni haanauna hoki e sinahuru maa haa.

Te haanau iho ana Jesus Christ
(Lk 2.1-7)

¹⁸ Tetarata ite haanau mai ana Jesus Christ raa e hano peenei: Te tinna Jesus, Mary, nitarikai ki Joseph, aa ite saaita te takarua raa seki aavvana raa, Mary ku iloa maa ia ku haitama i naa mahi Te Aitu Tapu.✧
¹⁹ Joseph se tama e hiihai ki te tiputipu e tonu lokoi, teenaa a ia ni see hiihai maa Mary kihakanaparia a ia imua te henua. Teenaa mee iloo tana maanatu kitiake seemuu tetarikai laaua naa. ²⁰ Ite saaita Joseph koi taka no maanatu itanavana kimeeraa, a ia nimiti inaa tuu ake te ensol Te Atua raa no mee ake kiaa ia, “Joseph te mokopuna David nei,

koe see matakū te toa a koe Mary ma se aavana aau; te ffine naa e haitama i naa mahi TeAitu Tapu. ²¹ Aia maki haanau mai tana tamariki tanata, aa koe kutaapaa koe tetamarikinaa ki Jesus, iaa Ia maki hakasao tana kanohenua i naa haisara laatou.”✧

²² Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara TeAtua teelaa ni tarataraina tana pure: ²³ “Te taupu raa maki haitama, no haanau mai tana tamariki tanata, aa te tamariki naa maki taapaa te henua ma ko Immanuel.” (Teena ko te taratara e mee maa, “TeAtua enoho ma taatou.”)✧

²⁴ Teena ite saaita Joseph ni maahuru raa, aia ni hakannoo ki naa taratara ekauake te ensol TeAtua no aavanatia aia Mary. ²⁵ Tevana iaa te hai aavana naa ni see moemmoe ma see hai aavana no tae iloo kite saaita Mary ni haanau, teena Joseph nitaapaa aia te tamariki raa ki Jesus.✧

2

Naa horau e oo ake i te anake no mmata i Jesus

¹ Jesus ni haanau i te taon Bethlehem i Judea, ite saaita Herod ni tuku. Ite saaita naa raa, e mee naa tama ellau te tokatoka i naa hetuu ni oo ake i naa matakaa ina ettuu i te anake ki Jerusalem. Naa tama naa ni oo ake no vasirisiri peelaa, ² “Teehea tetamariki e haanauria iho ma setuku naa Jew? Maatou nikkite i te masike mai ana tana hetuu raa i te anake, aa te nei maatou ku oomai no lotu kiaa Ia.”

³ Te saaita Herod ni lono i naa taratara nei raa, tana manava ni hakallika iloo, aa naa tama hoki i Jerusalem raa ni lono i te taratara nei.

⁴ Herod ni aru ake naa maatua hakamaatua raa hakkaatoa ma naa tisa naa Loo raa no vasiria, “Te Mesaea raa maki haanauria mai i hea?”

⁵ Naa tama naa ki mee ake, “Te Mesaea raa maki haanau mai i Bethlehem iloto Judea. Naa taratara te pure TeAtua ni sissii raa e taratara peenei:

⁶ ‘Bethlehem, koe see mee ma se tamaa henua vare koi e tuu iloto Judea.

E mee te tuku maki haanau mai i te taon naa, teena ko te tama maki roorosi i tuku kanohenua Israel.’ ”✧

⁷ Teena kkave iloo te taratara Herod ki naa horau ni oo ake i te anake raa no vasiri seemuu ki naa tama naa ki ilotia aia tessao te hetuu raa ni sopo ake.

⁸ Araa teena, heunatia iloo ia naa tama naa ki oo ki Bethlehem, ka taratara ake peelaa ki naa tama naa, “Kootou oo atu no ssee hakaraaoi iloo kilaavea kootou tetamarikinaa, aa te saaita tetamarikinaa elaavea kootou raa, kootou ku hakaari mai ki iloa nau, ki hanatu hoki nau no lotu iaa ia.”

⁹⁻¹⁰ Te saaita Herod ni oti te kauake ana taratara naa raa, massike iloo naa tama naa ka oo. Iloto te ara raa naa tama naa nikkite hoki i te hetuu teelaa nikkite laatou e hanake i te anake. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou nikkite i te hetuu naa. Te hetuu naa ni hano vaamua laatou no takoto iloo i aruna te kina tetamariki raa enoho ai. ¹¹ Naa tama naa ni oo atu no uru atu iloo kiloto te hare, aa ite saaita laatou nikkite i te tamarikinaa enoho mai ma Mary, tana tinna raa, naa tama naa ni ttuu katoo ki naa tui laatou no lotu kiaa ia. Teena ffana ake iloo naa kol, naa ‘frankincense’, aa ma naa ‘myrrh’ no tuku atu kimua te tamariki.

¹² Teena ahe iloo naa tama naa kite henua laatou itelaa ara, i te aa, i laatou ni mmiti i naa taratara ake TeAtua ki see ahe laatou ki Herod.

Te haimaatua raa ku ffuro ki Egypt

¹³ Ite saaita naa horau naa ku oti te ahe raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti no mee ake, “Herod maki seeia aia

te tamariki naa ki taia. Masike, koe ku too te tamariki naa ma tana tinna raa, kootou ku ffuro ki Egypt no nnoho ki tae iloo ki taku saaita ma ki vanaatu ki hakattaha kootou.”

¹⁴ Teenaa masike lokoi Joseph no too te haitinna raa no ffuro laatou i te poo ki Egypt. ¹⁵ Laatou ni nnoho i te kina naa no tae iloo ki te saaita Herod ku mate. Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara TeAtua ni tarataraina tana pure, teenaa ko te taratara e mee peelaa, “Nau ni kannaa ki taku Tama raa ki hakataha i Egypt.”☆

Naa tamalliki raa ku taaia Herod

¹⁶ Saaita Herod ni iloa maa ia ni hakarereesia naa horau ni oo ake i te anake raa, a ia ni loto hakallika iloo. Teenaa heuna iloo ana soldia raa kioo no taaia katoa naa tamalliki koi punaamnea no tae iloo ki naa tamalliki ku tae ki naa setau e lua i Bethlehem ma naa matakaaina e ttuu tauppiri atu. I te aa, i naa horau raa ni taratara maa te hetuu raa ni kiitea mua lokoi laatou i naa setau e lua ku oti te llaka raa.

¹⁷ Teenei naa taratara Jeremiah, te pure TeAtua, ku ttino maaoni; teenaa ko ana taratara ni sissii peelaa:

¹⁸ “Teelaa se tama ku mate hakaoti i ana tanitani mai i Ramah.* Rachel e tanitani i tana aroha i ana tamalliki; Aia see hiihai maa ia e haka aneaneria, i ana tamalliki raa ku mmate.”☆

Te haimaatua Joseph ma Mary aa ko Jesus ku ahe ki Nazareth

¹⁹ I te saaita Herod ku oti te mate raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti i Egypt, ²⁰ no vanaake kiaa ia, “Masike no too te haitinna naa aa kootou ku ahe ki Israel, i naa tama ni haia laatou te tamariki naa ki taia ki mate raa ku oti te mmate.” ²¹ Teenaa masike iloo Joseph no too te haitinna raa no ahe laatou ki Israel.

²² Tevana ia i te saaita Joseph ni lono maa Arkelaus ku sui tana tamana, Herod, no tuku i Judea raa, a ia ni matakua te hanatu ki te kina naa. Teenaa TeAtua ni hakasura atu hoki kiaa ia iloto tana miti no vanaake ki hano ia ki Galilee. ²³ Aia ni hano no hakatuu iloo tana hare i te matakaaina e tupa ma ko Nazareth. Teenaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni ttino maaoni: “Aia ma ki taapaa ma se tama haka Nazareth.”☆

3

John te Baptis e hakaia naa taratara TeAtua

(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

¹ I te saaita naa raa, John te Baptis raa ni kaamata te hakaia naa taratara TeAtua raa iloto mouku, teenaa a ia ni hakaia peelaa, ² “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani raa ku saaita mai koi!”☆ ³ John raa ko te tama teelaa e tarataraina Isaiah, te pure TeAtua, i ana taratara ni sissii peelaa:

“Te tama raa e tanitani varo mai i mouku peelaa:

‘Penapenaa mai hakaoti te ara TeAriki, hakatonu tana saarena raa ki tonu!’ ”☆

⁴ John e hakao ki naa hekau ellana ki naa huru te kamol; a ia e tuu ki te ttuu e pena ki te kiri te manu, aa e kai naa manu e mee pee ko naa tama te laanui ma naa hani.☆ ⁵ E tammaki naa tama i Jerusalem, naa matakaaina katoa iloto Judea aa ma naa taon e ttuu i naa vasi te Riva Jordan

☆ 2.15 Hos 11.1 * 2.18 Ramah raa ko te kina Rachel, te aavana Jacob, ni tanumia ☆ 2.18 Gen 35.16-19; Jer 31.15 ☆ 2.23 Mk 1.24; Lk 2.39; Jn 1.45 ☆ 3.2 Mt 4.17; Mk 1.15 ☆ 3.3 Is 40.3 (LXX) ☆ 3.4 2 Kgs 1.8

ni oo ake no hakannoo ki naa taratara John. ⁶ Naa tama naa ni hakaari ake naa haisara laatou ki John, teenaa John ki hakaukau tapu naa tama naa iloto te Riva Jordan.

⁷ Ite saaita John nikite inaa ooake telopo Faarisi ma naa Sadiusi ma ki hakaukauria laatou raa, John ki mee ake kilaatou, “Naa kata! Ko ai tetama e vanaatu maa kootou ma kilavaa te ffuro nommuni inaa haaeo TeAtua ma ki ppesi mai?” ⁸ Kootou ffuri naa manava kootou no hakassura te tiputipu e taukareka, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. ⁹ Kootou ki see mannatu maa kootou ma ki see lavaa telaavea naa haaeo naa ma i kootou ni tama ite manava Abraham. Nau e vanaatu ki kootou: TeAtua e lavaa te huria a Ia naa tamaa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham!” ¹⁰ Te takuu raa e takkoto mai ki tuutia te laakau raa i ana patiaka. Naa laakau see ffua taukalleka raa ma ki tuutia kilaro no peesia ki te ahi.”

¹¹ “Kootou e hakaukau tapuria a nau kite vai, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Tevanaiaa tetama ma ki au imuri aku raa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi. Tetama naa setama e hakamaatua are iaa nau; aa takutino iloo see tau te sausau anataka. ¹² A Ia e taao hi tana reik raa kittahi tana kina e hakakutu naa hua wit ki vaaea naa hua wit inaa penu. Teenaa kitoa aia naa kaikai wit raa notuku kiloto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate.”

John e hakaukau tapuria a ia Jesus (Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ Ite saaita naa raa, Jesus kutae ake ki Galilee no hanake ki John ki hakaukau tapuria a Ia. ¹⁴ Tevanaiaa John nimee ma ki huria aia te maanatu Jesus, teenaa aia ki mee ake, “Ai koe ku au ai kiaa nau ki hakaukauria a koe? A koe are raa ki hakaukau iaa nau!”

¹⁵ Jesus ki mee ake, “Kau koi no hakaukau tapuria a nau. Teenei te ara taaua ki hakassura naa vana katoo TeAtua e fiffai.” Teenaa hanatu iloo John no hakaukau i Jesus.

¹⁶ Saaita Jesus ni marana ake ite vai raa, telani raa nitaaraki. Teenaa kite iloo Ia inaa hano iho TeAitu TeAtua ma se rupe no takoto iaa Ia. ¹⁷ Araa taratara iho iloo te reo raa i te lani, “Teenei ko taku tino tama e lee ai taku manava; aa nau e hiihai kiaa ia.”

4

Jesus e haaiteria Satan (Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Kiotiraa Jesus kutaakina TeAitu Tapuraa kiloto mouku ki hanake Satan no haaiteria. ² Jesus ni haka pakuu ana aso ma naa poo e matahaa, teenaa lono iloo Ia itana hiikai. ³ Satan ni hanatu kiaa Ia no vanaake peela, “Ki mee maa koe naa kote Tama maaoni TeAtua, taratara ake ki naa tamaa hatu nei ki ffuri no mee ma ni haraoa.”

⁴ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapuraa e taratara peenei, ‘Tetama see lavaa te ora ite haraoa koi, sei. Tetama e ora inaa taratara katoo e tarataraina TeAtua.’”

⁵ Teenaa Satan kitoa aia Jesus ki Jerusalem, te matakaaina e tapu, no hakatuuria i aruna te taffuu te Hare Tapuraa ⁶ no vanaake kiaa Ia, “Ki mee maa koe kote Tama maaoni TeAtua, koe kusopo kilaro. Ite Laupepa Tapuraa e mee maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa

✧ 3.7 Mt 12.34; 23.33 ✧ 3.9 Jn 8.33 ✧ 3.10 Mt 7.19 ✧ 3.17 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 1.11; Lk 9.35 ✧ 4.1 Heb 2.18; 4.15 ✧ 4.4 Deut 8.3

ki saapai atu kiaa koe; koe ma ki tauhia naa ensol raa ki see pakkuu oo vae i naa hatu ilaro.’”✠

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa, ‘Au see haaiteria a koe TeAriki, too Atua.’”✠

⁸ Ki oti raa Jesus ku taakina Satan ki aruna te mouna e lasi no hakaari ake naa nohorana hakamaatua katoos i te maarama nei, ⁹ teenaa a ia ki mee ake ki Jesus, “Ki mee maa koe e ttuu ki ooturi no lotu mai kiaa nau, teenaa nau ma ki kauatu naa mee naa hakkaatoa kiaa koe.”

¹⁰ Araa mee ake iloo Jesus, “Satan, hakataha iaa nau! Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, ‘Koe ki lotu ka heheuna koi i TeAtua too Ariki.’”✠

¹¹ Araa Satan kutiake ia Jesus, teenaa oo ake iloo naa ensol raa no tokonaki ake ki Jesus.

Jesus ku kaamata ana heuna i Galilee

(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² Te saaita Jesus ni lono maa John ku ponotia ki loto te hare karapusi raa, ahe iloo Ia ki Galilee.✠ ¹³ A Ia nisee noho i Nazareth; a Ia ni hano are no noho i Capernaum, te matakaaina i te vasi te Namu Galilee. Te matakaaina naa e ttuu iloto naa matakaaina Zebulun ma Naftali.✠ ¹⁴ Jesus ni hano no noho i te kina naa kittino naa taratara Isaiah, te pure TeAtua, ni mee imua:

¹⁵ “Te henua Zebulun ma Naftali,
e ttuu ki te ara e tere ki tai,
i telaa vasi te Riva Jordan, iloto Galilee,
teenaa ko te matakaaina naa tama i naa henua sara!

¹⁶ Naa tama e nnoho i te poouri raa
ma ki kkite te maasina e lasi.
Naa tama e takkoto ilaro te maru te mate raa,
te maasina naa ma ki too i laatou.”✠

¹⁷ E kaamata i te saaita naa raa, Jesus ku kaamata te hakaia i te Nohorana te Lani: “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani ku saaita mai!”✠

Jesus e aru ana disaipol mua

(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ I te aso tokotasi Jesus e sasare vaatai i te Namu Galilee raa, a Ia ni lave i te haanau Simon (ettapa ma ko Peter) laaua ma Andrew, e haanota kilaaua kupena itai. ¹⁹ Jesus ki mee ake, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, aa nau ku ako atu ki illoa koorua te haanota tama.” ²⁰ Takarua naa ni tiiake koi naa kupena laaua naa no tautari iloo ki Jesus.

²¹ Jesus ni sare atu hakamaarie no kite hoki i telaa haanau, James ma John, naa tama Sebedii. Te takarua naa e nnoho ma laaua tamana iloto te poti laatou raa ka onono naa kupena laatou. Teenaa Jesus ni kannaaake hoki kilaaua ki tautari kiaa Ia. ²² Te haanau naa ni massike koi i te poti laatou naa, ka tiiake laaua tamana raa, no tautari ki Jesus.

Jesus e haia a Ia naa tama e maki raa no taukalleka

(Lk 6.17-19)

²³ Jesus ni hano kinaa matakaaina hakkaatoa i Galilee raa no akonaki te henua iloto naa hare lotu naa Jew ka hakaia te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani, teenaa naa tama e laavea te kau maki raa ni haia a Ia no taukalleka.✠ ²⁴ Te lono i naa vana Jesus ni mee naa ni tere vaaroto Syria

✠ 4.6 Ps 91.11-12 ✠ 4.7 Deut 6.16 ✠ 4.10 Deut 6.13 ✠ 4.12 Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20
✠ 4.13 Jn 2.12 ✠ 4.16 Is 9.1-2 ✠ 4.17 Mt 3.2 ✠ 4.23 Mt 9.35; Mk 1.39

hakkaatoa. Teenaa ki too ake naa tama raa naa tama e mmaki raa ki Jesus. Naa tama naa nitama elaavea telopomaki; naa tama e tauria naa tipua hakallika, naa tama elaavea te maki tekiteki, aa naa tama seelavaa te sassare. Jesus ni haia a Ia naa tama naa hakkaatoa no taukalleka.

²⁵ E tammaki iloo naa tama i Galilee, Dekapolis, Jerusalem, Judea, aa ma naa matakaaina i telaa vasi Jordan ni tautari atu vaamuri Jesus.

5

Naa akonaki Jesus i aruna te mouna

(Lk 6.20-23)

¹ Ite saaita Jesus nikite inaa kuturana tama raa, a Ia ni hano no noho i aruna te tamaa mouna ma ana disaipol. ² Teenaa kaamata iloo Ia te taratara:

³ “Naa tama teelaa e illoa maa laatou ni tama e nnoho hakaaroa raa i te vasi TeAitu Tapu, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama peenaa!

⁴ Naa tama e ppari raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✧

i te aa TeAtua ma ki hakaaneane laatou!

⁵ Naa tama e meeme seemu raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✧

i te aa naa tama naa ma ki too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou!

⁶ Naa tama e otimanava ki haia laatou naa heuna TeAtua e fiffairaa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✧

i te aa TeAtua ma ki kauake naa mee katoo laatou e ssee!

⁷ Naa tama e manava aroha i aaraa tama raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa TeAtua ma ki manava aroha i laatou!

⁸ Naa tama e mataffua naa hatumanava laatou raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✧

i te aa naa tama naa ma ki kkite i TeAtua.

⁹ Naa tama e penapena ki sura te taukareka raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa naa tama naa ma ki taapaa TeAtua ma ni tamalliki aana.

¹⁰ Naa tama e taia te henua ilaatou e heheuna naa vana e fiffai ai TeAtua raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;✧

i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama naa.

¹¹ “Tesaaita kootou e sasaakiria te henua ka ffuri atu no taia kootou aa kataratara hakallika i kootou, i kootou ni tama e tautari kiaa nau raa, kootou ma ki hakahiahiaria TeAtua.✧ ¹² Kootou ki fiafia no manava, inaa tuuhana ellasi kootou raa e takkoto mai i telani. Naa pure TeAtua imua raa ni mee pakavaina peenei hoki.✧

Te parapol te sol raa aa ma te maasina

(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

¹³ “Kootou e mee pee kote sol te maarama nei. Aa ki mee te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia peehea ki taukareka hoki? Te sol naa ku hakallika, teenaa ku tau koi te peesia ki takatakamia te henua.

¹⁴ “Kootou e mee pee ko te maasina e too i te maarama nei. Te matakaaina etuu kiaruna te mouna raa seelavaa telluu inaa karamata te henua.✧

¹⁵ See haitama e hakaura tanalamu nouhi kite kamete; telamuraa e hakapiria a ia kiaruna se mee, teenaa ki maarama te hare raa hakkaatoa.✧ ¹⁶ Peelaa hoki, naa ora kootou ki maasina imua te henua, ki kkite naa tama naa inaa sosorina taukalleka kootou aa laatou ku hakanau i kootou Tamana i telani.✧

Jesus e akonaki naa Loo Moses

✧ 5.4 Is 61.2 ✧ 5.5 Ps 37.11 ✧ 5.6 Is 55.1-2 ✧ 5.8 Ps 24.3-4 ✧ 5.10 1 Pet 3.14 ✧ 5.11 1 Pet 4.14 ✧ 5.12 2 Chr 36.16; Acts 7.52 ✧ 5.14 Jn 8.12; 9.5 ✧ 5.15 Mk 4.21; Lk 8.16; 11.33 ✧ 5.16 1 Pet 2.12

17 “Kootou ki see mannatu maa nau niau kiseua naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua. Seai. Nau niau ki haia naa akonaki naa tama naa kittino maaoni. 18 Nau ekauatu tetarata maaoninei: Etae iloo kite saaita telani ma tekerekere maki hakaoti mairaa, see hai tamaa tarata inaa Loo Moses raa maki seua. Naa tamaa tarata ka-too iloto naa Loo naa maki takkoto peenaa kite saaita naa mee hakkaatoa ettino maaoni.✧ 19 Aa teenaa, kimee setama see hakannoo kisello tokotasi, teelaa emaanatu ia maa seai seloo maaoni, aa e akonaki aaraa tama kimee ma koia raa, TeAtua maki ttoka maa teenaa setama etaka ilaro hakaoti iloo ite Nohorana te Lani. Aa te tama e tautari ki naa Loo naa ka akonaki aaraa tama kimee peenaa raa, TeAtua maki ttoka maa teenaa setama hakamaatu iloo ite Nohorana te Lani. 20 Nau e vanaatu ki kootou: Kimee maa naa tiputipu kootou e mee koi pee ko naa tiputipu naa tisa naa Loo aa ma naa Faarisiraa, kootou maki se etae kite Nohorana te Lani; kootou ki hakannoo ki naa tarata TeAtua no haia kootou ana vana e fiffai.

Te akonaki ki se taa tama

21 “Kootou nilono maa tetarata raa nikauake ki naa tama imua raa peela, ‘Kootou see taa tama. Kimee maa setama e taa tana tama no mate, ttama naa maki toa kite koti.’✧ 22 Iaa nau e vanaatu ki kootou: kimee maa setama eloto itanatina, ttama naa maki toa kite koti. Aa kimee maa setama e kannaa itanatina ma se inapuu raa, ttama naa maki taakina kite Kansol. Aa te tama e huri no kannaa itanatina ma se panimura, ttama naa maki kaavea kite ahi e ura see mate.

23 “Aa teenaa, kimee maa koe etuu kihakaara nimee maau ki TeAtua ite olta, araanei koe kumaanatuake ito tainaraa etakoto tanaroto iaakoe, 24 tiiake oomeenaa kimmoe imua te olta, aa koe kuhano ite saaita naa lokoi notarata hakaraaoi koorua ma tootaina, aa ki otia raa koe ku ahemai no hakaara oomeenaa ki TeAtua.

25 “Kimee maa koe e huutia setama kite koti ia ia e mee tanaroto iaakoe, koe kimmata kitarata hakaraaoi koorua imua, ikoorua seki tae are kite hare koti. Ite aa, ite saaita koi koorua maki tae atu kite hare koti raa, koe maki kauake te tama naa kite hakamau e hakannoo ki naa koti. Teenaa te hakamau naa maki vanaake ki ana polis raa kiponotia koe kiloto te hare karapusi. 26 Nau ekauatu tetarata maaoninei: Koe maki tiiake kimee koe peenaa iloto te hare karapusi raa ki sua iloo koe te kooina te koti raa e tuku ma koe ki pesi.

Jesus e akonaki naa tiputipu te hai huri

27 “Kootou nilono iteloo e mee peela, ‘Koe see hai huri ma te aavana telaa tanata.’✧ 28 Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: te tama e ttoka koi kite ffine no kaimanako ia kimmoe laua raa, te tama naa kunaa mee are tana sara, ite maanatu kailaaraa naa kutakoto iloto tana hatumanava. 29 Aa teenaa, kimee maa koe e usuhia too karamata tokotasi no ppena too sara, nnape te karamata naa no peesia! Kimee maa sekina tokotasi ito haitino e seairaa, te meenaa e taukareka ia maa too haitino katoo e peesia kite ahi e ura see mate.✧ 30 Aa kimee koe e usuhia too rima hakamaata raa kippena too sara, tuutia no peesia! Kimee maa too rima tokotasi e seai raa, te meenaa e taukareka ia maa too haitino katoo e peesia kite ahi e ura see mate.✧

Jesus e akonaki i naa tiputipu te tama e tiiake tana aavana (Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

✧ 5.18 Lk 16.17 ✧ 5.21 Ex 20.13; Deut 5.17 ✧ 5.27 Ex 20.14; Deut 5.18 ✧ 5.29 Mt 18.9; Mk 9.47 ✧ 5.30 Mt 18.8; Mk 9.43

³¹ “E mee hoki tetaratara nitarataraina imua e mee peelaa, ‘Tetanata e mee kitiiake tanaaavana raa kissii sepas maana kiteffine raa imua nohakaariake ilaaua kumee kimavvae.’[☆] ³² Aa teenei nau kuvanaatu kikootou: kimee setanata ehuri notiiake tanaaavana, aa tanaaavana naa nisee haihuri ma telaatanata, tetanata raa eppena tana sara itanaaavana naa kuhaia aia kimee ma seffine haihuri, teenaa kimee maa teffine naa e aavana hoki. Tetanata hoki maki aavana ite ffine naa maki sara ite aavana huri.[☆]

Te akonaki i naa taratara e tuku

³³ “Kootou ellono hoki inaa kauake tetaratara raa kinaa tama imua, ‘Taaohi ki ootarata ni tuku imua TeAtua.’[☆] ³⁴ Aa teenei nau kuvanaatu kikootou: kootou seetarata hakamaumu kinaa tarata hakamaumu inaa saaita kootou etukutarata. Kootou seetarata hakamaumu kitelani, ite aa, iteenaa kote nohorana TeAtua;[☆] ³⁵ kootou seetarata hakamaumu hoki kite kerekere nei, ite aa, iteenei kote kina e hakanoho naa tapuvae TeAtua; aa kootou seetarata hakamaumu hoki kite inoa Jerusalem, ite aa, iteenaa kote matakaaina te Tuku Hakamau.[☆] ³⁶ Kootou hoki seetarata hakamaumu kattapa inaa pisouru kootou, ite aa, i kootou seelavaa te mee naa lauru kootou kimagini aa maki uri pallaa. ³⁷ Koe ki tarata koi peelaa, ‘Uee’, aa kimee seai, koe kumee peelaa, ‘Seai’. Aaraa tarata aau e mee raa, teenaa ni tarata te tipua e hakallika.

*Au see mee hakallika ki te tama e mee hakallika kiaa koe
(Lk 6.29-30)*

³⁸ “Kootou nillono naa tama imua e tarata peelaa, ‘Kimee maa se tama e patua aia tookaramata no hakallika, teenaa te karamata te tama naa kipatua hoki ki hakallika. Aa kimee maa se tama e patua aia too niho no mahana, teenaa te niho te tama naa hoki kipatua ki mahana.’[☆] ³⁹ Teenei nau kuvanaatu kikootou: kootou seehuri no mee hakallika kite tama nimee hakallika kikootou. Kimee maa se tama e paakia aia too vasi kauae, huriake tela kauae hoki kipaakia. ⁴⁰ Kimee maa koe ehutia se tama kite koti makitoa aia tookkahu, hookiiake tookkahu matoru raa hoki kiaa ia. ⁴¹ Kimee maa se soldia e kauatu tanapaeke raa kiaa moa ake koe no sare se mael tokotasi, amo te paeke naa no sare ni mael e lua. ⁴² Hookii kite tama e kainnoo atu kiaa koe, aa kimee se tama e hiihai maki too se mee ia koe, aa maki oti aia ku sui atu, kauatu te mee naa kiaa ia.

*Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou
(Lk 6.27-28,32-36)*

⁴³ “Kootou nillono inaatama imua e tarata peelaa, ‘Manava laaoi inaa soa kootou, aa kootou kilotoffaeo inaa tama e tautau haaeo kootou.’[☆] ⁴⁴ Tevana ia nau e vanaatu kikootou: kootou ki manava laaoi inaa tama e tautau haaeo kootou, aa kootou kuta ki TeAtua ki tokonaki kinaa tama eppena te hakallika kikootou, ⁴⁵ teenaa kimee kootou ma nitamalliki te Tamana kootou itelani. Ite aa itelaa raa ehaia aia kitii kinaa tama esosorina taukalleka hakapaa ma naatama esosorina hakallika, aa te uaraa ehaia aia kitoo kinaa tama esosorina taukalleka hakapaa ma naatama esosorina hakallika. ⁴⁶ Kimee maa kootou e manava laaoi koi inaa tama e manava laaoi i kootou, TeAtua maki kauatu peehea ni tuuhana ma kootou? Naa tama eao naa takis raa esosorina hoki peenaa! ⁴⁷ Kimee maa kootou e tarata koi kinaa soa kootou raa, kootou e mee koi ma konaatama hakkaatoa. Naatama seelotu i TeAtua raa hoki esosorina

☆ **5.31** Deut 24.1-4; Mt 19.7; Mk 10.4 ☆ **5.32** Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18; 1 Cor 7.10-11 ☆ **5.33** Lev 19.12; Num 30.2; Deut 23.21 ☆ **5.34** Jas 5.12; Is 66.1; Mt 23.22 ☆ **5.35** Is 66.1; Ps 48.2 ☆ **5.38** Ex 21.24; Lev 24.20; Deut 19.21 ☆ **5.43** Lev 19.18

peenaa. ⁴⁸ Naa tiputtipu kootou kittonu, e mee pee ko kootou Tamana i telani e tonu! ☆

6

Te akonaki ki hookii oo mee ki aaraa tama

¹ “Ite saaita kootou e mee naa heuna kootou iteloturaa, kootou see mee makittoka atu te henua maa kootou nitama ettonu, aa ma laatou ku hakannau i kootou. Ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa imua te henua, kootou ma ki see hai tuuhana e kauatu kootou Tamana i telani. ☆

² “Teenaa toosaaita e hookii ake nimee ki naa tama ennoho hakaaroharaa, koe see sosorina hakatanata pee ko naa tama e kaikailua teelaa ettuu no hai iloto naa hareloturaa ma vaaroto te ara. Naa tama naa e sosorina peenaa ma ki hakannau te henua ilaatou. Nau evanaatu ki kootou: naa tama naa kunaa kauake are naa tuuhana laatou.

³ Teenaa i toosaaita e tokonaki ki te tama see hai mee raa, too soa e noho taupiri atu iloo kiaa koe raa kisee iloa itoo vana e mee naa. ⁴ Teenaa sevanakoi koorua soko koorua, aa too Tamana, teelaa e iloa itoo vana e mee seemuunaa, ma ki kauatu too tuuhana.

Jesus e akonaki naa tama raa ki taku (Lk 11.2-4)

⁵ “Te saaita kootou etakuraa, kootou kisee mee pee ko naa tama e kaikailua! Naa tama naa e fiffai kittuu laatou iloto naa harelotu ma naa kina e kkapi te tama raa no taku, teenaa ma ki kkite te henua katoo ilaatou. Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Naa tama naa kunaa too are naa tuuhana laatou. ☆ ⁶ Itoo saaita etakuraa, koe kuhano ki too hare noppui tootootoka, aa koe kutaku kitaatou Tamana, teelaa see kiitea. Teenaa taatou Tamana, teelaa e kite ioovana e meemee seemuunaa, ma ki kauatu too tuuhana.

⁷ “Ite saaita kootou e takuraa, kootou ki see mee pee ko naa tama see lotu, e hakahekahe peenaa naa taratara laatou, ilaatou e mannatu maa naa atua laatou raa ma ki hakannoo ake kilaatou, inaa taku laatou raa e hualolloa.

⁸ Kootou ki see tautari naa sosorina naa tama naa. Ite saaita kootou seki kainnoo are ki Te Atua raa, a la kunaa iloa are maa ni aa kootou e fiffai.

⁹ Teenaa kootou ki taku peenei:

‘Tamana maatou i telani; too inoa e tapu naa ki hakanauria;

¹⁰ kau no noho ma se tuku i maatou;
too hiihai raa ki hakasuratia i te kerekere nei,
e mee pee ko i-ana takoto i telani.

¹¹ Kaumai ni kaikai maa maatou i te aso nei.

¹² Hanaa naa haisara maatou nippena,
e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa
nippena ki maatou.

¹³ See tiiake maatou ki lavaa te usuhia ni vana e hakallika,
aa ku hakassaoria maatou inaa mahi te tipua e hakallika.

[Ite aa, te Nohorana raa, teenaa se nohorana aau; naa mahi ellasi raa,
teenaa ni mahi aau; aa te henua hakkaatoa ki hakanau iaa koe,
i naa saaita hakkaatoa. Amen.]

¹⁴ “Ki mee maa kootou e hanaa kootou naa haisara aaraa tama nimee ki kootou, teenaa te Tamana kootou ite Laniraa ma ki hanaa a la hoki naa haisara kootou. ¹⁵ Tevanaiaa ki mee maa kootou see hanaa kootou naa haisara naa tama naa, teenaa Ttamana kootou ite Laniraa ma ki see hanaa a la naa haisara kootou. ☆

Te akonaki i naa tiputipu te hakapakuu ki lotu

¹⁶ “Te saaita kootou e hakapakuu raa, kootou ki see ttoka hakaaroa naa karamata kootou pee ko naa sosorina naa tama e kaikailua. Naa tama naa e tokatoka hakaaroa naa karamata laatou ki kite aaraa tama maa laatou e hakapakuu. Nau ekauatu tetaratara maaoni nei: Naa tama naa kuoti te kauake naa tuuhana laatou. ¹⁷ I oo saaita e hakapakuu raa, huihui oo karamata ka komu too lauru. ¹⁸ Too Tamana raa koi, teelaa see kiitea, ma ki iloa maa koe e hakapakuu. Teenaa too Tamana teelaa e kite i oo vana e meeme seemu naa ma ki kauatu oo tuuhana.

Naa tuuhana e taukalleka e takkoto i te lani
(Lk 12.33-34)

¹⁹ “Kootou ki see hakatau ni mee e taukalleka ma kootou i te kerekere nei, i naa mee kootou naa ma ki sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa naa mee naa hoki ma ki kailaaraotia naa tama e kailallao. ²⁰ Kootou ki hakatau are naa mee kootou naa ki takkoto i te lani, te kina naa mee naa ma ki see lavaa te sukia naa manu ka piritia te tae katana, aa see lavaa te kailaaraotia naa tama e kailallao. ²¹ I te aa, i too hatu manava ma ki takoto loko i te kina oo mee e taukalleka raa e mmoe.

Te lamu te haitino
(Lk 11.34-36)

²² “Naa karamata raa emee ma selamu te haitino. Ki mee maa oo karamata naa e taukalleka, too haitino ma ki maarama hakkaatoa. ²³ Aa ki mee maa oo karamata e hakallika, too haitino ma ki takoto poouri. Aa ki mee maa oo karamata see too tana maasina kiloto too hatumanava, too manava ma ki takoto poouri hakaoti iloo.

See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua
(Lk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua. Ttama naa ma kiloto faaeo i te tama tokotasi aa ma ki hiihai kitelaa tama; aia ma ki hakannoo ki te tama tokotasi aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou see lavaa te heheuna i laro Te Atua aa maa kootou hoki e kaimanako ki hai mane kootou.

²⁵ “Te nei ko taku vana e taratara atu ai ki see mannatu tammaki kootou i naa kaikai kootou ekkai ma naa vai kootou e unu kiora kootou. Nau e taratara atu hoki ki see mannatu kootou ki naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. I te aa, naa ora kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa kaikai kootou ekkai, aa naa haitino kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa hekau kootou. ²⁶ Kootou ttoka ki naa manu. Naa manu naa see hakatori naa kaikai laatou, aa ma kioti kuvasi no hakatau iloto naa hare kaikai laatou. Tevana ia te Tamana kootou i telani raa e haanai laatou. Aa kootou ia elaka i aruna naa manu naa! ²⁷ Ko ai te tama i kootou ma ki lavaa te hakanuu tana ora kinoho rooroa ia i ana noho ka mamannatu tammaki i te mee naa?

²⁸ “Ai kootou e mamannatu tammaki ai ki naa hekau kootou e hakao? Kootou mmata i naa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna kapenapena naa hekau laatou. ²⁹ Tevana ia nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei. ³⁰ Teelaa ko Te Atua raa e hailaakei naa vvee e ssomo i te vao ki naa kaute. Te aso nei naa vvee naa e ssomo taukalleka, aa taiao ku mmae no peesia ki te ahi. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hailaakeina a ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

³¹ “Kootou see nnoho no mannatu peelaa, ‘Taato ka toomai ni kaikai maa taato ihea? Taato ka unu i te aa? Taato ka toomai ni maro

ma taatou ihea kittara?' ³² Teenei ko naa mannatu naa tama see lotu i TeAtua ettaka ma laatou. Kootou Tamana itelaniraa e iloa maa kootou essee kinaa mee nei. ³³ Kootou ia kinaana kinaa mee haka-maatua ite Nohorana te Lani aa kitauhia kootou tanatiputipu ehiihai. Teenaa TeAtua ma kikauatu aaraa mee nei kikootou. ³⁴ Teenaa kootou ki see mamannatu tammaki maa ni aa kootou ma ki mee taiao; ttari ki taiao aa kootou ku nnoho no mannatu kinaa mee naa. Naa vana taatou e nnoho no mannatu i te aso nei raa, e tau ma te aso nei; taiao raa teenaa see aso sara.

7

Au see hakatonutonu telaa tama (Lk 6.37-38,41-42)

¹ "Kootou ki see hakatonutonu aaraa tama, ki see huri atu TeAtua no hakatonutonu i kootou. ² I te ara kootou e hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki. ³ Ai koe ettoka ai kite kerekere emmau i te hua karamata tootaina, aa tootino ia see anaana kite kunaaroto laakau emmau i too hua karamata? ⁴ Koe elavatoa peehea te mee ake ki tootaina, 'Kau ki pisia te kerekere emmau i too hua karamata,' aa tootino ia emmau te kunaaroto laakau i too hua karamata?" ⁵ Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau emmau i too karamata naa. Teenaa kilavaa koe te kite hakaraaoi te pisia te tamaa kerekere emmau iloto te karamata tootaina naa. ⁶ "Kootou see kauatu nimee etapu kinaa ndog; naa ndog naa ma ki ffuri atu koi no kaaina kootou. Kootou see pesi atu nimee e taavi mmaha ki naa poi; naa mee naa ma ki takatakamia koi naa poi.

Kainnoo ki kauatu; see ki lave; pakuukuu ki taaraki atu te tootoka (Lk 11.9-13)

⁷ "Kainnoo, aa koe ma kikauatu too mee; sessee, aa koe ma kilave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ⁸ Naatama kato e kainnoo raa ma kikauake naa mee laatou, aa naatama essee raa ma ki lave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kite tama e pakuukuu iho i te tootoka. ⁹ Eaa? Koe ma kilavaa te kauake se hatu ki tootamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se haraoa? ¹⁰ Eaa? Koe ma kilavaa te kauake se kata ki tootamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se ika? ¹¹ Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii naa mee e taukalleka ki naa tama e kainnoo ake kiaa ia?

¹² "Te tiputipu kootou e fifai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. Teenaa kote hakataakoto naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua.☆

Te tootoka e kkao (Lk 13.24)

¹³ "Kootou uru atu vaaroto te tootoka e kkao, i te tootoka e hano kite ahi e ura see mate raa e llaha, aa te ara e hanatu peenaa e aatea. E tammaki naa tama ettaka kite ara naa. ¹⁴ Te tootoka te kina te ora maaoni raa ia e kkao, aa te ara e hano kite kina naa e hainataa. E mooisi koi naa tama e llave i te ara naa.

Matamata hakaraaoi naa tiputipu te tama (Lk 6.43-44)

¹⁵ "Kootou ki poopoo tonu i naa pure hakallesi. Te saaita naa tama naa ma ki oo atu ki kootou raa, naa tama naa ma ki hakamatemate iloo ki vana

kootou maa laatou ni tama e sosorina taukalleka, e mee pee ko naa sipsip e-ttara. Tevana iaa naa tiputtipu maaoni naa tama naa e mee pee ko naa manu vao e kaittama. ¹⁶ Kootou maki illoa i naa tiputipu maaoni naa tama naa i naa vana laatou e mee. Te laakau tuitui raa seelavaa te ffua naa 'grape', aa naa tunaraa seelavaa te ffua naa 'fig'. ¹⁷ Telaakau esomo taukareka raa e ppesi ana kaikai e taukalleka, aa telaakau esomo hakallika raa e hua hakallika. ¹⁸ Telaakau esomo taukareka raa seelavaa te hua hakallika, aa telaakau esomo hakallika raa seelavaa te hua taukareka. ¹⁹ Telaakau see hua taukareka raa etuutia kilaro no peesia kiloto teahi. ²⁰ Aa teenaa, kootou maki ilotia kootou naa pure hakalellesi naa i naa tiputtipu naa ora laatou. ☆

Nau ni see iloa i kootou
(Lk 13.25-27)

²¹ "See mee ma ko naa tama hakkaatoa teelaa e kannaa iaa nau maa, 'TeAriki, TeAriki' maki ttae kite Nohorana te Lani. Naa tama koi maki ttae raa ko naa tama e haia laatou naa vana taku Tamana i telani raa e hiihai. ²² Ite aso te Hakatonu TeAtua raa, etammaki iloo naa tama maki kannaa mai peenei, 'TeAriki! Maatou ni hakaia naa taratara TeAtua iloto too inoa, aa maatou ni hakassura naa mahi TeAtua ka kerekereia maatou naa tippuaraa iloto too inoa!' ²³ Teenaa nau maki mee ake ki naa tama naa, 'Nau ni see iloa iloo i kootou. Kootou hakattaha iaa nau; kootou ni tama e sosorina hakallika!'" ☆

Takarua e hakatuu naa hare laaua
(Lk 6.47-49)

²⁴ "Tetama elono i akutaratara no tautari ki naa taratara naa raa, ttama naa e mee ma ko tetama e atamai e hakatuu tana hare raa ki aruna te ppaa e makattau. ²⁵ Te uaraa ni too nolohi ake tetai, aa te matani raa ni oko haimahi iloo, tevana iaa te hare naa ni see sina, i te aa, i te hare naa ni hakatuu ki aruna te ppaa e makattau.

²⁶ "Tevana iaa tetama elono i akutaratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, tetama naa e mee ma setama evvare e hakatuu tana hare ki aruna te kerekere e parapara. ²⁷ Te saaita te uaraa ni too nolohi ake tetai ka oko ake te matani raa, te hare naa ni sina no maseuseu katoo."

²⁸ Teenaa te saaita Jesus nioti te kauake ana taratara nei raa, naa tama nikkutu i te kina naa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara. ²⁹ Ite aa, i Jesus ni see taratara pee ko naa tisa naa Loo; a la ni taratara haka-maatua iloo. ☆

8

Jesus e haia a la te tama e maki raa no taukareka
(Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

¹ Te saaita Jesus ni au kilaro te mouna raa, etammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri aana. ² Teenaa hanake iloo te tama e haia teleprosi raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, "TeAriki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka."

³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iloo iaa ia, teenaa mee ake iloo kite tanata naa, "Nau e hiihai maa koe ki taukareka. Te maki nei ku seai." Teenaa teleprosi raa ni mahana i te tama naa i te saaita naa lokoi. ⁴ Teenaa vanaake iloo Jesus kite tama naa, "Hakannoo mai! Koe see hakaari ki setama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu kite maatua te Hare Tapu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa ki kkite te henua maa koe

ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”✠

*Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka
(Lk 7.1-10)*

⁵ Tesaaia Jesus nitae atu ki Capernaum raa, te hakamau tokotasi i naa soldia Rome raa ni hanake kiaa Ia no mee ake, ⁶ “TeAriki, taku poe raa emoe ka maki itaku hare. Aia seelavaa temeeme aa emoe ka hakallono isu hakallika iloo.”

⁷ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki hanatu no haia te tama naa ki taukareka.”

⁸ Tevanaiaa te hakamauraa ni huriatu no mee ake peelaa ki Jesus, “TeAriki, nau seetau te hakauru tetama peenaa pee kokoe kiloto taku hare. Taratara mai koi aa taku poe raa kumarooroo. ⁹ Nau hoki emee naa hakamau teelaa eheheuna ai nau, aa nau emee naa soldia eheheuna ilaro aaku. Taku saaita emee ake kite soldia raa peelaa, ‘Tere!’, te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita emee ake ki telaatama peelaa, ‘Tere mai!’, tetama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, ‘Haia te heuna nei!’, te heuna naa ma ki haia tetama naa.”

¹⁰ Jesus ni oho itana saaita nilono ina taratara nei, teenaa huri iloo a Ia kite kuturana tama e ooake vaamuriaana naa no mee ake, “Nau e kauatu te taratara nei ki kootou: nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa elotu maaoni i TeAtua pee ko tetama nei! ¹¹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Etammaki naa tama ma ki oomai ite anake ma te laki no nnoho ki kkai i te kaikai e lasi te Nohorana te Lani.”✠ ¹² Aa naa tama ni tukua ki nohoria laatou te Nohorana raa iaa, naa tama naa ma ki peesia ki te poouri ana, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.”✠

¹³ Teenaa vanaake iloo Jesus kite hakamauna, “Tere ki hare. Too poe naa ma ki taukareka, iaa koe e iloa maa TeAtua ma ki tokonaki ake kiaa ia.”

Saaita naa lokoi, te tama eheheuna te hakamau naa soldia naa kumarooroo.

*Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

¹⁴ Jesus ni hano kite hare Peter, teenaa kite iloo ia te hinaona ffine Peter raa emoe iaruna ana moelana raa, ka makallilliri. ¹⁵ Teenaa kapaatu iloo Jesus no tauhia a Ia te rima te ffine naa no taukareka iloo te ffine naa. Araa masike iloo te ffine naa no kauake naa kaikai naa tama naa ki kkai.

¹⁶ Itelaasururaa te henua nitooake naa tama laatou e tauria naa tippuaraa ki Jesus, teenaa naa tippuaraa ni hanaa Jesus katoo i naa tama naa, aa naa tama emmakiraa ni haia a Ia no taukalleka.

¹⁷ Teenaa naa taratara TeAtua nitarataraina te pure Isaiah nei ni ttino maaoni:

“Naa maki taatou nei ni hanaa a Ia,
aa taatou ni haia a Ia ki see hakallono isu taatou.”✠

*Naa tama e fiffai ki tautari laatou i Jesus
(Lk 9.57-62)*

¹⁸ Tesaaia Jesus ni kite ite tammaki ttama e muimui ake kiaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaavasi te namo nei.”

¹⁹ Teenaa hanake iloo tetisa tokotasi naa Loo raa no vanaake ki Jesus, “Te tisa nei, nau ma ki tautari atu i oo kina katoo e hano.”

²⁰ Teenaa vanaake iloo Jesus kite tama naa, “Naapoi vaoraa e mee naa rua laatou emoemmoe, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou; te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki hakatipe no hakamarooroo.”

²¹ Teenaa ki mee ake tana disaipol tokotasi kiaa Ia, “TeAriki. Ttari mai ki hano nau no tanu taku tamana raa imua.”

²² Teenaa ki mee ake Jesus, “Tautari mai kiaa nau. Tiiake naa tama ku oti te mmate raa ki tanu naa tama laatou e mmate.”

Jesus e tiinai te matani

(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Jesus ni kake kiloto te potiraa no tere iloo laatou ma ana disaipol. ²⁴ Naa tama naa ni hakatekia i te lani e lasi raa ku llau ake, teenaa te poti laatou naa ni kaakea naa peau raa no taupiri laatou ki apuru; i te saaita naa raa Jesus e moe mannuu. ²⁵ Ana disaipol naa ni ffuri atu no ffano iaa Ia ka mee ake peela, “TeAriki, mmata ki hakassao taatou! Taatou ka malle!”

²⁶ Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki laatou, “Ai kootou e mattaku ai? Kootou ku hakattina nataa peehea?” Teenaa masike iloo Jesus no varo ake ki te matani ma naa peau raa ki ttuku. Teenaa marino kkii iloo te moana.

²⁷ Naa tama naa ni massaro iloo iaa Ia. Laatou ni ffuri no taratara soko laatou peela, “Teenei se tama peehea, maa te matani ma naa peau raa ki tuku atu ki ana vana?”

Jesus e hanaa a Ia naa tippua e tau i te takarua taanata

(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Te saaita Jesus nitae ki Gadara itelaa vasi te namoraa, a Ia nittiri i te takarua taanata e oo ake i naa kava i te kina naa. Te takarua naa e tauria naa tippua, aa laaua e haaeo iloo, teenaa te henua ni mattaku te sassare i te ara i te kina naa. ²⁹ I te saaita te takarua naa ni kkite i Jesus raa, laaua ni kappisi naa varo laaua no mee ake peela ki Jesus, “Tama TeAtua. Se aa koe e hiihai e mee i maaua? Te ssao maaua ki taaia raa seki tae mai are. Ai koe ku au ai no mee pakavaina maaua?”

³⁰ See mmao i te kina naa raa, te laa ni poi tammaki raa e ttuu ka kkai. ³¹ Teenaa naa tippua raa nittaniatu ki Jesus, “Ki mee maa maatou e kerekereia a koe, koe ku kaavea maatou ki oo no tau i naa poi e ttuu mai i te kina raa.”

³² Jesus ki mee ake, “Kootou hakattaha i te takarua naa!” Teenaa ffuro iloo naa tippua naa no tau i naa poi. Naa poi naa hakkaatoa ni ffuro no maaoha i te hakattoo ana te mouna raa kiloto te namo no malle.

³³ Naa tama ni roorosi i naa poi raa ni ffuro kiloto te henua laatou naa no taratara i te vana ni mee i naa tama e tauria naa tippua. ³⁴ Teenaa massike atu iloo naa tama te henua naa no oo atu ki llave laatou i Jesus; aa te saaita laatou ni ttiri i Jesus raa, laatou ni puratia laatou Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou.

9

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare

(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Jesus ni kake kiaruna te potiraa no ahe ki telaa vasi te namoraa ki tana taon e noho ai* ² Teenaa ssau ake iloo naa tama te taon naa te tama see lavaa te sasare e moe i aruna ana moelana. Te saaita Jesus ni kite maa naa tama naa e hakattina iaa Ia raa, a Ia ki mee ake peela ki te tama

* **9.1** tana taon e noho ai: Capernaum

e moe, seelavaa te sasare, “Taku tama nei. Koe see mamaanatu tammaki! Oo haisara naa e uiia a nau.”

³ Teenaa kiffuri aaraa tisa naa Loo no taratara sokolaatou, “Ttama nei e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua!”

⁴ Jesus ni iloa inaa mannatu naa tama naa ettuu ma laatou, teenaa kihuriatu Ia no mee ake peelaa kinaa tama naa, “Ai kootou ettaka ai ma naa mannatu e hakallika peenaa?” ⁵ Tetaratara hea e hainauhie, tetaratara e mee maa, ‘Oo haisara kuoti te uiia a nau,’ seai, tetaratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ⁶ Nau e mee kihuriatu peelaa maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uiia naa haisara.” Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata seelavaa te sasare naa, “Masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

⁷ Te tanata naa ni masike no hano iloo ki tana hare. ⁸ I te saaita naa tama i te kina naa ni k kite i te mee naa raa, naa tama naa ni massaro iloo no hakannau i TeAtua. I te aa, inaa tama te maarama nei kukauake Ia naa mahi laatou ki hakamassike naa tama e mmaki.

*Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)*

⁹ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, a Ia ni kite i te tama e aoao naa takis, tana inoa ko Matthew, e noho iloto tana hare e heheuna. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.”

Teenaa masike atu iloo Matthew no hanatu vaamuri Jesus.

¹⁰ Te saaita Jesus ni noho kakai iloto te hare Matthew raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai hakapaa laatou ma Jesus ma ana disaipol. ¹¹ E mee naa Faarisi ni k kite i naa tama naa e kkai hakapaa ni vasiri ake ki ana disaipol, “Te tisa kootou naa e kai hakapaa ma naa tama naa raa ko te aa?” ☆

¹² Te saaita Jesus ni lono naa taratara naa tama naa raa, a Ia ki mee ake, “Naa tama see mmaki raa see kaavea no mmata i naa tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. ¹³ Kootou ki oo no ssee ki illoa kootou te hakataakoto tetaratara te Laupepa Tapu e mee peelaa: ‘Nau essee ki te manava aroha: nau see kaimanako kinaa manu kootou etaa no hakaara mai.’ I te aa, nau ni see au no ssee kinaa tama e ttonu naa ora laatou, seai. Nau ni au are no ssee kinaa tama haisara.” ☆

*Naa taratara i te hakapakuu
(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)*

¹⁴ Naa disaipol John te Baptis raa ni oo ake ki Jesus no vasiri kiaa Ia, “Ai maatou ma naa Faarisi raa maraa e hakapakuu, aa oo disaipol raa iaa see hakapakuu?”

¹⁵ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te tanata e aavana hoou raa seelavaa te tiiake ka nnoho hakaaroha i te saaita te tama e aavana hoou laatou naa koi noho ma laatou. Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai. Te tama e aavana hoou naa ma ki hakataharia i laatou, teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu see kkai.

¹⁶ “See hai tama ettui tetapaa maro hoou ki aruna te masae te maro tuai. I te aa tetapaa maro hoou naa ma ki mmuni no lasi te masae i te maro tuai. ¹⁷ Aa see haitama hoki e utu te wain hoou raa kiloto naa paeke e ppena kinaa kirituai naa sipsip, i te aa, te wain hoou naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoou naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Naa wain hoou raa e utu kinaa paeke hoou, teenaa te wain naa ma te paeke raa ma ki takkoto taukalleka.”

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Te saaita Jesus ni taratara ake peenei ki naa tama naa raa, te hakamau tokotasi naa Jew raa ni hanake no ttuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Taku tamariki ffine raa kumate. Tevana iaa nau e hiihai maa koe ki au no hakapiri too rima ki aruna tana pisouru ki ora ia.”

¹⁹ Teenaa masike atu iloo Jesus ma ana disaipol raa no oo laatou.

²⁰ E mee te ffine tokotasi, teenei kulavaa ana setau e sinahuru maa rua, tanatoo e tere peenaa, ni hanake vaamuri Jesus no paa iloo tana rima ki te tupa te kkahu Jesus. ²¹ Te ffine naa ni hakataakoto peela, “Ki mee maa nau e paa koi ki tana kkahu raa, teenaa nau ma ki marooroo.”

²² Jesus ni hakatahuri no kite iloo te ffine naa, teenaa mee ake iloo kiaa ia, “Taku tama, koe see mataku. Koe nei kutaukareka iaa koe emau too manava iaa nau.” Te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

²³ I te saaita Jesus ni uru atu kiloto te hare te hakamau naa no kite i naa hakattani naa tama naa ‘flute’ aa i naa ttani te hare naa vaaruna raa, ²⁴ a ia ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou hakkaatoa, uru ki haho! Te tamariki ffine nei see mate, a ia e moe koi!” Teenaa naa tama naa ni kkata seemuu koi iaa ia.

²⁵ I te saaita naa tama naa ni oti te hakauruhia katoo ki haho raa, Jesus ni uru atu ki te kina te tamariki naa e moe. Teenaa kapaatu iloo ia ki te rima te tamariki naa no masike iloo te tama naa ki aruna. ²⁶ Teenaa telono i te vana ni mee nei ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto te henua naa.

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no taukalleka

²⁷ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, te takarua e ppuni naa karamata laaua ni oo atu vaamuri ka tanitani varo atu kiaa ia, “Te Tama David nei, aroha i maaua.”

²⁸ Te saaita Jesus ni uru ki loto te hare tokotasi raa, te takarua taanata naa ni uru atu kiaa ia. Teenaa ki mee ake Jesus ki laaua, “Koorua e illoa maaoni maa koorua ma ki lavaa nau te haia ki kkite?”

Takarua raa ki mee ake, “Te Ariki, maaua e illoa maa maaua e lavaa koe te haia ki kkite.”

²⁹ Teenaa haaro atu iloo Jesus tana rima no paa i naa karamata te takarua naa, no mee ake ki laaua, “Naa karamata koorua ma ki kkite i koorua e hakattina iaa nau.” ³⁰ Teenaa taukalleka iloo naa karamata te takarua naa. Araa Jesus ku hakaapo ake tana taratara ki laaua, “Koorua see taratara ake ki se tama maa naa karamata koorua ni haia a nau no taukalleka.”

³¹ Tevana iaa te takarua naa nioo no hakatere telono i Jesus raa ki naa kina hakkaatoa i te henua naa.

Te tama see lavaa te taratara e haia Jesus no taukareka

³² Te saaita te takarua naa ni massike ka oo raa, te tama see lavaa te taratara i aa ia e tauria te tipua raa ku taakina ake naa tama raa ki Jesus.

³³ Teenaa te saaita koi te tipua raa ni hanaa Jesus raa, te tanata naa ni kaamata te taratara. Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka taratara peela, “Taatoou see hai vana iloo peenei ku oti te kkite iloto Israel!”

³⁴ Tevana iaa naa Faarisi raa ni taratara peela, “Teenei ko te tipua haka-maatua nei e kauake naa mahi Jesus ki lavaa ia te hanahana naa tippua.”✧

Jesus e aroha i te kanohenua

³⁵ Jesus ni hakataka vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa matakaaina punaammea raa ka akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu naa Jew. A ia

✧ 9.34 Mt 10.25; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15

hoki nihakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani ka haia a Ia naatama elaavea te kau maki raa no taukalleka. ✧ ³⁶ Jesus ni aroha iloo itana kite ana inaa kuturana tama naa. I te aa, inaatama naa ettaka hakaaroha peenaa ka see illoa maa laatou kisse ki hea kitokonaki ake kilaatou; e mee pee ko naa sipsip e ttaka soko laatou, see hai tama e roorosi ilaatou. ✧ ³⁷ A Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Ttoka atu. Te huata raa ku tae, tevana iaa naatama e vasi raa e mooisikoi. ³⁸ Kootou taku ki Te Ariki te huata raa ki heuna ni tama e tammaki ki oo no vasi.” ✧

10

Jesus e hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

¹ Jesus ni aru ake tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa no uii ake naa mahi Te Atua raa kilaatou, teenaa kilavaa naatama naa te hanahana naa tippua aa kilavaa laatou te hakamasike naatama elaavea te kau maki hakkaatoa. ² Teenei naa inoa naatama ni tukua ki heheuna ma ni aposol Jesus:

Ttama mua raa ko Simon, (ttama nitaapaa Jesus ki Peter), laaua ma tana taina Andrew;

James laaua ma tana taina John, naatama Sebedii;

³ Philip laaua ma Bartolomiu;

Thomas laaua ma Matthew, te tama e aoao naa takis;

James te tama Alpius, laaua ma Tadeus;

⁴ Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,

aa ko Judas Iscariot, te tama makioti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e heuna ana aposol ki oo no mee ana heuna
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ I te saaita Jesus ni heuna ana aposol naa ki oo raa, a Ia ni taratara ake peelaa kilaatou, “Kootou see oo atu kinaa matakaaina naatama inaa henua sara aa ma naa matakaaina iloto Samaria. ⁶ Kootou oo kinaatama te kanohenua Israel; te kanohenua e mee pee ko naa sipsip e hurohuro ssiri. ⁷ Kootou oo atu no hakahea atu peelaa kinaatama naa, ‘Te Nohorana te Laniraa ku saaita atu ki kootou!’ ✧ ⁸ Kootou ki haia kootou naatama emmaki raa kitaukalleka, hakaora naatama emmate, haia naatama elaavea te maki leprosiraa kitaukalleka, aa ku hanahana naatippua etau inaatama. Naamahinaa nikauatu vare ki kootou, aa teenaa, kootou see mee makitauia kootou i te saaita kootou e mee naa mee naa. ⁹ Te saaita kootou e oo raa, kootou ki see too ni mane ma ko naa kol, naa siliva, aa ma ni peni emmea ka oo ma kootou; ¹⁰ kootou see ppiki ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma ni soa naa kkahu kootou, aa seai ma ni taka aa ma ni tokotoko ma ki oo ma kootou. I te aa, i kootou naa e heheuna iaa nau, teenaa naatama inaa kina naa etau te kauatu nimee ma kootou. ✧

¹¹ “Te saaita kootou ettae atu ki se matakaaina, kootou kummata i te tama maki hanatu no toa kootou raa, aa kootou ku oo atu no nnoho ma te tamanaa kitae iloo kite saaita kootou ma ki massike i te kina naa ki oo. ¹² Te saaita kootou e uru atu kiloto se hare, kootou ki purepure atu kinaatama te hare naa peelaa, ‘Telaa oi Te Atua kitakoto i te hare nei.’

¹³ Ki mee maa naatama te hare naa e fiffai maa kootou kinnoho ma

✧ 9.35 Mt 4.23; Mk 1.39; Lk 4.44 ✧ 9.36 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mk 6.34

✧ 9.38 Lk 10.2 ✧ 10.7 Lk 10.4-12 ✧ 10.10 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18

laatou raa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto i te hare naa; aa ki mee maa naa tama naa see fiffai maa kootou ennoho ma laatou raa, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. ¹⁴ Aa ki mee kootou e oo atu ki se hare, aa seai ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou kiooake, aa seai maa see hakannoo ki kootou, teenaa kootou ku tahitahi naa vae kootou aa kootou ku tiiake kootou te henua naa. ✧ ¹⁵ Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua nippesi ki naa tama i Sodom ma Gomora raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki ppesi atu ki naa tama te matakaaina naa! ✧

Naa haaeo ma ki pakuu mai imuri
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ “Kootou hakannoo mai! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea kittaka ma naa poi vao e kaittama. Kootou ki haikaramata pee ko naa kata kameeme seemuu pee ko naa rupe. ✧ ¹⁷ Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo. E mee naa tama ma ki oo atu no tauhia kootou no taakina kite koti, aa kootou ma ki sarua iloto naa hare lotu naa Jew. ¹⁸ Kootou ma ki taakina naa tama naa no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, i te aa i kootou e tautari kiaa nau. Kootou ma ki hakaia te Lono Taukareka kinaa tama naa aa ma naa tama i naa henua sara. ¹⁹ Aa te saaita kootou e tauhia no taakina kite koti raa, kootou see sopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. I too saaita e tukua ki taratara raa, naa taratara raa ma ki kauatu kiaa koe. ²⁰ I te aa, naa taratara ma ki tarataraina kootou naa, teenaa seai nitaratara kootou; teenaa nitaratara e kauatu TeAitu Tapu kootou Tamana ki tarataraina kootou. ✧

²¹ “Naa tama ma ki hookii naa tinotaaina laatou kitaaia kimmate; naa tammana raa ma ki mee peenaa hoki kinaa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laatou, teenaa ma ki lavaa te tiiake laatou aaraatama kiooake notaaia naa maatua laatou kimmate. ✧ ²² Naa tama hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou e tautari kiaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau no tae kite hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria. ✧ ²³ Te saaita kootou e haia hakallikaina naa tama te matakaaina tokotasi, kootou ffuro kitelaa matakaaina. Nau e kauatu te taratara maaoninei: Te saaita naa heuna kootou iloto naa matakaaina katoa iloto Israel raa seki hakaoti raa, Ttama te Henua raa ku tae mai.

²⁴ “See haitama e akonakina elaka i aruna tana tisa; see hai poe elavaa te hakahiti i tana hakamau. ✧ ²⁵ Teenaa te tama e akonakina raa ki hiahia iaaia kumee pee ko tana tisa, aa te poeraa ki hiahia iaaia kumee pee ko tana hakamau. Kimee maa te tama hakamaatua i te haanauna raa etaapaa ma ko Belsebul, teenaa naa tama hakkaatoa i te haanauna naa ma ki taapaa ki naa inoa e hakallika iaa! ✧

Too tama ki matakū
(Lk 12.2-7)

²⁶ “Kootou ki see mattaku i naa tama naa. Naa mee e ttanu i te saaita nei ma ki oti ku ilotia te henua hakkaatoa, aa naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku hakailootia. ✧ ²⁷ Aku taratara e taratara atu i te poo raa, kootou ki tarataraina naa taratara naa i te laa i aruna, aa aku taratara e taratara atu seemuu ki kootou soko kootou raa, kootou kioo no hakaia kite henua hakkaatoa. ²⁸ Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama, iaa

✧ **10.14** Acts 13.51 ✧ **10.15** Mt 11.24; Gen 19.24-28 ✧ **10.16** Lk 10.3 ✧ **10.20** Mk 13.9-11; Lk 12.11-12; 21.12-15 ✧ **10.21** Mk 13.12; Lk 21.16 ✧ **10.22** Mt 24.9,13; Mk 13.13; Lk 21.17 ✧ **10.24** Lk 6.40; Jn 13.16; 15.20 ✧ **10.25** Mt 9.34; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 ✧ **10.26** Mk 4.22; Lk 8.17

see lavaa te taia laatou tana manu; kootou ki mattaku are i TeAtua, i aa Ia e lavaa te taa te haitino te tama hakapaa ma tana manu i te kina te ahi e ura see mate.

²⁹ “Naa tamaa manu elua etauia koi kitepeni tokotasi, iaa sea iloo se manu inaa manunaa elavaa temate aa maa kootou Tamana raa nisee iloa. ³⁰ Aa kootou iaa, TeAtua e iloa maa ehia te kooina katoa naa lauru i naa pisouru kootou. ³¹ Aa teenaa, kootou ki see mattaku; kootou e ttote iaa i te inaho manu hakkaatoa!

Naa tama e tautari ki Christ aa ma naa tama e hakakkeeina laatou Christ (Lk 12.8-9)

³² “Naa tama etaratara imua naa karamata te henua maa laatou nitama aaku raa, nau ma kitaratara hoki imua taku Tamana i telani maa naa tama naa nitama aaku. ³³ Aa kimee maa nitama etaratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau, nau ma kimee ake ki taku Tamana i telani raa i aa nau see iloa i naa tama naa.✠

Jesus ni see au ma kimee hakapaa te henua (Lk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Eaa? Kootou e mannatu maa nau niau nomee kinnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Sea iloo! Nau niau nomee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ³⁵ Nau niau no hakkoro naa tama taanata raa ki see hakannoo ki naa tammama laatou; naa tama haahine raa ki see hakannoo ki naa tinna laatou; aa naa haahine e aavvana raa ki see hakannoo ki naa hinaona ffine laatou. ³⁶ Naa tino hareakina iloo kootou raa, teenaa ko naa tama ma ki tautau haao kootou.✠

³⁷ “Kimee maa tellee naa manava kootou inaa tammama ma naa tinna kootou raa ettoe iaa itellee naa manava kootou iaa nau, teenaa kootou seetau temee ma ni disaipolaaku; naa tama ellee naa manava laatou inaa tamataanata ma naa tama haahine laatou, ettoe iaa itellee naa manava laatou iaa nau raa, naa tama naa seetau temee ma ni disaipolaaku. ³⁸ Naa tama see massike no amo naa kros laatou no tautari mai kiaa nau raa seetau temee ma ni disaipolaaku.✠ ³⁹ Te tama e hakaseresere tana ora raa, aia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora no tautari kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi te ora maaoni.✠

Naa tuuhana (Mk 9.41)

⁴⁰ “Te tama e meeme hakaraaoi atu ki kootou raa, e meeme hakaraaoi kiaa nau; aa te tama e meeme hakaraaoi iaa nau raa, aia e meeme hakaraaoi kite tama ni heuna ma kiau nau.✠ ⁴¹ Te tama e meeme hakaraaoi ki se pure TeAtua i aa ia e iloa maa teenaa se tama e heunatia mai TeAtua raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto kite tuuhana te pure TeAtua raa ma kitoo. Aa te tama e meeme hakaraaoi kite tama esosorina taukareka iaa ia e iloa maa teenaa se tama e taukareka raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana e noto kite tuuhana te tama esosorina taukareka raa ma kitoo. ⁴² Aa kimee maa koe ekauake se vai u koi ma ki unu se tamavare inaa tamane, iaa koe e iloa maa ia se disaipolaaku raa, nau e kauatu te taratara maaoni nei: koe ma ki kauatu hakaraaoi iloo too tuuhana.”

11

Jesus laaua ma John te Baptis (Lk 7.18-35)

✠ **10.33** 2 Tim 2.12 ✠ **10.36** Mic 7.6 ✠ **10.38** Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 ✠ **10.39** Mt 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33; Jn 12.25 ✠ **10.40** Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16; Jn 13.20

¹ Te saaita Jesus nioti te kauake naa akonaki nei ki tana taka sinahuru maa tetakarua disaipol raa, a Ia ni masike ite kina naa no hano no hakahea ka akonaki naa taratara TeAtua raa i naa matakaaina e tauppiri ki te kina naa.

² I te saaita John te Baptis ni lono mai i te hare karapusi i naa vana Jesus ni mee ake raa, a ia ni heuna aaraa disaipol aana ki oo no vasiri ake ki Jesus.

³ Naa tama naa ni oo no vasiri ake iloo peelaa, “Teenaa ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Seai, maatou ki ttari ki telaa tama?”

⁴ Jesus ki mee ake, “Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua e kkite aa naa vana koorua e llono:

⁵ Naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite,

naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare,

naa tama ni haia te leprosi raa ku taukalleka,

naa tama ni ppuni naa kautarina laatou raa ku llono,

naa tama ni mmate raa ku hakaoratia no ora,

aa naa tama e noho hakaaroa raa ku lono i te Lono Taukareka TeAtua.✧

⁶ Naa tama see nnapa te tautari kiaa nau raa ma ki hakahiahiaria TeAtua!”

⁷ Saaita naa tama ni heunatia ake John niahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu ma se tama peehea raa e oo kootou nommata? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite ma setama ematanaenae, e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri tematani? ⁸ Eaa? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite ma setama euru kinaa hekau etaavimmaha? Seai hoki. Naa tama euru kinaa hekau etaavimmaharaa teenaa ko naa tama ennoho i naa hare naa tuku! ⁹ Kootou taratara mai, teelaa setama peehea raa ni oo kootou nommata? Kootou ni oo nommata maa iteenaa kote pure TeAtua? Uee, aa nau kutaratara atu kikootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou nommata. ¹⁰ Ite aa, iteelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: ‘TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aa, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.’✧

¹¹ “Nau e vanaatu ki kootou: See haitama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana iaa tetama vare koi iloto te Nohorana te Laniraa e noho hakamaatua i aruna John. ¹² Ekaamata mai i te ssao John te Baptis ni hakahea naa taratara TeAtua no tae mai ki te ssao nei raa, etammaki naa tama ni hai kinaa mahi laatou ki hakaaruatu laatou no nohoria te Nohorana te Lani. ¹³ Ite aa, i te saaita John seki tae mai raa, naa pure TeAtua ma naa Loo Moses raa e taratara i te Nohorana naa.✧

¹⁴ Aa teenaa, kimee maa kootou e illoa maa akutaratara nei ni taratara maaoni raa, kootou ma ki illoa maa John naa ko Elijah, te tama ni tarataraina te Laupepa Tapu raa ma ki oti ku hakasura iho.✧ ¹⁵ Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakanoo mai!

¹⁶ “Nau kitaratara maa naa tama ennoho i te maarama i te ssao nei e tiputtipu peehea? Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peelaa,

¹⁷ ‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!

Maatou ni huahua hakaaroa atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

¹⁸ Saaita John te Baptis ni auaa, a ia ni hakaapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’

¹⁹ Saaita te Tama te Henua ni auaa, a Ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei setama e kaikai vvere aa e unuunu vvere; teenei setama e vaisoa maa

✧ 11.5 Is 35.5-6; 61.1 ✧ 11.10 Mal 3.1 ✧ 11.13 Lk 16.16 ✧ 11.14 Mal 4.5; Mt 17.10-13; Mk 9.11-13

naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ Tevana iaa naa tama etauhia laatou te atamai TeAtuaraa ehuriake peela maa te atamai TeAtuaraa ko te atamai maaoni.”

*Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Lk 10.13-15)*

²⁰ Naatama inaa matakaaina teelaa nikkite itelopo mahi TeAtua nihakassuratia Jesusraa niseeffuri notiiake naa haisara laatou, teenaa kihuriatu Jesus no meeake kilaatou, ²¹ “Kootou naa tama inaa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo ellasi ma ki pakkuu atu ki kootou! Kimee maa naa mahi TeAtua nihakassura inaa matakaaina kootou nei nihakassuratia hoki nau i Tyre ma Saidonraa, naa tama sara inaa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Kimee raa, naa tama naa kunaa nnohore ma naa maroppari laatou kahuna naa haitino laatou kinaananahu, kihuriake peela maa laatou kuffuri naa manava laatou!✠ ²² Nau ekauatu tetaratara maaoni nei: ite Aso te Hakatonu TeAtuaraa, te manava aroha TeAtua ma ki hakassura kinaa tama i Tyre ma Saidonraa makittoeiaa i kootou! ²³ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou nimannatu maa kootou kisaua ki telani? Seelavaa. Kootou ma ki peesia kite kina naa tama emmate! Kimee maa naa mahi TeAtua teelaa nihakassuratia a nau ite matakaaina naa nihakassuratia i Sodomraa, te matakaaina naa koi tuu ite aso nei.✠ ²⁴ Kootou ki illoa maa ite Aso te Hakatonu TeAtuaraa, naa haaeo TeAtua nikauake kinaa tama i Sodomraa ma ki see tae kina haaeo ma ki kauatu ki kootou!✠

*Kootou oomai no hakamalolloo iaa nau
(Lk 10.21-22)*

²⁵ “Tamana, TeAriki telani ma te kerekere nei! Nau e hiahia i aa koe ku oti te hakaariake kinaa tama see illoa inaa vana i oomee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa ite kau vana. ²⁶ E maaoni, taku Tamana, i te nei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

²⁷ Araa Jesus kuhuriake no meeake kinaa tama naa, “Taku Tamana nikaumai naa mee hakkaatoa. See haitama e illoa maaoni maa nau setama peehea, taku Tamana raa koi. See haitama e illoa maaoni maa taku Tamana raa setama peehea, te nei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua, aa ma naa tama hoki e tukua a nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.✠

²⁸ “Kootou oomai kiaa nau, kootou naa tama kunaennae teamo naa mee emmaha, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. ²⁹ Kootou hakannoo no tuku ki aku vana, aa kootou ku mee ki illoa kootou i aku tiputipu, iaa nau setama see haaeo aa emeeme seemuu, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou.✠ ³⁰ Ite aa, i aku taratara ma ki kauatu raa ma ki kauatu kootou taukareka, aa naa mee ma ki kauatu nau ki amo kootou raa, teenaa seai ni mmaha maaoni.”

12

*Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)*

¹ Ite aso te Sabat tokotasi raa, Jesus nisasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Ana disaipol raa ni hiikai, teenaa kaamata iloo naa tama naa te haki haki naa hua wit raa no kkai naa hua.✠ ² Teenaa te saaita

✠ **11.21** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ✠ **11.23** Is 14.13-15; Gen 19.24-28 ✠ **11.24** Mt 10.15; Lk 10.12 ✠ **11.27** Jn 3.35; 1.18; 10.15 ✠ **11.29** Jer 6.16 ✠ **12.1** Deut 23.25

naa Faarisi raa nikkite raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “Oo disaipol naa see lavaa te mee peenaa! Te mee raa e tapu te haki wit i te Sabat.”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te vana David ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai?✠

⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu Te Atua raa notoo naa haraoa e hakatapu ki Te Atua raa nokkai laatou ma naa taanata ettaka ma ia. Te vana iaa naa Loo taatou raa eppui te tamavare tekai naa haraoa naa, teelaa ko naa maatua raa koi e lavaa te kkai.✠

⁵ “Kootou ni see ttoka i naa taratara naa Loo Moses raa maa naa maatua te Hare Tapu raa e sahea laatou naa loo te Sabat, aa laatou iaa see hai sara?✠

⁶ Nau e vanaatu ki kootou. Nau nei e takoto hakamaatua iaa i te Hare Tapu.

⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, ‘Nau essee kite manava aroha; nau seessee ki naa manu kootou etaa no hakaara mai.’ Ki mee kootou e illoa maaoni te hakataakoto te taratara nei raa, naa tama see haisara raa ni see tuku haaeoina are kootou.✠ ⁸ I te aa i te Tama te Henua raa ko Te Ariki te Sabat.”

*Te tama e mee tana rima e mmate
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)*

⁹ Jesus nimasike i te kina naa no hano iloo kite hare lotu naa Jew.
¹⁰ I te kina naa raa, teelaa setanata e mmate tana rima tokotasi. E mee naa tama i te kina naa nissee seara kikitia laatou Jesus; naa tama naa ni vasiri ake peelaa, “E aa? Te mee raa see ppui maa te tama e maki raa ki haia no taukareka i te Sabat?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Ki mee maa setama i kootou e mee tana sipsip e leiho kiloto se rua e nnoto i te Sabat, kootou ma ki see lellere ki hanaa mai te manu naa kitaha?✠ ¹² Te ora te tama raa e takoto hakamaatua iaa i te sipsip! Teenaa naa Loo taatou raa e taratara maa taatou e lavaa te tokonaki ki telaa tama i te Sabat.”

¹³ Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake kite tama e mmate tana rima, “Ffora too rima.”

Te tanata naa ni ffora tana rima no taukareka iloo pee ko telaa rima.

¹⁴ Teenaa oo iloo naa Faarisi raa no taratara ki taia laatou Jesus ki mate.

Jesus ko te tama Te Atua ni tini ki heheuna iaa Ia

¹⁵ Te saaita Jesus nilono i te taratara naa tama naa e tuku raa, a Ia ni hakataha i te henua naa, teenaa telopotama ni oo atu vaamuri aana. Naa tama katoo e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁶ Araa vanaake iloo ki naa tama naa ki see taratara ake ki aaraa tama iaa Ia. ¹⁷ Jesus ni mee tana vana nei kittino naa taratara Te Atua ni tarataraina te pure Isaiah, teenaa ko te taratara e mee peelaa:

¹⁸ “Te nei taku tama ni hakamaatino ki heheuna iaa nau, te tama e llee ai taku manava aa e hiahia ai nau. Taku Aitu raa ma ki kauatu ki takoto iaa Ia, teenaa a Ia ma ki hakaia ki naa kanohenua itaku ara e hakatonutonu te tama.

¹⁹ Ttama naa ma ki see hakatautau tama aa seai maa e tanitani varo, a Ia ma ki see pukua kkaa vaaroto te ara.

²⁰ A Ia ma ki see mee pakavaina a Ia naa tamavare, aa ma ki aroha i naa tama e mee pakavaina.

A Ia ma ki hakasura peenaa te manava laaoi ma te manava aroha ki tae iloo ki te ssao te tiputipu e tonu raa e hakahiti te tiputipu see tonu,

²¹ teenaa te henua katoo ma ki taaohi manava kiaa Ia.”✠

✠ 12.3 1 Sam 21.1-6 ✠ 12.4 Lev 24.9 ✠ 12.5 Num 28.9-10 ✠ 12.7 Mt 9.13; Hos 6.6 ✠ 12.11 Lk 14.5 ✠ 12.21 Is 42.1-4 (LXX)

Jesus laaua ma Belsebul
(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Kiotiraa naatamaraa kutaakina ake laatou tetanata eppuni ana karamata aa seelavaa tetaratara iaia e tauria tetipua ki Jesus. Tetanata naa nihaia Jesus no kite iloo kalavaa tetaratara. ²³ Naatama i te kina naa niho iloo i te vana Jesus ni mee naa, kataratara soko laatou peela, “E aa? Teenei ko te Tama koi David?”

²⁴ I te saaita naa Faarisi raa ni llono i naa taratara naa tama naa raa, laatou ki mee ake, “Te tama naa e hanahana naa tippua iaia e kauake ana mahi te hakamau laatou, Belsebul, ki mee ana vana naa.”✧

²⁵ Jesus ni iloa inaa mannatu naa Faarisi naa, teenaa ki mee ake iloo ia peela ki naatama naa, “Te henua ennoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa, ma ki see takoto rooroa; te haanauna see ennoho no meeme hakaparaa, ma kioti kumaseu. ²⁶ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa ennoho ka heheatu soko laatou raa, e mee maa te nohorana naa kunaa maavae iloo, teenaa see rooroa kumaseu! ²⁷ Kootou e hai maa teenei ni mahi e kaumai Belsebul ki hanahana nau naa tippua. Ki mee maa teenei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naatama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naatama e tautari ki kootou naa e hakaariatu maa naataratara kootou naa essara! ²⁸ Seai, teenei seai ni mahi Belsebul; teenei ni mahi e kaumai TeAitu TeAtua ki hanahana nau naa tippua. Kootou nei ku kite maaoni maa te ssao te Nohorana TeAtua raa ku oti te tae atu ki kootou.

²⁹ “See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare se tanata haimahi no huuina ana hekau ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

³⁰ “Te tama see tuu i taku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu mai naatama TeAtua, e mee pee ko naa sipsiparaa, teenaa ko te tama e seu te kanohenua TeAtua, e mee pee ko naa maseu naa sipsiparaa no ffuro huri.”✧ ³¹ Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: TeAtua ma ki uiia a ia naa haisara te henua ma naataratara hakallika laatou eppesi iaia, tevana ia te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa, tana sara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua. ³² Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa ia, ana haisara naa ma ki see lavaa te uiia TeAtua, i te saaita nei aa ma te saaita imuri.”✧

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai
(Lk 6.43-45)

³³ “Te laakau e somo taukareka raa ma ki hua taukareka, aa te laakau e somo hakallika raa ma ki hua hakallika. Teenaa te laakau raa e ilotia i ana hua eppesi.”✧ ³⁴ Naa kata! Kootou ma ki taratara peehea i naa mee taukalleka maa kootou ni tama e hakallika? I te aa, naataratara te tama e pesi raa e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava.”✧ ³⁵ Te tama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teela e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teela e takoto iloto tana hatumanava.

³⁶ “Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu raa, te henua ma ki hakaari naataratara vware katoo teela nitarataraina laatou. ³⁷ TeAtua ma ki hakatonutonu kootou, tautari ki naataratara kootou ni mee, teenaa ki mmata maa kootou e ttonu aa seai maa kootou essara.”

✧ 12.24 Mt 9.34; 10.25 ✧ 12.30 Mk 9.40 ✧ 12.32 Lk 12.10 ✧ 12.33 Mt 7.20; Lk 6.44 ✧ 12.34 Mt 3.7; 23.33; 15.18; Lk 3.7; 6.45

Naa Faarisi raa e fiffai ki huri ake Jesus naa mahi TeAtua
(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Teenaa ki mee ake aaraa tisa naa Loo ma aaraa Faarisi ki Jesus, “Maatou e fiffai maa koe ki hakasura naa mahi TeAtua ki kkite maatou.”✧

³⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou e ssee ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni hakasura i Jona.✧ ⁴⁰ Jona ni moe naa poo e toru ma naa aso e toru iloto te ika e lasi, teenaa te Tama te Henua raa hoki ma ki moe ana poo e toru ma naa aso e toru iloto te kava.✧

⁴¹ I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te ssao nei, teenaa ilaatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono i naa hakahea ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei!✧

⁴² “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e Tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e nnoho i te maarama i te ssao nei, i te aa iaa ia ni masike mai iloo i tana henua e mmao raa no hakannoo kite atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei.”✧

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Lk 11.24-26)

⁴³ “Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana e lave, ⁴⁴ a ia ma ki taratara soko ia peela, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’ Teenaa te tipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. ⁴⁵ A ia raa ku hano no toomai tela takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no nnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua. Te nei te ara ma ki sura ki naa tama e sosorina hakallika i te ssao nei.”

Naa taaina ma te tinna Jesus
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Te saaita Jesus ni taratara ake ki naa tama naa raa, tana tinna aa ma ana taaina raa kuttuu ake ihaho no mee ma ki mmata laatou iaa ia. ⁴⁷ Teenaa te tama tokotasi iloto te hare raa ki mee ake ki Jesus, “Too tinna raa ma o taaina raa ettuu mai ihaho, aa laatou e mee ma ki taratara atu kiaa koe.”

⁴⁸ Jesus ki mee ake, “Ko ai taku tinna, aa ko ai aku taaina?” ⁴⁹ Teenaa ssii iloo tana rima ki ana disaipol raa no mee ake, “Ttoka. Te nei taku tinna ma aku taaina. ⁵⁰ Te tama e tautari ki naa vana taku Tamana i telani e hiihai raa, teenaa ko taku taina, taku kave, aa taku tinna.”

13

Te parapol ttama e pesipesi naa hua laakau
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Teasonaa koiraa, Jesus ni masike i te harenaa no hano iloo kitai te Namo Galilee no noho ka akonaki naa tama. ² Naa tama ni kkutu ake kiaa ia raa e tammaki iloo. Teenaa kake iloo ia ki aruna te potiraa no noho, aa naa tama raa iaa ettuu ake i uta.✧ ³ Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peela ki naa tama naa:

✧ **12.38** Mt 16.1; Mk 8.11; Lk 11.16 ✧ **12.39** Mt 16.4; Mk 8.12 ✧ **12.40** Jon 1.17 ✧ **12.41** Jon 3.5 ✧ **12.42** 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 ✧ **13.2** Lk 5.1-3

“Hakannoo mai. Teelaa setama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki ssomo itana verena. ⁴ Tana saaita ni pesipesi naa hua raa, araa hua nimaaooha kiaruna tesaarena, kallee ake naa manuraa no kaina. ⁵ Aaraa hua nimaaooha kite korohatu, see hai kerekere maaoni. Naa hua wit naa ni matirivave lokoi, ite pela raa see lasi. ⁶ Araa nei ite saaita telaa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake naa ni tuunia koi ka mmate, teenaa naa wit naa ni pakupakuria inaa patiaka naa wit naa ni see ttae kilaro iloo. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, teenaa naa wit naa ni torohia atu te tititai naa no mmate. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha kiaruna te pela e taukareka, teenaa naa wit naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou. Aaraa wit e taa telau; aaraa wit e taa te mataono; aa aaraa wit iaa e taa te mata toru naa hua.”

⁹ Itana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”

Te hakataakoto i naa parapol Jesus e hakaee

(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa ki Jesus no vasiri ake kiaa Ia, “Itoosaaita maraa e taratara kite henua raa, ai koe e taratara ai ki naa parapol?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana te Laniraa, teenei ekauatu nau ki kootou; naa taratara naa see kauake nau kiaaraa tama. ¹² Tetama ni kauake ana mee Te Atua raa, Te Atua ma ki kauake hoki aaraa mee aana, teenaa ki ttoe iaa itana kooina ni hiihai; aa te tama seai ana mee ni kauake Te Atua raa, naa tamaa mee iloo ni noho ma ia raa ma ki toa iaa ia.” ¹³ Nau e taratara ki naa tama naa i naa parapol raa ite mee nei:

‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite.

Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou ma ki see massaro.’

¹⁴ Teenaa naa taratara te pure Isaiah raa e taratara i naa tama naa:

‘Kootou ma ki llono i aku taratara, tevana iaa kootou ma ki see massaro; kootou ma ki ttoe no kkite i aku vana e mee, tevana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa. ¹⁵ I te aa, i naa tama nei e manava makattau;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.

Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;

naa kautarina laatou ma ki ppuni;

aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,

aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa Nau ma ki haia laatou ki taukalleka.”

¹⁶ “Kootou iaa e haia hakaraaoi iloo Te Atua! Kootou naa ni lavaa te kkite ka llono i aku vana ni mee. ¹⁷ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tammaki iloo naa pure Te Atua aa e tammaki naa tama Te Atua ni fiffai iloo maa laatou ki kkite inaa mee kootou e kkite nei, tevana iaa laatou ni see lavaa; naa tama naa ni fiffai iloo maa laatou ki llono i naa vana kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

Te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua wit

(Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

¹⁸ “Hakannoo hakaraaoi ki illoa kootou ite hakataakoto te parapol ite tama e pesipesi naa hua wit. ¹⁹ Naa tama e llono i naa taratara ite Nohorana te Lani, tevana iaa see illoa ite hakataakoto

naa taratara naa raa, naa tama naa e mee pee ko naa hua wit teelaa ni maaoha kiaruna te saarena, teenaa te tipua e hakallika raa ni hanake no huutia naa taratara naa ki seetakkoto iloto naa manava laatou. ²⁰ Naa hua wit ni maaoha kite korohaturaa, teenaa ko naa tama ni fiaffia iloo i te llono ana lokoi laatou i naa taratara TeAtua. ²¹ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou kitakkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa nilotukoi i te tamaa saaita, aa i te saaita naa haaeo raa ni pakkuu ake ilaatou ettaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laatou. ²² Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama nillono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa taratara naa ni tiiake laatou ilaatou ni hakaapiapiare ki naa vana te maarama nei aa e kaimannako ma ki haimane laatou. Naa tama naa seelavaa iloo tekkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou. ²³ Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama ellono naa taratara TeAtua no tauhia laatou kitakkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppesi te lopo kaikai; naa laakau e ppesi tiki mata toru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai.”

Te parapol i te vvee hakallika

²⁴ Jesus ki taratara ake telaa parapol hoki: “Te Nohorana te Lani raa e mee ma se tama ni pesipesi ana hua wit raa iloto tana verena. ²⁵ I te poo tokotasi, te saaita te henua ni mmoeraa, te tanata e lotoffaaeo iaa ia raa ni hanake no pesipesi iloo naa hua naa vvee raa iloto hoki te verena naa. ²⁶ Te saaita naa wit raa ni ssomo no kaamata ki ffua raa, naa vvee raa ni ssomo hoki no ssura. ²⁷ Naa poe te tanata raa ni oo atu kiaa ia no mee ake, ‘Oo hua wit ni pesipesi iloto too verena raa e ssomo hakaraaoi iloo; aa teelaa ni vvee ni ssura ake i hea?’ ²⁸ Te tanata e mee tana verena naa ki mee ake, ‘Teenaa se tama e lotoffaaeo iaa nau naa e mee tana vana naa.’ Teenaa ki vasiri ake ana poe, ‘Koe e hiihai maa maatou ki oo no huti te vvee?’ ²⁹ Te tanata raa ki mee ake, ‘Seai. Kootou see oo no huti te vvee; naa wit raa ma ki mee no utania hoki kootou. ³⁰ Tiiake te vvee raa kissomo hakapaa ma naa wit. I te saaita naa wit raa ku ffua no mee ki vasi raa, nau ma ki vanaake ki naa tama e vasi raa ki huti te vvee raa imua no mee saitana aa ku tuunia kite ahi, aa kioti laatou ku haki naa hua wit raa no hakanaaopo kiloto taku hare e tukutuku kaikai.’ ”

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Jesus kikaake hoki telaa parapol: “Te Nohorana te Lani raa e mee ma ko te tanata e too te hua te laakau e ttapa ma se mastat raa no hakatori iloto tana verena. ³² Te hua te laakau naa e punaamea i naa hua naa laakau hakkaatoa. Tevana iaa i te saaita te laakau naa e somo raa, te laakau naa ma ki somo no lasi i naa laakau hakkaatoa, teenaa naa manu raa ma ki llee atu no takitaki naa ohana laatou raa i aruna naa laa te laakau naa.”

Te parapol te iis

(Lk 13.20-21)

³³ Jesus kikaake telaa parapol hoki: “Te Nohorana te Lani e mee ma se iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te vana Jesus e hakaia ai ki naa parapol

(Mk 4.33-34)

³⁴ I naa saaita katoo Jesus e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoi ki naa parapol; see haisaaita maa Ia nitaratara atu aa ma Ia ni see taratara ki naa parapol. ³⁵ A Ia ni mee tana vana nei kittino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

“Nau ma ki taratara ki naa parapol i taku saaita e taratara ki naa tama naa; nau ma ki taratara ake i naa mee ni see ilotia te henua imua, e kaamata mai iloo i te mahaa mai ana te kerekere nei.”✠

Te hakataakoto te parapol i te vvee e somo

³⁶ Te saaita Jesus nitiiake ia naa tama naa no hano ki hare raa, ana disaipol raa ni oo atu kiaa Ia no mee ake, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol i te vvee e somo iloto te verena.”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Te tama e pesipesi naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko te Tama te Henua. ³⁸ Te verena raa, teenaa ko te maarama nei; naa hua laakau e taukalleka raa, teenaa ko naa tama te Nohorana te Lani; te vee somo i te verena raa, teenaa ko naa tama Satan; ³⁹ aa te tama elotoffaaeo i te tama teelaa e pesipesi ana vvee iloto te verena raa, teenaa ko Satan. Tessaao ma ki vasiraa, teenaa ko tessaao naa mee katoo i te maarama nei ma ki hakaoti mai, aa naa tama ma ki vasiraa, teenaa ko naa ensol TeAtua.

⁴⁰ “I te saaita te maarama nei e hakaoti mai raa, naa tama Satan raa ma ki hakakkuturia no peesia kiloto te ahi, e mee pee ko te vvee nihakanaaoporia notuunia ki vvela i te ahi. ⁴¹ Tama te Henua raa ma ki heuna ana ensol raa kioo no hakattaharia naa tama hakkaatoa teelaa e hakkoro aaraa tama kippena naa haisara aa ma naa tama katoo e sosorina hakallika, ki see nnoho laatou i tana Nohorana; ⁴² naa tama naa ma ki peesia naa ensol raa kiloto te ahi eura see mate, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou. ⁴³ Teenaa naa tama TeAtua raa ma ki maasina pee ko telaa iloto te Nohorana te Tamana. Ki mee kootou e fifai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

Naa parapol e hakailoa te Nohorana te Lani

⁴⁴ “Te Nohorana te Lani raa e mee ma ni mee e taukalleka e laavea e mmoe ka ttanu iloto te kerekere. Te saaita naa mee naa nilaavea te tama tokotasi raa, naa meenaa nitanumia hoki aia. Te tama naa ni hiahia iloo, teenaa hano iloo ia notoo hakkaatoa ana hekau raa no kauake kitauia aaraa tama, aaraa ahe iloo te tama naa no tauia te kerekere e takkoto ai ana mee ni llave naa.

⁴⁵ “Te Nohorana te Lani hoki e mee pee ko naa sessee te tama i naa tamaa hatu etaavi mmaha ettapa ma ni ‘pearl’. ⁴⁶ I te saaita te tama naa nilave tana mee etiputipu taukarekailoo raa, aia ni hano notoo hakkaatoa ana hekau raa no kauake kitauia aaraa tama, aaraa ahe iloo no tauia aia te tamaa hatu naa.

⁴⁷ “Te Nohorana te Lani raa hoki e mee pee ko te kupena e pesi no hakamiri te kau ika hakkaatoa. ⁴⁸ Te saaita te kupena naa ni pii raa, ttaki iloo naa tama naa te kupena naa ki uta no hiri iloo naa ika naa; naa ika e taukalleka raa e haaoa laatou kiloto naa kete laatou, aa naa ika e hakallika raa iaa e peesia ki taha. ⁴⁹ Te mee raa ma ki mee peenei i te saaita te maarama nei ma ki hakaoti mai: naa ensol raa ma kioo no vaaea naa tama e sosorina hakallika raa i naa tama e sosorina taukalleka, ⁵⁰ teenaa naa tama e sosorina hakallika raa ma ki peesia laatou kiloto te ahi eura see mate, te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.”

⁵¹ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e illoa i aku vana e taratara atu nei?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Uee, maatou e illoa.”

⁵² Araa Jesus ku vanaake kilaatou, “Teme nei emee maa naa tisa hakkaatoa naa Loo teelaa kumee ma nidisaipol iloto te Nohorana te Laniraa, emee pee kotetama emee tana hare ehuri no hanahana naa mee hoou aa ma naa mee tuai raa ki see takkoto iloto te hare e tukutuku ana mee.”

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Ite saaita Jesus nioti te kauake naa parapol nei raa, a Ia ni masike i te kina naa ⁵⁴ no ahe kitanatino matakaaina. Ala ni akonaki te henua peenaa iloto te hare lotu naa Jew, teenaa naa tama ni llono i ana akonaki raa ni massaro iloo iaa Ia ka mee naa taratara laatou peelaa, “Te nei se iloa tetama nei etoomai ihea? Te nei ni mahi tetama nei e kauake e ai kilavaa ia te ppena naa mirakol nei? ⁵⁵ Eaa? Te nei sei kotetama emee tanatamana e penapena hare? Te nei sei kotetama Mary, aa emee anataaina maa ko James, Joseph, Simon, aa ko Judas? ⁵⁶ Eaa? Teelaa sei ko ana kave raa e nnoho i te kina nei? Te nei se iloa aa ni mahi tetama nei e kauake e ai?” ⁵⁷ Teenaa naa tama naa ni see fifai maa laatou e hakannoo atu kiaa Ia.

Jesus ki mee ake kilaatou, “Tepure Te Atua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina kato e hano; a ia iaa ma ki hakakkeeina naa tama itanatino matakaaina. Teenaa ana tino hare aakina raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.”* ⁵⁸ Jesus ni sei ana mirakol ni mee i te kina naa, i te aa, i naa tama i te kina naa see hakannoo kiaa ia.

14

John te Baptis ku taia no mate

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

¹ Ite saaita naa raa, Herod te tuku Galileeraa nilono inaavana Jesus emee. ² Teenaa Herod ki mee ake kinaa tama e heheuna iaa ia, “Te nei maaoni ko John te Baptis ku ora hoki. Te nei kote vana elavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi Te Atua.”

³ Teelaa ko Herod raa ni vanaake ki ana soldia raa ki saisaitia Jesus aa ku peesia kiloto te hare karapusi. Aia ni mee tana vana naa ite naa kote hiihai tana aavana, Herodias, te aavana tana taina, Philip, teelaa ni aavanatia a ia.* ⁴ John te Baptis maraa e hai ake peenaa ki Herod i te kau saaita, “Teme raa e sara ma koe e aavanatia a koe te aavana tootaina!”*

⁵ Herod ni hiihai ma kitaia a ia John ki mate, te vana iaa a ia ni mataka i te kanohenua naa Jew, i naa tama naa e hai maa John se pure Te Atua.

⁶ Ite aso Herod ni mee tana kaikai elasi ki maatino itana aso ni haanau mai raa, te tamariki fine Herodias raa ni hanake no anu imua naa tama ni arumia ki te kaikai. Herod ni hiahia iloo, ⁷ teenaa vanaake iloo ki te taupu, “Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe!”

⁸ Teenaa kauake iloo te taupu naa naa taratara tana tinna raa ni mee ake: “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis kiloto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei loko!”

⁹ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, te vana iaa a ia ku seelavaa te sahea a ia te taupu naa, i teelaa se taratara aana ni tuku ka llono kato naa tama ni oo ake ki te kaikai naa.

¹⁰ Teenaa heuna iloo Herod ana soldia raa ki oo ki te hare karapusi raa

notuutia te ua John. ¹¹ Araa haaoailoo laatou tepisoururaa kiloto tepeesini no kauake kite taupu. Teenaa hanoiloo te tamariki ffine naa no kauake tepisoururaa kitana tinna. ¹² Naa disaipol John raa ni oo ake notoailoo laatou te haitino John notanumia, araa oo iloo no hakaari ake ki Jesus.

Jesus e haanai naa tama e tammaki iloo

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Tesaaia Jesus nilono itevana nimee i John raa, a Ia nikake kite potiraa no hano no noho itanakinna sokoia. Naatama itekina naa nillono maa Ia kunoho itekina naa, teenaa massike iloo laatou inaa matakaaina laatouraa no oo atu vaauta kiaa Ia. ¹⁴ Ite saaita Jesus nisepu itepotiraa no kite ite tammaki ttama ettuu ake raa, a Ia ni arohailoo inaatama naa, teenaa huri atu iloo no haia naatama emmaki raa no taukalleka.

¹⁵ Ite laasuru naa raa, ana disaipol raa ni oo atu no mee ake kiaa Ia, “Taa-tou ka poonia itekina see nohoria nei. Heunatia naatama nei ki oo kinaa matakaaina e tauppiri mai raa ki oo no taavi ni kaikai ma laatou.”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Tiiake naatama naa kinnoho, aa kootou ku kauatu ni kaikai ma laatou kikkai!”

¹⁷ Naa disaipol raa ki mee ake, “Maatou ennoho koi maa naa haraoa erima aa ma naa ika e lua.”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Toomai naa kaikai naa.” ¹⁹ Teenaa mee ake iloo Jesus kinaa tama raa kinnoho kite vvee ilaro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa erima ma naa ika e lua naa no ttoka kite lani no taku ki Te Atua. Ki otiraa tohitohi iloo Ia naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake kinaa tama. ²⁰ Naatama naa hakkaatoa nikkai no pposu. Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii kinaa kaikai ni ttoe. ²¹ Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sasare vaaruna te kirikiri ttai

(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

²² Kiotiraa heunailoo Jesus ana disaipol raa ki oo no kkake itepoti laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, itelaa vasi te namo, a Ia ia kunoho ki heunatia a Ia naatama raa ki oo kinaa matakaaina laatou.

²³ Ite saaita naatama naa nioti te heunatia a Ia ka oora, hanoiloo Ia ki aruna te tamaa mouna tokotasi no taku. Ite saaita telaa ni suru raa, Jesus koi noho ka taku soko Ia i aruna te mouna. ²⁴ Ite saaita naa raa te poti naa disaipol raa ku mmao iloo kiloto te namo, teenaa te poti naatama naa ni sausaua naa peau raa i te matani raa e oko mai imua.

²⁵ Ite ssao naa manu maraa ettani ite tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa kite poti ana disaipol. ²⁶ Te saaita ana disaipol raa nikkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naatama naa ni mattaku iloo ka kappisi naa varo laatou peela, “Te tipua!”

²⁷ Jesus ni huri atu ite saaita naa lokoi no mee ake ki laatou, “Kootou see mattaku, te nei ko nau!”

²⁸ Teenaa ki mee atu Peter kiaa Ia, “Te Ariki, ki mee maa teenaa ko koe maaoni, koe ku mee ki sare atu nau vaaruna te kirikiri ttai kiaa koe.”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Kau!” Teenaa sepu iloo Peter i te poti raa no sare atu ki Jesus vaaruna te kirikiri ttai. ³⁰ Araa nei ite saaita Peter nikite i naa haimahi te matani raa, a ia ni mataka, teenaa kaamata iloo ia te tere kiloto te ttai ka tanitani varo atu ki Jesus, “Te Ariki, hakasaoria nau!”

³¹ Jesus ni haaroo atu no tauhia lokoi a Ia Peter no mee ake, “Koe ku hakatina nataa peehea? Ai koe ku mamaanatu tammaki ai?”

³² Takarua naa nikkake ki aruna te potiraa no marino lokoi te matani.
³³ Teenaa ffuri iloo naa disaipol raa no lotu kiaa Ia, “Koe maaoni ko te Tama TeAtua!”

Jesus e haia a ia naa tama e mmaki i Genesaret raa no taukalleka
(Mk 15.1-9)

³⁴ Naa tama naa ni oo ki telaa vasi te namo naa no ttae iloo ki Genesaret,
³⁵ aa i te kina naa raa, naa tama i te kina naa ni mmate maa teelaa ko Jesus. Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo i te kina naa no too ake naa tama e mmaki raa ki Jesus. ³⁶ Naa tama naa ni oo atu no hai ake ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki raa kippaa koi naa rima laatou ki te ttapa tana kkahu. Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

15

Naa akonaki naa tippuna
(Mk 7.1-13)

¹ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no vasiri ake ki Jesus, ² “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou ekkai ai ma naa rima e kerekere laatou?”

³ Jesus ki hakaake ake, “Ai naa Loo TeAtua raa e tiiake ai kootou no ffuri kootou no tautari ki naa tino akonaki kootou? ⁴ TeAtua e taratara peela, ‘Hakannoo ki naa tammama ma naa tinna kootou,’ aa e taratara hoki peela, ‘Tama e mee hakallika tanatamana ma tanatinna raa ki taia ki mate.’” ⁵ Tevana iaa kootou e akonaki aaraatama ma ki mee setama e taratara ake peela ki tanatamana ma tanatinna, ‘Naa mee koorua elavaa te kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee TeAtua.’ ⁶ Teenaa tetamanaa ku haia kootou kiseai ana vana ki mee ma ki kauatu naa mee raa ki ana maatua. Ite ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ki tiiake kootou, teenaa kilavaa kootou te tautari ki naa tino akonaki kootou. ⁷ Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

⁸ TeAtua e mee maa, ‘Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaису laatou, aa naa manava laatou iaa e mmao haaeo iloo i aa nau.

⁹ Naa tama naa e lotu huri koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare, ka hai maa teenaa ko naa Loo TeAtua!’”

Naa mee e mee te tama ki kerekere
(Mk 7.14-23)

¹⁰ Kiotiraa Jesus kukannaake ki naa tama raa ki oo ake, teenaa a Ia ki mee ake, “Kootou hakannoo mai aa kootou mee ki illoa kootou i te mee nei! ¹¹ Naa mee te tama e ppono kiloto tana pukua raa see lavaa te mee te tama ki kerekere i te vasi naa Loo. Teelaa ko naa mee are e oo iho ki taha tana pukua raa e mee te tama naa no kerekere.”

¹² Teenaa ooake iloo naa disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Koe e iloa maa naa Faarisi raa ni lloa iloo i oo taratara ni mee?”

¹³ Jesus ki mee ake, “Naa laakau katoo teelaa ni see toria taku Tamana raa ma ki utania. ¹⁴ Kootou ki see mannatu i naa taratara naa Faarisi naa. Naa tama naa e ssau koi ma ko naa tama e ppuni naa karamata e hakattaki telaa tama e ppuni hoki ana karamata, teenaa te takarua naa ma ki maaoha hakapaa kiloto te rua.”

15 Teenaa ki taratara ake Peter, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol naa.”

16 Araa Jesus ku mee ake, “E aa? Kootou hoki ku vvare pee ko naa tama naa, anii? 17 Kootou see illoa maa te mee te tama e ppono kiloto tana pukua raa e hanotonu ki loto tana koopuu aa ki oti ku au ki taha tana haitino? 18 Aa naa mee e oo iho i te pukua te tama raa iaa e oo iho i tana hatumanava. Teenaa ko naa mee e mee te ora te tama ki kerekere. ☆ 19 I te aa, naa mannatu e hakallika raa e ssura iho i te hatumanava te tama; te tama naa e usuhia ki taa tama, ki see noho tonu ki tana aavana, ki hai huri, kailaaraa, kitaratara hakareeresi, aa kitaratara hakallika itelaatama. 20 Teenei ko naa mee teelaa e mee te tama ki kerekere. Tevana iaa te tama raa see kerekere maa iaa ia e kai aa see huihui ana rima.”

Te ffine e taaohi manava i Jesus

(Mk 7.24-30)

21 Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te matakaaina e taupiri atu ki Tyre ma Saidon. 22 Te ffine tokotasi e noho i te matakaaina naa ni hanake kiaa Ia no taniake, “Te mokopuna David nei, aroha iaa nau! Taku tamariki ffine raa e uruhia te tipua; a ia e meeme e ffaeo iloo.”

23 Jesus ni see hai taratara ni mee ake ki te ffine naa, teenaa oatu iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Heunatia te ffine naa ki hano! Tama naa e sare tanitani koi vaamuri taatou.”

24 Araa Jesus ku vanaake, “Nau ni heunatia mai Te Atua kiau nau no tokonaki kinaatama i te kanohenua Israel teelaa e mee pee ko naa manu ssiri.”

25 Teenaa ki hanake te ffine raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Te Ariki, tokonaki mai kiaa nau.”

26 Araa vanaake iloo Jesus “Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki raa e toa no kauake ki kkai naa poi.”

27 Te ffine raa ki mee ake, “E tonu, Te Ariki. Tevana iaa naa poi raa hoki e kkai naa kaikai e ttoe e maaoha i te teevoa naa hakamau laatou.”

28 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Koe se ffine e haimahi too hakataakoto i Te Atua! Too tamariki ffine naa ma ki taukareka.” Teenaa te tamariki te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokei.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka

29 Jesus ni masike i te kina naa no hano vaatai te Namo Galilee. A Ia ni hano no kake iloo kiaruna te tamaa mouna no noho kilaro.

30 Etammaki iloo naatama ni oatu ma naatama see lavaa te sassare, naatama e ppuni naa karamata laatou, naatama e ppiko naa vae laatou, naatama see lavaa te taratara, aa ma te kau maki hoki no hakannohoria imua Jesus. Teenaa naatama naa ni haia Jesus no taukalleka.

31 Naatama raa ni massaro iloo inaatama ni see lavaa te taratara raa ku tarattara, naa tama ni ppiko naa vae laatou raa ku taukalleka, naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare, aa naa tama ni see kkite raa ku kkite; naa tama naa ni hakannau katoa i te Atua Israel.

Jesus e haanai telaa kuturana tama e tammaki

(Mk 8.1-10)

32 Jesus ni aru ake ana disaipol raa no mee ake, “Nau e aroha i naa tama nei; naa tama nei kullava iloo naa aso laatou e toru ni noho ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai e kkai. Naatama nei see lavaa nau te heunatia ki oo see kkai, i laatou ma ki poouri koi naa karamata laatou no ssina iloto te ara.”

☆ 15.18 Mt 12.34

³³ Naa disaipol raa ki mee ake, “Taatau ma killave ni kaikai i hea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

³⁴ Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatou, “Ehia naa haraoa ennoho ma kootou?”

Naa tama naa ki mee ake, “Teenei ni haraoa e hitu aa ma naa tamaa ika.”

³⁵ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki nnoho kite kerekere. ³⁶ Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa raa ki naa tama. ³⁷ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa nittoe; laatou raa ni kete e hitu ni ffao no ppai. ³⁸ Te kooi na kato naa tama ni kkai i te kina naa elava naa simata e haa. Teenaa ko naa taanata raa koi; naa haahine ma naa tamalliki raa see taaua.

³⁹ Ki oti raa, heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo, a Ia iaa ku kake ki loto te poti raa no hano ki te matakaaina Magadan.

16

Naa Faarisi raa e fiffai maa Jesus ki hakasura se mirakol
(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatautau laatou. Naa tama naa nissessee ara ma ki hakasara se vana ma Jesus, teenaa laatou ki mee ake ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peela ma naa mahi TeAtua etakkoto iaa Ia. ² Teenaa ki mee ake Jesus, “Ite saaita telaa esuru kakkite kootou inaa mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peela, ‘Taiao ma ki marino.’ ³ Aa ite tahaata, te saaita kootou ekkite inaa tuu poouri ka mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peela, ‘Te aso nei ma ki hakariaria.’ Kootou e illoa koi inaa vana ma ki ssura te aso raa inaa ttoka kootou inaa tiputipu telani, aa niaaina maa kootou e hakakkiitea a nau inaa vana ellasiraa, kootou koi see illoa ite mee ma ki au i muri! ⁴ Naa tama ite ssao nei ku hakallika iloo! Laatou essee ma ki kkitte laatou ma ni mahi TeAtua, te vana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa ekkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni mee i Jona.”

Teenaa masike iloo Jesus i te kina naa no hano.

Poopoo tonu inaa sosorina naa Faarisi ma naa Sadiusi
(Mk 8.14-21)

⁵ Te saaita naa disaipol raa ni oo ki telaa vasi te namo raa, naa tama naa ni ssiri ki too ake ni haraoa. ⁶ Jesus ki hakaapo ake kilaatou, “Kootou ki poopoo tonu loko i te iis naa Faarisi ma naa Sadiusi.”

⁷ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou: “Tama nei e taratara peenei i taatou ni see hai haraoa ni ppiki mai.”

⁸ Jesus ni illoa inaa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peela, “Ai kootou e taratara ai ite see hai haraoa kootou? Kootou ku hakatina nataa peehea! ⁹ Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku see mannatu ake itaku saaita nittahi naa haraoa e rima no haanai naa taanata e haa naa simata? Ehia naa kete kootou ni ffao no ppai? ¹⁰ Ai naa simata e haa naa taanata ni hanaia a nau ki naa haraoa e hitu? Ehia naa kete kootou ni ffao no ppai? ¹¹ Ai kootou see illoa peehea ma nau see taratara inaa haraoa? Nau e taratara atu are ki poopoo tonu kootou i te iis naa Faarisi raa ma naa Sadiusi!”

✧ 16.1 Mt 12.38; Lk 11.16 ✧ 16.4 Mt 12.39; Lk 11.29 ✧ 16.6 Lk 12.1 ✧ 16.9 Mt 14.17-21

✧ 16.10 Mt 15.34-38

12 Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus see taratara ake ma ki poopoo tonu laatou i te iis e hakatipu haraaoa; a ia e mee ake are ki poopoo tonu laatou i naa akonaki hakalellesi naa Faarisi ma naa Sadiusi.

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea

(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

13 Jesus ni hano ki te matakaaina e taupiri atu ki Sisaria Filipai, teenaa a Ia ki vasiri ake ki ana disaipol, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

14 Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah, aa aaraa tama e hai maa koe ko Jeremiah, aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua.”✧

15 Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

16 Simon Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea, te tama TeAtua e ora hakaoti.”✧

17 Araa Jesus ku mee ake, “Simon te tama John,* koe e haia hakaraaoina TeAtua. See hai tama i te maarama nei ni hakaariatu te taratara haka-maatua nei, te taratara nei ni kauatu tonu taku Tamana i te lani. 18 Aa te nei nau ku vanaatu kiaa koe: koe ko Peter, aa ia runa te hatupaa nei nau ma ki hakatuu taku lotu, aa te lotu nei ma ki see lavaa te sua naa mahi te mate. 19 Nau ma ki kauatu naa kii te Nohorana te Lani; oo mee e pui i te kerekere nei ma ki puuia hoki i te lani, aa oo mee e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani.”✧

20 Ki otiraa vanaake iloo Ia ki ana disaipol raa ki see taratara ake ki aaraa tama maa ia raa ko te Mesaea.

Jesus ku taratara i tana mate

(Mk 8.31—9.1; Lk 9.22-27)

21 Teenaa kaamata iloo Jesus no taratara ake ki ana disaipol, “Nau ki hano ki Jerusalem, teenaa nau ma ki mee pakavaina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamau te Hare Tapu, aa ma naa tisa naa Loo. Nau ma ki taia naa tama naa no mate, te vana ia nau ma ki masike i te mate no ora hoki i te ttoru naa aso.”

22 Teenaa Peter kittaki Jesus hakavasi no nutua. “Te Ariki, koe ma ki see lavaa iloo te haia peenaa!”

23 Jesus ki hakatahuri no vanaake ki Peter, “Satan, hakataha iaa nau! Taku ara nei e puuia a koe; naa mannatu e ttaka ma koe naa sei ni mannatu e kauatu TeAtua; teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei.”

24 Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki ana disaipol, “Ki mee maa setama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki tiiake ana mee e fiffai, aa a ia ku amo tana kros raa no tautari kiaa nau.✧ 25 Te tama e hakaseresere tana ora raa, te tama naa ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi ki te ora maaoni.✧ 26 Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee ka-too i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taaohi te ora maaoni? Sei iloo! See hai mee naa tama naa e lavaa te hookii ki hakaheha ake naa ora laatou.

27 “I te aa, te Tama te Henua raa ku mee kiau ma ana ensol raa iloto naa mahi tana Tamana, teenaa a Ia ma ki kauake naa tuuhana te henua, tau-tari ki naa tiputtipu laatou.✧ 28 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou i te kina nei ma ki see vave mmate, laatou ma ki tae ake no k kite i te Tama te Henua e au ma se Tuku.”

✧ 16.14 Mt 14.1-2; Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ✧ 16.16 Jn 6.68-69 * 16.17 Te taratara Hebrew raa e mee maa Simon te tama Jona; mmata i John 1.42; John 21.15 ✧ 16.19 Mt 18.18; Jn 20.23 ✧ 16.24 Mt 10.38; Lk 14.27 ✧ 16.25 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 ✧ 16.27 Mt 25.31; Ps 62.12; Rom 2.6

17

*Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus**(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)*

¹ Naa aso e ono ku oti te llaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou kiaruna temouna emoe kiaruna nonnoho sokolaatou.✠ ² Naa disaipol raa nittoka atu nokkite inaa huri te haitino Jesus: tanataurae nimaasina pee kotelaa, aa ana hekau e hakao raa nikkiva nomakinihua. ³ Teenaa kkite iloo tetakatoru disaipol naa inaa hakassura ake Moses ma Elijah nottuu ka haitaratara ma Jesus. ⁴ Peter kimee ake ki Jesus, “TeAriki, etaukarekailoo imaatou ennoho ite kina nei! Kimee koe ehiihai, nau ku hakatuu nitamaa hare etoru ite kina nei; too hare, te hare Moses, aa se hare ma Elijah.”

⁵ Ite saaita Peter koitaratara raa, te uruaoa e maasina raa ku uhi ake i aruna laatou, teenaa taratara mailoo te reo raa iloto te uruaoa, “Teenei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!”✠

⁶ Te saaita naa disaipol raa nillono ite reo naa raa, naa tama naa nimattaku kappesi naa haitino laatou nommoe kite kerekere ilaro. ⁷ Jesus ni hanatu no paa tana rima ilaatou no mee ake, “Massike kiaruna, kootou see mattaku.” ⁸ Naa disaipol naa nittoka atu raa nei, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu ake.

⁹ Ite saaita laatou niahe kilaro temouna raa, Jesus kimee ake, “Kootou see haka ake ki se tama i te mee kootou nikkite nei; kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te hakamasikeria mai i te mate.”

¹⁰ Naa disaipol raa ki vasiri ake ki Jesus, “Ai naa tisa naa Loo TeAtua raa e taratara ai maa Elijah ki au are i mua te Mesaea?”✠

¹¹ Jesus kimee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni i mua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. ¹² Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina laatou te tama naa. Te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina laatou peenaa hoki.”✠

¹³ Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus e taratara i John te Baptis.

*Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka**(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)*

¹⁴ Ite saaita Jesus ma ttakatoru naa nittae atu kinaa tama raa ilaro temouna raa, tetanata tokotasi ni hanake notuu kianaturi imua Jesus no mee ake, ¹⁵ “TeAriki, aroha itaku tamariki tanata! Taku tama nei maraa kioti kusura te vvare iaa ia, teenaa ite saaita temee naa maraa etae ake raa, aia maraa eppore no sina kiloto se ahi, aa seai kilotottai. ¹⁶ Ttama nei nitoa a nau kimmata oo disaipol raa iaa ia, tevana iaa te tama nei ni see lavaa laatou te haia no taukareka.”

¹⁷ Jesus kimee ake, “Ai kootou ni tama e aa ku see illoa te lotu ka sosorina hakallika! Eaa? Teenei sessao huapotopoto taatou nittaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa!” ¹⁸ Jesus ni varo atu kite tipua naa no hakataha lokoi te tipua raa ite tama naa, teenaa taukareka lokoi te tamariki tanata naa.

¹⁹ Teenaa oatu iloo naa disaipol raa no vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

²⁰ Jesus kimee ake, “Te tipua naa ni see lavaa kootou te hanaa i kootou see lotu maaoni. Nau ekauatu tetaratara maaoninei: Kimee maa naa hakataakoto kootou iaa nau epunaamea koi pee kote hualaa kau

✠ 17.1 2 Pet 1.17-18 ✠ 17.5 Gen 22.2; Deut 18.15; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

✠ 17.10 Mal 4.5 ✠ 17.12 Mt 11.14

te mastataraa, kootou e lavaa te mee ake ki te tamaa mouna nei, ‘Tosi atu no tuu mai i te kina raa!’ teenaa te mouna naa ma ki tosi. See hai mee ma ki hainattaa i kootou!”[☆] ²¹ [Naa vana peenei ma ki lavaa te haia kootou ki mee koi kootou e hakapakuu no taku ki TeAtua; see hai ara peelaa hoki.]

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

²² Te saaita naa disaipol raa ni oo ake no kkutu katoo i Galilee raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Te Tama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama e hakallika ²³ no mate. Tevana iaa i te ttoru naa aso raa, ttama naa ma ki hakamasikeria i te mate no ora hoki.”

Teenaa naa disaipol raa ni alloha iloo iaa Ia.

Jesus e taratara i naa takis te Hare Tapu

²⁴ I te saaita Jesus ma ana disaipol ni ttae ake ki Capernaum raa, naa tama maraa e ao naa takis te Hare Tapu raa ni oo ake ki Peter no vasiri ake, “Te tisa kootou naa maraa e pesi hoki naa takis te Hare Tapu?”[☆]

²⁵ Peter ki mee ake, “Uee.”

I te saaita Peter ni uru atu kiloto te hare raa, Jesus ki mee ake, “Koe e maanatu maa ko ai naa tama ki pesi takis ki naa tuku i te maarama nei? Naa tama i te henua naa? Seai? Naa tama naa henua sara?”

²⁶ Peter ki mee ake, “Naa tama are i naa henua sara.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenaa, naa tino tama te henua naa see tau te pesi takis. ²⁷ Tevana iaa taatou see fiffai maa naa tama naa killoto i taatou. Tere no pesi se uka kiloto te namo, aa i too ika mua e ffuti raa, koe ma ki kite te mane raa e mmau i tana pukua, teenaa te mane naa e tau te sui naa takis taaua maa te Hare Tapu. Too te mane naa aa koe ku hano no pesi naa takis taaua.”

18

Te tama peehea raa e haia ma ko te tama hakamaatua i naa tama hakkaa-toa?

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

¹ I te saaita naa raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Ko ai te tama e hakamaatua i te Nohorana te Lani?”[☆]

² Teenaa ki kannake Jesus ki te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. ³ Araa mee ake iloo ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: ki mee maa kootou see ffuri no mee pee ko naa tamalliki nei, kootou ma ki see ttae kite Nohorana te Lani.”[☆] ⁴ Te tama hakamaatua i te Nohorana te Laniraa, teenaa kotetama e meeme seemu pee ko te tamariki nei. ⁵ Te tama etautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau.

Te tiputipu e usu te tama ki ppenna naa haisara

(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁶ “Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki i naa tamalliki punaammea peenei ki see hakannoo kiaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterokia ttama naa kiloto temoana. ⁷ Te mee e hakallika i te maarama nei raa, teenaa etakkoto naa mee iloto te maarama nei teelaa e hakkoro aaraa tama kippena naa haisara. Naa mee peenaa ma ki ssura i te kau saaita, tevana iaa aroha iloo i naa tama e hakasuratia laatou te tiputipu naa; naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo.

☆ **17.20** Mt 21.21; Mk 11.23; 1 Cor 13.2 ☆ **17.24** Ex 30.13; 38.26 ☆ **18.1** Lk 22.24 ☆ **18.3** Mk 10.15; Lk 18.17

8 “Kimee maa koe e usuhia toorima ma too vae kippena ni haisara, tuutia kimotu! Koe e hano kitelani ma too vae tokotasi aa ma toorima tokotasi raa, e taukareka iaa ma kimee ma koe e peesia ma oo rima aa ma oo vae kato kiloto te ahi e ura see mate.✠ 9 Aa kimee maa koe e usuhia too karamata kippena ni haisara, kapea kitaha! Koe e hano kitelani ma too karamata tokotasi raa, e taukareka iaa ma kimee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi e ura see mate.✠

Te parapol te sipsip e seai
(Lk 15.3-7)

10 “Kootou mmata ki see haia kootou naa tamalliki nei ma ni mee vare. Nau e vanaatu ki kootou, naa ensol e roorosi i naa tama nei e nnoho peenaa imua naa karamata taku Tamana raa i telani. 11 [I te aa i Tama te Henua raa ni au no ssee ki naa tama e seai.]

12 “Kimee maa setama i kootou e mee ana sipsip enoto itelau, teenaa no seai iloo te sipsip tokotasi, tetama naa ma kimee peehea? Tetama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa aa ku hano no ssee te sipsip tokotasi ni seai. 13 Nau e vanaatu ki kootou, i tana saaita ma ki lave i tana sipsip raa, tana hiahia i tana sipsip tokotasi naa ma ki ttoe iaa i tana hiahia i ana matasivo maa sivo sipsip e taka ma ia. 14 Peelaa hoki, te Tamana kootou i telani raa see hiihai hoki ma se tamariki i naa tamalliki nei ki seai.

Tokonaki ki too taina e mee tana sara

15 “Kimee maa too taina raa e hakasara tana vana iaa koe, koe ku hanatu ki nnoho koorua soko koorua aa koorua ku hakatonu te mee naa. Kimee maa too taina naa e hakannoo kiaa koe, teenaa koorua ma kimee hoki ma se haitaina.✠ 16 Aa kimee too taina naa see hii hakannoo atu kiaa koe, koe ku hano no toomai setama hoki, aa seai setakarua, aa kootou ku ahe atu. Teenaa e mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu maa i te saaita koorua e taratara raa, e mee telaa takarua e nnoho no hakannoo i naa hano te taratara koorua.✠ 17 Aa kimee te tama naa see hii hakannoo ki naa tama naa, koe ku hano no taratara ake ki naa tama te lotu. Aa kimee a ia see hii hakannoo ki naa tama te lotu, teenaa koe ku haia a koe ttama naa ma se tama see lotu aa ma se tama e aoao naa takis.

18 “Nau e kauatu te taratara maa oni nei: naa mee kootou e ppui i te kerekere nei ma ki puuia hoki i telani, aa naa mee kootou e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i telani.✠

19 “Aa nau ku kauatu telaa taratara hoki: te saaita te takarua i te maarama nei e oo kite hakataakoto tokotasi i naa mee lauaa e taku ki Te Atua ki haia ake raa, naa mee naa ma ki haia ake taku Tamana i telani.

20 I te aa, i te saaita te takarua, aa seai ma se takatoru, e kikutu no meeme hakapaa iloto taku inoa raa, teenaa nau ma ki noho iloto naa tama naa.”

Te parapol te poe see hai aroha

21 Teenaa hanatu iloo Peter ki Jesus no vasiri ake, “Te Ariki, kimee maa taku taina raa e hai lokoi peenaa te mee hakallika kiaa nau, e hia aku saaita ma ki vanaake maa nau e aroha iaa ia? E aa, e hitu?”✠

22 Jesus kimee ake, “Nau see vanaatu maa koe ki aroha iaa ia i naa saaita e hitu; koe ki hakapaa naa saaita e hitu naa ki lava i te matahitu hakkaatoa.✠

23 “I te aa i te tiputipu te Nohorana te Laniraa e mee peenei: Tee-laa setuku ni noho ki hakatonu te kooina naa mane ana poe raa ni too iaa ia. 24 I tana saaita nikaamata no hakattonu naa mane naa raa, tanapoe tokotasi, teelaa ni too ana mane e tammaki iloo iaa ia raa,

✠ 18.8 Mt 5.30 ✠ 18.9 Mt 5.29 ✠ 18.15 Lk 17.3 ✠ 18.16 Deut 19.15 ✠ 18.18 Mt 16.19; Jn 20.23 ✠ 18.21 Lk 17.3-4 ✠ 18.22 Gen 4.24

ku taakina ake naa tama. ²⁵ Te poe naa ni see hai mane e llava ki suia naa mane te tuku naa, teenaa ki mee ake te tuku naa ki naa tama raa ki toa te poe naa ma tana aavana, ana tamalliki, aa ma naa mee katoo te tama naa no kauake ki setama kitauia, aa ku too ake ana mane. ²⁶ Te poe naa ni hanatu no tuu iloo ki ana turi imua te tuku naa no tani atu kiaa ia, 'Kau-mai se tamaa saaita kilavaa nau tessee ni mane ki sui aku mane ni too iaa koe.' ²⁷ Te ttuku naa ni aroha iaa ia no vanaake iloo ki see sui ana mane ni too iaa ia, teenaa tiiake iloo ia te tama naa ka hano.

²⁸ "Te poe naa ni hano no ttiri iloo i te tama tokotasi teelaa ni too ana mane iaa ia, teenaa tauhia iloo a ia te tama naa no kuumia tana ua ka mee ake, 'Suia mai aku mane ni toa a koe!'" ²⁹ Te tama e tauhia a ia naa ni tuu atu ki ana turi no tani atu, 'Kaumai se tamaa saaita ki see nau ni mane ki suia oo mane naa!' ³⁰ Tevana iaa te poe te tuku naa ni see hiihai, teenaa toa iloo a ia te tama naa no ponotia ki loto te hare karapusi ki lavaa iloo ia te suia ake ana mane. ³¹ I te saaita aaraa poe ni kkite i tana vana e mee naa raa, oo iloo naa tama naa no taratara ake ki te tuku i naa vana te tama naa ni mee. ³² Teenaa aru iloo te tuku raa ki tana poe naa ki hanake. A ia ki mee ake, 'Te poe e heheuna hakallika! Nau ni vanaatu ki see suia mai aku mane iaa koe ni tani mai ma ki aroha nau iaa koe.' ³³ E taukareka ki mee maa koe ni aroha hoki i te tama e heheuna koorua hakapaa naa, e mee pee ko nau ni aroha iaa koe.' ³⁴ Te ttuku naa ni porepore iloo i tana loto, teenaa ponotia iloo a ia te tama naa ki loto te hare karapusi kittae tana saaita ku suia katoo ana mane."

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, "Taku Tamana i te lani raa ma ki mee peenaa kikootou ki mee maa kootou see alloha maaoni inaa taaina kootou."

19

Te akonaki i te hai aavana e mavvae (Mk 10.1-12)

¹ Te saaita Jesus nioti te kauake ana taratara nei raa, a ia ni masike i Galilee no hano kite matakaaina Judea i telaa vasi te Riva Jordan.

² Etammaki iloo naa tama ni tautariatu kiaa ia, teenaa naa tama e mmakiraa ni haia a ia no taukalleka i te kina naa.

³ E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa ia no vasirisiri tipuaina laatou Jesus ki hakasara setaratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, "Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa elavaa te tiiake ia tana aavana?"

⁴ Jesus ki mee ake, "Eaa? Kootou ni see ttoka i naa taratara te Laupepa Tapu maa imua iloo raa Te Atua ni penapena te tanata ma te ffine?*" ⁵ Teenaa Te Atua ni taratara peelaa, "Te taupeara raa ma ki tiiake ia tanatamana ma tanatinna no hakapaa ki tana aavana, teenaa te takarua naa ma ki mee ma setama tokotasi.*" ⁶ Te takarua naa ku see mee hoki ma nitama elua; lauaa kumee ma setama tokotasi. See haitama i te maarama nei elavaa te vaaea a ia naa mee Te Atua ku oti te hakapaa."

⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri ake, "Ai Moses ni tuku ai tana loo maa te tanata e mee ma ki tiiake tana aavana raa ki sissii se pas imua no hakaari ake tana aavana ilaaua ku mavvae?*" ⁸ Jesus ki mee ake, "Moses ni vanaatu maa kootou elavaa te tiiake naa aavana kootou i kootou e akonataa iloo. Tevana iaa te meeraa ni see mee peenaa i te saaita Te Atua ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁹ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee setanata e huri

* 19.4 Gen 1.27; 5.2 * 19.5 Gen 2.24 * 19.7 Deut 24.1-4; Mt 5.31

no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara ki mee maa ia e aavana telaa ffine.”☆

¹⁰ Ana disaipol raa ki mee ake, “Ki mee maa teinei naa tiputipu te aavana, e taukareka ki ttaka see aavvana.”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Te akonaki nei see hano ki naa tama hakkaatoa; e hano koi ki naa tama TeAtua e tokonaki. ¹² Aaraa taanata see aavvana ilaatou nittipu ake iloo peenaa ite saaita laatou ni tamalliki; aaraa tama see aavvana ilaatou nikaukauria; aa aaraa tama see aavvana ilaatou e mee maki anaana tonu laatou ki naa heuna TeAtua. Ttama e tautari ki te tiputipu naa raa, tiiake ia ki see aavana.”

Jesus e hiihai maa naa tamalliki raa ki oo ake kiaa Ia

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima ki aruna naa tamalliki naa, aaraa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Araa vanaake iloo Jesus peinei, “Kootou tiiake naa tamalliki raa kioomai kiaa nau, kootou see puuia naa tama naa, i te Nohorana te Lani raa se kina naa tamalliki peinei.”

¹⁵ Teenaa hakapiri iloo ana rima i aruna naa tamalliki naa. Ki oti raa hakatahuri iloo ka hano.

Te tama taane e hai hekau

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ Teelaa setama tokotasi ni hanake no vasiri ake iloo peelaa ki Jesus, “Tisa nei, se tiputipu peehea e taukareka ki haia a nau ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koe e vasiri mai i te tiputipu e taukareka raa ko te aa? TeAtua koi soko Ia e taukareka. Ki mee koe e hiihai ki too koe te ora e ora hakaoti, koe ku tautari ki naa Loo TeAtua.”

¹⁸ Araa te tama naa ku vasiri ake hoki, “Naa Loo peehea?”☆

Jesus ki mee ake, “Au seetaa tama; au see hai huri ma te aavana telaa tama; au see kailaaraa, au seetarata kaireeresi iaaraa tama; ¹⁹ hakannoo ki too tamana ma too tinna; manava laaoi i naa tama e nnoho i too vasi, e mee pee ko koe e manava laaoi i too tino soko koe.”☆

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, “Nau ni tautari ki naa Loo naa hakkaatoa. Se aa hoki nau ki mee?”

²¹ Jesus ki mee ake, “Ki mee maa koe e hiihai kitonu iloo too ora, koe ku hano no kauake oomeeraa hakkaatoa kitauia aaraa tama, aa koe ku vaevae atu oo mane naa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe ma ki hai mee e takkoto i te lani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

²² Ite saaita te tanata naa nilono inaataratara Jesus raa, aia ni mei hakaoti, teenaa ia ia setama e hai mane. Aia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

²³ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Te tama e hai mane raa maki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana te Lani! ²⁴ Nau ku hakahe atu hoki te taratara nei: Te kamol ki hakauru tanapisouru kiloto tepokopoko tettui raa, e hainauhie ia ite tama e hai mane ki uru kiloto te Nohorana te Lani.”

²⁵ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou sokolaatou peelaa, “Nitama peehea raa ma kilavaa te hakassaoria?”

²⁶ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus kilaatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua ia, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

☆ 19.9 Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 ☆ 19.18 Ex 20.13-16; Deut 5.17-20 ☆ 19.19 Ex 20.12; Deut 5.16; Lev 19.18

²⁷ Peter ki mee ake, “Ttoka mai, maatou ni tiiake katoou naa mee maatou no tautari kiaa koe, aa se aa maatou ma ki too?”

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ekauatu tetarata maaoninei: Ite saaita te Tama te Henua enoho ki aruna tana nohorana maatua raa, teenaa kootou, te taka sinahuru maattakarua disaipol ettaka ma nau nei, ma kinnoho hoki inaa nohorana maatua kamee ma nituku inaa noho esinahuru maa rua i Israel.✠

²⁹ “Aa naatama katoou teelaa nitiiake naa hare laatou, naa taaina, naa kave, naa tammana, naa tinna, naa tamalliki aa ma naa kerekere laatou ki tautari mai laatou kiaa nau raa, Te Atua ma ki hakattoe atu naa tuuhana laatou naa kitae kitelau, aa laatou makitoo te ora e ora hakaoti.

³⁰ Naatama emmata te henua ma nitama hakamaatua ite ssao nei ma ki tukumurina Te Atua ma nitama see hai vana etaunai, aa naatama teelaa e tukumurina te henua maa nitama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria Te Atua ma nitama hakamaatua.✠

20

Te parapoli i naa tama e heheuna iloto te verena ‘grape’

¹ “Te Nohorana te Lanira e mee ma se tama e mee tana kerekere ni hano itetahaata nossee nitama kiooake no heheuna itana verena ‘grape’.

² Tama naa nituku tanatarata ma naatama naa, ilaato ma kitauia aia kite manesiliva tokotasi ite aso. Teenaa heunatia iloo ia naatama naa kaoo noheuna. ³ Itelaa iaruna raa, tetama naa nihano hoki kite maketaraa no kite iaaraataana ettuu see heheuna.

⁴ Teenaa vanaake iloo ia kinnaataana naa, ‘Kootou oo hoki no heheuna itaku verena ‘grape’, aa kootou ma kitauia a nau hakaraa iloo.’ ⁵ Teenaa oo iloo naatama naa. Itelaaraatea* aa itetoru hoki telaasura raa,

te tama naa ni hano hoki no mee tana vana naa. ⁶ Ite saaita telaa ni taupiri kisura raa, aia nihano hoki kite maket no kite iloo iaaraa tama koi ttuu see heheuna. Teenaa aia ki mee ake, ‘Ite hui te aso nei raa kootou ennoho koi peenaa see heheuna ite aa?’ ⁷ Naatama naa ki mee ake, ‘See haitama niau notauia maatou ki haia ana heuna.’ Te tanata raa ki mee ake, ‘Aa kootou oo no heheuna itaku verena ‘grape’.

⁸ “Ite saaita telaa ni suru raa, te tanata e mee tana verena naa ni mee ake kitetama eroorosi inaatama e heuna, ‘Arumia naatama e heuna raa no kauatu naataavi laatou, kaamata kinnaatama nitoomai hakamuri hakaoti aa kuhakaoti kinnaatama mua.’✠ ⁹ Naatama nikaamata te heuna itelaasura raa nitauia kinnaasiliva tiki ttasi. ¹⁰ Teenaa ite saaita naatama mua ni heheuna raa niooake kitoo naataavi laatou raa,

naatama naa nimannatu maa laatou ma kitauia ki aruna iaa; araanei laatou ni too siliva tiki ttasi hoki. ¹¹ Te saaita naatama naa ni too naa mane laatou raa, laatou nikaamata te taumaruu ite tama e mee tana verena raa peelaa, ¹² ‘Naatama nitoomai no heheuna hakamuri nei ni heheuna koi ite tamaa saaita, aa maatou iaa kummate hakaoti inaa heheuna maatou ite aso hakkaatoa matelaa, te vana iaa maatou etauia hakapaa koi ma naatama naa!’

¹³ “Teenaa ki huri atu te tanata e mee tana verena raa ki te tama tokotasi inaa tama naa, ‘Naasoa, hakannoo mai. Kootou see meeme tipuaina a nau. Ite saaita kootou nitoomai nau raa, nau ni taratara atu i kootou ma kitauia a nau kite siliva tokotasi ite aso. ¹⁴ Kootou too naa mane kootou naa aa kootou kuoo kinnaa hare kootou. Nau emee kikauake kitetama ni heheuna hakamuri nei te kooina kootou nikauatu nau. ¹⁵ Nau elavaa

¹⁶ “Te saaita telaa ni suru raa, te tanata e mee tana verena naa ni mee ake kitetama eroorosi inaatama e heuna, ‘Arumia naatama e heuna raa no kauatu naataavi laatou, kaamata kinnaatama nitoomai hakamuri hakaoti aa kuhakaoti kinnaatama mua.’✠ ¹⁷ Naatama nikaamata te heuna itelaasura raa nitauia kinnaasiliva tiki ttasi. ¹⁸ Teenaa ite saaita naatama mua ni heheuna raa niooake kitoo naataavi laatou raa, naatama naa nimannatu maa laatou ma kitauia ki aruna iaa; araanei laatou ni too siliva tiki ttasi hoki. ¹⁹ Te saaita naatama naa ni too naa mane laatou raa, laatou nikaamata te taumaruu ite tama e mee tana verena raa peelaa, ²⁰ ‘Naatama nitoomai no heheuna hakamuri nei ni heheuna koi ite tamaa saaita, aa maatou iaa kummate hakaoti inaa heheuna maatou ite aso hakkaatoa matelaa, te vana iaa maatou etauia hakapaa koi ma naatama naa!’

²¹ “Teenaa ki huri atu te tanata e mee tana verena raa ki te tama tokotasi inaa tama naa, ‘Naasoa, hakannoo mai. Kootou see meeme tipuaina a nau. Ite saaita kootou nitoomai nau raa, nau ni taratara atu i kootou ma kitauia a nau kite siliva tokotasi ite aso. ²² Kootou too naa mane kootou naa aa kootou kuoo kinnaa hare kootou. Nau emee kikauake kitetama ni heheuna hakamuri nei te kooina kootou nikauatu nau. ²³ Nau elavaa

✠ 19.28 Mt 25.31; Lk 22.30 ✠ 19.30 Mt 20.16; Lk 13.30 * 20.5 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ✠ 20.8 Lev 19.13; Deut 24.15

te mee se aa taaku e hiihai, ite nei nittino mane aaku. E aa? Kootou ku manava haaeo koi i aa nau e kaimaarie?”

¹⁶ Jesus ki hakaoti atu anataratara raa peela, “Naa tama teela etukumurina te henua maa nitama see haivana etaunai ite ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua ma nitama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua ma nitama hakamaatua ite ssao nei ma ki tukumurina TeAtua ma nitama see haivana etaunai.”✱

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Ite saaita Jesus maa nioo atu ki Jerusalem raa, Jesus ki too ana disaipol raa ki te vasi no taratara seemuu ake ki laaou,

¹⁸ “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem. Teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamau raa ma naa tisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laaou taratara ki taia ttama naa ki mate. ¹⁹ Teenaa te tama naa ma ki kauake laaou ki naa tama i naa henua sara raa ki tautausuaina, ki sarua, aa kutuukia ki te kros; tevana iaa te tama naa ma ki masike i te mate i te ttoru naa aso.”

Te hiihai te tinna James ma John

(Mk 10.35-45)

²⁰ Te aavana Sebedi raa ni hanake ki Jesus ma tana takarua tama taanata raa no tuu iloo ki ana turi imua Jesus.

²¹ Jesus ki vasiri ake kiaa ia, “Se aa taau e hiihai?”

Te ffine raa ki mee ake, “Nau e hiihai maa koe ki tuku hakaoti se taratara maa maa aku tama nei ma ki hakanohoria a koe te tama i too vasi hakamaatau aa telaa tama i too vasi hakamaavii, i too saaita ma ki noho no tuku i too Nohorana.”

²² Jesus ki huri atu ki te takarua taanata raa no mee ake, “Koorua see illoa ite mee koorua e mee mainaa. Ki mee raa koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau ma ki hakallono isu nei?”

Te takarua raa ki mee ake, “Maaua e lavaa.”

²³ Jesus ki mee ake, “Maaoni, koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau, tevana iaa nau seelavaa tettapa ma ko ai te tama ma ki noho itaku vasi hakamaatau aa maa ko ai ki noho itaku vasi hakamaavii. E matino naa tama ni tukua TeAtua ki noho i naa kina naa.”

²⁴ Ite saaita telaa sinahuru maa takarua disaipol ni llono ite vana te takarua naa ni mee raa, naa tama naa ni lloto iloo ite takarua naa.

²⁵ Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol raa ki oo ake, no mee ake peela ki laaou, “Kootou e illoa maa naa tuku i naa henua sara raa e tuku haaeo i naa kanohenua laaou, aa naa hakamau laaou raa ennoho hakamaatua i aruna laaou ma naa mee katoou laaou. ²⁶ Te tiputipu naa iaa ki see sura i kootou. Te tama e hiihai maa ia ki noho hakamaatua raa, a ia ki mee naa heuna aaraa tama;✱ ²⁷ aa ki mee setama i kootou e hiihai maa ia ki taka vaamua, a ia ki heheuna ma se poe kootou.✱ ²⁸ Ttama te Henua raa ni mee peenaa. A ia ni see au ma ki heheuna te henua iaa ia; a ia ni au are ki haia a ia naa heuna te henua aa ki mate ia ki hakassaoia te lopo tama.”

Te takarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no kkite

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Ite saaita Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Jericho ka oo raa, e tammaki iloo naa tama nioo atu vaamuri laaou. ³⁰ Teela se takarua taanata e ppuni naa karamata laaua ennoho ite vasi te ara, teenaa ite saaita te takarua naa ni llono maa Jesus ku hakaraka ka hano raa, laaua ki kaamata no varo atu ki Jesus, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

✱ 20.16 Mt 19.30; Mk 10.31; Lk 13.30 ✱ 20.26 Lk 22.25-26 ✱ 20.27 Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

³¹ Teenaa naa tama raa ki ffuri atu no nutua laaua ki see vvaa. Tevana iaa te takarua naa ni see hakannoo atu; laaua ni tanitani varo iloo vaaruna pee-laa, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

³² Jesus nittuki no kannake iloo kilaaua, “Koorua e fiffai maa koorua ki haia a nau peehea?”

³³ Takarua raa ki mee ake, “TeAriki, maaua e fiffai ki kkite maaua.”

³⁴ Jesus ni aroha i te takarua naa, teenaa haaroo atu iloo no paa tana rima i naa karamata te takarua naa; naa karamata te takarua naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi, teenaa massike atu lokoi te takarua naa no tautari atu ki Jesus.

21

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki

(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ I te saaita Jesus ma ana disaipol raa sassare atu ki Jerusalem raa, laa-tou nitaa kite matakaaina Bethpage i te Mouna naa Oliv. Teenaa he-unailoo Jesus te takarua i ana disaipol kioo imua, ² ka taratara ake Ia peelaa kilaaua, “Koorua oo atu ki te tamaa henua e tuu i mua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se donki e saisaitia ka tuu ma tana punua; te donkinaa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Teenaa koorua ku veetea koorua naa manu naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa setama e vasiri atu, koorua ku mee ake, ‘TeAriki e vana ma ki too ake kiaa Ia’; teenaa te tama naa ma ki tiiake atu naa manu naa ki koorua i te saaita naa lokoi.”

⁴ Naa vana nei nissura kittino naa taratara te pure TeAtua raa nimee imua:

⁵ “Hakaari ake naa tama i Zion,
Ttoka, te tuku kootou raa ku au ki kootou!
A Ia e meemee seemuu,
aa e tere mai i aruna te donki,
aa i aruna te sukua te donki.”☆

⁶ Te takarua raa nioo no haia iloo laaua naa vana Jesus nimee ake:
⁷ te donkira naa nitaakina ake laaua ma tana sukua, teenaa fforailoo naa maro laaua raa i aruna naa manu naa, araa kake iloo Jesus ki aruna.
⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara, aa aaraa tama iaa nituutuu naa laa naa laakau raa no horahora hoki vaaroto te ara.
⁹ Naa tama ni oo vaamua Jesus aa naa tama ni sassare ake vaamuri Jesus raa ki kaamata no tanitani varo,

“Hakahiahia i te mokopuna te Tuku David!

TeAtua e haia hakaraaoina a Ia te tama e au iloto te inoa TeAtua!

Hakahiahia i TeAtua i aruna.”☆

¹⁰ I te saaita Jesus ni uru atu kiloto Jerusalem raa, te kina naa ni vaa huri. Te henua ni vasirisiri peelaa, “Teenaa ko ai?”

¹¹ Naa tama ni oo ake ma Jesus raa ki mee ake, “Teenei ko Jesus, te pure TeAtua, te tama i Nazareth iloto Galilee.”

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Jesus ni hanatu kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia iloo Ia naa tama ennoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. Naa teevoa naa tama ennoho ka hakahitihiti naa maneraa ma naa tama ennoho ma naa rupe raa ni huria katoo a Ia kilaro. ¹³ A Ia ki mee ake peelaa ki naa tama naa, “Naa taratara TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa

e mee maa, ‘Taku Hare Tapu nei ma kitaapaa ma se hare te henua e lotu kiaa nau.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma sekina naatama e kailallao e oomai no mmuni!”✠

¹⁴ Naatama seekkite ma naatama eppiko naavae laatou raa ni ooake kiaa Ia ite Hare Tapu, teenaa a Ia ni huri atu no haia naatama naa no taukalleka.

¹⁵ Naamaatua hakamaatua ma naatisa naa Loo raa nilloto iloo ite saaita laatou nikkite inaavana Jesus emee aa inaa tanitani varo naa tamalliki raa iloto te Hare Tapu peela, “Hakahiahia ite mokopuna David!” ¹⁶ Naatama naa kivasiri ake ki Jesus, “Koe elono inaa hai mai naatama naa?”✠

Jesus ki mee ake, “Uee, nau elono. E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa tapu?”

‘Koe ni akonaki naa tamalliki mattua ma naa tamalliki punaammea raa ki hakanau iaa koe.’”

¹⁷ Ki oti raa ahe iloo Ia ki Bethany no moe i te matakaaina naa.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’

(Mk 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Ite ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus nilono i tana hiikai. ¹⁹ A Ia nikkite telaakau ‘fig’ etuu ite vasi te ara raa, hanatu iloo Ia no mee ki haki ni hua ‘fig’ maana ki kai, araa nei te laakau naa see hua, teela nilaukoi. Teenaa taratara atu iloo Ia ki telaakau, “Koe ma ki see lavaa te hua hakaoti!” Telaakau naa ni mmae no pakupaku lokoi ite saaita naa.

²⁰ Ite saaita naa disaipol raa nikkite ite meenei raa, laatou nitteki hakaoti ka vasirisiri ki laatou, “Te laakau naa ni vave mmae peehea?”

²¹ Jesus ki mee ake, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei, Kimee maa kootou e hakataakototonu i TeAtua aa kootou sei iloo kimamaanatu tammaki, teenaa kootou makilavaa temee ni vana peenei. Aa see mee ma ko naa meenei koi, kootou elavaa hoki temee ake peela kite tamaa mouna nei, ‘Tere no sopo kiloto tettai,’ aa te mouna naa ma ki hano.”✠ ²² Kimee maa kootou e hakataakototonu i TeAtua, ni aa kootou e taku no kainnoo ki TeAtua raa ma ki kauatu ki kootou.”

Naa mahi Jesus

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Jesus ni ahe hoki ki te Hare Tapu; aa i tana saaita ni noho ka akonaki naatama raa, naamaatua hakamaatua aa ma naatama hakamaatua naa Jew raa ni ooake no vasiri kiaa Ia, “Taratara mai ki illoa maatou. Teela nitaratara e ai e kauatu kiaa koe maa koe kimee naavana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe elavaa te kerekereia a koe naatama raa ite Hare Tapu?”

²⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ttari kivasiri atu nau temee nei, aa kimee maa kootou elavaa te hakaheha mai taku taratara nei, teenaa nau ma ki hakaari atu maa ko ai ttama ni kaumi te taukareka kiaa nau ki mee naa mee nei. ²⁵ Kootou taratara mai maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua.”

Teenaa kikaamata naatama naa tetaratara soko laatou, “Taatau kitaratara ake peehea? Kimee maa taatou e vana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peela, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’”

²⁶ Aa kimee maa taatou e vana ma ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e maanatu

maa John se pure maaoni TeAtua.” ²⁷ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku mee ake, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.

Te parapol te takarua tama taanata

²⁸ “Kootou e mannatu maa e aa? Teelaa se tama e mee ana tama taanata e lua. Ttama naa ni hano no mee ake ki tana tama matua, ‘Taku tama, tere no heheuna i te verena ‘grape’ raa i te aso nei.’ ²⁹ Tana tama raa ki mee ake, ‘Nau ekkaro,’ aa ki muri raa nei, te tama naa ni huri tana maanatu no hano. ³⁰ Teenaa hano iloo te tanata raa ki telaa tama no mee ake hoki te taratara naa. Tana tama naa ni mee ake maa ia ma ki hano, tevana iaa te tama naa ni see hano no heheuna.

³¹ “Ko ai te tama i te takarua naa ni hakannoo ki te taratara laaua tamana?”

Naa tama raa ki mee ake, “Ttama matua.”

Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Nau e vanaatu ki kootou: naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa ma ki ttae ki te Nohorana TeAtua imua kootou. ³² I te aa, John te Baptis ni hanatu ki hakaari atu ki kootou i te ara e tonu kootou ki too, tevana iaa kootou ni see hakannoo atu kiaa ia; naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa iaa ni hakannoo kiaa ia. Aa niaaina maa kootou nikkite i te mee naa raa, kootou ni see lavaa iloo te ffuri naa mannatu kootou no hakannoo atu kiaa ia.✱

Te parapol naa tama e roorosi te verena ‘grape’

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

³³ “Kootou hakannoo mai ki kauatu nau telaa parapol. Teelaa se tama e mee tana kerekere nitori tana verena ‘grape’. Aia ni pena tana hiri aareha te verena, ka kerī tana rua ki kkumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa, kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, iaa ia ku hano ki telaa henua.✱ ³⁴ I te saaita naa ‘grape’ raa nittae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu ana poe raa ki oo no too ake tana tuuhana i naa ‘grape’ naa tama naa e vasi. ³⁵ Araa nei naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa, teenaa te tama tokotasi ni sarua laatou, telaa tama ni taia laatou no mate, aa telaa tama iaa ni tauatia laatou ki naa hatu. ³⁶ Te tanata raa ki heuna atu aaraa poe, ku tammaki iaa i te kaavena mua; naa tama naa ni taaia hoki pee ko te kaavena mua. ³⁷ Teenaa heuna atu iloo te tanata naa tana tino tama ki hanatu kilaatou. Aia ki noho no hakataakoto peelaa, ‘Naa tama nei ma ki hakannoo ki taku tama.’ ³⁸ I te saaita naa tama e roorosi i te verena raa nikkite i te tama te hakamau raa, laatou ki taratara kilaatou, ‘Te nei te tamariki te tama e mee tana verena nei. Oomai ki tauhia taatou te tama nei notaia ki mate, aa taatou ku too te verena nei maa taatou!’ ³⁹ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no peesia ki taha te verena, ara taia iloo laatou no mate.”

⁴⁰ Jesus ki vasi ake kilaatou, “I te saaita te tama e mee tana verena naa ma ki tae ake raa, naa tama e roorosi i tana verena raa ma ki haia a ia peehea?”

⁴¹ Naa tama raa ki mee ake, “Te tama naa ma ki huri atu no taaia naa tama e hakallika naa ki mate aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, teenaa i te ssao naa ‘grape’ raa e ttae raa te tanata naa ma ki too tana tuuhana.”

⁴² Araa Jesus ku vanaake ki naa tama naa, “E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa Tapu?✱

‘Te hatu teelaa ni hakakkeeina naatama epenapena hare ma se hatu e hakallika koi raa,

ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua raa iloo.

Teenei se mee TeAtua ni pena;

aa e mmata taukareka i mua naa karamata taatou hakkaatoa!’ ”

⁴³ Jesus kittao atu hoki, “Nau evanaatu kikootou: te Nohorana TeAtua raa ma ki hanaa i kootou no kauake ki naa tama e hakassura te tiputipu etonu. ⁴⁴ [Naa tama katoo e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna setama raa, te tama naa ma ki marepurepu.]”

⁴⁵ Te saaita naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa nilono i naa parapol Jesus raa, laatou ni illoa maa Jesus etarata ilaato.

⁴⁶ Teenaa mee iloo laatou ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e kikutu i te kina naa, i te aa naa tama naa ni hai maa Jesus se pure TeAtua.

22

Te parapol te kaikai e lasi te aavvana

(Lk 14.15-24)

¹ Jesus nitaratara ki naa parapol hoki ki naa tama. ² “Te Nohorana te Lani raa e mee ma se tuku e ppena tana kaikai e lasi ma tana tama tanata e aavvana. ³ I te aso te kaikai raa, te tuku naa ni heuna ana poe raa ki oo no mee ake kiana tama ni aru raa ki oo ake kite kaikai e lasi, araanei naa tama naa ni see fiffai maa laatou e oo ake. ⁴ Teenaa heuna iloo te tuku raa aaraa poe ki oo no taratara ake peela ki naa tama ni arumia aia naa: ‘Taku kaikai raa kuoti te penapena hakaoti; aku purumakau eppetiraa iloo nitaa aa teenei kummoemai kikkai kootou. Kootou oomai kite kaikai taku tama e aavvana nei!’ ⁵ Araanei naa tama ni arumia te tuku raa ni see anaana ma ki oo atu laatou: te tama tokotasi ni hano no heheuna itanatori, aa telaatama ni hano ki tana sitoa, ⁶ aa aaraa tama iaa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa no sarua kataaia no mmate. ⁷ Tettuku raa ni porepore iloo itana loto, teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taaia naa tama naa aa ku tuunia te henua naa tama naa. ⁸ Teenaa aru iloo kiana poe raa no mee ake ki laatou, ‘Te kaikai taku tama e aavvana raa kuoti te ppena hakaoti, tevana iaa naa tama ni arumia a nau raa ni see tau te oomai kite kaikai nei. ⁹ Kootou oo ki naa mateara raa no toomai ni tamailoo e tammaki kite kaikai nei.’ ¹⁰ Teenaa oo iloo naa poe raa no toomai naa tama katoo laatou e llave iloto te ara; naa tama e taukalleka aa naa tama e hakallika. Teenaa te hare te kaikai naa ni kkapi ki ttama.

¹¹ “Tettuku raa ni uru atu kiloto te hare naa no kite i te tanata tokotasi see hakao ki naa hekau te henua maraa e hakao ki naa kaikai ellasi. ¹² Tettuku raa ki mee ake kite tanata naa, ‘Naasoa, koe ni uru mai peehea ma koe see hakao ki naa hekau naa kaikai ellasi?’ Te tanata raa ni noho seemuu koi. ¹³ Teenaa mee ake iloo te tuku raa ki ana poe, ‘Saisaitia naa vae ma naa rima te tama nei aa ku peesia ki te poouri ana, ki moe ia ka tani aa ka kakarati ana niho.’ ”

¹⁴ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

¹⁵ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

¹⁶ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

¹⁷ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

¹⁸ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

¹⁹ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²⁰ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²¹ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²² Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²³ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²⁴ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²⁵ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²⁶ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²⁷ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

²⁸ Araa Jesus ku hakaoti ake peenei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e mooisi koi ma ki toa TeAtua.”

laatou aaraa disaipol laatou ma naatama ite kaavena Herodraa ki oo no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see maanaturia a koe te hakataakoto telaatama, aa koe see illoa te hirihiritama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ¹⁷ Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te tuku i Rome? Seai, e hakallika?”

¹⁸ Jesus ni illoa maa naatama naa e vasirisiri tippua koi, teenaa mee ake iloo Ia peelaa kilaatou, “Naatama ekaikailua! Ai nau e hakarereesia kootou ite aa? ¹⁹ Hurimai se peni inaa mane kootou e pesi i naa takis.”

Naatama naa ki kauake te mane siliva, ²⁰ araa Jesus ku vasiri ake kilaatou, “Teenei ko ai etuu tanapisouru aa tanainoa iaruna te mane siliva nei?”

²¹ Naatama naa ki mee ake, “Te tuku i Rome.”

“Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

²² Te saaita naatama naa nillono i naa taratara Jesus raa, naatama naa ni massaro iloo, teenaa massike iloo laatou ka oo.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Ite aso naa raa, e mee naa Sadiusi ni oo ake ki Jesus notaratara ma naatama e mmate raa see lavaa te massike no ora hoki. ²⁴ “Tisa nei, Moses nisissii telonei maa taatou: ‘Kimee maa setanata e mate katiiake tanaaavana raa ka noho see hai tamalliki, tetaina tetanata e mate raa kiaavanatia aia te aavana tanataina. Teenaa naatamalliki laaua makissura raa makihaia ma nitamalliki tanataina nimate.’” ²⁵ Teelaa setakahitu haitaaina ninoho mamaatou. Ttama matuaraa niaavana no mate, see hai tamalliki. Teenaa tanataina i laro raa ni aavana i te aavana tanataina matua. ²⁶ Te mee naa nisura kiana taaina raa hakkaatoa; e aavana koi see hai ttama, aa mate mai. ²⁷ Ki otiraa nei, te ffine raa ku mate. ²⁸ Aa teenaa, i te aso te mate raa maki massike no ora, te ffine raa maki mee ma se aavana ai, ite takahitu haitaaina naa katoo niaavvana iaia?”

²⁹ Jesus kimee ake, “Kootou essarailoo, ite aa ikootou see illoa i naa takkoto naataratara te Laupepa Tapu aa manaa mahi TeAtua.

³⁰ Te saaita naatama e mmate raa maki massike mai i te mate raa, naatama naa maki tiputtipu ma ko naa ensol itelani; naatama naa maki see lavaa te aavvana. ³¹ Aa ite taratara maa naatama e mmate maki massike no ora: e aa, kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te taratara TeAtua ni kauatu ki kootou? A Ia ni taratara peelaa, ³² ‘Nau nei ko te Atua Abraham, Isaac, aa ko Jacob’. A Ia seai se Atua naatama e mmate, a Ia naa ko te Atua naatama e ora no ora hakaoti.”

³³ Te saaita te kanohenua naa nillono i naa taratara Jesus raa, laatou ni massaro iloo i ana taratara.

Te Loo hakamaatua
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Te saaita naa Faarisi raa nillono maa naa Sadiusi raa see lavaa te hakahehe ake laatou naataratara Jesus raa, naatama naa ni kkutu notaratara i te mee laatou kimee. ³⁵ Teenaa ki masike atu te tisa naa Loo tokotasi no vasiri tipuaina aia Jesus, ³⁶ “Tisa nei, te Loo hea raa ko te Loo hakamaatua i naa Loo Moses hakkaatoa?”

³⁷ Jesus kimee ake, “Koe kimanavalaa i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava katoo, ki too ora katoo, ki oo mahi katoo, aa

ki too hakataakoto katoos. 38 Teenei kote Loo hakamaatua iloo i naa Loo hakkaatoa Moses. 39 Tesso te Loo hakamaatua raa emee koi peenaa: 'Laaoi itetama enoho itoovasi, emee pee kokoe elaaioi iaakoe sokokoe.' 40 Naa Loo Moses hakkaatoa aa ma naa akonaki naa pure TeAtua naa e hakatahito i naa Loo e lua nei." 38

Te taratara i te Mesaea
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

41 Ite saaita naa Faarisi raa nikkutu hakapaa raa, Jesus ni vasiri ake ki laatou, 42 "Kootou e mannatu maa te Mesaea raa se mokopuna e ai?"

Naa Faarisi raa ki mee ake, "Teenaa se mokopuna te tuku David."

43 Jesus ki mee ake, "Ai David ni usuhia ai TeAitu Tapu raa ki kannaa i te Mesaea raa ma se Ariki aana? David ni taratara peelaa,

44 'TeAtua e vanaake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi maatau

nottari ki tukua a nau naa tama katoos e tautau haaeo ma koeraa kilaro oo vae."

45 Teenaa ki mee maa David e kannaa ia ia ma kotana Ariki, peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?"

46 See hai tama iloo nilavaa te hakahea ake naa taratara Jesus naa. Teenaa e kaamata iloo i te aso naa raa, seai iloo se tama nilavaa te vasiria ia Jesus.

23

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo
(Mk 12.38-39; Lk 11.43,46; 20.45-46)

1 Ki oti raa Jesus ku taratara ake ki ana disaipol raa ma naa tama e kikutu i te kina naa: 2 "Naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi raa ko naa tama e tukua ki akonaki atu naa Loo Moses. 3 Teenaa kootou ki hakannoo no tautari kinaa vana katoos naa tama naa e taratara atu ki kootou; tevana ia kootou see tautari atu ki naa sosorina laatoos, i te aa naa tama naa see tautari kinaa taratara laatoos e kauatu ki kootou. 4 Naa tama naa e haia laatoos te henua ki amo naa mee e mmaha, aa laatoos ia seelavaa tessau serima ki tokonaki kinaa tama naa. 5 Naa tama naa e fifai maa te henua kikkite i naa vana katoos laatoos emee. Kootou mmata i naa llasi naa paspas e takkoto naa taratara te Laupepa Tapu teelaa e hakao naa tama naa ki naa pisouru ma naa rima laatoos. Kootou mmata hoki i naa hualolloa naa uka e saisai ki naa kkahu laatoos e takittaki vaararo naa!" 6 Naa tama naa maraa essee iloo kinaa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai ellasi kinnoho laatoos. 7 Naa tama naa e fifai ma te henua ki meeme ake maa laatoos ni hakamau i naa saaita laatoos ettiri i naa kina te henua e nnoho, teenaa laatoos e fifai maa laatoos ki kannaatia ma ni 'Tisa'.

8 "Naa tama te kanohenua raa ki see ttapa i kootou ma ni 'Tisa', i te aa i kootou hakkaatoa emee ma nitama temanava tokotasi, aa kootou emee koi kootou Tisa tokotasi. 9 Aa kootou see kannaatia kootou se tama i te kerekere nei ma se 'Tamana' kootou, i te aa i kootou emee kootou Tamana koi tokotasi e noho i te lani. 10 Kootou hoki ki see ttapa maa kootou ni 'Hakamau', i te aa te hakamau koi tokotasi kootou raa kote Mesaea. 11 Tetama hakamaatua hakaoti i kootou raa, teenaa kotetama emee naa heuna kootou. 12 Naa tama e hakatannata maa laatoos nitama hakamaatua raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa naa tama e nnoho koi pee

☆ 22.37 Deut 6.5 ☆ 22.39 Lev 19.18 ☆ 22.40 Lk 10.25-28 ☆ 22.44 Ps 110.1 * 23.5 naa uka e saisai ki naa kkahu laatoos: Naa uka nei e huri ake maa ttama raa e lotu iloo i TeAtua ☆ 23.5 Mt 6.1; Num 15.38; Deut 6.8 ☆ 23.11 Mt 20.26-27; Mk 9.35; 10.43-44; Lk 22.26

ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni tama hakamaatua.✠

Jesus e taratara ake i te kaikailua naa Faarisi

(Mk 12.40; Lk 11.39-42,44,52; 20.47)

¹³ “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Te tootoka te Nohorana te Laniraa e puuia kootou i naa karamata te henua, aa naa tino kootou iaa see uru ki lotu; naa tama e mee ma ki uru laatou raa e kapitia hoki kootou!

¹⁴ [“Arohailoo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Teenaa kootou ko naa tama maraa e hakarereesia kootou naa puruna raa ka kailaaraotia kootou naa hekau naa hare naa tama naa, aa kioti kumassike no mee naa taku ehualolloa kimmata te henua maa kootou nitama ettonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou naa ma ki hakallika hakaoti!]

¹⁵ “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou e mata horau i naa vaahare ehualolloa ka hakataka vaaroto naa henua ellasi ki huria lokoi te manava tetama tokotasi kilotu pee ko kootou; aa te saaita te tama naa kutautari atu ki kootou raa, te tiputipu te tama naa ma ki haia kootou no hakallika iaa i kootou. Teenaa aia kutaukoi ki hanotonu ki te kina te ahi e ura see mate, e llaka are i kootou, naa tama e tau te kaavea hoki ki te kina naa.

¹⁶ “Arohailoo i kootou naa tama e ppuni naa karamata kootou aa e hakattaki aaraatama, kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau kite Hare Tapu raa, tana taratara naa ma ki see mau; aa ki mee aia e hakamaumau kinaa kol etakkoto iloto te Hare Tapu naa, teenaa tana taratara naa ma ki mau. ¹⁷ Kootou nitama e vvare aa naa karamata kootou e ppuni! Kootou e illoa koi maa te Hare Tapu raa teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa kol etakkoto iloto naa, teenaa ni mee vare koi. Naa kol naa ettapu koi i naa meenaa etakkoto iloto te Hare Tapu.

¹⁸ Kootou hoki e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau kite olta, tana taratara naa see mau; aa ki mee aia e hakamaumau kinaa mee e hakaara ki TeAtua etakkoto iaruna te olta, teenaa tana taratara naa ma ki mau. ¹⁹ Ai naa karamata kootou kuppuni peehea? Te olta raa, teenaa se kina hakamaatua iloo, aa naa mee te henua e hakaara etakkoto iaruna te olta raa, teenaa ni mee vare koi. Naa mee e hakaara raa ettapu i naa meenaa etakkoto iaruna te olta. ²⁰ Teenaa te saaita te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau kite olta raa, aia e hakamaumau kite olta hakapaa ma naa mee etakkoto iaruna te olta. ²¹ Aa tana saaita e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, te tama naa e hakamaumau

ki te Hare Tapu naa aa ki TeAtua teelaa e noho iloto te kina naa; ²² aa ki mee te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te lani, te tama naa e hakamaumau ki te nohorana maatua TeAtua aa ki TeAtua, te tama e noho i te nohorana naa.✠

²³ “Arohailoo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikaina iloo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou maraa e vvare naa ‘herb’ kootou pee ko naa ‘mint’, naa ‘dill’, aa ma naa ‘cumin’ i naa tuuhana e sinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa e tiiake kootou naa akonaki hakamaatua iloo naa Loo; teenaa ko naa akonaki i te tiputipu etonu, te manava aroha, aa te tiputipu kilotu maaoni i TeAtua. Teenei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki see tiiake naa taratara i naa ‘herb’ i naa Loo Moses.✠ ²⁴ Kootou e hakattaki

✠ 23.12 Lk 14.11; 18.14 ✠ 23.22 Is 66.1; Mt 5.34 ✠ 23.23 Lev 27.30

aaraa tama, iaa naa karamata kootou e ppuni! Te lano raa e hiria koi kootou i naa vai kootou e unu no peesia, aa te kamol raa iaa e horokina kootou.

²⁵ “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou e anaana koi ma ki huihui vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto iaa e takoto kerekere i naa manava haaeo ma naa sosorina kailallao kootou. ²⁶ Kootou naa Faarisi, naa karamata kootou e ppuni! Kootou huihui iloto te kap raa imua, teenaa aataha te kap raa ma ki matahua hoki!

²⁷ “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou e mee pee ko naa taaruma e tari tana kerekere makkini hoou. Itaha e tiputipu taukareka, aa iloto iaa e takkoto naa ivi ma naa haitino naa tama ku pullau.*

²⁸ Kootou e mee hoki peenaa; te henua e ttoka atu maa kootou nitama e sosorina taukalleka, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou nitama e kaikailua aa e ttaka ma naa haisara kootou.

Jesus e taratara ake naa vana hakallika naa tama e akonaki naa Loo raa ma naa Faarisi

(Lk 11.47-51)

²⁹ “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou nippena naa taaruma e taukalleka maa naa pure TeAtua, aa kootou nihailaakei naa heturi naa tama nisosorina taukalleka imua; ³⁰ teenaa kootou e hai maa ki mee kootou ninnoho i te ssao naa tippuna kootou raa, kootou ni see mee pee kolaatou niffuri notaaia laatou naa pure TeAtua.

³¹ Kootou nei ku hakaari maa kootou naa ni mokopuna naa tama ni taaia laatou naa pure TeAtua! ³² Ai kootou see massike ai i te saaita nei no hakaoti naa vana naa tippuna kootou raa ni kaamata? ³³ Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni ki see peesia kootou ki loto te ahi e ura see mate?*

³⁴ “Nau ma ki heunatia atu a nau naa pure TeAtua, naa tama e atammai i naa vana hakkaatoa aa ma naa tisa naa Loo. Tevana iaa aaraa tama i naa tama naa ma kittaia kootou no mmate, aaraa tama ma ki tuukia kootou ki naa kros, aa aaraa tama ma ki sarua kootou iloto naa hare lotu kootou. Naa tama naa ma kitaruarumia kootou i naa matakaaina kootou naa no ttae ki aaraa matakaaina. ³⁵ Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa tama katoo ettonu naa ora laatou raa nitaaia no mmate. Teenaa e kaamata mailoo i te taia ana Abel notae kite saaita Zechariah nitaia itessao ite olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua.* ³⁶ Nau e vanaatu maaoni iloo. Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa tama naa hakkaatoa ni taaia no mmate.

Jesus e aroha i naa tama i Jerusalem

(Lk 13.34-35)

³⁷ “Kootou naa tama i Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taaia kootou katauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau e kaimanako maa kootou kipurutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakkutu ake te moa raa anapunua kilaro anapakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! ³⁸ Ttoka! TeAtua ma ki hakataha i te Hare Tapu kootou naa; te hare naa ma ki tuu hua.*

³⁹ Nau e vanaatu ki kootou: kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau, kitta iloo kite ssao kootou ma kitaratara peela, ‘Taato ki hakanau i te tama e au iloto te inoa TeAriki.’”*

* **23.27** Acts 23.3 * **23.33** Mt 3.7; 12.34; Lk 3.7 * **23.35** Gen 4.8; 2 Chr 24.20-21 * **23.38** Jer 22.5 * **23.39** Ps 118.26

24

Jesus e taratara i te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

¹ Te saaita Jesus ni uru mai kitaha te Hare Tapu raa, ana disaipol raa ki hakanau ake inaa tiputtipu naa hare i te kina naa. ² Jesus ki mee ake, “Kootou e kkite naa hare nei hakkaatoa? Nau e vanaatu ki kootou: Seai iloo se hatu ma kitiiake ki moe itana kina; naa hatu naa katoo ma ki seua mai kilaro.”

Te saaita naa haaeo raa ma ki ttae mai

(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ Te saaita Jesus ni nnoho i aruna te Mouna naa Oliv raa, ana disaipol raa ni oo ake soko laa tou no vasiri seemuu ki Jesus, “Taratara mai ki illoa maa tou i te saaita naa vana nei ma kissera, aa ma maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. ⁵ Etammaki naa tama ma ki oo atu no mee maalaatou konau; tetama koi ehai maa ia kote Mesaea, teenaa telopotama ma ki hakarereesia laa tou. ⁶ Te saaita kootou ellono inaa tau inaa henua emmao manaa henua etauppiri mai, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma kissera imua. Tevanaiaa see mee maa te hakaoti te maarama nei kutaupiri. ⁷ Naa henua ma ki hetaa kilaatou, aa naa nohorana ma ki hetaa kilaatou. Te henua ma ki mmate i te hiikkai, aa te mahuke raa eue peenaa inaa kina hakkaatoa. ⁸ Te nei kote kaamata naa haaeo ellasi koi oomai are.

⁹ “Kootou naa ma ki karapusina; kootou ma ki mee pakavaina no taaia ki mmate. Naa tama naa kanohenua katoo ma ki lotoffaaeo i kootou, teenaa i kootou nitama ettaka ma nau. ¹⁰ Turaatama iloo telotu ma ki ffuri naa manava laa tou no see hakannoo ki naa taratara TeAtua; naa tama naa ma ki ffao naa vana tippua laa tou iaaraa tama, aa ma ki lotoffaaeo itelaa tama. ¹¹ Teenaa telopo pure hakallesi ma ki hakassura iho no hakarereesia telopotama. ¹² Te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake no lasi iloo, aa te manava laa oi nitaka ma telopotama naa ma ki hano koi no seai. ¹³ Tevanaiaa naa tama etaupia laa tou akutaratara no tae ki te hakaoti ana raa ma ki hakassaoria TeAtua. ¹⁴ Teenaa naa tama telotura ma ki hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana te Lani inaa kina katoo iloto te maarama nei, killono naa kanohenua hakkaatoa aa laa tou kulotu, aa teenaa kote saaita te hakaoti ana te maarama nei ku pakuu iho.

Te mee hakamataku e seu henua

(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ “Kootou ma ki kkite ‘te mee hakamataku e seu henua’ te laa nitarataraina Daniel te pure TeAtua. Te mee naa ma ki tuu mai i te kina etapu.” (Tetama eppau naa taratara nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki iloa ia ite mee nei!) ¹⁶ Teenaa naa tama ennoho iloto Judea raa ki ffuro no mmuni inaa mouna vaaroto. ¹⁷ Tetama ennoho ite taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita kitere kiloto tana hare no too ake ana hekau. ¹⁸ Tetama e heheuna i ana tori raa ki see ahe no too ake tana kahu. ¹⁹ Naa aso naa ma ki hakallika iloo inaa tinae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laa tou koipuna ammea! ²⁰ Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei ite ssao telaki aa ise aso te Sabat! ²¹ Ekaamata mai iloo ite saaita TeAtua nipenapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo e tae ki naa haaeo te laa ma kissera inaa aso naa. Aa see hai haaeo hoki ma kissera peenaa imuri.”

☆ 24.9 Mt 10.22 ☆ 24.13 Mt 10.22 ☆ 24.15 Dan 9.27; 11.31; 12.11 ☆ 24.18 Lk 17.31 ☆ 24.21 Dan 12.1; Rev 7.14

²² Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa ni tukua iho TeAtua kilaro; ki mee ma la ni see mee tana vana naa raa, see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa nitosia mai a la ki see tammaki iaa la e mee ki ora ana tama ni hakamaattino.

²³ “Ki mee maa setama e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peela, ‘Ttoka atu, teela ia!’ Kootou see hakannoo atu.

²⁴ I te aa, e mee naa Mesaea hakalelleshi ma naa pure hakalelleshi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma kippena telopo vana nnui ka hakassura te kau mirakol ki hurisia naa manava naa tama iloo TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naennae. ²⁵ Kootou hakannoo hakaraaoi iloo! Nau nei ku oti te hakaapo atu hakaoti, i te ssao naa seki pakuu mai are.

²⁶ “Ki mee nitama etaratara atu peela, ‘Ttoka atu, a la ku noho iloto mouku!’, kootou see oo atu ki te kina naa; aa ki mee maa laatou e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei a la e mmuni i te kina nei!’, kootou see hakannoo atu.

²⁷ I te aa, Ttama te Henua raa ma ki au pee ko naa llama te uila raa i telani, e kaamata i te anake no hakasopo i te laki.✠

²⁸ “I naa kina te haitino tetama e mate e moeraa, teenaa naa manu ka ittama raa ma ki neva vaaruna.✠

Ttama te Henua raa ma ki au
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ “I muri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki hano no poouri, te marama raa ma ki see tii, naa hetuu ma ki maaoha mai i telani, aa naa mee haimmahi i telani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou.✠ ³⁰ I te saaita naa, te hakailoa te Tama te Henua raa ma ki hakasura ake i telani, teenaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki ttani i naa ttoka laatou i naa au te Tama te Henua vaaruna naa uruaoa telani ma naa mahi TeAtua.✠ ³¹ Te puu elasiraa ma ki tani, teenaa a la ma ki heunatia a la ana ensolraa kioo kinaa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu iho ana tama hakkaatoa ni hakamaattino i te maarama nei.

Kootou mmata i naa somo te laakau ‘fig’
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² “Kootou hakatuake i naa somo te laakau ‘fig’. Saaita naa laa te laakau naa e kaamata te mattiriake analauraa, kootou e illoa maa te ssao te uaraa ku taupiri. ³³ Saaita kootou kukkite i naa hakassura iho naa vana nei, kootou ku illoa maa te Tama te Henua ku taupiri koi kiau. ³⁴ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoa ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei seki mmate are. ³⁵ Te laani ma te kerekere ma ki oti ku seai; aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

See hai tama e illoa i te ssao Ttama te Henua ma ki au
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30,34-36)

³⁶ “See hai tama e illoa ma teela kote aso hea aa ma te saaita hea naa vana nei ma ki ssura. Naa ensol telani raa illoa see illoa, aa te Ttama TeAtua raa hoki see illoa; te Tamana raa koi e illoa. ³⁷ Te ssao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki mee ma ko te ssao Noah.✠ ³⁸ I te ssao Noah raa, te henua ni nohokoi nokkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana no tae illoa ki te aso Noah ni kake ki loto te vaka elasi. ³⁹ Naa tama naa hakkaatoa ni see illoa ma se aa ma ki mee, teenaa no taea ake illoa laatou te tai ni hakaffuta raa no malle mo laatou.

✠ 24.27 Lk 17.23-24 ✠ 24.28 Lk 17.37 ✠ 24.29 Is 13.10; 34.4; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12-13 ✠ 24.30 Dan 7.13; Zech 12.10-14; Rev 1.7 ✠ 24.37 Gen 6.5-8

“Te ssao te Tama te Henua ma ki a uraa ma ki tiputipu peenaa.☆
 40 Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho. 41 Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho.

42 “Kootou nnoho tanattana, i kootou see illoa i te aso Te Ariki kootou raa ma kiau. 43 Ki mee tetama e mee tana hare raa ni illoa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia.

44 “Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiau ia.☆

Te parapol i naa poe e lua
 (Lk 12.41-48)

45 “Te poe e atamai aa e lono te taratara raa, teenaa ko te tama ni tukua tana hakamauraa ki rooroosi naa mee i tana hare. Aia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamauraa i naa aso laa-tou e tukua ki too kaikai. 46 Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamauraa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! 47 Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou: te poe naa ma ki tukua tana hakamauraa ki rooroosi i ana hare ma ana kerekere hakkaatoa.

48 “Aa ki mee maa teenaa se poe e hakallika, a ia ma ki noho no maanatu maa tana hakamauraa ma ki hakatuai, 49 teenaa a ia ma ki huri no taaia a ia aaraa poe te hakamauraa laa-tou, aa a ia hoki ma ki sare unu peenaa ma naa tama e unu sara. 50 Teenaa te hakamauraa ma ki ahe ake i te aso tana poe naa ku see iloa atu kiau ia. 51 Te hakamauraa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no hakallono isu ma naa tama e kaikailua. Teenaa ko te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laa-tou.

25

Te parapol i te taka sinahuru taupu

1 “I te ssao naa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma ni taupu e sinahuru ni too naa lamu karu ka oo no mee ki mmata i te taupeara e mee ki aavana.☆

2 Ttakarima i naa taupu naa ni tama e sosorina vvare, aa telaa takarima iaa e atammai. 3 Naa taupu e sosorina vvare naa ni too ake naa lamu laa-tou, te vana iaa laa-tou ni see hai sunu hoki ni ppiki ake, 4 aa naa taupu e atammai raa iaa ni ppiki ake naa huaarani sunu ma naa lamu karu laa-tou.

5 Te taupeara e mee ki aavana raa ni nnase te hanake, teenaa naa taupu naa nilaavea te turemoe no mmoe maaoni iloo.

6 “I te tuaapoo raa, te tama raa ku varo ake, ‘Te taupeara raa ku tae mai! Kootou oomai no mmata iaa ia!’ 7 Naa taupu naa ni massike no lellere iloo ki hakaura naa lamu laa-tou. 8 Teenaa ki ffuri naa taupu e sosorina vvare raa no mee ake kitelaa takarima, ‘Kaumai ni sunu maa naa lamu maatou; naa lamu maatou nei ka mmate, ilaatou ku pakuppaku.’ 9 Naa taupu e atammai raa ki mee ake, ‘Seai! Naa sunu maatou nei see tau te vvare ma taatou hakkaatoa. Kootou oo no taavi mai ni sunu ma kootou.’ 10 Teenaa oo iloo te takarima e sosorina vvare naa no taavi naa sunu laa-tou. Te saaita laa-tou ni oo raa, te taupeara e mee ki aavana raa ku tae ake. Naa taupu ni nnoho ma naa lamu laa-tou e ura raa ni massike atu no uru hakapaa iloo laa-tou ma te taupeara raa kiloto te hare te kaikai naa. Teenaa ppui iloo te tootoka.

☆ 24.39 Gen 7.6-24 ☆ 24.44 Lk 12.39-40 ☆ 25.1 Lk 12.35

¹¹ “Teenaa ttae ake iloo te takarima ni oo no taavi sunu. Naa taupu naa nittae ake no pakuukuu iloo i te tootoka raa ka varo atu ki hare, ‘Te ariki, te ariki! Taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou ki hare!’

¹² Te taupearara raa ki mee ake, ‘Nau see iloa i kootou.’”✠

¹³ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Kootou nnoho tanattana, i kootou see iloa i te aso TeAriki kootou raa ma ki au.

Te parapori i naa poe e toru
(Lk 19.11-27)

¹⁴ “I te ssao naa raa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma se tanata haka-maatua ni hano ki te henua e mmao; a ia ni aru ake ki naa tama e heheuna iaa iaraa no kauake ana mane kioo laatou no heheunatia itana saaita e hano. ¹⁵ Te tanata naa ni hakatuu ake i naa tiputtipu naa tama naa no vaevae atu ana mane: te tama mua raa a ia ni kauake naa simata e rima, telaatama e kauake ia naa simata elua, aa telaatama e kauake ia te simata tokotasi. Teenaa masike iloo ia no hano. ¹⁶ Ttama mua raa nitoo ana simata erima naa no heheunatia no lavaa te ffuti ana simata erima hoki. ¹⁷ Ttama nitoo ana simata elua raa ni ffuti hoki ana simata elua. ¹⁸ Ttama nitoo tana simata raa iaa ni hano no kerī te rua raa no tanu naa mane tana hakamau.

¹⁹ “Ku rooroa ake iloo raa, te hakamau naa tama naa ni ahe ake no mee ki hakatonu ana mane naa. ²⁰ Ttama e heheuna nitoo naa simata e rima raa nitoo ake naa mane tana hakamau naa hakapaa ma ana simata erima ni ffuti. A ia ki mee ake, ‘Te ariki. Koe nikaumai naa simata erima, aa teenei aku simata e rima ni lavaa te ffuti.’ ²¹ Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe setama e taukareka e hakanoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe kutukua a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!’

²² “Te tama nitoo ana simata elua raa ni hanake no mee ake ki te hakamau laatou, ‘Te ariki, koe nikaumai naa simata elua, aa teenei aku simata elua ni ffuti.’ ²³ Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe setama e taukareka e hakanoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe kutukua a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!’

²⁴ “Teenaa hanake iloo te tama nitoo tana simata raa no mee ake, ‘Te ariki, nau ni matakū iaa koe se tama e haaeo. Naa mee aaraa tama e tuku raa, koe e too, aa naa mee aaraa tama e tori raa, koe e vasi. ²⁵ Nau ni matakū iaa koe, teenaa hano iloo nau no tanumia oo mane nei iloto te kerekere. Mmata mai, teenei oo mane ni kaumai kiaa nau.’

²⁶ “Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Ttama e sosorina hakallika e matanaenae! Eaa? Koe nisee iloa maa nau maraa etoo akumee niseetuku, aa maa nau evasi akumee niseetori?’ ²⁷ Ai koe nisee heheunatia ai koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni hakaahē mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aa ni lavaa te ffuti i taku saaita ni ahēmai.’ ²⁸ Teenaa huri iloo ia no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, ‘Too naa mane raa iaa ia no kauake ki te tama ni lavaa ana simata e sinahuru.’ ²⁹ Te hakamau raa ki mee ake, ‘Naa tama e illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake kilaatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee e nnoho ma laa laa; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee e nnoho ma laa laa naa ma kitoa hakkaatoa nau.’✠

³⁰ Kootou oo mai no toa te tama e matanaenae nei no peesia ki te poouri ana i haho; tana kina ma ki moe no kakarati ana niho.’✠

Te Hakatonu TeAtua

³¹ “Te saaita Ttama te Henua ma kiau ma se Tuku ma ana ensolraa, a Ia ma kinoho i aruna tana nohorana maatua.”[☆] ³² Naa tama i naa henua hakkaatoa ma kikkutu atu i mua ana. Teenaa naa tama naa ma ki vaaea a Ia no hakattuuria kinaavasi elua, emee pee kotetama eroorosi naa sipsip e vvae ana sipsip raa i ana gout. ³³ Naa tama ettonu naa ora laatou raa ma ki ttuu ki tana vasi hakamaatau, aa aaraa tama iaa ma ki ttuu ake i tana maavii. ³⁴ Teenaa te Ttuku raa ma ki mee ake ki naa tama ettuu ake ki tana maatau, ‘Oo mai, kootou naa tama e haia hakaraaoina taku Tamana. Kootou oomai no nnohorua te nohorana teelaa nitukua atu TeAtua maa kootou i te mahaa mai ana te maarama nei. ³⁵ Itaku saaita ni hiikai raa, nau ni hanaia kootou; itaku saaita ni hiiunura, nau ni hakaunumia kootou kite vai; niaaina maa kootou ni see illoa iaa nauraa, nau ni hakaauruhia atu kootou kiloto naa hare kootou. ³⁶ Itaku saaita nitaka hua raa, nau ni hakataraina kootou; itaku saaita ni maki, kootou ni anaana mai kiau nau, aa itaku saaita ni moe i te hare karapusi raa, kootou ni asi ake kiau nau.’

³⁷ “Teenaa naa tama ettonu naa ora laatou raa ki mee ake, ‘Te Ariki, i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiikai raa oatu iloo maatou no hanaia koe? Aa i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiiunura oatu iloo maatou no hakaunumia koe? ³⁸ I te saaita hea maatou nikkite maa koe se horau no oatu maatou no toa koe kinaa hare maatou? Aa i te saaita hea hoki maatou nikkite iaa koe etaka hua no oatu maatou no hakataraina koe? ³⁹ I te saaita hea maatou nikkite maa koe ni maki aa maa koe ni moe i te hare karapusi no oatu maatou no asi atu kiau koe?’ ⁴⁰ Te Ttuku raa ki hakahe ake, ‘Nau evanaatu ki kootou, i naa saaita kootou ni hakasura te tiputipu nei ki naa tamavare i taku haanauna nei raa, kootou naa e mee mai kiau nau.’

⁴¹ “Te Ttuku raa ma ki huri atu ki naa tama ettuu ki tana maavii raa no mee ake, ‘Kootou hakattaha iaa nau, kootou etakkoto ilaro naa haao TeAtua! Kootou oo kite ahi e ura see mate, te kina e tukua mai maa Satan ma ana ensol. ⁴² Itaku saaita ni hiikai raa nau ni see hanaia kootou; taku saaita ni hiiunura nau ni see hakaunumia kootou. ⁴³ Itaku saaita ni hanatu iaa nau ni see haikina kinohoraa, nau ni see hakaauruhia kootou kiloto naa hare kootou, aa itaku saaita nitaka hua raa, nau ni see hakataraina kootou; itaku saaita ni maki aa ni moe iloto te hare karapusi raa, kootou ni see oomai no asi iaa nau.’

⁴⁴ “Teenaa naa tama naa ma ki mee ake kiau Ia, ‘Te Ariki, i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiikai ka hiiunu, aa seai ma koe ni au ki naa hare maatou, aa seai ma koe nitaka hua, aa seai ma koe ni maki, aa seai ma koe ni moe iloto te hare karapusi, aa maa maatou ni see tokonaki atu kiau koe?’ ⁴⁵ Te Ttuku ma ki mee ake, ‘I naa saaita kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki kinaa tamavare koi raa, teenaa kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki mai kiau nau.’ ⁴⁶ Teenaa te kaavena naa ma ki kaavea ki oo no hakallono kite isu peenaa, aa naa tama ettonu naa ora laatou iaa ma ki too te ora e ora hakaoti.”[☆]

26

Jesus ku tarataraina ki taia
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Te saaita Jesus ni oti te akonaki ake naa taratara nei hakkaatoa raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, ² “Kootou e illoa maa iloto koi naa aso e-lua raa, teenaa ko te aso te Kaikai te Pasova, aa te Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa tama raa ki tuukia ki te kros.”[☆]

³ Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa kikkutu hakapaa ite hare Kaiapas, te Maatua Hakamau, ⁴ no taratara kitauhia seemuuina laatou Jesus no taia ki mate. ⁵ Naa tama naa ni tuku laatou taratara peelaa, “Taatou ki seetauhia taatou ttama naa ite ssao te kaikai, i naa tama raa ma ki ffuri mai no hakatautau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Tesaaita Jesus ninoho i Bethanyraa, a Ia ninoho ite hare Simon, tetama nilaavea teleprosi imua. ⁷ Itana saaita ninoho kakairaa, te ffine tokotasi ni uruake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni etaavi mmaha nonnini kiaruna tepisouru Jesus.✠
⁸ Ite saaita naa disaipolraa nikkite itana vana nimeeraa, laatou nilloto iloo ka taratara peelaa, “Te kaakaa nei e nnini pakavaina ttama nei kiaa? ⁹ Te kaakaa nei ni taukareka iloo kikaake kitauia setama aa kukaake naa maneraa ki naa tama see hai mee. Teenei ko naa kaakaa etaavi mmaha raa iloo!”

¹⁰ Jesus ni iloa inaa taratara naa tama naa e hai, teenaa mee ake iloo Ia, “Te ffine nei e hakameia kootou ite aa? Teenei se vana taukareka iloo te ffine nei e mee kiaa nau. ¹¹ Naa tama see hai mee raa ma ki nnoho lokoi ma kootou, aa nau ia ma ki seenoho ma kootou inaa saaita hakkaatoa.✠ ¹² Taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa itaku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaoti. ¹³ Aa teenei nau kukaatu te taratara maaoni nei: Inaa kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei nimee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa te henua ma ki mannatu ake kiaa ia.”

Judas e hiihai maa ia e hakaari ake Jesus ki naa hakamau
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Teenaa te disaipol tokotasi, tanainoa ko Judas Iscariot, ni hano ki naa maatua hakamaatua raa no mee ake, ¹⁵ “Ki mee maa Jesus e hakaarina atu nau ki kootou, se aa kootou ma ki kaumai?” Naa tama naa kittauake naa mane siliva e matatoru no kauake iloo kiaa ia.✠ ¹⁶ Ana teenaa tokatoka iloo Judas se saaita ma ana e lavaa ki hakaarina ake Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova
(Mk 14.12-21; Lk 22.7-13, 21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, naa disaipolraa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Maatou ki oo no mee mai te kaikai te Pasova raa i hea?”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Koorua ooatu ki tetanata tokotasi iloto te matakaaina naa no vanaake kiaa ia, ‘Tisa raa e mee maa, Taku sao nitukua mai raa kutae; maatou ma aku disaipolraa ma kikkai te kaikai te Pasova raa i too hare.’”

¹⁹ Naa disaipolraa ni oo no mee pee ko Jesus ni vanaake, araa mee mai hakaoti iloo te kaikai te Pasova.

²⁰ Ite poo raa Jesus ninoho ma ana disaipolraa kikkai. ²¹ Ite saaita laatou ni nnoho ka kkai raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau ku taratara atu ki kootou: se tama tokotasi i kootou ma ki hakattaki mai naa hakamau raa no tauhia nau.”

²² Ana disaipolraa nillee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama koi ki huri atu no vasiri peelaa, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

²³ Jesus ki mee ake, “Ttama ettoko tana haraoa raa hakapaa manau iloto tepeesini raa, teenaa ko ia.” ²⁴ Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana iaa nau e arohailoo ite tama ma ki mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! Etaukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

²⁵ Araa Judas ku mee ake, “Te Tisa nei, koe e taratara raa ko ai, ko nau?” Jesus ki mee ake, “Teenaa koi koe e taratara naa.”

Te Kaikai Hakaoti TeAriki

(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²⁶ Te saaita laatou ni kkai raa, Jesus ni too te haraoa raa no taku ki TeAtua. Teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauatu ki ana disaipol, no taratara ake peelaa, “Too te haraoa nei no kkai. Teenei ko taku haitino.”

²⁷ A Ia kitoo hoki te kap raa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki ki naa tama naa no mee ake: ²⁸ “Teenei kotaku too teela e pesi ki uiia naa haisara te lopo tama. Te purepure hoou TeAtua e mee maa te ssao nei e hakattino ki taku too nei.” ²⁹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoou i te Nohorana TeAtua.”

³⁰ Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, teenaa oo iloo laatou ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia

(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Ite poo nei raa kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Tetama e roorosi inaa sipsip raa ma ki taia TeAtua, teenaa ana sipsip raa ma ki masseu huri.” ³² Tevana iaa itaku saaita ku oti te hakamasikeria mai ite mate raa, nau ma ki hano imua kootou ki Galilee.”

³³ Teenaa ki mee ake Peter ki Jesus, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro iaa koe raa, koe ma ki see lavaa nau te tiiake!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Ite saaita te rua te moa ite tahaata nei sekittani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.”

³⁵ Peter ki hakahe ake, “Niaaina maa nau etaia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane

(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Teenaa masike iloo Jesus no hano ma ana disaipol raa ki te kina e ttapa ma ko Gethsemane, araa mee ake iloo Jesus ki laatou, “Kootou nnoho ake ite kina nei ki hano nau no taku mai ite kina raa.” ³⁷ A Ia kitoo Peter, James, aa ko John ka oo laatou; tana manava ni puni hakaoti i tana aroha, ³⁸ teenaa a Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Nau ka mate koi ite aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁹ A Ia ni sare ki mua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku ki TeAtua: “Abba. Taku Tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie iaa koe. Hanaa naa mmaha nei iaa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

⁴⁰ A Ia ni ahe no kite ite takatoru disaipol raa e mmoe mannuu. Teenaa ffano iloo Ia ki Peter no mee ake, “Kootou takatoru ni see lavaa peehea te ara ake ma nau se tamaa saaita koi?” ⁴¹ Kootou nnoho ka roorosi, aa

kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hakataakoto kootou e makkaa, kootou iaa e tino mmate.”

⁴² Araa Jesus ku ahe hoki no taku, “Taku Tamana, ki mee maa koe iloo e hiihai maa nau ki hakallono isu, nau e tuku atu koi ki too hiihai.” ⁴³ Jesus ni ahe atu hoki no kite i naa mmoe mannuu naa tama naa; naa tama naa ni see lavaa iloo te tallaki naa karamata laatou.

⁴⁴ Jesus ni ahe hoki no taku pee komua i te ttoru ana saaita. ⁴⁵ Ki oti raa ahe ake iloo ia ki ana disaipol raa no mee ake, “E aa? Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Kootou mmata! Tessa Ttama te Henua ki hookina ki naa tama e hakallika raa kutae mai. ⁴⁶ Kootou massike, taatou ki oo. Te tama e mee tana vana hakallika naa ku tuu mai!”

Jesus ku tauhia

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Ite saaita Jesus koituu kataratara raa, Judas kutae ake. Judas naa se disaipol i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol ettaka ma Jesus. Aia ni hanake mate kaavena ni heunatia ake naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa ni oo ake ma naa hana laatou. ⁴⁸ Judas ni vanaake hakaoti ki naa tama raa peelaa, “Taku tama ma ki vaisoni raa, teenaa kotetama kootou essee. Kootou tauhia ttama naa.”

⁴⁹ Judas ni hanatutonu ki Jesus no mee ake, “Rabai, telaoi TeAtua ki noho ma koe!” araa vaisoni iloo ki Jesus.

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Naasoa, hakavave no mee too vana niau no mee naa!”*

Teenaa ooake iloo naa tama naa no tauhia laatou Jesus. ⁵¹ Te tama tokotasi inaatama ettuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia a ia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti.

⁵² Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tuku too komu naa. Naa tama e hetaa ma naa komu raa ma kitaaia kite komu. ⁵³ E aa, koe e maanatu maa nau se lavaa te kannaa kitaku Tamana raa ki kkave mai ni kaavena ensol e sinahuru maa rua no tokonaki mai kiaa nau? ⁵⁴ Aa ki mee maa nau ni hiihai kitokonaki mai taku Tamana, naa taratara te Laupepa Tapu raa ma ki ttino peehea?”

⁵⁵ Teenaa ki huri Jesus no taratara ake ki naa tama e kkutu i te kina naa, “Ai kootou e oomai ai ma naa hana kootou naa no mee ma ki tauhia nau, e mee pee ko nau se tama e hakappore? I te kau aso nau ni noho ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu raa, kootou ni see anaana ma ki oomai no tauhia nau.” ⁵⁶ Tevana iaa naa vana nei ni ssura kittino naa taratara te Laupepa Tapu.”

Teenaa naa disaipol raa ni tiiake laatou Jesus no massike katoo no ffuro.

Jesus e tuu i mua te Kansol

(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Jesus ni taakina naa tama naa ki te hare Kaiapas, te Maatua Hakamau. Teenaa naatisa naa Loo aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa e kkutu i te kina naa. ⁵⁸ Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa aia ni see hakataupiri ake; aia ni taakai ake iloo i te mataahare te hare te Maatua Hakamau. Aia ni uru atu no noho iloo ma naa wasi raa ki mmata ia ma se aa ma ki mee ki Jesus. ⁵⁹ Naa maatua hakamaatua raa ma naa tama katoo te Kansol raa ni sessee ni vana essara ki hakapperu atu ki Jesus, kilavaa tetaia laatou Jesus kimate. ⁶⁰ Etammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee,

* **26.50** Naasoa, hakavave no mee too vana niau no mee naa! e mee hoki maa Naasoa, koe e aa i te kina nei? ☆ **26.55** Lk 19.47; 21.37

tevana iaa te Kansol raa ni see hai vana ni illoa ki mee. Teenaa massike iloo te takarua taanata no taratara ake kite Kansol raa peelaa, ⁶¹ “Te tama nei nitaratara peelaa, ‘Nau elavaa teseua a nau te Hare Tapu TeAtua nei kilaro, aa iloto naa aso e toru nau ku hakamasike hoki ki aruna.’ ”☆

⁶² Te Maatua Hakamau raa ni masike ki aruna no mee ake ki Jesus, “Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee iaa koe?” ⁶³ Jesus ni tuu seemuu koi.

Te Maatua Hakamau raa ki mee ake hoki, “Iloto te inoa TeAtua e ora koe ki kaumai se taratara maaoni ki mee ma koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua.”

⁶⁴ Jesus ki mee ake, “Uee, tevana iaa nau e vanaatu ki kootou hakkaatoa: e kaamata i te saaita nei kootou ma ki kkite i te Tama te Henua e noho i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi aa e au vaaruna naa uruaao te lani!”☆

⁶⁵ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkahu ka mee peelaa, “Taatoa ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara ma laatoa! Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua! ⁶⁶ Kootou e mannatu ma ttama nei ki haia peehea?”

Naa tama naa ki mee ake, “Ttama naa e tau te taia ki mate.”☆

⁶⁷ Teenaa ffuriatu iloo naa tama naa no sasaavarea ana karamata kapatupatua tana pisouru; naa tama ni papaakia laatoa tana pisouru raa ni taussua atu peelaa, ☆ ⁶⁸ “Te Mesaea nei, taratara mai ma te nei ko ai ttama e lliki iaa koe!”

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ I te saaita naa raa Peter e noho i te mataahare i haho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua Hakamau raa kiaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Galilee!”

⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu imua naa tama katoo e ttuu i te kina naa; a ia ni mee ake peelaa, “Nau see iloa i too mee e taratara naa.” ⁷¹ Araa hano iloa ia no tuu i te kina te tootoka. Telaa ffine e heheuna hoki i te kina naa nittoka atu no kite iloa iaa ia, teenaa a ia ki mee ake, “Ttama nei ni taka ma Jesus, te tama i Nazareth.”

⁷² Peter ni huu hoki no mee ake, “Nau see iloa i ttama naa!”

⁷³ Seeroora koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ni ffuriatu katoo no mee atu kiaa ia, “Te nei se vana maaoni! Koe hoki e hai i naa tama naa; koe naa e taratara iloo pee ko naa tama naa!”

⁷⁴ Teenaa ki mee ake Peter, “Nau e taratara maaoni iloo. Nau see iloa i te tama naa, aa ki mee ma nau e hakareeresi, TeAtua ki tuku mai ana haao kiaa nau!”

Saaita naa lokoi, te moa raa kutani. ⁷⁵ Teenaa maanatu ake iloo Peter i naa taratara ake Jesus kiaa ia peelaa, “Saaita te moa tetahaata sekittani raa, koe ma ki taratara o saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.” Teenaa hano iloa ia no tani i haho.

27

Jesus ku toa kimua Pilate

(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ I te tahaata raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa nitaratara hakapaa kitukua laatoa Jesus ki mate. ² Teenaa saisaitia iloo laatoa naa rima Jesus ki naa seniraa no taakina ki Pilate, te hakamau te kaaman Rome e roorosi i te kina naa.

Te mate Judas

(Acts 1.18-19)

³ Ite saaita Judas, tetama nitaakina ake ia naa hakamau no tauhia Jesus, nilono maa Jesus kutukua kitaia raa, aia kitoo naa mane siliva e mata toru raa no haka ahe ake ki naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. ⁴ Teenaa a ia ni mee ake kilaatou, “Nau ni hakasara taku vana i Te Atua; nau ni mee taku vana hakallika ki te tama ni seai iloo tana sara, aa te nei ttama naa ku mee ki taia ki mate!”

Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, “Te mee naa e aa i maatou? Teenaa se vana aa ni ssee soko koe.”

⁵ Teenaa huri atu iloo Judas no pesiatu naa mane siliva raa kiloto te Hare Tapu, araa hano iloo no lla va ua soko ia.

⁶ Naa maatua hakamaatua raa nitoo naa mane naa ka taratara peela, “Naa mane nei seelavaa taatou tetukua hakapaa ma naa mane te Hare Tapu, i naa Loo taatou raa e pui te mee nei. I te aa, i te nei ni mane nitaavi te tama ki mate.” ⁷ Teenaa tuku iloo la tou taratara ki too laa tou naa mane naa no tauia te kerekere e tpa ma ko te Kerekere te Ppota, ki mee ma se kava naa horau. ⁸ Teenaa ko te vana te kerekere naa e taapaa ma ko ‘te Kerekere te Ttoo’ i naa aso nei. ☆

⁹ Teenaa naa taratara Te Atua ni tarataraina Jeremiah raa ni ttino maaoni: “Naa tama naa ni too te mata toru mane siliva, te koo ina te kanohenua Israel ni tuku ki taavi ki taia te tama naa ki mate,

¹⁰ no taavi te kerekere te ppa,

ki tautari ki naa taratara Te Atua ni kaumi kiaa nau.” ☆

Pilate e vasiria a ia Jesus

(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Ite saaita naa raa, Jesus e tuu imua Pilate, te hakamau te kaaman Rome. Teenaa Pilate ki vasiri ake kiaa ia, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki haka ahe ake, “Teenaa koe e mee mai naa.” ¹² Te vana iaa i te saaita Pilate ni kauake naa taratara naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew e mee iaa ia raa, Jesus ni tuu seemuu koi.

¹³ Teenaa ki mee ake Pilate kiaa ia, “Koe see lono i naa taratara hakallika naa tama naa iaa koe?”

¹⁴ Te vana iaa Jesus ni seai iloo se taratara ni haka ahe atu, teenaa ni oho ai te hakamau naa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

¹⁵ Ina setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi; setama e hiihai ai naa Jew ki hanaa.

¹⁶ Te saaita naa raa, teelaa se karapusi tokotasi e ilotia te henua hakkaatoa, tana inoa ko Barabas. ¹⁷ Teenaa i te saaita te henua ni kku ake raa, Pilate ni vasiri ake kilaatou, “Ko ai te karapusi kootou e fiffai maa nau ki ffana no kauatu ki kootou? Kootou e fiffai ki kauatu nau Jesus Barabas? Seai? Nau ki kauatu Jesus, tetama e tpa ma ko te Mesaea?” ¹⁸ Pilate ni iloa maa Jesus ni hookina ake naa tama hakamaatua naa Jew raa ila tou ni manava haao iaa ia.

¹⁹ Ite saaita Pilate ni noho itanakin e hakanoo ki naa kotiraa, tana aavana raa ni kave ake tana taratara peela: “Koe seai too vana e mee ki te tama see haisara naa; nau ni miti hakallika iloo i te tama naa i te poo.”

²⁰ Naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni usuhia la tou naa tama e kku i te kina naa ki vana ake ki Pilate ki hanaa Barabas aa ku tukua Jesus ki mate. ²¹ Teenaa Pilate ki vasiri ake ki naa tama, “Ko ai te tama i te takarua nei ki hanaa atu ki kootou?”

Naa tama raa ki varo ake, “Hanaa mai Barabas.”

²² Araa Pilate ku vasiri ake, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”

Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

²³ Araa Pilate ku vasiri ake hoki, “Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei ni mee?”

Naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

²⁴ Ite saaita Pilate nikite maa naa tama raa ma ki see lavaa iloo te hakannoo, ka massike te henua no hetaa huri raa, a ia ki huihui ana rima i mua naa karamata naa tama raa hakkaatoa kataratara ake kilaatou, “Kootou see tuku mai te ssara te tama nei kiaa nau. Teenei ni vana kootou e mee soko kootou!”[☆]

²⁵ Te henua hakkaatoa ni hakatoo atu peela, “Tuku mai te ssara ttama naa ki maatou ma naa tamalliki maatou!”

²⁶ Teenaa Pilate ki tiiake atu Barabas ki naa tama naa; a ia iaa ku vanaake ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku taakina no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus

(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

²⁷ Jesus ni taakina naa soldia Pilate raa kiloto te hare Pilate, teenaa kkutu atu hakkaatoa naa soldia raa i ana vasi. ²⁸ Naa tama naa ni hanaa laatou naa kkahu Jesus raa no hakao ake te kkahu emmea kiaa ia.

²⁹ Teenaa penapena iloo laatou hau kitelaakau tuitui no hakaoria ki tana pisouru, aa te tokotoko raa e hakappikitia laatou ki tana rima; ara ttuu iloo ki naa turi laatou no taratara taussua kiaa ia, “Te Ttuku naa Jew!”

³⁰ Naa tama naa ni ffuriatu no sasaavarea ia, ara too iloo telaakau raa no lliki ki tana pisouru. ³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaina laatou Jesus raa, uiia iloo laatou te kahu maatua raa no hakao atu hoki ana kkahu raa kiaa ia. Teenaa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Ite araraa, naa tama naa nittiri tetanata haka Sairin, tana inoa ko Simon. Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no haia ki amo ake te kros Jesus. ³³ Naa tama naa ni oo no ttae ki te kina e ttapa ma ko Golgota, teenaa ko te taratara e mee maa, “Te Kina te Ivi te Pisouru Tama”. ³⁴ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma kikauatu te wain e hakauru ma te marasini emmara, ara nei Jesus ni see unumia a ia te wain naa i tana saaita ni oti te mmitia a ia.[☆]

³⁵ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros ka mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.[☆] ³⁶ Ki oti raa nnoho iloo naa tama naa ka roorosi kiaa ia. ³⁷ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: “TEENEI KO JESUS, TE TUKU NAA JEW.” ³⁸ Teenaa tuukia iloo laatou te takarua e kailallao i naa vasi Jesus; te tama i tana maatau, aa telaa tama i tana maavii.

³⁹ Naa tama ni llaka ake vaararo no ttoka atu i naa tautau mai Jesus raa ni ffuriatu no mee naa taratara hakallika laatou i Jesus.[☆] ⁴⁰ “Koe ni mee maa te Hare Tapu nei ma ki seua a koe aa ku hakatuuria hoki koe iloto naa aso e toru! Hakasao soko koe ki mee maa koe ko te Tama Te Atua! Kau kilaro te kros!”[☆]

⁴¹ Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni hakaere katoo iaa ia peela, ⁴² “Aaraa tama ni hakassaoria aia, aa tanatino ia seelavaa te hakasao soko ia! Eaa?

[☆] 27.24 Deut 21.6-9 [☆] 27.34 Ps 69.21 [☆] 27.35 Ps 22.18 [☆] 27.39 Ps 22.7; 109.25 [☆] 27.40 Mt 26.61; Jn 2.19

Teenei seai kotetuku Israel? Kimee maa ia e au kilaro itekros ite saaita nei raa, teenaa maatou maki illoa maa ia setuku maaoni! ⁴³ A Ia etaaohi manava i TeAtua aa e hai maa ia kote Tama TeAtua. Aa teenei taatou ku mmata kimee maa TeAtua maki au no hakasaoria ia!”[☆]

⁴⁴ Naatama kailallao teelaa nituukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no sasaakiria Ia.

Te mate Jesus

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Tesaaite temeer raa nitae kitelaaraatearaa*, te henua nipoouri notae iloo kitetтору itelaasuru. ⁴⁶ Itetтору telaasuru raa, Jesus nitanitani varo peelaa, “Eli, Eli, lema sabaktani?” tetaratara e mee maa, “Taku Atua, taku Atua, nau nitiaake ai koe?”[☆]

⁴⁷ Naatama nittuu kallono iana tanitani varo raa nitaratara peelaa, “Te tama naa e kakannaa ki Elijah!” ⁴⁸ Teenaa tereake iloo te tama tokotasi ilaato no hakapara tetapaa maro raa kite wain emmara no saisai kite mata telaakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus ki unu.[☆]

⁴⁹ Naatama ettuu itekina naa kimee ake, “Ttari kimmata taatou maki mee ma Elijah e au no hakasaoria ttama nei!”

⁵⁰ Teenaa Jesus kikappisi hoki ana varo no pesi tana maanava hakaoti.

⁵¹ Temaro etautau iloto te Hare Tapu raa nisaaea ilotottonu, ekaamata mai iaruna no hakasopo kilaro. Tekerekere raa nirue, naa hatupaa ni maffaa,[☆] ⁵² naa taaruma raa nikareva kattu tallaki, aa telopotama TeAtua teelaa nimmatera nihakamassikeria no ora. ⁵³ Naatama nimmatera ni massike mai i naa taaruma laato, aa ite saaita Jesus nihakamasikeria raa, naatama naa ni oo kite Henua e Tapu; te kina telopotama nikkite laato.

⁵⁴ Itesaaita te hakamau naa soldia aa manaa soldia ettuu maa ia raa nillono inarue temahuke, kakkite hoki inaa vana nissura naa raa, naatama naa ni mattaku hakallika iloo. Naatama naa nitaratara peelaa, “Ttama nei maaoni kote Tama TeAtua!”

⁵⁵ Etammaki naa haahine nittuu ake itekina naa; naatama naa nittuu ake hakammao kattoo. Teenaa ko naa haahine ni oo ake hakapaa ma Jesus i Galilee ka tokonaki kiaa Ia. ⁵⁶ Effai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary tetinna James laua ma Joseph, aa kote aavana Sebedii.[☆]

Te haitino Jesus ku toa no tanumia

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Itelaasuru raa Joseph, te tama hai mee i Arimatia, kuta e ake; a ia naa se disaipol hoki Jesus. ⁵⁸ Joseph nihano ki Pilate no mee ake iaa ia e mee maki too te haitino Jesus. Teenaa vanaake iloo Pilate ki ana soldia raa kikauake te haitino Jesus ki Joseph. ⁵⁹ Teenaa hano iloo Joseph no too te haitino Jesus nimmini kite maro makkini hoou. ⁶⁰ Araa toa iloo ia te haitino Jesus no ponotia kiloto tanakava nikeri hoou. Kiotiraa hakatipe atu iloo te hui te hatu raa noppui ite mata te kava, ara hano iloo kitana hare. ⁶¹ Mary Magdalene laua mate ffine etaapaa hoki maa ko Mary raa iaa ni nnoho itekina naa ka ffuri atu kite kava.

Naa wasi e roorosi te kava

⁶² Itessoa te aso raa, teenaa ko te Sabat. Teenaa naa maatua hakamaatua manaa Faarisi raa ni oo no mmata i Pilate no mee ake, ⁶³ “Te hakamau nei,

☆ 27.43 Ps 22.8 * 27.45 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ☆ 27.46 Ps 22.1 ☆ 27.48 Ps 69.21 ☆ 27.51 Ex 26.31-33 ☆ 27.56 Lk 8.2-3

maatou e illoa maa i te saaita te tama e taratara kailaarao nei koi ora raa, a ia ni pesi tana taratara peelaa, 'Nau ma ki hakamasikeria i te mate imuri naa aso e toru.'⁶⁴ Heunatia oo soldia raa ki oo no roorosi hakaraaoo iloo i te kava ki lava iloo naa aso e toru, teenaa ki see lavaa ana disaipol raa te oo no huuina laatou te haitino te tama naa aa ku oo no hakaea ki te heuna maa te tama naa ni hakamasikeria i te mate. Teenaa naa taratara hakallesi naa tama naa ma ki mee raa ma ki hakallika iaa i naa taratara te tama naa ni hai imua."

⁶⁵ Teenaa Pilate ki mee ake, "Kootou too ni wasi ka oo ma kootou, aa kootou ku mmata ki roorosi hakaraaoo iloo naa tama naa i te kava."

⁶⁶ Teenaa oo iloo naa tama naa no hakammau hakaraaoo iloo te kava raa ka tuku laatou hakailona, araa hakanoho iloo laatou naa wasi i te kava raa ki noho ka roorosi.

28

Jesus e hakamasikeria i te mate

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ I te saaita te aso te Sabat nilakaraa, Mary Magdalene laaua ma telaa ffine e ttapa hoki ma ko Mary raa ni oo no asi ki te kava. ² Te mahuke elasi raa ni hakateki no rue i te saaita naa lokoi; teenaa te ensol Te Atua raa niau i te lani no hakatipe iloo te hatu e ppui i te mata te kava raa hakavasi no noho ia iaruna. ³ Te ensol naa ni hakasura ake pee ko naa kkemo te uila, aa ana hekau e hakao raa e makkini hua iloo. ⁴ Naa soldia e roorosi i te kava naa ni ppore i naa mattaku laatou, teenaa naa tama naa ni mmoe pee ko naa tama ku mmate.

⁵ Te ensol raa ki mee ake ki naa haahine: "Koorua see mattaku. Nau e iloa i koorua e ssee i Jesus, te tama ni tuukia ki te kros. ⁶ Ttama naa ku see moe i te kina nei; ttama naa ku oti te hakamasikeria i te mate, e mee pee ko Ia ni taratara. Koorua uru mai no mmata i tana kina ni moe. ⁷ Aa koorua oo hakavave i te saaita nei lokoi no taratara ake peelaa ki ana disaipol, 'Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate. A Ia ku hano ki Galilee imua kootou; kootou ma killave iaa Ia i te kina naa!' Hakamaarona lokoi ki aku taratara ni kauatu nei."

⁸ Tetakarua naa nimee ma e mattaku, tevana iaa laaua ni fiafia iloo i te vana laaua ni kkite naa. Teenaa massike iloo te takarua haahine naa i te kava no ffuro ki oo no taratara ake ki ana disaipol.

⁹ Ttakarua naa ni hakatekia i Jesus kutuuake imua laaua; Jesus ki mee ake, "Te aso taukareka." Ttakarua naa ni oo atu kiaa Ia no taaohi iloo ki ana vae no lotu kiaa Ia. ¹⁰ Jesus ki mee ake, "Koorua see mattaku. Koorua oo no taratara ake ki aku taaina raa ki oo ki Galilee; nau ma ki mmata i laatou i te kina naa."

Naa taratara naa soldia ni roorosi i te kava

¹¹ I te saaita naa haahine naa ni ffuro ka oo raa, aaraa soldia teelaa ni roorosi i te kava raa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake ki naa maatua hakamaatua raa i naa vana ni mee i te kava. ¹² Teenaa ki kkutu naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no taratara i te vana laatou ki mee; naa tama naa ni kauake te hui te mane ki naa soldia raa ¹³ no taratara ake peelaa, "Kootou oo no hakatere telonora maa naa disaipol Jesus raa ni oo atu i te poo no huuina tana haitino i te saaita kootou ni mmoe mannuu. ¹⁴ Ki mee maa te taratara nei e tae ki Pilate, kootou see mannatu, maatou ma ki taratara ake i kootou e taratara maaoni."

☆ 27.63 Mt 16.21; 17.23; 20.19; Mk 8.31; 9.31; 10.33-34; Lk 9.22; 18.31-33

¹⁵ Naa soldia raa ni too naa mane naa no mee iloo laatou vana naa. Aa teenaa ko te taratara e tere vaaroto naa Jew no tae mai ki te aso nei.

Jesus ku hakasura ake ki ana disaipol

(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁶ Te sinahuru maattama tokotasi inaa disaipol Jesus raa nioo kite tamaa mouna i Galilee Jesus nitaratara ake kilaatou.✧ ¹⁷ Ite saaita naa tama naa nikkite i Jesus raa, laatou niffuri kato no lotu kiaa Ia, niaaina maa aaraatama ilaatou nimamannatu tammaki. ¹⁸ Jesus nihakkuu atu kilaatou no mee ake, “Naa mahi kato itelani ma te kerekere nei ku oti kato te uiia mai Te Atua kiaa nau. ¹⁹ Kootou oo ki naa kanohenua kato iloto te maarama nei no hurisia naa manava naa tama naa ki tautari mai laatou kiaa nau. Hakaaukau tapuria naa tama naa iloto te inoa te Tamana, te Tama Te Atua, aa iloto naa mahi Te Aitu Tapu.✧ ²⁰ Kootou akonaki atu naa tama naa ki illoa i aku taratara hakkaatoa nikauatu. Teenaa nau ma ki ttaka hakapaa taatou no tae iloo ki te hakaoti te maarama nei.”

MARK TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA MARK TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka i naa taratara Mark e kaamata maa teenei ko “te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua.” Jesus e tarataraina ma se tama e sosorina tautari ki ana taratara e mee, aa e tarataraina hoki ma se tama hakamaatua. Te tiputipu nei e hakailotia i ana akonaki e kauake ki te henua, i ana haimahi i aruna naa tippua hakallika, aa i ana lavaa te uii naa haisara te henua. Jesus maraa e taratara maa ia ko te Tama te Henua, teelaa ni au no mate ki hakasaoria te henua i naa mahi te haisara.

Mark e tarataratonu aa seekkapo iana kaumai telono i Jesus, aa e taratara haimahi i naa vana Jesus nimee, see mee maa e taratarakoi i naa taratara aa ma naa akonaki Jesus nikauake kite henua. Ttama ni sissii telaupena nei e kaamata notaratara i te au ana John te Baptis, aa itesaaita Jesus nitoo te hakaupatu ka usuusuhia Satan. Kiotiraa aia ku hanotonu notaratara itesaaita Jesus nikaamata ana heuna no akonaki te henua ka hakamasike naa tama e mmaki. Iloto ana heuna naa raa, naa tama e tautari i Jesus naa nikaamata no illoa hakaraaoi illoa ia la, te vana ia naa tama see fiffai kiaa la raa ni ffuri no mee te kau vana e hakallika kiaa la. Te hakaoti ana naa taratara telaupena nei e taratara i naa vana nissura i naa aso hakaoti Jesus i tana noho ni noho i te maarama nei. Naa taratara naa e hakatahito ki tana saaita ni tuukia ki te kros aa i tana masike mai ana i te mate.

Naa taratara hakaoti i te Lono Taukareka nei, teelaa e hakamaatinoria ki naa mak peenei raa [...], e tammaki naa tama e hai maa teenaa ni taratara tela tama, sei ma ko ttama ni sissii te laupepa nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te kaamata te Lono Taukareka 1.1–13

Jesus e mee ana heuna iloto Galilee 1.14–9.50

E kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 10.1–52

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa ma naa matakaaina e tauppiri ki Jerusalem 11.1–15.47

Jesus ku masike i te mate 16.1–8

Te saaita Te Ariki ni hakasura ki ana disaipol aa tana saaita ni ahe ki te lani 16.9–20

John te Baptis e hakaia naa taratara TeAtua

(Mt 3.1–12; Lk 3.1–18; Jn 1.19–28)

¹ Te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua raa, e kaamata peenei. ² Isaiah, te pure TeAtua, ni sissii peela, “TeAtua e taratara peenei, ‘Nau ma ki heuna taku pure raa ki hano imua aa no penapena mai hakaoti too ara.’” ³ E mee te tama e tanitani varo mai iloto mouku,

‘Penapena mai hakaoti te ara Te Ariki;

hakatonu tana ara ma ki au raa ki tonu!’”

⁴ Teenaa hakasura mai iloo John i mouku no sare hakaupatu tapu te henua ka hakaia ake peela, “Kootou tiake naa haisara kootou naa aa kootou kumee ki hakaupatuina kootou, ki uia naa haisara kootou TeAtua.” ⁵ Etammaki naa tama i naa matakaaina iloto Judea aa ma naa tama i Jerusalem ni ooake no hakanoo ki John. Naa tama naa

ni oo atu no hakaari naa haisara laatou, teenaa huri atu iloo John no hakaaukau tapu ina laatou iloto te Riva Jordan.

⁶ John e haka ki naa hekau e llana ki naa huruhuru naa kamol, aa e tuu kite ttuu e pena kite kiri te manu; aia ekai ki naa hani te vao aa ma naa manu e mee pee ko naa tama te laanui. ⁷ A Ia ni haka ea ki naa tama raa peela, “Te tanata ma ki au imuri aaku raa e hakamaatua are iaa nau, aa nau nei iloo seetau te suru atu no veetea naa uka ana taka. ⁸ Kootou e hakaaukau tapu ina a nau kite vai, a ia iaa ma ki au no hakaaukau tapu ina kootou ki Te Aitu Tapu.”

Te saaita Jesus ni hakaaukau tapu ina, aa tana saaita ni usuusuhia Satan
(Mt 3.13—4.11; Lk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ See roora koi raa, Jesus ni hanake i Nazareth, teenaa te matakaaina iloto Galilee. Teenaa a Ia ni hakaaukau tapu ina hoki John iloto te Riva Jordan. ¹⁰ Saaita lokoi Jesus ni masike ake i te vai raa, a Ia ni kite i naa taaraki ake te lani ka hano iho Te Aitu raa ma se rupe no takoto iaa Ia.

¹¹ Teenaa taratara iho iloo te reo raa i te lani peela, “Koe naa ko taku Tama e llee ai taku manava; nau e hiahia iloo iaa koe.” ¹² I te saaita naa lokoi raa a Ia ni usuhia Te Aitu raa ki hano kiloto mouku,

¹³ ka noho ai iloo naa aso e matahaa, aa itana saaita nitaka vaaroto mouku raa, a Ia ni usuusuhia peenaa Satan ki tahuri tana manava. A Ia nitaka ma naa manu vao e kaittama, tevana iaa naa ensol raa ni mmata ake kiaa Ia.

Naa disaipol mua Jesus
(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Te saaita John nioti te ponotia kiloto te hare karapusiraa, Jesus ni hano no haka ea te Lono Taukareka Te Atua raa i Galilee. ¹⁵ Aa Ia ni haka ea peela ki naa tama i te kina naa, “Te aso raa kutae mai, teenaa te Nohorana Te Atua raa ku saaita mai koi! Kootou tiiake naa haisara kootou naa, aa kootou ku hakataakoto tonu i te Lono Taukareka Te Atua!” ¹⁶ I te aso tokotasi raa, Jesus ni sasare vaatai te Namu Galilee no kite iloo i te haanau Simon laua ma Peter, e puipui ika kite kupena. ¹⁷ Jesus ki mee ake kilaua, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, ki ako ina koorua i te haanota tama.” ¹⁸ Te takarua naa ni tiiake naa kupena laua naa i te saaita naa lokoi, no oo atu vaamuri Jesus.

¹⁹ Jesus ni sare atu kimua hakamaarie no kite iloo i telaa haanau, James laua ma John, naa tama Sebedii. Te takarua raa ennoho iloto laua potiraa ka onono naa kupena laua. ²⁰ I te saaita koi Jesus ni kite i te takarua naa raa, kannake iloo kilaua ki oo ake. Te takarua naa ni masike no tiiake iloo laua tamana, Sebedii, ka noho iloto te poti ma naa tama ni tauia laatou ki hahanota hakapaa laatou, aa laua iaa ku oo vaamuri Jesus.

Te tanata e tauria te tipua
(Lk 4.31-37)

²¹ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttiae iloo kite matakaaina Capernaum, teenaa i te aso te Sabat raa, Jesus ni hano kite hare lotu naa Jew raa no kaamata te akonaki naa tama. ²² Naa tama ni hakanoo kiaa Ia raa ni oho iloo i te mattoni anataratara, see mee pee ko naa tisa naa Loo. Ana taratara e kauake raa ni taratara hakamaatua iloo. ²³ E mee te tanata e tauria te tipua e noho iloto te hare lotu naa. Teenaa te tanata naa ni masike no tanitani varo peela ki Jesus, ²⁴ “Jesus te tama

☆ 1.6 2 Kgs 1.8 ☆ 1.11 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 9.7; Lk 3.22 ☆ 1.15 Mt 3.2
☆ 1.22 Mt 7.28-29

i Nazareth, se aa taau e mee i maatou? Eaa? Koe e au notaaia maatou? Nau e iloa iaa koe, koe naa ko te Tama e tapu TeAtua!”

²⁵ Teenaa ki varoake Jesus, “Ppui toopukua aa koe kuhakataha ittama naa!”

²⁶ Tetipua e tau itetanata raa nillea ka kappisi ana varo, araa uru mailoo kitaha. ²⁷ Naatama itekina naa nioho iloo ka vasirisiri kilaatou soko laatou, “Teenei se aa ku mee peenei? Eaa? Teenei ni akonaki hoou? Teenei se tama hakamaatua iloo, teenei e hakannoo ai naa tippua raa ki ana taratara!”

²⁸ Teenaa te lono i naa vana Jesus e mee naa ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto Galilee.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka.

(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Jesus aa ma ana disaipol raa ni massike i te hare lotu raa ka oo tonu iloo kite hare Simon laua ma Andrew, teenaa James laua ma John ni oo laatou hakapaa. ³⁰ Tehinaona ffine Simon raa e moe ka makallilliri i ana moelana i hare. Ite saaita lokoi Jesus nitae atu raa, naa tama raa nitaratara ake ite maki te ffine naa. ³¹ Teenaa hanatu iloo Jesus kite ffine naa notaaohi tana rima no hakamasike ki aruna. Te makallii raa nimahana ite ffine naa, teenaa masike iloo ia nokaamata tetattaa naa kaikai laatou.

³² Te laasuru naa, te saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake naa maki hakkaatoa aa ma naa tama e tauria naa tippua raa ki Jesus. ³³ Te kanohenua te matakaaina naa nikkutu ake katoo ihaho tetootoka te hare. ³⁴ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki i te kau maki no taukalleka, aa naa tama e tauria naa tippua raa ni haia a Ia hoki no taukalleka. Teenaa naa tippua nitau inaatama naa nipuuia a Ia ki see taratara, i naa tippua naa e illoa i aa Ia.

Jesus e hakaia naa taratara TeAtua i Galilee

(Lk 4.42-44)

³⁵ I te tahaata poo, te saaita te laa seki sopo raa, Jesus ni maahuru no hano kite kina see hai tama itaha te matakaaina naa notaku. ³⁶ Teenaa Simon manaatama ettaka laatou naa ni oo no sessee i aa Ia. ³⁷ Saaita naa tama naa nillave iaa Ia raa, naa tama naa ki mee ake, “Te henua katoo esessee iaa koe.”

³⁸ Jesus kimee ake, “Taatau kioo kiaaraa matakaaina itekina nei. Nau e mee ki hakaia te Lono Taukareka raa ki naa tama naa hoki, i teenaa ko aku heuna e au no mee.”

³⁹ Teenaa hakataka iloo Ia vaaroto naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, ka hakaia naa taratara TeAtua iloto naa hare lotu naa Jew, aa ka hanahana naa tippua e tau i naa tama i naa kina naa.✧

Te tanata e maki e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ Tetanata tokotasi e haia teleprosi ni hanake notuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Kimee koe ehiihai, koe kuau no hakamaaramatia taku haitino.”

⁴¹ Jesus ni arohailoo itetanata naa, teenaa haaroo atu iloo tana rima noppaa iaa ia kamee ake peelaa, “Nau ehiihai. Koe ku taukareka!”

⁴² Te kirippara raa niseai no maarama mai lokoi te haitino tetanata.

⁴³ Teenaa heunatia iloo Ia tetanata raa ki hano, ka hakaapo ake tana taratara peelaa kiaa ia, ⁴⁴ “Koe see hakaari kisetama ma koe ni haia a nau notaukareka. Tere tonu kite maatua te hare lotu raa no mee

ki mmata ia iaa koe; aa kikkite te henua ma koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”☆

⁴⁵ Tevana iaa te tanata naa ni hano no sare taratara ki naa tama hakkaatoa i te vana Jesus ni mee kiaa ia. Teenaa ki see lavaa ai Jesus te hano ki naa kina te henua ennoho ai; a Ia nitaka ki naa kina teelaa see nohoria te henua, iaa te henua ni oo atu i naa matakaaina kato no mmata iaa Ia i tana kina ennoho naa.

2

Ttama see lavaa te sasare e haia Jesus no taukareka

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Kullaka ana aso raa, Jesus ni ahe ki Capernaum, teenaa telono raa nitere maa Ia ku oti te tae ake ki hare. ² Etammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu i tana hare enoho, te hare naa nikkapi hakaoti ttama, aa i haho hoki te tootoka raa ni see hai sao. Teenaa hakaai iloo Jesus naa taratara TeAtua raa ki naa tama ekkutu i te kina naa. ³ Teelaa setakahaa taanata essau ake te tanata see lavaa te sasare ki Jesus. ⁴ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakaasao atu ma te tama see lavaa te sasare raa ki Jesus, i te hare raa ekkapi ttama. Teenaa kikkake naa tama naa no hakahotu te taffuu i aruna te kina Jesus enoho, no hakatere iho te tanata naa i aruna ana moelana kimua Jesus. ⁵ Tesaaia Jesus nikite maa naa tama naa e taao hi manava iaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki te tanata see lavaa te sasare, “Taku tama, oo haisara e uiia a nau.”

⁶ E mee naa tisa naa Loo i te kina naa ennoho ka hakataakoto soko laatou peela, ⁷ “Ttama nei elavaa peehea tetarata peenei? Ttama nei etarata iloo pee ko ia ko TeAtua! TeAtua soko Ia elavaa te ui naa haisara!”

⁸ Jesus nituu koi ka iloa i naa mannatu ettuu ma naa tama naa. Teenaa ki mee ake Ia peela kilaatou, “Ai kootou ettaka ai ma naa mannatu peenaa? ⁹ Tetarata hea ehainauhie te kauake ki te tanata see lavaa te sasare nei, tetarata e mee maa, ‘Oo haisara e uiia a nau,’ seai, tetarata e mee maa, ‘Masike no too oo moelana naa, aa koe ku sasare?’ ¹⁰ Nau e mee ki huriatu peela ma Ttama te Henua raa ko te tama haka maatua i te kerekere nei teelaa elavaa te ui naa haisara.” Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tama see lavaa te sasare, ¹¹ “Nau e vanaatu kiaa koe, masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki hare!”

¹² Naa tama ettuu i te kina naa nitoka kato i naa masike te tanata naa no too ana moelana raa ka hano ki tana hare. Laatou ni oho hakkaatoa ka tarata hakanau i TeAtua peela, “Taato ni see haivana iloo peenei nikkite imua!”

Jesus e kannaa i Levi

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ Jesus ni ahe hoki kitai te Namu Galilee. E mee naa tama ni kkutu ake kiaa Ia, teenaa kaamata iloo Ia te akonaki naa tama naa. ¹⁴ Ki oti raa, sare iloo Ia vaatai no kite i te tama e aoao naa takis enoho i tana kina e heheuna. Te inoa te tanata naa ko Levi, te tama Alpius. Jesus ki mee ake, “Tautari mai i aa nau.” Levi ni masike no hanatu iloo vaamuri Jesus.

¹⁵ I te saaita Jesus ni noho ka kai ma ana disaipol i te hare Levi raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai laatou hakaapa. I te aa, e tammaki naa tama peenaa ettaka ma Jesus.

¹⁶ Saaita naa Faarisi, teelaa e heheuna maa ni tisa naa Loo, nikkite maa Jesus enoho ka kai hakaapa ma naa tama haisara aa ma naa tama e aoao

☆ 1.44 Lev 14.1-32

naa takis raa, laatou ki vasiri peelaa ki ana disaipol, “Ai ttama naa e kai ai ma naa tama peenaa?”

¹⁷ Tesaita Jesus nilono inaatatara naatama naa e hairaa, a Ia kimeeake kilaatou, “Teelaa seai konnaatama seemmakiraa ekaavea nommata itetokta, teelaa konnaatamaare emmaki. Nau nisee au nossee konnaatama ettonu naa ora laatou, seai. Nau niau nossee are kinaa tama haisara.”

Te taratara i te haka-pakuu
(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ Ite saaita tokotasiraa naa disaipol John te Baptis ma naa Faarisiraa e haka-pakuu seekkai. Teenaa emee naatama niooake ki Jesus no vasiriake peelaa, “Sevana peehea naa disaipol John ma naa disaipol naa Faarisiraa e haka-pakuu seekkai inaa asonei, aa oo disaipol raa ia ekkai vare koi?”

¹⁹ Jesus kimeeake, “Naatama e arumia kite kaikai te aavana raa maki nnoho seekkai peehea, ma tetanata e aavana raa enoho ilaatou? Saaita tetanata naa koi nnoho ma laatou raa, naatama naa maki seelavaa tettaka seekkai. ²⁰ Tevana ia te aso raa maki taemai, tetanata e aavana naa maki toa ilaatou. Teenaa naatama naa maki haka-pakuu i te saaita naa.

²¹ “See hai tama e ssae te tapaa maro hoou ki ppoo no ttui ki te kkahu tuai, ite tapaa maro hoou raa maki ffano no masae te maro tuai. Teenaa te masae tekkahu tuai naa maki lasiaa. ²² Aa see hai tama hoki e utu te wain hoou raa kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain hoou naa maki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoou naa maki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Te wain hoou raa ki utuhia ki naa paeke hoou.”

Jesus ko Te Ariki te Sabat
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ Ite Sabat tokotasiraa, Jesus nisasare ma ana disaipol raa vaaroto naa verena wit, aa ana disaipol naa ni sassare ka haki haki naa hua naa wit kakai. ²⁴ Teenaa kimeeake naa Faarisiraa peelaa ki Jesus, “Ttoka, ai oo disaipol naa e haia ai laatou naa vana naa Loo raa e ppui ki see haia i te aso te Sabat?”

²⁵ Jesus kimeeake, “Kootou niseai iloo kippau te Laupepa Tapu i te vana David nimee itana saaita ni hiikai? ²⁶ Aia ma naa taanata ettaka ma ia raa ni hiikkai, teenaa aia ni hano kiloto te hare Te Atua raa nokai naa haraoa e hakaara ki Te Atua. Te vana nei nimee i te ssao Abaiatar ni nnoho ma ko te Maatua Hakamau. Inaa Loo taatou raa, teelaa konnaa maatua koi e lavaa tekkai naa haraoa naa. Tevana ia David ni kaina a ia naa haraoa naa, no kauake hoki ki naa taanata ettaka ma ia raa kakai.”

²⁷ Jesus ki ttaoake hoki, “Te Atua ni tuku te Sabat raa ki sura se taukareka maa naatama te maarama nei; see mee maa Te Atua ni penapena naatama te maarama nei ki sura se taukareka maa te Sabat. ²⁸ Teenaa Ttama te Henua raa hoki ko Te Ariki te Sabat.”

3

Te tanata e mmate tana rima
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

¹ Ki oti raa Jesus ku ahe ki te hare lotu naa Jew, aa iloto te hare lotu raa teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. ² E nnoho naa tama i te kina naa

hoki, teelaa e sessee ara ki taratara haaeoina laatou Jesus. Naa tama naa nitokatoka seemuu kimmata laatou maa kimee maa Jesus ehuri no haia aia tetanata naa notaukareka ite Sabat. ³ Jesus kimee ake ki te tanata e mmate tana rima, “Kau no tuu imua naa tama nei hakkaatoa.” ⁴ Teenaa vasiri iloo Ia ki naa tama e nnoho ite kina naa, “Naa Loo taatou raa e taratara maa se aa ettana ki haia taatou ite aso te Sabat? Kitokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Eaa? Ki hakaora te tama kiora, seai, kitaa te tama kimate?” Tevanaiaa naa tama naa ni seai iloo se taratara ni mee ake.

⁵ Jesus nittoka haaeo kilaatou, tevanaiaa a Ia ni aroha hoki itellononataa naa tama naa ite taratara. Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata, “Ffora too rima.” Te tanata raa ni ffora tana rima notaukareka hoki. ⁶ Naa Faarisi raa ni oo no kkutu hakapaa ma naa tama ite kaavena Herod raa no taratara ite ara laatou ma ki mee ki taia laatou Jesus.

Te kuturana tama i tai te Namu Galilee

⁷ Teenaa ki hakataha Jesus ma ana disaipol raa ka oo ki te Namu Galilee, aa te kuturana tama e tammakiraa ni oo atu vaamuriaana. Teenaa nitama e oomai i Galilee, Judea, ⁸ Jerusalem, te matakaaina e ttapa ma ko Idumea, te matakaaina e tuu haka kkipu i Jordan, aa ma naa matakaaina e ttuu alleha i Tyre ma Saidon. Naa tama hakkaatoa i naa kina naa ni oo ake ki Jesus ilaatou nillono i ana vana e mee. ⁹ Te kuturana raa elasi iloo, teenaa kimee ake Jesus kiana disaipol raa kitoo ake hakaoti se poti, ite henua kumuimui atu katoa kiaa Ia. ¹⁰ Jesus ni haia a Ia telopo tama e mmaki notaukalleka, aa aaraa tama e mmaki e hakasaosao ake kiaa Ia ma kippaa naa rima laatou i aa Ia. ¹¹ Aa i naa saaita naa tama e tauria naa tippua raa ekkite i aa Ia raa, naa tama naa maraa e oo atu noppesi kimua Jesus no tanitani varo peelaa, “Koe ko Ttama Te Atua!”

¹² Teenaa ki hakaapo ake Jesus tanataratara kilaatou, ki see hakahea ki se tama i aa Ia.

Jesus e hiri te taka sinahuru maa te takarua aposol (Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Ki oti raa Jesus ku hano ki aruna te mouna, teenaa aru iloo ki ana tama e fiffai raa ki oo ake. Te saaita naa tama naa nittae ake raa, ¹⁴ hiri iloo Ia te taka sinahuru maa te takarua taanata ki heheuna maa Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia maa ni aposol. A Ia kimee ake, “Kootou nei ma ki heheuna maa nau. Kootou ma ki heunatia a nau hoki ki oo no hakahea te Lono Taukareka, ¹⁵ teenaa naa mahi Te Atua ma ki ttaka ma kootou, kilavaa kootou te hanahana naa tippua.”

¹⁶ Te nei te taka sinahuru maa te takarua aposol Jesus ni hiri: Simon (ttama ni taapaa Jesus ma ko Peter); ¹⁷ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii (takarua ni taapaa Jesus ma ko Boanerges, teenaa ko te taratara e mee maa, ‘Naa Tamalliki te Hatturi’); ¹⁸ Andrew, Philip, Bartolomiu, Matthew, Thomas, James ttama Alpius, Tadeus, Simon, te tama te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roosi i Israel, ¹⁹ aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki hakaarina a ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus laaua ma Belsebul (Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)

²⁰ Ki oti raa hano iloo Jesus ki hare, teenaa e mee hoki te kuturana tama e tammaki ni kkutu ake kiaa Ia. Jesus ma ana disaipol naa ni see lavaa iloo te kkai hakaraaoi. ²¹ Ite saaita naa hareakina Jesus raa nillono

☆ 3.10 Mk 4.1; Lk 5.1-3

ite mee nei raa, oo ake iloo makitoa laatou a Ia, teenaa iaaraa tama e taratara maa Jesus ku vvare.

²² E mee aaraa Tisa naa Loo teelaa ni oo ake i Jerusalem ni taratara peelaa, “Ttama naa e tauria Belsebul! Teelaa ko te tipua hakamau raa e kauake ana mahi ki te tama naa, teenaa ki lavaa ia te hanahana naa tippua.”✧

²³ Teenaa ki aru ake Jesus ki naa tama naa no kauake naa taratara nei: “Satan elavaa peehea te hanaa aia hoki Satan? ²⁴ Kimee maa naa tama se henua ennoho maavae ka hetaa kilaatou, te kanohenua naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁵ Kimee maa ni hare aakina ennoho ka hakatautau kilaatou, naa tama naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁶ Aa teenaa, kimee maa naa tama ite nohorana Satan raa ennoho maavae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki see takoto rooroa, aa ku maseu.

²⁷ “See hai tama e lavaa te uruhia a ia te hare se tanata haimahi no huuina ana hekau, ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, ki lavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

²⁸ “Nau etaratara atu te hakamaaoni nei: Kimee maa se tama e mee analopo sarailoo, kataratara hakallika i TeAtua, TeAtua ma ki lavaa te hanaa a Ia naa sara ttama naa. ²⁹ Iaa kimee maa se tama e taratara hakallika i TeAitu Tapu TeAtua, naa sara ttama naa ma ki see lavaa te hanaa. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma tana sara naa.”✧ ³⁰ (Jesus etaratara peenei inaa tama raa etaratara peelaa iaa Ia, “Ttama naa etaka ma te aitu hakallika.”)

Te tinna ma naa taaina Jesus

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Te tinna Jesus aa ma ana taaina raa ni ttae ake ni ttuu i haho, teenaa he-unatia atu iloo laatou te tama tokotasi ki hare, ki mee ake ki Jesus ki hanake.

³² Teenaa kimee ake naa tama ekkutu iaa Ia raa peelaa, “Too tinna aa ma oo taaina raa ennoho i haho, e ssee iaa koe.”

³³ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai taku tinna aa ko ai aku taaina?” ³⁴ A Ia ki ttoka ki naa tama ennoho aareha iaa Ia raa ka mee ake peelaa kilaatou, “Kootou mmata! Teenei taku tinna aa aku taaina. ³⁵ Kimee maa se tama e mee naa mee taku Tamana raa e hiihai, teenaa se taina aaku, se kave aaku, aa se tinna aaku.”

4

Te parapol i te tama e pesipesi naa hua laakau

(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Jesus nikaamata hoki te akonaki te henua vaatai te Namu Galilee. Te kuturana tama ni kkutu atu ki hakannoo kiaa Ia raa nilasi iloo, teenaa kake iloo Ia no noho iloto te poti tokotasi ka aro no taura i tai. Te henua iaa ennoho ake i uta, ite manumanu ttai.✧ ² Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa kataratara ki naa parapol, teenaa etaratara ake peelaa ki naa tama naa:

³ “Hakannoo mai. Teelaa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa kisomo itana verena. ⁴ Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna tesaarena, kallee ake naa manura no kaina. ⁵ Aaraa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, ite kina see hai pela maaoni. Naa hua wit naa ni mattiri vave lokoi, ite pela raa se lasi. ⁶ Teenaa tesaaita telaa ni tiiraa, naa wit ni mattiri ake raa nituunia kammate, inaa patiaka laatou ni seettae kilaro. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, aa ite saaita

naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no see ffua. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha kiaruna tepela e taukareka. Naa wit naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou; aaraa wit e ppesi tiki matatoru, aaraa wit e ppesi te mataono, aa aaraa wit e ppesi telau naa hua.”

⁹ Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

Te hakataakoto naa parapol

(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Te saaita naa tama raa ni masseu ka noho Jesus soko i a raa, e mee aaraa tama inaatama ni hakannoo kiaa i a naa ni oo ake ma te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa no mee ake ki Jesus ki hakaari ake te hakataakoto ana parapol ni kauake ki laatou. ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa vana huu i te Nohorana Te Atua raa, te nei ni kauatu nau ki kootou. Aa ki naa tama teelaa see ttaka mai ki taatou raa iaa, laatou ma ki too naa taratara nei maa ni parapol. ¹² Teenaa,

‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite.

Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou ma ki see massaro.

I te aa, ki mee maa naa tama naa ni illoa no ffuri naa manava laatou ki Te Atua,

Te Atua ni aroha i laatou no uiia naa haisara laatou.’ ”✠

Jesus e hakailoa ake te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua laakau.

(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

¹³ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki laatou, “Ki mee kootou see illoa i te hakataakoto te parapol nei, kootou ma ki ilotia peehea kootou te hakataakoto aaraa parapol? ¹⁴ Tama ni pesipesi naa hua raa e mee maa ko te tama e sare taratara i naa taratara Te Atua. ¹⁵ Naa hua laakau e maaoha vaaruna te saarena raa, e mee ma ko naa tama e llono i naa taratara Te Atua, aaraa nei Satan ku hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. ¹⁶ Naa hua e maaoha vaaruna te korohatu raa, e mee ma ko naa tama ni fiafia lokoi i te saaita laatou ni llono i naa taratara Te Atua. ¹⁷ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. Naa tama naa ni lotu i te tamaa saaita koi, aa i te saaita naa haao raa ni pakkuu ake, i laatou ettaka ma naa taratara naa raa, naa taratara Te Atua naa ni tii ake koi laatou. ¹⁸ Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, e mee ma ko naa tama e llono i naa taratara Te Atua, ¹⁹ te vana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are i naa mannatu laatou ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa kaimannako laatou ma ki haimane laatou, aa ma aaraa vana te maarama nei teelaa e oti manava ai laatou. Teenaa ko naa mannatu naa teelaa see mau ai naa taratara Te Atua raa iloto naa manava laatou. Naa tama peenaa ma ki hainattaa iloo te kkite maa ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou. ²⁰ Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, e mee ma ko naa tama e llono naa taratara Te Atua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee ko te tama e tori ana hua laakau raa no ssomo ka ppesi te lo po kaikai; naa laakau e ppesi tiki matatoru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa telau i ana kaikai.”

Te lamu e uhi ki te kamete

(Lk 8.16-18)

²¹ Jesus kuttao atu hoki, “E aa? E haitama e hakaura tana lamu no uhi kise kamete, seai ma e hakalluu kilaro sessoa? Seai iloo! Ttama raa e hakatuu telamuraa kiaruna tearuna, kitoo te maasina telamunaa iloto tehare.”[☆] ²² Teenaa, inaa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana ettanuraa ma ki oti kulaavea no hakassuratia ki te maarama.”[☆] ²³ Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

²⁴ A Ia nivanaake hoki peelaa, “Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara kootou ellono! Te ara kootou effuri no hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki, tevana iaa tana vana ma ki mee ki kootou naa ma ki ttoe iaa.”[☆] ²⁵ Naa tama ni kauake naa mee laatou TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa naa tama seai naa mee laatou ni kauake TeAtua raa iaa, naa tamaa mee ennoho ma laatou naa ma ki toa ilaatou.”[☆]

Te parapol te hua laakau e somo

²⁶ Jesus kutaratara ake hoki, “Te Nohorana TeAtua e mee peenei. Te tanata raa e pesipesi naa hua wit raa iloto tana verena.”[☆] ²⁷ Aia e moe i naa poo, aa i te ao ku masike no sasare. I te saaita naa, ana wit raa e mattiri sokolaatou ka ssomo. Tevana iaa te tanata raa see iloa maa naa wit raa e ssomo peehea.”[☆] ²⁸ Teelaa kote pelaraa e mee naa wit raa kissomo no ffua; te mee mua e matiri ake raa, teenaa kote hua laakau, ki oti raa naa taume raa ku vvoro, aa i te saaita naa taume raa ku maffaa raa, teenaa naa wit raa kuppesi naa kaikai laatou.”[☆] ²⁹ Saaita naa wit raa e ttae ttae raa, te tanata raa ku kaamata te taa naa wit raa ki tana paraamo, e mee te vasi naa wit raa ku tae mai.”[☆]

Te parapol te hua te laakau e ttpa ma se mastat

(Mt 13.31-32,34; Lk 13.18-19)

³⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Taato ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa e mee peehea? Se parapol peehea taato ki hakaea ki illoa hakaraaoi kootou?”[☆] ³¹ Te Nohorana TeAtua raa e mee ma ko te hua te laakau e ttpa ma se mastat, teenaa kote hua laakau e punaamea hakaoti i naa hua hakkaatoa. Teenaa te tanata raa e too te hua laakau naa no tori iloto tana verena.”[☆] ³² Te hua laakau naa ku somo ake no lasi hakamataku iloo, see hai laakau e tae kitelasi telaakau naa. Teenaa telaakau naa ku vvoro ana huilaa ellasi kallee ake naa manuraa no takitaki naa ohana laatou i te maru telaakau naa.”

³³ Jesus nitaratara kitelopo parapol peenei itana saaita ni hakaea naa taratara TeAtua raa ki naa tama; a Ia ni kauake te kau taratara ki mallama naa pisouru naa tama naa.”[☆] ³⁴ I tana saaita e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara loko ki naa parapol. Aa i naa saaita laatou ma ana disaipol raa ennoho sokolaatou raa, a Ia maraa e kauake te hakataakoto naa parapol raa ki ana disaipol.”

Jesus e haia a ia te lani raa no lauhie

(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ I te laasuru te aso naa raa, Jesus ni mee ake ki ana disaipol, “Taato ki oo no tere ki telaa vasi te namo.”[☆] ³⁶ Teenaa tiiake iloo laatou te kuturana naa ka oo naa disaipol raa no kkake ki te poti e noho ai Jesus raa ka tere laatou. E mee hoki aaraa poti ni tauttau i tai naa.”[☆] ³⁷ See rooroa raa te lani e lasi raa ku pakuu ki laatou, teenaa te poti laatou naa ku kaakea naa peau ka utuhia te poti laatou naa.”[☆] ³⁸ I te saaita naa, Jesus e moe kallano ki tana llano raa i te murivaka imuri. Teenaa ffuriatu iloo ana disaipol raa no haarona: “Tisa nei, koe see anaana peehea maa taato ku mee ki mallemo!”

☆ 4.21 Mt 5.15; Lk 11.33 ☆ 4.22 Mt 10.26; Lk 12.2 ☆ 4.24 Mt 7.2; Lk 6.38 ☆ 4.25 Mt 13.12; 25.29; Lk 19.26 ☆ 4.29 Joel 3.13

³⁹ Jesus ni masike no varo iloo kite matani ma naa peau, “Marino iho!” Teenaa tuku iho iloo te matani raa ka marino kkii te moana. ⁴⁰ Jesus ki huri atu ki ana disaipol, “Kootou e mattaku i te aa? Kootou seki lavaa iloo te taaohi manava iaa nau?”

⁴¹ Ana disaipol naa ni mattaku hakallika iloo, ka vasirisiri kilaatou soko laato: “Teenei se tama peehea, ma te matani aa ma naa peau ki tuku kiaa Ia?”

5

Jesus e haia a Ia te tama e tauria te tipua raa ka taukareka.

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Jesus ma ana disaipol raa ni tere nottae iloo kite matakaaina Gerasa i telaa vasi te Namu Galilee. ² Tesaaita Jesus ni sepu iho i te poti raa, e mee te tanata e tauria te tipua ni hanake i te kava nottiri iaa Ia itai. ³ Te tanata naa se tama e taka vaaroto naa kava, aa see haitama hoki kulavaa te saisaitia a ia te tanata naa ki see sasare. ⁴ Te lope saaita ana vae ma ana rima e saisaitia naa tama raa, a ia e mossia koi a ia naa seninaa. Aia e haimahi are inaa tama i te kina naa, teenaa ni see haitama ni lavaa te hanatu no tautauhia aia. ⁵ I te poo ma te ao, te tanata naa esare vaaroto naa kava raa ma naa mouna, ka tanitani varo peenaa ka seressere tana haitino ki naa hatu.

⁶ Itana saaita ni kite i Jesus itana kina e tuu mai raa, a ia ni tere atu no tuu ki ana turi imua Jesus, ⁷ no tanitani varo atu peela, “Jesus, Tama Te Atua Nui! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!”

⁸ (Aia e mee atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.)

⁹ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’, i maatou e tammaki.”

¹⁰ Teenaa a ia ki tanitani ake ki Jesus ki see kerekere ia laato i te kina laato ennoho naa.

¹¹ I te saaita naa, teela ni poi e tammaki e ttuu ka kkai i te vasi te mouna.

¹² Teenaa naa tippua raa nittani ake peela ki Jesus, “Kaavea maatou ki naa poi, aa ku tiiake maatou ki uru no tau iloto naa poi.” ¹³ Jesus ni tiiake Ia naa tippua raa ka oo, teenaa hakattaha iloo naa tippua raa i te tanata naa ka oo no tau inaa poi. Naa poinaa hakkaatoa, elava naa simata elua, niffuro kite hakattoo ana te mouna raa no maaoha kiloto te namo raa no mallema.

¹⁴ Naataanata eroorosi naa poinaa niffuro no hakatere telono raa kinaa tama te matakaaina naa aa ma naa tama ennoho inaa kerekere laato inaa tautaha te matakaaina naa. Teenaa naa tama inaa kina naa ni ooake no mmata i te vana ni mee naa. ¹⁵ Tesaaita laato nittae ki Jesus raa, laato ni kkite i te tanata ni vvare raa enohomai. Aia ku hakao ana hekau aa ku atamai hoki; teenaa laato ni mattaku hakkaatoa. ¹⁶ Naa tama ni kkite i naa vana ni ssura naa ni hakaea ki naa tama raa i te vana ni mee i te tanata naa, aa i te vana hoki ni mee i naa poi.

¹⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no vanaake ki Jesus ki hakataha i te matakaaina laato naa.

¹⁸ Te saaita Jesus ni mee ki kake ki te poti laato raa, te tanata ni vvare raa ni hanatu no ppura ma ki kake atu ia.

¹⁹ Araa nei Jesus ni see hiihai maa te tanata naa e kake ake. A Ia ni huri are no vanaake peela kiaa ia, “Ahe ki hare ki oo tama raa no taratara ake inaa vana Te Ariki ni mee kiaa koe, aa koe ku taratara ake inaa tiputipu te manava aroha Te Ariki i aa koe.”

²⁰ Teenaa hano iloo tetanata naa no hakahea ki naa tama i Dekapolis* i tana vana ni haia Jesus. Naa tama ni llono iaa ia raa ni oho hakkaatoa.

Te tamariki ffine Jairus aa ma te ffine e tere tana ttoo
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Te saaita Jesus ni ahe ki telaa vasi te namo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu ake kiaa ia i tai.

²² Teenaa sura atu iloo te tanata e ttapa ma ko Jairus, a ia naa se hakamau te hare lotu i te kina naa. Itana saaita nikite i Jesus raa, a ia ni pesi ki ana turi imua Jesus, ²³ no taro ake peela, “Taku tamariki ffine raa e maki hakallika iloo. Kau no hakapiri oo rima i aruna taku tamariki nei ki marooroo ia, aa ki ora hoki.”

²⁴ Teenaa oo iloo laua ma tetanata naa. E tammaki iloo naa tama ni sassare ka oo laatou hakapaa, teenaa e muimui atu katoo i ana vasi.

²⁵ E mee te ffine etere peenaa tanattoo, te nei kulavaa naa setau e sinahuru maa rua. ²⁶ Ana mane nioti katoo te pesi ki naa tokta ki oo ake no haia a ia ki taukareka, te vana iaa a ia ni seai iloo ki taukareka; tana maki naa ni hano koi no lasi. ²⁷ Te ffine naa ku oti te lono i naa vana Jesus ni mee, teenaa hanake iloo ia iloto te kuturana raa vaamuri Jesus, ²⁸ ka maanatu soko ia peela, “Ki mee koi nau e paa taku rima i ana hekau e hakao, teenaa nau ma ki taukareka.”

²⁹ Araa sare atu iloo ia no paa tana rima ki te ttapa te kkahu Jesus; teenaa tana ttoo ni motu hua lokoi i te saaita naa, aa a ia kulono hoki ma te laa setaukareka raa kusura i tana haitino. ³⁰ I te saaita naa lokoi raa, Jesus ni lono maa te laa ni mahi e maffana iaa Ia, teenaa hakatahuri iloo Ia ki naa tama raa no vasiri, “Te laa ko ai te tama e paa i taku kkahu?”

³¹ Ana disaipol raa ki mee ake, “Mmata i naa muimui atu naa tama naa i oo vasi; koe e vasiri peehea ma ko ai te tama e paa iaa koe?”

³² Te vana iaa Jesus ni tokatoka koi kite Ia i te tama ni paa kiaa Ia. ³³ Te ffine raa ni porepore i tana maku i te vana ni mee iaa ia, teenaa hanake iloo no pesi ki ana turi imua naa vae Jesus, no taratara ake te hakamaaoni i naa vana ni ssura iaa ia. ³⁴ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, koe ku taukareka iaa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi.”

³⁵ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaa ke ki Jairus, “Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaa ke koe ki te Tisa naa ki au.”

³⁶ Jesus ni see hakannoo atu ki naa taratara naa tama naa e hai; a Ia ni huri no vanaa ke ki Jairus, “Koe see maku; taaohi manava koi iaa nau.”

³⁷ Jesus ni see hiihai maa ni tama ki oo ake. A Ia ni toa koi a Ia Peter ma te haanau James ma John ka oo laatou. ³⁸ Laatou ni oo atu no ttae iloo ki te hare Jairus, teenaa ki lono Jesus i naa hevaa huri te hare naa. ³⁹ Teenaa uru atu iloo Ia ki hare no mee ake ki naa tama naa, “Kootou ettani i te aa? Tamariki naa see mate, tama naa e moe koi!”

⁴⁰ Naa tama iloto te hare naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou i aa Ia, teenaa kerekereia iloo Ia naa tama naa ki oo ki haho. Araa toa iloo Ia naa maatua te tamariki raa aa ma te takatoru disaipol ni ooake ma Ia raa, ka uru atu laatou ki te kina te tamariki raa e moe. ⁴¹ Teenaa kapaatu iloo Jesus ki te rima te tamariki raa no mee ake haka Hebrew peela, “Talitha kum,” teenaa ko te taratara e mee maa, “Tamariki ffine nei, nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!”

* 5.20 Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

⁴² Te tamariki ffine naa ni masike i te saaita naa lokoi no sasare vaaroto te hare. (Naa setau tetamarikinaa esinahuru maarua.) Naamaatua tetamarikinaa nillee hakaoti naa mouri laaia. ⁴³ Tevanaiaa Jesus ni hakaapo ake kilaaua kisee taratara ake laaia kisetama i te vana nimee naa. Araa mee ake iloo kilaaua kikauake nikaikai ma te tamariki raa ki kai.

6

Jesus e sahea naa tama i Nazareth

(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

¹ Jesus ni masike i te kina naa no ahe ma ana disaipol ki tana matakaaina. ² I te aso te Sabat raa, a Ia ni hano no kaamata ana akonaki raa i te hare lotu naa Jew. Etammaki iloo naa tama ni oo ake; aa i te saaita naa tama naa nillono iana taratara raa, laatou ni oho hakkaatoa, teenaa ki vasirisiri laatou peela, “Teenei se iloa te tama nei e toomai i hea? Teenei se atamai aa nimahi te tama nei nikauake e ai kilavaa ia te ppena naa mirakol? ³ Eaa? Teenei seai kote kapenta, te tama Mary? Teelaa seai ko Ia raa e mee anataaina ko James, Joseph, Judas aa ko Simon? Eaa? Teelaa seai ko ana kave raa e nnoho i te kina nei?” Teenaa naa tama naa ni see fiffai malaatou e hakannoo kiaa Ia. ⁴ Jesus kimee ake kilaatou, “Tepure TeAtua raa e haia hakaraaoina naa tama iana matakaaina kato e hano; aa i tana tino matakaaina raa ia, a Ia e hakakkeeina. Teenaa ana tino haanauna raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.”☆ ⁵ Jesus niseelavaa te hakassura nimahi TeAtua i te kina naa; a Ia ni hakapiri koi tana rima i aruna naa uruaitama e mmaki no taukalleka naa tama naa. ⁶ A Ia ni teki iloo i naa tama naa ni see hakannoo kiaa Ia.

Jesus e heuna te taka sinahuru maa te takarua disaipol aana raa ki oo

(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

⁷ Jesus ni aruake kitana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa kiaa Ia. Teenaa uuiatu iloo Ia naa mahi TeAtua kilaatou, kilavaa laatou te hanahana naa tippua. Araa heunatia iloo Ia naa tama naa ka oo, tiki takarua, no mee ana heuna. ⁸ Teenaa a Ia ni taratara ake peela kilaatou, “Kootou seai nimee ma ni haraoa, naapaeke ehahao hekau, aa ma nimane etoo ka oo makootou; kootou tookoi naa tokotoko kootou.”☆ ⁹ Kootou hakao nitaka ma kootou, tevanaiaa kootou seetoo maa nissoakkahu maa kootou.” ¹⁰ A Ia ni vanaake hoki peela, “Naa hare kootou etoa kinnohoo raa, kootou kunnohotonu inaa hare naa kitae ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. ¹¹ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see oo atu no toa kootou aa see hii hakannoo ki kootou, kootou kutiake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e oo raa, kootou kutahitahi naa kerekere e mmau inaa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura raa e sara.”☆ ¹² Teenaa oo iloo naa disaipol raa no hakaia kite henua ki ffuri naa manava laatou notiiake te tiputipu e ppena naa haisara. ¹³ Te loपो tama e uruhia naa tippua raa ni haia laatou no taukalleka, aa e tammaki naa tama e mmaki ni mumuraa laatou ki te ssunu te oliv no malolloo.”☆

Te mate John Baptis

(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Herod, te tuku Galilee raa, ni lono inaa vana Jesus ni mee naa, teenaa i te henua hakkaatoa e taratara i aa Ia. Araa tama e taratara peela, “John

te Baptis raa ku ora hoki, teenei e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua.”

¹⁵ Aaraa tama iaa e taratara peelaa, “Teenei ko Elijah.”

Aa aaraa tama e mee maa, “Teenei se pure TeAtua, e mee pee ko naa pure TeAtua imua.”✠

¹⁶ Te saaita Herod nilono inaa vana nei raa, aia ni mee tana taratara peelaa, “Tama naa ko John te Baptis, te tama ni tuutia a nau tana ua no mate; aa teenei ttama nei ku ora hoki.” ¹⁷ Teelaa ko Herod raa ni mee ake ki ana roorosi raa ki saisaitia John, aa ku peesia ki loto te hare karapusi. Aia ni mee tana vana naa i aa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, Philip. ¹⁸ John te Baptis maraa e hai ake lokoi peelaa ki Herod, “Te mee raa e sara ma koe ki aavanatia a koe te aavana too taina!”✠

¹⁹ Herodias nitaka ma tana lotoffaaeo i John; aia ni hiihai maa John ki taia ki mate, tevana iaa tana vana naa ni see akottia. ²⁰ I te aa i Herod ni iloa maa John setama esorina taukareka aa setama hoki etonu tana ora. Teenaa ki mee ake a ia ki naa tama e heheuna i aa ia raa ki see taia John. Niaaina maa naa mannatu Herod maraa see ttonu i ana saaita e lono i naa taratara John raa, a ia maraa e hii hakannoo koi ki ana taratara.

²¹ Tessao Herodias ki mee tana vana hakallika naa kutae. Teenaa kote aso te kaikai elasi Herod ni mee, ki hakamaatino tana aso ni haanau mai. Aia ni aru ki naa hakamau te kaaman, naa hakamau ana soldia, aa ma naa tama hakamaatua iloto Galilee, ki oo ake ki tana kaikai naa. ²² Herod laatou ma naa tama ni oo ake ki te kaikai naa ni hakahia hia ina te taupu Herodias i tana saaita ni hanake no anu imua laatou. Teenaa mee ake iloo Herod peelaa ki te taupu naa, “Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe.” ²³ Herod ni tuku hoki tana taratara peelaa, “Se aa taau e kainnoo mai, nau ma ki kauatu. Niaaina ki mee maa koe e hiihai ma ki kauatu se vasi i aku mee hakkaatoa raa, nau ma ki kauatu kiaa koe!”

²⁴ Teenaa hano iloo te taupu raa no vasiri ake ki tana tinna, “Se aa taaku ki kainnoo?”

Tana tinna raa ki mee ake, “Vanaatu i aa koe e hiihai ki kauatu te pisouru John te Baptis.”

²⁵ Teenaa tere iloo te taupu naa no mee ake peelaa ki te tuku, “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis ki loto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

²⁶ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana iaa aia ku seelavaa te sahea aia te taupu naa, i teelaa se taratara aana ni tuku kallono katoa naa tama ni oo ake ki te kaikai naa. ²⁷ Teenaa heunatia iloo aia tana roorosi tokotasi ki hano no toomai te pisouru John. Te roorosi naa ni hano ki te hare karapusi raa no tuutia iloo ia te pisouru John. ²⁸ Araa haaoa iloo ia te pisouru raa ki loto te peesini ka too ake no kauake ki te taupu, teenaa kauake iloo te taupu raa ki tana tinna. ²⁹ Te saaita naa disaipol John ni llono raa, oo ake iloo laatou no too tana haitino no tanumia.

Jesus e haanai te kuturana tama e lasi
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Naa aposol raa ni ahe ake ki Jesus no taratara ake inaa vana ka too laatou ni mee aa ma naa taratara laatou ni akonaki ki te henua. ³¹ Etammaki iloo naa tama ni oo ake ka oo peenaa i te kina Jesus e noho ma ana disaipol, ka seelavaa naa tama naa tekkai hakaraaoi. Teenaa ki mee ake peelaa Jesus ki ana disaipol, “Taatoa ki oo ki se kina no nnoho

soko taatou, ki lavaa kootou te hakamalolloo.” ³² Teenaa massike iloo laatou no kkake i te poti raa ki oo ki se kina see nnohoria te henua.

³³ Tevanaiaa telopotama nikkite itesaaita laatou ni massike ka oora ni mmate maa teelaa ko Jesus ma ana disaipol; naa tama naa ni hakataka i naa matakaaina raa ka ffuro vaauta no ttae ki te kina Jesus ma ana disaipol raa ma ki hakattau ake. ³⁴ Te saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te kuturana elasi naa raa, tana manava nillee iloo, i naa tama naa ku mee ma ko naa sipsip e lellere huri, see hai tama e mmata ake ki laatou. Ana kaamata iloo Ia te akonaki ake turaa mee iloo e taukalleka TeAtua. ³⁵ Ite saaita naa raa telaa raa kutaupiri ki suru, teenaa oo ake iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Taatou kupoonia, aa te kina nei see nnohoria. ³⁶ Heunatia naa tama naa ki oo no taavi ni kaikai maa laatou i naa matakaaina e ttuu taupiri mai.”

³⁷ Araa nei Jesus ni huri atu are no mee ake ki laatou peelaa, “Kootou naa ki kauake ni kaikai maa naa tama naa ki kkai.”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Koe e hiihai maa maatou kioo no pesi ni sehua e-lua naa siliva ki naa kaikai ki kkai naa tama nei?”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou oo nommata maa e hia naa haraoa taatou koi takkoto.”

Naa disaipol raa ni ahe ake no mee ake peelaa, “Teelaa ni haraoa e rima aa naa ika e lua.”

³⁹ Araa vanaake iloo Jesus kilaatou ki hakapaapaaria naa tama raa aa ku haia kinnoho itevvee, naa tama koi ki hakapaa nonnoho laa-tou kina. ⁴⁰ Teenaa nnoho iloo naa tama naa i naa kina laatou naa; e mee naa kuturana elava itelau aa aaraa kuturana elava tana tino rima naa tama ennoho hakapaa. ⁴¹ Jesus ki too naa haraoa e rima ma naa ika e lua raa no ttoka ki te lani ka taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ki naa tama. A Ia ni vaevae atu naa ika e lua raa hoki ki naa tama naa hakkaatoa. ⁴² Naa tama i te kina naa nikkai katoo no pposu. ⁴³ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppai ki naa kaikai ni ttote. ⁴⁴ Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai

(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

⁴⁵ Saaita naa lokoi, Jesus ku haia a Ia ana disaipol raa ki oo no kkake ki te poti laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, i telaa vasi te namo. A Ia iaa ku noho ki heunatia a Ia te kanohenua naa ki oo ki naa matakaaina laatou. ⁴⁶ Ite saaita te kanohenua naa ku oti te heunatia a Ia ka oora, hano iloo Ia ki aruna tetamaa mouna tokotasi notaku. ⁴⁷ Ite saaita telaa ni suru raa, te poti naa disaipol raa kuta e kiloto ttonu te namo; Jesus iaa enoho soko Ia iuta. ⁴⁸ A Ia nikkite i ana disaipol raa seelavaa te aro hakatuu kite matani e oko haimahi mai imua laatou mataavaka. Ite ssao naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai. A Ia ni taupiri koi ki hakaraka i-laatou, teenaa kkite iloo naa disaipol raa i aa Ia. ⁴⁹ Te saaita ana disaipol naa nikkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa nittau maa Ia se tipua. Teenaa ki ttani huri naa tama naa. ⁵⁰ Naa tama naa niporeppore i naa mattaku laatou i te kkite ana laatou i aa Ia.

Jesus ni huri atu itesaaita naa lokoi no mee ake kilaatou, “Kootou see mattaku, teenei ko nau!”

⁵¹ Teenaa kake atu iloo Ia kiloto te poti naa tama naa, ka marino hakaoti te matani. Ana disaipol raa ni oho hakaoti iloo, ⁵² ilaatou

☆ 6.34 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mt 9.36

ni hakatuu nataa iloo ma Jesus ni haanai peehea te lopo tama ki naa haraoa koi e mooisi.

*Jesus e hakamasike naa tama e mmaki i Genesaret
(Mt 14.34-36)*

⁵³ Laatou nitere notaeake iloo ite matakaaina Genesaret, teenaa taurailoo laatou potiraa ite kinanaa. ⁵⁴ Ite saaita laatou koi ssepu ilaatou potiraa, naatama ite kinanaa nimmate lokoi maa teelaa ko Jesus. ⁵⁵ Teenaa ffuro iloo naatama naa vaaroto naa matakaaina katoo ite kinanaa, no sausauake naatama e mmaki manaa moelana laa-tou-raa ki naa kina laatou ellono maa Jesus ku noho. ⁵⁶ Inaa matakaaina hakkaatoa Jesus ni hanoraa, naatama inaa kinanaa maraa etooake naatama laatou e mmakiraa no hakamoe iloto naa maket, kattaro ki Jesus kitiake naatama e mmakinaa kippaa koi naa rima laatou kite ttapa tana kkaahu. Teenaa naatama katoo nippaa naa rima laatou ki tana kkaahu naa ni malolloo hakkaatoa.

7

*Te akonaki naa tippuna
(Mt 15.1-9)*

¹ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no kkutu ake ki Jesus. ² Naa tama naa ni kkite maa aaraa disaipol e kkai koi ma naa rima laatou see fui ffui hakaraaoi ki mataffua; te tiputipu e haia naa Jew maa e hakallika.

³ Teenaa inaa Faarisi ma naa Jew-raa hakkaatoa e tautari ki naa sosorina naa tippuna laatou imua. Naatama naa e fui ffui hakaraaoi iloo naa rima laatou ite saaita laatou kumee kikkai. ⁴ Aa kimee maa nikaikai naatama naa etaavi mai ite maket-raa, naatama naa e fui ffui naa haitinolaatou imua ki mataffua, aa ka seekkaiai laatou. Laatou e tautari hoki kiaaraa loo laatou nikauake naa tippuna laatou, teenaa ki huihui hakaraaoi laatou naa kap, naa sosopana, naa peesini, aa ma naa ketol laatou.

⁵ Teenaa vasiri ake iloo naa Faarisi ma naa tisa naa Loo-raa peela ki Jesus, “Ai oo disaipol-raa see tautari ai ki naa taratara nikaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?”

⁶ Jesus ki haka ahe ake, “Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

‘Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou,
aa naa manava laatou iaa e mmao haao iloo i aa nau.

⁷ Naa tama naa e lotu vare koi,
i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare,
ka hai maa teelaa ko naa Loo TeAtua!’^{*}

⁸ “Naa Loo TeAtua-raa e hakakkeeina kootou no tautari are kootou ki naa akonaki naa tamavare te maarama nei.”

⁹ Jesus kuttao atu hoki, “Kootou e illoa iloo ma ki hakakkeeina kootou naa Loo TeAtua kilavaa kootou te taao hi ki naa akonaki naa tippuna kootou. ¹⁰ Teenaa i kootou e mee maa i Moses ni taratara peela, ‘Hakannoo kitootamana ma tootinna. Ttama e mee hakallika tanatamana ma tanatinna-raa kitaia ki mate.’^{*} ¹¹ Tevanaiaa kootou e hai maa kimee setama e taratara ake peela ki tanatamana ma tanatinna, ‘Naa mee koorua e kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua-raa, teenaa ni mee ni kauatu nau ki TeAtua.’ ¹² Teenaa te tama naa ku haia kootou ki seai ana vana ki mee

^{*} 7.7 Is 29.13 (LXX) ^{*} 7.10 Ex 20.12; 21.17; Lev 20.9; Deut 5.16

maa ana maatua. ¹³ I te ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou i naa akonaki kootou e kauake ki aaraa tama. Kootou maraa e mee telopo vana peenei.”

Naa mee e mee te tama ki kerekere
(Mt 15.10-20)

¹⁴ Kiotiraa Jesus ku kannaa hoki kite kuturana raa peelaa, “Kootou katoa hakannoo mai ki illoa kootou. ¹⁵ Te mee itaha etoo tetama kiloto tana manava raa, seelavaa te mee te ora tetama naa ki kerekere. Teelaa are kote mee e au kitaha te maaisu tetama, teelaa e mee te ora te tama ki kerekere. ¹⁶ [Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”]

¹⁷ Teenaa itana saaita nimasike i te kuturana raa nou ru kiloto te hare raa, ana disaipol raa nivasiri ki illoa laatou i te hakataakoto tana taratara ni kauake. ¹⁸ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou hoki e vware ma ko naa tama naa? Te mee te tama e kai ka hano kiloto tana manava raa seelavaa te mee te ora te tama ki kerekere. ¹⁹ I te aa, naa kaikai naa see oo ki tana hatumanava; naa kaikai naa e uru koi ki tana manava, aa ki oti koi ku oomai ki taha.” (I ana taratara e mee nei raa, Jesus e mee maa naa kaikai hakkaatoa e taukalleka te kkai.)

²⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Te mee are e sura iho i te ora te tama raa, teenaa te mee e mee te tama ki kerekere. ²¹ I te aa, naa tiputtipu e hakallika nei e sura iho i te hatumanava te tama: naa mannatu e hakallika, te tiputtipu hai huri, manava kailaaro, te maanatu ki taatama, hai huri ma te aavana telaa tama, ²² te manava kaimmate i te mee, te sosorina hakallika ki telaa tama, taratara kailaaro, manava see napa, manava ssano, manava e tupetupe tama, manava ahu, aa te sosorina vware. ²³ Naa tiputtipu hakallika nei hakkaatoa e sura iho i te ora te tama, teenaa e mee ai te tama naa no kerekere.”

Te ffine haka Syria
(Mt 15.21-28)

²⁴ Teenaa hano iloo Jesus kite kina e taupiri kite matakaaina Tyre. A Ia nihano nonoho iloo i te hare tokotasi, aa a Ia ni see hiihai maa nitama ki illoa maa Ia i te kina naa. Araa nei a Ia ni ilotia koi. ²⁵ Te ffine tokotasi, e mee tana tamariki ffine e uruhia te tipua hakallika, ni lono maa Jesus ku noho i te kina naa. Teenaa te ffine naa ni hanake i te saaita naa lokoi notuu kiana tui imua naavae Jesus. ²⁶ Te ffine naa sei se Jew, aia ni haanau i te matakaaina Fonisia iloto Syria. Aia nitaniake ki Jesus ki hanaa te tipua i tana tamariki ffine. ²⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tamalliki maatou raa ki tiiake ki kkai no pposu imua. Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki naa e toa no peesia ki naa poi.”

²⁸ Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, naa poi e moemmoe vaararo naa teevoa raa maraa e kkai hoki naa kaikai e ttoe naa tamalliki!”

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Too maanatu naa e tonu. Ahe ki too hare, koe ma ki kite maa te tipua raa ku oti te hakataha i too tamariki!”

³⁰ Te ffine naa nihano kihare no kite iloo i naa moe tana tamariki raa i ana moelana; te tipua raa ni hakataha maaoni i aa ia.

Jesus e haia a Ia te tama e tturi ana kautarina, aa see iloa te taratara

³¹ Kiotiraa Jesus ku masike i naa kina i Tyrenaa no hano vaaroto Saidon kite Namo Galilee, teenaa a Ia nihano vaaroto te kina e ttapa ma ko Dekapolis*. ³² E mee naa tama ni too ake laatou te tanata ki Jesus; ttama naa e tturi ana kautarina aa see iloa te taratara. Naa tama naa

* **7.31** Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

ni mee ake ki Jesus ki hakaipiri tana rima ki aruna te tanata raa ki taukareka ia. ³³ Jesus nittaki te tanata naa hakavasi itaha te kuturana no ppono ana mataarima kiloto ana kautarina, ki otiraa saavare iloo ki ana mataarima no hakaipaa kite arero te tanata naa. ³⁴ Teenaa ttoka iloo Jesus kite lani no pesi tana maanava ka mee ake peelaa kite tanata, “Effata!” e mee maa, “Taraki!”

³⁵ Saaita naa lokoi raa te tanata naa kulono. Aia hoki kulavaa te taratara hakaraaoi. ³⁶ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki see oo no taratara ake ki ni tama i tana vana ni mee nei. Tevana iaa, niaaina maa Jesus e hai ake lokoi peenaa ki see taratara laatou raa, te henua ni hakaee peenaa i ana vana ni mee. ³⁷ Naa tama katoo ni llono i te vana ni mee naa nioho naa mouri laatou. Laatou ni mee naa taratara laatou peelaa, “Naa vana katoo te tama nei e mee nei e taukalleka. Naa tama hoki e tturi naa kautarina laatou aa see illoa te taratara raa e haia a Ia no taukalleka.”

8

Jesus e haanai naa tama e lava naa simata e haa (Mt 15.32-39)

¹ Inaa aso naa koi, telaa kuturana e lasi ni oo ake no kkutu ake ki Jesus. Saaita naa kaikai naa tama naa ni otiraa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ² “Nau e aroha i naa tama nei, i naa tama nei kullava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai. ³ Ki mee maa laatou e kaavea a nau see kkai ki naa hare laatou, naa tama naa ma ki takalloo no ssina i te ara, i aaraa tama laatou ni oo mai iloo i naa kina e mmao.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake ana disaipol, “Taatoou ma killave ni kaikai peehea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

⁵ Jesus ki vasiri ake, “E hia naa haraoa e nnoho ma kootou?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “E hitu.”

⁶ Araa vanaake iloo Jesus kite kanohenua naa ki nnoho ki laro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki otiraa, tohitohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa. ⁷ Naa disaipol naa hoki ni mee naa uruai ika laatou. Jesus ni too naa ika naa no taku ki TeAtua, ara kauake hoki naa ika naa ki ana disaipol raa ki too no vaevae ki naa tama. ⁸ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttoe; laatou raa ni ffao naa kete e hitu no ppii. ⁹ Te kooina katoo naa taanata i te kina naa e lava naa simata e haa. Ki otiraa heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo ki naa matakaaina laatou. ¹⁰ A Ia iaa kukake ma ana disaipol raa kite poti laatou raa ka oo ki te matakaaina Dalmanuta.

Naa Faarisi raa ku mee ake ki Jesus ki huri ake naa mahi TeAtua (Mt 12.38-42; 16.1-4)

¹¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatauttau laatou. Naa tama naa nisessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa vanaake iloo laatou ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa maa naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia. ¹² Jesus ni pesi tana maanava no mee ake peelaa ki laatou, “Se vana peehea naa tama i te ssao nei e sessee ma ki kkite laatou maa ni mirakol? Nau e vanaatu ki kootou! See hai vana peenaa ma ki hakasuratia ki kkite naa tama nei!”

¹³ Teenaa masike iloo Jesus no ahe kite poti laatou raa no hano ki telaa vasi te namo.

☆ 8.11 Mt 12.38; Lk 11.16 ☆ 8.12 Mt 12.39; Lk 11.29

Matamata hakaraaoi naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma Herod
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Naa disaipol raa ni ssiri ma ki too ake ni haraoa ki llaa ilaato; teela se haraoa koi tokotasi laato ni too ake i te poti. ¹⁵ Jesus ki mee ake ki laato, “Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi i te iis naa Faarisi raa ma Herod.”☆

¹⁶ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laato: “Tama nei e taratara peenei i taato see hai haraoa.”

¹⁷ Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peela, “Ai kootou e taratara ai i te see hai haraoa kootou? Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku manava makattau peehea? ¹⁸ Kootou e mee naa karamata kootou, aa kootou see krite peehea? Kootou e mee naa kautarina kootou, aa kootou se llono peehea? Kootou se hakamaarona?☆ ¹⁹ I taku saaita nittahi naa haraoa e rima raa ka haanai naa simata e rima naa taanata, e hia naa kete e pii kootou ni ffao i naa kaikai nittae?”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Sinahuru maa rua.”

²⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Aa itaku saaita nittahi naa haraoa e hitu ka haanai naa simata e haa, e hia naa kete e pii kootou ni ffao i naa kaikai nittae?”

Naa disaipol raa ki mee ake “E hitu.”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenei kootou seki iloa iloo?”

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no taukareka i Bethsaida

²² Jesus ma ana disaipol raa ni oo nttae iloo ki Bethsaida, teenaa e mee naa tama i te kina naa ni too ake laato te tanata tokotasi e ppuni ana karamata nttaro ake ki Jesus kipaa tana rima i te tanata raa ki taukareka. ²³ Jesus ki pipiki ki te rima te tanata raa no hakattaki ki taha te henua naa. Teenaa saavare iloo ki naa karamata te tanata raa ka ppoo atu ana rima ki ana karamata. Araa vasiri ake iloo Ia peela ki te tanata, “Koe e hai mee e kite?”

²⁴ Te tanata raa nittoka ki aruna no mee ake peela, “Uee, nau e kite i naa tama, tevana iaa laato e tiputtipu ma ni laakau e sassare.”

²⁵ Jesus kippoo hoki ana rima ki ana karamata. Saaita nei raa te tanata naa kulavaa tettoka, teenaa a ia kulavaa te kite hakaraaoi i naa mee hakkaatoa. ²⁶ Teenaa heunatia iloo Jesus te tanata naa ka hano, tevana iaa a ia ni vanaake peela ki te tanata naa, “Koe see ahe atu ki te matakaaina naa.”

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

²⁷ Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Galilee ka oo iloo ki naa matakaaina e ttuu tauppiri ki Sisaria Filipai. Saaita laato ni sassare ka oo raa, Jesus ni vasiri ake ki laato, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

²⁸ Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis, aa aaraa tama e hai maa koe ko Elijah. Aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure Te Atua.”☆

²⁹ Teenaa vasiri ake iloo Jesus ki laato, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea.”☆

³⁰ Teenaa taratara ake iloo Jesus ki laato, “Kootou see taratara ake ki ni tama iaa nau.”

☆ 8.15 Lk 12.1 ☆ 8.18 Jer 5.21; Ezek 12.2; Mk 4.12 ☆ 8.28 Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 ☆ 8.29 Jn 6.68-69

Jesus e taratara hakaoti i tana mate
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

³¹ Teenaa kaamata iloo Jesus te akonaki ake ana disaipol: “Ttama te Henua raa maki hakallono iloo kite isu, aa maki hakakkee ina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. Ttama naa makitaia no mate, tevana iaa a Ia maki masike no ora hoki itettoru naa aso.” ³² Jesus nitaratara ake hakaraaoi iloo i tana mate naa kinaa tama naa. Teenaa huriatu iloo Peter no ttaki iaa Ia kite vasi no nutua. ³³ Jesus nikaropa no ttoka iloo ki ana disaipol, teenaa huriatu iloo no nutua a Ia Peter: “Satan, hakataha iaa nau. Teenaa seai ni mannatu TeAtua naa etaka ma koe, teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei!”

³⁴ Araa kannaa iloo Jesus kinaa disaipol aa ma naa tama ettuu i te kina naa no mee ake peela, “Ki mee setama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki see hakataakoto kiaa ia soko ia, aa ia ku ssau tana kros raa no tautari mai kiaa nau.” ³⁵ Ite tama e hakaseresere tana ora raa, a ia maki see kite te ora maaoni; aa tetama etiaake mai tana ora ki haia a ia aku heuna aa manaa heuna te Lono Taukareka raa, ttama naa makitaaohi te ora maaoni.” ³⁶ Seaa etaukareka maki sura i te henua, kimee maa naamee katoou i te maarama nei etauhia laatou, aa laa-touiaa seetaaohi te ora maaoni? Seai iloo! ³⁷ See haimae hoki te henua e lavaa te hookii ma se uruhana ki hakaake ake naa ora laatou. ³⁸ Ki mee maa setama e napa iaa nau aa iaku akonaki, ite nnoho taatou manaa tama see illoa i TeAtua aa esosorina hakallika i te ssao nei raa, teenaa te Tama te Henua raa maki napa iaa ia i tana saaita maki au iloto naa mahi tana Tamana ma naa ensol e ttapu.”

9

¹ Araa teenaa, vanaake hoki Jesus kilaatou peela, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei kikoatou: Te saaita te Nohorana TeAtua e tae mai raa, aaraa tama ikoatou ettuu i te kina nei koinnoho. Teenaa naa tama naa makittae ake nokkite inaa noho hakamaatua TeAtua i tana Nohorana.”

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus
(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

² Naa aso e ono kuoti tellaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou kiaruna te mouna e moe kiaruna, no nnoho sokolaatou. Teenaa kikkite ana disaipol naa inaa hakatii maarama ake naa mahi TeAtua i te haitino Jesus.” ³ Ana hekau e hakao raa ni huri nokkiva ka makkini hua. See haitama i te maarama nei e lavaa te huihui ana hekau no makkini peela. ⁴ Teenaa kkitte iloo te takatoru naa inaa hakassura ake Elijah ma Moses no ttuu ka hai taratara ma Jesus.

⁵ Peter kikannaa ki Jesus, “Rabai, etaukareka iloo i maatou ennoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru: too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” ⁶ Peter ni see illoa i tana taratara kimee, teenaa i laatou ni mattaku hakallika iloo.

⁷ Teenaa irihia ake iloo te uruaora naa no uhi ake vaaruna laatou. Araa te reo raa kutarata iho iloto te uruaora: “Te nei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!” ⁸ Naa disaipol raa ni hurihuri no ttoka atu raa nei, ku see haitama kuttuu mai; teela ko Jesus soko Ia ku tuu ma laatou.

✧ 8.34 Mt 10.38; Lk 14.27 ✧ 8.35 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 ✧ 9.2 2 Pet 1.17-18 ✧ 9.7 Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22

⁹ Saaita laatou koi sassare mai kilaro te mouna raa, Jesus kuppui ake hakaoti tanataratara kilaatou: “Kootou see hakaari ake kinitama inaa mee kootou nikkite. Kootou ttari kite saaite te Tama te Henua raa ku oti te masike ake hoki i te mate.”

¹⁰ Naatama naa ni hakannoo ki naataratara Jesus, tevana iaa laatou ni vasirisiri soko laatou peela, “Te taratara ttama nei e mee maa e masike i te mate, e mee maa e aa?”

¹¹ Teenaa vasiria iloo laatou Jesus, “Ai naa tisa naa Loo raa e taratara ai maa Elijah ki hakasura mai imua?”[☆]

¹² Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni imua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. Ai te Laupepa Tapu raa iaa e sissii peela maa te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu aa ma ki hakakkee ina te henua?” ¹³ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina ia, e mee koi pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara iaa ia.”

*Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)*

¹⁴ Saaite Jesus ma te takatoru raa nittae atu ki aaraa disaipol laatou raa, laatou nikkite i te lopotama ettuu alleha inaa tama laatou naa. Teenaa e mee naa tisa naa Loo e ttuu ka hakatauttau laatou. ¹⁵ Naa tama naa ni tteki hakaoti i te saaite laatou nikkite i Jesus, teenaa ffuro hiahia atu iloo laatou kiaa ia. ¹⁶ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatauttau ma naa tama naa i te aa?”

¹⁷ Te tanata tokotasi iloto te kuturana raa ki mee ake, “Rabai, nau ni toomai taku tamariki tanata ki mmata koe iaa ia; taku tama naa see lavaa te taratara i teela see tipua hakallika raa e tau iaa ia. ¹⁸ Te saaite te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, aia maraa e peesia kite kerekere raa ka kkoo mai naa pepeau raa itana pukua. Teenaa aia maraa e moe ka kakarati ana niho, aa ki oti ku moe makattau mai tana haitino hakkaatoa. Nau ni vanaake ki oo disaipol raa ki haia taku tamariki nei ki taukareka, tevana iaa laatou ni see lavaa te haia laatou.”

¹⁹ “Kootou kullono nataa peehea! Eaa? Te nei sessao huapoto poto taatou nittaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa kiaa nau!”

²⁰ Teenaa too ake iloo laatou te tamariki raa ki Jesus.

Saaite te tipua e tau i te tamariki tanata naa ni kite i Jesus raa, peesia iloo ia te tamariki raa kilaro ka moe te tamariki raa ka takahuri vaaruna te kerekere, aa naa pepeau raa e kkoo iho i tana pukua.

²¹ Jesus ki vasiri ake kite tamana te tamariki tanata, “Ttama nei ni kaamata no mee peenei i te saaite hea?”

Te tanata raa ki mee ake, “Aia ni kaamata iloo itana saaite koi tamariki.

²² E tammaki naa saaite te tamariki tanata nei maraa e peesia te tipua hakallika naa kiloto te ahi aa kiloto te vai, teenaa ma ki mate taku tama nei. Aroha i maaua, aa ki mee koe e lavaa te tokonaki mai, koe ku haia a koe taku tamariki nei ki taukareka!”

²³ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai peela, ‘Ki mee maa nau e lavaa?’ Te tama e lono maaoni iaa nau raa e lavaa te mee te kau vana hakkaatoa.”

²⁴ Te tamana te tamariki naa ni huri atu no kannaake lo ko i peela ki Jesus, “Nau e lono i oo taratara, tevana iaa koe ki tokonaki mai ki see mamaanatu tammaki nau!”

²⁵ Jesus ni kite maa naa tama raa kukutu ake ki naa vasi laatou, teenaa ki varo ia peela kite tipua e tau i te tamariki tanata, “Te tipua

[☆] 9.11 Mal 4.5; Mt 11.14

e ppuni ana kautarina aa see lavaa te taratara nei, Nau e vanaatu kiaa koe: hakataha i te tamariki naa aa koe ku see lavaa hakaoti te ahe atu kiaa ia!”

²⁶ Te tipua raa ni kappisi ana varo ka peesia a ia te tamariki raa ka moe noppore i te kerekere; a ia ia ku uru mai ki taha. Te tamariki tanata naa nimoe seemuuloo pee konnaatama kummate, teenaa kitaratara naatama katoou itekina ma te tamariki raa kumate. ²⁷ Araa nei Jesus nikapaake kite rima te tamariki naa no hakamasike ki aruna, teenaa tuu iloo te tamariki tanata naa ki aruna.

²⁸ Kimuri raa, i te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni nnoho sokolaatou iloto te hare raa, ana disaipol raa ki vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Naa mee peenei e lavaa koi te tama e taku.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)

³⁰ Laatou ni massike i te kina naa ka oo vaaroto Galilee. Jesus ni see hiihai maa te henua ki illoa i tana kina e hano ma ana disaipol, ³¹ teenaa ia ia e hiihai maa laatou ma ana disaipol raa ki nnoho sokolaatou, ki kauake ana taratara raa ki ana disaipol. Teenaa ia ni taratara ake peelaa laatou, “Ttama te Henua raa ma ki taakina ki naa tama raa ki taia ki mate, aa imuri naa aso e toru, a ia ma ki masike i te mate no ora hoki.”

³² Tevana ia naa disaipol raa ni hakatu nataa iloo i te taratara Jesus e kauake kilaatou, aa laatou ni mattaku hoki te vasiri ake kiaa ia.

Ko ai te tama e hakamaatua?

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

³³ Jesus ma ana disaipol raa ni oo notta iloo ki Capernaum, teenaa i te saaita laatou ni uru no nnoho i te hare laatou ma ki nnoho aia raa, Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatautau i te aa iloto te ara?”

³⁴ Naa disaipol raa ni nnoho seemuu katoou, i te aa ilaatou naa ni hakatautau i te ara ma ko ai te tama e hakamaatua ilaatou. ³⁵ Jesus ni nnoho kilaro no kannaa kitana sinahuru maa te takarua disaipol raa no taratara ake peelaa kilaatou, “Tetama e hiihai maa ia kitaka vaamua raa, a ia kitaka vaamuri, aa aia hoki ki heheuna ma se poe naa tama hakkaatoa.”

³⁶ Teenaa toa iloo ia te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. A ia ki ppuru ake te tamariki raa kiaa ia no mee ake peelaa kilaatou, ³⁷ “Ttama e mmata ake hakaraaoi ki se tamariki punaamea peenei iloto taku inoa raa, ttama naa e mmata ake hakaraaoi kiaa nau. Aa te tama e mmata ake hakaraaoi kiaa nau raa, ttama naa see mee maa e mmata ake hakaraaoi koi kiaa nau; ttama naa e mmata ake hakaraaoi hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”

Ttama see taukaa ma taatou raa teenaa se tama kootou

(Lk 9.49-50)

³⁸ John ki mee ake ki Jesus, “Rabai, maatou ni kkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou, ia ia see hai te kaavena maatou e tautari ia koe.”

³⁹ Jesus ki mee ake, “Kootou see puuia ttama naa. See hai tama e ppena naa mahi Te Atua iloto taku inoa ma kioti kutaratara hakallika ia nau.

⁴⁰ I te tama see taukaa ma taatou raa se tama taatou. ⁴¹ Nau e vanaatu maaoni ki kootou, ki mee maa se tama e kauatu se vai ki unu kootou i kootou ni tama aaku raa, te tama naa ma ki kauake nau tana tuuhana.”

✧ 9.34 Lk 22.24 ✧ 9.35 Mt 20.26-27; 23.11; Mk 10.43-44; Lk 22.26 ✧ 9.37 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 ✧ 9.40 Mt 12.30; Lk 11.23 ✧ 9.41 Mt 10.42

Te tiputipu e usu te tama ki ppena naa haisara
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

⁴² “Ki mee maa se tama e usuhia a ia se tamariki i naa tamalliki punaammea peenei ki see taaohi manava iaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa kisaisaitia tana ua ki se hatukaraa, aa ku hakaterekia ttama naa kiloto temoana. ⁴³ Ki mee maa koe e usuhia toorima no seelotukoe iaa nau, tuutia kimotu! Koe ehano kitelani ma too vae tokotasiraa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo rima e kaatoa kiloto te ahi e ura see mate.☆ ⁴⁴ [I te kina naa raa, naa roo ekkai naa tama naa seelavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁵ Aa ki mee koe e usuhia too vae no seelotukoe iaa nau, tuutia kimotu! Koe ehano kitelani ma too vae tokotasiraa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo vae e kaatoa kiloto te ahi. ⁴⁶ [I te kina raa, naa roo ekkai naa tama naa seelavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁷ Aa ki mee koe e usuhia too karamata no seelotukoe iaa nau, kapea kitaha. Koe ehano ma too karamata tokotasi kite Nohorana TeAtua raa, e taukareka. Teenaa e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi.☆ ⁴⁸ I te kina raa, naa roo ekkai naa tama naa seelavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.☆
⁴⁹ “Naa ora te henua ma ki hakamaaramatia ki te ahi ki mataffua, e mee pee ko te sol raa e pesi ki naa mee e hakaara ki TeAtua raa ki mataffua.
⁵⁰ “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea?☆
“Naa ora kootou ki mee pee ko naa sol e sol taukalleka, aa kootou ku nnoho laaoi kootou ma aaraa tama.”

10

Jesus e taratara i te tiputipu te hai aavana e mavvae
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

¹ Jesus nimasike i te kina naa no hano ki Judea. A ia ni hano no hakahiti iloo kitelaa vasi te Riva Jordan. I te kina naa raa, te henua ni kkutu ake hoki kiaa ia. A ia ni noho hoki no akonaki naa tama naa, e mee pee ko ana vana maraa e mee i aaraa kina.
² E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa ia no vasirisiri tipua ina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, “Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?”
³ Jesus ki vasiri ake hoki ki laatou, “Teelaa se iloa peehea Moses ni kauatu ki kootou?”
⁴ Naa tama naa ni hakahe ake peelaa, “Moses ni hakattana te tanata raa ki sissii imua kiloto selaupepa maa laaua ku see aavvana, ki oti are raa, te ffine raa ku heunatia a ia ki hano.”☆
⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Moses ni sissia a ia te loo nei ki tautari kootou, i kootou e ako nataa iloo. ⁶ Tevana iaa, te saaita TeAtua ni penapena telani ma te kerekere raa, a ia ni penapena te tanata aa te ffine.☆
⁷ Teenaa ko te vana te tanata raa e tiiake ia tana tamana aa ma tana tinna raa no hakapaa ki tana aavana, ⁸ aa laaua ku mee ma se tama tokotasi. Teenaa laaua naa ku see mee hoki ma setakarua; laaua ku mee ma se tama tokotasi.☆ ⁹ Se haitama te kerekere nei ki vaaea a ia naa mee TeAtua ni hakapaa.”

☆ 9.43 Mt 5.30 ☆ 9.47 Mt 5.29 ☆ 9.48 Is 66.24 ☆ 9.50 Mt 5.13; Lk 14.34-35 ☆ 10.4 Deut 24.1-4; Mt 5.31 ☆ 10.6 Gen 1.27; 5.2 ☆ 10.8 Gen 2.24

¹⁰ Te saaita laatou ni ahe ki hare raa, naa disaipol raa ni vasiri ake ki Jesus i aana mee ni taratara ake kilaatou. ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Te tanata e tiiake ia tana aavana no aavana itelaa ffine raa, te tanata naa e pena te haisara te aavana huri ki tana aavana mua. ¹² Peelaa hoki te ffine e tiiake ia tana aavana no aavana telaa tanata raa, te ffine naa e pena te haisara te aavana huri.”✠

Jesus ma naa tamalliki punaamnea
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima iaruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Saaita Jesus nikite ite vana ana disaipol ni mee naa raa, a ia ni loto iloo ka mee ake peelaa kilaatou, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia kootou, ite Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁵ Nau e kauatu te taratara maaoni nei. Ki mee setama ehiihai maa ia kitae kite Nohorana TeAtua, aia ki mee pee ko naa tamalliki punaamnea nei.”✠ ¹⁶ Teenaa purutia iloo ia naa tamalliki naa kiaa ia no hakapiri ana rima ki aruna laatou no hakahiahiaria laatou.

Te tama e hai mane
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Te saaita Jesus ni masike hoki ki hano raa, te tanata tokotasi ni tere ake no tuu ki ana turi imua aana no vasiri peelaa kiaa ia, “Taku Tisa taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁸ Jesus kimee ake, “Ai koe emee mai ai maa nau etaukareka? See haitama etaukareka, TeAtua koi soko ia etaukareka. ¹⁹ Koe e iloa inaaloo emee peelaa, ‘Kootou see taatama; kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kailallao ka tuku haaeo i telaa tama; kootou see sosorina tippua makitoa kootou naa mee aaraa tama; hakannoo ki naa taratara too tamana ma too tinna.’”✠

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, “Taku Tisa, kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei hakkaatoa.”

²¹ Jesus nillee tana manava ite tanata naa, teenaa ttoka tonu atu iloo ia ki te tanata naa no mee ake, “Etakoto temee tokotasi ki haia a koe. Too oo hekau raa hakkaatoa no kauake kiaaraa tama kitauia, aa koe ku vaevae atu oo maneraa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe maki hai mee etakkoto itelani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

²² I te saaita te tanata naa nilono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa ia ia setama e hai mane. Aia ni masike no hano hakaaro ha iloo ki tana hare.

²³ Jesus ni ttoka ki ana disaipol raa no mee ake, “Te tama e hai hekau aa e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana TeAtua!”

²⁴ Naa disaipol naa nitteki iloo i naa taratara Jesus ni mee ake naa, araa Jesus kuttao atu hoki, “Aku tama, e hainattaa iloo te uru kiloto te Nohorana TeAtua! ²⁵ Te kamol ki hakauru tanapisouru kiloto te pokopoko te ttui raa, e hainauhie ia ite tama e hai mane ki uru kiloto te Nohorana TeAtua.”

²⁶ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou sokolaatou peelaa, “Nitama peehea raa ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁷ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus kilaatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua iaa, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

²⁸ Araa Peter ku mee ake, “Ttoka mai, maatou nitiiake katoo naa mee maatou no tautari kiaa koe.”

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Emaaoni, aa teinei nau kutaratara atu kikootou: Ttama etiiake ia tana hare, anataaina, anakave, tanatinna, tanatamana, anatamalliki, aa ma anatoriraa kihaia aia akuheuna aa ma naaheuna te Lono Taukarekaraa, ³⁰ ttamanaa makissura telopomee itessao te maarama nei. Anamee makinoho ma ianaa, teenaa nilau. Teenaa ko ana hare, anataaina, anakave, anatinna, anatamalliki, anatori, aa ma iana hakallono isu iaa ia e tautari kiaa nau; aa ite maarama makittamai imuriraa, aia makitaka ma te ora e ora hakaoti. ³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama emmata te henua maa nitama hakamaatua itessao nei makitukumurina TeAtua maa nitama see hai vana e taunai, aa e tammaki naa tama teelaa e tukumurina te henua maa nitama see hai vana e taunai itessao nei ma ki hakanohoria TeAtua ma nitama hakamaatua.”☆

Te ttoru i naa saaita Jesus ku taratara i tana mate
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

³² Jesus laatou ma ana disaipol raa ni sassare ka oo ki Jerusalem, teenaa Jesus ni hano vaamua ana disaipol. Ana disaipol naa ni sassare ka ssopo naa manava laatou, aa naa tama ni oo atu vaamuriraa iaa ni mattaku. Teenaa Jesus ni too hoki tanataka sinahuru maa tetakarua disaipol raa hakavasi no taratara ake i naa vana ma ki mee i aa ia. ³³ A ia ni taratara ake peelaa, “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem, teenaa te Tama te Henua raa makikaavea kinaa maatua hakamaatua aa ma naatisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara kitaia ttamanaa ki mate, teenaa ttamanaa ma ki kaavea laatou ki naa tama naa henua sara. ³⁴ Ttamanaa ma ki tautausua ina naa tama naa kasasaavarea; a ia ma kisarua laatou kataia no mate, tevana iaa a ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.”

Te hiihai James laaua ma John
(Mt 20.20-28)

³⁵ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii raa ni oo ake ki Jesus no mee ake peelaa, “Tisa, maaua e fiffai maa koe kihaia a koe te vana maaua e taratara atu nei.”

³⁶ Jesus ki vasiri ake, “Teelaa se aa?”

³⁷ Takarua naa ki mee ake, “Too saaita e noho hakamaatua i too Nohorana raa, maaua e fiffai ma maaua kinnoho i oo vasi, telaa tama i too vasi hakamaatau, aa telaa tama i too vasi hakamaavii.”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua see illoa maa teenaa nitaratara peehea koorua ekaumainaa. Koorua elavaa te unu te kap i naa haaeo teelaa ma ki unu ai nau? Koorua ma ki lavaa te hakaaukau tapuina ki taku hakaaukau tapu ma ki too nei?”☆

³⁹ Takarua raa ki mee ake, “Uee, maaua elavaa.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua maaoni ma ki unu taku kap pee ko nau ma ki unu, ka too hoki te hakaaukau tapu pee ko nau ma ki too. ⁴⁰ Tevana iaa teelaa seai ko nau raa e ttapa ma ko ai ttama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa itaku vasi hakamaavii. Teelaa are ko TeAtua raa e kauake naa kina naa ki ana tama ni tini maa teenaa ni kina laatou.”

⁴¹ Tesaita telaa taka sinahuru disaipol raa ni llono te mee naa raa, laatou ni lloto iloo i James laaua ma John. ⁴² Teenaa aru iloo Jesus

ki ana disaipol naa hakkaatoa no mee ake, “Kootou e illoa maa naa tama e haia mako naa hakamau inaa henua sararaa ennoho hakamaatua inaa kanohenua laatou, aa naa tama inaa henua naa e hakannoo lokoi ki naa hakamau laatou naa. ⁴³ Kootou iaa ki see mee peenaa. Ki mee maa setama ikootou ehiihai maa ia kinoho hakamaatua iaruna aaraa tama, aia ki heheuna ilaro kootou hakkaatoa; ☆ ⁴⁴ aa tetama ehiihai maa ia kitaka vaamua raa, aia ki heheuna poe inaa tama hakkaatoa. ☆ ⁴⁵ I te aa, i Ttama te Henua raa iloo ni see au ma ki heheuna te henua i aa Ia; a Ia ni au no heheuna maa te henua aa no mee ki mate Ia ki hakasaoria te kau tama.”

Bartimius, ttama e ppuni ana karamata, e haia Jesus no kite
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Jericho. Te saaita laatou ma te kuturana tama e tammaki ni massike i te matakaaina naa ki oo raa, teelaa setanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara ka kaikainnood mane. Te inoa te tanata naa ko Bartimius, te tama Timius. ⁴⁷ I tana saaita nilono maa teelaa ko Jesus ttama i Nazareth raa, a ia ki tanitani varo peelaa, “Jesus, te Tama David, aroha iaa nau!”

⁴⁸ Etammaki naa tama niffuriatu no nutua ia kippui tanapukua, tevana iaa tetanata naa nissau koi tana reo notanitani varo peelaa, “Te Tama David nei, aroha iaa nau!”

⁴⁹ Teenaa ttuki iloo Jesus novanaake ki ana disaipol, “Kannaatia mai ttama naa.”

Araa vanaake iloo naa tama naa ki Bartimius, “Koe see matakau, masike ki aruna i aa koe raa ku kannaatia.”

⁵⁰ Bartimius nipesi koi tanakkahu raa hakavasi no masike ka hanatu ki Jesus.

⁵¹ Jesus ki vasiri ake, “Koe ehiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teenaa ki mee ake ttama e ppuni ana karamata naa, “Nau ehiihai maa nau ki kite hoki.”

⁵² Jesus ki mee ake, “Aa tere, oo karamata raa ku taukalleka i aa koe e hakataakoto tonu iaa nau.”

Naa karamata ttama naa ni taukalleka lokoi i te saaita naa, teenaa hanatu iloo ia vaamuri Jesus i te ara.

11

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Saaita Jesus ma naa tama etautari iaa Ianaa nisassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni oo no tauppiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus tetakarua i ana disaipol, ² ka taratara ake peelaa: “Koorua oo atu ki te tamaa henua etuu imua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu; te donki naa ni sei iloo ki kaakea se tama noterekia. Teenaa koorua veetea te sukua naa aa kutaakina mai peenei. ³ Ki mee maa setama e vasiri atu peelaa, ‘Te manu naa e veetea koorua ki aa?’ Teenaa koorua ku mee ake, ‘Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa Ia, aa ma ki oti ku hakaheha mai a Ia.’”

⁴ Teenaa oo iloo tetakarua naa no kkite i te sukua donki e saisai kite tootoka te hare tokotasi. Saaita tetakarua naa nittuu ka vetevete te manu naa raa, ⁵ aaraa tama ettuu i te kina naa ni vassiri ake kilaa, “Te manu naa e veetea koorua ki aa?”

☆ 10.43 Lk 22.25-26 ☆ 10.44 Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

⁶ Te takarua naa ni mee ake naa taratara Jesus ni kauake ki laaua, teenaa tiiake iloo laatou te takarua naa ka oo. ⁷ Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus, araa ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu naa no kake atu Jesus ki aruna. ⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara. Aaraa tama iaa nituutuu naa laa naa laakau i naa verena laatou raa no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Teenaa naa tama nissare vaamua, aa naa tama nisassare vaamuri Jesus raa kikaamata tetanitani varo: “Ssau ake te inoa TeAtua! TeAtua e haia hakaraaoina a Ia Ttama e au i te inoa TeAtua!✠” ¹⁰ TeAtua ki mee hakaraaoti te nohorana taatou tipuna, David teelaa ma ki ahe mai! Ssau ake te inoa TeAtua!”

¹¹ Jesus ni uru atu ki Jerusalem no hano iloo kiloto te Hare Tapu TeAtua nottoka inaa takkoto naa mee katoo iloto te Hare Tapu. Tevana iaa, i te meeraa kupoonia raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki Bethany.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’

(Mt 21.18-19)

¹² I tessa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus nilono i tana hiikai. ¹³ Teenaa kite iloo Jesus i naa tuu mai te laakau ‘fig’ ma ana lau. A Ia ni hanatu no mmata maa ki mee te laakau raa e ppesi ana hua ‘fig’. Araa nei a Ia ni hanatu no kite maa teelaa ni lau koi, i teenaa seai ko te ssao te laakau naa e hua. ¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus peela ki te laakau ‘fig’ naa, “See hai tama iloo ma ki oti ku kai se hua ‘fig’ maana i aa koe!”

Ana disaipol raa nilono i tana taratara ni mee naa.

Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu TeAtua

(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Saaita laatou nittae atu ki Jerusalem, Jesus ni hano kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia naa tama ennoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. A Ia ni hanatu no hurisia naa teevo naa tama e hakahitihiti mane aa ma naa tama ennoho ma naa rupe ki oo ake ni tama no tautauia. ¹⁶ Naa tama naa hoki ni puuia a Ia ki see ssau naa mee laatou raa vaaroto te kina noho noho te Hare Tapu. ¹⁷ Anaa teenaa akonaki ake iloo ki naa tama naa peenei: “Naa taratara TeAtua e ttuu iloto te Laupepa Tapu raa e sissii peenei, ‘Taku Hare Tapu raa ma ki taapaa ma se kina naa tama i naa henua hakkaatoa e oomai no taku.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”✠

¹⁸ Naamaatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo raa nilono te vana Jesus ni mee naa, teenaa ssee iloo se ara ma ki taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa naa tama naa ni mattaku i aa Ia, i te kuturana naa katoo ni massaro i ana akonaki ki laatou.

¹⁹ I te laasuru raa, Jesus ma ana disaipol raa ni massike i te matakaaina naa ka oo.

Te haimahi te tama e hakataakoto tonu i TeAtua

(Mt 21.20-22)

²⁰ I tetahaata tessa te aso, i te saaita laatou nisassare ka oo i te araraa, laatou nikkite maa te laakau ‘fig’ raa ku mate hakkaatoa notae kinaapatiaka. ²¹ Peter ni maanatu ake kite vana Jesus ni mee ki te laakau naa, teenaa mee ake iloo peela ki Jesus, “Te tisa nei, ttoka atu, te laakau ni haia a koe raa ku mate!”

²² Jesus ki mee ake ki laatou, “Hakataakoto tonu i TeAtua. ²³ Nau e kauatu te taratara maaoninei ki kootou. Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i naa taratara kootou, aa kootou seai iloo ki mamannatu tammaki, teenaa kootou ma ki lavaa te mee ake kite mouna nei ki hakataha i tana kina

e tuu naa no hano no sepu kiloto tetta. Teenaa TeAtua ma ki hakkite atu te mee naa.✠ ²⁴ Teenei e taratara atu ai nau ki kootou: te saaita kootou e taku ki TeAtua ki kainnoo se mee, kootou ki illoa maaoni maa naa mee naa ma ki kauatu ki kootou. Teenaa TeAtua ma ki kauatu se aa kootou ni kainnoo. ²⁵ Aa te saaita kootou e ttuu ki taku raa, ni aa kootou ni hakasara i telaa tama, kootou ki hai aroha i naa tama naa, teenaa ki uiia naa haisara kootou TeAtua. ²⁶ [Ki mee maa a koe see hai aroha i telaa tama, too Tamana i te lani ma ki see uiia a la oo haisara ni ppena.”]✠

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Laatou nioo notta hoki ki Jerusalem. Teenaa te saaita Jesus e sasare vaaroto te Hare Tapu TeAtua raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa hakamau naa Jew raa ni oo ake ²⁸ no vasiri ake peela, “Ko ai ttama e vanaatu maa koe ki mee too vana e mee nei? E aa? Teenaa ni taratara e ai ni kauatu?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee kootou e hakaahemai hakaraaoi setaratara maa kootou, teenaa nau ma ki hakaariatu tetama emee maa ki mee nau peenei. ³⁰ Kootou taratara mai. Ko ai tetama i TeAtua ma naa tama te maarama nei teela ni vanaake ki John ki hakaaukau tapu te henua?”

³¹ Teenaa ki kaamata naa tama naa te hakatauttau sokolaatou: “Taato kitaratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana mako TeAtua, teenaa aia ma ki mee mai peela, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’ ³² Aa ki mee maa taatou e vana mako naa tama te maarama nei...” (Naa tama naa ni nnoho mattaku i te kanohenua, i naa tama naa e illoa maa John se pure maaoni TeAtua.) ³³ Teenaa mee ake iloo naa tama naa ki Jesus, “Maatou see illoa.”

Araa Jesus ku vanaake peela ki laatou, “Nau hoki ma ki see taratara atu ma ko ai ttama e mee mai ma ki mee nau peenaa.”

12

Te parapol naa tama e mmata ake te verena naa ‘grape’

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

¹ Araa Jesus ku taratara ake ki laatou ki naa parapol, “Saa ita tokotasi raa e mee te tanata ni tori tana verena ‘grape’. Teenaa aia ni pena tana hiri aareha te verena, ka ker i tana rua kikkumi naa hua. Araa hakatu iloo tana hare roorosi e moe kiaruna. Kioti raa kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, ia aia ku hano ki telaa henua.✠ ² I te saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tanatuuhana. ³ Araa nei naa tama e roorosi ake ki te verena te tanata raa ni ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata naa ka hakaahemai ma ana rima. ⁴ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, te vana ia te poe naa ni sarua hoki naa tama naa i tana pisouru ka hakanaparia. ⁵ Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no taia laatou te poe naa no mate. E mee telopotama kuoti te haia laatou peenaa; naa tama ni sarua laatou, aa aaraa tama ia ni taia laatou no mmate. ⁶ Teenaa tetama tokotasi koinoho ki heunatia ki hano raa, teenaa ko te tino tamariki te tanata naa. Teenaa heuna iloo tana taupeara naa ki hano. Aia ni maanatu maa naa tama raa ma ki hakannoo ki tana tama. ⁷ Araa nei naa tama e mmata ake te verena naa ni taratara sokolaatou peela, “Teenei kotanatama. Taatou kitaia taatou tetama nei, aa

te verena nei kutoa hakaoti mataatou!’⁸ Teenaa tauhia iloo laatou te tamariki tanata naa no taia ka mate, araa peesia iloo laatou tana haitino ki taha te verena.”

⁹ Teenaa vasiri iloo Jesus peelaa kilaatou, “Seaa ttama emee tana verena raa ma ki mee? Aia ma ki au no taaia hakkaatoa naa tama naa, aa ku kauake te verena raa kia araa tama ki mmata ake.”¹⁰ Kootou ku oti te kkite i te taratara emee peelaa iloto te Laupepa Tapu:

‘Te hatu teelaa ni hakkee ina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma kote hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu kimmau ai te hare.

¹¹ Teenei se mee TeAtua ni pena;

aa e taukareka imua naa karamata taatou hakkaatoa!’”[☆]

¹² Naa hakamau naa Jew raa nimee ma ki tauhia laatou Jesus, teenaa ilaatou e illoa maa te parapol Jesus ehakaeanei etaratara ilaatou. Tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama ettuu i te kina naa, teenaa oo iloo laatou ka tiiake Jesus.

Te taratara i te pesi naa takis
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Emee naa Faarisi ma naa tama e heheuna maa Herod ni heunatia ki oo no vasirisiri hakallesi i te kau vana ki Jesus, teenaa ma ki hakasara nitaratara maa Jesus. ¹⁴ Naatama naa ni oo atu kiaa Ia no vasiri peela, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe etaratara ka akonaki naa vana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiritama; koe e akonakitonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua i te henua hakkaatoa. Taratara mai, e taukareka i te vasi naa Loo taatou mataatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? E aa? Taatou ki see pesi naa takis taatou?”

¹⁵ Jesus ni illoa koi maa naa tama raa e vasirisiri hakallesi koi. Teenaa mee ake iloo peenei, “Ai nau e haia ai kootou ma ki hakasara setaratara maaku? Kaumai se peni ki mmata nau.”

¹⁶ Teenaa naa tama raa ki kauake te peni raa kiaa Ia. Araa vanaake iloo Jesus peenei, “Teenei ko ai te tama e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te peni nei?”

Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Te Tuku i Rome.”

¹⁷ Araa vanaake iloo Jesus, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

Naa tama naa ni massaro iloo i Jesus.

Te taratara i naa tama e massike i te mate
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Teenaa emee naa Sadiusi, teenaa ko naa tama e hai maa te mate raa seelavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ake ki Jesus,[☆]

¹⁹ “Tisa nei, Moses ni sissii teloo nei mataatou: ‘Ki mee maa setanata e mate, ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa kiaavanatia aia te aavana tanataina. Teenaa naa tamalliki laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tanataina ni mate.’[☆]

²⁰ Teelaa setakahitu haitaaina. Tetama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ²¹ Teenaa tanataina e pareatu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa no mate hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Tettoru i naa tama naa nimee hoki peenaa. ²² Naa hannau naa ni hano no sopo kato te avvana i te ffine tokotasinaa, aa laatou kato ni mmate see hai tamalliki. Kioti raa te ffine naa hoki ku mate. ²³ Aa teenaa, te saaita

te mate katoou ma ki massike no ora, te ffine naa ma ki mee ma e aavana i ai, i te takahitu naa ni avvana katoou i aa ia?"

²⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, "Kootou kussara hakaoti! Teenaa i kootou see illoa inaataratara te Laupepa Tapu aa inaa mahi TeAtua. ²⁵ Te saaita naa tama nimmate ma ki massike no ora raa, naa tama naa ma ki see avvana, laatou ma ki mee pee ko naa ensol itelani. ²⁶ Aa i te taratara i te mate e hakamasikeria no ora. Eaa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Moses itanataratara nimee i te vao eura? Te laupepa naa e sissii maa TeAtua nimee ake ki Moses, 'Nau nei ko te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob.'☆ ²⁷ A Ia naa ko te Atua naa tama e ora hakaoti, sei ma ko naa tama e mmate. Teenaa kootou naa e sara hakaoti iloo!"

Te Loo Hakamau
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Teelaa setisa naa Loo etuu i te kinanaa kalono inaa hakatauttau naa Sadiusiraa ma Jesus. Ttama naa nikite maa naataratara Jesus ni hakaake ake ki naa Sadiusiraa e taukalleka iloo, teenaa hanatu iloo ia ki Jesus no vasiri ake peelaa, "Te loo hea ko te loo hakamau inaa Loo katoou Moses?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Te Loo hakamau raa ko te loo e mee peenei, 'Hakanoo mai naa tama Israel. Te Atua te Ariki taatou raa, se Ariki tokotasi. ³⁰ Koe kilaa oi i TeAtua too Ariki matoou hatumanava hakkaatoa, ma too ora hakkaatoa, too hakataakoto hakkaatoa, aa ma oo mahi hakkaatoa.☆ ³¹ Tessa teloo hakamau e pareaturaa, teenaa ko teloo e mee peenei: Laaoi itelaa tama pee ko i-o laaoi i aa koe soko koe.' See hailoo peelaa hoki e hakahiti i aruna naa loo e lua nei."☆

³² Te tisa naa Loo raa ki mee ake ki Jesus, "E tonu te Tisa nei, too taratara e mee maa TeAtua raa ko Te Ariki tokotasi. See hai atua peelaa hoki, teelaa ko Ia koi soko Ia.☆ ³³ Aa kilaa oi i TeAtua maa too hatumanava hakkaatoa aa maa too hakataakoto hakkaatoa aa maa oo mahi hakkaatoa, aa kilaa oi i telaa tama pee ko koe e laaoi i aa koe soko koe raa, e takoto hakamaatua i aruna naa manu aa ma aaraa mee taatou e hakaara ki TeAtua."☆

³⁴ Saaita Jesus nilono inaa mattoni naataratara ttama naa raa, a Ia ki mee ake, "Koe ku see mmao i te Nohorana TeAtua."☆

Teenaa imuri koi raa, naa tama raa ku mattaku te vassiri ake hoki ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea.
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Te saaita Jesus ni akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu raa, a Ia ni vasiri ake ki naa tama raa peelaa, "Naa tisa naa Loo raa e taratara peehea maa te Mesaea raa ma ki sura iho i te manava David? ³⁶ David ni usuhia TeAitu Tapu TeAtua raa ki taratara peenei:

'TeAtua ni mee ake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haaeo raa i laro oo tapu vae.'☆

³⁷ David tanatino ekannaa i aa Ia peelaa, 'Taku Ariki'; aa peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?"

Poopoo tonu i naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

Te kanohenua ni hakannoo ki naa akonaki Jesus raa ni hii hakannoo iloo.

³⁸ Teenaa Jesus nitaratara ake peelaa kilaaou, "Kootou poopoo tonu inaa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou ki sassa-

☆ 12.26 Ex 3.6 ☆ 12.30 Deut 6.4-5 ☆ 12.31 Lev 19.18 ☆ 12.32 Deut 4.35 ☆ 12.33 Hos 6.6
☆ 12.34 Lk 10.25-28 ☆ 12.36 Ps 110.1

ma naakkahu etakittaki vaararo, kimeemeeake te henua maa laatou nitama hakamau inaattiri laatou inaa kina te henua ennoho, ³⁹ teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu aa inaa kina naa kaikai ellasi kinnoho laatou. ⁴⁰ Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia laatou naa hekau naa hare naa tamanaa, aa kioti kumassike no mee naa taku ehualolloa kimmata te henua maa laatou nitama ettonu! Naa haeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

*Te mane te puruna e hookii ki TeAtua
(Lk 21.1-4)*

⁴¹ Jesus ni noho i te kina te pokosi e ponopono mane iloto te Hare Tapu raa ka ttoka i naa oo ake te henua no pesi mane kiloto. Naa tama e hai mane raa nioo ake noppesi naa mane laatou etammaki kiloto. ⁴² Araa teenaa, hanake iloo te puruna e hakaaroha no pesi naa penimmea elua kiloto te pokosi naa, aa naa peni naa seelava hoki i te mane tokotasi. ⁴³ Teenaa aru ake iloo Jesus ki ana disaipol raa no mee ake, “Nau e vanaatu ki kootou, te kooina te puruna hakaaroha nei nipesi raa elasi are i te kooina katoo naa tama nei nippesi. ⁴⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane ilaatou e hai mane; aa te ffine nei ia, niaaina maa ia setama e noho hua raa, a ia nippono katoo naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia.”

13

*Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seu
(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)*

¹ Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu TeAtua raa, tana disaipol tokotasi kimee ake peelaa kiaa Ia, “Tisa nei, ttoka atu inaa tiputtipu taukalleka naa hare naa ma naa hatu teelaa e ppena ai naa hare naa!”

² Jesus kimee ake, “Koe ekkite inaa hui hare nei? Seai iloo se hatu maki tiiake kimee itana kina; naa hatu naa hakkaatoa ma ki seu mai kilaro.”

*Te saaita te haeo raa ma ki tae mai
(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)*

³ Jesus ni noho iaruna te Mouna naa Oliv te vasi e huri ake ki te Hare Tapu. Teenaa oo ake iloo Peter, James, John aa ko Andrew no vasiri seemuu kiaa Ia, ⁴ “Te tisa nei, naa vana nei maki ssura i te saaita hea? Aa maatou maki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁵ Jesus kimee ake kilaatou, “Roorosi hakaraaoi iloo, ki see hanatu se tama no hakarereesia kootou. ⁶ Etammaki naa tama maki hakallesi maa laatou ko nau, maki ssura atu no taratara peelaa, ‘Nau nei ko te Mesaea!’ aa te lope tama maki hakanoo ki naa tama naa. ⁷ Aa kootou ki see ssopo naa manava kootou inaa llono kootou naa henua e tau aa inaa ffuro atu naa lono maa nitau e mee mai inaa henua emmao. Naa vana peenaa makioti kussura, tevana ia see mee maa te hakaoti te maarama nei kutae mai. ⁸ Naa henua ellasi maki tau kilaatou, aa naa nohorana maki hetaa kilaatou. Naa mahuke maki ruu i naa kina katoo, aa naa henua maki llave inaa one. Naa haeo nei ko naa mataamua raa koi, e mee pee ko te tinae ekkono ki haanau.

⁹ “Kootou ki roorosi hakaraaoi. Kootou maki tauhia notaa kina kinaa hare koti. Kootou maki taia iloto naa harelotu naa Jew. Kootou maki toa no hakatuuria imua naa hakamau aa ma naa tuku i kootou etautari kiaa nau, aa teenaa te saaita kootou ku hakaake te Lono Taukareka. ¹⁰ Teenaa te Lono Taukareka raa ki tarataraina

kinaakanohenua hakkaatoa imua te hakaoti te maarama nei. ¹¹ Aa tesaaita kootou etauhia notaakina kite kotiraa, kootou seessopo naamanava kootou makootou makitaratara peehea ki hakattonu kootou. Taratara ina koi naataratara teelaa ekauatu, iteenaa seai kokoe naa makitaratara, teelaa are ko TeAitu Tapu TeAtua. ¹² Naa tama maki hookii naatino taaina laatou kitaia kimmate. Naa tammana maki mee peenaa hoki kinaa tamalliki laatou. Naa tamalliki maki ffuri no hakatauttau manaa maatua laatou, aa kioti kukauake naa maatua laatouraa kinaa tama kitaia kimmate. ¹³ Te henua hakkaatoa makiloto ffaeo ikootou, ikootou etautari iaana. Tevana ia te tama e hakataakoto tonu iaana no tae kite hakaoti te maarama nei raa, te tama naa maki hakasaoria. ¹⁴

Te mee hakamataku e seu henua
(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

¹⁴ “Kootou maki kkite te mee hakamataku e seu henua e tuu i tana kina seetau tetuu. Tama eppau naa mee nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki iloa ia te mee nei. Tesaaita naa raa, naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna vaaroto. ¹⁵ Te tama e noho i te taffuu tana hare raa maki see hai saaita kitere kiloto tana hare no too ana hekau. ¹⁶ Te tama e noho iloto tana verena raa maki see hai saaita kiahe ki tana hare no too sekkahu maana. ¹⁷ Naa aso naa maki hakallika iloo i naa tinnae manaa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaammea. ¹⁸ Kootou taku ki TeAtua ki seessura naa vana nei i te ssao telaki. ¹⁹ E kaamata mai iloo i te saaita TeAtua nipa napa te kerekere nei no tae mai kite ssao nei, see hai haao e tae kite hakallika naa haao teelaa maki ssura i naa aso naa. Aa see hai haao hoki makissura peenaa imuri. ²⁰ Tevana ia te koo ina naa aso naa haao naa nitukua iho TeAtua kilaro; kimee maa la nisee mee tana vana naa raa, nisee hai tama makiora. Te koo ina naa aso naa nitosia mai a la kisee tammaki, ia la e mee ki ora ana tama ni hakamaatino.

²¹ “Kimee maa setama e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peelaa, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ kootou see hakannoo atu kite tama naa. ²² I te aa naa Mesaea hakallesi manaa pure hakallesi maki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa maki ppena telopo vana nui ka hakassura te kau vana, teenaa ki hurisia naa manava naa tama TeAtua ni hiri, tevana ia naa tama naa maki hai no naenna. ²³ Roorosi hakaraaoi iloo! Nau kuoti te hakaari atu hakaoti i naa vana hakkaatoa, imua te ssao naa seki tae mai.

Te saaita te Tama te Henua maki au
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

²⁴ “Imuri naa haao naa raa, telaa raa maki poouri, aa te marama raa maki see tii. ²⁵ Naa mee haimmahi i telani maki uettia no see ttaka tonu kinaa kina laatou, aa naa hetuu telani maki maaoha mai kilaro. ²⁶ I te saaita naa raa, te henua maki kkite i naa hakasura mai Tama te Henua manaa mahi iloto naa uruaa. ²⁷ Teenaa a la maki heunatia a la ana ensol raa kinaa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu mai ana tama ni hiri.

Te taratara i te laakau ‘fig’
(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

²⁸ “Kootou hakatuu i naa somo te laakau ‘fig’. Saaita naa laa te laakau naa e kaamata te matirake analau raa, kootou e illoa maa te sao te uaraa

✧ 13.11 Mt 10.17-20; Lk 12.11-12 ✧ 13.13 Mt 10.22 ✧ 13.14 Dan 9.27; 11.31; 12.11 ✧ 13.16 Lk 17.31 ✧ 13.19 Dan 12.1; Rev 7.14 ✧ 13.24 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12 ✧ 13.25 Is 34.4; Joel 2.10; Rev 6.13 ✧ 13.26 Dan 7.13; Rev 1.7

ku taupiri. ²⁹ Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho naa vana nei raa, kootou ku illoa maa te Tama te Henua raa ku taupiri koi kiau. ³⁰ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoa ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaite nei seki mmate are. ³¹ Telani ma te kerekere ma ki oo no oti, aku taratara raa iaa ma ki see lavaa te oti.

See hai tama e iloa i te aso aa ma te saaite
(Mt 24.36-44)

³² “See hai tama e illoa maa teelaa kote aso hea aa ma te saaite hea naa vana naa ma ki ssura. Naa ensol telani raa illoa see illoa, aa te Tama Te Atua raa hoki see illoa; teelaa kote Tamana raa koi e illoa.✱
³³ Roorosi hakaraa oi illoa, ka taku ki Te Atua, i te aa i kootou see illoa i te ssao naa vana naa ma ki ta e mai. ³⁴ E mee pee ko naa masike te hakamau i tana henua no hano kitelaa henua, ka tiiake ana poe raa ki mmata ake ki tana hare. Teenaa naa poe raa e mattino naa heuna laatou e kauake te hakamau laatou naa ki mee, aa te poe e roorosi i te tootoka raa ni hai ake te hakamau raa ki noho lo koi ka roorosi i te tootoka.✱ ³⁵ Kootou roorosi hakaraa oi illoa, i te aa i kootou see illoa te saaite te tama e mee tana hare raa ma ki a hemai; ttama naa ma ki mee no a hemai itelaasuru, te tua apoo, te taha apoo, aa seai ma kote saaite telaa esopo. ³⁶ Ki mee maa ia e hakateki no hakassura iho, a ia ki see ttiri i kootou e mmoe. ³⁷ Taku taratara e kauatu ki kootou raa, teenaa nau e kauake ki te henua hakkaatoa: Kootou roorosi hakaraa oi illoa!”

14

Jesus e haia ki tauhia no taia ki mate
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Emmoe mai koi naa aso elua kite saaite te Kaikai te Pasova aa ma te Kaikai te Haraoa See hai iis raa, teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara ki tauhia seemuu ina laatou Jesus no taia ki mate.✱ ² Naa tama naa ni taratara soko laatou peela, “Taa-tou ki see tauhia taatou Tama naa i te saaite te kaikai, te henua ma ki mee no ffuri mai no hakatauttau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Te saaite Jesus ni noho i Bethany raa, a ia ni hano no kai i te hare Simon, te tama ni haia teleprosi imua. Itana saaite ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uruake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavimmaha, teenaa vaasia illoa ia te ppono raa no nnini te kaakaa raa ki aruna te pisouru Jesus.✱ ⁴ E mee aaraatama i te kina naa ni loto kataratara soko laatou, “Tama nei ku niinia pakavaina a ia peehea te kaakaa manoni nei? ⁵ Ki mee maa te kaakaa naa e kauake ki se tama ki tauia raa, te tama naa ma ki taavi illoa kinaa sehua etoru kattoe i naa mane siliva, aa naa mane naa ku vaevae atu ki naa tama see hai mee!” Teenaa ffuri atu illoa naa tama naa no nutua te ffine naa.

⁶ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou see haia kootou te ffine naa! Tama naa e hakameia kootou ite aa? Te ffine nei ni mee tana vana e taukareka illoa kiaa nau. ⁷ Naa tama e noho see hai mee raa ma ki noho peenaa ma kootou inaa saaite hakkaatoa, aa inaa saaite koi kootou e fiffairaa, kootou ma ki lavaa te tokonaki atu kilaatou. Anau iaa ma ki see noho peenaa ma kootou inaa saaite hakkaatoa.✱ ⁸ Te ffine nei ni mee tana vana koi elavaa te mee kiaa nau: taku haitino ni aamosia te ffine nei kite kaakaa manoni, teenaa itaku saaite ma ki tanumia raa,

✱ 13.32 Mt 24.36 ✱ 13.34 Lk 12.36-38 ✱ 14.1 Ex 12.1-27 ✱ 14.3 Lk 7.37-38 ✱ 14.7 Deut 15.11

taku haitino ku oti te aamosia hakaotina a ia. ⁹ Aa teenei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Inakina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa ki mannatu te henua ia ia.”

Judas e hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Teenaa Judas Iscariot, se tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus, ni hano no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa i aa ia ma ki kauake Jesus kilaatou. ¹¹ Naa tama naa ni fiaffia iloo i te llono ana laatou i ana taratara naa, teenaa tuku iloo te taratara naa tama naa maa laatou ma ki tauia laatou Judas. Teenaa kaamata iloo Judas te tokatoka se ara ki taakina atu Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova

(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; Jn 13.21-30)

¹² I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa kote aso naa sukua sipsip te kaikai te Pasova raa etaa, naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, “Koe e hiihai maa maatou kioo no penapena mai hakaoti te kaikai te Pasova raa i hea?”

¹³ Teenaa heuna iloo Jesus te takarua disaipol kioo, ka taratara ake peenei: “Koorua oo kiloto Jerusalem, teenaa koorua ma ki ttiri te tama eamo te huaarani vaiua, aa koorua ku ooatu vaamuri ttama naa.

¹⁴ I te hare te tanata naa e hano no uru raa, koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare, ‘Te Tisa raa e vasiri ki iloa ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’ ¹⁵ Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina emoemoe elasi etuu kiaruna i te hare naa. Naa mee katoo koorua esseeraa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku tukutuku mai hakaoti naa kaikai taatou.”

¹⁶ Takarua naa nioo kiloto Jerusalem no kkite inaa takkoto mai naa mee raa pee ko i-naa taratara ake Jesus; teenaa tukutuku hakaoti iloo laua naa mee te kaikai te Pasova.

¹⁷ I te laasuru raa Jesus ma tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ku ttae atu ki te hare naa. ¹⁸ Teenaa te saaita naa tama naa ni nnoho ki kkai, Jesus ki mee ake peenei, “Nau ku taratara atu ki kootou i te tama tokotasi i kootou, teenei enoho kakai hakapaa ma nau, ma ki oti ku toomai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”✧

¹⁹ Ana disaipol naa nillee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama ma te tama ki huri atu no vasiri peelaa, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

²⁰ Jesus ki mee ake, “Teenaa setama tokotasi i kootou, aku disaipol, ttama ma ki ttoko tana haraoa hakapaa ma nau kiloto te peesini nei.

²¹ Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko i-naa taratara iho te Laupepa Tapu; te vana ia nau e aroha iloo i te tama e mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

Te Kaikai Hakaoti Te Ariki

(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

²² Saaita laatou ni nnoho kikkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki Te Atua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauake kilaatou, ka mee ake peelaa, “Kootou kkai, teenei ko taku haitino.”

²³ A Ia ki too hoki te kapara no taku ki Te Atua, araa kauake hoki kinaa tama naa ka unu laatou hakkaatoa. ²⁴ Jesus ki mee ake, “Teenei kotakuttoo e pesi maa telopo tama; te ttoo teelaa e hakattino ai naa purepure hoou Te Atua etuku maa te ssao nei.”✧ ²⁵ Nau e kauatu

te taratara maaoni nei, nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hooi i te Nohorana TeAtua.”

²⁶ Kiotiraa hua iloo laatou temako telotu tokotasi, araa oo iloo ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa i aa Ia

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷ Jesus kimee ake ki ana disaipol, “Kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa: ‘TeAtua ma ki taia a Ia tetama eroorosi naa sipsip, teenaa naa sipsip raa ma ki masseu huri.’” ²⁸ Tevana iaa taku saaita ma ki masike mai i te mate, nau ma ki hano ki Galilee imua kootou.”

²⁹ Peter ki hakaake ake tana taratara peelaa, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro i aa koe raa, koe ma ki see lavaa te tiiake nau!”

³⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita terua naa moa i te tahaata nei sekittani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”

³¹ Peter ki hakammaha atu tana reo no mee ake peelaa, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane

(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Naa tama naa ni oo no tae iloo ki te kina e ttapa ma ko Gethsemane. Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol naa, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki taku nau ki TeAtua.” ³³ A Ia ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou, teenaa tana manava ni puni hakaoti i tana aroha. ³⁴ A Ia ki mee ake ki laatou, “Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁵ A Ia nisare kimua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere kataku ki TeAtua, maa kimee maa naa haaeo e takkoto mai raa e lavaa te hakaraka ina a ia. ³⁶ A Ia ni taku peenei, “Abba! Taku tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie i aa koe. Fanaa naa mmaha nei i aa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

³⁷ A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe manuu. Teenaa ki ffano Ia i Peter, “Simon, koe e moe koi? Eaa? Koe ni see lavaa iloo te ara ake se tamaa saaita?” ³⁸ Jesus kimee ake ki laatou, “Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou kutaku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hatumanava kootou e mataora, kootou iaa e tino mmate.”

³⁹ Jesus ni ahe hoki no hakaake tana taku ni mee imua. ⁴⁰ Araa teenaa, ahe atu hoki Jesus no kite i naa mmoe ana disaipol; naa tama naa ni mmate hakaoti i naa hii mmoe laatou. Teenaa laatou ni see hai taratara e illoa ma ki kauake ki Jesus.

⁴¹⁻⁴² Te saaita Jesus ni ahe ake i te ttoru ana saaita no kite i laatou e mmoe raa, a Ia ki mee ake, “Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Kullavaa peenaa! Massike kioo taatou. Kootou mmata, Ttama te Henua raa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama haisara! Mmata, te tama ma ki hakaarina ake naa tama hakallika raa iaa nau raa ku tae mai!”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Jesus koi taratara are raa, Judas te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa kuttae ake. Aia ni hakasura ake ma

naatama teelaa eheunatiaake naamaatua hakamaatua ma naatisa naa Loo, aa ma naatama hakamaatua naa Jew. Naatama naa e oo ake kattoo ma naa hana laatou. ⁴⁴ Teenaa Judas ku oti te taratara ake hakaoti ki naa tama naa peelaa, “Taku tama e vaisioni raa, teenaa kottama kootou essee. Tauhia te tama naa aa ku oo ma kootou.”

⁴⁵ Judas nitae atu no hanotonu ki Jesus no mee ake, “Ttisa!” Araa vaisioniatu iloo ki Jesus. ⁴⁶ Teenaa oo atu iloo naatama raa no tauhia laatou Jesus. ⁴⁷ Tetama tokotasi inaatama ettuu itekina naa niffana tana komutaa tama raa notuutia aia te kautarina tepoe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. ⁴⁸ Teenaa kimee ake Jesus ki naa tama naa, “Ai kootou ku oomai ai ma naa hana kootou naa no tauhia nau, pee konau setama kailaarao? ⁴⁹ Te aso mate aso, nau ni noho ma kootou ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, tevana iaa nau nisee tauhia kootou. Teenei naataratara te Laupepa Tapu raa kuttino maaoni.”✠

⁵⁰ Teenaa ffuro iloo ana disaipol raa ka tiiake Ia.

⁵¹ Tetamataane tokotasi, e tara koi kite marotasi, nitaka ma Jesus. Teenaa naa tama raa ni mee ma ki tauhia laatou te tanata naa, ⁵² tevana iaa te tanata naa ni masike koi notere hua ka hano, teenaa tana maro raa ni mavete ka tiiake.

Jesus e hakatuuria imua te Kansol

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵³ Jesus nitoa naatama naa kite hare te Maatua Hakamau, te kina naamaatua hakamaatua, naatama hakamaatua naa Jew, aa ma naatisa naa Loo raa ekkutu ai. ⁵⁴ Peter iaa ni hanatu vaamuri, tevana iaa aia nisee hakataupiri atu. Aia ni hano no uru atu kiloto te kina enohonoho ite mataahare te Maatua Hakamau naa, no noho ma naatama eroorosi te hare naa ka hakamahana tana haitino ite ahi. ⁵⁵ Naamaatua hakamaatua ma naatama kattoo ite Kansol naa nisessee nivana essara ki hakapperu atu ki Jesus, kilavaa te taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa laatou nisee haisara ni illoa. ⁵⁶ Etammaki naatama ni oo ake no mee naataratara hakallesi laatou maa nivana hakallika Jesus ni mee, ara nei naa tama naa ni see taratara ki te taratara tokotasi; te tama koi e kee ana taratara.

⁵⁷ Teenaa massike iloo aaraatama noppesi naataratara hakallesi laatou peelaa: ⁵⁸ “Maatou nillono ittama naa e-taratara maa, ‘Nau ma kiseua a nau te Hare Tapu teenei ni hakatuuria naatama te maarama nei, aa imuri naa aso etoru, nau ma ki hakatuu telaa Hare Tapu teelaa naatama te maarama nei ma kisee kapa no penapena.’ ”✠ ⁵⁹ Aa naa tama naa e taratara iloo peenaa raa, naa taratara laatou naa see oo hakapaa.

⁶⁰ Araa teenaa, masike iloo te Maatua Hakamau raa imua naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake ki Jesus, “Koe see hai taratara inaataratara naa tama nei e mee i aa koe?”

⁶¹ Jesus nituu seemuukoi, see hai taratara ni hakahe ake. Teenaa ki vasiri ake hoki te Maatua Hakamau, “Eaa? Koe naa kote Mesaea, te Tama Te Atua Taukareka?”

⁶² Teenaa kimee ake Jesus, “Uee, teenei nau. Kootou hakkaatoa makikite Ttama te Henua enoho ite vasi hakamaatau Te Atua ka au iaruna naa aoa raa ite lani!” ✠

⁶³ Te Maatua Hakamau raa ni huri nossae lokoi tanakkahu kamee peelaa, “Taatoa kusee toomai hoki nitama kikaumai nitaratara maa

laatou! ⁶⁴ Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua. Kootou e mannatu maa ttama nei ki haia peehea?"☆

Teenaa naa tama naa hakkaatoa ni tuku atu maa Jesus e sara; a ia e tau ki taia ki mate.

⁶⁵ Aaraa tama i laatou ni kaamata te sasaavarea laatou Jesus ka saisaitia ana karamata ki te maro raa ka patupatua laatou tana pisouru, ka mee ake peelaa, "Hakaari mai, ko ai ttama epatu iaa koe?" Teenaa oo atu iloo naa roorosi naa tama hakamaatua naa no taakina no sarua tana haitino.

Peter e taratara hakaseesee maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ite saaita naa raa, Peter enoho itemataahare ihaho, teenaa hanakeiloo te ffine tokotasi inaa haahine e heheuna ite Maatua Hakamauraa ⁶⁷ no kite iloo i Peter e hakamahana tana haitino ite vasi te ahi. Teenaa ki ttoka hakaraaoi te ffine naa ki Peter no mee ake peelaa kiaa ia, "Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Nazareth."

⁶⁸ Tevana iaa Peter ni huu, ka mee ake peelaa, "Nau see iloa maa koe e taratara i te aa." Teenaa hano iloo Peter no tuu i te kina te tootoka.

⁶⁹ Te saaita te ffine naa ni ttoka atu no kite i aa ia e tuu mai raa, a ia ki huri no mee ake ki naa tama e ttuu i te kina, "Ttama nei se tama i naa tama naa!"

⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu hoki maa ia see iloa.

Seeroroa koiraa, naa tama ettuu ite kina naa kuffuriatu katoo no mee atu kiaa ia, "Koe seelavaa te huu maa koe see hai i naa tama naa; maatou e iloa maa koe se tama i Galilee."

⁷¹ Teenaa ki mee ake Peter kilaatou, "Nau e taratara atu maaoni iloo! Kimee maa nau se taratara maaoni, TeAtua kipesi mai ana haaeora kiaa nau. Nau see iloa i te tama e taratara kootou naa!"

⁷² Saaita naa lokoiraa, terua naa moa raa kuttani. Teenaa maanatu ake iloo Peter ki naa taratara Jesus ni mee ake kiaa ia imua: "Saaita terua naa moa raa sekittani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau."

15

Jesus ku toa kimua Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Ite tahaata raa, naa maatua hakamaatua raa ni hakavave no hakakkutuake naa tama hakamaatua naa Jew, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama katoo te Kansolraa no taratara inaa vana laatou kimee. Teenaa saitia iloo laatou naa rima Jesus kataakina ki Pilate. ² Teenaa vasiri ake iloo Pilate peenei ki Jesus, "Koe naa ko te tuku naa Jew?"

Jesus ki hakahe ake, "Teenaa koe e mee mai naa."

³ Naa maatua hakamaatua raa ni hai ake ki Pilate maa Jesus ni mee te lopo sara iloo. ⁴ Teenaa ki vasiri ake hoki Pilate peelaa ki Jesus, "Koe elono i naa taratara naa tama naa e mee iaa koe? E aa? Koe see hai taratara e mee i naa taratara naa tama naa?"

⁵ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara e hakahe ake, teenaa ki oho ai Pilate.

Jesus ku tukua ki mate

(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

⁶ Inaa setau hakkaatoa, ite ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa effana se karapusi tokotasi, setama naa Jew raa e fifai ma ki hanaa.

⁷ Saaita naa raa teelaa setama, tana inoa ko Barabas, emoe iloto te hare karapusi ma naa tama teelaa nitaa naa tamalaatou no mmate

i te saaita laatou ni hetaa ma te kaaman Rome i Jerusalem. ⁸ Saaita te kanohenua naa nikkutuake ki vanaake laatou ki Pilate ki fanaa te karapusi laatou e fiffai raa, ⁹ Pilate ki vasiriake kilaatou, “Kootou e fiffai ki hanaa nau te tuku naa Jew?” ¹⁰ Pilate ni iloa maa Jesus ni too ake naa maatua hakamaatua raa kiaa ia i laatou e manava haao i Jesus.

¹¹ Tevana ia naa maatua hakamaatua raa ni usuhia laatou naa tama raa ki mee ake ki Pilate ki hanaa Barabas no kauake kilaatou. ¹² Teenaa ki vasiriake hoki Pilate ki naa tama naa, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”

¹³ Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

¹⁴ Pilate ki vasiriake hoki, “Aiaa? Teenei sessara peehea ttama nei ni mee?”

Naa tama naa ki varo ake maaroo ia, “Tuukia te tama naa ki te kros!”

¹⁵ Pilate ni hiihai maa te kanohenua raa ki fiafia, teenaa hanaa iloo ia Barabas no kauatu kilaatou. Ki otiraa vanaake iloo ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku toa no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus

(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

¹⁶ Naa soldia Pilate raa ni taakina laatou Jesus ki te kina iloto te hare Pilate, e ttpa ma ko ‘te Pretorium’, no aru ake aaraa soldia raa hakkaatoa.

¹⁷ Teenaa hakao atu iloo te kkahu e mmea poouri raa ki Jesus, ka pena laatou hau ki te laakau tuitui raa no hakao ki tana pisouru. ¹⁸ Teenaa kaamata iloo naa soldia naa te tautausua ina laatou Jesus peela, “Te Tuku naa Jew!”

¹⁹ Ki otiraa naa tama naa kuffuri atu no sarua laatou tana pisouru ki te laakau ka sasaavare atu kiaa ia, aa naa tama naa ni ttuu hoki ki naa turi laatou ka hakamaruu atu kiaa ia. ²⁰ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaria laatou Jesus raa, uia iloo laatou te kahu e mmea poouri raa no hakao atu hoki ana kkahu raa kiaa ia. Araa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ I te ara raa, naa tama ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake kiloto Jerusalem. Naa soldia raa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no vanaake kissau te kros Jesus. Simon naa ko te tamana Alexander ma Rufus. ²² Teenaa toa iloo laatou Jesus ki te kina e taapaa ma ko Golgota, e mee maa, ‘Te Kina te Ivi Pisouru Tama’. ²³ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini e ttpa ma se ‘myrrh’, araa nei Jesus ni see unumia a ia. ²⁴ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus ki te kros, ka mee laatou taffao ki naa tamaa hatu raa ki vaaea laatou ana hekau ni hakao. ²⁵ Te mee raa ku tae ki te ssivo i te tapataiao, saaita Jesus ni tuukia laatou ki te kros. ²⁶ Te mee naa tama naa e ssii ki hakaari te sara Jesus naa e ssii peenei, “Te Tuku naa Jew”. ²⁷ Naa tama naa ni tuukia hoki laatou tetakarua hakallika hakapaa ma Jesus; ttama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii. ²⁸ [Teenei ki ttino te taratara te Laupepa Tapu e mee maa, “Aia ni taia hakapaa ma naa tama e hakallika.”] ²⁹

²⁹ Naa tama e llaka vaararo raa, ni ruuruu naa pisouru laatou ka taratara hakallika peenei ki Jesus: “Eaa? Teenei ttama e mee ma ki seua aia te Hare Tapu raa aa ku hakatuu hoki iloto naa aso e toru?” ³⁰ Sepu mai kilaro i te kros naa soko kkoe no hakasao i aa koe!”

☆ 15.21 Rom 16.13 ☆ 15.24 Ps 22.18 ☆ 15.28 Is 53.12 ☆ 15.29 Ps 22.7; 109.25; Mk 14.58; Jn 2.19

³¹ Naa maatua hakamaatua raa ma naatisa naa Loo raa hoki nikkata seemuu i Jesus, kataratara sokolaatou peelaa, “Aia ni hakassao aaraatama, aia iaa seelavaa te hakasao tanatino sokoia!” ³² Tiiake ki mmata taatou te Mesaea, te tuku Israel, e sepu mai i te saaita nei i te kros, aa taatou ku illoa maaoni maa ia ko te Mesaea!”

Takarua hoki ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no taratara hakallika ki Jesus.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Itelaaraatea*, te henuanaa nituu poouri hakkaatoa no tae iloo ki tettorou itelaasuru. ³⁴ Itettorou telaasuru naa raa, Jesus ni kappisi ana varo, ka tani peelaa, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” teenaa ko te taratara naa Jew e mee maa, “Taku Atua, Taku Atua, A nau e tiiake koe raa ko te aa?”

☆

³⁵ E mee aaraatama ite kina naa nillono iaa Ia kataratara peelaa, “Hakannoo, Ttama raa e kannaa i Elijah!” ³⁶ Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi ilaatou no hakapara te tapaa maro raa ki te wain raa ka saisai iloo ki te mata telaakau. Teenaa usu atu iloo kinaa maaisu Jesus, ka mee ake peelaa, “Ttari ki mmata taatou ma kimee ma Elijah e au no tukua mai ttama nei ki laro te kros!” ☆

³⁷ Jesus ni kappisi ana varo no mate iloo.

³⁸ Te maro etautau iloto te Hare Tapu raa nisaaea ilototonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo kilaro. ☆ ³⁹ Te hakamau naa soldia nituu imua te kros nokite ite mate ana Jesus raa, ni mee tanataratara peelaa, “Ttama nei maaoni ko te Tama Te Atua.”

⁴⁰ E mee aaraa haahine ite kina naa nittuu ake hakammao kattoka. E ffai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James, te tama taane, laaua ma Joseph, aa ko Salome. ☆ ⁴¹ Naa haahine nei nittaka mai iloo ma Jesus ka tokonaki atu kiaa Ia itana saaita ni noho i Galilee. Tekina naa etammaki hoki aaraa haahine ni oomai laatou ma Jesus i Jerusalem.

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Itelaasuru raa Joseph, te tama i Arimatia raa, ku tae ake. Joseph se tama hakamaatua iloo iloto te Kansol, aa aia naa e noho peenaa ka ttari ki tae mai te Nohorana Te Atua. Teenei ko te aso naa Jew maraa e penapena hakaoti naa kaikai te Sabat, ite aa, te ssoa te aso raa teenaa ko te Sabat. Teenaa Joseph ni hano seeppore notuu imua Pilate no kainnoo ake kikaake te haitino Jesus. ⁴⁴ Pilate niteki iloo itana saaita nilono maa Jesus ku oti te mate. Teenaa kannaatia ake iloo ia te hakamau naa soldia raa no vasiria kimee maa Jesus ku oti te mate maaoni. ⁴⁵ Te saaita Pilate ku oti telono inaa taratara ake te hakamau naa soldia raa, vanaake iloo ki Joseph ki hano no too te haitino Jesus. ⁴⁶ Teenaa hano iloo Joseph no taavi te maro e makkini, araa tukua iho iloo ia te haitino Jesus kilaro no miinia ki te maro naa. Kioti raa saaua iloo ia no hakamoeria kiloto te taaruma e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Araa hakatipe ake iloo te hui te hatu raa no ppui ite mata te taaruma naa. ⁴⁷ Mary Magdalene laaua ma Mary, te tinna Joseph raa, nittuu ka kkite i te kina te haitino Jesus e hakamoeria.

* **15.33** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ☆ **15.34** Ps 22.1 ☆ **15.36** Ps 69.21
 ☆ **15.38** Ex 26.31-33 ☆ **15.40** Lk 8.2-3

16

Jesus ku hakamasikeria i te mate
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Te saaita te Sabat naa nilaka raa, Mary Magdalene, Mary tetinna James, aa ko Salome nioo notaavi naa kaakaamannoni raa kioo laa-tou no aamosia te haitino Jesus. ² Ite tapataiao poniponi lokoi te Hakamaroloo naa raa, naa haahine naa nimassike ka oo kite kava. ³⁻⁴ Saaita naa haahine naa ni sassare atu iloto te ara raa, laatou ni taratara ka hakatonutonu peela, "Ko ai te tama ma ki hakatiperia a ia te hatu e ppui te mata te taaruma raa hakavasi ki uru atu taatou?" Te hatu e ppui i te mata te taaruma naa elasi iloo. Naa haahine naa nittoka atu no kkite iloo i te hatu naa ku oti te hakatiperia hakavasi. ⁵ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto no kkite i naa noho mai te tama taane i te vasi hakamaatau laatou, e hakao kite kahu e makkini. Naa haahine naa nillee iloo naa mouri laatou.

⁶ Teenaa kimee ake te tanata naa kilaatou, "Kootou see llee naa mouri kootou. Nau e iloa maa kootou essee i Jesus, ttama i Nazareth, te laa nituukia kite kros no mate. Ttama naa seai i te kina nei, ttama naa ku oti te hakamasikeria no ora. Ttoka, te nei te kina tana haitino ni hakamoeria naa tama. ⁷ Kootou oo no kauake te taratara nei ki Peter ma aaraa disaipol Jesus: 'Jesus e hano imua kootou ki Galilee. Kootou ma kikkite i aa ia i te kina naa, peela koi ma ko ia ni mee atu ki kootou.' "☆

⁸ Teenaa uru iloo naa haahine naa kihaho no ffuro hakattaha i te taaruma naa, ilaatou niporeppore i naa mattakulaatou. Naa haahine naa niseai iloo kitaratara ake kisetama, i te aa ilaatou ni mattaku.

Jesus ku hakasura ake ki Mary Magdalene
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

[⁹ Imuri te masike mai ana Jesus i te mate i te tahaata te Hakamaroloo raa, a ia ni hakasura imua ki Mary Magdalene, te ffine ni hanaa ia naa tippua e hitu. ¹⁰ Te ffine naa ni hano no taratara ake iloo ki naa tama nittaka ma Jesus, teenaa naa tama naa ni nnoho tanittani ka ppari; ¹¹ aa te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara ake Mary maa Jesus e ora, aa maa ia ni kite i aa ia raa, naa tama naa ni see hii hakannoo atu kiaa ia.

Jesus e hakasura ake ki te takarua disaipol
(Lk 24.13-35)

¹² Imuriko iraa Jesus ni hakasura sara hoki kitelaatakarua disaipol, i te saaita te takarua naa ni sassare ka oo kitelaa henua. ¹³ Te takarua naa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake iloo ki aaraa tama laatou, tevana iaa naa tama naa ni see hii hakannoo kilaaua hoki.

Jesus e hakasura ake ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol

(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁴ Kimuri raa Jesus ni hakasura ki tana taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol, i te saaita naa tama naa ennoho kakkai. A ia ni huri atu no nutua naa tama naa ilaatou ni see hakataakotonu kiaa ia aa ilaatou ni see hii hakannoo iloo ki naa tama nikkite maa ia ku ora. ¹⁵ A ia kimee ake ki naa tama naa, "Kootou oo ki naa henua hakkaatoa no hakaeta te Lono Taukarekaraa ki naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei.☆ ¹⁶ Ttama peehea e hakannoo kiaa nau ka too te hakaaukau tapu raa,

ttama naa maki hakasaoria; aa ttama see hakannoo kiaa nau raa iaa, ttama naa maki mate ma ana sara. ¹⁷ Naa tama elotu maaoni iaa nau raa maki kauake naa mahi laatou kilavaa te hakassura naa mahi TeAtua: naa tama naa maki hanaa laatou naa tippuaraa iloto taku inoa; naa tama naa maki taratara kinaa taratara ekkee; ¹⁸ aa kimee maa naa tama naa e taaohi naa kata, aa seai maa e unumia laatou naa pakava, teenaa see hai vana hakallika maki ssura ilaatou. Naa tama naa maki hakapiri naa rima laatou kiaruna naa tama emmaki, aa naa tama emmaki naa maki malolloo.”

Jesus ku toa ki te lani

(Lk 24.50-53; Acts 1.9-11)

¹⁹ Saaita TeAriki Jesus nioti tetaratara ma naa tama naa raa, a Ia nitoa ki te Lani no noho i te vasi hakamaatau TeAtua.☆ ²⁰ Naa disaipol raa nioo no hakahea te Lono Taukareka raa inaa kina hakkaatoa, aa TeAriki niheheuna ma laatou no hakattino tana taratara naa ki naa mahi TeAtua teelaa e hakassuratia naa tama naa.]

LUKE TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA LUKE TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaataratara Luke etaratara maa Jesus kotetama nitarataraina TeAtua teelaa maki hakasao te kanohenua Israel aa maki hakasao hoki naatama hakkaatoa ite maarama nei. Luke e sissii maa Jesus nikannaatia te Aitu TeAtua ki “hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroa” (4.18), aa te Lono Taukareka nei e taratara haimahi ite aroha Jesus inaatama e nnoho hakaaroa. Tetaratara ite manava hiahia raa elasi hoki i Luke, teenaa e hakatuuria mai iloto naataratara kaamata teelaa etaratara ite au Jesus, aa e hakatu mai hoki iloto naataratara hakaoti telaupapa nei, ite saaita Jesus ni hano kitelani. Tetaratara ite kaamata telotu nottoha ki naa kina hakkaatoa imuri te hano ana Jesus kitelani raa, etatararaina hoki tetama e sissii telaupapa nei i Naa heuna naa Aposol.

Naa taratara i telaupapa nei e vvae no hakatu i naa kina e lua (sapta 1–2 aa ko sapta 9–19) teenaa e hakatu naataratara teelaa e takkoto koi iloto te Lono Taukareka nei; naa taratara pee ko te mako naa ensol aa ite oo ana naatama e roorosi naa sipsip raa no mmata i Jesus ku haanauria mai, Jesus iloto te Hare Tapu itana saaita koi tamariki, aa te parapol ite tama haka Samaria esosorina taukareka ma te parapol ite tamariki tanata niseai. Te Lono Taukareka nei etaratara haimahi ite vasi naa taku taa-tou ki TeAtua, aa ite vasi TeAitu Tapu, naa heheuna naa haahine iloto naa heuna Jesus, aa i naa uii TeAtua naa haisara.

Naa takkoto naa taratara iloto telaupapa nei

Te hakataakoto telaupapa nei 1.1–4

Tesaaita John te Baptis maa Jesus ni hannau mai maa tesaaita laaua ni ttipu ake no mattua 1.5–2.52

Naa heuna John te Baptis 3.1–20

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.21–4.13

Naa heuna Jesus iloto te henua 4.14–9.50

Kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 9.51–19.27

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa i naa matakaaina e tauppiri atu 19.28–23.56

Te Ariki e hakamasikeria i te mate no hakasura ki ana disapol, aa no hano kitelani 24.1–53

¹ Kiaa koe Tiofilus:

E tammaki naa tama ni hai hakappuru ki hakahea naa taratara i naa vana nissura iloto taatou. ² Naatama naa ni sissia laatou naa mee nitarataraina mai naatama ni kkite i naa mee naa ka hakahea naataratara TeAtua naa imua iloo. ³ Aa teenaa, tetama hakamaatua nei. Nau kuoti te hakatu hakaraaoi iloo ki iloa nau ite kaamata iho naa mee nei hakkaatoa. Teenei e maanatu ai nau maa e taukareka ki sissia i telaupapa i naa oo iho hakaraaoi iloo naa mee nei ki iloa koe. ⁴ Tiofilus, nau e sissii atu naa mee nei ki iloa koe i te hakamaaoni i naa mee hakkaatoa aau ni aakona.

Te haanau iho John te Baptis raa ku tarataraina

⁵ Ite saaita Herod koituku i Judea raa, teelaa se maatua, tana inoa ko Zechariah. Zechariah naa se maatua ite noho Abaisa, te maatua TeAtua imua. Tanaa avana, Elisabet, eau ite noho Aaron, teenaa se maatua hoki imua. ⁶ Te hai avana naa setakarua ettonu imua naa karamata

☆ 1.5 1 Chr 24.10

TeAtua, aa laaua hoki e tautari hakaraa oi iloo ki naa taratara hakamaatua ma naa Loo TeAtua. ⁷ Te takarua naa ni see hai tamalliki i Elisabet e poka, aa laaua ma Zechariah hoki ku mattua.

⁸ I te aso tokotasi raa Zechariah nimee ana heuna ma se maatua iloto te Hare Tapu, i teenaa ko tana sao ni tukua ki heheuna ia. ⁹ Naa maatua raa maraa e hai laatou taffao ki hakamaatino setama ilaatou kittuni naa insens, teenaa Zechariah ni tukua laatou ki hano nottuni naa insens i te olta. Teenaa ki masike ai Zechariah no uru iloo kiloto te Hare Tapu TeAtua. ¹⁰ Te saaita naa insens naa ku ttuni, te kuturana naa tama raa ia ku ttuu ake i haho ka taku.

¹¹ Te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Zechariah, e tuu ake i te vasi hakamaatau te olta, te kina naa insens raa e ttuni. ¹² Zechariah ni oho iloo ka mataka i tana saaita ni kite i te ensol naa. ¹³ Tevana ia te ensol raa nimee ake peela, “Zechariah, koe see mataka! TeAtua ku oti telono i ootaku naa. Too aavana, Elisabet, ma ki haitama no haanau mai tootamariki tanata. Koe ku ttpa te tamariki naa ki John.

¹⁴ Saaita naa raa koe ma ki hiahia iloo. Turaa tama hoki ma ki fiafia i te saaita te tamariki naa ma ki haanau mai! ¹⁵ Te tamariki naa ma ki mee ma se tama hakamau imua naa karamata TeAtua. Aia ki see unu naa wain aa ma naa vaimmara. Ekaamata mai iloo i tana saaita e haanau raa, TeAitu Tapu raa e takoto ia ia.✧ ¹⁶ Turaa tama i te kanohenua Israel ma ki hakahehea aia ki TeAtua, TeAriki laatou. ¹⁷ Ttama naa ma ki hano vaamua TeAriki. Aia ma ki haimahi iloo maa ko Elijah. Aia ma ki toomai ia naa tammana raa maa naa tamalliki laatou raa no hakapaaria. Aia hoki ma ki haia aia naa tama see hakannoo te taratara raa ki ffuri mai kite hakataakoto naa tama ettonu; aia ma ki haia aia te kanohenua TeAriki raa ki nnoho tanattana kiaa ia.”✧

¹⁸ Zechariah ki vasiri ake kite ensol, “Nau ma ki iloa peehea maa ootarata naa, ni taratara maaoni? Nau setanata matua iloo aa taku aavana nei hoki ku matua.”

¹⁹ Teenaa ki hakahehe ake te ensol, “Nau ko Gabriel, nau e tuu imua naa karamata TeAtua. Nau e heunatia mai a ia kiau nau no kauatu te Lono Taukareka nei.✧ ²⁰ Tevana ia koe ni see hai maanatu maa aku taratara nei ni taratara maaoni teelaa ma ki ttino i te ssao e taukareka. Aa ia koe ni see maanatu maa te nei sei ni taratara maaoni raa, teenaa koe ma ki see lavaa te taratara; koe ma ki taka seemuu peenaa ki ta e iloo ki te aso aku purepure kiaa koe nei ku ttino.”

²¹ Te kanohenua nittari ake i hahora naa ni mamannatu tammaki i tana vana e hakatu ai ai iloto te Hare Tapu. ²² I tana saaita ni uru mai ki hahora naa, aia ni see lavaa te taratara ki naa tama naa, teenaa ki illoa ai naa tama naa maa ia ni hakakiitea TeAtua tana vana. Aia ni haiaauna koi ki ana rima ki naa tama naa.

²³ I te saaita Zechariah ni oti te heheuna iloto te Hare Tapu raa, hano iloo ki hare. ²⁴ Imuri raa tana aavana, Elisabet, ku haitama. Naa marama e rima naa hakkaatoa raa, Elisabet ni noho koi i hare. ²⁵ Aia ni taratara peela, “Imua raa nau e poka, nau ni noho ka napa imua naa karamata te henua. Saaita nei raa TeAtua ku tokonaki mai kiaa nau ka haia nau no hiahia.”

Te haanau ana Jesus raa ku tarataraina

²⁶ I te ono naa marama Elisabet raa, TeAtua nikaavea a ia hoki te ensol Gabriel ki Nazareth, teenaa se matakaaina iloto Galilee. ²⁷ A ia nimee tana taratara ki kauake ki te taupu e tarikai ki te tanata e ttpa ma ko Joseph, teenaa setanata e au i te manava te Tuku David. Te inoa te taupu naa ko Mary.✧ ²⁸ Te ensol naa ni hanatu ki Mary no mee ake peela, “Te laaoi

TeAtua etaka ma koe, aa TeAriki enoho ma koe. Koe ehaia hakaraaoina iloo TeAtua!”

²⁹ Mary nisopo iloo tana manava inaa taratara te ensolraa nimee ake, teenaa noho iloo ia ka hakataakoto inaa taratara te ensolraa nimee ake kiaa ia. ³⁰ Te ensolraa ki mee ake kiaa ia, “Mary, koe see matakū! TeAtua e mmata ake hakaraaoi iloo kiaa koe. ³¹ Koe ma ki haitama no haanau mai too tamariki tanata, teenaa koe kutaapaa a koe te tamariki naa ki Jesus.”

³² A ia ma ki mee ma se tama hakamaui iloo, ka kannaatia naa tama raa maa, ‘Tama TeAtua i Aruna’. TeAtua ma ki hakanoho te Tama naa ma se Tuku, ki mee ia pee ko David, tana tipuna. ³³ A ia ma ki tuku i naa tama te manava Jacob, aa tana Nohorana naa ma ki takoto no takoto hakaoti!”

³⁴ Teenaa ki mee ake Mary ki te ensolraa, “Te mee naa ma ki mee peehea maa nau seki moe iloo ma se tanata?”

³⁵ Araa vanaake iloo te ensolraa peenei, “Te Aitu Tapu raa ma ki hanatu kiaa koe, aa naa mahi TeAtua ma ki tau ia koe. Teenaa kote vana te tamariki e tapu naa ma ki taapaa ma kote Tamariki TeAtua. ³⁶ Hakatuu ki too hareaa kina, Elisabet. Naa tama raa e hai maa ia ku seelavaa te mee ana tamalliki, te vana ia teenei a ia ku ono ana marama. Niaaina maa ia ku matua raa, a ia e haitama koi. ³⁷ See hai mee e hainattaa i TeAtua.”

³⁸ Araa vanaake iloo Mary, “Nau se poe TeAtua. Tiiake mai naa vana naa kissura ia nau pee ko ootarata e meenaa.” Teenaa seai lokoi te ensolraa.

Mary ku hano no mmata i Elisabet

³⁹ Seeroora koiraa, Mary kitukutuku ana hekauraa no hakavave ki te matakaaina etuu inaa tamaa mouna i Judea. ⁴⁰ A ia ni hano ki te hare Zechariah no kannaai iloo i Elisabet. ⁴¹ Saaita Elisabet nilono i Mary e kanna ia ia raa, te tamariki iloto tana manava naa ni taasuki no neuneue. Teenaa ki tau Te Aitu Tapu raa i Elisabet ⁴² no taratara ia vaaruna peela, “Koe naa kote fine e haia hakaraaoina iloo TeAtua i aruna naa haahine hakkaatoa. Too tamariki ma ki haanau mai naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ⁴³ Eaa? Nau e haia hakaraaoina TeAtua peenei raa kote aa, maa te tinna taku Ariki raa ki au iloo no mmata ia nau? ⁴⁴ Itaku saaita koi nilono ia koe e kanna ia nau raa, te tamariki iloto taku manava nei ni taasuki i tana hiahia. ⁴⁵ Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua ia koe ni iloa maa ana taratara ma ki tino mai maaoni!”

Mary e hua tana mako

⁴⁶ Araa mee ake iloo Mary peela, “Nau e hakanau i TeAtua iloto iloo taku hatumanava. ⁴⁷ Taku tino tama e hiahia ia nau e hakasaoria TeAtua no ora, ⁴⁸ ia ia ni maanatu mai iloo kiaa nau, te tamavare e heheuna ia ia!” E kaamata i te saaita nei raa, naa tama hakkaatoa ma ki kanna ia nau ma kote fine e haia hakaraaoina, ⁴⁹ i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee ia nau. Tana inoa e tapu; ⁵⁰ A ia ma ki manava aroha inaa tama elotu kiaa ia, e kaamata i te haanauna no tae ki telaa haanauna. ⁵¹ A ia ni ffora tana rima haimahi raa no seua naa tama e ahu kilaatou raa ma naa mannatu hikkahi laatou. ⁵² Naa tuku e haimahi raa ni tukua iho ia kilaro i naa nohorana laatou, aa naa inoa naa tamavare raa ia, e saaua a ia ki aruna. ⁵³ Naa tama e hiikkai raa ni kauake ia te lopo mee e taukalleka,

☆ **1.31** Mt 1.21 ☆ **1.33** 2 Sam 7.12,13,16; Is 9.7 ☆ **1.37** Gen 18.14 ☆ **1.46** 1 Sam 2.1-10
 ☆ **1.48** 1 Sam 1.11 ☆ **1.52** Job 5.11; 12.19

aa naatama ehai meeraaiaa ekerekereia a Ia ki oohua ma naarima laatou.

⁵⁴ A Ia ni taaohi ana purepure ni mee ki naa tippuna taatou, ka au no tokonaki ki tana poe Israel.

⁵⁵ A Ia ni hakamaarona ki hakasura te manava aroha raa ki Abraham aa ma tana haanauna i naa saaita hakkaatoa!”✠

⁵⁶ Mary ni noho iloo anamarama etoru ma Elisabet, araa ahe iloo ki tana hare i Nazareth.

Te haanauana John te Baptis

⁵⁷ Tessao Elisabet ki haanauraa kutae, teenaa haanaumailoo tana tamariki tanata. ⁵⁸ Ana hareakina raa hakkaatoa ma naatama ennoho taupiriatu raa nillono itevana taukareka TeAtua nimee ki Elisabet, teenaa naa tama naa ni hakafiaffia hakapaa ma Elisabet.

⁵⁹ Saaita te tamariki naa nitae kite varu ana aso raa, naa hareakina ma naa soa hakkaatoa Elisabet raa ni ooake no mee ki ssere te tamariki. Naa tama naa ni ooake no mee ki taapaa laatou te tamariki naa ki Zechariah, te inoa tana tamana.✠ ⁶⁰ Araa nei Elisabet ku mee ake, “Seai! Tana inoa ko John.”

⁶¹ Naa tama naa ki mee ake kiaaia, “Koe e vana maa eaa? Koe see hai hareakina ettapa kite inoa naa.” ⁶² Teenaa ki huriatu naa tama naa no haiaauna atu naa rima laatou kite tamana te tamariki naa ki vasiri ite inoa te tamariki.

⁶³ Anaa haiaauna atu hoki te tamana te tamariki naa ki tooake se mee ki sissii te inoa, teenaa sissii iloo peela: “Tana inoa ko John.” Naa tama naa hakkaatoa nillee naa mouri laatou. ⁶⁴ Saaita naa lokoi raa, Zechariah kulavaa tetaratara hoki, teenaa masike iloo no kaamata te hakanau i TeAtua. ⁶⁵ Naa tama ennoho tauppiriatu ki laaua naa ni mattaku hakkaatoa, teenaa telono i naa vana ni ssura nei ni tere ki naa matakaaina hakkaatoa i naa mouna i Judea. ⁶⁶ Naa tama hakkaatoa nillono te vana ni mee nei ni vasirisiri soko laatou peela, “Teenei se tamariki hakamaui iloo peehea ma ki sura nei?” I te aa i naa mahi TeAtua raa e takkoto ia a Ia.

Te mako Zechariah

⁶⁷ TeAitu Tapu raa ni tau i Zechariah, te tamana John, teenaa ki hakaea ia naa taratara TeAtua:

⁶⁸ “Taatou ki hakanau i TeAriki, TeAtua Israel!

A Ia ni au no tokonaki ki ana tama, teenaa ki hakassaoria laatou,

⁶⁹ A Ia ni kaumai tana Tama haimahi ma ki au no hakassaoria taatou, teenaa se tama e au ite manava David, te tama e heheuna ia a Ia.

⁷⁰ Imua iloo raa, a Ia ni purepure ake ki ana pure ettapu,

⁷¹ maa taatou ma ki hakassaoria a Ia i naa tama e tautau haaeo ma taatou, aa ma naa tama e lotoffaaeo i taatou.

⁷² A Ia ni vana maa Ia ma ki manava aroha i naa tippuna taatou, aa maa Ia ma ki hakamaarona i ana taratara hakamaatua ettapu ni tuku imua.

⁷³⁻⁷⁴ TeAtua ni purepure ake ki taatou tipuna Abraham maa Ia ma ki hakassaoria a Ia taatou i naa tama e tautau haaeo ma taatou, teenaa ki tiiake taatou ki heheuna see mattaku ia a Ia,

⁷⁵ ki tapu taatou, aa kittonu naa sosorina taatou imua ana karamata i naa aso hakkaatoa i naa ora taatou.”

⁷⁶ Teenaa Zechariah ki mee ake ki te tamariki naa,

“Taku tamariki nei, koe ma ki taapaa ma se pure TeAtua i-Aruna.

Koe ma ki hano vaamua TeAriki no hakatonu tana ara;✠

⁷⁷ koe ma ki hakaea ki tana kanohenua raa i laatou ma ki hakassaoria,

i naa haisara laatou ma ki uiia TeAtua.

⁷⁸ TeAtua taatou raa se Atua e manava aroha aa e laaoi.

Teenaa a Ia makihaia a Ia te maasina te noholaaoi raa ki maasina mai ki aruna taatou,

⁷⁹ ki maasina iho mai i telani ki aruna naa tama hakkaatoa e nnoho iloto te poouri,

teenaa ki hakattaki taatou ki te saarena te noho raaoi.”✧

⁸⁰ Te tamariki naa ni tipuake no matua ka atamai i te kau vana. A Ia nitaka vaaroto mouku notae kitana aso ni hakasura ki naa karamata te kanohenua Israel.

2

Te haanauana Jesus

(Mt 1.18-25)

¹ I te saaita naa raa Augustus, te Tuku Hakamaatua i Rome raa, ni pesi tana taratara hakamaatua maa naa kanohenua hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi te kaaman Rome raa ki oo no hakatuu naa inoa laatou ki takkoto iloto telaupapa tettou. ² Tettau muanei nimee itessao Kwirinius ninoho ma kotetama hakamau i Syria. ³ Naatama hakkaatoa ni oo ki naa matakaaina laatou ni hannau ai no hakatuu naa inoa laatou.

⁴ Teenaa kimasike Joseph i Nazareth, tetaon iloto Galilee, no hano ki Bethlehem iloto Judea, te kina David te tuku laatou naa ni haanau ai. Joseph ni hano ki te taon naa i aa ia se tama i te manava David. ⁵ A ia ni hano no hakatuu naa inoa laaua ma Mary, tana tarikai. Mary naa e haitama, ⁶ teenaa i te saaita laatou ni noho i Bethlehem raa, tana saaita ki haanau raa ku tae. ⁷ A ia ni haanau mai tana tamariki tanata mua, teenaa haarikitia iloo laaua te tamariki naa ki naa tapaa maro raa ka hakamoeria ki loto te pokosi e kaikai ai naa manu, i naa hare e moemmoe raa e kkapi hakkaatoa.

Naa tama e mmata i naa sipsip raa ma naa ensol

⁸ I te poonaa raa, e mee naatama e roorosi i naa sipsip laatou i naa tautaha e taupiri ake ki Bethlehem. ⁹ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni hakasura ake kilaatou no maasina atu tettia TeAtua raa kilaatou. Naatama naa nimattaku hakallika iloo. ¹⁰ Tevana iaa, te ensol raa nimee ake peela kilaatou, “Kootou see mattaku! Nau e au ma te Lono Taukareka maa kootou. Te henua hakkaatoa ma ki fiafia i telononei. ¹¹ Te asonei, i te matakaaina David raa, te Tama maki hakasao kootou no ora raa e haanauria mai, teenaa ko Te Ariki Christ! ¹² Te nei te mee maki hakailoa atu ki kootou maa akutaratara nei ni taratara maaoni: Kootou ma ki kite ma se tamariki meamea e haariki ki naa tapaa maro aa e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu.”

¹³ Saaita naa loko iraa, telopo ensol i telani ku hakassura ake ma te ensol naa no fuaffua hakanau i TeAtua:

¹⁴ “Maatou e fiafia iaa koe, TeAtua i telani i aruna.

Naa tama e fiffai iaa Ia raa ki nnoho hakaraaoi!”

¹⁵ Saaita naa ensol raa ni ahe kitelani raa, naatama e roorosi i naa sipsip naa ni taratara soko laatou peela, “Taatou ki ttaka ki Bethlehem no mmata i te tamariki meamea TeAtua ni taratara mai ki taatou.”

¹⁶ Teenaa hakavave iloo laatou ka oo nollave i Mary laaua ma Joseph aa te tamariki meamea naa e moe iloto te pokosi e kaikkai ai naa manu.

¹⁷ Saaita naa tama naa ni kite i te tamariki naa raa, haka e atu iloo laatou ki naa tama i te kina naa i te mee te ensol raa ni taratara ake kilaatou.

¹⁸ Naatama naa hakkaatoa ni massaro iloo i te saaita laatou ni lono i naa taratara naa tama e roorosi i naa sipsip raa ni taratara ake kilaatou.

19 Mary ni hakamaarona naame nei hakkaatoa, ka hakkapi kiloto tana manava. 20 Teenaa aheiloo naatama erorosi inaa sipsip naa ka huahua hakannau i TeAtua inaa mee laatou nillono kakkite naa; naa vana naa ni hanotonu ma naa taratara te ensolraa ni kauake ki laatou.

Ttamariki raa ku taapaa tana inoa

21 Ite varu naa aso te tamariki, itana sao kissere raa, taapaa iloo laatou te tamariki naa ki Jesus, tana inoa ni kauake te ensolraa ki Mary i tana saaita seki haitama. ☆

Jesus ku toa ki te Hare Tapu raa ki mmata TeAtua

22 Te ssao raa ku tae ki oo Joseph laaua ma Mary no mee ki hakamaarama laaua, ki tautari ki naa Loo Moses. Teenaa toa iloo laaua te tamariki naa ki Jerusalem, ki toa ki te Hare Tapu raa no hakatapu ki TeAtua. 23 E mee pee ko naa sissii teloo raa peela, “Naatamalliki taanata mua hakkaatoa raa ki hakatapurua atu ki TeAtua.” ☆ 24 Takarua naa ni oo hoki ki hakaara laaua nirupe elua, aa kimee sei, nisukua reia elua ki TeAtua, tautari ki naa taratara mai naa Loo TeAtua. ☆

25 Ite ssao naa raa e mee tetanata, tana inoa ko Simeon, enohonoho i Jerusalem. Ttama naa setama etonu tana ora aa elotu i TeAtua. Aia enoho kattari ki TeAtua ki hakasaoria naatama Israel, teenaa TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia. 26 Te tanata naa ni mee ake maa i tana saaita koi ora raa, aia ma ki kite ite Mesaea teela ni purepure mai TeAtua imua. 27 Simeon ni tauria TeAitu Tapu ka toa kiloto te Hare Tapu, teenaa ko te saaita naa maatua Jesus naa ni too ake laaua Jesus ki haia laaua naa vana naa Loo raa e taratara i te vasi naa tamalliki. 28 Simeon ni kapaatu no saaua a ia te tamariki raa no taratara hiahia ki TeAtua:

29 “TeAtua, Koe ni taaohi iloo ki oo taratara ni purepure mai imua.

Aa te nei koe ku tiiake nau, te tama e heheuna iaa koe, ki sara hakaraaoi.

30 Nau ku oti te kite ki aku tino karamata i too tama teela ma ki hakasao te henua no ora,

31 teenaa ko too tama ni hakanoho imua naa karamata naa kanohenua hakkaatoa:

32 Aia e takoto pee ko te maasina ki hakailootia naa tama teela sei ma ni Jew raa i too hiihai, ☆

aa ki hakannauria too kanohenua Israel.”

33 Joseph laaua ma Mary ni oho iloo i naa taratara Simeon ni mee i Jesus.

34 Teenaa Simeon ki taku ki TeAtua ki haia hakaraaoina te hai aavana naa, ka taratara ake peela ki Mary, te tinna te tamariki, “Te Tamariki nei ni tukua TeAtua ki seua turaa tama iloo i Israel aa ki hakasaoria turaa tama no ora. Ttamariki naa ma kimee ma se hakailoa e kaumai TeAtua, teela ma ki taratara hakallikaina telopotama tama, 35 teenaa ki hakassaina naa hakataakoto e ffuu naa tama naa. Too hatumanava ma ki hakallika iloo i too aroha, e mee ma ko naa urumakkina too haitino ki te seesere.”

36-37 Teela se puruna ffine ku matua iloo e heheuna ma se pure TeAtua enoho hoki i te Hare Tapu naa. Tana inoa ko Anna, tamariki ffine Fanuel, ite manava Asher. Te ffine naa ku noho ma se puruna itana aavana raa nimate ite hitu naa setau ite aavvana ana laaua, aa te nei ana setau ku matavaru maa haa hakkaatoa. Te ffine naa ni sei iloo ki hakataha i te Hare Tapu naa; aia elotu ki TeAtua ite poo ma te ao, aa e hakapakuu kataku peenaa i TeAtua. 38 Ite saaita naa lokoi, Anna ku tae atu ki te kina naa no taratara hakahiahia ki TeAtua, ka taratara ake i te tiputipu

Jesus ki naa tama hakkaatoa ennoho taritari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Jerusalem.

Joseph laaua ma Mary ku ahe ki Nazareth

³⁹ Saaita Joseph laaua ma Mary nioti te haia laaua naa mee hakkaatoa TeAtua nitaratara iho iloto ana Loo ra, ahe iloo laaua ki Nazareth, te matakaaina laaua iloto Galilee. ☆ ⁴⁰ Tetamariki naa ni tipu ake hakaraaoi iloo no matua. A ia ni atamai iloo i te kau vana, aa te laaoi TeAtua ni takoto iaa ia.

Jesus iloto te Hare Tapu

⁴¹ Naasetau hakkaatoa naa maatua Jesus maraa e oo ki Jerusalem ki te Kaikai te Pasova. ☆ ⁴² Saaita naasetau Jesus nitae kite sinahuru maa rua ra, laatou haimaatua ni oo kite kaikai naa, e mee pee ko naa oo laatou inaa setau hakkaatoa. ⁴³ Saaita te kaikai ra nioti, takaru naa niahe kihare, Jesus iaa ni noho i Jerusalem. Ana maatua ra ni see illoa maa Jesus ni noho koi; ⁴⁴ takaru naa nittau maa ia e urukoi iloto te kaavena e oo laatou naa. Laatou nittaka te aso hakkaatoa, teenaa kikaamata laaua tessee iaa ia ki naa hareakina ma naa soa laatou. ⁴⁵ Tetamariki naa ni see laavea laaua, teenaa kiahe laaua ki Jerusalem nossee iaa ia. ⁴⁶ Itetoru naa aso ra laaua nilave i te tamariki naa iloto te Hare Tapu, enoho ma naa tisa naa Jew ra ka hakannoo ki naa tama naa ka vasirisiri taratara kilaatou. ⁴⁷ Naa tama hakkaatoa ni llono i ana taratara ra ni massaro iloo i te mattoni ana taratara ni kauake ki naa tisa. ⁴⁸ Ana maatua naa ni tteki hakaoti i te saaita laaua ni kkite iaa ia, teenaa ki mee ake tana tinna, “Taku tama, maaua e haia a koe peenaa ra kotea? Maaua ma too tamana ra ku mmate hakaoti te sessee iaa koe.”

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, “Koorua e mee iloo kissee koorua iaa nau ra kote aa? Koorua see illoa maa nau ki noho iloto te hare taku Tamana?” ⁵⁰ Tevana iaa takaru naa ni see illoa naa taratara tama naa e mee ake kilaaua naa.

⁵¹ Araa ahe iloo Jesus ma ana maatua naa ki Nazareth, teenaa a Ia ni hakannoo ki naa taratara laaua. Tana tinna naa ni tuku hakaraaoi iloo naa taratara tana tamariki naa iloto tana hatumanava. ⁵² Jesus ni tipu ake no matua ma te atamai, teenaa TeAtua ma te henua hakkaatoa ni oti manava iaa Ia. ☆

3

John te Baptis e hakaia naa taratara TeAtua

(Mt 3.1; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Teenaa ko te sinahuru maa rima naasetau Tiberius ni tuku i Rome. Te saaita naa ra Pontius Pilate ko te hakamau i Judea, Herod ko te hakamau i Galilee, aa Philip, te taina Herod ra ko te hakamau i Ituria ma Trakoni-tis; Lisaniias ko te hakamau i Abilene, ² aa Annas laaua ma Kaiapas ko naa maatua hakamaatua. Ite saaita naa ra, te taratara TeAtua ra ku paku ake ki John, te tama Zechariah, iloto mouku. ³ Teenaa ki hano John vaaroto naa kina hakkaatoa e taupiri ki te Riva Jordan ra no hakaia ki te henua peela, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki too te hakaukau tapu, teenaa TeAtua ma ki uiia a Ia naa haisara kootou.”

⁴ E mee ma ko Isaiah, te pure TeAtua ra ni sissii mai iloto tana Laupepa:

“Teelaa se tama e tanitani varo mai i mouku:

‘Penapenaa te ara TeAriki,

hakatonu tana ara ra ki tonu ki au Ia.

⁵ Tanumia naa kina e nnoto,
aa ku saaria naa tutu aa ma naa mouna raa ki hakanaatasi.
Hakattonu naa ara e ppiko,
aa ku hakamoremoe naa ara see mmoe laaoi.

⁶ Naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma kikkite i te ara TeAtua e hakasao te tama no ora!"*

⁷ Turaa tama iloo ni oo ake ki John ma ki hakaukau tapu John ilaato. Tevana iaa John ni vanaake peela ki naa tama naa, "Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou elavaa te mmuni inaa haeo TeAtua ma kiauatu ki kootou?"* ⁸ Kootou mee naa mee e taukalleka, ki huri ake peela maa kootou kuoti tetiake naa haisara kootou. Aa kootou kisee ahu maa kootou nimokopuna Abraham. Nau e vanaatu ki kootou, TeAtua elavaa te huri naa hatu nei kimee ma nimokopuna Abraham. *

⁹ Tetakuu raa e takoto mai hakaoti ki tuutia naa laakau raa inaa patiaka laato; naa laakau hakkaatoa see ffua taukalleka raa ma ki tuutia kilaro, ka peesia ki loto te ahi."*

¹⁰ Teenaa ki vassiri ake naa tama raa kiaa ia, "Maatou ki mee peehea?"

¹¹ John ki hakaake ake, "Te tama e mee ana kahu e lua raa ki kauake se kahu maa tetama see haikkahu, aa tetama e hai kaikai raa ki vvae ana kaikai naa."

¹² E mee naa tama e aoao naa takis ni oo ake ma ki hakaukauria laato. Teenaa naa tama naa ni vasiri ake peela ki John, "Tisa nei, maatou ki mee peehea?"*

¹³ John kimee ake, "Kootou see hakattoe te kooina naa takis kootou etoo inaa kanohenua, kilaka i aruna te kooina naa hakamau i Rome raa ni vanaatu ki kootou."

¹⁴ Aaraa soldia ni vasiri hoki peela, "Ai maatou? Maatou kimee peehea?"

John kimee ake, "Kootou see hakamatakuria kootou telaa tama katoa kootou ana mane, aa kootou kisee taratara haeo itelaa tama. Tennoho kootou naa ki tau koi ma te kooina kootou e tauia."

¹⁵ Naa hakataakoto te henua ni haimmahi iloo, teenaa kikaamata laato te mee naa mannatu laato ma John nei pee kote Mesaea raa koi.

¹⁶ Teenaa kimee ake John kilaato, "Nau e hakaukau tapu kootou ki te vai, tevana iaa e mee te tama e hakamaatua are iaa nau ma ki au imuri. Nau nei iloo see tau te suru atu no vete naa uka ana taka e hakao. Teenaa ko ia naa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi. ¹⁷ A ia e taaohi tana reik raa ki ttahi tana kina e hakakutu naa hua wit raa ki vvae naa hua wit inaa penu. Teenaa ki toa ia naa kaikai wit raa no tuku ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate."

¹⁸ John nitaratara itelopo vana iloo itana saaita ni hakaee te Lono Taukareka raa ki te henua ki ffuri naa sosorina laato. ¹⁹ Tevana iaa John ni nutua a ia Herod, te hakamau e roorosi i Galilee, iaa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, aa iaaraa vana ana e hakallika ni mee.

²⁰ Teenaa ki huri Herod no mee telaa vana e hakallika iaa, John ku ponotia a ia ki loto te hare karapusi.*

John e hakaukau tapu i Jesus (Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Te saaita John nioti te hakaukau tapu naa tama te kanohenua naa hakkaatoa raa, a ia ni hakaukauria hoki a ia Jesus. Ite saaita Jesus koi taku raa, telani nitaaraki. ²² Teenaa ki hano iho TeAitu Tapu raa ma

* **3.6** Is 40.3-5 (LXX) * **3.7** Mt 12.34; 23.33 * **3.8** Jn 8.33 * **3.9** Mt 7.19 * **3.12** Lk 7.29
* **3.20** Mt 14.3,4; Mk 6.17,18

serupe notakoto iaa Ia. Araa taratara iho iloo te reo raa i telani peela,
“A koe naa ko taku tino tama e llee ai taku manava. Nau e hiahia iaa koe.”☆

Te manava Jesus

(Mt 1.1-17)

²³ Tesaaia Jesus nikaamata ana heuna raa, ana setau ku matatoru.
Te henua e illoa iaa Ia maa Ia se tama Joseph.

Joseph te tama Heli.

²⁴ Heli te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

Levi te tama Melkai,

Melkai te tama Janai,

Janai te tama Joseph,

²⁵ Joseph te tama Matataias,

Matataias te tama Amos,

Amos te tama Nahum,

Nahum te tama Esli,

Esli te tama Nagai,

²⁶ Nagai te tama Meiat,

Meiat te tama Matataias,

Matataias te tama Semein,

Semein te tama Josek,

Josek te tama Joda,

²⁷ Joda te tama Joanan,

Joanan te tama Risa,

Risa te tama Serubabel,

Serubabel te tama Shealtiel,

Shealtiel te tama Neri,

²⁸ Neri te tama Melkai,

Melkai te tama Adi,

Adi te tama Kosam,

Kosam te tama Elmadam,

Elmadam te tama Er,

²⁹ Er te tama Joshua,

Joshua te tama Elieser,

Elieser te tama Jorim,

Jorim te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

³⁰ Levi te tama Simeon,

Simeon te tama Judah,

Judah te tama Joseph,

Joseph te tama Jonam,

Jonam te tama Eliakim,

³¹ Eliakim te tama Melea,

Melea te tama Menna,

Menna te tama Matataa,

Matataa te tama Nathan,

Nathan te tama David,

³² David te tama Jesi,

Jesi te tama Obed,

Obed te tama Boaz,

Boaz te tama Salmon,

Salmon te tama Naason,

☆ 3.22 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 9.35

³³ Naason te tama Aminadab,
 Aminadab te tama Admin,
 Admin te tama Arni
 Arni te tama Hezron,
 Hezron te tama Peres,
 Peres te tama Judah,
³⁴ Judah te tama Jacob,
 Jacob te tama Isaac,
 Isaac te tama Abraham,
 Abraham te tama Tera,
 Tera te tama Nahor,
³⁵ Nahor te tama Serug,
 Serug te tama Ruu,
 Ruu te tama Peleg,
 Peleg te tama Eber,
 Eber te tama Shela,
³⁶ Shela te tama Kainan,
 Kainan te tama Arpaxad,
 Arpaxad te tama Shem,
 Shem te tama Noah,
 Noah te tama Lamek,
³⁷ Lamek te tama Metusela,
 Metusela te tama Enoch,
 Enoch te tama Jared,
 Jared te tama Mahalalial,
 Mahalalial te tama Kainan,
³⁸ Kainan te tama Enos,
 Enos te tama Seth,
 Seth te tama Adam,
 Adam te tama TeAtua.

4

Jesus e usuhia Satan

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Jesus ni masike mai i te Riva Jordan ma naa mahi TeAitu Tapu, teenaa taakina iloo a Ia TeAitu Tapu raa ki lotu mouku. ² Jesus ni taka i te kina naa ana aso e matahaa, teenaa hanatu iloo Satan no usuusuhia. Inaa aso naa hakkaatoa raa, a Ia ni seai ana kaikai ni kai, teenaa a Ia ni lono i tana hiikai i te hakaoti ana naa aso naa.

³ Teenaa kimee ake Satan peela kuaa Ia, “Kimee maa koena ko te Tama TeAtua, taratara ake ki te hatu nei ki huri no mee ma se haraoa.”

⁴ Tevana iaa Jesus ni hakaake ake peela, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama seelavaa te ora i te haraoa koi.’” ☆

⁵ Teenaa Satan kitoa a ia Jesus ki aruna no hakaari ake i te saaita naa lokoi inaa henua hakkaatoa i te maarama nei. ⁶ Satan kimee ake kuaa Ia, “Nau ma ki kauatu naa mahi nei aa ma naa henua nei hakkaatoa, inaa nohorana nei ni hookina mai hakkaatoa kuaa nau, aa nau elavaa te hookii naa mee nei ki taku tama e hiihai maa nau ki kauake. ⁷ Ki mee maa koe e lotu kuaa nau, nau ma ki kauatu naa mee nei hakkaatoa kuaa koe.”

⁸ Jesus kimee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Koe ki lotu ki TeAriki too Atua, aa koe ku heheuna koi iaa Ia!’” ☆

⁹ Kiotiraa Satan kutaakina a ia Jesus ki Jerusalem no hakatuuria i te taffuu i aruna hakaoti te Hare Tapu, teenaa kimee ake, “Ki mee maa koe

ko te Tama TeAtua, koe ku sopo kilaro. ¹⁰ I te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe.’[☆]

¹¹ Te Laupepa Tapu naa e taratara hoki maa, ‘Naa tama naa ma ki saapai atu ki see pakkuu oo vae i naa hatu.’^{”☆}

¹² Araa Jesus ku mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Koe see haaiteria a koe TeAriki too Atua.’^{”☆}

¹³ Saaita Satan ni oti te usuusuhia a ia Jesus raa, hakataha iloo nottari, i aa ia ma ki ahe ake i teelaa saaita.

Jesus e akonaki te kanohenua

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Ki oti raa Jesus ku ahe hoki ki Galilee, teenaa naa mahi TeAitu Tapu raa ni takkoto iaa Ia. Tana lono ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.

¹⁵ A Ia ni akonaki naa tama raa iloto naa harelotu laatou. Naa tama naa hakkaatoa ni hakannau iaa Ia.

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jesus ni hano ki Nazareth, tana matakaaina ni matua ai. I te Sabat raa, Jesus ni hano kite harelotu, e mee pee koi-ana hanohano i naa Sabat hakkaatoa. Teenaa a Ia ni uru atu notuu iloo imua kippau naa taratara te Laupepa Tapu. ¹⁷ Te laupepa Isaiah, te pure TeAtua raa, ni hookina atu kiaa Ia kippau. Teenaa a Ia ki taaraki te laupepa e rii naa no lave iloo te kina e sissii peelaa:

¹⁸ “TeAitu Tapu TeAtua raa e takoto iaa nau,[☆]

i te aa, iaa nau ni hakamaatinoria TeAtua kihakaea nau te Lono
Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroa.

Nau ni heunatia mai TeAtua kihakaea nau kite henua ki illoa laatou maa
naa tama e karapusi raa ma ki oti ku hakassaoria,

aa naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ma ki kkite;

naa tama e mmaha i te lopo vana hakallika raa ma ki hakattanaria,

¹⁹ aa ki luilui kite henua peelaa maa tessao TeAriki kihakasao
tana kanohenua raa ku tae iho.”

²⁰ Ki oti raa Jesus kuppui te laupepa raa no kauake ki te tama e heheuna i te harelotu naa, teenaa noho iloo ia kilaro. Naa tama hakkaatoa iloto te harelotu naa ni nnoho ka ttoka atu kiaa Ia. ²¹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Te aso nei raa, naa taratara kootou e llono nei ku ttino.”

²² Naa tama naa ni taratara hakanau iloo iaa Ia, aa laatou ni oho i te ttonu ana taratara e kauake. Teenaa kitaratara laatou peelaa, “Te nei sei ki te tama Joseph?”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Nau e iloa maa kootou ma ki kaumai te taratara hakasese e mee peelaa, ‘Te tokta nei, mee soko kkoe ki marooroo koe!’ Kootou ma kitaratara mai hoki maa kootou nilono maa nau ni hakassura naa mahi TeAtua i Capernaum, teenaa, kihakasura hoki ni vana peenaa i taku tino henua nei.” ²⁴ Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: see hai pure TeAtua ma ki haia hakaraaoina naa tama i naa tino henua laatou.[☆]

²⁵ “Hakannoo mai kitaratara atu nau: e maaoni maa ni tammaki iloo naa puruna haahine ni nnoho i Israel itessao Elijah, teenaa kote ssao te vailaa elasi ni too i ana setau etoru ma te vasi, kasura te one e hakamataku i naa matakaaina hakkaatoa.[☆]

²⁶ Tevana iaa Elijah ni see heunatia TeAtua ki se tama peelaa i Israel, sei. Aia ni heunatia ki hano ki te puruna ffine tokotasi e noho i Sarafat i te matakaaina Saidon.[☆]

☆ 4.10 Ps 91.11 ☆ 4.11 Ps 91.12 ☆ 4.12 Deut 6.16 ☆ 4.18 Is 61.1-2 (LXX) ☆ 4.24 Jn 4.44

☆ 4.25 1 Kgs 17.1 ☆ 4.26 1 Kgs 17.8-16

²⁷ “E tammaki naa tama i Israel ni haia te leprosi i te ssao Elisa; tevana iaa ni see hai tama i laatou ni haia no marooroo, teelaa ko Naaman koi, te tama haka Syria.”☆

²⁸ Te saaita naa tama iloto te hare lotu naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo. ²⁹ Naa tama naa ni masike no taakina iloo laatou Jesus kitaha te matakaaina naa. Te matakaaina naa etuu iaruna te tamaa mouna. Jesus nitoa laatou kite tauru te mouna naa, teenaa ilaatou e mannatu maki peesia te tama naa kilaro i te hakattoo ana. ³⁰ Tevana iaa Jesus ni sare koi vaaroto te kuturana naa no hakataha i laatou.

Te tama e tauria te tipua hakallika
(Mk 1.21-28)

³¹ Araa Jesus ku hano ki Capernaum, se matakaaina iloto Galilee, no kaamata te akonaki naa tama raa i te aso te Sabat. ³² Naa tama naa ni massaro iloo i naa akonaki Jesus naa, i te aa itaana raa ni taratara haka maatua iloo. ☆

³³ I te saaita naa raa e mee te tama iloto te hare lotu naa e mee tana tipua hakallika iaa ia. Te tama naa ni tanitani varo peelaa, ³⁴ “Jesus, te tama i Nazareth! Koe e aa i maatou? Koe niau maki taiaa maatou? Nau e iloa iaa koe: koe naa ko te Tama e Tapu e heunatia mai Te Atua!”

³⁵ Teenaa ki huri atu Jesus no nutua te tipua naa, “Ppui toopukua aa koe ku hakataha i te tama naa!” Te tipua naa ni peesia aia te tanata naa kilaro ka hakataha i te tama naa. Tevana iaa te tanata naa ni sei tana vana hakallika ni haia a ia.

³⁶ Naa tama naa hakkaatoa ni oho iloo kataratara sokolaatou peelaa, “Te nei nitaratara peehea e haimahi pe nei? Tama nei e taratara ake hakamaatua kinaa tippua raa, teenaa oo iho lokoi naa tippua raa kitaha.” ³⁷ Naa taratara i naa vana Jesus ni mee raa ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Ki otira Jesus ku masike i te hare lotu naa no hano kite hare Simon. A ia e hanatu peena raa, te hinaona Simon raa e laavea te maki makallii elasi. Teenaa vanaa ke iloo naa tama iloto te hare naa kaa ia ki haia te ffine raa ki marooroo. ³⁹ Jesus ni hano no tuu i te kina te ffine naa e moeraa no nutua a ia te maki raa ki hakataha, teenaa ki hakataha ai te maki naa. Te ffine naa ni masike lokoi i te saaita naa no kaamata te tatata naa kaikai naa tama i te hare naa.

⁴⁰ I te saaita telaa ni suru raa, te henua ni too ake ki Jesus naa tama hakkaatoa teelaa e laavea te kau maki, teenaa Jesus ki haka piri atu ana rima iaruna laatou no malolloo naa tama naa hakkaatoa. ⁴¹ Naa tippua hoki nitau iaaraa tama ilaatou ni kerekereia Jesus ki hakataha, teenaa ki tanitani varo atu naa tippua raa peelaa, “Koe raa ko te Tama Te Atua.”

Tevana iaa Jesus ni huri atu no nutua naa tippua naa ki see taratara, i te aa ilaatou e iloa maa ia ko te Mesaea.

Jesus e hakaia te Lono Taukareka iloto naa hare lotu naa Jew
(Mk 1.35-39)

⁴² I te tahaata te laa aso raa, Jesus ni masike i te taon naa no hano ki te kina see hai tama no noho soko ia. Teenaa ki kaamata te henua te sessee iaa ia. I te saaita laatou ni llave iaa ia raa, laatou ni hai atu ki see hakataha ia ilaatou. ⁴³ Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa kilaatou, “Nau ki hakaia

te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa i aaraa matakaaina hoki, i te nei taku heuna ni heunatia mai TeAtua ki au no mee.”

⁴⁴ Teenaa kisare hakaia Jesus te Lono Taukareka raa i naa hare lotu vaaroto Judea.

5

Naa disaipol mua Jesus

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus e tuu i te kerekere itai te Namo Genesaret, teenaa te henua nikkutu ake kiaa ia ki hakannoo laatou ki naa taratara TeAtua. ² A ia nikitia naa poti e lua raa e soroki i te kerekere i-tai; teenaa e sorokina ake naa taanata haanota teelaa e tuu ka huihui naa kupena laatou. ³ Jesus ni hano no kake ki aruna te poti tokotasi i naa poti naa, teenaa ko te poti Simon. Teenaa vanaake iloo ki Simon ki hakkuutia te poti raa hakamaarie kitai. Araa noho iloo ia i aruna te poti naa ka akonaki te kuturana tama naa. ☆

⁴ I tana saaita ni oti ana taratara raa, mee ake iloo ia ki Simon, “Hakkuutia te poti nei ki te kina e honu, aa kootou ma oo soa naa kupesi naa kupena kootou naa maa see hai ika e mmau.”

⁵ Teenaa ki mee ake Simon, “Te Ariki, maatou ni haanota te poo hakkaatoa, te vana iaa maatou ni see hai ika nilavaa. Aa ki mee koe e vana ma ki pesi naa kupena nei, te nei nau kupesi naa kupena nei.” ☆

⁶ Laatou ni pesi laatou kupena naa no lavaa naa ika laatou e tammaki iloo, te kupena laatou naa ni taupiri ki masae. ☆ ⁷ Teenaa ki arohaki ake naa tama naa ki naa soa laatou i tela poti ki aro ake no tokonaki ki laatou. Naa tama naa ni aro ake no uta naa poti e lua naa no ppii hakaoti ki te ika, naa poti naa ni taupiri ki appuru. ⁸⁻⁹ Simon Peter laatou ma naa taanata haanota naa hakkaatoa ni oho i te kooina naa ika laatou ni pui naa. Saaita Peter nikitia naa ika naa hakkaatoa raa, tuu iloo ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Te Ariki, hakataha iaa nau. Nau setama e mee aku sara.”

¹⁰ Naa hakasoa Simon raa hoki ni oho i te vana laatou nikitia naa, teenaa ko James ma John, naa tama Sebedii. Jesus ki mee ake ki Simon, “Koe see mataku; kaamata i te saaita nei koe ma ki haanota tama.”

¹¹ Teenaa soroki iloo naa poti laatou naa ki uta no tiiake hakkaatoa naa hekau laatou naa ka tautari i Jesus.

Jesus e haia a ia te tama e maki raa no taukareka

(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho iloto te matakaaina tokotasi e mee te tanata e haia te leprosi. Saaita te tanata naa nikitia i Jesus raa, a ia ni hakaleiho atu no tuu ki ana turi imua Jesus ka tani atu, “Te Ariki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

¹³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iaa ia ka mee ake, “Nau e hiihai. Koe ku taukareka!” I te saaita naa loko, te leprosi ni sura i te tanata naa ni seai.

¹⁴ Teenaa ki taratara ake Jesus kiaa ia, “Koe see hakaari ki se tama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te hare lotu raa no mee ki mata ia iaa koe; aa kikitia te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.” ☆

¹⁵ Te vana iaa telono i naa vana Jesus ni mee raa ni toha ki naa kina hakkaatoa, teenaa ki kikutu ake te lopo tama no hakannoo kiaa ia, aa ki haia

laatou ki taukalleka i naa maki laatou. ¹⁶ Tevana iaa Jesus maraa e hakataha no hano lokoi ki naa kina see hai tama raa no taku.

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Ite aso tokotasi Jesus e akonaki naa tama raa, e mee naa Faarisi ma naatisa te Loo ennoho ite kina naa. Naa tama naa ni oomai i naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, Judea aa ko Jerusalem. Naa mahi TeAtua nitakkoto i Jesus, kilavaa Ia temee naa tama e mmakiraa ki malolloo. ¹⁸ E mee naa taanata ni ssau ake te tanata tokotasi i aruna ana moelana, ittama naa seelavaa te sasare. Laatou ni haaite maki hakauru atu te tanata naa kiloto te hare no hakamoe imua Jesus. ¹⁹ Araa nei laatou ni see hai ara, ite hare naa nikkapi naa tama. Teenaa ki saaua laatou te tanata naa ki te taffuu te hare naa no hakahotu te taffuu ka hakatere iho te tanata naa ma ana moelana kiloto ttonu te kuturana tama imua Jesus. ²⁰ Ite saaita Jesus nikite ite haimahi te hakataakoto naa tama naa iaa Ia raa, a Ia ni huri atu no mee ake ki te tanata, “Naasoa, oo haisara raa kuoti te uiia a nau.”

²¹ Teenaa ki kaamata naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te taratara sokolaatou peela, “Teenei ko ai tetama kutaratara iloo pee ko ia ko TeAtua? TeAtua soko Ia koi e lavaa te uii naa haisara!”

²² Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake a Ia peela, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu naa?” ²³ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara kuoti te uiia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ²⁴ Nau e mee ki huri atu peela maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.”

Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Nau e vanaatu kiaa koe, masike, no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

²⁵ Ite saaita naa lokoi, te tanata naa ni masike imua naa karamata naa tama naa hakkaatoa no too ana moelana raa ka sare hakanau i TeAtua kitana hare. ²⁶ Te kanohenua naa hakkaatoa ni oho, naa tama naa ni mattaku ka taratara hakanau i TeAtua peela, “Teenei ni vana hakallee mouri iloo maatou e kkite i te aso nei.”

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Kiotiraa, Jesus kuuru kihaho te hare naa nokite ite tama e aoao naa takis e noho iloto tana hare e heheuna, tana inoa ko Levi. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.” ²⁸ Levi ni tiiake ana mee naa hakkaatoa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁹ Teenaa Levi nipena tanakaikai elasi maa Jesus itana hare. E tammaki iloo naa tama e aoao naa takis ma aaraa tama hoki ni arumia ake Levi ki te kaikai naa. ³⁰ E mee naa Faarisi ma aaraa tisa naa Loo teelaa e ffai i te kaavena naa Faarisi naa ni hai ake ki naa disaipol Jesus, “Ai kootou ekkai ai ka unu hapapaa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara?”[☆]

³¹ Jesus ki mee ake, “Teelaa seai ko naa tama see mmakiraa e kaavea no mmata i te tokta, teenaa ko naa tama are e mmaki. ³² Nau ni see au nossee kinaatama e mannatu maa laatou ettonu lokoi. Seai. Nau niau nossee kinaatama haisara, kiffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.”

Naa taratara i te hapakakuu see kai
(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

☆ 5.30 Lk 15.1-2

³³ E mee naa tama ni mee ake peelaa ki Jesus, “Naa disaipol John raa maraa e hakapakuu ka taku, e mee pee ko naa disaipol naa Faarisi raa hoki; oo disaipol raa iaa e kkai koi ka unu.”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ma ki lavaa te tiiake kootou naa tama teelaa niarumia kite kaikai tetakarua e aavvana hoou raa kinnoho seekkai ite saaita tetanata e aavanaraa koinoho ma laatou? Seelavaa iloo! ³⁵ Tevana iaa te aso raa makitae mai, teenaa tetama e aavana hoou naa maki hakataharia ilaatou; inaa aso naa raa laatou maki hakapakuu seekkai.”

³⁶ Jesus ni haka ake hoki te parapolo e mee peelaa: “See hai tama e ssae te tapaa maro hoou kippoo nottui kite maro tuai. Ki mee a ia e mee peenaa raa, te maro hoou naa maki saaea a ia, aa te tapaa maro hoou naa ma ki see matamata laaoi ma te maro tuai naa.

³⁷ “Aa see haitama hoki eutu te wain hoou raa kiloto naa paeke eppena ki naa kiri tuai naa sipsip, ite aa te wain hoou naa ma kippuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoou naa maki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. ³⁸ Te wain hoou raa ki utuhia kiloto naa paeke eppena ki naa kiri hoou naa sipsip. ³⁹ See hai tama ma ki hiiunu te wain hoou i tana saaita ku oti te unu te wain tuai. Te tama naa ma ki mee peelaa, ‘Te wain tuai raa e taukareka iaa.’”

6

Jesus ko TeAriki te Sabat (Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Teenaa ana disaipol raa ni kaamata te hakihiaki naa hua “wit” raa ka mmiri ki naa rima laatou no kkai naa hua. ² Teenaa ki mee ake aaraa Faarisi peelaa kilaatou, “Ai kootou e haia ai kootou naa vana naa Loo raa e ppui i te aso te Sabat?”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te laupepa i te vana David ma naataanaata ettaka ma ia raa ni mee ite saaita laatou ni hiikkai?”

⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu Te Atua raa no too naa haraoa e hakatapu ki Te Atua raa no kai, aaraa kauake iloo naa haraoa naa ki naa taanata raa hoki kikkai. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa. Naa maatua raa koi e lavaa te kkai.”

⁵ Jesus ki ttao atu hoki, “Te Tama te Henua raa ko TeAriki te Sabat.”

Te tama e mee tana rima e mmate (Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ I telaa Sabat raa, Jesus ni hano kiloto te hare lotu naa Jew raa no akonaki naa tama raa i naa taratara Te Atua. Teelaa se tanata e mmate tana rima hakamaatau e noho hoki i te kina naa. ⁷ E mee aaraa tisa naa Loo laatou ma aaraa Faarisi ni sessee ara maki hakasara sevana maa Jesus, teenaa kitaratara haaeoina laatou. Naa tama naa ni tokatoka seemuu ki mmata laatou, ki mee maa Jesus e huri no haia a ia te tanata naa no taukareka i te aso te Sabat. ⁸ Tevana iaa Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake ia ki te tanata naa, “Masike aa koe ku au notuu imua.” Te tanata naa ni masike notuu iloo i te kina naa. ⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Nau e vasiri atu ki kootou: Naa Loo taatou raa e taratara ma se aa ettana ki haia taatou i te aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, sei, ki haia hakallikaina te tama naa? Ki hakaora telaa tama ki ora, sei, ki taa te tama ki mate?” ¹⁰ Jesus ku ttoka atu ki laatou hakkaatoa;

teenaa vanaake iloo ki te tanata naa, “Ffora too rima.” Te tanata naa ki ffora tana rima, teenaa tana rima ni taukareka hoki.

¹¹ Naa Faarisi ma naa tisa naa niporeppore i naa lloto laatou, teenaa ki kaamata laatou te taratara soko laatou ma se vana peehea laatou ki haia laatou Jesus.

Jesus ku hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Te saaita naa raa, Jesus ni hano ki aruna te mouna raa no mee ki taku Ia, a Ia ni noho tana poo hakkaatoa ka taku ki TeAtua. ¹³ I te tahaata raa a Ia ni aru ake ana disaipol raa kiaa Ia, teenaa hiri iloo Ia tana taka sinahuru maa te takarua naa tama ki heheuna ma Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia ma ni aposol. Teenei naa inoa laatou:

¹⁴ Simon ttama ni taapaa Jesus ki Peter,

Andrew, taina Peter,

James,

John,

Philip,

Bartolomiu;

¹⁵ Matthew,

Thomas,

James, te tama Alpius,

Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,

¹⁶ Judas, te tama James,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e akonaki naa tama ka hakamasike naa maki

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesus ni ahemai i te mouna ma ana aposol no tuu iloo i te kina e taahora ma te lopo disaipolaana. E tammaki naa tama i naa matakaaina i Judea, Jerusalem, aa ma naa matakaaina ettuu itai pee ko Tyre ma Saidon ni kkutu ake i te kina naa. ¹⁸ Naa tama naa ni oo ake no hakannoo kiaa Ia aa ki uiia naa maki laatou. Naa tama e tauria naa tippua hakallika raa hoki ni oo ake, naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. ¹⁹ Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni mee ma kippaa naa rima laatou i te haitino Jesus, i teelaa ni mahi raa e ssura mai iaa Ia, teelaa e mee ai laatou no taukalleka.

Te tiputipu te hiahia ma te tiputipu te aroha

(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesus ni ttoka ki ana disaipol no mee ake,

“Kootou naa tama e nnoho hakaaroa, kootou ki hakafiaffia;

te Nohorana TeAtua raa se kina kootou!

²¹ Kootou naa tama e hiikkai i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku pposu!

Kootou naa tama e ttani i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku kkata!

²² “Kootou ki fiaffia i te saaita te henua elotoffaaeo i kootou, e hakakkee kootou, e sasakkiri i kootou, aa e taratara maa kootou ni tama e hakallika, teenaa maa i kootou ettaka ma te Tama te Henua!✠ ²³ Naa tippuna naa tama naa ni hakasura hoki te tiputipuna naa ki naa pure TeAtua imua. Kootou iaa ki fiaffia i te saaita naa vana naa e ssura. Kootou anu ka fiaffia, i naa tuuhana kootou e llasi raa e takkoto mai i te lani.✠

²⁴ “Tevana iaa kootou naa tama e hai hekau i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i te ssao kootou ni noho hakaraaoi raa kulaka!

²⁵ Kootou naa tama ekkai kapposu i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i kootou ma ki oti ku hiikkai!

Se hakallika peehea iloo ma ki sura i kootou naa tama e kkata i te saaita nei; kootou ma ki ttani hakaaroa!

²⁶ “Kootou naa tama teelaa etarataraina te henua ma nitama e taukalleka raa, kootou ma ki haia hakallikaina iloo;

i te aa inaatippuna naa tama naa nitaratara hoki peenaa inaa pure kaillesesi imua.

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Nau e vanaatu ki kootou naa tama e hakannoo mai kiaa nau: manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou, sosorina taukareka ki naa tama e lotoffaaeo i kootou, ²⁸ taratara hakaraaoi ki naa tama e taratara hakallika i kootou; kootou taku ki TeAtua ki tokonaki ki naa tama e sosorina hakallika ki kootou. ²⁹ Ki mee too vasi kauae e paakia se tama, huri atu telaa kauae ki paakia hoki; ki mee tookkahu e matorura e toa se tama, tiake te tama naa ki too hoki tookkahu vare. ³⁰ Hookii niaa enoho ma koe ki naa tama e kainnoo atu, aa ki mee maa se tama ni too tana mee iaa koe, koe see mee ma ki hakaheha atu too mee naa. ³¹ Te tiputipu kootou e fiffai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama.✧

³² “Ki mee maa kootou e manava laaoi koi ki naa tama e manava laaoi i kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e sosorina peenaa! ³³ Ki mee maa kootou e sosorina taukalleka koi ki naa tama e sosorina taukalleka ki kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa! ³⁴ Aa ki mee maa kootou e hookii koi ki naa tama teelaa e illoa kootou ma ki oti koi kootou ku ahe no too naa mee kootou naa raa, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa!

³⁵ “Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo ma kootou; hookii too mee ki telaa tama, aa koe ki see mee ma ki suia oo mee naa. Teenaa te tuuhana kootou raa ma kilasi, aa kootou ma ki haia ma ni tamalliki TeAtua i Aruna. I te aa iaa la e haia hakaraaoi a la naa tama e sosorina hakallika aa ma naa tama haisara. ³⁶ Kootou ki manava aroha i telaa tama, e mee koi ma ko te Tamana kootou raa e sura te manava aroha.

See hakatonutonu telaa tama

(Mt 7.1-5)

³⁷ “Kootou see hakatonutonu telaa tama, ki see hakatonutonu TeAtua i kootou; kootou see taratara haaeo i telaa tama, ki see taratara haaeo ina hoki kootou; kootou ki see maanaturia kootou naa haisara aaraa tama e ppena ki kootou, ki see maanatu TeAtua hoki i naa haisara kootou.

³⁸ Hookii too mee ki telaa tama, teenaa TeAtua ma ki hookii atu too mee. Maaoni, naa mee hakkaatoa kootou e ssee raa ma ki hakatau atu ki takkoto i naa rima kootou. Te kooiina kootou e hookii ki telaa tama raa, teenaa ko te kooiina TeAtua ma ki hookii atu ki kootou.”

³⁹ Teenaa ki hakahea ake Jesus te parapol nei, “Te tama e ppuni ana karamata raa see lavaa te hakattaki telaa tama e ppuni hoki ana karamata, ilaaua ma kileiho hakapaa kiloto se rua.✧ ⁴⁰ See hai tama

e akonakina e laka i aruna tana tisa, tevana iaa i te saaita naa akonaki naa ku hakaoti atu kiaa ia raa, a ia ma ki mee pee ko tana tisa.✠

⁴¹ “Koe etokaria ai koe te kerekere emmau i te karamata tootaina, aa koe iaa see anaana i te kunaaroto laakau emmau i tootino karamata? ⁴² Peehea oo vanaake ki tootaina, ‘Taina, kau ki pisia te kerekere emmau i tookaramata,’ aa tootino iaa seekite i te kunaaroto laakau emmau i tookaramata? Koe setama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau emmau i tootino karamata raa imua, teenaa ki kite koe hakaraaoi te pisia te kerekere emmau i te karamata tootaina.

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ “Telaakau esomo taukareka raa see hua hakallika, emee pee kotelaakau esomo hakallika raa see hua taukareka. ⁴⁴ Naa laakau hakkaatoa e ilotia inaa kaikai laatou e ppesi; naa hua ‘fig’ raa see hakia inaa laakau tuitui, aa naa hua ‘grape’ raa see hakia inaa tuna essomo i te vao.✠ ⁴⁵ Tetama esosorina taukareka raa e hakasura tetiputipu e taukareka teelaa etakoto iloto tana hatumanava; tetama esosorina hakallika raa e hakasura tetiputipu hakallika teelaa etakoto iloto tana hatumanava. Ite aa, naataratara tetama e pesi raa, e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava.✠

Te takarua e hakatuu naa hare laaua

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ “Ai kootou ekannaa ai iaa nau peelaa, ‘Te Ariki, Te Ariki,’ aa kootou iaa see haia kootou aku vana e taratara atu? ⁴⁷ Nau ku hakaari atu inaa tiputipu tetama teelaa e au kiaa nau no hakannoo katautari ki aku taratara. ⁴⁸ Tetama naa emee ma setama e hakatuu tana hare, ekeri iloo kilaro no hakatuu anapou raa kiaruna te ppaa ilaro. Saaita tetta raa ni hakaffuta nollohi mai te matapeau raa, tana hare naa nituu makattau koi, i te hare naa ni hakatuu hakaraaoi. ⁴⁹ Te tama e hakannoo koi aa see tautari ki aku taratara raa, te tama naa emee ma setama e hakatuu tana hare raa i aruna te kerekere e parapara; saaita tetta raa ni llohi atu ki tana hare raa, te hare naa ni sina no maseu hakkaatoa.”

7

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.5-13)

¹ Te saaita Jesus nioti te kauake naataratara nei ki naa tama raa, masike iloo ia no hano ki Capernaum. ² Teelaa se hakamau naa soldia i Rome raa enoho i te kina naa. Te hakamau naa emee tana poe, e lee ai tana manava, e maki aa e taupiri koi ki mate. ³ Te saaita te hakamau naa nilono inaa vana Jesus e mee raa, heunatia iloo ia aaraa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo no vanaake ki Jesus ki hanake no haia tana poe raa ki marooroo. ⁴ Naa tama naa ni oo atu no mee ake ki Jesus, “Koe e tau te au no haia te vana te hakamau nei e mee atu. ⁵ Te hakamau nei se tama e hiihai ki maatou naa Jew, aa te nei ko ia nei ni hakatuu te hare lotu maatou.”

⁶ Teenaa ki masike Jesus no hano ma naa tama naa. I tana saaita nitaupiri atu kite hare te hakamau raa, te hakamau naa ni heuna atu anasoaraa ki vanaake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, koe see mee maki hakanaenae koe maki au iloo koe kitaku hare. Nau see tau te hakauru tetama peenaa pee ko koe kiloto taku hare, ⁷ iaa nau hoki see tau te hanatu taku tino kiaa koe. Taratara mai koi, aa taku poe raa

kumarooroo. ⁸ Nau hoki emee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau emee naa soldia e heheuna ilaro aaku. Takusaaita emee ake ki te soldia raa peelaa, 'Tere!', te soldia naa ma ki hano; aa takusaaita emee ake ki telaa tama peelaa, 'Tere mai!' te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, 'Haia te heuna nei!' te heuna naa ma ki haia te tama naa."

⁹ Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia ki te kuturana tama e oo ake vaamuri ana naa no mee ake, "Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa e lotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei!"

¹⁰ Naa tama ni heunatia ake te hakamau naa niahe no k kite maa te poe raa ku marooroo.

Jesus e hakaora te tama te puruna ffine

¹¹ Kimurikoi raa Jesus ni masike no hano ma ana disaipol aa ma te kuturana tama e tammaki ki te matakaaina ettapa ma ko Nain.

¹² I tana saaita nitaupiri ki uru atu kiloto te matakaaina naa raa, teelaa ni tama raa e ssau ake te tama e mate ka oo iho ki taha. Te tama e mate naa ko te tama tokotasi koi te puruna ffine e noho i te kina naa. E tammaki iloo naa tama i te matakaaina naa ni sassare ake ma te ffine naa. ¹³ Saaita TeAriki ni kite iaa ia raa, tana manava ni lee iloo iaa ia, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa ki te ffine, "Koe see tani." ¹⁴ Araa sare atu iloo Ia no paa tana rima ki naa moelana te mate naa, teenaa ki ttuki ai naa tama e ssau te tama e mate naa. Jesus ki mee ake, "Taupeara! Nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!" ¹⁵ Te tama ni mate naa ni masike no noho iloo ki aruna ka hai taratara, teenaa hakahea atu iloo Jesus te tama naa ki tana tinna.

¹⁶ Naa tama naa ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau peelaa i TeAtua, "Te pure hakamaatua raa ku taka iloto taatou. TeAtua ku tae mai ki hakasao tana kanohenua!"

¹⁷ Te lono i Jesus nei ni tere vaaroto Judea ma naa matakaaina ettuu taupiri atu.

Jesus laaua ma John te Baptis

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Saaita naa disaipol John raa ni taratara ake kiaa ia i naa vana nei raa, John ni aru te takarua i ana disaipol, ¹⁹ no heunatia ki oo ki TeAriki no vasiri ake peelaa, "Teenaa ko koe naa te tama John ni taratara maa kioti ku au? Aa ki mee seai, maatou ki ttari ki telaa tama?"

²⁰ Araa teenaa, oo atu iloo te takarua naa ki Jesus no vasiri ake peelaa, "Maaua e heunatia mai John te Baptis ki vasiri atu, ma ki mee ma te nei ko koe nei teelaa ni taratara ia ma ki oti ku au. Seai? Maatou ki ttari ki telaa tama."

²¹ I te saaita naa raa Jesus ni hakamasike telopo tama e laavea te kau maki hakkaatoa; naa tama e tauria naa tippua hakallika raa ni haia a Ia no taukalleka, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou e haia a Ia no k kite. ²² Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki te takarua ni heunatia ake John, "Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua ni k kite aa naa vana koorua ni lono:

naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku k kite,
naa tama see lavaa te sassare raa ku lavaa te sassare,
naa tama e haia te leprosi i naa haitino laatou raa ku taukalleka,
naa tama e ppuni naa kautarina laatou raa ku lono,
naa tama e mmate raa ku hakaoratia no ora,
aa naa tama e nnoho hakaaroa raa ku lono i te Lono Taukareka TeAtua. ☆

²³ Naa tama see nnapa te tautari mai kiaa nau raa, laatou ki fiafia!”

²⁴ Saaita naa tama ni heunatia ake John nia heraa, Jesus ni huri notarata ake kite kuturana tamaraa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu maa setama pee-hea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki k kite maa setama e matana enae, e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri tematani? ²⁵ Eaa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki k kite ma setama euru kinaa hekau etaavi mmaha? Seai hoki. Naa tama euru kinaa hekau etaavi mmaha raa teenaa ko naa tama ennoho i naa hare naa tuku! ²⁶ Kootou taratara mai, teelaa setama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa iteenaa kote pure TeAtua? Uee, aa nau kutarata atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ²⁷ Ite aa, iteelaa ko John raa nitarataraina iloto te Laupepa Tapu: ‘TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aau, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.’ ²⁸ Nau e vana atu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei e takoto hakamaatua i aruna John, tevana iaa tetama see ilotia iloo ma setama iloto te Nohorana TeAtua raa e noho hakamaatua i aruna John.”

²⁹ Te henua hakkaatoa, hakapaa ma naa tama e aoao naa takis, ni llono i naa taratara nei; teenaa kolaatou naa ni tautari ki naa taratara TeAtua e mee ake. Naa tama naa ni too te hakaau tapu raa i John. ³⁰ Naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa iaa ni see fiffai ki te ara TeAtua ni hiihai maa laatou ki tautari; naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakaau tapu ina John. ³¹

Jesus kuttatu hoki, “Nau kitaratara maa naa tama ennoho i te maarama i te ssao nei e tiputipu peehea? ³² Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peelaa, ‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue!

Maatou ni huahua hakaaroa atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

³³ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakaupaku peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’

³⁴ Saaita te Tama te Henua ni au raa, a ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei setama e kaikai vvere aa e unuunuvvere; teenei setama e vaisoa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ ³⁵ Tevana iaa naa tama e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

Jesus i te hare Simon te Faarisi

³⁶ Te Faarisi tokotasi niaru ki Jesus ki hanake nokkai laaua itana hare, teenaa Jesus ni hanatu kitana hare raa no noho kikai.

³⁷ Ite saaita naa raa, teelaa se ffine hai huri raa e noho i te matakaaina naa. Itana saaita nilono maa Jesus ekai i te hare te Faarisi raa, hanake iloo kite hare naa ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha. ³⁸ Te ffine naa ni hanake no noho tokoreirei iloo imuri Jesus, i te kina ana vae, no tani ka hakatere iho ana reimata ki aruna naa tapuvae Jesus, ka hakaupaku ki ana luru. Araa suru atu iloo no vaisoni naa tapuvae Jesus ka aamosi ki te kaakaa. ³⁹ Saaita te Faarisi raa ni kite i tevana te ffine naa e hairaa, a ia ni taumaruu peelaa, “Ki mee maa teenei se pure maaoni TeAtua, a ia ni iloa maa teenei se ffine peehea nei e kapakapa iaa ia; a ia ni iloa maa teenei se ffine haisara!”

⁴⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Simon, nau e mee taku taratara ki kauatu kiaa koe.”

Simon ki hakaake ake, “Taratara mai, taku tisa nei.”

⁴¹ Jesus kukaamata peelaa, “Teelaa setakarua taanata nitoo mane i te hakamau tokotasi, tetanata tokotasi etoo anasehua erima, aa telaa tanata e too ana huitaarau e rima. ⁴² Araa nei te takarua naa ni see hai mane ki suia laaua naa mane te hakamau naa. Te hakamau naa ni aroha ilaaua, teenaa mee ake iloo kilaaua ki see suia ana mane. Aa teenaa, ko ai te tama i te takarua naa ma ki lee iloo tana manava i te hakamau naa?”

⁴³ Simon kimee ake, “Nau maanatu ma kotetama nitoo ana mane e tammaki.”

Jesus kimee ake, “Simon, too maanatu naa etonu.” ⁴⁴ Teenaa hakatahuri iloo Jesus ki te ffine raa ka mee ake peelaa ki Simon, “Koe e kite i te ffine nei? Nau ni uru mai kiloto too hare nei, aa koe ni see hai vai ni kaumi ki huihui aku vae. A ia iaa ni huihuia a ia aku vae ki ana reimata, araa hakapakupaku iloo ki analauru. ⁴⁵ Itaku saaita ni auaa, koe ni see purepure mai ka vaisioni taaua, aa te ffine nei iaa ni kaamata iloo te vaisioni peenaa iaku tapuvae itaku saaita ni uru mai kiloto too hare nei. ⁴⁶ Takupisouru ni see mumurua a koe kite ssunu, aa aku tapuvae iaa e aamosia hakkaatoa te ffine nei ki te kaaka manoni. ⁴⁷ Nau ku vanaatu kiaa koe, te lee te manava te ffine nei iaa nau e huri ake peelaa maa ana haisara e tammaki naa kuoti te uiia hakkaatoa TeAtua. Tetama teelaa seai ana haisara maaoni ni uiia TeAtua raa, te hiihai te tama naa iaa nau ma ki see lasi.”

⁴⁸ Teenaa ki huri Jesus no mee ake ki te ffine, “Oo haisara e uiia a nau.”

⁴⁹ Naa tama e nnoho i te kina naa ku kaamata te taumaruu iaa ia, “Teenei se tama peehea nei e mee maa ia e uiia naa haisara?”

⁵⁰ Teenaa kimee ake Jesus ki te ffine, “Koe nei kusao ia a koe elotu iaa nau; aa tere ma telaoi TeAtua.”

8

Naa haahine e ttaka ma Jesus

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano no hakaake te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua raa vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa tamaa matakaaina. Tanataka sinahuru maa ttakarua disaipol raa ni oo laatou. ² E mee hoki naa haahine ni mmaki aa naa haahine ni tauria naa tippua, teelaa ni haia Jesus notaukalleka, ni oo laatou hakapaa. Teenaa ko Mary (te ffine nitaapaa ma ko Magdalene), te ffine ni hanaa naa tippua e hitu iaa ia; ³ Joana, te aavana Kusa, tetama eroorosi naa mee tetuku Herod; Susana; aa ma telopo haahine hoki teelaa ni hookii naa tinomee laatou ki tokonaki atu ki Jesus ma ana disaipol.✧

Te taratara i te tama e pesipesi naa hua ‘wit’ (Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ E tammaki iloo naa tama i naa matakaaina i te kina naa ni kkutu ake ki Jesus, teenaa ki kauake Jesus te taratara nei:

⁵ “Teelaa setanata ni hano no pesipesi ana hua wit. I tana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena naa raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna tesaarena katakatakamia, kallee ake naa manura no kaaina.

⁶ Araa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, aa i te saaita naa hua wit naa ni kaamata te ssomo ake raa, naa wit naa ni mmate koi, i te kerekere raa e pakupaku. ⁷ Araa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no uuhia ka mmate. ⁸ Araa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka;

✧ 8.3 Mt 27.55,56; Mk 15.40,41; Lk 23.49

naa 'wit' naa nissomo hakaraaoi iloo noppesi naa kaikai laatou, te 'wit' tokotasi e tau tana lau i naa hua."

I tana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake ki laatou, "Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!"

Te hakataakoto te parapol
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake ki Jesus ki illoa laatou maa te parapol raa e mee maa eaa. ¹⁰ Jesus ki mee ake, "Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana TeAtua raa, te nei e kauatu nau ki kootou, aa ki aaraa tama iaa, nau e taratara ki naa parapol.

'Niaaina maa laatou e ttoka, laatou ma ki see kkite, niaaina maa laatou e hakannoo, laatou ma ki see massaro.'☆

Te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi naa hua 'wit'
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ "Te parapol raa e mee maa: naa hua raa, teenaa ko naa taratara TeAtua. ¹² Naa hua ni maaoha vaaruna te saarena raa, teenaa ko naa tama ellono inaa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia aia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou, kipuuia naa tama naa ki see lotu aa ki see hakassaoria laatou TeAtua no ora.

¹³ "Naa hua ni maaoha ki aruna te korohatu raa, teenaa ko naa tama ni fiafia i te llono ana laatou i naa taratara TeAtua, araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa nilotukoi i te tamaa saaita, aa i te saaita laatou ni usuusuhiaria raa, naa taratara naa ni tiiake koi laatou.

¹⁴ "Naa hua ni maaoha vaaroto te vaotititai raa, teenaa ko naa tama nillono inaa taratara TeAtua, tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa mannatu see ttonu laatou, naa hekau laatou, aa ma naa taffao laatou i te maarama nei. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou.

¹⁵ "Naa hua ni maaoha ki te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama nillono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ki tautari laatou ki naa taratara naa. Naa tama naa ma ki tauhia laatou peenaa naa taratara naa ki sura te tiputipu e taukareka raa i naa ora laatou.

Te parapol i te lamu e ura
(Mk 4.21-25)

¹⁶ "See haitama e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete, sei maa e hakatuu kilaro te ssoa. Te tama raa e hakatuu are tana lamu raa ki aruna se mee ki kkite aaraa tama i naa uru ake laatou kiloto te hare.☆

¹⁷ "Naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanu raa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama.☆

¹⁸ "Teenaa kootou ku mmata ki hakannoo hakaraaoi iloo kootou; te tama nikauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa te tama sei ana mee nikauake TeAtua raa iaa, naa mee iloo ni maanatu ia maa ni mee aana raa, ma ki toa iaa ia."☆

Naa taaina aa ma te tinna Jesus
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Naa taaina Jesus ma tana tinna raa ni oo ake ma ki mmata laatou i Jesus, araa nei laatou ni see ssao atu kiaa Ia, i te kina naa ni kkapi i te tama.

²⁰ Teenaa ki mee ake te tama tokotasi peelaa ki Jesus, "Too tinna ma oo taaina raa e ttuu mai i haho ki mmata laatou iaa koe."

☆ 8.10 Is 6.9-10 (LXX) ☆ 8.16 Mt 5.15; Lk 11.33 ☆ 8.17 Mt 10.26; Lk 12.2 ☆ 8.18 Mt 25.29; Lk 19.26

²¹ Jesus ki mee ake kilaatou, “Takutinna ma akutaaina raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua.”

Jesus e tiinai te matani
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Ite aso tokotasiraa, Jesus ni vanaake peela ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei.” Teenaa kkake iloo laatou i te poti tokotasi no tere. ²³ Ite saaita laatou koi tere raa, Jesus ni hakatipe no moe. Teenaa kittiri iloo laatou te matani e lasi. Te poti laatou naa ni kaamata te utuhia no taupiri laatou ki appuru. ²⁴ Naa disaipol naa ni ffano i Jesus no mee ake, “TeAriki, TeAriki! Taatou ka malle!”

Jesus ni masike no varo ake iloo ki te matani ma te peau raa ki ttuku. Te matani raa ni ttuku no marino kkii iloo te moana. ²⁵ Teenaa ki mee ake ia ki ana disaipol, “Kootou e lotu peehea?”

Naa tama naa ni oho iloo ka taratara soko laatou, “Teenei se tama peehea, ma te matani ma naa peau raa ki tuku ki ana vana?”

Te tanata e tauria naa tippua e haia Jesus no taukareka
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni tere no tae iloo ki te matakaaina Gerasa, i telaa vasi te namo Galilee. ²⁷ Te saaita Jesus ni sepu iho no hano ki uta raa, e mee te tanata i te matakaaina naa, e tauria naa tippua, ni hanake no ttiri iaa ia. Te tanata nei ku rooroa iloo i ana sasare hua katakavao; a ia e moemoe peenaa inaa kava. ²⁸ Itana saaita nikite i Jesus raa, a ia ni kappisi ana varo no hakaleiho atu kimua Jesus no tanitani varo atu peela, “Jesus, te Tama TeAtua i-Aruna! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!” ²⁹ A ia e tani atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.

Te tanata naa ni tauria te tipua hakallika i te lopo saaita, aa niaaina maa ia ni saisaitia peenaa ana rima ma ana vae ki naa seni raa, naa seni naa e mossia koi a ia no tere kina a ia te tipua naa ki loto mouku.

³⁰ Jesus ki vasiri ake, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’,” i te aa iaa ia e tauria te lopo tippua. ³¹ Naa tippua naa ni ttani atu ki Jesus ki see peesia laatou ki te rua e hotu iloo ki laro ka poouri tanutanu.

³² Teelaa ni poi e tammaki e ttuu ka kkai i te vasi te mouna. Naa tippua raa ni ttani ake ki Jesus ki tiiake laatou ki oo no tau i naa poi, teenaa ki tiiake ai laatou ka oo. ³³ Naa tippua raa ni hakattaha i te tanata naa no tau i naa poi, teenaa ffuro iloo naa poi raa hakkaatoa ki te hakattoo ana te mouna raa ki loto te namo no malle.

³⁴ Naataanata e roorosi naa poi naa nikkite i te vana ni mee nei, teenaa ki ffuro laatou no hakatere telono raa ki naa tama te matakaaina naa ma naa tama e nnoho i naa tautaha te matakaaina naa. ³⁵ Te henua ni oo ake no mee kimmata laatou i te vana e hakasura naa. Te saaita laatou ni tae ki Jesus raa, laatou nikkite i te tanata teelaa ni tauria naa tippua raa e noho ma Jesus. Te tanata raa kutara tanamaro aa kuatamai hoki. Naa tama naa ni mattaku hakkaatoa. ³⁶ Naatama nikkite i te vana ni mee naa ni taratara ake i te ara te tanata naa ni haia Jesus no taukareka. ³⁷ Naa tama i te matakaaina naa ni ffuri no vanaake iloo ki Jesus ki hakataha i laatou, i laatou ni mattaku hakallika iloo. Teenaa kake iloo Jesus ki loto te poti raa no hano. ³⁸ Te tanata ni haia Jesus no taukareka raa ni hanake no vanaake ki Jesus ki oo laaua.

Araa nei a ia ni heunatia Jesus ki hano, ka mee ake Jesus peela kiaa ia,

³⁹ “Tere ki too hare no taratara i too vana ni haia TeAtua.”

Teenaa hano iloo te tanata naa no sare taratara vaaroto te matakaaina naa i tana vana ni haia Jesus.

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ite saaita Jesus ni ahe hoki ki Galileeraa, naatama itekina naa nioo atu no pureppure laatou, ilaatou hakkaatoa nittariatu kiaa Ia.

⁴¹ Teenaa sura atu iloo te tanata ettapa ma ko Jairus; a ia naa se hakamau te hare lotu itekina naa. Te tanata naa ni hanatu no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake ki Jesus ki hanake ki tana hare, ⁴² i tana tamariki ffine koi tokotasi, ana setau e sinahuru maa rua, ku taupiri ki mate.

I te saaita Jesus ni sare atu ki te hare raa, te henua ni muimui ake kiaa Ia.

⁴³ Iloto te kuturana tama naa raa, teelaa see ffine e tere tana ttoo peenaa, teenei kulava ana setau e sinahuru maa rua. Ana mane ni oti hakkaatoa kinaa tokta, tevana iaa nisee haitama nilavaa te haia a ia no taukareka.

⁴⁴ Te ffine naa ni hanake ma te kuturana raa vaamuri Jesus no kaapaa ia te ttapa te maro Jesus, teenaa tanattoo ni motu hua lokoi ite saaita naa.

⁴⁵ Jesus ki vasiri, “Teelaa ko ai te tama e kapa mai kiaa nau?”

Naatama raa nisee illoa hakkaatoa, teenaa kimee ake Peter, “Te Ariki, te henua e muimui atu hakkaatoa i oo vasi.”

⁴⁶ Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa, “Teelaa se tama raa e kapa mai kiaa nau. Nau e iloa iteelaa ni mahiraa e maffana iaa nau.” ⁴⁷ Saaita te ffine naa ni illoa maa ia kuilotiaraa, a ia ni porepore itana matakau. Teenaa hanatu iloo ia no pesi kilaro imua inaavae Jesus. Araa taratara ake iloo ki Jesus, imua naatama naa hakkaatoa, itana vana nikkapa ai kiaa ia, aa iaa ia ni taukareka lokoi ite saaita naa. ⁴⁸ Jesus kimee ake kiaa ia, “Takutama, ko nei kutaukareka ia koe emau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi.”

⁴⁹ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi ite hare Jairus raa ku tae ake no vanaa ke ki Jairus, “Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaa ke koe ki te Tisa naa ki au.”

⁵⁰ Araa nei Jesus ni lono i naa taratara ake te tama naa ki Jairus, teenaa kimee ake Ia peelaa ki Jairus, “Koe see matakau; taaohi manava iaa nau, aa too tamariki ffine naa ku taukareka.”

⁵¹ Ite saaita laatou nittae atu ki te hare raa, Jesus ni toa koi a Ia Peter, John, James, aa naa maatua te tamariki raa ka oo laatou kiloto te hare. Naatama raa iaa ni haia a Ia kittuu ihaho. ⁵² Naatama itekina naa kummate hakaoti te ttani ite tamariki ffine naa. Teenaa kimee ake Jesus, “Kootou see ttani; te tamariki naa see mate, a ia e moe koi!”

⁵³ Naatama naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa ia, ilaatou ni illoa maa te tamariki raa ku mate. ⁵⁴ Jesus kitaaohi te rima te tamariki raa no kannaa iaa ia, “Takutama, masike ki aruna!”

⁵⁵ Te tamariki naa ni ora hoki no masike ki aruna ite saaita naa lokoi. Teenaa vanaa ke iloo Jesus ki naatama naa kikauake nikaikai maa te tamariki raa ki kai. ⁵⁶ Naa maatua te tamariki raa ni llee naa mouri laaua, tevana iaa Jesus ni mee ake kilaaua ki see taratara ki se tama itana vana e mee nei.

9

Jesus e heuna tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki oo
(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

¹ Ite aso tokotasiraa, Jesus ni aru ake tana sinahuru maa te takarua disaipol, teenaa uii atu iloo naa mahi Te Atua kilaatou, kilavaa laatou te hanahana naa tippua aa kilavaa laatou hoki te uii naa maki. ² Teenaa

heunatia iloo Ia naa tama naa kioo no hakahea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua aa ki hakamasike naa tama e mmaki. ³ A Ia ni taratara ake peela kilaatou, “Tesaaita kootou e oora, kootou seai naamee kootou eppiki maa nitokotoko, nipaekahaohao hekau, nikaikai, ni mane, aa ma nissao naakkahu kootou.”[☆] ⁴ Naahare kootou etoa kinnoharaa, kootou kunnohotonu inaharenaa kitae kitessao kootou emassike ite matakaaina naa kioo. ⁵ Aa kimee naatama te matakaaina naa see hiihakanoo ki kootou, kootou kutiake te matakaaina naa aa kootou kuoo. Tesaaita kootou e oora, kootou kutahitahi naa kerekere emau i naa ororovae kootou, ki illoa naa tama naa maa tetiputipu laaou e hakasura naa e sara.”[☆]

⁶ Na disaipolraa ni oo vaaroto naa tamaa matakaaina naa hakkaatoa no hakahea te Lono Taukareka ka hakamasike naa tama e mmaki i naa kina naa.

Herod see iloa i Jesus

(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

⁷ Tesaaita Herod, tetuku Galilee, nilono inaa vana e ssura nei raa, aia nivvare hakaoti, iaaraa tama e taratara maa John te Baptis ku ora hoki. ⁸ E mee aaraa tama e taratara maa Elijah ku hakasura iho, aa aaraa tama iaa e hai ma se pure i naa pure TeAtua iloo imua raa ku oti te ora hoki.[☆] ⁹ Teenaa kitaratara Herod peela, “Nau ni vanaake ki naa tama raa ki tuutia te ua John, aa te nei ko ai elono nau e mee naa vana nei?” Teenaa mee iloo ia ki kite ia i Jesus.

Jesus e haanai te kuturana tama e tammaki

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Tesaaita naa aposolraa ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara ake ki Jesus i naa vana laaou ni mee. Teenaa too iloo Jesus naa tama naa ka oo laaou sokolaatou kite matakaaina ettapa ma ko Bethsaida. ¹¹ Tesaaita naa tama ite kina naa nillono raa, oo atu iloo laaou vaamuri Jesus. Jesus ni hiahia ilaatou ni oo ake, teenaa hakahea ake iloo Ia naa taratara i te Nohorana TeAtua ka hakamasike naa tama e mmaki i te kina naa.

¹² Tesaaita telaa raa ni taupiri ki suru, te taka sinahuru maa te takarua disaipolraa ni oo ake no vanaake peela ki Jesus, “Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e taupiri mai raa no ssee ni kaikai maa laaou aa ma ni kina maa laaou ki mmoe, i te kina nei see nohoria.”

¹³ Teenaa kimee ake Jesus kilaatou, “Kootou kauake nikaikai maa naa tama naa kikkai.”

Naa disaipolraa kimee ake, “Maatou ennoho koi ma naa haraoa e rima ma naa ika e lua. Koe e hiihai maa maatou ki oo no taavi ni kaikai ki haanai te kuturana tama nei hakkaatoa?” ¹⁴ (Naa taanata hakkaatoa i te kina naa e llava naa simata e rima.)

Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Hakanohoria naa tama naa ki nnoho tiki tino rima naa tama e hakapaa i te kina tokotasi.”

¹⁵ Saaita naa disaipolraa ni oti te hakanoho naa tama raa, ¹⁶ Jesus ni too naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa, teenaa ttoka iloo Ia ki te lani no taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa naa no kauake ki ana disaipolraa ki vaevae atu ki naa tama. ¹⁷ Naa tama raa nikkai hakkaatoa no pposu, aa naa kaikai ni ttoe raa ni haaoa naa disaipolraa kiloto naa kete e sinahuru maa rua.

Peter e pesi tana taratara maa Jesus ko te Mesaea

(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

¹⁸ I te aso tokotasi Jesus ninoho kataku soko Ia raa, ana disaipol raa nioo ake kiaa Ia. Teenaa vasirake iloo Ia peelaa kilaatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

¹⁹ Naa disaipol raa ki mee ake, “E mee aaraa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah; aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua imua, teelaa ku ora hoki.”☆

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Ai kootou e taratara maa nau ko ai?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Koe naa ko te Mesaea TeAtua”☆

Jesus ku taratara i tana mate

(Mt 16.20-28; Mk 8.30—9.1)

²¹ Teenaa kippuiake Jesus ki see taratara ake laatou ki se tama.

²² A Ia nitaratara ake hoki peelaa kilaatou, “Te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu i te kau vana; A Ia ma ki hakakkeeina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. A Ia ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki hakamasikeria no ora i te ttoru naa aso.”

²³ Teenaa ki mee ake Ia peelaa ki laatou hakkaatoa, “Ki mee ni tama e fiffai maa laatou kioomai no tautari kiaa nau, naa tama naa ki tiiake naa mee laatou e fiffai, aa laatou ku amo naa kros laatou raa i te kau aso hakkaatoa, aa laatou ku tautari kiaa nau.”☆ ²⁴ Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi te ora maaoni.”☆ ²⁵ Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee hakkaatoa i te maarama nei etauhia laatou, aa laatou iaa seetaohi te ora maaoni? Seai iloo! ²⁶ Ki mee maa te henua ennapa iaa nau ma aku taratara, te Tama te Henua raa ma ki napa ilaatou i tana saaita ma kiau iloto anamahi ma naa mahi te Tamana, aa ma naa mahi ana ensol e ttapu. ²⁷ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: e mee aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei ma ki see vave mmate, teenaa laatou ma ki ttae ake no kkite i te Nohorana TeAtua.”

Te haitino Jesus ku too tana maasina

(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

²⁸ Kullaka naa aso evaru itana saaita nikauake naa taratara nei raa, Jesus nitoa a Ia Peter, John, aa ko James, ka oo laatou kiaruna te tamaa mouna raa no taku ki TeAtua.”☆ ²⁹ Itana saaita nitaku raa, tanataurae nihuri no too tana maasina, aa ana hekau e uru raa ni maasina hakkaatoa. ³⁰⁻³¹ Teenaa tetakarua taanata, Moses ma Elijah, ni hakassura ake ma te maasina telani no haitarata ma Jesus. Takarua raa e taratara ake ki Jesus iaa Ia ma ki mate i Jerusalem, kittino te hakataakoto TeAtua.

³² Peter ma anasoaraa nimmoemannuu, teenaa ite saaita laatou ni maffurura, laatou nikkite te maasina Jesus ma tetakarua taanata teelaa e ttuu maa Ia. ³³ Te saaita te takarua taanata raa ni mee ki hakattaha i Jesus raa, Peter ni mee ake peelaa ki Jesus, “E taukareka iloo i maatou ennoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru, too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” (Te nei se taratara vvare koi aana ni pesi, i aa ia ni see iloa maa ia e taratara i te aa.)

³⁴ Te saaita Peter koitaratara raa, te uruaora naa ni irihia ake no too tana maru iaruna naa tama naa, teenaa naa disaipol raa ni mattaku ite saaita naa tama naa ni uuhia te uruaora naa. ³⁵ Teenaa ki taratara mai te reora iloto te uruaora, “Te nei taku Tama ni hakamaatino; kootou hakannoo kiaa Ia!”☆

☆ **9.19** Mt 14.1,2; Mk 6.14,15; Lk 9.7,8 ☆ **9.20** Jn 6.68,69 ☆ **9.23** Mt 10.38; Lk 14.27 ☆ **9.24** Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 ☆ **9.28** 2 Pet 1.17,18 ☆ **9.35** Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

³⁶ Saaita tereoraa nioti tetaratara raa, teelaa ko Jesus soko la raa kutuu mai. Naa disaipol naa niseai iloo ki taratara ake ki se tama i te saaite naa i te mee laatou nikkite nei.

Jesus e hanaa a Ia te tipua hakallika i te tamariki tanata
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Itelaa asoraa, Jesus ma tetakatoru disaipol naa niahemai kilaro temouna naa, teenaa te kuturana tama etammakiraa nioo ake nottiri i Jesus. ³⁸ Tetanata tokotasi iloto te kuturana naa nitanitani varo ake peelaa, "Tisa nei! Mmata i taku tamariki tanata nei, teenei ko taku tamariki koi tokotasi!" ³⁹ Te saaite te tama nei maraa e uruhia tetipua raa, aia maraa ekappisi anavaro no moe kappore, teenaa naa pepeau raa maraa e ssura iho i tana pukua. Te tipua nei e hainattaa iloo te hakataha i te tamariki nei; te tamariki nei e mee pakavaina iloo ia. ⁴⁰ Nau nihaipena kioo disaipol raa ki hanaa tetipua nei, tevana ia laatou niseelavaa."

⁴¹ Jesus ki mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, "Kootou ni tama e aa esosorina hakallika ka seelotutonu! Eaa? Teenei sessao huapotopoto taatou nittaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou?" Teenaa huri iloo ia no mee ake ki te tanata, "Toomai too tamariki tanata naa."

⁴² Te saaite te tamariki tanata naa koi sare atu ki Jesus raa, te tipua e tau i te tamariki naa ni peesia aia te tamariki naa ki te kerekere ka moe te tamariki naa kappore. Jesus ni varo atu kite tipua hakallika naa, teenaa taukareka iloo te tamariki tanata naa. Ki oti raa hakahea atu iloo ia te tamariki tanata raa ki tana tamana. ⁴³ Naa tama naa hakkaatoa ni oho i naa haimahi TeAtua.

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Te saaite naa tama raa koi tarataraina laatou naa vana hakkaatoa Jesus ni mee nei raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ⁴⁴ "Kootou hakamaarona i taku taratara e mee ki kauatu nei! Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa rima naa tama te maarama nei." ⁴⁵ Tevana ia naa disaipol raa nisee illoa maa Jesus e taratara ake ma e aa. Te hakataakoto te taratara naa ni huuina TeAtua ki see illoa naa tama naa, aa laatou ni mattaku te vasiri atu ki Jesus i te mee naa.

Se tama peehea e haia ma se hakamau i naa tama hakkaatoa?
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ Naa disaipol raa ni hakatauttau sokolaatou maa ko ai te hakamau i laatou. ⁴⁷ Jesus ni iloa i naa mannatu naa tama naa, teenaa saaua iloo a ia te tamariki tokotasi no hakatuuria i tana vasi. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, "Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau; aa te tama e hiihai kiaa nau raa, te tama naa e hiihai hoki kite tama ni heuna ma ki au nau. Te tama teelaa see ilotia maa se tama iloto kootou raa, teenaa ko te hakamau i kootou."*

Te tama see taukaa ma kootou raa, teenaa se tama kootou
(Mk 9.38-40)

⁴⁹ John ki mee ake, "Te Ariki, maatou nikkite tetanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa tetanata naa ni puuia maatou i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari kiaa koe."

* 9.46 Lk 22.24 * 9.48 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia ma aaraa disaipol, “Kootou see puuia kootou tetama naa, ite aa tetama seetaukaa maa kootouraa, teenaa se tama kootou.”

Te matakaaina tokotasi i Samaria see fiffai ki Jesus

⁵¹ Ite saaita Jesus kutaupiri kitoa kitelaniraa, a Ia ni mee hakaoti tana maanatu no hano Ia ki Jerusalem. ⁵² A Ia ni heuna ana tama ki oo imua kite matakaaina tokotasi i Samaria, no hakatonu mai hakaoti tana kina kinoho. ⁵³ Araa nei naa tama ite matakaaina naa ni see fiffai maa Ia e hanake, teenaa ilaato niilloa maa Jesus ehano are ki Jerusalem. ⁵⁴ Saaita James laaua ma John nillono ite taratara nei raa, laaua ni ffuri no mee ake ki Jesus, “Te Ariki, koe ehiihai ma ki kannaatia maatou te ahi te lani raa ki ura mai no tuunia naa tama nei ki vvela?”[☆]

⁵⁵ Teenaa ki hakatahuri atu Jesus no nutua laaua. ⁵⁶ Araa oo iloo laatou ki telaa matakaaina.

*Naa tama e vana maa laatou e fiffai ki tautari i Jesus
(Mt 8.19-22)*

⁵⁷ Ite saaita laatou koi sassare ka oora, tetanata tokotasi ni vanaake peela ki Jesus, “Nau ma ki tautari atu i oo kina hakkaatoa e hano.”

⁵⁸ Jesus ki mee ake, “Naa manu vao raa e mee naa rua laatou, aa naa manulellere raa e mee naa ohana laatou, te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki moe no hakamarooroo.”

⁵⁹ A Ia ki mee ake ki telaa tama, “Tautari mai kiaa nau.” Araa nei tetanata naa kumee ake, “Te Ariki, ttari kiahe nau notanu taku tamana.”

⁶⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake naa tama ku oti te mmatera kitanu naa tama laatou emmate. Tere no hakaia i naa tiputipu te Nohorana Te Atua.”

⁶¹ Telaa tama iaa e mee ake peela ki Jesus, “Te Ariki, nau ma ki tautari atu kiaa koe, tevana iaa koe kuttari kiahe nau imua no purepure ki taku haanauna.”[☆]

⁶² Jesus ki mee ake, “Te tama ku oti te kaamata te heheuna i ana paena, ara nei ku maanatu tammaki ma ki tiiake tana paena naa raa, te tama naa see tau te heheuna i te Nohorana Te Atua.”

10

Jesus e heuna te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo

¹ Kimuriraa Te Ariki ni hiri hoki te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo imua kina matakaaina hakkaatoa teela maki oti a Ia ku hanatu imuri. Naa tamanaa nioo tikitakarua. ² A Ia ni vanaake peela kilaato, “Naa kaikai i naa verena raa ku ffua no ppesi hakkaatoa, tevana iaa naa tama ki vasi raa e mooisi koi. Kootou taku ki Te Ariki, te tama e mee ana verena naa, ki heuna nitama hoki ki oo no vasi.”[☆] ³ Kootou oo! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea kittaka ma naa poi vao e kaittama.”[☆] ⁴ Kootou see ppiki nipaos e haohao mane, aa ma nipaake haohao hekau, aa seai ma nitaka. Kimee nitama e ttiri i kootou i te ara, kootou see ttuu no tarataraina kootou naa tama naa.”[☆] ⁵ Naa saaita hakkaatoa kootou e uru atu kiloto se hare, kootou ki mee ake peela, ‘Telaa oi Te Atua kitakoto ite hare nei,’ ⁶ Kimee maa teela se tama e manava laaoi e taka i te hare naa, teenaa naa purepure kootou naa maki takkoto ma te tama naa; aa kimee seai, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. ⁷ Kootou see vaissare huri i naa hare; kootou nnoho koi

[☆] 9.54 2 Kgs 1.9-16 [☆] 9.61 1 Kgs 19.20 [☆] 10.2 Mt 9.37,38 [☆] 10.3 Mt 10.16 [☆] 10.4 Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5

i te hare tokotasi. Kootou kikkai ka unu te kau mee naa tama te hare raa e kauatu, i naa tama e heheuna raa e tau te suia i naa heuna laatou.✠

⁸ “Ki mee nitama sematakaaina e fiffai maa kootou ki oo ake, kootou kikkai niaa laatou e kauatu, ⁹ aa ku haia kootou naa tama emmaki i te kina naa ki taukalleka, ka taratara ake peelaa ki naa tama, ‘Te Nohorana TeAtua ku saaita atu ki kootou.’ ¹⁰ Aa ki mee kootou e oo atu ki sematakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ku oo vaaroto naa mateara te matakaaina naa ka taratara peelaa,✠

¹¹ ‘Naa kerekere te matakaaina nei, teelaa emmau inaa vae maatou, e tatahia maatou ki illoa kootou i te tiputipu kootou naa e sara! Kootou ia ki illoa i te mee nei: Te Nohorana TeAtua raa ku saaita atu ki kootou!’✠

¹² Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua nikauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauake ki naa tama te matakaaina naa!✠

*Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Mt 11.20-24)*

¹³ “Kootou naa tama i naa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo ellasi ma ki pakkuuatu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakassura i naa matakaaina kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laatou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, kihuri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou.✠ ¹⁴ I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe ia i kootou. ¹⁵ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saaua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate!”✠

¹⁶ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Te tama e hakannoo ki kootou raa, e hakannoo kiaa nau; te tama see hiihai ki kootou raa, see hiihai hoki kiaa nau; aa te tama see hiihai kiaa nau raa, see hiihai ki te tama ni heuna ma ki au nau.”✠

Te tino hitu maa te takarua taanata raa ku ahe ake ki Jesus

¹⁷ Te saaita te tino hitu maa te takarua naa taanata ni heunatia Jesus ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara fiafia ake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, naa tippua raa hoki ni hakannoo mai ki maatou inaa varo ake maatou too inoa!”

¹⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ekite inaa leiho mai Satan i te lani, e mee pee ko naa kemo te uila. ¹⁹ Hakannoo mai! Nau ku oti te uii atu naa mahi TeAtua ki kootou, ki lavaa kootou te takataka vaaruna naa kata ma naa huitaarau, aa ki tinaia naa mahi Satan. Kootou ma ki see lavaa te mmere inaa mee peenaa.✠ ²⁰ Tevana ia kootou ki see fiafia maa i naa tippua raa e hakannoo ki kootou; kootou ki fiafia are i naa inoa kootou e sissia no takkoto i te lani.”

*Jesus e taku ki te Tamana
(Mt 11.25-27; 13.16-17)*

²¹ I te saaita naa, te hiahia TeAitu Tapuraa ni takoto i Jesus, teenaa taku iloo Jesus peelaa ki TeAtua, “Tamana, Te Ariki telani ma te kerekere nei! Nau e hiahia ia koe ku oti te hakaari ake ki naa tamavare i oomee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa

✠ **10.7** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 ✠ **10.10** Acts 13.51 ✠ **10.11** Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5
✠ **10.12** Gen 19.24-28; Mt 11.24; 10.15 ✠ **10.13** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ✠ **10.15** Is 14.13-15 ✠ **10.16** Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; Jn 13.20 ✠ **10.19** Ps 91.13

i te kau vana. E maaoni, taku Tamana, i te nei kotoo ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

²² Jesus ki mee ake ki naa tamanaa, “Taku Tamana nikaumai naa mee hakkaatoa. See haitama e iloa maaoni maa nau setama peehea, taku Tamana raa koi. See haitama e iloa maaoni maa taku Tamana raa setama peehea, te nei ko nau koi soko nau, te Tama Te Atua. Aa naa tama hoki e iloa i Te Atua raa, teenaa ko akutama e fiffai maa nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.” ☆

²³ Te saaita ana disaipol raa ninnoho sokolaatou raa, Jesus ni huri atu notarata ake peela kilaatou, “Kootou ki fiafia ikootou kukkete inaa mee nei. ²⁴ Nau e vanaatu ki kootou: Etammaki naa pure Te Atua ma naa tuku ni fiffai maa laatu kikkete inaa mee kootou ekkete nei, te vana iaa naa tamanaa ni see lavaa. Naa tamanaa ni fiffai maa laatu killono inaa mee kootou e llono nei, te vana iaa laatu ni see lavaa.”

Te parapori inaa sosorina taukareka te tama haka Samaria

²⁵ I te aso tokotasi raa, te tisa tokotasi naa Loo raa ni mee ma ki haaiteria aia te atamai Jesus. Aia ni tuu ki aruna no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, nau ki mee peehea ki toa a nau te ora e ora hakaoti?” ☆

²⁶ Jesus ki hakahe ake, “Naa Loo Moses raa e taratara maa eaa? Koe e hakataakoto peehea naa taratara naa?”

²⁷ Te tanata raa ki mee ake, “‘Koe ki manava laaoi i Te Ariki, too Atua, ki too hatumanava hakkaatoa, ki too ora hakkaatoa, ki oo mahi hakkaatoa, aa ki too hakataakoto hakkaatoa’; aa ‘Koe ki manava laaoi i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko i oo manava laaoi iaa koe soko koe.’” ☆

²⁸ Jesus kuttatu, “Koe etonu. Tautari ki naa taratara naa aa koe ku ora.” ☆

²⁹ Te tisa naa ni hiihai maa Jesus ki kite maa ia setama e iloa inaa Loo, teenaa ki vasiri ake aia peela, “Ko ai te tama e noho i taku vasi?”

³⁰ Jesus ki hakahe ake, “Teela setanata e masike i Jerusalem no hano ki Jericho. Iloto te ara raa, te tanata naa ni osohia naa tama kailallao raa no taia ka huiina ana hekau. Teenaa te tanata naa ni tiiake naa tamanaa ka moe somo sara iloto te ara.

³¹ “Teela se maatua te hare lotu raa nisare ake hoki i te ara naa. Itana saaita nikite i te tanata e moe ka somo sara raa, aia ni hakahiti ki telaa vasi te ara raa no hakaraka koi.

³² “Peela hoki, teela se tama e heheuna i te Hare Tapu Te Atua ni sare ake hoki i te ara naa. Aia nisare ake no mmata inaa moe te tanata naa, ara hakahiti iloo ia ki telaa vasi no hakaraka koi ka hano.

³³ “Araa teenaa, sura mai iloo te tama haka Samaria i te ara naa hoki. Itana saaita nikite inaa moe mai te tanata raa iloto te ara raa, aia ni arohailoo.” ☆

³⁴ Teenaa hanatu iloo ia no huihui naa kina te tamanaa e mmere raa kite wain ka aamosi kite ssunu, ara saaisi iloo ki naa tapaa maro. Ki oti raa saaua iloo ia te tamanaa no hakanoho i aruna tana donki no hakattaki kite hare moemoe tokotasi. Teenaa noho iloo ia no mmata ake kite tamanaa. ☆ ³⁵ I te ssoa te aso raa, te tanata haka Samaria raa ni too ana siliva e lua no kauake iloo kite tama e roorosi te hare moemoe naa. Araa mee ake iloo peela kiaa ia, ‘Mmata ake kite tama nei. Taku saaita ma ki ahemai peenei raa, nau ma ki suia a nau too kooia ni pesi i te tama nei.’”

³⁶ Jesus ni hakaoti atu tanataratara raa peela kite tamanaa, “Ko ai te tama i te takatoru nei e mee ma setama e noho i te vasi te tanata ni taia nei?”

☆ 10.22 Jn 3.35; 10.15 ☆ 10.25 Mt 22.35-40; Mk 12.28-34 ☆ 10.27 Deut 6.5; Lev 19.18 ☆ 10.28 Lev 18.5 ☆ 10.33 2 Chr 28.15 ☆ 10.34 2 Chr 28.15

³⁷ Te tisa naa Loo raa ki mee ake, “Te tama ni aroha i te tanata ni taia.”
Jesus ki mee ake, “Koe ku hano no sosorina hoki peenaa.”

Mary laaua ma Martha

³⁸ Te saaita Jesus ma ana disaipol raa koi sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou nitaa kite matakaaina enoho ai te ffine ettapa ma ko Martha. Teenaa Jesus ni toa te ffine naa kitana hare. ³⁹ Martha e mee tanatana ettapa ma ko Mary, aa Mary ni hano nonoho iloo imua TeAriki no hakannoo ki ana taratara. ⁴⁰ Naa manava Martha ia ni hakallika iloo ia ia etuu kappena naa kaikai laatou naa soko ia. Teenaa hanatu iloo ia no mee ake ki Jesus, “TeAriki, koe emaanatu maa te vana takutaina e me nei e taukareka? Nau koraa kuti iake iloo ia kippena nau naa kaikai nei soko nau! Vanaatu kiaa ia ki au no tokonaki mai kiaa nau!”

⁴¹ Teenaa ki huri atu TeAriki no mee ake kiaa ia, “Martha, Martha! Koe e mamaanatu tammaki are ka hakallika too manava i te lopo vana. ⁴² Teelaa se mee koi tokotasi koe kissee. Mary nei nissee kite mee maaoni, aa te mee nei ma ki see lavaa te hanaa ia ia.”

11

Jesus e akonaki ana disaipol ki taku

(Mt 6.9-13; 7.7-11)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho i te kina tokotasi ka taku. I tana saaita ni oti raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake kiaa ia, “TeAriki, aakona maatou ki taku, e mee pee ko John ni ako ana disaipol.”

² Jesus ki mee ake, “Te saaita kootou e taku, kootou ki taratara peenei, ‘Tamana maatou i te lani: Too inoa e tapu raa ki hakanauria; kau no noho maa se tuku i maatou.’

³ Kaumai ni kaikai maa maatou i naa aso hakkaatoa.

⁴ Hanaa naa haisara maatou nippena, e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa eppenaa ki maatou.

See ti iake maatou ki lavaa te usuhia naa vana e hakallika.’ ”

⁵ Ki oti raa Jesus kumee ake peelaa kilaatou, “Ki mee se tama i kootou e hano ki te hare tana soa raa i te tuaapoo no vanaake peelaa, ‘Naasoa, kaumai ni haraoa e toru, ki oti nau ku sui atu. ⁶ Taku soa tokotasi e tae ake koi ite saaita nei kinnoho maaua itaku hare, aa nau ku see hai kaikai kikaake!’ ⁷ Aa kimee maa too soa naa e mee atu peelaa i tana hare, ‘Koe see au no haarona nau! Taku tootoka nei ku oti te ppui, aa aku tamalliki nei e mmoe ma nau. Nau ku see lavaa te masike atu no kauatu ni kaikai maau.’

⁸ “Nau e mee atu ki kootou. Niaaina maa koorua naa se takarua e vaisoa hakaraaoi iloo raa, te tama naa ma ki see lavaa te kauatu ni kaikai maau. Iaa kimee maa koe etuu koi kakainnoo atu peenaa raa, te tama iloto te hare naa ma ki maahuru koi no kauatu oo mee hakkaatoa e ssee.

⁹ “Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; ssee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ¹⁰ Naa tama hakkaatoa e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama esseeraa ma ki lave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka.

¹¹ “Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki tootamariki kimee maa ia e kainnoo atu kikaake seika? ¹² Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se huitarau, kimee maa ia e kainnoo atu kikaake se hua?

¹³ Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa

te Tamana i telani raa ma ki see hiahia te hookii TeAitu Tapu ki naa tama e kainnoo ake?”

Jesus laaua ma Belsebul
(Mt 12.2-30; Mk 3.20-27)

¹⁴ Jesus ni hanaa Ia tetipua itetama seelavaa tetaratara. Ite saaita tetipua naa ni hanaa raa, tetanata naa nitaratara hoki, teenaa kioho naa tama i te kina naa. ¹⁵ Tevana iaa e mee naa tama e taratara peela, “Tetama naa etoo ana mahi i Belsebul, tetipua hakamaatua naa tippua hakkaatoa, teenaa e lavaa ai a ia te hanahana naa tippua.” ☆

¹⁶ Aaraa tama iaa ni mee ma ki haaiteria laatou Jesus, teenaa naa tama naa ni mee ake kiai Ia ki hakasura ni mahi TeAtua ki illoa laatou maa Ia ni heunatia mai maaoni TeAtua. ☆ ¹⁷ Tevana iaa Jesus ni illoa naa mannatu naa tama naa, teenaa mee ake illoa peela ki laatou, “Te henua ennoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa ma ki see takoto rooroa; te haanauna see ennoho no meeme hakapaa raa ma ki oti ku maseu.

¹⁸ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa ennoho vaevae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki takoto rooroa peehea? Kootou e hai maa te nei ni mahi e kaumi Belsebul ki hanahana naa tippua. ¹⁹ Ki mee maa te nei ni mahi maaoni Belsebul e taka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa ma ki hakaariatu maa naa taratara kootou naa essara! ²⁰ Nau e hanahana naa tippua raa iloto naa mahi TeAtua, aa te mee nei e hakaari mai peela maa te nohorana TeAtua raa kunaa tae mai are ki kootou.

²¹ “Te saaita tetama e haimahira etuu ma ana hana ka rooroosi itana hare raa, ana hekau iloto tana hare naa ma ki takoto taukalleka.

²² Aa ki mee setama e haimahi are iaa ia e hanatu no hetaa laaua kataia tetama naa raa, tetama e haimahi ilaaua naa ma kitoa a ia naa hana hakkaatoa telaa tama no vaaea a ia naa hekau tetama naa e kailaaraotia a ia.

²³ “Te tama see tuu i taku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; tetama see tokonaki mai ki hakakkutu naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu naa sipsip raa ki ffuro huri.” ☆

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Mt 12.43-45)

²⁴ “Te saaita tetipua hakallika e hakataha itetama, tetipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina ana e lave, a ia ma ki taratara soko ia peela, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’ ²⁵ Teenaa tetipua naa ku ahe no kite i naa tuu matahua ka maarama te hare. ²⁶ Aia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no ennoho laatou hakapaa. Teenaa te ora tetama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua.”

Te hiahia maaoni

²⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, te ffine tokotasi iloto te kuturana raa ku kannake, “Se hiahia peehea te ffine ni haanau no anaana iaa koe!”

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tama are ki fiafia raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua!”

Te henua e fiffai ki kkite ni mahi TeAtua
(Mt 12.38-42)

²⁹ Te saaita te henua nikkutu ake ki Jesus raa, a Ia ni huri atu notarata ake peela, “Naa tama ite ssao nei ku hakallika iloo! Laatou essee makikkite laatou ma nimahi TeAtua, tevanaiaa laatou makisee haivana ekkite, teela ko te mirakol koi TeAtua nimee i Jona. ☆

³⁰ Jona, te pure TeAtua imua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama i Niniveh, aa te nei Ttama te Henua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama te ssao nei. ☆

³¹ “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e tuku i Sheba raa ma ki masike mai notuku haaeo kinaatama ennoho ite maarama ite ssao nei, teenaa ia ia nimasike mailoo itana henua emmao raa no hakannoo kite atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama ennoho hakamaatua ia i Solomon ennoho ma kootou i te kina nei. ☆

³² “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki masike notuku haaeo kinaatama ennoho ite ssao nei, teenaa ilaatou niffuri notiake naa haisara laatou ite saaita laatou nillono i naa haka ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama ennoho hakamaatua ia i Jona ennoho ma kootou i te kina nei. ☆

Te parapol i te lamu

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ “See haitama e hakaara tanalamu no hakalluu kilaro sekamete. Tetama naa e hakatuu are telamuraa kiaruna se aruna, kikkite naa tama raa i naa uru mai laatou kiloto te hare. ☆

³⁴ “Naa karamata kootou e mee ma nilamu naa haitino kootou. Kimee maa naa karamata kootou e taukalleka, naa haitino kootou e mallama; aa kimee naa karamata kootou e hakallika, naa haitino kootou ma ki poouri.

³⁵ Kootou mmata hakaraa oi iloo ki see mee maa te maasina e vana kootou maa e takoto i naa haitino kootou naa, ko te poouri raa koi. ³⁶ Kimee maa naa haitino kootou e mallama, see haikina e poouri, teenaa naa haitino kootou ma ki maasina hakkaatoa, e mee pee ko naa too te maasina telamu e ura raa i kootou.”

Jesus e nutua a Ia naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, a Ia ni arumia te Faarisi tokotasi kitana hare kikkai laaua, teenaa hanatu iloo Ia kite hare tetama naa no noho ki kai. ³⁸ Te Faarisi raa ni teki iloo itana saaita ni kite maa Jesus nisee huihui ana rima imua ia ia kumee ki kai. ³⁹ Teenaa kimee ake TeAriki kia ia, “Kootou naa Faarisi raa e huihui koi vaataha naa kap ma naapeleti kootou, aa iloto naa manava kootou ia, kootou nitama esosorina hakallika ka kailallao. ⁴⁰ Naa vvare! Kootou see illoa maa TeAtua nipe napena itaha naa mee ma iloto hoki? ⁴¹ Kootou ki hookii naa mee kootou e kaimmate raa kinaatama ennoho hakaaroa, teenaa naa ora kootou ma ki mallama hakaoti.

⁴² “Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou maraa evvae naa laakau marasini kootou, pee ko naa ‘mint’, naa ‘rue’, aa ma aaraa laakau marasini hoki i naa tuuhana e sinahuru, no kauake te tuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou ia see manava laaoi i TeAtua ka tiiake kootou te tiputipu e tonu TeAtua. Te nei te tiputipu kitauhia kootou, aa kootou hoki ki hookii aaraa mee kootou ki TeAtua. ☆

⁴³ “Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou e fiffai maa kootou kinnoho i naa nohonoho hakamaatua raa iloo iloto naa hare lotu, aa kootou hoki

☆ **11.29** Mt 16.4; Mk 8.12 ☆ **11.30** Jon 3.4 ☆ **11.31** 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 ☆ **11.32** Jon 3.5 ☆ **11.33** Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16 ☆ **11.42** Lev 27.30

e fiffai maa te henua ki meemee maa kootou ni tama hakamaatua, i naa ttiri kootou i naa kina te henua e nnoho.”

⁴⁴ “Arohailoo ikootou! Kootou e mee pee ko naa taruma see hai heturi e ttuu teelaa e takatakamia koi te henua ila latou see illoa.”

Jesus e nutua a Ia naa tisa naa Loo

⁴⁵ Te tisa tokotasi naa Loo raa ki mee ake, “Te tisa nei, maatou nei hoki e tuku haaeoina a koe i oo taratara e kaumai nei!”

⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Aroha hoki iloo ikootou, naa tisa naa Loo! Te henua e haia kootou ki amo te kau mmaha teelaa seelavaa latou te amo, aa kootou iaa seelavaa iloo te ssau se rima no tokonaki ki latou.”

⁴⁷ “Arohailoo ikootou! Ite aa ikootou nippena naa taruma e tau kalleka iloo maa naa pure Te Atua, aa teenaa iaa ko naa pure ni taia naa tippuna kootou imua. ⁴⁸ Kootou soko kootou e hakaari peela maa naa vana naa tippuna kootou nimeeraa ettonu; latou ni taia latou naa pure Te Atua, aa te nei kootou kuffuri no penapena naa taruma latou. ⁴⁹ Te nei tetaratara Te Atua nimee ikootou itana atamai, ‘Nau ma ki heuna atu aku pure ma naa tama e heheuna iaa nau raa kilaatou; e mee aaraa tama i aku tama naa ma ki taia, aa aaraa tama iaa ma ki hai haaeoina latou.’ ⁵⁰ Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa pure hakkaatoa ni taia no mmate, kaamata mai iloo i te saaita Te Atua nipa penapena te maarama nei. ⁵¹ Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu Te Atua. Ni maaoni, nau e vanaatu ki kootou, naa tama i te ssao nei ma ki hakkaatoa ina i te mmate naa tama naa hakkaatoa!✠

⁵² “Arohailoo ikootou, naa tisa naa Loo! Kootou ni huuina kootou te iloa i te ara Te Atua e hakaora te tama ki see illoa te henua; naa tino kootou seki uru atu i te ara naa, teenaa naa tama e fiffai maa latou ki uru atu raa e puuia kootou!”

⁵³ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, naa tisa naa Loo ma naa Faarisi raa ni kaamata tetaratara hakallika iaa Ia ka vasirisiri te kau vana kiaa Ia. ⁵⁴ Teenaa naa tama naa ni sessee ara ki hakasara se taratara maa Jesus.

12

Kootou see tautari ki naa sosorina naa Faarisi (Mt 10.26-27)

¹ I te saaita naa raa, e tammaki naa simata tama ni kku tu ake. Naa tama naa ni takataka koi vaaruna naa vae aaraa tama. Jesus ki kaamata no mee ake kina disaipol, “Kootou roorosi hakaraa oi iloo i te iis naa Faarisi, teenaa ko naa sosorina kaikailua naa tama naa.✠

² “Naa mee ettanuraa ma ki laavea, aa naa mee hakkaatoa e ffuura ma ki ilotia.✠ ³ Naa taratara kootou ni hai i te poouri ana raa ma ki lonotia i te maarama, aa naa taratara kootou ni musumusu seemuu iloto naa hare raa ma ki tanitani varoina i aruna naa taffuu naa hare.

Too tama ki mataku (Mt 10.28-31)

⁴ “Nau e taratara atu ki kootou, aku soa nei. Kootou see mattaku i naa tama e taako i te haitino te tama aa seelavaa hoki te mee ni vana e hakallika imuri. ⁵ Nau ku hakaari atu i te tama kootou ki mattaku: kootou ki mattaku i Te Atua iaa Ia elavaa tetaa kootou no mmate, aa kootou elavaa Ia te tauatia kite ahi elasi. Nau e taratara atu maaoni iloo, kootou ki mattaku iaa Ia!

✠ 11.51 Gen 4.8; 2 Chr 24.20,21 ✠ 12.1 Mt 16.6; Mk 8.15 ✠ 12.2 Mk 4.22; Lk 8.17

⁶ “Naa tamaa manu e rima e tauia ki naa peni e lua, tevana iaa TeAtua seelavaa tessiri ise manu tokotasi inaa manu naa. ⁷ Aa TeAtua e iloa i te kooina naa lauru inaa pisouru kootou. Kootou see mattaku; kootou e ttoe iaa inaa manu e tammaki!

Kootou ki see napa i Jesus
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ “Nau e taratara atu ki kootou: Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, te Tama te Henua raa hoki ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa naa tama naa ni tama aana. ⁹ Aa naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau raa, te Tama te Henua raa ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa ia see iloa i naa tama naa hoki.

¹⁰ “Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uia TeAtua.”

¹¹ “Te saaita kootou e taakina ki naa hare lotu naa Jew, aa kimua hoki naa hakamau ma naa tuku te henua ki hakatonutonu naa sara kootou raa, kootou see ssopo naa manava kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹² I te aa i TeAitu Tapu ma ki kauatu i te saaita naa, naa taratara kootou ki taratara.”

Te parapol te tama see atamai e hai hekau

¹³ Te tama tokotasi iloto te kuturananaa ni mee ake peela ki Jesus, “Te tisa nei, vanaake kitakutaina raa ki vvae maaua naa kerekere ni tiiake mai te tamana maaua raa ki maaua.”

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naasoa, ko ai te tama e vanaatu maa nau elavaa te hakatonu no vaaea naa kerekere kooruanaa iloto koorua?” ¹⁵ Jesus ku mee ake ki naa tama naa hakkaatoa, “Kootou roorosi hakaraaoi iloo ki see sura te manava kaimanako i kootou; te ora maaoni raa see sura maa i te tama raa e hai mee.”

¹⁶ Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei: “Teelaa setanata e hai mee e mee tanaverena essomo te kau kaikai e taukalleka. ¹⁷ Teenaa te tanata naa ni noho ka mamaanatu peela soko ia, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku see haikina hoki ki hakatau aku kaikai nei hakkaatoa.’ ¹⁸ Araa mee iloo tana maanatu peela, ‘Nau ku iloa itaku vana ki mee. Nau ma ki seu aku hare e tukutuku aku kaikai nei aa nau ku penapena ni hare ellasi iaa, ki haikina nau te hakatau aku kaikai raa ma aaraa hekau aaku. ¹⁹ Teenaa nau ma ki noho ka hakanau kiaa nau soko nau, i aku hare raa ku pii i te kaikai ma aaraa mee hoki. I te lopo setau e oomai imuri raa, nau ma ki noho koi ki taku kai ma taku unu, teenaa nau ma ki taka koi ka hiahia peenaa!’ ²⁰ Araa nei TeAtua ku mee ake kiaa ia, ‘Te vvare! Tepoo nei koi koe ku mate; aa ko ai te tama ma ki too oomee ni tukutuku ka hakatau i oo hare naa?’ ”

²¹ Jesus ki hakaoti atu ana taratara peela, “Te nei te tiputipu naa tama e hakatau te lopo mee ma ki hai mee laatou, aa i naa karamata TeAtua iaa, teenaa ni tama e noho hua.”

Taaohi manava i TeAtua
(Mt 6.25-34)

²² Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol, “Kootou see mamannatu tammaki inaa kaikai kootou kikkai ki ora kootou aa ma naa hekau ki hakao inaa haitino kootou. ²³ Te ora te tama e takoto hakamaatua iaa i ana kaikai e kai, aa te haitino te tama e takoto hakamaatua iaa i ana hekau e hakao. ²⁴ Kootou mmata i naa manu lellere: naa manu raa see ttori kaikai;

laatou see hai hare e tukutuku naa kaikai laatou, tevana iaa TeAtua e haanai naa manu naa! Aa naa ora kootou iaa e ttoe are i naa manu lellere! ²⁵ Ko ai tetama ikootou elavaa te hakanuu tana ora kitakarooroaia hakamaarie, iana noho ka hakataakoto kitekau vana? ²⁶ Kimee maa kootou seelavaa te haia kootou naa tamaa vana e hainauhie peenei, ai kootou emamaanaturia kootou aaraamee iteaa? ²⁷ Kootou mmata inaassomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna kapenapena naa hekau laatou. Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei.☆ ²⁸ Teenaa ko TeAtua raa e hailaakei naa vee e ssomo vao ki naa kaute, teelaa e mataora ite asonei koi aa taiao kummae no peesia kite ahi kivvela. Kootou emannatu maa kootou maki hailaakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

²⁹ “Kootou seennoho koi kamamannatu peenaa maa niaa kootou kikkai ka unu. ³⁰ Inaataama see illoa i TeAtua ennoho ite maaramanei e anaana lokoi ki naa mee peenaa. Te Tamana kootou ite laniraa iaa e iloa maa kootou e fiffai ki naa mee naa. ³¹ Kootou iaa ki anaana ki naa vana te Nohorana TeAtua, aa naa mee nei maki kauatu ki kootou.

Kootou mee ki hai mee kootou e takkoto i te lanii
(Mt 6.19-21)

³² “Kootou akutamaa sipsip nei, kootou see mattaku. Ite aa i te Tamana kootou raa ehiihai maa Ia kikauatu tana Nohorana naa ki kootou. ³³ Kauake naa hekau kootou raa ki tauia aaraa tama aa kootou ku kauake naa mane naa ki naa tama see hai mee. Kootou mee ki takkoto ni paos mane maa kootou teelaa seelavaa temassae, ka hakanaaopo naa hekau taukalleka kootou ite lanii. Teenaa kitakkoto naa mane ma naa hekau kootou naa ite kina naa meenaa maki seelavaa te oti. See hai tama ekailaarao elavaa tetae kite kina naa, aa naa meenaa maki see kaina naa tamaa manu. ³⁴ Inaahatumanava kootou maki takkoto lokoi i te kina naa mane ma naa hekau kootou naa e mmoe.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁵ “Kootou nnoa naa maro kootou ka hakaara hakaoti naa lamu kootou, aa kootou kutanatana ki haia kootou naa heuna TeAtua.☆ ³⁶ E mee pee ko naa nnoho naa poe kattari kite hakamau laatou kiaheake ite kaikai te aavana. Teenaa tesaaite te hakamau raa epakuu mai ite tootokaraa, naa tama naa maki hakavave atu lokoi no taaraki atu te tootoka.☆ ³⁷ Tesaaite te hakamau raa etaeake no kite maa ana poe raa ennoho tanatana ake kiaa ia raa, naa poe naa maki haia hakaraaoina iloo te hakamau laatou naa. ³⁸ Niaaina maa te hakamau raa etaeake ite tuaapoo raa, tetama naa maki hiahia iloo kimee maa ia ekite maa laatou ennoho tanatana ake kiaa ia. ³⁹ Aa kootou ki illoa i te taratara nei: Kimee tetama emee tana hare raa ni iloa ite ssao tetama kailaarao raa maki uruake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia. ⁴⁰ Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa maki hakasura iho i te ssao kootou ennoho see illoa atu kiaa Ia.”☆

Te parapol i naa poe e lua
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Teenaa kimeeake Peter, “TeAriki, tetaratara nei setaratara emee imaatou, aa seai ki naa tama hakkaatoa?”

⁴² TeAriki kimeeake, “Te poe e atamai aa elono tetaratara raa, teenaa kotetama nitukua tana hakamau raa kiroorosi naa mee itana hare. Aia naa etukua hoki ki vaevaeake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa inaaso laatou etukua ki too kaikai. ⁴³ Te poe naa

☆ 12.27 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6 ☆ 12.35 Mt 25.1-13 ☆ 12.36 Mk 13.34-36 ☆ 12.40 Mt 24.43-44

ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamauraa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁴ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou, tepoe naa ma ki tukua tana hakamauraa ki roosi i ana mee ma ana kerekere hakkaatoa. ⁴⁵ Aa ki mee tepoe raa ku maanatu maa te ssao tana hakamaui ki ahe ake raa ku rooroa, no kaamata ia te haia hakallikaina aaraa poe taanata hakapaa ma naa poe haahine ka sare kai aia ka unu no vvere i naa kaikai ellasiraa, ⁴⁶ teenaa te hakamauraa ma ki ahe ake i te aso tokotasi, i te saaita tana poe naa ku see iloa atu kia ia. Te hakamauraa ma ki mee pakavaina a ia tepoe naa no kerekereia ki hano no taka ma naa tama see llono taratara.

⁴⁷ “Tepoe teelaa e iloa maa niaa tana hakamaui e hiihai ki hai ake, te vana ia tana tino see tanatana ki haia a ia naa heuna naa raa, tepoe naa ma ki sarua hakallikaina iloo tana hakamaui. ⁴⁸ Aa tepoe teelaa see iloa maa niaa tana hakamauraa e hiihai ki hai ake, te vana ia e huri no mee naa vana teelaa e tau a ia te sarua raa, teenaa tepoe naa ma ki see sarua maaoni.

“Tetama ni kauake ana mee e tammakiraa, Te Atua e hiihai maa te tama naa ki hookii ni mee e tammaki; aa tetama e taka ma te lopo mee e tammaki iloo raa, Te Atua e hiihai maa te tama naa ki hookii te lopo mee iloo ki aaraa tama.”

Jesus ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesus ki mee ake, “Nau niaa no mee ki hakaura te ahiraa i aruna te kerekere nei, aa nau ia e hiihai maa te ahinaa kunaa hakauratia are. ⁵⁰ Nau ma ki taia no mate, aa i te aso naa seki tae mai raa, nau e taka ka sopo taku manava peenei.”

⁵¹ “Eaa? Kootou e mannatu maa nau niaa no mee ki nnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau niaa no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ⁵² E kaamata i te saaita nei, naa haimaatua raa ma ki see nnoho hakapaa. Te haimaatua e ttaka te takarima raa, te takatoru ma ki see fiffai i telaa takarua aa te takarua ma ki see fiffai ki telaa takatoru. ⁵³ Naa tammana raa ma ki heheatu ma naa tama taanata laatou, aa naa tama taanata raa ma ki see tuku ki naa vana naa tammana laatou. Naa haahine raa ma ki heheatu ma naa tama haahine laatou, aa naa tama haahine raa ma ki see tuku ki naa vana naa tinna laatou. Naa haahine mattua raa ma ki heheatu ma naa hinaona ffine laatou, aa naa tama ffine raa ma ki see tuku ki naa vana naa hinaona laatou.”

Kootou ki iloa te saaita naa mee raa ma ki pakuu iho
(Mt 16.2-3)

⁵⁴ Jesus ki mee ake hoki, “Te saaita kootou ekkite i naa irihia mai naa uruaora itelaki, kootou ma ki taratara maa te uaraa ma ki too, aa teenaa te uaraa ma ki too maaoni. ⁵⁵ Aa te saaita kootou ellono i naa oko atu te matani raa i te kipu, kootou ma ki taratara maa te aso naa ma ki vvela, teenaa te aso naa ma ki vvela maaoni. ⁵⁶ Naa tama e kaikailua! Kootou e lavaa koi te ttoka ki naa tiputipu te kerekere nei ma te lani no illoa kootou maa naa aso naa ma ki tiputipu peehea; ai kootou see illoa peehea i naa oo iho naa vana kootou ekkite i te ssao nei?

Hakatonu maa te tama e hakatautau koorua
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ “Kootou see hakatu ai ki naa manava kootou soko kootou maa te tiputipu hea teelaa e taukareka kootou ki tautari? ⁵⁸ Ki mee maa koe e hakatautau ma setama notaakina koe kite koti, koe kissee seara

kitaratara hakaraaoi koorua imua koorua ettae kite koti. Kimee koe see mee ma kitaratara hakaraaoi koorua, koe ma ki taakina naa tama naa kite tama e hakannoo ki naa koti. Teenaa koe ma ki toa no kauake ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki karapusi koe. ⁵⁹ Nau e vanaatu kiaa koe: koe ma ki tauhia iloto te hare karapusi naa ki taavi iloo koe te kooina te koti raa ni tuku.”

13

Tiiake naa haisara kootou, seai kootou ku mmate

¹ I te saaita naa raa, e mee naa tama i te kina naa ni taratara ake ki Jesus i naa tama i Galilee nitaia Pilate i te saaita laatou nitaa naa manu laa-tou no hakaara ki Te Atua. ² Jesus kimee ake, “Kootou e mannatu maa naa tama naa nitaia peenaa i naa haisara laatou ellasiiaa i naa haisara aaraa tama i Galilee? ³ Seai iloo! Nau e vanaatu ki kootou: kimee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou naa, kootou hakkaatoa ma ki mmate pee ko naa tama naa.

⁴ “Ai tetaka sinahuru maa tetakavaru naa tama i Siloam nimmate i te saaita tetaffuu te hare e moe kiaruna raa* nileiho kiaruna laatou? Kootou e mannatu maa naa tama naa nimee naa sara laatou ellasiiaa i naa sara aaraa tama ennoho i Jerusalem? ⁵ Seai iloo! Nau e vanaatu ki kootou: kimee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou, kootou ma ki mmate hakkaatoa pee ko naa tama naa.”

Te taratara te laakau ‘fig’ see hua

⁶ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: “Teelaa setanata e somo tana laakau ‘fig’ iloto tana verena. Tetanata naa ni hano no ssee ma ki haki ni hua ‘fig’ i te laakau naa, araanei te laakau naa ni see ppesi ana hua. ⁷ Teenaa vanaake iloo ia kite tama e heheuna i tana verena naa, ‘Teenei ni setau iloo etoru nau e aheahe mai peenaa no mmata maa te laakau nei e ppesi ana hua, araanei seai koi. Tuutia te laakau nei ki laro! Te laakau nei e tuu vare lokoi iloto te verena nei.’ ⁸ Tetanata e heheuna i tana verena raa kimee ake, ‘Tiiake te laakau naa ki somo telaa setau; nau ma ki mmuru aareha te laakau naa ki naa muruna. ⁹ Kimee maa te laakau nei e hua i te setau imurinei, teenaa e taukareka; aa kimee see hua, koe ku mee ki tuutia te laakau nei ki laro.’ ”

Jesus e haia a Ia te ffine e maki raa no marooroo i te Sabat

¹⁰ I te Sabat tokotasi raa, Jesus e akonaki naa tama iloto te hare lotu naa Jew. ¹¹ Te ffine tokotasi i te kina naa ni tauria te tipua no ma ki ana setau e sinahuru maa varu; aia e kkoru tana kanatua aa seelavaa te tuu tonu kiaruna. ¹² Te saaita Jesus ni kite i te ffine naa, kannaa-tia ake iloo Ia te ffine naa ki hanake, no mee ake peelaa, “Too ma ki naa e uiia a nau!” ¹³ Jesus ni tuku atu tana rima no paa ia ia, teenaa te ffine naa ni hakamakkaa tana haitino no tuu tonu kiaruna ka hakanau i Te Atua.

¹⁴ Te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew raa ni loto maa Jesus ni haia a Ia te ffine raa no taukareka i te Sabat, teenaa taratara ake iloo a ia peelaa ki naa tama i te kina naa, “Teelaa ni aso e ono taatou kimee naa heuna; teenaa kootou ki oomai i naa aso naa ki haia kootou ki taukalleka, tevana ia kootou ki see oomai i naa aso te Sabat!”[✠]

¹⁵ Te Ariki kimee ake kiaa ia, “Naa tama e kaikailua! E aa, kootou see illoa te too naa manu e hahaanai kootou, pee ko naa purumakau ma naa donki, i naa hare manu raa no haaunu i naa aso te Sabat?”

¹⁶ “Teenei se mokopuna Abraham, aa te ffine nei ni saisaitia Satan no tauhia i naa setau e sinahuru maa varu; e aa, e hakallika maa ia e uiia

* **13.4** Siloam: te matakaaina iloto Jerusalem. ✠ **13.14** Ex 20.9-10; Deut 5.13-14

i tana maki naa i te Sabat?" ¹⁷ Naa tama e lotoffaaeo iaa Ia naa ni nnapa iloo i tana taratara nikauake, aa te henua iaa ni fiafia iana lopo vana e hakasoro mmata ni mee.

Te parapol i te hua laakau punaamea

(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

¹⁸ Jesus ki vasiri, "Nau kitaratara maa te Nohorana TeAtua e tiputipu peehea? ¹⁹ Te Nohorana TeAtua e mee ma setamaa hua laakau te laa e toria te tama raa i tana verena. Te hua laakau naa e somo no tuu iloo ma selaakau elasi, teenaa naa manuraa e ppena naa ohana laatou i naa laa te laakau naa."

Te parapol te iis

(Mt 13.33)

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, "Nau kitaratara maa te Nohorana TeAtua raa e tiputipu peehea? ²¹ Te Nohorana TeAtua e mee ma sei iis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa."

Te tootoka e kkao

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jesus ni sare vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina ka akonaki te henua no hakataka ka hano ki Jerusalem. ²³ Teenaa ki vasiri ake te tama tokotasi i naa matakaaina naa, "Te Ariki nei, te laa ni uruai tama koi ma ki hakassaoria TeAtua?"

Jesus ki mee ake, ²⁴ "Kootou hakamakii ki uru atu kootou vaaroto te tootoka e kkao. E tammaki naa tama ma ki haaite ki uru atu laatou, tevana iaa laatou ma ki see lavaa. ²⁵ Te saaita te tama e mee tana hare raa e masike noppui tana tootoka raa, teenaa kootou ma ki ttuu ake i haho no pakuukuu ake te tootoka ka mee ake ki te tama naa, 'Te Ariki, taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou!' Tevana iaa te tama e mee tana hare raa ma ki mee atu peela, 'Nau see iloa i kootou! Kootou ni tama e oomai ihea?' ²⁶ Teenaa kootou ma ki mee ake peela, 'Maatou nikkai ka unu ma koe. Koe ni akonaki naataratara TeAtua iloto te matakaaina maatou!' ²⁷ Tevana iaa aia ma ki mee atu peela, 'Nau see iloa i kootou. Kootou ni tama e oomai ihea? Kootou hakattaha iaa nau, kootou naa tama e sosorina hakallika!'" ²⁸ Kootou ma ki ttani ka kakarati naa niho kootou i te saaita kootou ma ki kikitae i Abraham, Isaac, Jacob, aa ma naa pure hakkaatoa i te Nohorana TeAtua. Kootou iaa kukerekereia ki haho. ²⁹ Te henua ma ki oomai i te anake, telaki, tokorau ma te kipu, nonnoho kikkai i te kaikai elasi te Nohorana TeAtua. ³⁰ Naa tama te laa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua maa ni tama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua maa ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama see hai vana e taunai."*

Te llee te manava Jesus i Jerusalem

(Mt 23.37-39)

³¹ I te saaita naa hoki, aaraa Faarisi ni oo ake no mee ake ki Jesus, "Koe ki hakataha i te kina nei aa koe ku hano ki telaa matakaaina; koe e roroosia Herod ki taia."

³² Jesus ki mee ake, "Kootou oo no taratara ake ki te manu vao naa: 'Nau e hanahana naa tippua ka hakamasike naa ma ki i te asonei ma taiao, aa i te ttoru naa asoraa aku heuna naa ma ki hakaoti.' ³³ Tevana iaa nau ki hakataka ka hano ki Jerusalem i te asonei, taiao, aa ma te aso eau.

* 13.27 Ps 6.8 * 13.28 Mt 22.13; 25.30 * 13.29 Mt 8.11,12 * 13.30 Mt 19.30; 20.16; Mk 10.31

E hakallika ma se pure TeAtua e taia no mate i telaa henua; te pure TeAtua raa e tau ki taia no mate i Jerusalem.

³⁴ “Jerusalem, Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taia kootou katauatia kootou naatama e heunatia atu TeAtua kinaa hatu. Nau e kaimanako maa kootou kipurutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakkutu ake te moa raa anapunua kilaro anapakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! ³⁵ Teenaa te Hare Tapu kootou naa ma ki tiiake atu ki kootou. Nau e taratara atu ki kootou: kootou ma ki see kkite iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peelaa, ‘Taatou ki hakanau i te tama e au i te inoa TeAriki.’”✠

14

Jesus e hakamasike te maki i te Sabat

¹ I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni hano no kai i te hare te hakamau tokotasi naa Faarisi; teenaa te henua ni tokatoka seemuu iaa Ia. ² Te tanata tokotasi effura ana vae ma ana rima ni hanake ki Jesus, ³ teenaa vasiri ake iloo Jesus kinaa tisa naa Loo ma naa Faarisi, “E aa, naa Loo taatou raa e ppui ki see hakamasike naa maki i te Sabat?”

⁴ Naa tama naa ni nnoho seemuu koi. Jesus ni toa a Ia te tamariki naa no haia iloo no taukareka, araa heunatia iloo Ia kahano. ⁵ Teenaa mee ake iloo Ia kinaa tama naa, “Ki mee maa setama i kootou e mee tana tamariki tanata, aa sei ma se manu hahaa nai eleiho kiloto se rua e nnoho i te Sabat, koe ma ki see lellere ki huutia mai koe te tama naa ki taha i te saaita naa lokoi?”✠

⁶ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakahea ake laatou te taratara Jesus ni mee ake.

Te tama e taka seemuu

⁷ Jesus nikite inaassee naatama teelaa niarumia kite kaikai raa kinohoria laatou naa kina hakamau ite teevo. Teenaa kikauake Ia te taratara nei kilaatou: ⁸ “I toosaita e arumia kite kaikai te tama e aavana hoou raa, koe ki see noho i te kina e tukua ki nnoho naa hakamau. Koe see illoa, ma ki mee e mee te tama e hakamau are iaa koe niarumia hoki te tama e mee tana kaikai naa. ⁹ Teenaa te tama e mee tana kaikai, teelaa niaru ki koorua hakapaa naa, ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Tiiake te tama raa kiau no noho i te kina naa.’ Teenaa koe ma ki napa kahano no noho i te kina naa tamavare. ¹⁰ Toosaita e arumia raa, tere no noho i te kina naa tamavare, teenaa te tama e mee tana kaikai naa ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Naasoa, masike mai no noho i te kina naa hakamau raa e nnoho.’✠ ¹¹ I te aa, naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamau raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa naa tama e nnoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria TeAtua ma ni hakamau.”✠

¹² Teenaa huri ake iloo Jesus no mee ake ki te tama e mee tana hare e nnoho laatou kakkai naa, “Toosaita e ppena too kaikai itelaa i aruna, sei maa i te laasuru raa, koe see aru koi ki oo soa, oo taaina, oo hare aakina, aa ma naa tama e nnoho tauppiriatu teelaa e hai mane. Ki mee maa koe e aru koi kinaa tama peenaa, naa tama naa ma ki oti ku aru atu hoki ki hanake koe ki naa hare laatou. Te nei too ara ma ki sua laatou i too vana ni mee ki laatou. ¹³ Toosaita e ppena too kaikai raa, koe ku aru ki naa tama e nnoho hakaaroa, naa tama se tipu hakaraaoi, naa tama see lavaa te sassare, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou. ¹⁴ Teenaa koe ma ki haia hakaraaoi naa TeAtua, i naa tama naa ma ki see lavaa te sua laatou

too vana nimee kilaatou. Koe iaa ma ki suia TeAtua i te aso naa tama e taukalleka raa ma ki massike i te mate.”

Te taratara i te kaikai e lasi
(Mt 22.1-10)

¹⁵ Tetanata tokotasi inaataanata ennoho i te teevoora ni huri ake no mee ake peela ki Jesus, i tana saaita nilono i naa taratara nei, “Se fiafia peehea naa tama teela ma ki ennoho no kka i te kaikai e lasi i te Nohorana TeAtua!”

¹⁶ Jesus ki kauake tetaratara nei kiaa ia, “Teela setanata nimee tana kaikai iloo e lasi, teenaa aru iloo a ia ki te lopotama ki oo ake. ¹⁷ I te aso te kaikai raa, a ia ni heuna anapoe raa kioo no mee ake ki ana tama ni aru raa peela, ‘Kootou oomai, te nei te aso te kaikai!’ ¹⁸ Araa nei naa tama naa ni taratara tammaki. Te tama tokotasi e taratara ake peela, ‘Nau ma ki hano no mmata itaku kerekere hoou e taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku seelavaa te hanatu.’ ¹⁹ Telaa tama e taratara ake peela, ‘Nau e hano no haaite akupurumakau esinahuru nitaavi; nau e aroha iloo iaa nau ku seelavaa te hanatu.’ ²⁰ Aa telaa tama e taratara peela, ‘Nau e aavana koi i te saaita nei, te nei see lavaa ai nau te hanatu.’

²¹ “Te poe raa ni ahe no taratara ake iloo ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni porepore i tana loto, teenaa vanaake iloo ki tana poe, ‘Tere hakavave ki naa mateara iloto te matakaaina nei no toomai naa tama ennoho hakaaroa, naa tama seetipu hakaraaoi, naa tama eppuni naa karamata laatou, aa ma naa tama seelavaa te sassare.’ ²² Teenaa te poe raa ni ahe ake no taratara ake ki tana hakamau, ‘Te Ariki, nau ku oti te vanaake kilaatou, te vana iaa te hare nei koi ssao te oomai aaraa tama hoki.’ ²³ Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, ‘Tere ki naa ara effuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina e ttuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai ki te kaikai nei, teenaa kipi taku hare nei. ²⁴ Nau e vanaatu kiaa koe, see haitama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!’ ”

Te tiputipu ma ki sura i te tama e mee ma se disaipol
(Mt 10.37-38)

²⁵ I te saaita tokotasi raa, naa kuturana tama e tammaki iloo ni oo hakapaa ma Jesus, teenaa Jesus ki huri ake kilaatou no mee ake, ²⁶ “Naa tama e fifai maa laatou ki mee ma ni disaipol aaku raa, te fifai laatou kiaa nau ki ttoe iaa i te fifai laatou ki naa tammama ma naa tinna laatou, naa aavana ma naa tamalliki laatou, naa taaina ma naa kave laatou, aa i naa tino hoki iloo laatou.✱ ²⁷ Naa tama see amo naa tino kros laatou no tautari kiaa nau raa, naa tama naa see lavaa te mee ma ni disaipol aaku.✱

²⁸ “Ki mee maa setama i kootou e maanatu ma ki hakatuu see hare teela e moe iloo kiaruna, koe ki noho no hakatuu hakaraaoi iloo ki iloa koe i too kooina ma ki pesi kipe napena te hare naa. Teenaa koe ma ki hakatuu ki iloa koe maa oomaneraa ellava ki hakaoti naa heuna te hare naa. ²⁹ Ki mee koe see noho no hakatuu hakaraaoi ki iloa koe te kooina te hare raa, too saaita koi hakatuu naa pou mua raa koe ma ki teki i too hare naa ma ki see lavaa te hakaoti. Teenaa naa tama ekkite i too hare e hakatuu naa ma ki tautaussua iaa koe. ³⁰ Naa tama naa ma ki taratara peela, ‘Te tama nei ni kaamata te hakatuu tana hare, ara nei a ia ni see lavaa te hakaoti!’

³¹ “Ki mee maa se tuku e hano ma te sinahuru simata taanata no hetaa ma te tino rua naa simata taanata telaa tuku, teenaa te tuku naa ma ki noho

✱ 14.26 Mt 10.37 ✱ 14.27 Mt 10.38; 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23

imua no hakatuu ma kimee ma ia e tau te hano no hetaa ma telaa tuku.
³² Ki mee maa te tuku naa e hakatuu no iloa maa ia ma ki see tau, teenaa, te saaita te kaavena telaa tuku koi mmao raa, a ia ma ki heuna atu ana tama no taratara hakaraaoi ma te tuku naa.

³³ “Peelaa hoki, kootou see lavaa te mee ma ni disaipol aaku ki mee maa kootou see tiiake naa mee hakkaatoa kootou no tautari kiaa nau.

Te parapol i te sol
 (Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ “Te sol raa e taukareka, te vanaiaa kimee maa te sol raa kusee sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea? ³⁵ Te sol naa kuseai tana vana ma ki taukareka ai; ku taukareka koi ki peesia. Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!”

15

Te parapol i te sipsip e seai
 (Mt 18.12-14)

¹ Ite aso tokotasi raa, e tammaki iloo naa tama e aoao naa takis aa ma aaraa tama haisara ni oo ake no hakannoo ki Jesus. ² Teenaa naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo raa nikaamata te taumaruu ia ia, “Te tama nei e hiihai iloo maa ia ki kai ma naa tama haisara!”[☆] ³ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei:

⁴ “Ki mee maa setama i kootou e mee ana sipsip e noto itelau, teenaa no seai te sipsip tokotasi. Te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa, aa ku hano nossee te sipsip tokotasi ni seai naa. Te tama naa ma ki sessee kilaavea iloo a ia te sipsip naa. ⁵ Itana saaita elave tana sipsip raa, a ia ma ki hiahia iloo. Teenaa te sipsip naa ma ki saaua a ia ki ana aamona ⁶ no ahe maa ia ki hare. A ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e nnoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa, ‘Nau e hiahia iloo i taku sipsip ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!’

⁷ “Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa tama itelani ma ki fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava. Te hiahia naa tama naa ettoeiaa i te hiahia laatou i te tinosivo maa sivo naa tama e ttonu naa ora laatou.

Te parapol i te mane siliva e seai

⁸ “Aa kimee maa seffine e mee ana siliva e sinahuru, teenaa no seai tana mane siliva tokotasi. Teffine naa ma kimee peehea? A ia ma ki hakaura tanalamu nottahi iloto tana hare kassee hakaraaoi iloo kilave tana mane. ⁹ Itana saaita elave itana mane raa, a ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama e nnoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa kilaatou, ‘Nau e hiahia iloo i taku siliva ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!’

¹⁰ “Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa ensol Te Atua raa e fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava.”

Te parapol i te haanau e seai

¹¹ Jesus ki taratara ake hoki, “Teelaa se tanata e mee ana tamalliki taanata e lua. ¹² Te tama e tamariki ilaaua naa ni mee ake peelaa ki laaua tamana, ‘Kaumai taku tuuhana i oo kerekere.’ Teenaa vvae atu iloo laaua tamana naa ana kerekere kilaaua haitaina. ¹³ Inaa aso koi imuri raa, te taina tamariki raa ni kauake tana tuuhana i naa kerekere tana tamana raa kitauia aaraa tama, teenaa too iloo ana mane naa no horau ki te henua e mmao. A ia ni mee pakava ana mane naa ki ana vana puamu e meeme.

[☆] 15.2 Lk 5.29,30

¹⁴ Ana maneraa nimeepakava no oti hakkaatoa, teenaa te one elasi raa kulave ite henua naa. Te tanata naa ni hano no noho iloo see hai kaikai kikai. ¹⁵ Teenaa masike iloo ttama naa no ssee heuna ite tama tokotasi te henua naa. Aia naa ni heunatia te tanata raa ki hano ki ana hiri poi raa no roorosi i ana poi. ¹⁶ Te tamariki tanata naa ni mate itana hiikai, teenaa aia nimaanatu iloo maa ia kikai naa kaikai naa poi raa ekkai, tevana iaa ni see hai tama ni kauake ana kaikai kikai. ¹⁷ Teenaa surake iloo tana maanatu atamai i ana vana vvare nimee, no taratara soko ia peela, 'Nau ku mate itaku hiikai iaa, naa tama e heheuna itaku tamana raa ekkai hakaraaoi iloo! ¹⁸ Nau ku ahe kitaku tamana no mee ake: Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. ¹⁹ Nau ku see tau tetaapaa a koe ma setama aau. Toa nau ki mee ma setama e heheuna iaa koe.' ²⁰ Teenaa masike iloo te tamariki tanata naa no ahe ki tana tamana.

"Tama naa koi mmao ite hare tana tamana raa, tana tamana naa ku kite iaa ia; tana tamana naa nillee iloo tana manava iaa ia, teenaa tere atu iloo no ppuru tana tama naa kiaa ia ka vaisoni laaua. ²¹ Te tamariki tanata raa ki mee ake, 'Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. Nau ku see tau tetaapaa ma setamariki aau.' ²² Tevana iaa tanatamana naa ni huri no kannaa ki naa tama e heheuna iaa ia, 'Hakavave! Toomai te kahu e taukareka raa iloo ki hakao te tamariki nei. Hakaoria se kasana itana mataarima aa ku toomai ni taka ki hakao ia. ²³ Aa kootou ku oo notaa te punua purumakau te laa ni hahaanai taatou ki lasi. Taatou ki mee se kaikai e lasi aa taatou ku taffao! ²⁴ Taku tamariki tanata nei ni mate, aa te nei ku ora; a ia ni seai, aa te nei kulaavea.' Teenaa kaamata iloo laatou te kka ka hai naa taffao laatou.

²⁵ "Ite saaita naa raa, te taina matua raa e heheuna i ana kerekere i naa tautaha te matakaaina naa. Itana saaita ni ahe ake no taupiri ki te hare raa, a ia ni lono i naa hai naa taffao naa tama ite hare. ²⁶ Teenaa kannaatia iloo aia te tama tokotasi inaatama e heheuna ite hare no vasiri ake, 'Te laa se aa e mee mai ite hare?' ²⁷ Te tama raa ki mee ake, 'Tootaina raa ku oti te ahe mai, teenaa tootamana raa nitaa te punua purumakau elasi iloo raa ka mee tana kaikai, itana tama raa ku tae ake hakaraaoi iloo kiaa ia.' ²⁸ Te taina matua raa ni loto iloo, a ia ni see uru atu kiloto te hare laatou; teenaa ki masike atu tana tamana raa no ppuratia ki uru ake ki hare. ²⁹ Tevana iaa te tamariki tanata naa ni huri atu no mee ake ki tana tamana, 'Inaa setau nei hakkaatoa raa, nau ni heheuna ma se poe iaa koe, aa seai iloo se saaita maa nau ni see hakannoo ki oo taratara. Seaa koe nikaumai kiaa nau? Koe niseai iloo too manua nikaumai ma se gout, ki mee see kaikai kitaahao nau ma aku soa! ³⁰ Aa tootama naa iaa nimeepakava ana maneraa inaa haahine hai huri, aa itana saaita ni ahe mai raa, te punua purumakau elasi raa iloo e taia a koe ki mee tana kaikai!' ³¹ Tana tamana raa ki mee ake, 'Taku tama, koe e noho ma nau inaa aso nei hakkaatoa, aa aku mee nei hakkaatoa nimee aau. ³² Taatou kikkai ka fiafia, itootaina nei ni mate, aa te nei ku ora; a ia ni seai, aa te nei kulaavea.' "

16

Te parapol i te tama e heheuna mattoni

¹ Jesus ni kauake te taratara nei ki ana disaipol, "Te laa se tama e hai mane e mee te tama e heheuna iaa ia e tarataraina maa e kailaaraa ana mane. ² Teenaa arumia iloo te tama e heheuna raa tana hakamau, no mee ake peela, 'Te laa se aa e lono nau maa aku mane raa e kailaaraotia a koe? Hakatuu ki se laupepa ki iloa nau inaa takkoto aku mee ni kauatu ki roorosi koe, teenaa iaa koe ku hakaotina a nau ite heuna naa.' ³ Teenaa

kinoho tetama naa no hakataakoto soko ia peelaa, 'Nau kamee peehea? Nau ku haia taku hakamauraa kihakaotina iaku heuna. Nau ku see tau tekerirua, aa nau enapa te kainnoomee kitelaatama. ⁴ Aa teenei nau ku iloa itakuvana kimee! Teenaa itakusaaita maki hakaotina iaku heuna nei raa, nau makimee akusoa teelaa maki oomai no toa nau kinaa hare laatou.'

⁵ "Teenaa aru iloo ia kinaa tama teelaa sekisui naa mee laatou nitoo i tana hakamau. Aia ku mee ake kite tama mua, 'Ehia too koo ina ki kauake kitaku hakamau?' ⁶ Tetanata naa kimee ake, 'Evaru naa rau naa kalon sunu.' Teenaa kimee ake tetama eheheuna naa, 'Too telaupena naa aa koe kusissii maa ehaa naa rau naa kalon.' ⁷ Tetanata eheheuna naa ku vasiri ake kitelaatama, 'Ai koe? Ehia too koo ina ki sui?' Tetama raa kimee ake, 'Esimata naa paeke haraaoa.' Tetanata eheheuna raa kimee ake, 'Too telaupena naa aa koe kusissii maa evaru naa rau naa paeke haraaoa.'

⁸ "Te hakamauraa ni hakanau ite iloa vana tetama e sosorina kilaaraa eheheuna iaa ina; teenaa inaa tama te maarama nei e illoa sara iloo ina mee naa vana laatou ite maarama nei, ettoe iaa inaa tama e tautari i TeAtua."

⁹ Jesus kuttao atu hoki, "Aa teenei nau kuvanaatu ki kootou: tokonaki kinaa tama see haimae kinaa mane ma naa hekau te maarama nei ki haisoa kootou. Aa itesaaita naa meena kuseairaa, kootou maki toa kite kina kootou maki noho nonnoho hakaoti. ¹⁰ Tetama e iloa temmataake hakaraaoi kinaa tamaa meeraa, aia maki iloa temmataake hakaraaoi kinaa mee ellasi. ¹¹ Aa kimee maa kootou nisee illoa temmataake hakaraaoi kinaa hekau ma naa mane kootou ite maarama nei, ko ai tetama maki lavaa te kauatu naa mane ma naa hekau maaoniraa kimmataake kootou? ¹² Kimee maa koe nisee mmataake hakaraaoi kinaa mane ma naa hekau telaa tama, ko ai tetama maki kauatu ootino mee?

¹³ "See haitama maki lavaa te heheuna ma naa hakamau elua; aia maki hiihai kite tama, aa maki lotoffaaeo itelaa tama. Aia maki heheuna hakaraaoi maa tetama, aa maki see hakanoo kitelaatama. Kootou see lavaa te heheuna ma TeAtua aa kootou iaa e kaimannako kite mane."☆

Aaraa taratara akonaki

(Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12)

¹⁴ Tesaita naa Faarisiraa nillono inaa taratara nei raa, laatou nihakaere i Jesus, iteaa ilaatou nitama e fiffai kite mane. ¹⁵ Jesus kimee ake kilaatou, "Kootou kinaa tama emee maki ttoka te henua maa kootou nitama ettonu, tevanaiaa TeAtua e iloa inaa tiputtipu naa manava kootou. Ina mee naa tama te maarama nei emmata maa nimee hakamaatua raa, teenaa nimee e hakallika inaa karamata TeAtua."

¹⁶ "Te henua nitautari mailoo kinaa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua nisissii, teenaa notaemailoo kite ssao John te Baptis. Kaamata mai ite ssao naa raa, te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua nitarataraina, teenaa te henua hakkaatoa ni hai kinaa mahi laatou ki uru atu kite Nohorana naa.☆ ¹⁷ Naa tamaa taratara iloo iloto naa Loo raa etakkoto haimahiaa itelani ma te kerekere nei, inaa taratara naa maki takkoto no takkoto hakaoti.☆

¹⁸ "Tetanata e huri no tiiake ia tana aavana ka aavana itelaa ffine raa, tetanata naa emee tana haisara ite aavana huri; aa tetanata e huri no aavana ite ffine nitiake tana aavana raa emee tana haisara ite aavana huri.☆

Lazarus ma te tanata hai mane

☆ 16.13 Mt 6.24 ☆ 16.16 Mt 11.12,13 ☆ 16.17 Mt 5.18 ☆ 16.18 Mt 5.32; 1 Cor 7.10,11

¹⁹ “Teelaa setanata e haimane, aa tetanata naa e hakao peenaa ki naa kkahu e taukalleka ka noho ma te kau mee i naa aso hakkaatoa. ²⁰ Aa teelaa hoki setama e noho hakaaroa, tana inoa ko Lazarus. Te haitino tetama naa eppara hakkaatoa, aa aia maraa esaaua no hakanohoria i te tootoka te hare te tama e haimane, ²¹ teenaa ki kai a ia naa kaikai e ttoe te tama haimane raa e maaoha i tana teevo. Naa poi i te kina naa maraa e oo ake no ariari naa kina eppara te tama naa.

²² “Te saaita Lazarus ni mate raa, a ia ni saaua naa ensol raa no hakanoho i te vasi Abraham i te kaikai elasi telani. Tetama haimane raa hoki ni mate notanumia i te kerekere, ²³ teenaa tanamanu nitoa kite kina te mate no moe aia ka hakallono kite isu. Aia nittoka kiaruna no kite i naa noho mai Abraham i te kina e mmao, aa Lazarus e noho i tana vasi. ²⁴ Teenaa kannaa iloo ia ki Abraham, ‘Abraham taku tamana! Aroha iaa nau. Heunatia mai Lazarus kiau nottoko tana mataarima kiloto sevai aa kuau no hakapara taku arero ki saumakallii. Nau ku mate i aku hakallono isu iloto te ahi nei!’

²⁵ “Araa nei Abraham ku mee ake, ‘Taku tama, maanatu i too saaita ni taka i te maarama raa, koe ni noho ma te kau mee e taukalleka, aa Lazarus iaa ni noho ma naa mee e hakallika. Aa te nei aia ku noho no hiahia, aa koe iaa ku noho ka hakannoo ki te isu. ²⁶ Aa teelaa hoki se rua raa e moe vaaroto taatou, teenaa maatou seelavaa te hakahiti atu ki te vasi naa, aa kootou hoki seelavaa te hakahiti mai ki te vasi nei.’ ²⁷ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham taku tamana, nau e tani atu kiaa koe, heunatia Lazarus ki hano ki te hare taku tamana. ²⁸ Nau e mee aku taaina e rima, aa nau e hiihai maa Lazarus ki taratara ake ki taku tamana raa ki hakaari ake ki aku taaina naa i te hakallika te kina nei. Nau see hiihai maa laatou ki oomai hoki ki te kina nei.’

²⁹ “Abraham ki mee ake, ‘Naa Loo Moses ma naa taratara naa pure Te Atua raa e takkoto ki tautari laatou; laatou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa.’ ³⁰ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham taku tamana, naa tama naa ma ki seelavaa te ffuri naa manava laatou! Ki mee iloo ma setama e masike i te mate no hanatu notaratara atu ki laatou raa, teenaa naa tama naa ma ki ffuri no tiiake naa haisara laatou.’ ³¹ Tevana iaa Abraham ni huri atu notaratara ake peelaa, ‘Ki mee maa naa tama naa see hakannoo ki Moses ma naa pure Te Atua, laatou ma ki seelavaa hoki te hakannoo ki te tama e masike mai i te mate.’ ”

17

Naa tiputipu te haisara

(Mt 18.6-7,21-22; Mk 9.42)

¹ I te aso tokotasiraa Jesus ni taratara ake ki ana disaipol, “Te tiputipu teelaa e usu tetama kippena naa haisara raa e takoto, tevana iaa nau e arohailoo i te tama e hakasura te tiputipu naa! ² E taukareka iloo maa tetama peenaa ki saitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia i te moana, teenaa i naa haaeo ma ki kauatu kiaa ia, ki mee maa se tamariki i naa tamalliki nei e usuhia a ia kippena naa haisara, ma ki llasi iloo. ³ Kootou ki hakamattoni lokoi i naa sosorina kootou!

“Ki mee maa too taina raa e ppenna tana sara, nutua te tama naa, aa ki mee maa ia e huri tana manava no tiiake ana haisara, aroha iaa ia. ⁴ Aa ki mee maa ia e hitu hakkaatoa ana saaita i te aso tokotasi e mee ana vana e hakallika kiaa koe, aa i naa saaita naa hakkaatoa a ia e hanatu peenaa no vanaatu maa ia e aroha iaa ia ni sosorina peenaa kiaa koe, koe ki aroha i te tama naa.”

Naa tiputipu te lotu maaoni

☆ 17.3 Mt 18.15

⁵ Naa aposol raa ki mee ake ki TeAriki, “Haia maatou ki illoa hakaraaoi iaakoe.”

⁶ TeAriki ki mee ake, “Ki mee maa telotu kootou ennotokoi pee ko naa hua laakau e punaammea iloo raa, telotu kootou naa e tau te uhuki te hui telaakau e tuu nei no peesia ki te moana.

Naa heheuna te poe

⁷ “Ki mee maa se tama i kootou e mee tana poe e heheuna itana kerī, aa seai maa e roorosi i ana sipsip. I te saaita te poe naa e ahe ake i ana heuna, eaa, kootou e mannatu maa tana hakamau raa ma ki mee ake kiaa ia ki hanotonu no kai? ⁸ Seai iloo! Tana hakamau naa ma ki mee ake are ki hano ia no mee hakaoti ana kaikai raa aa kuttā ake kikāi aia, aa ki ōti are a ia ku kai. ⁹ Te hakamau raa ma ki see lavaa te vanaake ki tana poe maa ia e hiahia i aa ia e hakanoo ki ana taratara. ¹⁰ Teenaa kootou hoki, i te saaita kootou ku ōti te haia kootou naa heuna TeAtua nīkauaturaa, kootou ki taratara peela, ‘Maatou nī poe vare koi e mee naa heuna maa-tou.’”

Te taka sinahuru e haia Jesus no taukalleka

¹¹ I te saaita Jesus nī hano ki Jerusalem raa, a ia nī hano vaaroto naa matakaaina Samaria ma Galilee. ¹² Itana saaita nī uru atu kite tamaa matakaaina tokotasi raa, a ia nī tiri i te taka sinahuru taanata e haia teleprosi. Naa tama naa e ttuu hakammao ¹³ ka tanitani varo ake, “TeAriki Jesus! Aroha i maatou!”

¹⁴ Jesus nī ttoka atu kilaatou no mee ake, “Kootou oo no mee ki mmata naa maatua raa i kootou.”

Teenaa naa tama naa nī taukalleka lokoi i te saaita laatou koi sassare are ka oo. ¹⁵⁻¹⁶ Te tama tokotasi i naa tama naa se tama haka Samaria. Te saaita te tama naa nī kite maa ia ku taukareka raa, te tama naa nī ahe ake ki Jesus ka hakanau i TeAtua ki ana varo. Aia nī hano nō ttuu anaturi imua Jesus no taratara hakahiahia atu kiaa ia. ¹⁷ Jesus ki vasiri, “Teelaa se taka sinahuru taanata nī haia no taukalleka, aa teehea telaa takasivo? ¹⁸ Teenei ko te tama are telaa henua nei teenei nī ahemai no taratara hakahiahia i TeAtua.” ¹⁹ Jesus ki huri ake kite tanata raa no mee ake, “Masike ki aruna no hano; koe ku taukareka i aa koe e lotu ia nau.”

Te saaita Jesus ma ki ahemai

(Mt 24.23-28,37-41)

²⁰ I te aso tokotasi raa, e mee naa Faarisi nī vasiri ake ki Jesus, “Te Nohorana TeAtua raa ma ki tae mai i te saaita hea?” Teenaa ki mee ake Jesus, “See hai vana ma ki hakailoa ake kite henua maa te Nohorana TeAtua raa ku takoto. ²¹ See hai tama ma ki mee peela, ‘Kootou mmata mai, teenei te Nohorana TeAtua!’ Aa see hai tama hoki ma ki mee peela, ‘Kootou ttoka atu, teelaa te Nohorana TeAtua!’ I te aa, te Nohorana TeAtua raa e takoto iloto kootou.”

²² Teenaa mee ake iloo ia ki ana disaipol, “Te ssao raa ma ki tae mai, teenaa kootou ma ki fiffai kikkite kootou se aso tokotasi inaa aso te Tama te Henua, tevana ia kootou ma ki see lavaa. ²³ E mee aaraa tama ma ki mee atu ki kootou, ‘Kootou ttoka atu, teelaa a ia!’ Aaraa tama ia ma ki mee atu peela, ‘Kootou mmata mai, teenei a ia!’ Tevana ia kootou ki see hakanoo ki naa taratara naa tama naa ka hurohuro kootou vaamuri laatou ka sessee ia ia. ²⁴ I te aso te Tama te Henua ma ki ahemai raa, te henua hakkaatoa ma kikkite ia ia, e mee pee ko naa ttoka laa-tou inaa taaraki te uila no maasina hakkaatoa telani ma te kerekere.

25 Tevana iaa te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina no hakallono isu imua, teenaa a Ia ma ki hakakkeeina naa tama te maarama nei.

26 “Te saaita te Tama te Henua ma ki hakasura mai raa, naa tama te maarama nei ma ki haia pee ko naa haia naa tama ite ssao Noah.✠

27 Ite ssao Noah raa, te henua ni nnoho koi no kkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana, no tae iloo ki te aso Noah ni uru ki loto te vaka elasi. Teenaa ki hakaffuta te ttai raa no loohia te henua hakkaatoa no mmate.✠

28 “Te aso naa hoki ma ki mee pee kotessao Lot ni noho. Te henua ni nnoho koi no kkai ka unu; laatou ennoho kataavi hekau peenaa kattori kaikai ka hakatuuhare. 29 Ite aso Lot ni hakataha i Sodom raa, te ahiraa niura mai itelani ka maaoha mai naa korokorohatu e mallaa, e mee pee ko naa too te ua, ki naa tama te matakaaina naa no mmate laatou hakkaatoa.✠ 30 Teenaa te aso te Tama te Henua ma ki hakasura iho raa ma ki tiputipu peenaa hoki.

31 “Ite aso naa raa, te tama enoho ihaho tana hare raa ma ki see hai saaita kitere kiloto tana hare raa no too ana hekau; peelaa hoki, te tama e heheuna i ana verena raa ma ki see hai saaita kitere ki tana hare.✠

32 Kootou mannatu ite vana nisura kite aavana Lot!✠ 33 Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi ki te ora maaoni.✠

34 “Nau e vanaatu ki kootou. Ite poo naa raa, te takarua ma ki mmoe i te moelana tokotasi: te tama tokotasi ma ki toa, aa telaa tama ma ki tiiake kamoe. 35 Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho. 36 [Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho.]”

37 Naa disaipol raa ki vasiri ake, “Te Ariki, naa vana nei ma ki ssura i hea?” Jesus ki mee ake, “Te kina taatou ekkite maa naa manulellere raa ettuu purina raa, taatou e illoa maa teelaa setama emate emoe i te kina naa.”

18

Te taratara i te puruna ffine

1 Ite aso tokotasi raa, Jesus ni akonaki ake ana disaipol raa ki see kkaro tetaku ki Te Atua itekau saaita. A Ia ni kauake tetaratara nei ki ana disaipol: 2 “Teelaa setama e hakatonutonu naa sara enoho ite matakaaina tokotasi. Tetama naa see iloa ite mataka i Te Atua, aa aia see iloa te maanatu itelaatama. 3 Aa ite matakaaina naa hoki, teelaa se puruna ffine. Tepuruna naa e hanatu peenaa itekau saaita noppura kite tama naa ki hakatonusia tana koti e mee maa telaa tama. 4 Te tama e hakatonutonu naa sara raa niseai iloo ki hiihai maa ia etokonaki kite puruna naa, aa ite aso tokotasi raa nei, te tanata naa ku noho no maanatu peelaa, ‘Niaaina maa nau see iloa ite mataka i Te Atua aa nau see iloa ite maanatu ki telaa tama, 5 nau ma ki hakatonusia a nau tana koti. Nau ku kkaro koi i naa ahehe mai te ffine nei no hakanaenaeria a nau.’”

6 Teenaa Te Ariki ki taratara ake hoki, “Kootou hakannoo ki naa taratara te tama seetonunaa ehai. 7 Eaa, kootou emannatu maa Te Atua ma ki see tokonaki ki ana tino tama teelaa etanitani ake peenaa kiaa Ia ite poo ma teao? Kootou emannatu maa Ia ma ki see hakavave no tokonaki ake ki naa tama naa? 8 Nau e vanaatu ki kootou, Te Atua

✠ 17.26 Gen 6.5-8 ✠ 17.27 Gen 7.6-24 ✠ 17.29 Gen 18.20—19.25 ✠ 17.31 Mt 24.17,18; Mk 13.15,16 ✠ 17.32 Gen 19.26 ✠ 17.33 Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25

ma ki hakavave lokoi no tokonaki ki naa tama naa i tana saaita ma ki hakatonutonu i laatou.

“Aa i te saaita te Tama te Henua ma ki ahemai raa, e hia ana tama ma ki kkite maa e lotu maaoni e nnoho i te maarama nei?”

Te taratara i te Faarisi ma te tama e aoao naa takis

⁹ Jesus nikauake hoki te taratara nei ki naa tama e hakataakoto maa laatou ni tama e ttonu lokoi, tevana iaa see fiffai ki aaraa tama. ¹⁰ “Teelaa se takarua taanata ni oo ki te Hare Tapu TeAtua no taku: te tama tokotasi se Faarisi, aa telaa tama se tama e aoao naa takis.

¹¹ “Te Faarisi raa nituu itana kina sokoia no taku peelaa ki TeAtua, ‘TeAtua, nau e hiahia iaa koe, iaa nau see mee naavana hakallika ma ko aaraa tama. Nau sei se tama e kaimmate iaku mee, aa nau e taratara lokoi ki te taratara maaoni. Nau hoki see puamu ma aaraa haahine pee ko aaraa tama. Nau e hiahia i aa nau see mee pee ko te tama e aoao naa takis e tuu mai i te kina raa!’ ¹² I loto te wiki tokotasi raa, nau e hakapakuu aku aso e lua, aa i aku huiataarau mane hakkaatoa e too raa, nau e kauatu too sehui.’

¹³ “Te tama e aoao naa takis raa iaa e tuu hakammao ka suru tana pisouru; a ia e tuukoi kapakuukuu tana hatahata kataku peelaa, ‘TeAtua, aroha iaa nau se tama haisara!’ ”

¹⁴ Jesus ki mee ake, “Nau e vanaatu ki kootou, i te saaita te takarua naa niahe ki naa hare laaua raa, teelaa ko te tama e aoao naa takis raa e tonu i naa karamata TeAtua; te Faarisi raa iaa ni see tonu i naa karamata TeAtua. Teenaa i te tama e ahu kiaa ia raa ma ki tukua iho TeAtua ki laro, aa te tama e tuku sokoia ki laro raa, te tama naa ma ki hakanauria TeAtua.”[☆]

Jesus ma naa tamalliki punaamnea

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ E mee naa tama nitooake naa tamalliki laatou ki Jesus, teenaa ma ki paa naa rima Jesus ilaatou aa kutaku ki TeAtua ki mmata ake ki naa tamalliki naa. I te saaita naa disaipol raa ni kkite raa, laatou ni ffuri atu no nutua naa tama naa. ¹⁶ Araa nei Jesus ku mee ma ki too ake naa tamalliki raa kiaa ia, teenaa mee ake iloo ki ana disaipol, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, i te Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁷ Kootou ki hakamaarona i te taratara nei! Tetama see too te Nohorana TeAtua i naa tiputipu te tamariki raa, te tama naa ma ki see tae ki te kina naa.”

Te taratara i te tama hai mane

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Te hakamau tokotasi naa Jew raa ni vasiri ake peelaa ki Jesus, “Taku tisa e taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, TeAtua soko ia e taukareka. ²⁰ Koe e iloa i naa loo e mee peela: ‘Kootou see puamu ma aaraa haahine aa ma aaraa taanata; kootou see taa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kaillesesi i aaraa tama; hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou.’ ”[☆]

²¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei.”

²² I te saaita Jesus nilono inaa taratara ake te tanata nei raa, a ia ki mee ake, “Etakoto te mee tokotasi hoki ki haia a koe. Koe ki too oo hekau raa hakkaatoa no kauake kiaaraa tama ki tauia, aa koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Koe naa ma ki hai mee

[☆] **18.14** Mt 23.12; Lk 14.11 [☆] **18.20** Ex 20.14; Deut 5.18; Ex 20.13; Deut 5.17; Ex 20.15; Deut 5.19; Ex 20.16; Deut 5.20; Ex 20.12; Deut 5.16

e takkoto ite lani; teenaa aa koe ku au no tautari kiaa nau.” ²³ I te saaita te tanata naa nilono inaa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, ite aa i aa ia se tama haimane.

²⁴ Jesus ni kite maa te tanata naa ni mei hakaoti, teenaa ki mee ake a Ia peelaa ki ana disaipol, “Naa tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru kiloto te Nohorana TeAtua! ²⁵ Te tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru kiloto te Nohorana TeAtua, e hainauhie are maa te kamol ki hakauru tana haitino kiloto te pokopoko te ttui e tuitui maro.”

²⁶ Naa tama nillono i ana taratara raa ki vasiri ake, “Aa teelaa ko naa tama hea ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁷ Jesus ki mee ake, “Naa mee te henua e mmata maa e hainattaa raa, e hainauhie ki TeAtua.”

²⁸ Teenaa ki mee ake Peter, “Mmata mai! Maatou nei ni tiiake hakkaatoa naa mee maatou ki tautari atu maatou kiaa koe.”

²⁹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau e vanaatu ki kootou. Te tama e tiiake tana hare, tana aavana, ana taaina, ana maatua, aa ma ana tamalliki ki haia a ia naa heuna te Nohorana TeAtua raa, ³⁰ TeAtua ma ki kauake te kau mee hakkaatoa i tana saaita koi noho i te maarama nei. Naa mee naa ma ki ttoe iaa i ana mee ni noho ma ia imua, aa i te ora hakamuri raa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jesus kitoo tetaka sinahuru maa tetakarua disaipol raa kite vasi no mee ake, “Kootou hakannoo! Taatou ku oo ki Jerusalem. Naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua ni sissii imua inaa vana ma ki mee ki te Tama te Henua raa ma ki ttino i te saaita taatou e ttae ki te kina naa. ³² A Ia naa ma ki kauake naa tama i Jerusalem raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa a Ia ma ki tautausuaina naa tama naa ka haia haeoia, aa a Ia ma ki sasaavarea laatou. ³³ A Ia ma ki sarua naa tama naa ka taia no mate, tevana iaa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike no ora hoki.”

³⁴ Naa disaipol raa ni see illoa hakaraaoi i naa taratara Jesus e kauake nei; te hakataakoto naa taratara nei ni huuina i laatou, teenaa laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te aa.

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Te saaita Jesus ni saaita atu kite matakaaina Jericho raa, teelaa se tanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara raa ka kainnoo mane ki naa tama e sassare. ³⁶ Te saaita te tanata naa nilono inaa nattaa naa vae naa tama e llaka raa, a ia ki vasiri, “Teelaa ko ai?”

³⁷ Naa tama raa ki mee ake, “Jesus, te tama i Nazareth raa kulaka.”

³⁸ Teenaa ki tanitani varo atu te tanata e ppuni ana karamata raa peelaa, “Jesus, te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

³⁹ Naa tama e sassare vaamua raa ni ffuri atu no nutua te tanata naa ki ppui tana pukua. Tevana iaa te tanata naa ni huri no kannaa maaroo iaa, “Te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

⁴⁰ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki naa tama raa ki taakina ake te tanata raa kiaa Ia. Te saaita te tanata raa ni taupiri ake raa, Jesus ki vasiri ake kiaa ia, ⁴¹ “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teenaa ki mee ake te tanata naa, “Te Ariki, nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

⁴² Jesus ki mee ake, “Aa ttoka! Koe naa ku kite iaa koe kulotu maaoni.”

⁴³ Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni kite i te saaita naa lokoi, teenaa sare hakanau iloo ia i TeAtua ka tautari atu vaamuri Jesus.

19

Sakius

¹ Jesus ni hano notae iloo ki Jericho, teenaa hano iloo Ia vaaroto te matakaaina naa. ² I te saaita naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Sakius, enoho i te matakaaina naa. Te tanata naa setama hakamau i naa tama eaoao naatakis, aa setama hoki ehaimane. ³ Aia nihihiailoo maa ia kikite maa Jesus setama peehea, tevanaiaa a Ia ni seelavaa te kite, i naa tama raa e muimuiatu hakkaatoa i naa vasi Jesus, aa ia ia hoki setama e potopoto. ⁴ Teenaa tere iloo ia kimua no kake ki aruna te laakau e ttapa ma se sikamo, kikite ia i Jesus i tana saaita ma ki laka ake i te ara naa. ⁵ I te saaita Jesus ni tae ake ki te kina te laakau raa, a Ia ki ttoka ki aruna no mee ake peela ki Sakius, “Sakius, tiriho vave mai ki laro, nau ma ki hanatu no noho taaua i too hare i te aso nei.”

⁶ Sakius ni hakavave no tiriho ki laro no toa a ia Jesus ki tana hare, teenaa a ia ni hiahia iloo. ⁷ Naatama hakkaatoa ni kite ilaaua raa ni kaamata te taumaruu i Jesus peela, “Te tama nei ku hano iloo no mee ma ki noho laaua ma te tama haisara!”

⁸ Sakius ni masike no tuu ki aruna no mee ake peela ki Te Ariki, “Te Ariki, hakannoo mai! Nau ma ki vvae aku hekau no kauake se vasi ki naa tama enoho hakaaroa. Aa kimee maa ni tama ni hakarereesia a nau no toa naa mane laatou, naa mane naa tama naa ma ki suia a nau, aa nau ma ki hakapiri ake ki haa i te kooina laatou ni toa a nau.”

⁹ Jesus kimee ake kiaa ia, “Naatama i te haanauna nei e hakassaoria Te Atua i te aso nei, i te tanata nei hoki setama i te manava Abraham. ¹⁰ Tama te Henua raa niau no ssee aa no hakassao naatama e mee pee ko naa sipsip e seai.”☆

Te taratara i naa mane kol (Mt 25.14-30)

¹¹ I te saaita Jesus nitaupiri kitae ki Jerusalem raa, a Ia ni kauake hoki telaa taratara ki naa tama e hakannoo kiaa Ia. I te aa i naa tama naa ni mannatu maa te Nohorana Te Atua raa ku saaita ake koi. ¹² Jesus kimee ake, “Teelaa setama hakamaatua ni hano kite henua emmao ki hakanohoria a ia ma se tuku, teenaa ki ahemai a ia no tuku i tana henua. ¹³ I tana saaita nimee ki hano raa, a ia ni aru ki te taka sinahuru tama e heheuna ia ia no kauake, te tama tana mane kol tokotasi. Teenaa mee ake iloo peela ki naa tama naa, ‘Itaku saaita e hano raa, kootou ki heheunatia kootou naa mane naa, ki mmata maa e hia naa mane kootou ma ki ffuti i taku saaita ma ki ahemai.’ ¹⁴ Na tino tama iloo i tana henua naa ni lotoffaeo ia ia, teenaa heuna iloo aaraa tama i laatou ki oo no vanaake ki te tuku hakamaatua enoho i te henua emmao raa peela, ‘Maatou see fifai maa te tama nei e tuku i maatou.’

¹⁵ “Tevanaiaa te tama hakamaatua naa ni hakanohoria koi ma se tuku, teenaa ahe iloo a ia ki tana henua. I tana saaita ni tae ki tana henua raa, aru iloo ia ki naa tama e heheuna ia ia raa ki oo ake, ia ia e mee ma ki iloa ia maa e hia naa mane naa tama naa ni lavaa.

¹⁶ “Te tama mua raa ni hanake no mee ake, ‘Te Ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e sinahuru ki too mane kol ni kaumai.’ ¹⁷ Te tuku raa kimee ake, ‘Koe setama e heheuna taukareka iloo! Koe nei ku tukua ki noho hakamaatua a koe i naa matakaaina e llasi e sinahuru, i te aa ia koe ni roorosi hakaraaoi lokoi i naa tamaa mee ni kauatu nau.’

¹⁸ “Te laa tama ni hanake no mee ake, ‘Te Ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e rima ki too mane kol tokotasi ni kaumai.’ ¹⁹ Te tuku raa kimee ake kiaa ia, ‘Koe ma ki noho hakamaatua i naa matakaaina e llasi e rima.’

☆ 19.10 Mt 18.11

20 “Telaatama ni hanake no mee ake, ‘TeAriki, teenei too mane kol nikaumai; te mane kol nei ni miinia a nau iloto te tapaa maro raa no huuina ki see kiitea. 21 Nau ni matakua iaa koe setuku e haaeo. Naa mee aaraatama etukuraa, koe etoo, aa naa mee aaraatama etori raa, koe evasi.’ 22 Tetukuraa kimee ake, ‘Koe setama e heheuna hakallika! Ootino taratara ekaumainaa ehuriake peelaa maa koe esara. Koe ni iloa koi maa nau setama ehiihai maa naa tama e heheuna iaa nau raa ki heheuna hakappuru, aa maa nau etookoi temee telaatama etuku, aa evasi temee telaatama etori. 23 Ai koe nisee heheunatia koe naa mane naa? Kimee raa nau ni hakahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aa ni lavaa te ffuti i taku saaita ni ahemai.’

24 “Teenaa huri iloo ia no mee ake kinaa tama ettuu i te kina naa, ‘Too te mane kol iaa ia naa no kauake kitetama ni lavaa ana mane kol esinahuru.’ 25 Naa tama naa kimee ake, ‘Te ariki, te tama naa ku naa mee are ana mane kol esinahuru!’ 26 Tetukuraa kimee ake, ‘Nau ku taratara atu ki kootou: Naa tama e illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake kilaatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu kinaa mee ennoho ma laatou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee ennoho ma laatou naa ma ki toa hakkaatoa nau.’ 27 Aa naa tama e tautau haaeo ma nau, teelaa nisee fiffai maa nau kituku ilaatou raa, kootou toomai naa tama naa ki te kina nei no taaia imua aku karamata!’ ”

28 Ite saaita Jesus nioti te kauake naa taratara nei raa, masike iloo ia no hano imua ki Jerusalem.

*Jesus ku uru atu ki Jerusalem ma se tuku
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)*

29 Te saaita Jesus ni taupiri atu kinaa matakaaina Bethpage ma Bethany i aruna te mouna ettapa ma kote Mouna naa Oliv raa, heunatia iloo ia ana disaipol elua kioo imua, 30 ka taratara ake peelaa ki te takarua naa, “Koorua oo atu ki te tamaa matakaaina etuu imua naa. Te saaita koorua ettae aturaa, koorua ma ki kite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu. Te sukua donki naa ni seai iloo ki kaakea se tama no terekia. Koorua veetea te manu naa aa ku taakina mai. 31 Kimee maa se tama e vasiri atu peelaa, ‘Te manu naa e veetea koorua kii aa?’ Teenaa koorua kimee ake, ‘TeAriki e vana ma ki too ake kii aa.’ ”

32 Te takarua naa ni oo no kkite iloo i naa takkoto mai naa mee naa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaua. 33 Te saaita te takarua naa koittuu ka vete te manu naa raa, te tama emee tana manu naa ku hanake no mee ake kilaaua, “Te manu naa e veetea koorua kii aa?”

34 Te takarua raa kimee ake, “TeAriki e vana ma ki too ake kii aa.” 35 Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus. Araa ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manu raa no hakkake atu Jesus ki aruna. 36 Te saaita Jesus ni tere ake i te manu naa raa, te henua ni horahora naa maro laatou raa iloto te ara ki tere ake Jesus vaaruna.

37 Itana saaita ni taupiri atu ki Jerusalem, i te kina te ara raa e tere iho i te Mouna naa Oliv raa, te kuturana tama e tammaki i naa tama e tautari iaa ia raa ni kaamata te huahua ka hakanau i TeAtua i naa vana e llasi laatou ni kkite. Naa tama naa ni tanitani varo peelaa,

38 “TeAtua ki haia hakaraaoina a ia te Tuku teelaa e au iloto te inoa TeAriki! Te laaoi TeAtua ki takoto i te lani aa taatou ki hakanau i TeAtua, te tama e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa!”

³⁹ Teenaa ki mee ake aaraa tama i naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Te tisa nei, vanaatu ki oo disaipol raa ki ppui naa pukua laatou!”

⁴⁰ Jesus ki mee ake, “Nau e mee atu ki kootou, ki mee maa naa tama nei e ppui naa pukua laatou, naa tamaa hatu iloto te ara raa ma ki massike no tanittani varo!”

Jesus e tani i tana aroha i Jerusalem

⁴¹ Te saaita Jesus ni hanatu no taupiri iloo ki Jerusalem, ka kite i naa tuu mai te henua naa raa, a Ia nitani i tana aroha. ⁴² A Ia ki taratara peelaa, “Ki mee koi koe ni iloa i te aso nei maa te ara te noho laaoi raa e sura atu peehea! Aroha, koe ku sukumuri. Te ara te noho laaoi raa ku oti te huuina Te Atua iaa koe! ⁴³ Te aso raa ma ki tae mai, teenaa naa tama e tautau haaeo ma koe naa ma ki oo atu no aarehatia koe. Naa tama naa ma ki ppena naa pae laatou ka roorosi ki hetaa maa kootou. Koe ma ki osohia atu naa tama naa i naa vasi hakkaatoa no seua. ⁴⁴ Koe ma ki seua naa tama naa kilaro no taaiia too kanohenua naa hakkaatoa. Seai iloo se kina tokotasi ma ki taukareka hakamaarie, teenaa i te saaita Te Atua ni hanatu no mee ma ki hakasao kootou raa, kootou ni see fifai maa kootou e hakannoo.”

Jesus ku hano ki te Hare Tapu

(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Itana saaita nitae atu ki Jerusalem raa, a Ia ni hano kite Hare Tapu. Teenaa kerekereia iloo Ia naa tama ennoho i te kina naa ki oo ki taha, teenaa ko naa tama ennoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. ⁴⁶ A Ia ki mee ake ki naa tama naa peelaa, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Taku Hare Tapu nei se kina naa tama Te Atua e oomai no taku.’ Aa te nei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[☆]

⁴⁷ I naa aso hakkaatoa raa, Jesus e noho ka akonaki peenaa naa tama raa iloto te Hare Tapu. Teenaa naa maatua hakamaatua, naa tisa naa loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni sessee ara ki taia laatou Jesus.[☆]

⁴⁸ Tevana iaa laatou ni see hai ara e illoa, i te henua ennoho ka hakannoo peenaa ki naa taratara hakkaatoa Jesus e akonaki ake.

20

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ I te aso tokotasi Jesus e akonaki te henua ka hakaea te Lono Taukareka iloto te Hare Tapu raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake ki Jesus ² no vasiri ake peelaa, “Taratara mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratara ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe elavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

³ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Aa kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei. Kootou taratara mai ⁴ maa ko ai te tama i Te Atua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?”

⁵ Teenaa ki kaamata naa tama naa te taratara soko laatou peelaa, “Taatoou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko Te Atua, a ia ma ki mee mai peelaa, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’

⁶ Aa ki mee maa taatou e vana maa ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e illoa maa

[☆] 19.46 Is 56.7; Jer 7.11 [☆] 19.47 Lk 21.37

John se pure maaoni TeAtua.” ⁷ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Maatou see illoa.”

⁸ Jesus ki mee ake kilaatou, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.”

Te taratara i naa tama e ttori naa verena ‘grape’
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Teenaa kauake iloo Jesus tetaratara nei: “Teelaa setanata e tori tana verena ‘grape’. Aia nikauake tana verena naa ki roorosi ake aaraa tama, teenaa iaaia ma ki hano no noho rooroa iloo i telaa henua.”

¹⁰ I te saaita naa ‘grape’ raa nittae kivasiraa, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana i naa ‘grape’ naa tama naa e vasi. Araa nei naa tama e roorosi i te verena te tanata raa ku ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata raa ka hakaheha ma ana rima. ¹¹ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa ka sasaakiria, araa hakaheha hoki ma ana rima. ¹² Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa nitaia hoki laatou te poe naa no mere ka kerekereia ki hano. ¹³ Teenaa ki taratara te tanata e mee tana verena raa peelaa, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku heuna iloo taku tino tama e llee ai taku manava nei ki hano; nau e iloa maa naa tama naa ma ki hakanoo kiaaia.’ ¹⁴ Tevana iaa te saaita naa tama raa nikkite maa teelaa ko te tamariki tanata te tama e mee tana verena raa, laatou ki taratara seemuu peelaa, ‘Te nei ko tana tama. Taatou ki taia taatou te tama nei aa te verena nei ku too ma taatou!’ ¹⁵ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no taakina ki taha te verena raa no taia ka mate.”

Araa Jesus ku vasiri ake peelaa, “Naa tama e roorosi i te verena raa ma ki haia peehea te tanata e mee tana verena naa? ¹⁶ Te tanata naa ma ki hanatu no taia naa tama naa kimmate, aa ku kauake tana verena naa ki aaraa tama ki roorosi.”

Te saaita naa tama raa ni llono i te taratara nei raa, laatou ni ffuri ki Jesus no mee ake peelaa, “See hai vana peenaa ma ki sura!”

¹⁷ Jesus kittoka atu ki naa karamata laatou no vasiri, “Aa kootou e hakatuu maa te taratara teelaa e takoto iloto te Laupepa Tapu raa, e mee maa e aa?”

‘Te hatu teelaa ni hakkeena naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu kimmatai te hare.’

¹⁸ Naa tama hakkaatoa etaussina kiaruna te hatu naa ma kimmere hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho kiaruna setama raa, te tama naa ma ki marepurepu.”

¹⁹ Naa tisa naa Loo ma naa maatua hakamaatua raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus i te saaita naa lokoi, i laatou e illoa maa Jesus e taratara i laatou; tevana iaa laatou ni mattaku i te henua.

Naa takis e pesi ki te Tuku hakamaui i Rome
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus. Teenaa tauia iloo laatou aaraa tama no heunatia kioo no vasirisiri te kau vana ki Jesus, ki hakasara se taratara maa Jesus aa ku taakina laatou no kauake kite hakamaui Rome raa ki karapusina. Naa tama ni heunatia laatou naa ni hakamatemate iloo kilaatou, ki vana te henua maa laatou nitama ettonu. ²¹ Naa tama naa ni oo no vasiri peelaa ki Jesus, “Tisa nei, maatou

e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ²² Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? Seai, e hakallika?”

²³ Jesus ni illoa maa naa tama naa ni vasirisiri tipua koi, teenaa mee ake iloo Ia peelaa ki laaou, ²⁴ “Kootou huri mai se mane siliva. Teenei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?”

Naa tama raa ki mee ake, “Teenaa ko te Tuku hakamau i Rome.”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

²⁶ Jesus ni see lavaa iloo naa hakamau naa te hakarereesia ki hakasara setaratara maana imua naa karamata te henua. Naa tama naa ni oho i naa kauake naa taratara Jesus, teenaa nnoho iloo laaou seemuu.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ E mee naa Sadiusi, teelaa e hai maa naa tama kuoti te mmate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ki Jesus, ²⁸ “Tisa nei, Moses nisissii telonei maa taatou: ‘Ki mee maa setanata e mate katiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, tetaina te tanata e mate raa kiaavanatia aia te aavana tanataina. Teenaa naa tamalliki laaia ma kissera raa ma ki haia ma ni tamalliki tanataina ni mate.’”

²⁹ Teelaa setakahitu haitaaina. Te tama matua raa ni aavana no mate, se haitamalliki. ³⁰⁻³¹ Teenaa tanataina e pareatu kiaaia raa kuaavana i te ffine naa hoki, aa laaia ni see hai tamalliki hoki. Te tama naa ni mate no aavana iloo telaa taina laaou i te ffine naa hoki. Naa hannau naa ni hano no sopo hakkaatoa te aavvana i te ffine tokotasi naa, aa laaou hakkaatoa ni mmate see hai tamalliki. ³² Kioti raa nei te ffine naa ku mate hoki. ³³ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu haitaaina naa hakkaatoa ni aavvana ia ia?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Naa haahine ma naa taanata i te maarama nei e aavanavvana. ³⁵⁻³⁶ Aa naa taanata ma naa haahine teelaa ma ki massike no ora i te maarama imuri raa ia, naa tama naa ma ki see aavvana. Laaou ma ki mee pee ko naa ensol, see lavaa te mmate. Laaou naa ko naa tamalliki TeAtua, ilaou ni massike i te mate. ³⁷ Moses ni hakaari mai hakaraa oi iloo maa naa tama kuoti te mmate raa e hakamasikeria no ora. Teenaa ko ana taratara ni sissii i te saaita TeAtua ni taratara ake iloto te pakuvao e ura. Aia ni sissii maa TeAriki ko te Atua Abraham, te Atua Isaac, aa ma TeAriki hoki ko te Atua Jacob. ³⁸ A Ia seai se Atua naa tama e mmate. A Ia ko te Atua naa tama e ora. I te aa, i TeAtua e mee maa naa tama naa koi ora i te saaita nei.”

³⁹ E mee naa tisa naa Loo ni mee ake peelaa, “Te tisa nei, oo taratara naa e ttonu.” ⁴⁰ Teenaa naa tama naa ni mattaku te vasiri ake hoki aaraa vana ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea

(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jesus ki vasiri ake ki naa tama naa, “Te henua e taratara peehea maa te Mesaea raa ko te Mokopuna David? ⁴² David sokoia e taratara iloto tana laupepa ni sissii i ana ahu i TeAtua raa peelaa, ‘TeAtua e mee ake peelaa ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

⁴³ ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haao ma koe raa i laro oo tapuvae.’”

⁴⁴ Peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David, maa te ttino David e kannaa iaa ia ma se Ariki aana?”

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Tesaaite te henua ninnoho hakkaatoa ka hakannoo kiaa Iaraa, Jesus ni huri ake ki ana disaipol no mee ake, ⁴⁶ “Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou kisassare ma naa kahu etakittaki vaararo, ki meeme ake naa tama maa laatou nitama hakamau inaattiri laatou inaa kina te henua ennoho; teenaa ko naa tama maraa essee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai ellasi kinnoho laatou. ⁴⁷ Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia naa hekau naa hare naa tama naa, aa kioti kumassike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou ni tama e ttonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

21

Naa mane te puruna e hookii ki TeAtua
(Mk 12.41-44)

¹ Jesus nittoka nokite inaa ponopono naa mane naa tama haimaneraa kiloto tepokosi mane te Hare Tapu. ² A Ia ni kite hoki inaa hanake te puruna ffine e hakaaroa no ppono ana peni elua kiloto hoki tepokosi mane naa. ³ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama i te kina naa, “Nau e kauatu te taratara maa oni nei ki kootou. Te kooina te puruna ffine nei e ppono raa elasi are i te kooina aaraa tama nippono hakkaatoa. ⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane ilaatou e hai mane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia se tama e noho hua iloo raa, a ia nippono hakkaatoa naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia.”

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seu
(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ E mee naa disaipol ninnoho ka hakanau inaa tiputipu taukareka te Hare Tapu i ana hailaakei ki naa hatu e tiputipu taukalleka. Naa tama naa ni hakanau hoki inaa taukalleka naa mee te henua ni hookii kipenapena te Hare Tapu. Teenaa ki mee ake Jesus, ⁶ “Naa mee ekkite kootou nei etakoto tana saaita ma kioti kuseua hakkaatoa, see hai hatu ma ki mmau i aruna aaraa hatu.”

Naa haaeo ma ki ttae mai
(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ Ana disaipol raa ki vasiri ake, “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁸ Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. E tammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, aa naa tama naa ma ki hai maa tessao te maarama nei ki hakaotira ku taupiri. Tevana iaa kootou see hakannoo atu ki naa tama naa. ⁹ Tesaaite kootou ellono inaa tau naa henua aa inaa hetaa te henua sokolaatou raa, kootou see mattaku; naa vana peenaa makissura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri.”

¹⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Naa henua ma ki hetaa kilaatou; naa nohorana ma ki hetaa kilaatou. ¹¹ Naa henua hakkaatoa ma ki seu naa mahuke ellasi; naa tama ma ki mmate i te hiikkai; telopo henua ma ki laavea

te kau maki e hakallika; aa te kau vana hakamattaku ma ki ssura iho itelani.

¹² “Te saaita naa vana nei seki sura raa, kootou ma ki tauhia no mee pakavaina; kootou ma ki taakina ki naa hare lotu naa Jew raa ki hakatonutonu naa sara kootou, aa kootou ma ki peesia kiloto naa hare karapusi. Kootou ma ki taakina no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, teenaa i kootou ni tama e ttaka ma nau. ¹³ Teenei kootou sao ki hakahea te Lono Taukareka. ¹⁴ Kootou ki mee hakaoti naa mannatu kootou i te saaita nei, ki see ppore kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹⁵ I te aa, i kootou ma ki haia a nau ki atammai aa killau te taratara, teenaa naa taratara kootou naa ma ki see lavaa te sahea naa tama e tautau haaeo ma kootou. ¹⁶ Kootou ma ki meeme tipua ina naa tino maatua kootou, naa taaina kootou, naa hareakina kootou, aa ma naa soa kootou. Aaraa tama i kootou ma ki taia no mmate. ¹⁷ Te henua ma ki lotoffaaeo hakkaatoa i kootou, teenaa i kootou ni tama e ttaka ma nau. ¹⁸ Te vana iaa Te Atua e roorosi hakaraaoi ki kootou, teenaa see hailauru tokotasi ma ki maffana. ¹⁹ Ki mee kootou e taaohi ka lotu peenaa kiaa nau, kootou ma ki too te ora e ora hakaoti.

Jesus e taratara i Jerusalem ma ki seua
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

²⁰ “Te saaita kootou ekkite i Jerusalem ku aarehatia naa tama e tau raa, teenaa kootou ku illoa maa te matakaaina naa kutaupiri ki seua. ²¹ Teenaa naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni inaa mouna; naa tama ennoho iloto te matakaaina Jerusalem raa ki hakattaha i te kina naa, aa naa tama ennoho tauppiri atu ki Jerusalem raa ki see ffuro atu kiloto i te matakaaina naa no mee ma ki mmuni laatou. ²² I teenaa kote ssao Te Atua ma ki pesimai ana haaeo, kittino naa taratara te Laupepa Tapu. ²³ Nau e arohailoo inaa haahine etinnae aa ma naa haahine emee naa tamalliki e punaammea laatou! Te kau vana hakallika ma ki ssura i te kina nei, aa naa haaeo Te Atua ma ki pesimai ki naa tama nei. ²⁴ E mee naa tama ma ki taia ki naa komutaa tama, aa aaraa tama ma ki toa ma ni karapusi ki naa henua hakkaatoa inaa kina. Te matakaaina Jerusalem raa ma ki nohoria ka mee pakavaina naa tama teelaa sei ma ni Jew, teenaa ki taailoo kite saaita te manava aroha Te Atua ilaaturaa e oti mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ “Naa kanohenua inaa kina hakkaatoa ma ki ssopo naa manava laatou ka mattaku. Naa tama naa ma ki see illoa inaa vana laatou ki mee, inaa mattaku laatou inaa takattuu naa peau e ta i te moana. ²⁶ Naa kanohenua inaa kina hakkaatoa ma ki ssomo ssara inaa mattaku laatou inaa vana kupakkuuiho kite maarama nei, teenaa inaa mee hakkaatoa etakkoto itelaniraa ma ki uuettia Te Atua ki see ttaka tonu inaa ara laatou. ²⁷ Teenaa Ttama te Henua raa ma ki hakasuraiho iloto te uruaa. Ala ma kiau ma naa mahi ki hakatonutonu aa ki noho hakamaatua ia i aruna te henua hakkaatoa. Aia hoki ma kiau ma kote Tuku naa tuku hakkaatoa. ²⁸ Te saaita naa vana nei ku kaamata te hakassura raa, kootou ku massike no ttoka ki aruna, i kootou ku taupiri ki hakassaoria.”

Te taratara i te laakau ‘fig’
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

☆ 21.15 Lk 12.11,12 ☆ 21.22 Hos 9.7 ☆ 21.25 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.31; Rev 6.12,13 ☆ 21.27 Dan 7.13; Rev 1.7

²⁹ Teenaa kikauake Jesus te taratara nei kilaatou: “Kootou hakatuu i naa somo te laakau ‘fig’ ma aaraa laakau hoki. ³⁰ Te saaita naa laakau raa ku kaamata te matiri ake naa lau laatou raa, teenaa kootou ma ki illoa maa te ssao te uaraa kutaupiri. ³¹ Peelaa hoki, ite saaita kootou ekkite i naa ssura iho naa vana nei raa, kootou ma ki illoa maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai.

³² “Hakamaarona te mee nei. Naa tama e nnoho ite saaita nei ma ki ttae no kkite i naa ssura iho naa mee nei. ³³ Telani ma te kerekere ma ki oti ku see takkoto imuri, aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁴ “Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo! Kootou mmata ki see hakavaarea kootou inaa unuunu kootou kavvare inaa kaikai ellasi kootou, aa kootou see mee ma kinnoho kootou ka mamannatu peenaa ki naa mee te kerekere nei. Kootou mmata ki see hakatekia kootou ite aso naa. ³⁵ Naa kanohenua hakkaatoa ite kerekere nei ma ki kkite ite aso naa. ³⁶ Kootou kinnoho tanatana ka roorosi hakaraaoi iloo, aa kootou ki taku ite kau saaita ki TeAtua ki hakassaoria kootou inaa vana hakamattaku teelaa ma ki ssura. Aa kootou ki taku hoki ki lavaa kootou te ttuu see nnapa imua Ttama te Henua.”

³⁷ Jesus ni noho inaa aso naa ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, aa inaa laasururaa a la maraa ehano no moe inaa poo iaruna te Mouna naa Oliv. ³⁸ Te henua hakkaatoa maraa e oo ake inaa tahaata ki te Hare Tapu no hakanoo kiaa la.

22

Naa hakamau naa Jew raa e sessee ara seemuu ki taia Jesus

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku taupiri, teenaa ko te Kaikai e ttapa ma ko te Pasova. ² Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara seemuu kitaia Jesus, teenaa ilaatou e mattaku maa te henua ma ki ffuri ake ki laatou.

Judas e hakaari ake Jesus ki naa tama hakamaatua naa Jew

(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Teenaa tetama tokotasi ite taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, tanainoa ko Judas Iscariot, kutaupiri Satan. ⁴ Judas ni hano no taratara ake ki naa maatua hakamaatua aa ma naa hakamau naa wasi te Hare Tapu maa ia ma ki hakaari ake Jesus kilaatou. ⁵ Naa tama naa ni fiafia, teenaa mee ake iloo maa Judas ma ki tauia laatou ki naa mane. ⁶ Judas ni hiihai ki te vana naa tama naa e mee ake, teenaa tokatoka iloo ia se ara ki taakina ake ia Jesus ki naa tama naa, i te saaita te henua see nnoho ma la.

Te Kaikai te Pasova

(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

⁷ Te aso te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa kutae, teenaa ko te saaita naa sukua sipsip te Pasova raa ku mee ki taa. ⁸ Jesus ni kannaatia a la Peter ma John no taratara ake peelaa, “Koorua oo no mee mai hakaoti te kaikai te Pasova ki oo taatou no kkai hakapaa.”

⁹ Te takarua raa ki vasiri ake, “Maaua ki oo no mee mai te kaikai naa i hea?”

Jesus ki mee ake kilaa, ¹⁰ “Te saaita koorua e uru atu ki loto Jerusalem, koorua ma ki ttiri te tanata e amo te huaarani vai. Teenaa koorua ku oo atu vaamuri te tanata naa ki tanahare ehano, ¹¹ aa koorua ku mee ake

ki te tama e mee tana hare: ‘Te tisa raa e vasiri ki iloa Ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’ ¹² Tetanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee hakkaatoa koorua essee raa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku mee mai hakaoti naa kaikai taatou, i taatou ma ki kkai i te kina naa.”

¹³ Tetakarua raa ni oo nokkite ina takkoto mai naa mee raa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaua. Teenaa penapena hakaoti iloo laaua te kaikai te Pasova.

Te kaikai hakaoti TeAriki
(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

¹⁴ Tesaaita te meeraa kutae kikkai laatou te kaikai te Pasova raa, Jesus nihano nonoho ma ana aposol i te kina e kaikkainaa. ¹⁵ Teenaa mee ake iloo ki ana aposol, “Nau nihiihailoo maa nau kikai te kaikai te Pasova nei ma kootou, ia nau seki hakallono isu are!” ¹⁶ Iaa nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see kai hoki te kaikai nei imuri, teenaa kitae iloo kite saaita TeAtua ma ki hakaari te hakataakoto maaoni te me nei i tana Nohorana.”

¹⁷ Jesus kitoo te kapraa notaku ki TeAtua, teenaa taratara ake iloo ki ana disaipol, “Kootou too te kap nei aa kootou ku unu. ¹⁸ Nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see unu hoki te wain nei, kitae iloo kite saaita te Nohorana TeAtua e tae mai.”

¹⁹ Araa Jesus kutoo te haraoa raa notaku ki TeAtua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauake kilaatou ka mee ake peela, “Te nei kotaku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou kkai no mannatu mai kiana nau.” ²⁰ I te ara raa hoki, Jesus ki kauake te kapraa kilaatou i te saaita laatou ni oti te kkai. A Ia ki mee ake, “Te kap nei e takoto ma ko te purepure TeAtua e tuku maa tessao nei, te nei ettino kitaku ttoo ma ki pesi maa kootou.”

²¹ “Tevana iaa te tama teelaa ma ki taakina mai a ia naa tama elotoffaao ia nau notauhia nauraa, te nei enoho kakai ma nau. ²² Ttama te Henua raa ma ki mate, i teenaa ko te hakataakoto TeAtua. Tevana iaa nau e arohailoo i te tama ma ki taakina mai a ia naa tama elotoffaao ia nau nauraa notauhia nau. Te tama naa ma ki haia hakallikaina iloo!”

²³ Teenaa ki nnoho naa disaipol raa no vasirisiri kilaatou soko laatou, maa teelaa ko ai te tama i laatou ma ki mee tana vana naa.

Te tiputipu te tama e haia ma se hakamau
(Mt 20.25-26; Mk 10.42-43)

²⁴ Teenaa kaamata iloo naa disaipol naa te hakatauttau soko laatou, maa ko ai te tama e hakamaatua i laatou. ²⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Naa tuku naa kanohenua i te maarama nei e meeme hakatannata ina nnoho laatou maa nituku ina kanohenua laatou, teenaa naa tama naa e fifai maa laatou ki taapaa te henua ma ni ‘Tuku Kaimallie.’”

²⁶ Kootou iaa ki see mee peenaa. Te tama e hakamaatua i kootou raa, kisorina ma setamavare, aa te hakamau i kootou raa, ki mee pee ko naa tama e heheuna maa telaa tama. ²⁷ Ko ai te tama e mee ma setama hakamaatua i te tama enoho kikai aa ma te tama e tatta naa kaikai? Teenaa kootou e illoa maa teelaa ko te tama enoho kikai raa ko te tama hakamaatua i laaua. Nau iaa see mee peenaa ki kootou; nau nei e heheuna i kootou.”

²⁸ “Kootou nei nittaka mai iloo ma nau i akusaaita nittiri i te kau haaeo. ²⁹ Kootou ma ki hakanohoria anau ma nituku, e mee pee

☆ 22.20 Jer 31.31-34 ☆ 22.21 Ps 41.9 ☆ 22.24 Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 ☆ 22.25 Mt 20.25-27; Mk 10.42-44 ☆ 22.26 Mt 23.11; Mk 9.35 ☆ 22.27 Jn 13.12-15

ko nau ni hakanohoria taku Tamana ma setuku. ³⁰ Taatou ma kinnoho nokkai ka unu hakapaa itaku Nohorana, aa kootou ma kinnoho inaa nohonohomaatua kamee ma nituku inaa noho e sinahuru maa rua i Israel. ☆

Jesus e taratara i Peter

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ “Simon. Hakannoo mai! Satan ku oti te mee ake ki TeAtua ki tiiake ia ki haaiteria kootou, e mee pee ko naa hiri te tama raa naa hua naa wit inaa penu laatou. ³² Tevana iaa nau ku oti te taku ki TeAtua ki saapai atu kiaa koe, ki see huri sara too manava iaa nau. Aa too saaita e ahe no huri mai too manava kiaa nau raa, koe ku tokonaki ake ki oo taaina.”

³³ Peter ki mee ake, “TeAriki, nau e lavaa te hano no karapusi ma koe aa nau e lavaa te mate ma koe!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Peter, nau e vanaatu kiaa koe, te saaita te moa te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.”

Naa vana ma ki ssura imuri

³⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake ki ana disaipol, “Te saaita kootou ni heunatia a nau ki oo raa, nau ni vanaatu ki see ppiki ni mane, ni paeke hekau, aa ni taka ma kootou. E aa, kootou ni hai mee peelaa hoki ni ssee?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai iloo.” ☆

³⁶ Jesus ki mee ake, “Ite saaita nei, kootou kitoo naa mane aa ma naa paeke hekau kootou, aa ki mee kootou see hai komutaa tama, kootou ku kauake naa hekau kootou kitauia aaraatama, aa kootou kutaavi ni komutaa tama maa kootou. ³⁷ Te Laupepa Tapuraa e sissii peelaa, ‘Te henua e hai maa Ttama naa e hai hoki inaa tama haisara.’ Teenaa naa taratara e taratara iaa nau nei ma ki ttino kiaa nau.” ☆

³⁸ Naa disaipol raa ki mee ake, “TeAriki! Ttoka mai! Teenei naa komutaa tama e lua.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Tuku peenaa naa taratara naa!”

Jesus e taku i aruna te Mouna naa Oliv

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Jesus ni masike i Jerusalem no hano ma ana disaipol raa ki te Mouna naa Oliv, pee ko naa saaita hakkaatoa. ⁴⁰ Ite saaita laatou nittae atu ki te kina naa raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou taku ki tokonaki atu TeAtua, ki see usuhia kootou ni vana hakallika.”

⁴¹ Teenaa hakataha iloo Ia inaa tama naa no tuu ki ana turi ka taku, ⁴² “Tamana, ki mee koe e hiihai, koe ku mee ki see hakallono isu nau. Tevana iaa see mee maa koe ki tuku mai ki taku hiihai, nau ma ki tuku koi ki too hiihai.” ⁴³ Teenaa te ensol tokotasi itelani ni tuu ake no saapai ake kiaa Ia. ⁴⁴ Te manava Jesus ni hakallika hakaoti inaa vana ma ki ssura iaa Ia, teenaa a Ia ni tani ka taku hakappuru iloo; tana kahota ni llohi maa ni puku too ki te kerekere.

⁴⁵ Ite saaita Jesus ni oti te taku raa, masike iloo Ia no ahe ki ana disaipol. Aia ni hanatu no kite iloo inaa mmoe mannuu naa tama naa, e naennae i te hakallika naa manava laatou inaa taratara Jesus ni mee ake. ⁴⁶ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou emmoe kiaa? Massike aa kootou ku taku ki see usuhia kootou naa vana e hakallika.”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Te saaita Jesus koi taratara raa, te kuturana tama raa ku ttae ake, teenaa e taakina ake Judas, te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus. Aia ni sare ake no mee maki vaisoni ia ki Jesus. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Judas, teinei koe e vaisoni maki hakailotia Ttama te Henua raa ki naa tama hakamaatua naa Jew?”

⁴⁹ Te saaita naa disaipol Jesus raa ni kkite i te vana ku mee ki sura naa raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “TeAriki, maatou ki hetaa ma naa komu maatou?” ⁵⁰ Te disaipol tokotasi ni huri atu no tuutia iloo te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu.

⁵¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kulava peenaa!” Jesus kikkapa atu ki te kautarina te tanata naa no haia iloo no taukareka.

⁵² Ki oti raa Jesus ku mee ake ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa wasi te Hare Tapu, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew teelaa ni oo ake no mee maki tauhia Ia, “Ai kootou e oomai ai ma naa komu aa ma naa laakau pee ko nau se tama e hakallika?” ⁵³ I te kau aso hakkaatoa raa, nau enoho peenaa ma kootou i te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia kootou. Aa teinei are tessao kootou e mee naa vana kootou naa; tessao naa mahi te poouri raa e heheuna.”✧

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Jesus ni tauhia laatou no taakina iloo kite hare te Maatua Hakamau; Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa aia ni see hakataupiri ake ki Jesus.

⁵⁵ Teelaa se ahiraa ekkaa i te mataahare te hare naa, aa naa tama raa enoho aareha ki see makallii laatou. Teenaa Peter ni hanatu no noho iloo ma naa tama naa. ⁵⁶ Te ffine tokotasi e heheuna poe i te hare raa ni kite i Peter enoho i te kina te ahi. Teenaa ttoka hakaraaoi iloo aia ki mate ia i Peter, araa mee ake iloo peelaa ki naa tama i te kina naa, “Te tanata nei se tama e taka hoki ma Jesus!”

⁵⁷ Tevana iaa Peter ni huu no mee ake peelaa, “Te ffine nei, nau see iloa i te tama naa!”

⁵⁸ Seai se saaita raa telaa tama ku kite iaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama i naa tama naa!”

Peter ki mee ake, “Seai, nau see hai i naa tama naa!”

⁵⁹ Ku rooroa ake hakamaarie raa, telaa tanata hoki ku hanake no ppura peelaa, “Sevana maaoni iloo, ttama nei ni taka ma Jesus. Teinei se tama i Galilee!”

⁶⁰ Peter ki mee ake, “Nau see iloa i too mee e taratara mai naa!”

I te saaita Peter koi taratara raa, te manu te tahaata raa ku tani. ⁶¹ TeAriki nikaropa no ttoka tonu iloo ki Peter, teenaa ki maanatu ake Peter ki naa taratara TeAriki ni mee ake: “Saaita te manu te tahaata seki tani raa, koe maki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.” ⁶² Teenaa sare tani iloo Peter ka hano ki haho.

Jesus e hakalillia naa wasi te Hare Tapu

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Naa wasi e roorosi i Jesus raa nikaamata te hakalillii ka saru iaa Ia. ⁶⁴ Teenaa naa karamata Jesus nisaisaitia laatou ki see kite, araa vasirisiri ake iloo peelaa, “Hakaari mai! Ko ai te tama elliki iaa koe?”

⁶⁵ Naa tama naa ni ffuri atu hoki no kauatu te kau saakiri kiaa Ia.

Jesus imua naa tama hakamaatua naa Jew

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ I te tahaata raa, naa tama hakamaatua naa Jew raa nikkutu hakapaa, teenaa kolaatou ma naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo. Jesus ni taakina atu no hakatuuria imua naa tama naa. ⁶⁷ Naa tama naa ki vasiri ake, “Taratara mai ki maatou. Koe naa ko te Mesaea?”

Teenaa ki hakahe ake Jesus, “Ki mee maa nau e taratara atu maa nau ko te Mesaea raa, kootou maki see hakannoo iaa nau; ⁶⁸ aa ki mee maa nau e vasiri se vana ki kootou raa, kootou maki see lavaa te hakahe mai setaratara ma kootou. ⁶⁹ Teenaa, e kaamata ite saaita nei raa, Ttama te Henua raa ma ki noho i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi.”

⁷⁰ Teenaa ki hakatoo atu naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake kiaa Ia, “Aa teenei koe ku taratara maa koe naa ko Ttama TeAtua?”

Jesus ki mee ake, “Teenaa kootou e mee mai naa.”

⁷¹ Teenaa ki taratara naa tama naa peelaa, “Taatou ku see mee ma ki taratara mai se tama peelaa maa ni taratara ttama nei e hai! Taatou soko taatou iloo ku llono i tana tino maaisu!”

23

Jesus ku taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Naatama hakamaatua naa ni massike no taakina iloo laatou Jesus ki Pilate. ² Teenaa kaamata iloo naa tama naa te kauake te kau taratara haaeo Jesus ki Pilate: “Ttama nei e laavea maatou e usuusu te henua ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome, teenaa maa naa tama raa ki see pesi takis ki te tuku i Rome, aa te tama nei hoki e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa maa ia se tuku.”

³ Pilate ki vasiri ake ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakahe ake, “Teenaa koe e mee mai naa.”

⁴ Teenaa ki huri Pilate no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa ma te kuturana tama i te kina naa, “Nau see hai vana e sara e kite i te tanata nei.”

⁵ Tevana iaa naa tama naa ni ppora iloo ka hai ake ki Pilate: “Te henua e usuusuhia te tama nei ki ana akonaki e kauake kilaatou, ka hakkoro naa tama raa ki hai te kau vana hakallika vaaroto Judea. Te tama nei ni kaamata mai iloo i Galilee aa teenei ku tae mai ki te kina nei.”

Jesus ku kaavea ki Herod

⁶ I te saaita Pilate ni lono i te taratara nei raa, vasiri iloo ia peelaa, “Teenei setama i Galilee?” ⁷ Teenaa itana saaita ni iloa maa Jesus setama i te matakaaina Herod e tuku raa, vanaake iloo ki naa tama naa ki taakina Jesus ki Herod, i Herod enoho i Jerusalem ite saaita naa. ⁸ Herod ni hiahia iloo i tana saaita ni kite i Jesus, i aa ia ni lono i naa taratara te henua i Jesus, aa a ia hoki ni noho iloo ka hiihai maa ia ki kite i Jesus e hakasura naa mirakol TeAtua. ⁹ Herod ni vasirisiri te kau vana ki Jesus, tevana iaa Jesus ni see hai taratara ni hakahe ake kiaa ia. ¹⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo raa nittuu i te kina naa ka kapi iloo naa maaisu laatou ma Jesus e mee ana sara. ¹¹ Teenaa huri iloo Herod ma ana soldia raa no kaamata te hakalillii ka tautausuaina laatou Jesus. Naa tama naa ni hakkahuria laatou Jesus ki te kahu naa tuku raa no hakahe hoki ki Pilate. ¹² Imua raa Pilate ma Herod ni tautau haaeo kilaaua. Aa i te aso naa loko i raa laaua ku meeme hakapaa ma se vaisoa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

¹³ Pilate ni kkave tana kaunaki ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa Jew, aa ma te kanohenua te kina naa ki oo ake, ¹⁴ teenaa mee ake iloo

peelaa kilaatou, “Te tanata nei e toomai kootou kiaa nau i kootou e hai maa te henua e usuusuhia te tama nei ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome. Nau ni vasirisiri ake ki te tama nei imua kootou naa hakkaatoa, aa nau e kite maa te tama nei see haisara inaataratara kootou e mee iaa ia. ¹⁵ Ttama nei ni hakahea mai Herod kiaa nau i aa ia e kite hoki maa ttama nei see haisara. Teenaa nau e mmata maa ttama nei see haivana nimee teelaa etau ma ia ki haia kimate. ¹⁶ Te nei nau maki mee ake ki aku soldia raa ki sarua te tama nei aa ku tiiake ki hano.” ¹⁷ [I naa setau hakkaatoa, ite ssao te Kaikai te Pasovaraa, Pilate ki fana se karapusi tokotasi i naa Jew raa no hakahea atu kilaatou.]

¹⁸ Naatama hakkaatoa ettuu ite kina naa ni hakatoo hakapaa notanitanivaro atu peelaa, “Taia ttama naa, aa ku hanaa mai Barabas!”

¹⁹ Barabas nipponotia kiloto te hare karapusi iaa ia ni hai naatama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman Romeraa i Jerusalem, teenaa aia hoki ni taa tana tama no mate.

²⁰ Pilate ni hiihai maki tiiake ia Jesus ki hano, teenaa taratara ake hakaraaoi hoki a ia ki naa tama naa. ²¹ Tevana iaa naa tama naa ni ffuri atu notanitanivaro peelaa, “Tuukia ttama naa! Tuukia ttama naa ki te kros!”

²² Teenaa ki ttao atu Pilate te ttoru ana saaita no mee ake ki naa tama naa, “Aiaa? Se ssara peehea ttama nei nimee? Nau sei taku mee e kite ittama nei teelaa etau ma ia ki haia kimate! Nau maki vanaake ki aku soldia raa ki sarua ttama nei aa ku tiiake ki hano.”

²³ Tevana iaa naa tama naa nitanitanivaro atu vaaruna iloo ki tuukia Jesus ki te kros. Laatou ni haihai nolavaa iloo laatou te huria te manava Pilate. ²⁴ Teenaa tuku atu iloo Pilate ki te fiffai naa tama naa. ²⁵ Pilate ni hanaa a ia Barabas, te tama ni karapusina i aa ia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman, aa iaa ia hoki ni taa tana tama no mate. Jesus iaa ni tiiake atu a ia ki naa tama naa ki hai naa mannatu laatou.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Te saaita Jesus ni taakina naa soldia te kaaman Rome ki toa no taia raa, laatou nittiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake kiloto Jerusalem. Naa soldia naa ni ffuri atu notauhia laatou te tanata naa no hakapiri atu te kros raa ki ana aamona no vanaake ki ssau te kros raa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁷ Etammaki iloo naatama nioo atu vaamuri Jesus; aa naa haahine iloto i te kuturana naa ni mmate hakaoti i naa ttani laatou iaa ia. ²⁸ Jesus ni huri atu ki naa haahine raa no mee ake, “Naa haahine Jerusalem, kootou seettanialloha iaa nau; kootou kittanialloha i kootou soko kootou aa i naa tamalliki kootou. ²⁹ Ite aa i naa aso raa maki ssura iho, teenaa te henua maki taratara peelaa, “Te nei se manava peehea naa haahine e poka, naa haahine seki hannau mai iloo ni tamalliki maa laatou, aa ma naa haahine seki anaana iloo ni tamalliki maa laatou!” ³⁰ Teenaa ko te ssao te henua maki ttani atu ki naa mouna, “Ssina mai notaaona maatou!” aa ki naa tamaa mouna raa, laatou maki ttani atu peelaa, “Uuhia maatou!”[☆] ³¹ Ite aa, ki mee maa te henua e sosorina pe nei kiaa nau, ttama e mee pee ko te laakau koi mata, te henua maki sosorina peehea ki kootou naa tama e mee pee ko naa laakau ku pakuppaku?”

³² E mee hoki te takarua taanata ni too ake i te hare karapusi ni taakina hakapaa ma Jesus ki toa no taaia. ³³ Te saaita naa tama naa ni ttae ki te kina e ttpa ma ko “Te Ivi te Pisouru” raa, tuukia iloo laatou Jesus i te kina naa, aa te takarua taanata naa ni tuukia hoki laatou, te tama i te vasi hakamaatau

[☆] 23.30 Hos 10.8; Rev 6.16

aa telaa tama i te vasi hakamaavii Jesus. ³⁴ Jesus ki taku peelaa, “Tamana, aroha i naa tama nei! Naa tama nei see illoa maa se aa laatou e mee nei.”☆

Teenaa naa tama naa kimee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou naa hekau Jesus. ³⁵ Te henua nittuu kattoka i naa tautaussua naa hakamau naa Jew raa peelaa ki Jesus, “Kimee maa ia kote Mesaea maaoni TeAtua ni hakamaatino raa, aia ki hakasao soko ia pee ko aaraa tama ni hakassaoria a ia!”☆

³⁶ Aia ni tautausuaina hoki naa soldia Rome: naa tama naa ni hookii ake te wain e mmara hakallika raa ki unu ia,☆ ³⁷ ka tautaussua ake peelaa, “Ki mee maa koe ko te tuku naa Jew, koe ku hakasao soko kkoel!”

³⁸ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: “TEENEI KO TE TUKU NAA JEW.”

³⁹ Te tama tokotasi i te takarua taanata ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni huri ake ki Jesus no mee ake, “E aa? Koe naa seai ko te Mesaea? Hakasao iaa koe aa koe ku hakasaoria maaua hoki!”

⁴⁰ Teenaa huri atu iloo telaa tama no nutua: “Koe see matakū i TeAtua? Koe naa ni tukua hoki ki mate pee ko ttama naa. ⁴¹ Taaua nei ni tukua tonu kimmate, i naa sara taaua nimeeraa e hakallika iloo, aa ttama nei iaa ni see haisara nimee.” ⁴² Ki oti raa huri atu iloo ia ki Jesus no mee ake, “Jesus, too saaita e au ma se Tuku raa, koe ku maanatu iaa nau!”

⁴³ Jesus kimee ake kiaa ia, “Nau e kauatu hakaoti te taratara maaoni nei: Te aso nei koe ma ki noho ma nau i te kina e taukareka.”*

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Te saaita telaa ni tae ki te ssao te kkai raa, te henua ni poouri no tae iloo ki te ttoru i telaasuru, ⁴⁵ teenaa i telaa raa ni see tii. Aa te maro e tautau kappui te uta iloto te Hare Tapu raa ni saaea ki naa vasi elua.☆ ⁴⁶ Jesus ki tanitani varo, “Tamana, nau etiiakeatu taku ora kimoe i oorima!” Itana saaita koi ni oti ana taratara nei raa, pesi hakaoti iloo tana maanava no mate.☆

⁴⁷ Te saaita te hakamau naa soldia Pilate raa nikite i naa vana emee nei raa, aia ni hakanau i TeAtua kamee tanataratara peelaa, “Ttama nei maaoni ni see haisara nimee. Ttama nei se tama e taukareka!”

⁴⁸ Naa tama hakkaatoa teelaa ni ooake no mmata i Jesus ku taia raa nikkite i naa vana nissura naa. Teenaa naa tama naa ni sassare kattani ki naa hare laatou. ⁴⁹ Aa naa tama teelaa ni illoa hakaraaoi iloo Jesus, e hakapaa ma naa haahine ni ooake ma Jesus i Galilee raa, ni ttuu hakam-mao ka ttoka i naa vana e mee naa.☆

Jesus ku toa no tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Teelaa se tanata, tana inoa ko Joseph. Aia se tama i Arimatia, teenaa se matakaaina iloto Judea. Te tanata naa se tama etonu aa esosorina taukareka, aa aia enoho peenaa kattari kitaemai te Nohorana TeAtua. Niaaina maa ia se tama i naa tama hakamaatua naa Jew raa, aia ni see hiihai ki naa vana naa tama laatou naa nimee ki Jesus. ⁵² Joseph ni hanake ki Pilate no mee ake maa ia emee makitoa aia te haitino Jesus. ⁵³ Teenaa hano iloo Joseph no tukua iho te haitino Jesus i te kros no miinia ki te maro hoou. Araa toa iloo ia no hakamoeria iloto te rua hoou e hakahotu i te vasi te mouna hatu. Teenaa se rua ni hakahotu ki hakamoe naa tama e mmate, aa te rua naa seki haitama ku oti te hakamoeria iloto.

☆ 23.34 Ps 22.18 ☆ 23.35 Ps 22.7 ☆ 23.36 Ps 69.21 * 23.43 te kina e taukareka te Nohorana naa tama e tonu naa ora laatou ☆ 23.45 Ex 26.31-33 ☆ 23.46 Ps 31.5 ☆ 23.49 Lk 8.2,3

⁵⁴ Joseph ni mee ana vana naa ite laasuru te aso rima, teenaa te Sabat raa ku saaita koi.

⁵⁵ Naa haahine ni oomai ma Jesus i Galilee raa ni oo atu vaamuri Joseph no kkite inaa hakamoeria te haitino Jesus iloto te rua. ⁵⁶ Teenaa ahe iloo naa haahine naa ki hare no hakamate naa kaakaa mannoni laatou ki aamosi te haitino Jesus.

Tevana iaa laatou ni hakamalolloo ite aso te Sabat, ite naa nitaratara naa Loo Moses.✠

24

Jesus ku ora hoki

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Ite tahaata poo te Hakamarolloo raa, naa haahine naa ni too naa kaakaa mannoni laatou ni hakamate raa ka oo kite kava.

² Naa haahine naa ni oo atu no kkite maa te hatu e ppui te mata te kava raa ku oti te hakatiperia hakavasi. ³ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto, ara nei laatou ni see kkite maa te haitino Te Ariki Jesus emoe iloto.

⁴ Naa haahine naa ni hakatuu nataa iloo ite vana laatou e kkite nei. Teenaa hakatekia lokoi laatou ite takarua taanata kuttuu ake ite vasi laatou. Te takarua naa e hakao ki naa hekau e maasina pee ko naa taaraki te uila. ⁵ Naa haahine naa ni mattaku no hakamaruu kilaro imua te takarua naa. Teenaa ki mee ake te takarua taanata raa kilaatou, “Ai kootou esessee ai ite tama e ora ite kina naa tama ku oti te mmate?”

⁶ Tama naa kuseai ite kina nei; A Ia ku oti te hakamasikeria ite mate! Kootou mannatu itana taratara ni kauatu ki kootou itana saaita ni noho i Galilee: ⁷ “Tama te Henua raa ki hookina ki naa rima naa tama haisara; A Ia ma ki tuukia ki te kros, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki hakamasikeria no ora.”✠

⁸ Teenaa ki hakamaarona ai naa haahine naa, ite naa nitaratara Jesus ni mee imua. ⁹ Ite saaita naa haahine naa ni ahemai ite kava raa, laatou ni hakaia naa mee nei hakkaatoa ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa disaipol aa ma aaraa tama e ttaka laatou. ¹⁰ Naa haahine naa ko Mary Magdalene, Joana, aa ko Mary tetinna James; laatou ma aaraa haahine e ttaka ma laatou naa ni hakaia naa mee nei ki naa aposol. ¹¹ Araa nei naa aposol raa ni see hakanoo ki naa taratara naa haahine naa, ilaatou e hakanoo maa teenaa ni taratara vware koi. ¹² Tevana iaa Peter ni masike notere iloo kite kava. Aia ni hanatu no hakatui iloo kiloto te kava, teenaa kite iloo a ia i naa mmoe mai naa maro ni mmini te haitino Jesus raa soko laatou. Peter ni hakatahuri no ahe iloo ki hare ma te kau mannatu, i aa ia ni see iloa maa te mee raa ni mee peehea.

Te takarua disaipol e sassare ki Emaus

(Mk 16.12-13)

¹³ Ite aso naa hoki, te takarua i naa tama e tautari i Jesus raa ni sassare ka oo kite tamaa matakaaina e ttapa ma ko Emaus. Te matakaaina naa e hitu naa mael i tana mmao i Jerusalem, ¹⁴ teenaa te takarua naa ni sassare ka hai taratara i naa vana hakkaatoa ni mee naa. ¹⁵ Te saaita takarua naa e hai taratara ka oo raa, Jesus tana tino ni sare ake no sassare iloo laatou ka oo hakapaa; ¹⁶ te takarua naa ni kkite iaa Ia, tevana iaa laua ni haia ki see mmate laua maa te laa ko Jesus. ¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koorua e sassare ka hai taratara ite aa?”

Te takarua raa ki ttuki no ttoka hakaaroa atu ki Jesus. ¹⁸ Teenaa te tama tokotasi ite takarua naa, tana inoa ko Cliopas, ki mee ake, “Te nei pee

✠ **23.56** Ex 20.10; Deut 5.14 ✠ **24.7** Mt 16.21; 17.22,23; 20.18,19; Mk 8.31; 9.31; 10.33,34; Lk 9.22; 18.31-33

ko koe koi soko kkoe ni hanake ki Jerusalem teelaa see iloa i naa vana ni mee iloto Jerusalem i naa aso ku oti te llaka nei?”

¹⁹ Jesus ki vasiri ake, “Ni vana peehea ni mee naa?”

Te takarua raa ki mee ake, “Naa vana ni mee ki Jesus, ttama i Nazareth. A Ia naa se pure TeAtua, ehaimahi anataratara aa ni hakassura naa mahi TeAtua imua naa karamata TeAtua aa ma te henua hakkaatoa. ²⁰ Naamaatua hakamaatua aa ma aaraatama hakamaatua maatou nikauake laatou tetama nei kite hakamau Rome raa kitukua ki mate, teenaa a Ia ni tuukia kite kros raa no mate. ²¹ Maatou nitaohi manava maa Ia naa kotetama maki hakasao te kanohenua Israel. Aa te nei naa aso raa kutoru imuri tana saaita ni mate. ²² Ite aso nei raa, maatou ni hakatekia aaraa haahine ettaka ma maatou; naa haahine naa ni oo kite kava itetahaata, ²³ tevana iaa laatou niseelave te haitino Jesus. Laatou ni ahemai no taratara mai maa laatou ekkite i naa ensol. Teenaa maa naa ensol raa e taratara ake maa Jesus e ora. ²⁴ Aaraa tama i maatou ni oo kite kava nokkite maa te haitino Jesus ku sei maaoni, e mee pee ko naa taratara ake naa haahine.”

²⁵ Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, “Koorua ku vvare hakaoti! Koorua ku llono nataa peehea i naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua raa ni mee imua! ²⁶ Koorua see iloa maa te Mesaea raa ki hakallono isu imua, ki oti raa ku hakanau TeAtua iaa Ia itelani?” ²⁷ Teenaa akonaki ake iloo Jesus inaa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu raa iaa ia, e kaamata i naa laupepa Moses aa ma naa taratara naa pure hakkaatoa TeAtua ni sissii imua.

²⁸ Te saaita laatou nitauppiri atu kite matakaaina Emaus raa, Jesus ni mee maki hakaraka koi ka hano, ²⁹ araa nei te takarua naa ku ffuri atu no mee ake kiaa ia, “Kau kinnoho taatou ite kina nei; telaa raa ku suru aa te henua kutaupiri kipoouri.” Teenaa hanatu iloo Jesus no nnoho laatou. ³⁰ Te saaita laatou ni nnoho kikkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki TeAtua, araa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki te takarua naa. ³¹ Te takarua naa nittoka atu no mmate lokoi maa teelaa ko Jesus, teenaa sei lokoi Jesus imua laaua. ³² Takarua naa ni ffuri no taratara soko laaua peela, “Teelaa see hii hakannoo peehea taaua i naa taratara mai ttama nei i te ara i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu?”

³³ Te takarua naa ni massike lokoi ite saaita naa no ahe ki Jerusalem. Laaua ni oo nollave ite taka sinahuru maa te tama tokotasi i naa disaipol ennoho hakapaa ma aaraa tama, ³⁴ ka taratara peela, “Te Ariki ku oti te masike maaoni ite mate! A Ia ni hakasura ki Simon!”

³⁵ Teenaa taratara ake iloo te takarua raa ite hakasura ake ana Jesus kilaaua ite ara e hano ki Emaus, aa ilaaua ni mmate maa teelaa ko Jesus i tana saaita ni ttohi te haraoa.

Jesus ku hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

³⁶ Te saaita te takarua raa koittuu ka taratara ake ki naa disaipol raa, Te Ariki ni hakateki no tuu mai iloto laatou no mee ake, “Telaa oi TeAtua ki noho ma kootou.”

³⁷ Naa tama naa ni mattaku iloo i laatou e ttuu maa laatou ekkite te mouri. ³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Se vana peehea kootou ku mattaku ai? Kootou ku mamannatu tammaki iaa nau? ³⁹ Ttoka mai ki aku rima ma aku vae. Te nei konau! Kootou kkapama no haahaa iaa nau ki illoa kootou iaa nau sei se mouri, i te mouri raa see hai haitino pe nei.”

⁴⁰ Teenaa huri atu iloo ana vae ma ana rima ki laatou.

⁴¹ Naa tama naa ni oho iloo ka fiafia, tevana iaa laatou ni see ttuu maa Jesus ku ora maaoni. Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatou, “Kootou e hai kaikai

i te kina nei?" ⁴² Teenaa kauake iloo naa tama naa te ika e tunutunu kiaa ia. ⁴³ Jesus ni too te ika naa no kai iloo imua ana disaipol naa.

⁴⁴ Teenaa mee ake iloo Ia peelaa kilaatou, "Teenei ko naa mee nei teelaa nitaratara atu nau itaku saaita ninnoho taatou. Nau nivanaatu maa naa taratara hakkaatoa etakkoto inaa Loo Moses, naa Pure TeAtua, aa i te laupepa naa ahu David, teelaa e taratara iaa nau raa, ki huri ake no ttino maaoni."

⁴⁵ Teenaa akoina iloo a Ia naa tama naa ki illoa hakaraaoi laaou i naa taratara te Laupepa Tapu. ⁴⁶ Jesus ki mee ake, "Teenei naa taratara e sissii iloto te Laupepa Tapu: Te Mesaea raa ma ki hakallono ki te isu no taia ka mate, aa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike i te mate no ora hoki.

⁴⁷ Teenaa te taratara e mee maa TeAtua e uii naa haisara naa tama e ffuri naa manava laaou notiiake naa haisara laaou raa, kitarataraina iloto te inoa te Mesaea ki naa kanohenua hakkaatoa, ekaamata i Jerusalem.

⁴⁸ Kootou nikkite inaa vana naa tama raa ni mee kiaa nau, teenaa nau ehiihai maa kootou ki hakaeta ake kiaaraa tama inaa mee naa. ⁴⁹ Nau ma ki heunatia atu nau TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu taku Tamana raa imua. Tevana iaa kootou kinnoho kattari i Jerusalem ki tae atu TeAitu Tapu raa no kauatu naa mahi te lani ki kootou."☆

Jesus ku toa ki te lani

(Mk 16.19-20; Acts 1.9-11)

⁵⁰ Teenaa masike iloo Jesus ma ana disaipol raa i Jerusalem ka oo ki te kina e taupiri atu ki te matakaaina Bethany. I te saaita laaou nittae atu raa, Jesus ki ssau ana rima ki aruna no taku iloo ki TeAtua, teenaa ki mmata ake hakaraaoi TeAtua ki naa tama naa.☆ ⁵¹ I tana saaita koi hai ana taratara raa, a Ia ni hakataha i naa tama naa ka toa ki te lani. ⁵² Teenaa ffuri iloo naa tama naa no lotu kiaa Ia. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laaou ni ahe ki Jerusalem. ⁵³ Teenaa naa tama naa nittaka peenaa i te Hare Tapu raa ka hakanau peenaa i TeAtua i naa aso hakkaatoa.

JOHN

TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA JOHN

TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara John e taratara maa Jesus ko te Taratara TeAtua etakoto notakoto hakaoti, teelaa “ni huri mai notipuke ma setama kanoho iloto taatou.” (1.14) E mee pee ko naa taratara iho telaupepa nei raa, te Lono Taukareka nei ni sissii ki illoa naa tama e tokatoka i te laupepa nei maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa naa tama naa maki illoa maa laatou maki ora iloto naa mahi tana Inoa. (20.31).

Imuri naa taratara kaamata teelaa e hakailoa mai maa te Taratara TeAtua etakoto notakoto hakaoti ko Jesus raa, te Lono Taukareka nei e taratara i te kau mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia Jesus. Teenaa ki huri ake maa Jesus ko te Tama TeAtua teelaa maki hakasao naa tama te maarama nei. Kiotiraa ku hakatuu naa taratara i te hakataakoto naa mahi TeAtua teelaa ni hakasuratia Jesus. Teenei ko naa taratara iloto telaupepa nei teelaa e hakatuu i naa hakannoo aaraa tama no tautari ki Jesus, aa inaa see fifai aaraa tama maa laatou e hakannoo iaa Ia. Naa sapta 13–17 e hakatuu hakaraaoi iloo i te meeme hakapaa Jesus ma ana disaipol raa i te poo Jesus nitauihia, aa inaa taratara hakaoti Jesus ni kauake ki ana disaipol ki mau naa manava laatou, i tana laasuru hakaoti ma laatou. Te hakaoti telaupepa nei e taratara i te tauhia ana Jesus no toa ki te koti, i tana tuukia ana ki te kros, i tana masike ana i te mate, aa i tana hakasura ana ki ana disaipol.

Te taratara i te ffine hai aavana ni laavea e moe ma telaa tanata raa (7.53–8.11) e hakamaatinoria, i te aa e tammaki naa laupepa imua teelaa e takoto te Lono Taukareka nei, e tiiake laatou te taratara naa, aa aaraa laupepa iaa e hakatuuria laatou.

John ellasi ana taratara i te ora e ora hakaoti iloto Christ, teelaa e kaamata i te saaita nei aa e kauake ki naa tama e illoa maa Jesus ko te ara, te hakamaaoni, aa te ora. Te mee e hakasoro mmata i te pas John raa, teenaa ko i-ana hakatuu ki naa mee vare te henua e illoa, ki huri ake te hakataakoto maaoni ana taratara e kauake ki laatou. Teenaa ko naa mee pee ko te vai, te haraoa, te lamu, te tama e roorosi naa sipsip raa aa ma naa sipsip, aa te laakau ‘grape’ aa ma naa hua.

Naa takoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa taratara kaamata 1.1–18

John te Baptis aa ma naa disaipol mua Jesus 1.19–51

Naa heuna Jesus iloto te henua 2.1–12.50

Naa aso hakaoti Jesus iloto Jerusalem aa i naa kina e tauppiri ki Jerusalem 13.1–19.42

Te saaita TeAriki ni masike i te mate aa i ana saaita ni hakasura ki ana disaipol 20.1–31

Naa taratara hakaoti: TeAriki e hakasura hoki i Galilee 21.1–25

Jesus te Taratara te Ora

¹ Imua te mahaamaiana naa mee hakkaatoa raa, te Taratara raa ku oti te takoto. Ttaratara naa ni noho ma TeAtua. Ttaratara naa ko TeAtua koi.

² A Ia ni noho ma TeAtua imua te mahaamaiana te lani ma te maarama nei.

³ See hai mee te maarama nei ni ssura soko laatou. Naa mee hakkaatoa ni penaa iloto naa mahi te Taratara naa. ⁴ A Ia naa ko te tahito te ora, teenaa

ko te ora e hakamaasina naa tama te maarama nei. ⁵ Naa kina ni takkoto poouriraa ni maasina hakkaatoa. Te maasina naa ni see lavaa te uuhia te poouri.

⁶ Te Atua ni heunatia mai a Ia tetanata ettapa ma ko John. ⁷ John ni hakasura iho no tarataraina naa tiputipu te maasina nei ki llono naa tama te maarama nei, aa laatou ku hakannoo. ⁸ Tana tino seai ko te maasina naa, aia ni heunatia mai ki au no hakailotia te maasina naa ki naa tama te maarama nei. ⁹ Te maasina naa ma ki hakasura mai ki te maarama nei no hakamaasina naa kanohenua hakkaatoa.

¹⁰ Te Atua ni pena naa mee te maarama nei iloto naa mahi te Taratara naa. Niaaina maa Ia ninoho i te maarama nei, naa tama te maarama nei ni see illoa iaa Ia. ¹¹ A Ia ni hakasura iho ki naa tama tana tino henua. Tevana iaa a Ia ni see ilotia naa tama naa. ¹² E mee naa uruaitama ni illoa atu kiaa Ia no illoa maaoni maa Ia kote Tama Te Atua, teenaa ki kauake Ia te taukareka raa ki naa tama naa, ki nnoho laatou ma ni tama Te Atua. ¹³ Naa tama naa ni see haitamaina Te Atua ma ni tama e mee naa maatua laatou i te maarama nei; Te Atua tana tino ko laatou Tamana.

¹⁴ Ttaratara raa ni huri mai no tipu ma se tama ka noho iloto taatou. A Ia etaka ma telaaoi, aa a Ia etaratara koi ki te taratara maaoni. Taatou nikkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi, teenaa ko naa mahi te Tama tokotasi Te Atua ni heunatia mai tana Tamana i te lani.

¹⁵ John ni taratara i naa tiputipu ttama naa. Aia ni tanitani varo peela, “Te nei taku tama maraa e taratara atu ki kootou. Nau ni vanaatu maa Ia ma ki hakasura iho imuri, tevana iaa a Ia e takoto hakamaatua are iaa nau. Taku saaita seki haanauria taku tinna raa, tama nei kunaa noho mai are.”

¹⁶ A Ia ni kaumai te lopo mee taukalleka ki taatou. Teenaa ko naa tiputipu tana manava kaimaarie ma tana manavalaaoi. ¹⁷ Te Atua ni kauake naa Loo raa ki Moses ki kaumai ki taatou. Telaaoi ma te hakamaaoni raa iaa ni kauake Te Atua ki Jesus Christ ki kaumai ki taatou. ¹⁸ See hai tama ku oti te kite i Te Atua. Teenaa ko te Tama koi tokotasi Te Atua, e noho ma tana Tamana; a Ia naa e huri mai ki taatou naa tiputipu Te Atua.

John, te Baptis e hakaia naa tiputipu Jesus Christ

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)

¹⁹ Naa hakamau naa Jew ennoho i Jerusalem raa ni heuna ake naa maatua telotu aa ma naa tama haka Levi ki vasiria John maa ia ko ai.

²⁰ John ni see hiihai maa ia e huuina aia te hakamaaoni. Teenaa ki mee ake ia ki laatou, “Nau seai ko te Mesaea”

²¹ Teenaa ki vasiri ake naa tama naa, “Ki mee koe seai ko te Mesaea, koe ko Elijah koi?”

John ki mee ake, “Seai. Nau seai ko Elijah.”

Naa tama naa ki vasiri hoki, “Koe ko te Pure Te Atua?”

John ki mee ake, “Seai.”

²² Laatou ki mee ake, “Taratara mai ki illoa maatou maa koe ko ai, ki ahe maatou no taratara ake ki naa hakamau maatou. Peehea oo taratara e kaumai ki maatou?”

²³ John ki huri ake no kauake naa taratara Isaiah, te pure Te Atua, ni mee imua, “Nau nei ko te tama e tanitani varo mai iloto mouku peela, ‘Hakatonu te ara Te Ariki ki maarama.’”

²⁴ Teenaa ki vasiri ake naa tama ni heunatia ake naa Faarisi, ²⁵ “Ki mee koe seai kote Mesaea aa ko Elijah ma te Pure Te Atua, ai koe e hakaiau tapu ai naa tama?”

²⁶ John ki mee ake, “Nau e hakaaukau tapu te henua ki te vai, tevana iaa e mee te tama see ilotia kootou, e tuu iloto taatou nei; ²⁷ A Ia naa ko te tama ma ki hakasura mai imuriaaku. Nau takutino see tau te vvete naa uka ana taka e hakao.”

²⁸ Laatou e hai naa taratara laatou nei i te henua e ttpa ma ko Bethany. Te henua naa e tuu hakaanake te riva e ttpa ma ko Jordan. Teenaa ko te kina John ni hakaaukau tapu naa tama.

Jesus, te Sukua Sipsip TeAtua

²⁹ Ssoa te aso ra, John nittoka inaa sareake Jesus kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peela, “Kootou mmata kikkite kootou te Sukua Sipsip TeAtua, Ttama euii naa haisara naa tama te maarama nei! ³⁰ Teenei takutama nitaratara atu maa ninoho mai imua taku haanau mai ana. A Ia e takoto i aruna iaa nau. ³¹ Nau takutino ni see iloa i ana tiputipu. Nau e hakaaukau tapu te henua ki hakailoa mai TeAtua tetanata naa ki te kanohenua Israel.”

³² Teenaa ki mee ake John ki naa tama naa, “Nau e kite inaa llee mai TeAitu TeAtua itelani ma serupe notakoto i te haitino Jesus. ³³ Teenei ni iloa ai nau maa Ia ko te tama maaoni TeAtua. Tetama ni kaumai naa heuna nei ma ki hakaaukau tapu nau ki te vai raa, ni taratara mai peenei, ‘Tootama ma ki kite inaa llee mai TeAitu TeAtua ma serupe notakoto iaa ia raa, teenaa ko te tama ma ki hakaaukau tapu ki TeAitu Tapu.’ ³⁴ Nau ni kite katoo inaa mee nei. Teenei e taratara ai nau killono kootou maa Jesus raa ko te Tama maaoni TeAtua.”

Naa disaipol mua Jesus Christ

³⁵ I te ssoa te aso ra, John ni tuu ma ana disaipol e lua ³⁶ no kite i naa laka Jesus. Tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni huri no mee ake ki laaua, “Koorua mmata! Teelaa te Sukua Sipsip TeAtua.”

³⁷ Takarua naa ni llono koi naa taratara nei raa, tautari atu iloo laaua vaamuri Jesus. ³⁸ Teenaa ki huri atu Jesus no vasiri ki laaua, i tana saaita ni kite i laaua, “Koorua e ssee i ai?”

Takarua raa ki mee ake, “Rabai, koe enoho ihea?” (‘Rabai,’ teenaa ko te taratara e mee maa “Te tama e akonaki naa tama”.)

³⁹ Jesus ki mee ake, “Koorua oomai ki hakaari atu nau.” (Saaita raa, telaa raa kutaupiri ki suru.) Teenaa ki oo laatou no kkite i te kina Jesus enoho. Laaua ni nnoho iloo no poonia i te kina naa.

⁴⁰ Ttama tokotasi i te takarua naa ko Andrew, te taina Simon Peter. ⁴¹ A ia ni lave i Simon Peter, tana taina, no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maatou te Mesaea.” (Mesaea raa ko te taratara e mee maa, ‘Christ.’) ⁴² Teenaa ki hakattaki ake a ia tana taina raa ki Jesus.

Jesus ni ttoka atu kiaa ia no mee ake, “Nau e iloa maa too inoa ko Simon, te tama John. Koe kutaapaa a nau ki Sipas.” (Telaa inoa Sipas ko Peter, te taratara e mee maa ‘te hatu’.)

Philip ma Nathaniel

⁴³ I te ssoa te aso ra Jesus ni maanatu ma ki hano Ia ki Galilee. A Ia ni lave i Philip no mee ake, “Kau no tautari kiaa nau.” ⁴⁴ (Philip se tama i Bethsaida, te henua ennoho ai Andrew ma Peter.) ⁴⁵ Philip ni lave i Nathaniel no mee ake, “Maatou ku oti te laavea maatou te tama ni tarataraina Moses i ana taratara ni sissii iloto telaupewa naa Loo. Teenaa ko ia naa hoki nitarataraina naa pure TeAtua imua. Tana inoa ko Jesus, te tama Joseph, te tama haka Nazareth.”

⁴⁶ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, “Se aa e taukareka e lavaa te sura mai i te tamaa henua maa ko Nazareth?”

Philip ki mee ake, “Kau ki kite koe.”

⁴⁷ Saaita Jesus nikite i Nathaniel e hanake kiaaia raa, aia ki mee tana taratara peela, “Teenei se tama maaoni i te manava Israel. Ttama nei see hai vana hakallika e huu iloto tana manava.”

⁴⁸ Teenaa ki vasiri ake Nathaniel, “Koe ni iloa peehea iaa nau?”

Jesus ki mee ake, “Saaita Philip seki lave iaa koe raa, nau kunaa kite iloa iaa koe e noho ilaro te maru te laakau te ‘fig’.”

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Nathaniel, “Rabai, koe naa kote Tama TeAtua. Koe naa kote Tuku Israel.”

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Koe naa ku iloa maa nau kote Tama TeAtua iaa nau ni vanaatu maa nau e kite iaa koe e noho ilaro te maru te laakau te ‘fig’? Koe ma ki oti ku kite i naa vana ellasi are i naa mee nei.” ⁵¹ Teenaa ki mee ake Ia kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki kite i naa tallaki mai naa tootoka telani ka hakasepu mai naa ensol TeAtua no sassare mai ki Ttama te Henua.”✧

2

Te kaikai te aavvana i Kana

¹ Naa aso elua ku oti te laka, i tettori naa aso raa, naa tama te matakaaina i Kana iloto Galilee raa e mee te kaikai te takarua e aavvana. Tetinna Jesus raa e noho i te kina naa. ² Jesus ma ana disaipol raa hoki ni arumia ki oo ake ki te kaikai naa. ³ Saaita naa wain raa ni oti, tetinna Jesus raa ki mee ake ki Jesus, “Naa wain naa tama naa ku oti.”

⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Te ffine nei, koe see taratara mai ma se aa nau ki mee. Taku sao ki hakaari aku mahi raa seki tae mai.”

⁵ Tetinna Jesus raa ki mee ake kinaatama e mee naa heuna te hare, “Kootou haia naa vana tama nei e mee atu ki kootou.”

⁶ Iloto te hare naa etakkoto ana huaarani e utuutu vai e ono ellasi. Inaa vana ellasi naa Jewraa, laatou maraa ehuihui naa rima laatou kinaa vai etakkoto inaa huaarani naa. Te huaarani tokotasi etau te utu naa kalon e matarua notae kite matatoru. ⁷ Teenaa ki mee ake Jesus kinaatama e mee naa heuna te hare, “Utuhia naa huaarani naa ki naa vaiua.” Naa tama naa ni massike no utu naa huaarani naa no ppii. ⁸ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou asu mai ni vai i naa huaarani naa no kauake kitetama e mee tana kaikai nei ki unu.” Teenaa kitoo naa tama naa naa vai raa no kauake kitetama e mee tana kaikai. ⁹ Te vainaa ku oti te huri no mee ma se wain. Ttama naa ni see iloa maa tana wain e unuraa ni too ake naa tama naa ihea (te vana iaa, ana poeraa ku oti te illoa i te vana Jesus nimee). Teenaa kikan naatia ake aia te tanata e aavana raa no mee ake, ¹⁰ “Taatoou hakkaatoa maraa etaki naa wain taukalleka raa i te kaamata. Ki oti are naa wain see taukalleka raa ku toomai, i te saaia naa tama raa ku vvere hakkaatoa. A koe iaa ni tiiake naa wain taukalleka raa ki te saaia nei!”

¹¹ Teenei kote saaia mua Jesus ni hakasura naa mahi TeAtua. Aia ni hakasura naa vana nei i Kana, iloto Galilee. Teenaa ko tana kina ni hakassaa ana mahi no illoa ana disaipol maa Ia ko te Tama TeAtua.

¹² Kimuri raa, Jesus ma tana tinna, ana taaina ma ana disaipol raa ni oo ki Capernaum no noho naa aso laatou i te kina naa.✧

Jesus e hano ki loto te Hare Tapu

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

¹³ Te meeraa kutaupiri kite aso te Kaikai te Pasova, teenaa ki hano Jesus ki Jerusalem.✧ ¹⁴ Tana saaia ni uru ki loto te Hare Tapu raa, a Ia nikite naa tama e noho ma naa purumakau, naa sipsip, aa ma

naa rupe. Naa tama naa ennoho ma naa manuraa kiooake nitama notautauia. Aaraatama hoki ennoho ka hakahitihiti naa mane laatou. ¹⁵ Teenaa kiffiri a Ia tanatari noiisea a Ia naa manuraa hakkaatoa kihaho te Hare Tapu. Naa sipsip ma naa purumakau raa hakkaatoa niisea a Ia kihaho. Naa teevoa naa tama hakahitihiti naa mane raa nihurisia a Ia no masseu huri naa mane naa tama naa. ¹⁶ Ki otiraa, huriatu iloo Ia ki naa tama ennoho ma naa rupe laatou raa no mee ake, “Too naa mee naa kihaho! Kootou see haia kootou te hare taku Tamana nei ma se maket!” ¹⁷ Naa disaipol raa ni mannatu ki naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu e mee maa, “Te llee taku manava i too hare, Te Atua, e ura ma se ahi iloto taku manava.”✧

¹⁸ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew, “Ni mahi peehea Te Atua a koe elavaa te ppena ki illoa maatou maa koe e tau te sosorina peenei?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Seua te Hare Tapu nei, aa iloto naa aso e toru nau ma ki hakamasike hoki te hare nei.”✧

²⁰ Teenaa ki mee ake laatou, “Koe e vana maa te Hare Tapu nei e lavaa peehea koe te hakatuu iloto naa aso e toru? Te Hare Tapu nei ni hakatuuria iloto iloo naa setau e matahaa maa ono!”

²¹ Tevana iaa te hare tapu Jesus e taratara raa, teenaa ko tana haitino. ²² Saaita Jesus ni masike i te marea, ana disaipol raa ni hakamaarona i tana taratara nei. Teenaa ki illoa ai laatou maa e maaoni i naa taratara te Laupepa Tapu ma naa taratara Jesus ni kauake ki laatou.

Jesus e iloa i naa tiputipu naa tama hakkaatoa

²³ Saaita Jesus ninoho i Jerusalem i te ssao te Kaikai te Pasovaraa, tu-raa tama nikkite i naa mahi Te Atua ni hakassuratia a Ia, teenaa ki illoa ai laatou maa Jesus kote Tama Te Atua. ²⁴ Tevana iaa te manava Jesus nisee mau i naa tama naa, iaa Ia e iloa i naa tiputipu laatou. ²⁵ Niaaina maa see haitama e taratara ake ki Jesus i naa tiputipu naa tama naa, a Ia kunaa iloa are i naa takkoto naa manava laatou.

3

Jesus ma Nikodimus

¹ Teelaa se Faarisi, tana inoa ko Nikodimus, a ia se tama hakamaatua naa Jew. ² Aia ni hanake ki Jesus i te poo tokotasi no taratara ake ki Jesus, “Rabai, maatou e illoa maa koe se tisa ni heunatia mai Te Atua. See haitama elavaa te mee naa mahi Te Atua pee ko oovana e mee naa, ki mee maa naa mahi Te Atua see takkoto iaa ia.”

³ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni maa see haitama e lavaa te kite te Nohorana Te Atua ki mee a ia see haanau mai hoki.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake Nikodimus, “Peehea naa haanau mai hoki te tama kumatua? Peehea ana ahe hoki kiloto te manava tana tinna raa ki haanauria mai a ia hoki?”

⁵ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. See haitama e lavaa te uru kiloto te Nohorana Te Atua ki mee a ia see haanau mai i te vai ma Te Aitu Te Atua. ⁶ Te tama e haanauria te tama raa e taka ma te ora te tama te maarama nei. Te tama e haanau mai iloto te aitu raa e taka ma te ora Te Aitu Tapu. ⁷ Koe see oho i aa nau e vanaatu kiaa koe, ‘Kootou hakkaatoa kiahe no hannau mai hoki.’ ⁸ Te matani raa e oko koi ki tana aauna e hiihai. Koe e lono koi i naa oko te matani, tevana iaa koe see iloa i te kina te matani naa e oko mai. Koe hoki see iloa maa te matani naa e oko ki hea. Te mee naa e mee koi pee ko te tama e haanau mai i Te Aitu Te Atua.”

⁹ Teenaa ki mee ake Nikodimus, “Peehea naa mee te mee naa?”

¹⁰ Jesus kimee ake, “Koe see iloa peehea te mee nei ma koe setama e akonaki naa tama Israel? ¹¹ Nau etaratara atu maaoni. Maatou etaratara inaa vana maatou e illoa ma naa vana maatou e kkite, tevana iaa see haitama ikootou ehiihai maa ia e hakannoo ki naa taratara maa-tou nei. ¹² Nau nitaratara naa taratara te maarama nei, tevana iaa kootou ni see hakannoo ki aku taratara. Kootou ma ki hakannoo peehea kiaa nau kimee nau etaratara atu naa mee telani? ¹³ See haitama ku oti te tae ki telani, teenaa ko te Tama te Henua koi, te tama ni au i telani.”

¹⁴ Moses nissau te kata raa ki aruna iloto mouku. Peelaa hoki, te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna. ¹⁵ Naa tama e illoa maa ia ko te Tama Te Atua raa ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. ¹⁶ Te Atua e aroha inaa tama hakkaatoa ite maarama nei, teenaa ki heuna mai tana Tama raa kite maarama nei. Kimee setama peehea e illoa maa ia ko te Tama Te Atua raa, ttama naa ma ki see lavaa te mate. Aia ma ki too te ora e takoto see lavaa te oti. ¹⁷ Te Atua ni see heuna mai tana Tama naa ma ki au no hakatonutonu te henua. Seai. Tana tama naa ni kkave mai ki au no hakaora naa tama te maarama nei.

¹⁸ Te Atua see hakatonutonu naa tama e hakannoo ki tana Tama, tevana iaa a ia kunaa hakatonutonu are naa tama see hakannoo ki tana Tama, ite aa, ilaato ni see hakannoo ki tana Tama tokotasi naa. ¹⁹ Te ara te hakatonutonu raa e mee peenei: te maasina raa ku oti te tae mai kite maarama nei, tevana iaa te henua e fiffai are ite pouuri. Laatou see fiffai te maasina naa inaa sosorina laatou see ttonu. ²⁰ Naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika raa see fiffai kite maasina. Laatou see hakassura iho ki te maasina ilaato see fiffai maa naa sosorina see ttonu laatou raa e hakassaa ina. ²¹ Teenaa are ko naa tama e ppena naa mee maaoni raa e hakassura mai kite maasina, ki ilotia laatou maa laatou e ppena naa mee hakkaatoa iloto naa mahi Te Atua.

Jesus ma John

²² Kimuri raa, Jesus nimasike no hano ma ana disaipol raa kite matakaaina Judea nonnoho laatou ka hakaaukau tapu naa tama. ²³ John hoki e hakaaukau tapu naa tama i Einon, see mmao i Salim. Te kina naa e takkoto ana vai tammaki. Te henua ni oo atu peenaa kiaa ia ki hakaaukau tapuria laatou. ²⁴ (Teenaa ko te saaita John seki ponotia are ki loto te hare karapusi.)

²⁵ E mee naa disaipol John e hakatauttau ma te Jew tokotasi ite iloo naa Jew inaa tiputipu te hakaaukau. ²⁶ Teenaa kioo laatou no mee ake ki John, “Rabai, koe e hakamaarona ite tanata nitaka ma koe itelaa vasi Jordan, ttama nitarataraina a koe? Ttama naa e hakaaukau tapu naa tama i te saaita nei. Te henua e tari atu hakkaatoa kiaa ia!”

²⁷ Teenaa kimee ake John, “Te tama e takakoi ma naa mahi Te Atua e kauake. ²⁸ Kootou nillono ia nau nitaratara peelaa, ‘Nau nei seai ko te Mesaea, tevana iaa nau ni heunatia kiau nau imua ttama naa.’ ²⁹ Saaita tetaupeara ma tetaupu e haka aavana tia raa, te taupe raa ma kimee ma se aavana tetaupeara naa. Tesso te taupeara raa ma ki hiahia itana saaita ma ki lono ite reo te taupeara naa. Taku hiahia e kaatoa hoki peenaa. ³⁰ Ttama naa ma ki noho hakamaatua, a nau iaa ma ki noho ma se tamavare koi.”

Jesus, Ttama te lani

³¹ Ttama e au itelaniraa enoho hakamaatua inaa tama hakkaatoa. Ttama e au ite maarama nei iaa, teenaa setama te maarama nei. Aia etaratara inaa vana te maarama nei, tevana iaa Ttama telaniraa enoho

hakamaatua inaa mee hakkaatoa. ³² Ttama naa etaratara iana mee nillono kakkite kiana karamata, tevanaiaa see haitama e hakannoo kiana taratara. ³³ Teenaa naatama e hakannoo kiana taratara raa ehuriake peelaa maa TeAtua raa kote hakamaaoni. ³⁴ Ttama ni heunatia mai TeAtua raa etaratara mai naa taratara TeAtua, ite aa, naa mahi hakkaatoa TeAitu raa e kauake TeAtua kiaa Ia. ³⁵ Te Tamana raa e llee tana manava i tana Tama, teenaa ni kauake naa mee hakkaatoa kiaa Ia ki roorosi. ³⁶ Naa tama e hakannoo ki te Tama TeAtua raa ma ki too te ora e ora hakaoti, tevanaiaa te tama see hakannoo ki TeAtua raa ma ki see ora. Aia ma ki takoto ilaro naa haaeo TeAtua.

4

Jesus ma te ffine haka Samaria

¹ Naa Faarisi raa nillono maa e tammaki naatama kutautari ki Jesus, aa te kooina naa disaipol Jesus e hakaukau tapu raa kutammaki are inaa disaipol John. ² (Maaoniiaa, Jesus tanatino see haitama ni hakaukau tapu. Ana disaipol raa koi e hakaukau tapu naa tama.)

³ Teenaa saaita Jesus nilono inaa taratara naa, masike iloo Ia i Judea no hano ki Galilee. ⁴ Te ara Jesus ma ki sare raa e moe vaaroto Samaria.

⁵ A Ia ni hano notae kite matakaaina iloto Samaria ettapa ma ko Sikar. Tekerekere Jacob ni kauake kitana tama, Joseph, see mmao ite matakaaina naa. ⁶ Teenaa kote kina e takoto te vai Jacob ni kerit e tekerekere. Jesus ninaenae itanakinia nisare mairaa e mmao, teenaa kinoho Ia ite vasi te vainaa no hakamarooroo. A Ia ni taatu itelaaraatea*.

⁷ E mee te ffine haka Samaria ni hanake kite vai raa no asu vai. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, "Aasua mai se vai maaku ki unu." ⁸ (Ana disaipol raa kuoti te oo kiloto te henua naa no taavi kaikai.)

⁹ Te ffine raa ki mee ake, "Koe se Jew, a nauiaa se tama haka Samaria. Peehea oo kainnoo mai kiaa nau ki kauatu se vai ki unu koe?" (Naa Jew raa see lavaa te kkai ka unu ki naa peleti ma naa kap naa tama haka Samaria.)^{*}

¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe see iloa ite mee TeAtua e hookii. Koe hoki see iloa maa te nei ko ai e kainnoo atu ma ki kauake se vai maana ki unu. Ki mee koe ni iloa i te tama e kainnoo atu nei raa, koe ni kainnoo are kiaa ia ki kauatu te vai te ora."

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, "Aroha, koe see hai mee asuasuvai e noho ma koe, aa te vai nei ennoto. Te vai e takoto te ora naa ma kiaasua mai koe i hea? ¹² Te vai nei nikaumi taatou tipuna, Jacob. Tana haanauna ma ana manu e hahanai raa ni unu hakkaatoa ite vai nei. Koe e mee maa koe elasi are i Jacob?"

¹³ Jesus ki mee ake, "Naa tama hakkaatoa e unu te vai nei ma ki oti ku hiiunu hoki. ¹⁴ Te tama e unu taku vai ma ki hookii nei ma ki see lavaa te hiiunu imuri. Taku vai ma ki hookii nei ma ki ppuna peenaa iloto tana manava, teenaa a ia ma ki too te ora e ora hakaoti."

¹⁵ Teenaa ki mee ake te ffine, "Te Ariki, kaumi te vai naa ki see hiiunu nau imuri, ki see ahemai nau hoki no asu vai."

¹⁶ Jesus ki mee ake, "Tere imua no aru ki too aavana raa ki oomai koorua."

¹⁷ Te ffine raa ki mee ake, "Nau see hai aavana."

Teenaa ki mee ake Jesus, "Koe e taratara maaoni maa koe see hai aavana.

¹⁸ Maaoniiaa, koe ni mee oo aavana e rima hakkaatoa. Te tanata e noho ma koe i te saaita nei seai se aavana au maaoni. Koe e taratara maaoni."

^{*} 3.35 Mt 11.27; Lk 10.22 ^{*} 4.5 Gen 33.19; Josh 24.32 ^{*} 4.6 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ^{*} 4.9 Ezra 4.1-5; Neh 4.1-2

¹⁹ Te ffine raa ki mee ake, “TeAriki, teenei nau ku iloa maa koe se pure TeAtua maaoni. ²⁰ Naa tippuna maatou raa nilotu i aruna te mouna nei. Kootou naa Jew raa iaa e hai maa Jerusalem raa kote kina maatou kioo nolotu i TeAtua.”

²¹ Jesus ki mee ake, “Hakannoo kiaa nau. Imuri te henua ma ki see lotu kite Tamana raa i aruna te mouna nei ma iloto Jerusalem. ²² Kootou naa tama i Samaria nei e lotu poouri koi. Kootou see illoa i te tama kootou e lotu. Maatou naa Jew raa iaa e illoa i te tama maatou e lotu. I te aa, te tama ma ki hakaora te henua raa ma ki haanau iho iloto te manava naa Jew. ²³ Te ssao raa kutae mai, teenaa kote saaita te henua ma ki lotu maaoni kite Tamana iloto naa mahi ma te hakamaaoni TeAitu TeAtua. Teenaa te tiputipu te lotu TeAtua e hiihai. ²⁴ TeAtua se Aitu. Naa tama e lotu kiaa Ia raa ki lotu maaoni iloto naa mahi TeAitu TeAtua.”

²⁵ Te ffine raa ki mee ake, “Nau e iloa maa te Mesaea raa ma ki oti ku au, aa tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki hakaari mai te kau mee hakkaatoa.”

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau nei ko Ia, te tama e taratara koorua nei.”

²⁷ I te saaita naa raa, naa disaipol Jesus raa ku ttae ake. Laatou ni tteki iloo i te saaita laatou nikkite i Jesus enoho ka haitaratara laaua ma te ffine. Tevana iaa see haitama ilaatou ni vasiri ake kite ffine naa ma se aa aia e hiihai. See haitama hoki ni vasiri ake ki Jesus maa Ia e haitaratara laaua ma te ffine raa kote aa.

²⁸ Te ffine naa ni tiiake tana mee e asuasuvai naa no ahe kite henua raa no mee ake ki naa tama te henua naa, ²⁹ “Kootou oomai no mmata! Ttama raa e tarataratonu mai i naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua. Ttama nei pee kote Mesaea raa koi, anii?” ³⁰ Teenaa ki massike laatou i te henua naa no oo ki Jesus.

³¹ I te saaita naa, naa disaipol raa ennoho kataro ki Jesus, “Rabai, too ni mee maau no kai!”

³² Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e mee aku kaikai e kai, see ilotia kootou.”

³³ Ana disaipol raa ki vasirisiri sokolaatou, “E haitama ni kauake ana kaikai ki kai?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Aku kaikai raa, teenaa ko aku tautari kite hiihai te Tama ni mee ma ki au nau no hakaoti ana heuna nei. ³⁵ Kootou e mee kootou taratara e mee peelaa, ‘Naa marama e haa koi takkoto mai aa ku tae kite ssao ki vasi.’ Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou kittoka hakaraaoi ki naa verena. Naa kaikai raa ku lleu aa ku tau te vasi! ³⁶ Naa tama e vasi raa e tauia ki hakanaaopo naa kaikai te ora maaoni. Laatou ma ki fiafia hapapaa ma naa tama ni tori. ³⁷ Teenaa e hanotonu ma te taratara e mee peelaa, ‘Ttama e tori, aa telaa tama e vasi.’ ³⁸ Kootou ni heunatia a nau ki oo kootou no vasia naa verena naa tama sara ni heheuna. Kootou ni tauia are i naa heuna naa tama sara.”

³⁹ Turaatama i Samaria ni illoa maa Jesus kote Mesaea, i te ffine raa ni mee maa, “Ttama nei e taratara tonu mai naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua.” ⁴⁰ Saaita naa tama i Samaria raa nittae kiaa Ia, laatou ni puratia laatou a Ia ki noho ma laatou. Jesus ni noho ana aso e lua i te henua naa.

⁴¹ Turaatama ni llono i ana taratara no hakannoo kiaa Ia. ⁴² Laatou ni mee ake peelaa kite ffine, “Maatou nei ku illoa maa teenei kote Mesaea, tevana iaa maatou see mee maa maatou nei ku illoa iaa koe ni taratara mai. Seai. Maatou nei ku illoa i maatou ni llono soko maatou i ana taratara, aa teenei maatou ku illoa maa teenei kote Tama maaoni ma ki hakaora naa tama te marama nei.”

Ttamariki te hakamau e haia Jesus no marooroo

⁴³ Imuri ana aso e lua i te kina naa raa, Jesus ni masike no hano ki Galilee.

⁴⁴ Jesus soko Ia ni mee tana taratara peelaa, “Te pure TeAtua ma ki see ilotia

naa tama tana tino henua.”✧ 45 Tana saaita ni tae ki Galilee raa, naa tama te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, i laatou ni kkite iaa Ia e hakasura naa mahi TeAtua i te saaita laatou ni oo ki te Kaikai te Pasova i Jerusalem.

46 Ki otiraa Jesus niahe ki Kana i Galilee, tana henua ni huri te vaiua no mee ma se wain.

Teelaa se hakamau te kaaman enoho i te kina naa. Aia e mee tana tamariki e moe ka maki i Capernaum.✧ 47 Tana saaita ni lono maa Jesus ku otu te hanake i Judea ki Galilee raa, hanatu iloo ia no taratara ake ki Jesus ki oo laaua ki Capernaum no haia tana tamariki raa ki marooroo, i tana tamariki raa ku taupiri koi ki mate. 48 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Kootou maraa e ttari iloo ki kkite kootou ma ni mahi TeAtua aa maa kootou ku hakannoo kiaa nau.”

49 Te hakamau raa ki mee ake, “TeAriki. Kau ki oo taaua. Nau e ppore maa taku tamariki raa ma ki mate.”

50 Jesus ki mee ake, “Ahe ki too henua. Too tamariki raa ku marooroo.”

Te tanata naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus e kauake, teenaa ki hano.

51 Ttama naa ni hano no ttiri i ana poe raa i te ara. Teenaa ki mee ake laatou kiaa ia, “Too tamariki raa ku marooroo.”

52 Teenaa ki vasiri ake ia kilaatou ma te tamariki raa ni marooroo i te ssao hea. Naa tama naa ki mee ake, “Too tamariki raa ni marooroo lokoi i te saaita telaa raa ni tae ki te ttasi i telaa i aruna.” 53 Te tanata naa ku hakamaa rona i teenaa ko te ssao Jesus ni vanaake ma tana tamariki raa ku marooroo. Teenaa ki illoa ai a ia maa tana haanauna naa hakkaatoa maa Jesus ko te Mesaea.

54 Teenei ko te rua ana saaita ni hakassura naa mahi TeAtua i tana saaita ni hanake ki Galilee.

5

Te tanata e haia Jesus no marooroo i te kina te vai

1 Kimuri raa, Jesus ni hano ki te kaikai te lotu naa Jew e mee i Jerusalem.

2 Teelaa se vai e takoto i te tootoka te henua naa. Te tootoka naa e ttapa ma ko te Tootoka naa Sipsip. Te vai raa e ttapa ma ko Bethsada i te taratara naa tama te henua naa. Teelaa ni harevaka e rima e ttuu aareha te vai naa, e hakammaru ai naa tama ennoho i te kina te vai naa. 3 Tammaki naa tama e mmaki e mmoe iloto naa harevaka naa, naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama se lavaa te sassare, aa naa tama e mmate naa haitino laatou. [Laatou e mmoe kattari ki mannuutia te vai naa. 4 Teenaa ko te ssao te ensol TeAriki e sepu mai kiloto te vai raa ka mannuu ai te vai. Ttama mua i laatou ma ki sepu kiloto te vai e mannuu naa ma ki taukareka no marooroo.] 5 Teelaa se tanata e moe i te kina naa. Ttama naa ni maki ana setau e matatoru maa varu. 6 Jesus ni kite iaa ia e moe i te kina naa, no iloa maa tana maki raa ku rooroa. Teenaa ki vanaake Jesus kiaa ia, “Koe e hiihai maa koe ki marooroo?”

7 Ttanata raa ki mee ake, “TeAriki. See hai tama enoho ki au no saaua nau kiloto te vai nei i naa saaita te vai nei e mannuutia. Aku saaita maraa e haate kittoro ki te vai raa, aaraa tama kunaattae are. Nau maraa e sukumuri lokoi.”

8 Teenaa ki mee ake Jesus, “Masike noppiki oo moelana naa aa koe ku sasare.” 9 Te tanata naa ni marooroo lokoi i te saaita naa, teenaa ki masike ia no too ana moelana raa no sare.

Naa vana nei ni mee i te aso te Sabat. 10 Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew raa ki te tanata naa, “Teenei te aso te Sabat. See hai tama e lavaa

te ssau ana moelana raa i te aso te Sabat, i te mee naa e sara inaa Loo taa-tou.”✠

¹¹ Tetanata raa kimee ake, “Ttama niau no haia nau no marooroo raa ni vana mai ma ki too aku moelana raa aa nau ku sasare.”

¹² Teenaa ki vasiri ake laatou, “Ko aittama ni vanaatu ma kimee koe peenei?”

¹³ Tevana iaa te tanata naa ni see iloa maa Jesus ko ai, i te aa, te kina naa nikkapi te tama, aa Jesus ni hakasee koi no hano ki taha.

¹⁴ Kimuriraa, Jesus ni lave i tetanata naa i te Hare Tapu no mee ake, “Hakannoo, koe raa ku taukareka. Koe kukaoti te ppena naa haisara, ki see ssura ni vana hakallika kiaa koe.”

¹⁵ Teenaa ki hano te tanata naa no mee ake ki naa hakamau naa Jew raa maa ia ni haia Jesus no marooroo. ¹⁶ Teenaa kikaamata naa Jew raa te hai haaeo ina laatou Jesus, iaa ia ni haia a ia te tanata raa no marooroo i te aso te Sabat. ¹⁷ Jesus kimee ake kilaatou, “Taku Tamana raa e heheuna i naa aso hakkaatoa, aa teenei nau hoki ki heheuna.”

¹⁸ Teenei ko naa taratara ni hakkoro naa hakamau naa Jew raa kilellere kitaia Jesus kimate. Laatou see mee koi maa ia ni hakasara naa Loo te Sabat. Laatou e mee hoki iaa ia nitaratara maa TeAtua kotanatino Tamana, teenaa a ia ku mee maa laaua ma TeAtua e hakatau peellaa.

Naa mahi te Tama TeAtua

¹⁹ Teenaa kimee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Te Tama TeAtua raa seelavaa temee anavana sokoia. Aia e mee koi anavana ekkite tana Tamana emee. Seaa tana Tamana emee, tana Tama emee hoki. ²⁰ Te Tamana e manavalaoi itanata, aa e huri ake kiaa ia anavana hakkaatoa emee. Kootou ma ki oho i anavana ma ki huri ake raa ma ki ttoe iaa inaa vana nei. ²¹ Te Tamana e hakamasike no hakaora te mate. Peellaa hoki, tana Tama raa e hakaora ana tama e hiri. ²² Te Tamana tana tino see hakatonutonuu naa tama. A ia ku oti te kauake te taukareka raa ki tana Tama ki hakatonutonuu te henua. ²³ A ia e hiihai maa te henua ki hakanau itana Tama pee ko naa hakanau laatou i te Tamana. Ttama see hakanau itana Tama raa, a ia see hakanau i te Tamana, i te aa, te Tama raa ni heunatia mai te Tamana.

²⁴ “Nau e taratara atu maaoni. Naa tama ellono i akutaratara no hakannoo ki te Tama ni heuna ma ki au nau raa, naa tama raa ma ki too te ora e ora hakaoti. TeAtua ma ki see hakatonutonuu naa tama naa, ilaatou ku oti te hakahiti naa mahi te mate no too te ora. ²⁵ Nau e taratara atu maaoni. Ssaoraa ma ki tae mai, aa teenei ku oti te tae mai, teenaa ko te ssao te materaa ma killono i te reo te Tama TeAtua. Naa tama ellono raa ma ki ora. ²⁶ Te ora maaoniraa, teenaa se ora e takoto i te Tamana. Peellaa hoki, te ora maaoninaa kutakoto ma se ora tana Tama, i te ora naa ni kauake TeAtua kiaa ia. ²⁷ TeAtua Tamana ni hakanoho tana Tama ki hakatonutonuu, iaa ia ko te Tama te Henua. ²⁸ Kootou see oho i te taratara nei. Ssaoraa ma ki tae mai, teenaa naa tama hakkaatoa ni mmateraa ma killono itana reo. ²⁹ Laatou ma ki massike hakkaatoa inaa taaruma laatou. Naa tama ni sosorina taukalleka raa ma ki massike no ora, aa naa tama e sosorina hakallika iaa ma ki massike no hakallono isu.”✠

Jesus, te Tama TeAtua

³⁰ “Nau see lavaa te hai aku vana soko nau. Nau e hakatonutonuu te henua ki naa taratara e kaumai TeAtua, teenei e ttonu ai aku heuna. I te aa, nau see haaite ma ki mee aku vana e fifai. Nau e haia koi nau naa vana te tama ni heuna ma ki au nau e hiihai.

³¹ “Ki mee nau e hakaēa kite henua i aku tiputipu soko nau, te henua ma ki hainattaa te hakanoo ki aku taratara. ³² Tevana iaa e mee te Tama e hakaēa kite henua i aku tiputipu. Nau e iloa maa anataratara e mee iaa nauraa nitaratara maaoni. ³³ Kootou ni heuna naa tama kootou raa kioo no vasiria John iaa nau, teenaa kikaatu John te hakaēaoni. ³⁴ Nau see mee ma nau e hiihai ma se tama ki hakaēa i aku tiputipu. Seai. Nau e kauatu naataratara nei ki hakassaoria naa ora kootou. ³⁵ John nituu ma selamu eura no maasina. Kootou ni fiafia i te maasina naa i te tamaa saaita. ³⁶ Tevana iaa, e mee telaa vana ma ki ttoe are i naa taratara John ni hakaēa iaa nau. Teenaa ko naa heuna taku Tamana e heunatia ana. Nau ma ki ilotia maa nau ni heunatia mai Te Atua i ana heuna e haia ana nei. ³⁷ Taku Tamana ni heuna ma kiau nauraa e hakaēa hoki i aku tiputipu. Kootou seki lono itana reo ka kite i ana karamata. ³⁸ Ana taratara raa se toa kootou ki takkoto iloto naa hatumanava kootou, i kootou see hakanoo kitana Tama nikkave mai kite maarama nei. ³⁹ Kootou e tokatoka peenaa i te Laupepa Tapu, i kootou e mannatu maa te ora e ora maaoni raa ma ki laavea kootou i naa taratara naa. Naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e taratara iaa nau. ⁴⁰ Tevana iaa kootou see fiffai ma kootou e oomai kiaa nau no too te ora. ⁴¹ “Nau seessee naa ahu naa tama te maarama nei. ⁴² Nau e iloa i naa tiputipu kootou, aa nau hoki e iloa maa te manavalaoi Te Atua seetakoto iloto naa manava kootou. ⁴³ Nau nikaavea mai i te hiihai taku Tamana, tevana iaa kootou ni see fiffai kiaa nau. Iaa ki mee se tama e au itanatino hiihairaa, teenaa kootou ma ki fiffai kiaa ia. ⁴⁴ Kootou fiffai iloo i naa hakanau kootou ki kootou soko kootou, tevana iaa kootou see illoa te hakamakkii ki hakanau Te Atua i kootou. Kootou ma ki lavaa te hakanoo peehea iaa nau? ⁴⁵ Kootou see mannatu ma ko na nei ma ki kauake naa haaēo kootou ki Te Atua. Seai. Teenaa ko Moses, ttama e taaohi manava ai kootou, a ia naa ma ki kauake naa haaēo kootou ki Te Atua. ⁴⁶ Ki mee kootou ni hakanoo maaoni ki Moses, kootou ni hakanoo hoki kiaa nau, iaa ia naa ni sissii i aku tiputipu. ⁴⁷ I kootou see hakanoo ki anataratara ni sissii, kootou ma ki hakanoo peehea ki aku taratara e kauatu nei?”

6

Jesus e haanai te kuturana e lasi

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Kimuri raa Jesus ni hano kitelaa vasi te Namu Galilee (e ttapa hoki ma ko te Namu Tiberias). ² Turaa tama iloo ni oo atu vaamuri, i laatou ni kite i naa mahi Te Atua ni mee no malolloo telopotama nimmaki. ³ Jesus ni hano ma ana disaipol raa no nnoho i aruna te tamaa mouna. ⁴ Ssao te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵ Teenaa ki ttoka Jesus no kite te kuturana naa tama e oo ake kiaa ia, teenaa ki vasiri Ia ki Philip, “Taatou ma ki taavi ni kaikai i hea ki tau te haanai naa tama nei hakkaatoa?” ⁶ (A Ia ni taratara peenei ki haaiteria Philip; maaoni iaa a Ia kunaa iloa i tana vana ma ki mee.) ⁷ Philip ki mee ake, “Ki taavi ni kaikai killava i naa tama nei hakkaatoa, taatou e tau te pesi ni siliva e lava naa sehua e lua no taavi ni haraoa.” ⁸ Andrew, te taina Simon Peter raa ki mee ake ki Jesus, ⁹ “E mee te tamariki tanata e mee ana haraoa e rima ma naa ika e lua. Tevana iaa naa mee naa ma ki see tau te haanai naa tama nei hakkaatoa.” ¹⁰ Jesus ki mee ake kilaatou, “Haia naa tama naa kinnoho kilaro.” (Te kina naa e somo tana vee.) Teenaa naa tama naa ni nnoho hakkaatoa kilaro. Te kooina naa taanata raa e noto naa simata e rima. ¹¹ Jesus

ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua, teenaa vaevae iloo naa haraoa naa ki naa tama ennoho i te kina naa. A Ia ni mee hoki peenaa i naa ika. Naa tama naa ni kkai no pposu hakaraaoi iloo. ¹² Saaita laatou ni oti te kkai no pposu raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Hakanaaopo naa kaikai e ttoe. Taatou ki see mee pakava naa kaikai naa.” ¹³ Teenaa ki hakanaaopo laatou naa kaikai ni ttoe naa no ppai naa kete e sinahuru maa rua. Teenaa ko te kooina ni ttoe i naa haraoa e rima naa tama naa ni kkai.

¹⁴ Saaita naa tama naa nikkite i naa mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa, laatou kitaratara soko laatou, “Teenei maaoni ko te Pure TeAtua, Ttama ni llono taatou ma ki oti ku hakasura mai ki te maarama nei.” ¹⁵ Jesus ni iloa maa laatou e taratara ma ki tauhia Ia ki hakanoho ma se tuku laatou, teenaa ki masike Ia no ahe hoki ki naa mouna soko Ia.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai
(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

¹⁶ Itelaasuru raa, naa disaipol Jesus raa ni oo kitai. ¹⁷ Teenaa kioo laatou no kkake i te poti raa ki ahe ki Capernaum. Saaita raa kupoouri, tevana iaa Jesus ni sei iloo kitae ake kilaatou. ¹⁸ Saaita naa, te matani elasi raa ni oko kausa te moana. ¹⁹ Laatou kummao i te kina laatou ni aro mai, teenaa kikkite laatou i Jesus e sare ake vaaruna te kirikiri ttai kilaatou poti. Naa tama naa ni mattaku hakaoti. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see mattaku, teenei ko nau.” ²¹ Laatou ni fiafia ki hakkakea laatou Jesus kiloto te poti laatou. Ite saaita naa koi, te poti laatou naa ku tae atu ki te kina laatou e oo.

Te henua e ssee i Jesus

²² Ssoa te aso raa, naa tama ni nnoho i telaa vasi te namo raa ni kkite maa teelaa se poti koi tokotasi ni moe i tai. Laatou ni illoa maa Jesus ni see kake i te poti naa. Laatou nikkite maa teelaa ko naa disaipol raa koi ni kkake i te poti raa no aro ki telaa vasi. ²³ Aaraa poti i Tiberias ni hakattau ake i tai te kina Jesus ni haanai te kuturana elasi ki naa haraoa imuri a Ia ni lotu ki TeAtua. ²⁴ Saaita te kuturana naa ni kkite maa Jesus ma ana disaipol raa ku sei, laatou ni kkake i naa poti raa no aro ki Capernaum no ssee i Jesus.

Jesus, te Haraoa e Ora

²⁵ Saaita laatou ni llave i Jesus i telaa vasi raa, laatou ki vasiri ake kiaa Ia, “Rabai, koe ni tae mai i te saaita hea?”

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou e ssee iaa nau i kootou nikkai no pposu i naa kaikai kootou nikkai. Kootou ni see oomai ma i kootou ni massaro i naa mahi TeAtua ni mee. ²⁷ Kootou ki see heheuna ma ki kauatu naa kaikai e takkoto koi no ppara. Kootou ki heheuna kitoa kootou naa kaikai te ora e ora hakaoti. Teenaa ko naa kaikai ma ki kauatu te Tama te Henua, i TeAtua Tamana ni tuku tana hakailona iaa Ia, teenaa iaa Ia e hiahia i tana Tama.”

²⁸ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Ni heuna peehea TeAtua e hiihai maa maatou ki mee?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “TeAtua e hiihai maa kootou ki hakannoo ki tana Tama nikkave mai.”

³⁰ Laatou ki vassiri hoki ki Jesus, “Se mahi TeAtua peehea koe e lavaa te mee kikkite maatou, aa maatou ku hakannoo kiaa koe? ³¹ Naa tippuna maatouraa nikkai naa haraoa telani iloto mouku. Naataratara nei e takkoto iloto te Laupepa Tapu, ‘Laatou ni hanaia a Ia ki naa haraoa telani.’” ☆

³² Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. Te haraoa ni kauatu Moses raa seai ko te haraoa telani. Teenaa ko taku Tamana raa are e kauatu te haraoa maaoni telani. ³³ Te haraoa TeAtua e hookii raa, teenaa ko tana Tama ni kkave mai i telani ki hakaora naa tama te maarama nei.”

³⁴ Teenaa ki mee ake laatou, “TeAriki, kaumai te haraoa naa i te kau saaita.”

³⁵ Jesus ki mee ake, “Nau nei kote haraoa te ora. Naa tama e oomai kiaa nauraa makisee hiikkai hoki imuri, aa naa tama elotu maaoni iaanauraa makisee hiiunu hoki imuri. ³⁶ Nau nitaratara atu maa kootou kuoti tekkite iaanau, tevana ia kootou makisee hakannoo mai. ³⁷ Naa tama hakkaatoa e kaumai te Tamana raa makioomai kiaa nau. Ttama e au kiaa nauraa makisee hakaahia a nau. ³⁸ I te aa, nau ni see au itelani no mee aku vana e fiffai. Nau niau no haia naa vana te tama ni heuna makiaunau. ³⁹ Ttama ni heuna makiau nauraa see hiihai ma setama iana tama nikaumairaa etiake. Naa tama hakkaatoa ki hakaoratia a nau ite aso hakaoti. ⁴⁰ Taku Tamana raa e hiihai maa naa tama hakkaatoa ekkite itana Tama no hakannoo kiaa ia raa ki ttaka ma te ora e ora hakaoti. Laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora ite aso hakaoti.”

⁴¹ Naa Jew raa ni kaamata te taumaruu ia Ia, ia Ia ni mee maa, “Nau nei ko te haraoa ni au i te lani.” ⁴² Teenaa ki taratara laatou peelaa, “Te nei seai ko Jesus te tama Joseph? Taatou e illoa i tana tamana ma tana tinna. Peehea ana taratara maa Ia ni au i te lani?”

⁴³ Jesus ki mee ake, “Kootou see taumaruu soko kootou. ⁴⁴ Naa tama koi e oomai kiaa nau raa ko naa tama e hakapaaina mai taku Tamana kiaa nau, aa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora ite aso hakaoti. ⁴⁵ Naa pure TeAtua raa ni sissii peelaa, ‘Naa tama hakkaatoa ma ki akonakina TeAtua.’ Naa tama e hakannoo ki TeAtua no illoa ia Ia raa makioomai kiaa nau. ⁴⁶ Tevana ia see haitama kuoti te kite ite Tamana. Ttama koi e au i TeAtua raa kuoti te kite ite Tamana. ⁴⁷ Nau e taratara atu maaoni. Ttama eloturaa etaka ma te ora e ora hakaoti. ⁴⁸ Nau nei kote haraoa te ora. ⁴⁹ Naa tippuna kootou raa ni kkai naa haraoa iloto mouku, tevana ia laatou nimmate. ⁵⁰ Tevana ia te haraoa e au itelani raa, teenaa se haraoa sara. Ttama ekai te haraoa naa makisee mate. ⁵¹ Nauraa kote haraoa e ora niau itelani. Ki mee setama ekai te haraoa nei, aia ma ki ora hakaoti. Te haraoa ma ki kauake nauraa, teenaa ko taku haitino e hookii ki ora naa tama te maarama nei.”

⁵² Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hakatauttau soko laatou ka taratara peelaa, “Ttama nei e kaumai peehea tana haitino ki kkai taatou?”

⁵³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Ki mee kootou see kkai te haitino te Tamate Henua ka unu tanattoo, kootou ma ki see hai ora etakoto ikootou. ⁵⁴ Naa tama ekkai taku haitino ka unu takuttooraa ettaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora ite aso hakaoti. ⁵⁵ Taku haitino nei kote kaikai maaoni, aa takuttooraa kote vai maaoni. ⁵⁶ Te tama ekai taku haitino ka unu takuttooraa enoho ma nau, aa nau hoki enoho ma te tama naa. ⁵⁷ Nau nei ni heunatia mai taku Tamana, ttama etaka ma te ora maaoni. Te nei etakoto ai te ora maaoni raa hoki iaanau. Peelaa hoki, ttama ekai taku haitino raa ma ki ora, iaanau e taka ma te ora maaoni. ⁵⁸ Te nei are te haraoa ni au i telani. Te haraoa nei see mee maa ko naa haraoa naa tippuna kootou ni kkai. Laatou naa nimmate, tevana ia naa tama ekkai te haraoa nei ma ki ora hakaoti.”

⁵⁹ Jesus ni ako ake naa taratara nei ki naa tama iloto te harelotu i Capernaum.

Naa taratara te ora e ora hakaoti

⁶⁰ Etammaki naa disaipol nillono inaatatara nei nimee peelaa, “Naa akonaki nei e hainattaa iloo. Ko ai ttama ma ki hakannoo ki naa taratara nei?”

⁶¹ Jesus niiloa maa laatou etaumaruu iaia, teenaa kivanake ia peelaa, “Kootou kumannatu kiffuro kootou ia nau?” ⁶² Kimee maa kootou ekkite inaa ahe te Tama te Henua raa ki tanakina ni noho imua, kootou ma ki mannatu peehea? ⁶³ Te Aitu Te Atua e hookii te ora. Naa mahi te tama te maarama nei seai nimahi maaoni. Aku taratara e kauatu nei ni taratara aitu. Kootou e ora inaa taratara naa. ⁶⁴ Tevana ia aaraa tama i kootou see hakannoo.” (Jesus niiloa mailoo imua ma ko ai naa tama ma ki see hakannoo aa ma te tama ma ki hakaarina aia ki naa hakamau naa Jew.) ⁶⁵ A Ia ki ttao atu hoki tanatara, “Te nei taku vana ni taratara atu maa see hai tama e lavaa te au kiaa nau ki mee a ia see hakattanaria mai Te Atua.”

⁶⁶ Tammaki iloo naa tama e tautari ki Jesus ni ffuro ia Ia. Laatou ni see tautari atu hoki kiaa Ia. ⁶⁷ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki tanakina sinahuru maa ttakarua disaipol, “Ai kootou, kootou ku fiffai hoki ma ki ffuro kootou ia nau?”

⁶⁸ Teenaa ki mee ake Simon Peter, “Te Ariki, maatou ma ki ffuro ki ai? Koe naa e taka ma naa taratara te ora e ora hakaoti.” ⁶⁹ Maatou nei ku illoa maa koe naa ko te Tama e Tapu ni heunatia mai Te Atua.”

⁷⁰ Jesus ki mee ake, “Kootou, te taka sinahuru maa ttakarua nei, ni tama aaku ni hiri, anii? Tevana ia te tama tokotasi i kootou se tipua!”

⁷¹ Aia e taratara raa ko Judas, te tama Simon Iscariot. Niaaina maa ia te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, teenaa ko ia naa ma ki oti ku hakaari ake Jesus ki naa hakamau.

7

Jesus ma ana taaina

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano vaaroto Galilee. A Ia ni see hiihai maa Ia e hano ki Judea, i naa hakamau naa Jew raa e roorosi ki taia Ia i te kina naa.

² Te aso te Kaikai naa Harevaka raa* ku saaita koi. ³ Teenaa ki vanaake anataaina naa kiaa Ia, “Masike i te henua nei aa koe ku hano ki Judea, kikkite naa tama e tautari kiaa koeraa i oo vana e mee. ⁴ See hai tama e mee mmuni anavana kimee aia e hiihai maa ia ki ilotia te henua. Ia koe e mee naa heuna nei, koe kimee killoa naa tama hakkaatoa te maarama nei ia koe.” ⁵ (Ana tinotaaina naa ni see illoa hoki maa ia ko te Tama Te Atua)

⁶ Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku sao raa sekita e mai. Kootou ia e hai maa te kau saaita e taukalleka koi i kootou. ⁷ Naa tama te maarama nei see lotoffaeo i kootou, aa laatou ia elotoffaeo ia nau, i te aa, ia nau e hai ake peenaa maa naa tiputtipu laatou see ttonu. ⁸ Kootou oo atu soko kootou. Nau ma ki see hanatu, i te aa, i taku ssao maaoni raa sekita e.”

⁹ A Ia ni kauatu naa taratara nei raa, noho iloo Ia i Galilee.

Jesus ku hano ki te Kaikai naa Harevaka

¹⁰ Saaita anataaina raa ku oti te oo kite kaikai raa, Jesus ni masike no hanatu hoki. Tevana ia a Ia ni hanatu mmuni, ki see kiitea a Ia naa tama te kina naa. ¹¹ Naa hakamau naa Jew raa ni sessee ia Ia i te kina te kaikai naa. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peelaa, “Ttama nei i hea?”

☆ **6.68** Mt 16.16; Mk 8.29; Lk 9.20 * **7.2** te Kaikai naa Harevaka raa: Te nei sessao naa Jew maraa e mee naa taffao laatou. I te ssao te Kaikai nei raa, naa tama naa e moemmoe iloto naa tamaa harevaka, ki hakamaaronaa laatou ki te ssao laatou ni oomai vaaroto mouku. ☆ **7.2** Lev 23.34; Deut 16.13

¹² Naatama te kina naa nitaratara seemuu sokolaatou iaa Ia. E mee aaraatama etaratara maa Jesus setama taukareka. Aaraatama iaa etaratara maa Jesus kusare ka hakarereesia a ia te henua. ¹³ Tevana iaa see haitama nimee naataratara laatou naa inaa karamata te henua, ilaatou e mattaku inaa hakamau naa Jew.

¹⁴ Iloto naa aso te kaikainaa, Jesus ni hano kite Hare Tapu ra a nokaamata te akonaki naa tama. ¹⁵ Naa hakamau naa Jew ra a ni oho iloo iaa Ia. Teenaa ki vasirisiri sokolaatou peelaa, “Ttama nei e iloa peehea i te kau vana maa ia ni see tae ki naa skul e llasi?”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Akutaratara e ako ake ki naa tama nei sei nitaratara aaku e ffatu. Teenei nitaratara TeAtua, Ttama ni heuna maki au nau. ¹⁷ Te tama e hiihai maa ia e heunatia a ia naa vana TeAtua e hiihairaa, maki iloa ki mee maa teenei ni akonaki e oomai i TeAtua. Ttama ra a maki iloa hoki, ki mee maa teenei ni taratara taku tino maanatu. ¹⁸ Ttama e taratara i tanatino maanatu ra a, teenaa kote tama e hakanau iaa ia. Ttama e hiihai maa te henua ki hakanau i te tama ni heuna maki au ia ra a, teenaa setama maaoni, see hai vana e sara iaa ia. ¹⁹ Moses nikauatu naa Loo, maaoni? Tevana iaa sei iloo setama i kootou e tautari ki naa Loo naa. Nau e haia kootou ki taia ra a kote aa?”

²⁰ Naa tama e kkutu i te kina naa ki mee ake, “Koe e tauria se tipua. Ko ai ttama e mee maki hanatu no taia koe?”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou hakkaatoa ni oho itaku saaita ni hakasura te mirakol tokotasi TeAtua. ²² Moses ni vanaatu kissere naa tamalliki taanata kootou ki hakatapuria laatou (tevana iaa teelaa sei ko Moses, teenaa ko naa tippuna kootou naa ni kaamata te mee naa), teenaa eserea ai kootou naa tamalliki taanata naa i te aso te Sabat.* ²³ Ki mee kootou e mannatu maa naa Loo Moses ra a ni see hakasara ina kootou i te saaita kootou e serea kootou naa tamalliki taanata ra a i te aso te Sabat, ai kootou iaa e lloto ai iaa nau i te tama e maki ra a e haia a nau no marooroo i te aso te Sabat?† ²⁴ Kootou see hakatonutonu te mee i ana tiputipu i taha. Kootou ki hakatonutonu i te ara maaoni.”

Jesus se tama peehea?

²⁵ E mee aaraatama i Jerusalem ni vasirisiri peelaa, “Teenei sei kote tama e haia naa hakamau naa Jew ra a ki taia? ²⁶ Kootou mmata! Teenei a ia etuu imua naa karamata te henua ka hai anataratara, aa see hai tama ilaatou e huri atu no kareotia. Naa tama nei ku mannatu maa teenei maaoni kote Mesaea? ²⁷ Saaita te Mesaea ra a maki au, see hai tama maki iloa maa Ia setama te matakaa ina i hea. Taatou iaa e illoa hakkaatoa i te matakaa ina te tama nei ni haanau mai.”

²⁸ Saaita naa ra a, Jesus e akonaki naa tama ra a iloto te Hare Tapu, teenaa ki tanitani varo Ia peelaa, “Kootou e illoa maaoni iaa nau ma taku kina e au ai? Nau ni see au i taku tino maanatu. Ttama ni heuna maki au nau ra a, a Ia naa kote hakamaaoni. Kootou see illoa iaa Ia. ²⁹ Nau iaa e iloa iaa Ia, iaa nau e au iaa Ia. Nau nei ni heunatia mai Ia.”

³⁰ Teenaa ki massike naa tama naa no mee maki tauhia Jesus, tevana iaa see haitama nikkapa atu tana rima kiaa Ia, i tana sao ra a seki tae. ³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama iloto te kuturana naa ni illoa maa ia kote Mesaea, kataratara peelaa, “Saaita te Mesaea ra a maki au, a Ia maki lavaa te hakasura naa mahi TeAtua, e ttoe are i naa vana Ttama nei?”

Naa roorosi te Hare Tapu ra a ku heunatia ki oo no tauhia Jesus

³² Naa Faarisira a ni llono maa naa tamara a etaratara seemuu i Jesus i naa mee nei, teenaa ki massike laatou ma naa maatua hakamaatua ra a no heunatia naa roorosi te Hare Tapu ra a ki oo no tauhia Jesus. ³³ Teenaa

* 7.22 Gen 17.10; Lev 12.3 † 7.23 Jn 5.9

ki mee ake Jesus, “Nau ma ki noho taku tamaa saaita ma kootou, aa ki oti nau ku hano ki te Tama ni heuna ma ki au nau. ³⁴ Kootou ma ki ssee iaa nau, tevana iaa nau ma ki see laavea kootou. Ite aa, i kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina ma ki noho.”

³⁵ Teenaa kitaratara naa hakamau naa Jewraa sokolaatou, “Ttama nei ma ki hano ki se kina ihea seelaavea taatou? Ttama nei ma ki hano ki naa matakaaina i Greece, te kina naa tama taatou raa e nnoho, no akonaki naa tama i Greece raa hoki? ³⁶ Aia e mee maa taatou ma ki ssee iaaia, aa maa taatou ma ki see llave iaaia. Aia etaratara hoki maa taatou ma ki see ttae ki tana kina e hano. Teenei ni taratara peehea?”

Te vai e hakaora

³⁷ Te aso hakaoti te kaikairaa, teenaa ko te aso elasi. Te aso naa, Jesus nimasike notaratara vaaruna maa, “Ko aittama e hiiunu? Kau no unu iaa nau.✠ ³⁸ Naa tama e hakannoo kiaa nauraa ki oomai no unu. E mee pee kote Laupepa Tapu e mee maa, ‘Te vai e hakaora raa ma ki llohi mai i tana hatumanava.’” ³⁹ Jesus etaratara i te tiputipu Te Aitu Tapu, teenaa naa tama e hakannoo raa ma ki too. Ite saaita raa, Te Aitu raa seki kaumai Te Atua, i Jesus seki hakamasikeria no hano ki aruna.

Te henua e hakatauttau i Jesus

⁴⁰ E mee aaraa tama i te kuturana naa ni llono iaa Ia notaratara maa, “Teenei maaoni ko te Pure Te Atua!”

⁴¹ Aaraa tama e mee maa, “Teenei ko te Mesaea”

Aaraa tama hoki e mee maa “Te Mesaea raa ma ki see sura mai i Galilee. ⁴² Te Laupepa Tapu raa e mee maa te Mesaea raa se tama i te manava David. A Ia ma ki haanau i Bethlehem, te henua David ni noho.”✠ ⁴³ Teenaa ki hakatauttau naa tama naa i Jesus no maavae laatou. ⁴⁴ Aaraa tama ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa see haitama ni kapa atu tana rima kiaa Ia.

Naa hakamau naa Jew see hakannoo ki Jesus

⁴⁵ Saaita naa roorosi te Hare Tapu raa ni ahe ake raa, naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua raa ki vasiri ake, “Ttama naa see toomai kootou raa ko te aa?”

⁴⁶ Naa roorosi raa ki mee ake, “See haitama ellau tetaratara ma ko te tama naa.”

⁴⁷ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Kootou hoki kullave ina taratara kailaaro tetama naa, anii?” ⁴⁸ “Kootou e illoa maa e hai Faarisi ma naa tama hakamaatua e hakannoo ki te tama naa? ⁴⁹ Naa tama e hakannoo ki aa ia raa, teenaa ni tama see illoa i naa Loo Moses. Naa tama raa e takkoto ilaro naa haao Te Atua!”

⁵⁰ Te Faarisi tokotasi i naa Faarisi naa ko Nikodimus, te tama ni hano no mmata i Jesus imua.✠ Aia ki mee ake ki naa tama laatou, ⁵¹ “Iloto naa Loo taatou raa, taatou se lavaa tetapavare maa tetama e hakasara naa Loo. Taatou ki toomai tetama naa no hakannoo hakaraaoi ki ana taratara imua. Kiotiraa taatou ku hakatuu ma sessara peehea te tama naa ni mee.”

⁵² Naa Faarisi raa ki mee ake ki Nikodimus, “Koe hoki setama e au i Galilee? Koe kummata hakaraaoi iloo ina taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ki iloa koe maa seai iloo setama i Galilee ni heheuna ma se pure Te Atua.” ⁵³ [Ki oti raa massike iloo laatou ka oo ki naa hare laatou.

8

Te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaatanata

¹ Jesus ni masike no hano ki aruna te Mouna naa Oliv. ² Tahaata poo raa, a Ia ni ahe kite Hare Tapu. Naatama te henua naa nikkutuake hakkaatoa kiaa Ia, teenaa kinoho Ia kilaro no akoako kilaatou. ³ Teenaa ki hakattakiake naatisa naa Loo raa ma naa Faarisi te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaatanata. Te ffine naa ni taakina ake laaou no hakatuuria imua laaou hakkaatoa. ⁴ Teenaa ki mee ake laaou ki Jesus, “Rabai, te ffine hai aavana nei ni laavea e moe ma telaatanata. ⁵ Iloto naa Loo maatou raa, Moses nituku tanataratara maa te ffine hai huri peenei kitauatia ki naa hatu kimate. Peehea ootarata i te mee nei?”[☆] ⁶ Teenei setaratara laaou e mee ma ki taikitia laaou Jesus. Tevana iaa Jesus ni suru koi kilaro no sissii ki te kerekere raa ki tana mataarima.

⁷ Laaou ni ttuu koi ka vasirisiri ake te lopo vana kiaa Ia. Teenaa ki masike Jesus no mee ake ki laaou. “Ttama i kootou e iloa maa ia seai iloo tana sara tokotasi raa, a ia kuttoni te hatu mua.” ⁸ Ki oti raa a ia ki suru hoki no sissii ki te kerekere. ⁹ Saaita laaou nillono i te taratara nei, massike iloo laaou no morimori ki naa hare laaou, ekaamata ki naa tama mattua imua. Teenaa ko Jesus soko Ia koi ni noho, aa te ffine naa hoki koi tuu i te kina naa. ¹⁰ Teenaa ki masike Jesus ki aruna no mee ake ki te ffine naa, “Teehea laaou? E hai tama koi noho ki hai atu oo sara?”

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, see hai tama.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau hoki see hai atu oo haisara. Koe ku hano, tevana iaa koe ki see ppena hoki ni haisara.”]

Te maasina te maarama nei

¹² Jesus ki taratara ake hoki ki naa Faarisi, “Nau nei ko te maasina te maarama nei. Naa tama e tautari kiaa nau raa ma ki ttaka ma te maasina te ora, a laaou ma ki see ttaka i te poouri.”[☆]

¹³ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Teenei koe ku taratara koi iaa koe sokkoe. Teenaa seai ni taratara maaoni.”[☆]

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus ki laaou, “Niaaina maa nau e taratara iaa nau soko nau, nau e taratara maaoni. I te aa, iaa nau e iloa i taku kina ni au. Nau hoki e iloa i taku kina ma ki oti ku hano. Kootou iaa see illoa i taku kina ni au ma taku kina ma ki oti ku hano. ¹⁵ Kootou e hakatonutonu aaraa tama i naa tino mannatu kootou, naa tamavare te maarama nei. Nau iaa see iloa te hakatonutonu telaatama. ¹⁶ Ki mee nau e taratara ma setama e sara, teenaa aku taratara naa nitaratara maaoni. I te aa, iaa nau see mee aku vana soko nau. Taku Tamana ni heuna ma ki au nauraa etaka ma nau. ¹⁷ Naa Loo kootou raa e sissii maa te saaita te takarua e taratara ki te taratara tokotasi, teenaa kootou e illoa maa naa taratara takarua naa nitaratara maaoni. ¹⁸ Nau e hakaeta atu ki illoa kootou i aku tiputipu. Taku Tamana raa hoki e hakaeta atu i aku tiputipu.”

¹⁹ Teenaa ki vasiri ake laaou ki Jesus, “Teehea too tamana?”

Jesus ki mee ake, “Kootou see illoa iaa nau ma taku Tamana. Ki mee kootou ni illoa iaa nau, teenaa kootou ni illoa hoki i taku Tamana.”

²⁰ Jesus ni akoako ake naa taratara nei iloto te Hare Tapu, i te kina naa mane te Hare Tapu raa e tukutuku. See hai tama ni oo ake no tauhia Ia, i tana sao raa seki tae.

Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano

²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Nau ma ki hakataha i kootou. Kootou ma ki ssee iaa nau, tevana iaa kootou ma ki mmate ma naa haisara kootou. Kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.”

²² Teenaa kiffuri naa hakamau naa Jewraa notaratara soko laatou, “Tama nei e hai maa taatou ma ki see oo ake ki tana kina e hano. Tama nei e mee ma ki taa soko ia?”

²³ Jesus kimee ake, “Kootou nitama temaarama ilaronei. Nauiaa setama niau iaruna. Nau seai setama temaarama nei. ²⁴ Teenaa kotakuvana nitaratara atu maa kootou makimmate ma naa haisara kootou kimee kootou see illoa maa ‘Nau nei ko Nau.’”

²⁵ Teenaa ki vasiri ake laatou, “Koe ko ai?”
Jesus kimee ake, “Nau kuoti te hakaari atu ki kootou. ²⁶ Nau e mee te lopo taratara ki kauatu ki kootou, ki illoa kootou ma naa sosorina kootou see ttonu. Tevana ia te Tama ni heuna ma ki au nau raa se Tama e taratara ki te taratara maaoni. Nau etarataraina koi nau akutaratara nillono ia ia.”

²⁷ Laatou nisee illoa maa Jesus etaratara i te Tamana. ²⁸ Teenaa kivanaake Jesus peelaa kilaatou, “Saaita te Tama te Henua raa esaaua kootou ki aruna, kootou ma ki illoa maa ‘Nau ko Nau.’ Kootou ma ki illoa hoki maa nau nisee hai aku vana soko nau. Akutaratara hakkaatoa nikauaturaa nitaratara e kaumai taku Tamana. ²⁹ Te Tama ni heuna ma ki au nau raa e taka ma nau. Nau nisee tiiake ia ki taka soko nau, ia ia e hiahia i ana heuna ni heunatia a nau.”

³⁰ Etammaki naa tama nillono naataratara Jesus nei ni illoa maa ia kote Tama TeAtua.

Naa tamalliki Abraham

³¹ Teenaa Jesus kimee ake ki naa tama e hakannoo kiaa ia, “Ki mee kootou e taaohi ki aku akonaki nikauatu ki kootou, kootou naa ni disaipol aaku maaoni. ³² Kootou ma ki ilotia kootou te hakamaaoni, aa kootou ma ki oti ku hakattanaria te hakamaaoni naa.”

³³ Teenaa kimee ake laatou, “Maatou nitama temanava Abraham. Maatou seai iloo ki heheuna poe itelaa tama. Koe etaratara maa maatou ma ki hakattanaria i te aa?”[☆]

³⁴ Jesus kimee ake, “Nau etaratara atu maaoni. Tama e hakamanani ki te tiputipu see tonu raa ma ki hakavaarea te tiputipu naa. ³⁵ Te tama e heheuna poe itelaa tama raa ma ki see noho hakaoti ma te haanauna naa. Tama e haanau iho ite haanauna naa ia ma ki noho hakaoti. ³⁶ Te nei e vanaatu ai nau, kimee koe ni hakattanaria te Tama TeAtua, koe naa makittana maaoni. ³⁷ Nau e iloa maa kootou nitama temanava Abraham, aa te nei kootou kumannatu ma ki oomai notai na nau, i kootou see hakannoo ki aku taratara. ³⁸ Nau e taratara atu i aku mee ni haka kiitea taku Tamana. Kootou ia e hai ki naa taratara kootou nillono i te tamana kootou.”

³⁹ Teenaa kimee ake laatou, “Maatou tamana ko Abraham.”
Jesus kimee ake, “Kimee kootou nitama maaoni Abraham, kootou nitautari ki naa vana Abraham nimee. ⁴⁰ Nau e kauatu koi naataratara maaoni nikaumai TeAtua, aa te nei kootou kulellere ki oomai notai na nau. Abraham nisee sosorina peenaa! ⁴¹ Kootou naa ku sosorina iloo ma kote tamana kootou.”

Teenaa kimee ake laatou, “TeAtua tana tino ko maatou Tamana. Maatou nei ni tamalliki aana maaoni.”

⁴² Jesus kimee ake, “Kimee kootou nitamalliki maaoni TeAtua raa, kootou ni fifai kiaa nau, i te aa, ia nau ni heunatia mai TeAtua, aa te nei nau e noho nei. Nau nisee au itaku hiihai. Nau ni heunatia mai TeAtua. ⁴³ Kootou e illoa i te vana kootou seelavaa te massaro i aku taratara nei? Kootou see massaro i kootou see fifai maa kootou e hakannoo kiaa nau. ⁴⁴ Kootou nitamalliki kootou tamana, Satan, teenaa kootou e fifai ma ki tautari kootou ki te hiihai kootou tamana. Kaamata mai iloo imua raa,

[☆] 8.33 Mt 3.9; Lk 3.8

aia naa setama taatama. Aia seailoo kitaratara kite taratara maaoni, ite aa, te hakamaaoni raa see takoto iloto tana manava. Aia e sare koi ka hai kite taratara kailaarao, iaiaa nitipuake ma tetaratara kailaarao. Aia etaratara kailaarao iaiaa raa kotetamana naatama taratara kailallao. ⁴⁵ Nau ia etaratara kite taratara maaoni, teenaa see hakannoo ai kootou iaanau. ⁴⁶ Ko ai tetama ikootou elavaa temee mai maa nau setama haisara? Kimee maa nau etaratara maaoni, ai kootou see hakannoo iaanau? ⁴⁷ Naa tama maaoni TeAtua raa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Kootou see hakannoo ki naa taratara TeAtua ikootou seai nitama TeAtua maaoni.”

Jesus ma Abraham

⁴⁸ Teenaa kimee ake laatou, “Eaa? Maatou niseevanaatu maa koe setama haka Samaria e tauria naa tippua?”

⁴⁹ Jesus kimee ake, “Nau see tauria naa tippua. Nau e tuku ki naa vana taku Tamana. Kootou ia see tuku ki aku vana. ⁵⁰ Nau see hakanau iaanau soko nau, tevana ia e mee tana Tama ehiihai maa te henua kihakanau iaanau. Aia naa ko te Tama e hakatonutonu maaoni. ⁵¹ Nau e taratara atu maaoni. Te tama e tautari ki aku taratara nei ma ki see lavaa te mate.”

⁵² Teenaa kimee ake laatou, “Teenei maatou kuilloa maa koe maaoni e tauria naa tippua! Abraham maa naa pure TeAtua raa nimmate hakkaatoa. Koe ia etaratara maa naatama e tautari ki ootaratarara ma ki see lavaa te mmate. ⁵³ Abraham, maatou tamana raa kuoti te mate. Koe e mee maa koe setama hakamaatua are i Abraham? Naa pure TeAtua raa hoki kuoti kato te mmate. Koe e maanatu maa koe setama peehea?”

⁵⁴ Jesus kimee ake, “Kimee nau e hakanau iaanau soko nau, teenaa nau e hakanau vare koi. Ttama e hakanau iaanau raa ko taku Tamana, te Tama e vana kootou ma se Atua kootou. ⁵⁵ Kootou see illoa ia ia, nau ia e illoa ia ia. Kimee nau etaratara maa nau see illoa ia ia, nau nei kutaratara kailaarao ma ko kootou. Tevana ia nau e illoa ia ia, teenei e hakannoo ai nau ki ana taratara. ⁵⁶ Kootou tamana, Abraham, ni hiahia ia ia ma ki kite i taku saaita ma ki hakasura mai. Tana saaita ni kite ite aso naa raa, aia ni hiahia iloo.”

⁵⁷ Laatou kimee ake hoki, “Koe e vana maa koe ni kite peehea i Abraham, maa koe seki tae ki te mataarima oo setau?”

⁵⁸ Jesus kimee ake. “Nau etaratara atu maaoni. Saaita Abraham seki haanauria tana tinna raa, ‘Teenei Nau’.”

⁵⁹ Teenaa ki okooko laatou naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus, tevana ia Jesus ni hakapoori tana haitino ka sare ki haho te Hare Tapu.

9

Ttama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

¹ Jesus nisasare no kite tetanata e ppuni ana karamata. Ttama naa ni haanau ma naa karamata e ppuni. ² Teenaa ki vasiri ake naa disaipol raa ki Jesus, “Rabai, ko aittama itetanata nei ma ana maatua raa nimee tana sara ki haanau mai aia ma naa karamata e ppuni?”

³ Jesus kimee ake, “Naa karamata tetanata nei see ppuni maa iaia e mee ana sara. Seai. Ana karamata hoki see ppuni maa inaa haisara ana maatua. Aia ni haanau mai maa naa karamata e ppuni nei kikkite te henua inaa heheuna naa mahi TeAtua iaia. ⁴ Ssao te meeraa koi maarama, taatou ki heunatia taatou naa heuna te Tama nimee ma ki au nau. Tepooraa ku saaita koi, teenaa ko te ssao see haitama elavaa

te heheuna. ⁵ Taku sao koi noho i te maarama nei, nau e hakamaasina te maarama nei.”☆

⁶ Kimuri ana taratara nei raa, Jesus ni saavare ki te kerekere no hakauru te kerekere raa ma ana saavare. Teenaa ki too ia te kerekere e hakauru naa no aamosi naa karamata te tanata. ⁷ Teenaa ki mee ake ia ki te tanata naa, “Tere no huihui oo karamata i te vai Siloam.” (Teinoanaa e mee maa, ‘Heunatia’.) Teenaa ki hano te tanata naa no huihui ana karamata. Ana karamata ni taukalleka i tana saaita ni ahe ake.

⁸ Naatama ennoho tauppiri ki te tanata naa ma naatama ni k kite i ana sasare ka kainnoo mee imua raa ki vasirisiri peela, “Teenei sei ko te tanata ni noho imua ka kainnoo mee?”

⁹ E mee aaraa tama e taratara peela, “Teenei ko ia!” Aaraa tama ia e taratara peela, “Sei, teenei setama sara. Ttama nei koi e tipu tipu ma ko ia.”

Teenaa ki mee ake te tanata naa ki la tou, “Nau nei ko te tanata naa.”

¹⁰ Naa tama naa ki mee ake, “Koe ni lavaa te kite peehea?”

¹¹ Teenaa ki mee ake ia, “Te tanata e tpa ma ko Jesus raa ni aamosia a ia aku karamata ki te pelapela. Ki oti raa mee mai iloo ma ki hano nau no huihui aku karamata i te vai Siloam. Teenaa ki hano nau no huihui iloo aku karamata. Taku saaita ni oti te huihui aku karamata raa, aku karamata ni tallaki hakkaatoa. Teenei e taukalleka ai aku karamata.”

¹² Teenaa ki vasiri ake la tou, “Teehea ttama naa?”

Aia ki mee ake, “Nau see iloa.”

Naa Faarisi raa e vasiria la tou te tanata

¹³ Teenaa taakina iloo la tou te tanata ni ppuni ana karamata raa ki naa Faarisi. ¹⁴ Naa karamata te tanata naa ni haia Jesus no taukalleka i te aso te Sabat. ¹⁵ Naa Faarisi raa ki vasiria la tou te tanata naa ma ana karamata ni taukalleka peehea. Teenaa ki mee ake te tanata, “Aku karamata ni aamosia a ia ki te pelapela. Teenaa hano iloo nau no huihui aku karamata, aa teenei nau ku kite.”

¹⁶ Aaraa Faarisi ki mee maa, “Ttama ni haia a ia ana karamata naa sei setama ni heunatia mai TeAtua, i aa ia see tautari naa Loo te Sabat.”

Aaraa tama ia e mee ake maa, “Ki mee a ia setama haisara, peehea ana mee naa mahi TeAtua nei?” Teenaa ki hakatauttau naa Faarisi raa soko la tou no maavae iloo la tou.

¹⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri hoki ki te tanata, “Koe e taratara maa koe ni haia te tama naa no kite, koe e maanatu maa teenaa ko ai?”

Te tanata naa ki mee ake, “A ia se pure TeAtua.”

¹⁸ Naa hakamau naa Jew raa ni see fifai iloo maa la tou ki taratara maa te tanata naa ni haanau mai ma naa karamata e ppuni, aa maa teenei ku taukalleka. Teenaa ki kannaatia la tou naa maatua te tanata naa

¹⁹ no vasiria, “Teenei setama koorua? Koorua e mee maa ia ni haanau ma naa karamata e ppuni; naa karamata tama nei ni taukalleka peehea?”

²⁰ Teenaa ki mee ake naa maatua te tanata naa, “Maaua e illoa maa teenei setama maaua, aa maaua e illoa maa ana karamata ni ppuni i tana saaita ni haanau. ²¹ Tevanea ia maaua see illoa maa ia nei ku kite peehea i te saaita nei. Maaua hoki see illoa maa ana karamata ni haia ai no taukalleka. Kootou vasiriatu kiaa ia; a ia kumatua. A ia elavaa te taratara atu soko ia.” ²² Ana maatua nei ni taratara peenei ilaaua e mattaku i naa hakamau naa Jew. Naa hakamau naa ku oti te tuku la tou taratara maa naa tama e mee maa Jesus ko te Mesaea raa ma ki kerekere ia la tou i te hare lotu. ²³ Teenaa ko te vana naa maatua te tanata naa ni mee ake maa, “A ia kumatua, vasiriatu kiaa ia.”

²⁴ Tetanata nippuni ana karamata naa ni hakahea ake hoki laatou no vasiria, “Koe ki tuku se taratara maa imua naa karamata TeAtua maa koe ma ki taratara maaoni! Maatou e illoa maa te tama ni hanatu no haia oo karamata no taukalleka raa se tama haisara.”

²⁵ Ttanata naa kimee ake, “Nau see illoa maa teenaa setama haisara maaoni, maa seai. Nau e illoa koi maa aku karamata nippuni imua, aa teenei nau ku kite i te saaita nei.”

²⁶ Laatou ki vasiri hoki, “Oo karamata ni haia a ia peehea no taukalleka?”

²⁷ Teenaa kimee ake te tanata naa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou, aa kootou see hii hakannoo mai. Kootou fiffai maa nau ki hakahea atu te taratara nei kiaa? Kootou pee ku fiffai hoki ma ki tautari kootou i te tama naa, anii?”

²⁸ Teenaa ki ffuri atu laatou no sasaakiria te tanata naa ka mee ake peela, “Koe se disaipol ttama naa, maatou iaa ni disaipol Moses! ²⁹ Maatou e illoa maa TeAtua ku oti te taratara ki Moses. Too tama e taratara naa iaa, maatou see illoa maa ia se tama ni sura mai ihea.”

³⁰ Ttanata raa kimee ake, “Kootou kullee naa mouri kootou, i kootou see illoa maa teenei setama e au ihea. Aku karamata iaa ni haia tama nei no taukalleka! ³¹ Taatou e illoa hakkaatoa maa TeAtua see hakannoo ki naa tama haisara. A ia e hakannoo koi ki naa tama e llono i ana taratara. ³² Kaamata mai illoa imua raa, see hai tama ku oti te lono ma se tama ni lavaa te mee naa karamata te tama e haanau see kite no taukalleka. ³³ Kimee teenei seai se tama ni heunatia mai TeAtua raa, a ia ni see lavaa te hakasura ana vana peenei.”

³⁴ Teenaa kimee ake laatou, “Koe se tama ni haanau mai iloto naa haisara. Koe e hiihai maa koe e akonaki mai ki maatou?” Teenaa ki kerekereia laatou te tanata naa no puuia ki see hanake hoki ki te hare lotu.

Naa tama see kkite

³⁵ Saaita Jesus ni llono ite vana nimee naa, a ia nilave ite tanata naa no vasiri ake, “Koe e illoa maaoni i te Tama te Henua?”

³⁶ Teenaa kimee ake te tanata naa, “TeAriki, hakaarimai kilavaa nau te illoa i ttama naa.”

³⁷ Jesus kimee ake, “Koe ku oti te kite iaa ia. Teenei ko ia nei e taratara koorua.”

³⁸ Teenaa ki hakamaruu te tanata naa ki ana turi no mee atu, “TeAriki, nau e illoa maa koe te Mesaea.”

³⁹ Jesus kimee ake, “Nau niau no hakatonutonu naa tama te maarama nei, kikkite naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa naa tama e kkite raa kippuni naa karamata laatou.”

⁴⁰ Naa Faarisi ni ttuu ka llono i ana taratara raa ki vasiri ake, “Koe e vana maa maatou hoki e ppuni naa karamata maatou?”

⁴¹ Teenaa kimee ake Jesus, “Kimee naa karamata kootou nippuni maaoni raa, kootou ni see haisara e takkoto. Aa teenei kootou e hai maa kootou e kkite raa, naa haisara kootou naa e ttaka koi ma kootou.”

10

Te parapol te tama e roorosi ana sipsip

¹ Jesus kimee ake, “Nau e taratara atu maaoni, te tama see uru tonu i te tootoka te hiri naa sipsip raa, teenaa setama kailaara. Aia ekake koi hakavasi te hiriraa no uru kiloto. ² Ttama e uru tonu i te tootoka te hiriraa, teenaa kotetama maaoni e roorosi naa sipsip.

³ Ttama e roorosi te tootoka raa e taaraki atu te tootoka raa kiaa ia, aa naa sipsip raa emmate itana reo. Aia ekannaa ki ana tino sipsip raa ki naa inoa laatou ka hakattaki naa manu naa ki haho te hiri. ⁴ Tana saaita

e hakaaru naa sipsip naa ki haho raa, a ia maraa e sare imua, ki tautari ake ana sipsip naa vaamuri, ilaato e mmate itana reo. ⁵ Ana sipsip naa ma ki see lavaa te tautari ki telaa tama. Laatou ma ki ffuro no mmuni, ilaato see mmate ite reo ttama naa.”

⁶ Jesus ni haka ake te parapol nei, tevana iaa naa tama naa ni see massaro i ana taratara naa.

Jesus te Tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip

⁷ Teenaa ki mee ake hoki Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Nau nei ko te tootoka te hiri naa sipsip. ⁸ Naa tama ni oomai imua itaku saaita ni au raa, teenaa ni tama kailallao. Naa sipsip raa ni see hakannoo ki laato.

⁹ Nau nei ko te tootoka. Naa tama e uru mai i aa nau raa ma ki hakassaoria. Laatou ma ki ttana te oomai ki hare ka oo hoki ki haho no see naa kaikai laato. ¹⁰ Ttama kailaaraa euru mai koi no kailaaraa, no taa tama, aa no seua naa mee iloto te hiri. Nau iaa ni au kikaatoa naa ora kootou ki te kau vana e taukalleka.

¹¹ “Nau raa ko te tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip. Nau e lavaa te mee ki mate nau, ki tokonaki nau ki aku sipsip. ¹² Ttama e tauia ki roorosi naa sipsip raa e lavaa koi te tere no mmuni itana saaita e kite ma se manu vao e tere ake ki naa sipsip. Te manu vao naa ma ki osohia a ia naa sipsip raa ka ffuro huri naa sipsip. Te tama naa ma ki see maanatu ki naa sipsip i aa ia e iloa maa teenaa seai ni tino sipsip aana. ¹³ Ttama e tauia ki roorosi naa sipsip raa ma ki tere, i aa ia e roorosi koi naa sipsip raa ma ki tauia ia, a ia ia see aroha i naa sipsip. ¹⁴ Nau iaa ko te tama e roorosi hakaraaoi ki naa sipsip. Nau e iloa hakaraaoi iloo i aku sipsip, aa aku sipsip raa hoki e iloa iaa nau, ¹⁵ e mee koi pee ko te Tamana e iloa hakaraaoi iloo iaa nau, aa nau hoki e iloa ite Tamana. Nau e iloa i aku sipsip raa pee ko naa iloa aku sipsip raa iaa nau. Nau e lavaa te mee ki mate nau ki tokonaki nau kilaato. ¹⁶ E mee hoki aaraa sipsip aaku koi ttaka vaahaho te hiri. Nau ma ki hakaaru mai naa sipsip naa kiloto te hiri nei. Laatou ma ki hakannoo kiaa nau, aa laato ma ki ttaka hakapaa ilaro te roorosi te tama tokotasi.

¹⁷ “Te Tamana e haitama laaoi iaa nau, ite aa, nau e hainauhie te hookii ake taku ora, iaa nau e iloa maa ia ma ki oti ku haka ahe mai hoki taku ora imuri. ¹⁸ See haitama e lavaa te too taku ora iaa nau. Nau taku tino e hookii taku ora soko nau. Nau hoki e lavaa te haka ahe taku ora soko nau. Te nei ni taratara taku Tamana ni kaumi kiaa nau.”

¹⁹ Naa Jew raa ni hakatauttau sokolaato ite saaita laato ni llono i naa taratara nei. ²⁰ Tammaki naa tama ilaato ni mee maa, “Ttama nei e tauria te tipua. Ttama nei e vvare. Kootou hii hakannoo peehea ki naa taratara ttama nei?”

²¹ Tevana iaa, e mee aaraa tama e taratara peela, “Te tama e tauria te tipua raa see lavaa te taratara peenei. Peehea naa lavaa te tipua raa te haia a ia naa karamata naa tama e ppuni raa ki taukalleka?”

Te henua see fiffai ki Jesus

²² Te mee raa kutae ki tessao saumakallii. Te kaikai elasi e ttapa ma ko Hakatapu te Hare Tapu raa e mee i Jerusalem. ²³ Saaita Jesus ni sare vaaroto te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon iloto te Hare Tapu, ²⁴ naa tama raa ni hakakkutu ake no vasiri kiaa ia, “Koe kuttari kiaa? Taratara maaoni mai ki maatou. Koe maaoni ko te Mesaea?”

²⁵ Jesus ki mee ake ki naa tama raa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. Aku vana e mee i naa mahi taku Tamana raa e hakailoa atu i aku tiputipu.

☆ 10.15 Mt 11.27; Lk 10.22

²⁶ Tevana iaa kootou maki see fiffai maa kootou ki hakannoo, i te aa, kootou seai ni sipsip aaku. ²⁷ Aku sipsip raa e mmate i taku reo. Nau e iloa ilaatou, aa laatou e tautari kiaa nau. ²⁸ Te ora e ora hakaoti raa e kauake nau kilaatou, aa laatou maki seelavaa te mmate. See hai tama e lavaa te uhukia laatou i aku rima. ²⁹ Taku Tamana ni hookii mai naa tama naa e haimahi i aruna naa tama hakkaatoa. See hai tama e lavaa te uhukia a ia naa tama naa i naa rima taku Tamana. ³⁰ Maaua ma te Tamana e mee ma se tama tokotasi.”

³¹ Teenaa kimassike hoki naa tama naa no okooko hoki naa hatu raa kitauatia laatou Jesus. ³² Teenaa kimee ake Jesus, “Nau ku oti te ppena te kau vana taukalleka te Tamana ni kaumai kiaa nau ki heheuna, ka kkite kootou. Teenaa ko naa mee peehea te nei e mee ai maki oomai kootou no tauatia nau ki naa hatu?”

³³ Laatou kimee ake, “Koe see haia maatou maki tauatia maa i oo vana taukalleka ni mee. Seai. Maatou e mee i aa koe ku taratara iloo pee ko koe ko TeAtua. Maatou e illoa maa koe setamavare koi, aa te nei koe ku hai maa koe ko TeAtua.”✠

³⁴ Jesus kimee ake hoki, “Naa taratara raa e mmau iloto naa Loo kootou maa TeAtua e mee maa, ‘Nau e mee atu i kootou ni atua.’✠ ³⁵ Taatou e illoa maa naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa ni taratara maaoni. TeAtua ni kannaa naa tama naa ma ni atua, teenaa ko naa tama ni kauake ana taratara. ³⁶ Nau iaa ni hakamaatinoria te Tamana no heunatia mai ki te maarama nei. Kootou e taratara peehea maa nau e mee maki hakahiti nau i TeAtua iaa nau e mee maa nau kote Tama TeAtua? ³⁷ Aa teenaa, kootou ki see hakannoo ki aku taratara kimee nau see heunatia a nau naa vana taku Tamana e hiihai maa nau kimee. ³⁸ Kimee kootou see hakannoo ki aku taratara, aa kootou kummata ki naa mahi TeAtua e haia a nau, ki illoa ai kootou no massaro maa taku Tamana raa e taka ma nau, aa nau hoki e taka ma taku Tamana.”

³⁹ Teenaa kimassike hoki laatou no mee maki tauhia laatou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakasee seemuu koi no hakataha i laatou.

⁴⁰ Kimuriraa Jesus ni ahe no hakahiti ki telaa vasi te Riva Jordan, kite kina John ni hakaupatu naa tama, no noho ia i te kina naa.✠

⁴¹ Tammaki naa tama ni ooake kiaa ia. Teenaa kimee naa taratara laatou peela, “TeAtua ni see hai mahi ni hakasuratia John. Tevana iaa naa taratara hakkaatoa John ni mee i te Tama nei ni taratara maaoni iloo.”

⁴² Turaa tama iloo i te kina naa ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua.

11

Te mate Lazarus

¹ Teelaa setanata e noho i Bethany, tana inoa ko Lazarus. Te tama naa ni maki. Mary laaua ma tanatina Martha, e noho hoki i te kina naa.✠

² (Te nei ko Mary ni nini tanakaaka manoni ki naa tapuvae TeAriki ka hakapakupaku ki ana lauru. Teenaa ko tana kave, Lazarus, teelaa e maki.)✠ ³ Te haanau naa ni kave laaua taratara ki Jesus peela, “TeAriki, too soa raa e maki.”

⁴ Tesaita Jesus ni lono te taratara nei raa, a ia ni mee tana taratara peela, “Te maki naa maki see mee te tama naa no mate. Te nei se ara e mee ki kkite naa tama te maarama nei i naa mahi TeAtua, aa e mee hoki ki ilotia naa mahi e takkoto i te Tama TeAtua.”

⁵ Jesus nillee tana manava i te haikave Lazarus ma Mary aa ko Martha.

⁶ Tevana iaa tana saaita ni lono i te maki Lazarus raa, a ia ni noho ake iloo

ana aso e lua itana kina e noho naa. ⁷ Kimuri raa, mee ake iloo Ia ki ana disaipol, "Taatoou ki ahe ki Judea."

⁸ Teenaa ki mee ake ana disaipol, "Rabai, see rooroa koi raa, koe ni haia naa tama te kina naa ma ki tauatia ki naa hatu. Peehea naa ahe atu taatou ki te kina naa?"

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, "Telaaraa esopo itetahaata no suru itelaasuru, anii? Ttama esasare ite aoraa seelavaa tellave anavae no leiho, ite henua koi maarama. ¹⁰ Aa ki mee laatou esassare ite poo, laatou ma ki llave naa vae laatou, ite mee raa e poouri." ¹¹ A Ia ki mee ake hoki, "Taatoou soa, Lazarus, e moe koi. Nau ma ki hanatu no haarona ia."

¹² Ana disaipol raa ki mee ake, "Te Ariki, ki mee aia e moe, teenaa aia ma ki taukareka."

¹³ Laatou ni mannatu maa Jesus evana maa Lazarus e moe vare koi. Laatou see illoa maa Jesus etaratararaa ko Lazarus ku oti te mate.

¹⁴ Teenaa ki taratara ake hakaraa oti Jesus ki laatou, "Lazarus ku oti te mate, ¹⁵ te vana ia e taukareka iloo ia nau ni see noho ite kina naa, ia nau e hiihai maa kootou ki kite i taku vana ma ki mee ki Lazarus, ki illoa kootou i aku mahi. Taatoou ki oo no mmata ia ia."

¹⁶ Teenaa ki mee ake Thomas (ettapa ma ko te Maasana) ki ana soa disaipol, "Taatoou hakkaatoa kioo, ki mmate hakapaa taatou maa Ia!"

Jesus ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni

¹⁷ Saaita Jesus ni tae atu ki Bethany raa, a Ia ni lono maa te nei ko te haa naa aso Lazarus ni moe iloto te kava. ¹⁸ Bethany see mmao i Jerusalem, e noto i naa mael e lua. ¹⁹ E tammaki naa Jew ni oo ake no mmata i te haanau Mary ma Martha, ki hakaaneane ki laaua i te mate laaua kave.

²⁰ Saaita Martha ni lono maa Jesus ku hanake raa, a ia ni hanatu kiaa Ia i te ara. Mary ia ni noho ake i hare. ²¹ Teenaa ki mee ake Martha ki Jesus, "Te Ariki, ki mee koe ni noho ite kina nei, taku kave nei ni see mate are! ²² Te vana ia nau e iloa maa Te Atua ma ki haia a Ia oo vana e hiihai maa Ia ki mee."

²³ Jesus ki mee ake, "Too kave naa ma ki masike no ora."

²⁴ Teenaa ki mee ake Martha, "Nau e iloa maa ia ma ki masike i te aso hakaoti."

²⁵ Jesus ki mee ake, "Nau nei ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni. Te tama e iloa maa nau nei ko te Mesaea raa ma ki ora, niaaina maa ia ku oti te mate. ²⁶ Naa tama hakkaatoa e ora aa e illoa te mee nei ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Koe e hakanoo no iloa i aku taratara nei?"

²⁷ Martha ki mee ake, "Te Ariki, nau e iloa maa koe ko te Mesaea, te Tama Te Atua, te Tama ni tukua ki au ki te maarama nei."

Jesus e tani

²⁸ Kimuri naa taratara laaua nei, Martha ni ahe no taratara ake seemuu ki tana taina, Mary, "Te Rabai raa ku oti tetae mai. A Ia e vasiri ia a koe."

²⁹ Saaita Mary ni lono ina taratara nei, a ia ni masike no tere ki haho no mmata i Jesus. ³⁰ (Saaita naa raa, Jesus seki tae ake ki naa hare. A ia koi noho itana kina nittiri i Martha.) ³¹ Saaita naa Jew ennoho i te hare ka hakaaneane i Mary raa ni kite i Mary esopo no tere raa, laatou nittau maa Mary kutere hoki ki te kava no noho katanitani. Teenaa ki oo atu laatou vaamuri Mary.

³² Tana saaita ni tae atu ki Jesus raa, hakaleiho iloo ia no tuu ki ana turi i naa vae Jesus no mee ake, "Te Ariki, ki mee koe ni noho ite kina nei raa, taku kave nei ni see mate are."

³³ Jesus nillee iloo tana manava inaatani Mary. A Ia ni aroha hoki naa ttuu ake naa Jewraa kattani. ³⁴ Teenaa ki vasiri ake Ia kilaatou, “Tama naa e tanumia kootou i hea?”

Naa tama naa ki mee ake, “Kau no mmata.”

³⁵ Teenaa kitani Jesus. ³⁶ Naa Jewraa ki taratara sokolaatou, “Mmata i naa llee te manava te tama nei i Lazarus!”

³⁷ Aaraa tama iaa e taratara peelaa, “Te tama e ppuni ana karamata raa nilavaa koi a Ia te haia no taukalleka. A Ia ni see kite peehea maa Lazarus e maki?”

Lazarus e hakamasikeria Jesus no ora

³⁸ Jesus nillee tana manava itana aroha i Lazarus. Teenaa ki hano ia kite kava e moe Lazarus. Te taaruma naa e ppui kite hatu pallaha e lasi.

³⁹ Teenaa ki mee ake Ia kilaatou, “Hakatiperia te hatu raa ki te vasi!”

Martha, te kave Lazarus raa ki mee ake kiaa Ia, “Te Ariki, ttama nei kua mate iloo. Te nei te haa ana aso iloto te kava. Tana haitino ku purau.”

⁴⁰ Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki Martha, “Nau ni see vanaatu maa koe ma ki kite i naa mahi Te Atua ki mee koe e hakannoo ki aku taratara?”

⁴¹ Teenaa oo atu iloo naa tama naa no hakatipe te hatu raa ki te vasi. Jesus nittoka ki aruna no taku ki Te Atua, “Taku Tamana. Nau e hakanau iaakoe, iaakoe elonomaia nau. ⁴² Nau e iloa maa koe maraa elono peenaa ia nau. Nau e hiihai maa naa tama e ttuu i te kina nei ki k kite i oo mahi, ki illoa laatou maa nau ni heunatia mai koe kite maarama nei.”

⁴³ Tana saaita ni otiraa, kappisi iloo ana varo vaaruna, “Lazarus, uru mai ki haho!”

⁴⁴ Lazarus ni masike no uru mai iloo ki haho. Ana rima ma ana vae koi mmuni ki naa tapaa maro. Tanapisouru hoki e taakai ki te tapaa maro. Teenaa ki mee ake Jesus, “Veetea naa tapaa maro e taakai i tana haitino, aa ku tiiake ia ki hano.”

Naa Jewraa e fiffai ki taia laatou Jesus ki mate

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

⁴⁵ Tammaki naatama ni oo ake no mmata i Mary ka k kite i te vana Jesus ni mee, teenaa laatou ni illoa maa Jesus kote Tama Te Atua.

⁴⁶ Aaraa tama iaa ni ffuro no taratara ake ki naa Faarisi raa i te vana Jesus ni mee. ⁴⁷ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa no hakakkutu ma naa tama hakamau naa Jewraa ki taratara laatou i te mee nei. Laatou ni vasirisiri sokolaatou peelaa, “Taatoou ki mee peehea? Mmata itelopo mahi Te Atua te tama nei e mee. ⁴⁸ Ki mee te tama nei e tiiake taatoou ki hai ana vana nei, te henua hakkaatoa ma ki tautari kiaa ia no hakannoo kiaa ia. Kimuri naa hakamau i Rome raa ma ki oomai no sua taatoou Hare Tapu nei ka kerekereia taatoou i taatoou henua nei.”

⁴⁹ Teenaa ki masike Kaiapas, te Maatua Hakamau laatou raa no mee ake kilaatou, “Kootou ku vvare peehea? ⁵⁰ Kootou see illoa maa e taukareka ki mate setama tokotasi ki tokonaki kite henua? Te henua hakkaatoa e sua raa e hakallika.”

⁵¹ Tana taratara e mee nei setaratara hakamaatua iloo, ia ia naa kote Maatua Hakamau laatou i te ssao naa. A ia naa ku taratara maa Jesus ma ki oti ku mate ki tokonaki ki te henua hakkaatoa.

⁵² A Ia ma ki see mate koi ki tokonaki ki naa Jew sokolaatou. Seai. A Ia ma ki mate ki hakakkutu mai naa tama hakkaatoa Te Atua e nnoho massee i te maarama nei, ki nnoho laatou ma setama tokotasi.

⁵³ Kaamata i te aso naa, naa hakamau naa Jewraa ni kaamata tessee se ara ki taia laatou Jesus. ⁵⁴ Teenaa ki see sasare ai Jesus i Judea, i naa karamata te henua. A Ia ni ahe kite matakaaina e tappa ma ko Ephraim, etuu taupiri ki mouku, no noho ma ana disaipol raa i te kina naa.

⁵⁵ Te lopo tama i te kau matakāaina ni oo ki Jerusalem no hakamaarama naa haitino laatou hakaoti, i te aso te Kaikai te Pasova raa ku taipiri. ⁵⁶ Laatou nissee i Jesus, teenaa te saaita laatou ni hakakkutu i te Hare Tapu raa, laatou ni vasirisiri sokolaatou, “Kootou e mannatu peehea? Ttama nei ma ki see hakasura mai ki te Kaikai nei?” ⁵⁷ Tevana iaa, naa maatua hakamaatua raa ma naa Faarisiraa ku oti te kave laatou taratara ma ki mee se tama e iloa i te kina Jesus e noho, ku hakaari ake ki oo laatou no tauhia Jesus.

12

Jesus e aamosia i Bethany (Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Naa aso e ono koi takkoto mai kitae kite aso te Kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano ki Bethany, te kina Lazarus, ttama ni hakaoratia a Ia, e noho. ² Naa tama naa ni mee laatou kaikai maa Jesus. Martha e tattaa naa kaikai, aa Lazarus iaa ennoho laatou ma Jesus i te kina e kaikkai. ³ Teenaa ki too ake Mary tana kaakaa e taavi mmaha ka manoni kkona raa no aamosi naa tapuvae Jesus. Ki oti raa, hakapakupaku iloo ki ana lauru. Te sauna te kaakaa naa ni haimahi iloo vaaroto te hare naa. ⁴ Te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, (teenaa ko te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau) ki mee ake, ⁵ “Te kaakaa manoni naa etau te kauake ki naa tama haimane raa kitauia ki naa sehua etoru naa siliva, aa ku vaevae naa mane naa ki naa tama ennoho hakaaroa.” ⁶ Aia ni see mee te taratara nei maa i aa ia e aroha i naa tama ennoho hakaaroa. Seai. Aia ni mee te taratara nei i aa ia se tama kaila arao. Naa mane laatou raa maraa e kaila arao ia ia, i aa ia e roorosi te paeke mane laatou. ⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake te ffine naa ki taaohi tana kaakaa naa kitae kitaku aso e tanumia. ⁸ Naa tama hakaaroa raa ma ki nnoho ma kootou i te kau saaita. Nau iaa ma ki oti ku hakataha i kootou.”

Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Lazarus ki mate

⁹ Tammaki naa Jew ni oo ake ki Bethany i laatou ni llono maa Jesus ku oti te tae ake ki te kina naa. Laatou ni see oo ake ma ki kkite koi laatou i Jesus. Laatou ni oo ake hoki ma ki kkite laatou i Lazarus, ttama ni llono laatou maa ni hakaoratia Jesus. ¹⁰ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua raa no roorosi ki taia hoki laatou Lazarus. ¹¹ I te aa, teenaa ko naa taratara i Lazarus naa e ffuro ai te henua i laatou no illoa maa Jesus ko te Mesaea.

Jesus ku hanake ma se Tuku ki loto Jerusalem (Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² I te ssoa te aso raa, te lopo tama ni oo ake ki te kaikai raa ni llono maa Jesus ku hanake ki Jerusalem. ¹³ Teenaa ki too laatou naa laanui raa no oo atu ma laatou kiaa Ia ka tanitani varo peela, “Hosana! Te Atua ki roorosi hakaraaoi ki Ttama nei, te Tuku naa tama Israel. A Ia e hakasura iho iloto te Inoa Te Atua!”

¹⁴ Jesus ni lave te donki raa no kake ki aruna. Teenaa ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa,

¹⁵ “Naa tamalliki Zion, kootou see mattaku!”

Te Tuku kootou raa ku sare iho i aruna te sukua donki.”

¹⁶ Naa disaipol Jesus raa ni hakatuu nataa iloo i naa vana nei. Tevana iaa te saaita Jesus ni masike i te materaa, laatou ni massaro maa te Laupepa Tapu raa e taratara i Jesus, i naa vana ni mee ilaatonu nei ku hakassura maaoni iaa Ia.

¹⁷ Naatama nittaka ma Ia nokkite itanavana nimee ki Lazarus raa nihakaea itevana Jesus nimee. ¹⁸ Teenaa kotevana te henua ni oo atu kiaa Ia, ite aa ilaatou nillono inaa mahi TeAtua nihakasuratia a Ia nei. ¹⁹ Naa Faarisiraa kitaratara sokolaatou, “Kootou mmata! Taatou ku seai iloo se ara e tonu. Naatama hakkaatoa te maarama nei ku tautari kiaa ia!”

Jesus e taratara i tana mate

²⁰ Teelaa nitama haka Greece ettaka inaatama ni oo ake nolotu i Jerusalem ite ssao te Kaikai. ²¹ Laatou ni oo ake ki Philip, (teenaa se tama i Bethsaida iloto Galilee) no vanaake kiaa ia, “Maatou e fiffai ki mmata maatou i Jesus.”

²² Philip ni hano no toa a ia Andrew ka oo laaua no taratara ake ki Jesus. ²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ssao Ttama te Henua ni tukua ki hakanauria raa ku tae mai. ²⁴ Nau e taratara atu maaoni. Tehualaakauraa seelavaa te somo itana saaita koi mata. Tehualaakauraa etanumia iloto te kerekere raa kipara imua. Kioti raa, telaakau hoou raa ku somo noppesi ana hua etammaki. ²⁵ Naatama ekaimannako ki naa ora laatou raa ma ki seelavaa te taaohi naa ora laatou. Ttama see kaimanako ki tana ora raa iaa, a ia ma ki oti ku taka ma te ora e ora hakaoti. ²⁶ Ttama ehiihai maa ia ki heheuna iaa nauraa kitautari mai kiaa nau. Aia ma kinnoho maaui itakukina enoho. Taku Tamana raa ma ki hakanau i naa tama e heheuna iaa nau.”

²⁷ Jesus ki mee ake hoki, “Taku manava e sopo. Nau ka taratara peehea? Nau ki vanaake ki taku Tamana raa ki hakasaoria nau? Seai iloo! Nau e iloa maa nau ma ki oti ku hakallono isu. Teenei ko taku vana ni heunatia mai taku Tamana. ²⁸ Taku Tamana, hakasura mai naa mahi too Inoa.”

Teenaa kitaratara mai te reo raa itelani, “Nau ku oti te hakasura naa mahi taku Inoa. Teenei nau kumee hoki ki hakasura naa mahi taku Inoa.”

²⁹ Naatama ni ttuu i te kina naa nillono hakkaatoa i te reo ni taratara mai i telani. Aaraa tama ni ttau maa teelaa se hatturi e takattuu. Aaraa tama iaa ni mannatu maa teelaa se ensol e taratara ake ki Jesus.

³⁰ Tevana iaa Jesus ni mee ake ki laatou, “Te reo e taratara mai i telani nei see mee ma kilono nau, te reo naa e taratara mai killono kootou. ³¹ Ssao TeAtua ehakatonutonu naa tama te maarama nei ku tae mai. Ssao te tuku te maarama nei ma ki kerekereia raa ku tae mai. ³² Taku sao ma ki saaua ki aruna i te kerekere nei raa, nau ma ki hakakkutu mai te henua hakkaatoa kiaa nau.” ³³ A Ia ni pesi tana taratara nei ki illoa naa tama te maarama nei i tana ara ma ki mate.

³⁴ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Naa Loo maatou raa e taratara mai maa te Mesaea raa ma ki ora hakaoti. Teenaa ni taratara peehea maa te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna? Ko ai te tama e tarataraina koe ma ko te Tama te Henua?”^{*}

³⁵ Jesus ki mee ake, “Te maasina raa ma ki takoto tana tamaa saaita i kootou. Kootou mee naa heuna kootou i te saaita te maasina raa koi takoto, ki see taea kootou te ssao poouri. Naatama ettaka i te poouri raa see illoa naa kina laatou e oo. ³⁶ Ttaka i te maasina, i tana saaita koi takoto, ki mee kootou ma ni tama te maasina.”

Naa tama see illoa Jesus

Kimuri koi ana taratara nei, Jesus ni hano no mmuni i laatou. ³⁷ Niaaina maa Ia nihakasura telopo mahi TeAtua imua naa karamata laatou, naa tama naa nisee fiffai ki illoa laatou maa ia ko te Mesaea. ³⁸ Teenei

^{*} **12.25** Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33 ^{*} **12.34** Ps 110.4; Is 9.7; Ezek 37.25; Dan 7.14

e hanotonu ma naa taratara te pure TeAtua, Isaiah, ni mee imua. Teenaa ko te taratara e mee maa,

“Ko ai ttama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaeta?”

Naa mahi TeAtua raa ni hakassura ki k kite ai?”

³⁹ Laatou ni see lavaa te illoa iaa ia, i te aa, i naa taratara Isaiah raa e mee maa,

⁴⁰ “Naa karamata laatou ni hakappunitia TeAtua ki see k kite laatou.”

Naa mannatu laatou hoki ni puuia TeAtua ki see atammai laatou,

ki see ffuri laatou ki TeAtua ma ki haia laatou ki taukalleka.”

⁴¹ Isaiah ni mee ana taratara nei iaa ia ni kite i naa mahi Jesus, teenaa ki taratara ia i naa tiputipu te Tama naa.

⁴² Maaon iaa, etammaki naa hakamau naa Jew ni illoa maa Jesus ko te Mesaea, tevana iaa laatou ni see taratara imua te henua, i te aa, i laatou e mattaku maa laatou ma ki puuia naa Faarisi raa i te harelotu. ⁴³ Laatou ni kaimannako ki naa ahu naa tamavare. Laatou ni see kaimanakotia laa-tou naa ahu TeAtua.

Te tiputipu te hakatonu TeAtua

⁴⁴ Jesus nitaratara vaaruna peela kilaatou, “Te tama e hakannoo kiaa nauraa, aia see hakannoo koi kiaa nau soko nau. Aia e hakannoo hoki kite Tama ni heuna ma ki au nau. ⁴⁵ Tama e kite ia a nauraa, aia e kite hoki i te Tama ni heuna ma ki au nau. ⁴⁶ Nau ni hakasura mai ki te maarama nei ma ko te maasina elasi ki see nnoho peenaa naa tama e hakannoo kiaa nau raa iloto te pouri.

⁴⁷ “Naa tama ellono i akutaratara, aa se tautari kiaa nauraa, laa-tou ma ki see tuku haeo ina a nau. I te aa, nau ni see au no tuku haeo ki naa tama te maarama nei. Nau nia no hakasao laatou. ⁴⁸ Naa tama see fiffai kiaa nau aa see hakannoo ki akutaratara raa ma ki mee te tama tokotasi ma ki hakatonutonu laatou. Aku taratara nei ma ki hakatonutonu laatou i te aso hakaoti. ⁴⁹ Te nei sevana maaoni. Te nei sei nitaratara aaku e mannatu. Te nei nitaratara e kaumi taku Tamana ki kauatu ki kootou. ⁵⁰ Nau e iloa maa te ora e ora hakaoti raa e takoto i naa taratara TeAtua. Akutaratara e kauatu nei nitaratara e kaumi te Tamana ki tarataraina.”

13

Jesus e huihui naa tapuvae ana disaipol

¹ Te aso te Kaikai te Pasova raa ku takoto koi tana aso tokotasi. Jesus e iloa maa tana sao ki hakataha i te maarama nei no ahe ki tana Tamana raa kutae. Ala ni arohailoo iana tama e nnoho i te maarama nei. Tana aroha raa ma ki takoto hakaoti ma laatou.

² Te laasuru raa, Jesus ni noho ma ana disaipol raa ka k kai. I te saaita naa, Satan ku oti te usuhia aia Judas, te tama Simon Iscariot, ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew. ³ Jesus ni iloa maa tana Tamana raa ku oti te hookii ake hakkaatoa ana mahi kiaa ia. A ia e iloa maa ia ni heunatia mai TeAtua, aa te nei ala kumee kiahe ki TeAtua. ⁴ Teenaa ki masike ala itanagina ekairaa no ffana tanakka hura ka tuu te tapaa maro itana manava. ⁵ Kiotiraa nniniiloo naa vairaa kiloto te kamete raa no kaamata te huihui naa tapuvae ana disaipol ka hakapakupaku hoki ki te tapaa maro e tuu i tana manava. ⁶ Tana saaita ni tae ki Simon Peter raa, Peter ni huri ake no vanaake kiaa ia, “Te Ariki, koe e mee ma ki huihuia a koe aku tapuvae?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ma ki see ilotia a koe taku vana e mee nei i te saaita nei. Kimuri koe ma ki iloa.”

⁸ Teenaa ki mee ake Peter, “Koe ma ki see lavaa iloo te huihui aku tapuvae i se saaita!”

Jesus ki mee ake, “Ki mee nau see huihui ootapuvae, koe ma ki see tau te heheuna ma se disaipol aaku.”

⁹ Teenaa ki hakaake ake tetaratara Peter peela, “TeAriki, koe see huihui koi aku tapuvae koi! Huihui hoki aku rima ma taku pisouru!”

¹⁰ Jesus ki mee ake, “Ttama ku oti te kaukau raa e matahua. Aia see lavaa hoki te ahe no huihui tana haitino. Aia ma ki huihui koi ana tapuvae. Kootou hakkaatoa e mataffua. Ttama tokotasi enoho iloto kootou naa e kerekere.” ¹¹ (Jesus ku oti te iloa itetama ma ki oti ku hakaari ake ia ki naa hakamau naa Jew. Teenaa epesiai tanataratara maa, “Ttama tokotasi i kootou e kerekere.”)

¹² Tana saaita ni oti te huihui naa tapuvae ana disaipol raa, hakao hoki tana kkahuraa no ahe no noho itanakina enoho. Teenaa ki vasiri ake Ia kilaatou, “Kootou e illoa itakuvana ku oti te mee nei?” ¹³ Kootou e kannaatonu maa nau setama e akonaki naatama, aa maa nau hoki se Ariki kootou. Ite aa iteenaa ko nau. ¹⁴ A nau, kootou Ariki aa ma te Tama e akonaki kootou, te nei ku oti te huihui naa tapuvae kootou. Kootou hoki ki ffuri no huihui naa tapuvae naa taaina kootou; ttama koi e huihui naa tapuvae telaa tama. ¹⁵ Nau ku oti te hakaari atu te tiputipu naa ki tautari kootou ki takuvana ni mee ki kootou. ¹⁶ Nau e taratara atu maaoni: See hai poe elavaa te hakahiti itana hakamau. E mee koi pee ko te tama e heunatia telaa tama ki haia ana heuna. Ttama naa see lavaa te hakahiti te tama e mee ana heuna e haia a ia. ¹⁷ Te nei kootou ku illoa i naa taratara nei, teenaa kootou ki haia kootou naa vana nei ki fiafia kootou.

¹⁸ “Nau see taratara i kootou hakkaatoa, i aa nau e iloa i aku tama ni hiri. Tevana ia naa taratara te Laupepa Tapu raa kittino no hakamaaoni mai, teenaa ko naa taratara e mee maa, “Ttama nikkai maaua hakaparaa ni huri mai no mee pakavaina nau!” ¹⁹ Nau e taratara atu hakaoti imua naa vana naa essura. Saaita naa vana naa essura raa, kootou ma ki illoa maa ‘A nau nei ko Nau.’ ²⁰ Nau e taratara atu maaoni: Ttama e hiihai ki naa tama e heunatia atu nau raa, a ia e hiihai kiaa nau. Teenaa a ia naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”

Jesus e taratara hakaoti itetama ma ki hookii a Ia ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

²¹ Tana saaita ni oti ana taratara raa, tana manava ni hakallika hakaoti, teenaa ki mee ake Ia peela kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni. Ttama tokotasi i kootou ma ki taakina mai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”

²² Naa disaipol naa ni llee naa mouri laatou ka ttoka ki laatou i te taratara Jesus e kauake nei. Laatou see illoa itetama Jesus e taratara naa.

²³ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa enoho hakappae ki Jesus.

²⁴ Simon Peter ni nuu atu ana karamata kiaa ia no mee ake, “Vasiri atu maa ia e taratara i ai.”

²⁵ Teenaa ki tosi atu te disaipol naa ki Jesus no vasiri ake, “TeAriki, ko ai ttama naa?”

²⁶ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki ttoko te haraoa raa kiloto te sup raa no kauake kiaa ia, iteenaa ko ia.” Teenaa ki tohi Jesus te muri haraoa raa no ttoko kiloto te sup. Ki oti raa, hookii ake iloo te haraoa raa ki Judas, te tama Simon Iscariot. ²⁷ Saaita lo ko i Judas ni too te haraoa raa, Satan

✧ 13.12 Lk 22.27 ✧ 13.16 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 15.20 ✧ 13.20 Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16

ni uru atu kiloto tana haitino. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Hakavave no mee too vana naa!” ²⁸ Seai iloo setama iaaraa disaipol ni massaro i te vana Jesus ni taratara peenei ki Judas. ²⁹ Aaraa disaipol ni mannatu maa Judas e heunatia Jesus ki hano notaavi ni mee ma laatou, aa kukauake ni mee ma naa tama e nnoho hakaaroa. Laatou e mee i teenaa ko Judas raa e roorosi naa mane laatou.

³⁰ Judas ni too lokoi te haraoa naa no uru ki haho. Te mee raa ku poouri.

Te loo hoou

³¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol, “Teenei naa mahi te Tama te Henua ku hakassaa. Teenaa naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama. ³² Aa ki mee naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama, teenaa TeAtua maki hakailotia mai a Ia naa mahi te Tama te Henua. A Ia maki hakailotia mai a Ia i te saaita nei lokoi. ³³ Aku tama, nau ma ki see noho rooroa ma kootou. Kootou ma ki see iaa nau, tevana iaa nau kukauatu taku taratara ni kauake ki naa hakamau naa Jew, ‘Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.’ ³⁴ Teenei nau kukauatu te loo hoou. Kootou ki manava laaoi ki aaraa tama kootou. Nau ni manava laaoi i kootou hakkaatoa, teenaa kootou ki manava laaoi hoki i telaa tama. ³⁵ Ki mee kootou e hakassura te manava laaoi ki telaa tama, te henua ma ki illoa maa kootou ni disaipol aaku.”

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Teenaa ki vasiri ake Simon Peter, “TeAriki, koe ma ki hano ki hea?” Jesus ki mee ake, “Koe see lavaa te tautari mai ki taku kina e hano i te saaita nei, tevana iaa kimuri, koe ma ki tautari mai kiaa nau.”

³⁷ Peter ki vasiri ake, “TeAriki. Nau see lavaa te tautari atu i te saaita nei raa ko te aa? Nau e lavaa te mee ki mate nau iaa koe!”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe maaoni e lavaa te mee ki mate koe iaa nau? Nau e taratara atu maaoni. Saaita naa manu te tahaata seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita e toru maa koe see iloa iaa nau.”

14

Jesus, te ara ki te Tamana

¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou ki see ssopo naa manava kootou. Tiiake naa ora ki TeAtua, aa kootou ku tuku mai naa ora kiaa nau. ² Te hare taku Tamana raa etakkoto anapuitana tammaki. Teenei nau ku hano no tuku mai hakaoti ni kina maa kootou. Nau see lavaa te taratara atu peenei ki mee maa ni see hai puitana e takkoto iloto te hare taku Tamana. ³ Taku saaita ku oti te tuku mai naa kina maa kootou raa, nau ma ki ahemai no toa kootou ki oo ake kootou no nnoho taatou i taku kina e noho. ⁴ Kootou e illoa i te ara e hano no tae ki taku kina ma ki hano.”

⁵ Thomas ki vasiri ake, “TeAriki, maatou see illoa i too kina ma ki hano. Maatou ma ki illoa peehea i te ara naa?”

⁶ Jesus ki mee ake, “Nau nei kote ara, te hakamaaoni, aa te ora. Nau soko nau kote ara tokotasi e hano kite Tamana. ⁷ Saaita nei kootou ku illoa iaa nau. Teenaa kootou ma ki illoa hoki i taku Tamana. Kaamata i te saaita nei kootou ku illoa maaoni iaa Ia, i kootou ku oti te kkite iaa Ia.”

⁸ Philip ki mee ake, “TeAriki, hakaari mai too Tamana raa ki illoa maatou. Maatou e fiffai maa maatou ki illoa iaa Ia.”

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Philip, teenei seai se ssao huapotopoto nau ni noho ma kootou. Koe e mee mai maa koe ni seai iloo ki illoa hakaraaoi iaa nau? Tama ku oti te kite iaa naa raa, a ia naa ku oti te kite hoki i taku Tamana. Koe ku mee mai peehea ki hakaari atu nau taku Tamana raa

☆ 13.34 Jn 15.12,17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

ki k kite kootou? ¹⁰ Philip, koe ki iloa maa te Tamana raa e takoto iaa nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Naa taratara ni kauatu nau ki kootou raa, teenaa seai ni taratara taku tino. Te Tamana e takoto iaa nau nei e mee ana heuna soko ia. ¹¹ Hakannoo kiaa nau, iaa nau e taratara atu maa te Tamana e takoto iaa nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Kimee kootou see hakannoo ki naa taratara nei, kootou ku hakannoo mai i kootou nikkite iaku vana e mee. ¹² Nau e taratara atu maaoni. Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ma kimee aku vana e meenei. Maaoni iaa, naa vana laatou ma kimee raa ma kittoe inaa vana nei, i te aa, iaa nau ku hano ki tae nau ki te Tamana. ¹³ Nau ma ki haia mai nau naa mee kato kootou e kainnoo ki te Tamana iloto taku Inoa. Naa mahi taatou Tamana raa ma ki hakailotia mai tana Tama. ¹⁴ Ni mee peehea kootou e kainnoo mai iloto taku Inoa, nau ma ki haia a nau.

Te Aitu Tapu ma ki heunatia mai Te Atua

¹⁵ “Kimee kootou elaa oimaaoni iaa nau, kootou ku hakannoo ki aku taratara. ¹⁶ Nau ma ki vanaake kitaku Tamana ki heunatia atu telaa Tama ki tokonaki ki kootou. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma kootou. ¹⁷ A ia naa ko Te Aitu hakamaaoni. Te henua ma ki see fifai kiaa ia, ilaatou ma ki see k kite i aa ia, aa laatou hoki ma ki see illoa i aa ia. Kootou iaa e illoa i aa ia, i aa ia e noho ma kootou.

¹⁸ “Taku saaita ma ki hano raa, kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou. Nau ma ki oti ku ahemai ki kootou. ¹⁹ See rooroa aa naa tama te maarama nei ku see k kite hakaoti iaa nau. Kootou iaa ma ki k kite iaa nau. Iaa nau e ora, teenaa kootou hoki ma ki ora. ²⁰ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki illoa maa nau e takoto i taku Tamana. E mee koi pee ko naa takkoto kootou iaa nau, aa nau i kootou.

²¹ “Naa tama e hakannoo no tautari ki aku taratara raa, teenaa ko naa tama ellee naa manava laatou iaa nau. Taku Tamana raa ma ki llee tana manava inaa tama ellee naa manava laatou iaa nau. Nau ma ki huri ake aku tiputipu ki laatou, iaa nau ma ki llee hoki taku manava ilaatou.”

²² Judas (seai ko Judas Iscariot) ki mee ake, “Te Ariki, koe e vana maa koe ma ki huri mai koi oo tiputipu ki maatou. Koe ma ki see huri ake oo tiputipu ki naa tama te maarama nei raa ko te aa?”

²³ Teenaa kimee ake Jesus, “Ttama ellee tana manava iaa nau raa ma ki hakannoo ki aku akonaki. Taku Tamana raa ma ki llee tana manava iaa ia. Maaua haitamana ma ki oo atu no nnoho ma ia. ²⁴ Ttama see hiihai kiaa nau raa see hakannoo ki aku akonaki. Aa naa akonaki kootou ni llono raa, teenaa seai ni akonaki aaku. Teenaa ni akonaki e oomai i te Tamana, Ttama ni heuna ma ki au nau.

²⁵ “Nau ni kauatu hakaoti naa taratara nei itaku sao koi noho ma kootou. ²⁶ Te Aitu Tapu, te Tokonaki kootou, Ttama ma ki oti ku heunatia atu te Tamana iloto taku Inoa raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa, ki hakamaarona kootou i aku taratara hakkaatoa ni kauatu.

²⁷ “Nau e kauatu telaa o Te Atua. Teenaa ko takulaaoi nei e kauatu ki nnoho ma kootou. Te tiputipu nei see sura i te maarama nei. Kootou see ssopo naa manava kootou ki see mattaku kootou. ²⁸ Kootou ni llono iaa nau ni mee atu peela, ‘Nau ku hano, te vana iaa nau ma ki ahemai ki kootou.’ Kimee kootou nillee naa manava kootou iaa nau raa, kootou ni fiafia iaa nau ku hano ki taku Tamana, i taku Tamana naa e noho hakamaatua iaa nau. ²⁹ Nau e taratara atu hakaoti inaa vana nei, i te saaita naa vana naa seki ssura. Sao naa vana nei e ssura raa, kootou ma ki illoa maa aku taratara nei ni taratara maaoni. ³⁰ Nau ma ki see hai turaa taratara hoki e kauatu ki kootou. I te aa, te tama hakamaatua te maarama nei ku au. Ana mahi see tae ki aku mahi, ³¹ te vana iaa naa tama te maarama nei ki illoa

hakkaatoa i aa nau e llee taku manava i taku Tamana. Teenei e haia ai nau ana heuna nei.

“Kootou massike, taatou ki hakattaha i te kina nei.

15

Jesus, te laakau ‘grape’ maaoni

¹ “Nau nei kotelaakau maaoni, taku Tamana raa kotetama e tori.
² Naalaa seeffua raa etuutia a Ia nopeesia, aa naalaa effua raa ia, epakia koi a Ia ki maarama te laakau raa kimmiri kapesi telopo kaikai.
³ Naa ora kootou kunaa haka maaramatia iloo aku akonaki nikauatu.
⁴ Kootou ki hakappae mai kiaa nau. Nau hoki ma ki hakappae atu ki kootou. See hai laa e lavaa te ffua ki mee te laa naa e mahaaki no moe soko ia. Te laa te laakau raa e hakauu ki te tahito raa ki lavaa te laa naa te ffua. Peelaa hoki, naa ora kootou see lavaa te ffua ki mee kootou see hakauu naa ora kootou kiaa nau.

⁵ “Nau nei ko te laakau e somo. Kootou naa ko naa laa. Naa tama e hakauu naa ora laatou kiaa nau, aa nau e hakauu taku ora kilaatou raa, naa ora naa tama naa ma ki ffua telopo hua e taukalleka, i kootou see lavaa te mee naa vana kootou soko kootou. ⁶ Naa tama see hakauu naa ora laatou kiaa nau raa, e mee ma ko naa laa seeffua etuutia nopeesia kimmoe kappara. Naalaa eppara raa ma ki hakanaaoporia nopeesia ki te ahi notuunia. ⁷ Ki mee kootou e hakauu naa ora kootou kiaa nau no tautari ki aku taratara raa, nau ma ki hookii atu te kau mee kootou e hiihai ia nau.
⁸ Naa ora kootou ki ffua taukalleka, i teenei kotetiputipu e hakasura naa mahi taku Tamana, aa teenei e mee ai kootou ma ni disaipol aaku.

⁹ “Nau elaa i kootou pee kotelaaoi taku Tamana ia nau. Kootou hakappae mai kiaa nau ki takkoto kootou iloto taku laaoi. ¹⁰ Ki mee kootou e hakannoo ki aku akonaki, kootou ma ki ttaka ma taku laaoi. E mee koi pee ko nau ni hakannoo ki naa akonaki taku Tamana no taka nau ma tana laaoi.

¹¹ “Nau nikauatu naa taratara nei ki takoto taku hiahia i kootou, teenaa ki ttaka kootou ka fiafia maaoni. ¹² Taku taratara hakamaatua nei e mee peenei: Kootou ki laaoi i telaa tama pee ko nau elaa i kootou. ¹³ Ki mee se tama elaa i maaoni i tana soa, a ia kilavaa te mee ki mate ia ki tokonaki ki tana soa. Teenaa telaa i te tama naa elaka i aruna telaa i naa tama hakkaatoa. ¹⁴ Ki mee kootou e tautari maaoni ki aku taratara e kauatu nei, taatou e vaisoa maaoni. ¹⁵ Kootou kuseetaapaa a nau ma ni poe hoki. I te aa, te poe raa see iloa i naa heuna tana hakamau. Kootou nei ku taapaa a nau ma ni soa aaku. I te aa, nau ku oti te taratara atu naa vana hakkaatoa taku Tamana ni mee mai. ¹⁶ Nau ni see hakamaatinoria kootou. Kootou are ni hakamaatinoria a nau kioo kootou no ffua telopo hua taukalleka. Teenaa ko naa hua e takkoto hakaoti. Taku Tamana raa ma ki hookii atu te kau mee kootou e kainnooki iloto taku Inoa. ¹⁷ Teenei taku taratara hakamaatua e kauatu ki kootou, ‘Manava laaoi i telaa tama.’

Naa tama te maarama nei ma ki lotoffaaeo i kootou

¹⁸ “Ki mee naa tama te maarama nei e lotoffaaeo i kootou, kootou ku illoa ilaatou ni lotoffaaeo ia nau imua. ¹⁹ Ki mee kootou ni tama maaoni te maarama nei, teenaa naa tama naa ma ki laaoi i kootou. Tevana ia kootou kusee mee ma ni tama te maarama nei, i kootou ni tama ni hakamaatinoria a nau. Teenaa kotevana naa tama te maarama nei e lotoffaaeo i kootou. ²⁰ Hakamaaroni i taku taratara nikauatu ki kootou: ‘See hai poe e hakahiti i aruna tana hakamau.’ Ki mee nau ni hai haaeo ina naa tama te maarama nei, teenaa kootou hoki ma ki hai haaeo ina. Ki mee laatou ni hakannoo ki aku taratara, laatou hoki ma ki hakannoo

☆ 15.12 Jn 13.34; 15.17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5

ki naa taratara kootou.☆ 21 Kootou ma kisse haia hakaraaoina laatou i kootou nitamaaaku, ite aa, naa tamanaa see illoa ite Tama ni heuna ma kiau nau. 22 Ki mee nau ni see au no taratara ake kilaatou raa, laatou ni see mee ma nitama haisara, aa te nei laatou ku seelavaa tetaratara maa laatou ni see illoa maa naa mee raa essara. 23 Ttama elotoffaaeo iaa nau raa elotoffaaeo hoki itaku Tamana. 24 Ki mee nau ni see hakasura naavana niseailoo ki haia setamaraa, laatou ni see mee ma nitama haisara. Tevanaiaa niaaina maa laatou nikkite iaku vana nimeeraa, laatou elotoffaaeo imaaua ma taku Tamana raa hakapaa. 25 Te mee nei nisura kittino naataratara e hakatuu inaa Loo laatou peela, 'Laatou nilotoffaaeo vare koi iaa nau.'☆

26 "Te tama e tokonaki raa ma kiau, teenaa ko Te Aitu maaoni e hakailotia a Ia te hakamaaoni i Te Atua. A Ia ma ki heunatia mai nau ite Tamana raa ki hakaetau ki kootou iaku tiputipu. 27 Kootou hoki ma ki hakaetau i aku tiputipu, i kootou ni ttaka mai iloo ma nau i te kaamata.

16

1 "Nau ni mee atu naa taratara nei ki see tiiake kootou naa lotu kootou. 2 Kootou ma ki kerekereia inaa hare lotu. Te saaita raa ma kiae mai, teenaa laatou ma ki taratara ki taia kootou ilaatou ma ki mee ma teenaa te hiihai Te Atua. 3 Te henua ma ki mee naavana nei ki kootou ilaatou see illoa iaa nau ma taku Tamana. 4 Nau ni taratara atu naa mee nei, ite saaita naavana naa e ssura raa, kootou ku mannatu lokoi iaa nau ku oti te taratara atu hakaoti ki kootou.

Naa heuna Te Aitu Tapu Te Atua.

"Nau ni see taratara atu naavana nei imua, iaa nau koi noho ma kootou. 5 Te nei nau kua he ki te tama ni heuna ma kiau nau, tevanaiaa seailoo setama i kootou e vasiri mai itaku kina ma ki hano. 6 Naa manava kootou nei ku ssopo iaa nau ku taratara atu naavana nei. 7 Tevanaiaa nau e taratara atu maaoni. Te nei se taukareka kootou e seeia nau itaku hano e hano nei. Ki mee nau see hano, te Tama e tokonaki raa ma kisse lavaa te heunatia mai Te Atua. E taukareka maa nau ki hano, ki heunatia mai nau Te Aitu ki kootou. 8 Tana saaita ma kiau raa, a Ia ma ki huri ake ki naa tama te maarama nei i naa haisara laatou, ki illoa laatou maa laatou essara ite tiputipu naa haisara, ma te tiputipu etonu, aa ki illoa laatou hoki maa Te Atua ma ki hakatonutonu naa mee hakkaatoa. 9 Te Tama naa ma ki huri ake maa naa tamanaa essara ite tiputipu naa haisara, ilaatou see hakannoo kiaa nau. 10 A Ia ma ki huri ake hoki maa naa tamanaa essara ite tiputipu etonu, iaa nau ku hano ki taku Tamana, teenaa kootou ma kisse kkite hakaoti iaa nau. 11 Ttama naa ma ki huri ake hoki maa naa tamanaa essara, i Te Atua ma ki hakatonutonu naa mee hakkaatoa, teenaa a Ia kunaa hakatonutonu are te tama hakamaatua te maarama ilaro nei.

12 "Nau e mee telopo taratara kikauatu ki kootou, tevanaiaa nau e iloa maa kootou ma ki hainattailoo te tauhia kootou naa taratara nei hakkaatoa. 13 Ssao Te Aitu te Hakamaaoni ma kiae mai raa, a Ia ma ki huri atu te ara etonu. A Ia ma kisse kauatu ma ni taratara tana tino soko ia. Seai. A Ia ma ki tarataraina koi a Ia ana taratara e llono, ka taratara hoki i naavana ma ki ssura imuri. 14 Ttama naa ma ki huri atu aku tiputipu ki kkite kootou i naa takkoto aku mahi. 15 Naa mee hakkaatoa taku Tamana raa, teenaa ni mee aaku. Teenaa e mee atu ai nau maa Te Aitu raa ma ki huri atu aku tiputipu ki kkite kootou."

Naa tama hakaaroha ma ki oti ku fiafia

¹⁶ Teenaa Jesus ki mee ake hoki, “See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau, aa kimuri hoki kootou kukkite iaa nau.”

¹⁷ E mee naa disaipol ni vasirisiri sokolaatou peelaa, “Tama nei e taratara maa ku see rooroa aa taatou ku see kkite iaa Ia, aa maa kimuri koi taatou kukkite hoki iaa Ia. A Ia e taratara hoki maa Ia ku hano ki tana Tamana. ¹⁸ Teenei se aa te tama nei e mee maa, ‘see rooroa?’ Taatou seai iloo ki massaro i naa taratara te Tama nei.”

¹⁹ Jesus ni iloa maa naa tamanaa ettuu ma ki vasiri ake ki illoa laa-tou ianataratara e me nei. Teenaa ki mee ake Ia kilaatou, “Nau ni taratara peelaa, ‘See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau. See rooroa hoki aa kootou kukkite iaa nau.’ Teenei tetaratara ettuu kootou ka vasirisiri soko kootou? ²⁰ Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki ttani ka nnoho hakaaroa. Naa tama te maarama nei iaa ma ki nnoho ka fiafia. Kootou ma ki nnoho hakaaroa i te ssao nei, tevana iaa kootou ma ki oti ku fiafia imuri. ²¹ Tetiputipu nei e mee koi pee kotetinae e taupiri ki haanau. Tetinae naa ma ki tanitani seemuu iaa ia e iloa maa tana saaita e hakallono isuraa ku taupiri. Tevana iaa tana saaita ku oti te haanau, a ia ma ki ssiri hakaoti inaa isua, iaa ia ku hiahia maa ia ku mee tanatamariki. ²² Teenei e mee ma ko kootou. Ssao nei, kootou ettani. Taku sao ma ki ahemai ki kootou raa, kootou ma ki fiafia. See hai tama e lavaa te hanaa ia te hiahia naa i naa manava kootou.

²³ “I te ssao naa, kootou ma ki see kainnoo mai kiaa nau. Nau e taratara atu maaoni. Te Tamana ma ki kauatu se aa kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ²⁴ Imua raa kootou ni see kainnoo ki TeAtua iloto taku Inoa. Ssao nei kootou ki kainnoo ki kauatu nimee ma kootou, kittaka kootou ka fiafia maaoni.

Naa mahi te maarama nei see tae ki naa mahi Jesus

²⁵ “Imua raa nau ni kauatu naataratara e hainattaa kootou te illoa. Tevana iaa te ssao raa ma ki tae mai, teenaa ko taku saaita ma ki see taratara ki naa taratara e hainattaa peenaa. Nau ma ki taratara atu hakaraaoi ki illoa kootou i naa tiputipu te Tamana. ²⁶ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki kainnoo soko kootou kiaa Ia iloto taku Inoa. Nau see taratara atu peelaa maa nau ma ki kainnoo ki TeAtua i te vasi kootou. ²⁷ Te Tamana e hai tama laaoi i kootou, i kootou e laaoi iaa nau, aa kootou e illoa maa nau nia i TeAtua. ²⁸ Nau ni au maaoni i te Tamana no noho i te maarama nei. Teenei nau ku mee ki tiiake te maarama nei no ahe ki te Tamana.”

²⁹ Teenaa ki mee ake ana disaipol, “Teenei maatou ku massaro hakaraaoi i ootarata, iaa koe ku taratara hakaraaoi mai no mallama naa pisouru maatou. ³⁰ Maatou nei ku illoa maa koe e atamai i te kauvana. Niaaina maa see hai tama e vasiri atu kiaa koe, koe kunaa iloa are i te maanatu te tama. Teenei maatou ku illoa maaoni maa koe nia i TeAtua.”

³¹ Jesus ki mee ake, “Teenei kootou ku illoa maaoni? ³² Ssao raa ma ki tae mai, kootou ma ki masseu no ffuro ki naa matakaaina kootou, ka noho nau soko nau. Tevana iaa nau ma ki see noho soko nau, i te Tamana raa etaka ma nau. ³³ Nau ni taratara atu naa me nei ki hakappa mai kootou kinnoholaaoi kootou. Kootou ma ki llave i naa haaeo te maarama nei, tevana iaa kootou ki see ppore naa manava kootou. Naa mahi te maarama nei ku oti te tinaia a nau.”

17

Jesus e taku ki TeAtua

¹ Kimuri ana taratara nei raa, Jesus nittoka ki telani no taku ki TeAtua, “Tamana. Taku sao e hakallono isuraa ku tae mai. Huri ake naa mahi too Tama, ki huri ake Ia oo mahi ki te henua. ² Koe ni kauake oo mahi ki roorsi Ia naa tama hakkaatoa, ki hakaoratia a Ia ootama ni kauake.

³ Te ora e ora hakaotiraa e mee maa laatou e illoa iaa koe, TeAtua maaoni tokotasi. Laatou hoki e illoa i Jesus Christ, tootama nikkave mai. ⁴ Nau kuoti te huriake oomahi iloto te maarama nei, itakusaaita ni hakaoti ooheuna nikaumai kihaia. ⁵ Tamana! Huriake akumahi imua ookaramata ite saaita nei, e mee pee konaa mahi nitaka ma nau imua te mahaa mai ana te maarama nei.

⁶ “Koe kuoti te hakailotia anau ki ootama ni hiri nokaumai i te maarama nei. Teenaa ko ootama ni hiri nokaumai kiaa nau, ilaatou e hakannoo ki ootarata. ⁷ Teenei laatou ku illoa maa te kau mee e taka ma nau nei ni mee ekaumai koe. ⁸ Laatou ni hakannoo ki ootarata nikaake nau. Laatou e illoa maa nau maaoni ni au iaa koe, aa laatou hoki e illoa maa nau ni heunatia mai koe.

⁹ “Nau see taku ma ki tokonaki koe ki naa tama te maarama nei hakkaatoa. Nau e taku koi ki tokonaki mai koe ki ootama nikaumai kiaa nau. ¹⁰ Naatama ettaka ma nau nei nitama aau, e mee pee ko ootama ra nitama aaku. Akumahi etakkoto ilaatou. ¹¹ Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau ku see noho i te maarama nei, aa laatou iaa ma ki noho ake i te maarama nei. Tamana e Tapu! Roorosi hakaraaoi ki naa tama naa inaa mahi too Inoa. Teenaa kote Inoa aau nikaumai kiaa nau, kimee laatou ma setama tokotasi pee kotaaua. ¹² Takusao ni noho ma laaou ra, nau ni roorosi hakaraaoi iloo kilaatou inaa mahi too Inoa nikaumai. See haitama ilaatou ni mahana i aku rima. Ttama koi tokotasi ni mahana ra kotetama nitukua kimahana, kittino naatarata te Laupepa Tapu.☆

¹³ “Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau etarata peenei iaa nau koi noho i te maarama nei, kittaka laatou ma taku hiahia e taka ma nau. ¹⁴ Nau kuoti te kauake ootarata kilaatou, tevana iaa naatama te maarama nei elotoffaao ilaatou, ilaatou sei nitama te maarama nei pee konau hoki sei setama te maarama nei. ¹⁵ Nau see mee atu ma ki hakataharia laatou i te maarama nei. Sei. Nau e hiihai maa koe ki roorosi naatama naa i te tipua hakallika. ¹⁶ Laatou sei nitama te maarama nei, e mee pee konau hoki sei setama te maarama nei. ¹⁷ Hakatapuria naa ora naa tama naa ki tau ma te hakamaaoni ootarata, i ootarata naa ko te hakamaaoni. ¹⁸ Naa tama naa ni heunatia a nau ki o ki te maarama nei, e mee pee konau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. ¹⁹ Nau e hakkee atu taku ora kitapu, kilavaa naatama naa te hakkee atu hoki naa ora laatou.

²⁰ “Nau see taku koi ma ki tokonaki koe kilaatou soko laatou. Sei. Nau e taku hoki ki tokonaki koe ki naa tama elotu iaa nau ilaatou ni llono inaa tarata naatama naa. ²¹ Nau e taku maa laatou ki noho hakapaa ma setama tokotasi pee kotaaua. Tamana! Haia naatama naa kitakkoto laatou itaaua, e mee pee ko koe etakoto iloto taku manava, aa nau etakoto iloto too manava, ki illoa naatama te maarama nei maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. ²² Nau kuoti te kauake naa mahi nikaumai koe ma ki kauake kilaatou, ki noho laatou hakapaa pee kotaaua. ²³ Nau kitakoto iloto naa manava laatou iaa koe etakoto iloto taku manava, ki noho hakapaa laatou ma setama tokotasi. Teenaa naa tama te maarama nei ma ki illoa maa nau ni heunatia mai koe, aa koe e haitama laaoi inaa tama elotu, pee ko koe e haitama laaoi iaa nau.

²⁴ “Tamana. Naa tama naa nikaumai koe kiaa nau, teenaa nau e hiihai maa laatou ki oake kitakukina enoho, kikkite laatou i akumahi, naa mahi nikaumai koe. Ite aa, iaa koe e haitama laaoi iaa nau imua te mahaa mai ana te maarama nei.

²⁵ “Tamana. Ttiputipu e tonu ra e taka ma koe. Naa tama te maarama nei see illoa maaoni iaa koe. Nau iaa e illoa iaa koe, aa naa tama nei e illoa maa

☆ 17.12 Ps 41.9; Jn 13.18

nau ni heunatia mai koe. ²⁶ Nau ku oti te huri ake too tiputipu. Teenei nau ma ki mmata ki see ssiri laatou iaa koe, ki takoto too laa oi i aa nau raa iloto naa manava laatou. Teenaa nau hoki ki takoto ilaatou.”

18

Jesus ku tauhia naa hakamau naa Jew
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

¹ Tesaaita Jesus nitaku nootiraa, a Ia ni hano ma ana disaipol raa no hakahiti ki telaa vasi te Riva Kidron. Te kina naa e takoto tana verena e ssomo naa laakau oliv. A Ia ma ana disaipol raa ni oo atu ki te verena naa. ² Judas, te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau raa, e iloa i te verena naa. A ia e iloa i teenaa se kina laatou maraa e toa Jesus. ³ Teenaa ki hanatu Judas ma naa soldia i Rome raa ma naa roorosi te Hare Tapu ki tauhia laatou Jesus. Naatama naa e heunatia ake naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua. Laatou ni oo atu ma naa hana laatou ka ppiki hoki naa ahi. ⁴ Jesus iaa kunaa iloa are i naa vana naa tama naa ma ki mee kaaa Ia. Teenaa masike iloo Ia no hanatu kilaatou no vasiri ake, “Kootou essee i ai?”

⁵ Teenaa ki mee ake laatou, “Maatou essee i Jesus, te tama i Nazareth.”

Jesus ki mee ake, “Teenei nau.”

Judas etuu ma laatou i te kina naa. ⁶ Saaita Jesus ni mee ake maa, “Teenei nau,” laatou ni taussina hakkaatoa kimuri no lleiho kilaro. ⁷ Jesus ki vasiri ake hoki, “Kootou essee i ai?”

Laatou ki mee ake hoki, “Maatou essee i Jesus, te tama i Nazareth.”

⁸ Jesus ki mee ake, “Nau ku oti te mee atu maa teenei nau. Ki mee kootou essee koi iaa nau, kootou kuti iake naa tama nei kioo.” ⁹ (A Ia ni taratara peenei kittino ana taratara ni mee maa, “See hai tama i oo tama ni kaumai raa ni mahana i aku rima.”)

¹⁰ Simon Peter ni masike ma tana komutaa tama raa no tuutua a ia te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu. (Te inoa te poe raa ko Malkus.) ¹¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, “Peter, tuku te komu naa kilaro! Koe e maanatu maa nau see hiihai maa nau e hakallono isu i te ara taku Tamana ni hiihai?”✧

Jesus e hakatuuria imua Annas

¹² Araa oo atu iloo naa soldia i Rome raa ma te hakamau laatou ma naa roorosi te Hare Tapu raa no tauhia Jesus, ka saisaitia ana rima. ¹³ Jesus ni taakina laatou imua ki Annas, te hinaona Kaiapas, te Maatua Hakamau i tessao naa. ¹⁴ Teenaa ko Kaiapas raa ni vanaake ki naa hakamau naa Jew raa maa e taukareka ki mate setama tokotasi kissao te henua hakkaatoa.

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Simon Peter ma telaa disaipol hoki ni tautariatu vaamuri Jesus. Teenaa ko te disaipol e ilotia hakaraa oi iloo te Maatua Hakamau. Teenaa ni lavaa ai te disaipol naa te uru atu vaamuri Jesus ki loto te hare te Maatua Hakamau. ¹⁶ Peter iaa ni tuukoi i haho. Te disaipol ni uru ki hare raa ni ahe ake no vanaake ki te ffine e roorosi te tootoka raa ki hakauru hia ake Peter ki hare. ¹⁷ Teenaa ki vasiri ake te ffine naa ki Peter, “Koe hoki se disaipol Jesus, anii?”

Peter ki mee ake, “Seai iloo.”

✧ 18.11 Mt 26.39; Mk 14.36; Lk 22.42

¹⁸ Te saaita raa, te kina raa kusaumakallii, teenaa naapoe raa ma naaroorosi te Hare Tapu raa ettuu ka haka mahana naa haitino laatou i te vasi te ahi. Peter ni hanatu no ttuu ilaatou ka haka mahana hoki tana haitino.

Te Maatua Hakamau raa e vasirisiri ake ki Jesus

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Te Maatua Hakamau raa ni vasirisiri ake ki Jesus i ana disaipol raa ma anataratara e akonaki kilaatou. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau maraa e tuu ka taratara imua naa karamata naa tama i naa kina hakkaatoa. Nau hoki maraa e taratara ki naa kuturana naa Jew iloto naa hare lotu laatou ma iloto te Hare Tapu. Nau seai aku taratara ni mee mmuni i kootou. ²¹ Koe e vasirisiri mai kiaa nau kiaa? Vasiri ake ki naa tama ni llono i aku taratara. Laatou e illoa i aku taratara ni mee.”

²² Saaita Jesus ni mee anataratara nei, te roorosi tokotasi ni huri atu no paakia ana maaisu, ka mee ake, “Koe seelavaa te taratara peenaa ki te Maatua Hakamau!”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ki mee aku taratara ni mee nei e ssara, koe ku mee ake ki naa tama ettuu i te kina nei ma se aa e sara. Aa ki mee aku taratara nei ni taratara maaoni, aku maaisu e paakia a koe raa ko te aa?”

²⁴ Kioti raa Jesus kukaavea Annas ki Kaiapas. Annas ni see mee ake ki naa soldia raa ma ki veetea naa rima Jesus.

Peter e huu hoki maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Peter koi tuu ka haka mahana tana haitino, teenaa ki vasiri ake aaraa tama kiaa ia, “Koe hoki se disaipol te tama naa, anii?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Seai. Nau seai se disaipol te tama naa.”

²⁶ Teelaa se poe tokotasi i naa poe te Maatua Hakamau i te kina naa. A ia naa se hare aakina te poe ni tuutia tana kautarina Peter. A ia ni huri ake ki Peter no mee ake, “Teenei seai ko koe raa ni kiitea a nau iloto te verena?”

²⁷ Teenaa ki mee ake hoki Peter, “Seai.” Saaita naa koi raa te moa raa ku tani.

Jesus e taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Tahaata telaa aso raa, Jesus ni toa laatou i te hare Kaiapas raa no kaavea ki te hare Pilate. Saaita laatou nittae atu raa, naa hakamau naa Jew raa ni see uru kiloto te hare naa, ilaatou see fiffai maa laatou e kerekere i te vasi naa Loo laatou. Laatou e mattaku maa laatou ma ki kerekere aa laatou kuseelavaa te kkai te kaikai te Pasova. ²⁹ Teenaa ki masike Pilate no hanatu kilaatou i haho no vasiri ake kilaatou, “Se aa te tama nei e hakasara?”

³⁰ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Ki mee te tama nei ni see hai vana ni hakasara raa, a ia ni see taakina mai are maatou kiaa koe.”

³¹ Pilate ki mee ake, “Teenaa kootou ku too te tama naa no hakatonutonu soko kootou ki naa loo kootou.”

Teenaa ki mee ake hoki laatou, “Maatou see tau te taa te tama ki mate.”

³² (Naa vana nei e hanotonu ma te taratara Jesus ni mee i te ara tana mate.)^{*}

³³ Pilate ni ahe ki tana hare raa no kannaatia ake Jesus no vasiri ake, “Koe maaoni ko te Tuku naa Jew?”

³⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Teenei se maanatu koi aa ma ki vasiri mai koe i te mee nei? E haitama ni taratara atu kiaa koe iaa nau?”

^{*} 18.32 Jn 3.14; 12.32

³⁵ Pilate ki mee ake, “Koe e vasiri mai raa ko nau se Jew? Koe e taakina mai are naa tama kootou raa ma naa maatua hakamaatua kootou. Se aa koe ni hakasara?”

³⁶ Jesus ki mee ake, “Taku nohorana raa see takoto i te maarama nei. Ki mee taku nohorana raa e takoto i te maarama nei raa, kootou ni hetaa ma naa tama e tautari iaa nau, ki see lavaa nau te tauhia naa hakamau naa Jew. Seai, taku nohorana raa see tuu i te kina nei.”

³⁷ Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Koe se Tuku maaoni?”

Jesus ki mee ake, “Koe naa e vana maa nau se Tuku. Nau ni haanauria ki hakasura mai nau ki te maarama nei no tarataraina naa taratara maaoni TeAtua. Naatama e fiffai ki tautari laatou ki naa taratara maaoni raa ma ki hakannoo ki aku taratara.”

³⁸ Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Teenaa se aa e tarataraina a koe ma ko te hakamaaoni?”

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Teenaa ki ahe Pilate ki haho no mee ake ki naa tama, “Nau see haisara e kite i te tama nei. ³⁹ Tevana iaa nau e iloa maa maatou maraa e ffana te karapusi tokotasi i te kau saaita kootou e mee te Pasova kootou. Kootou fiffai ki hanaa te Tuku kootou naa Jew nei?”

⁴⁰ Naa tama raa ni ffuri atu no tanitani varo, “Seai! Koe see hanaa mai te tama naa. Maatou fiffai ki hanaa mai Barabas!” (Barabas setama e taatama.)

19

¹ Teenaa kimasike Pilate no kaavea Jesus ki ana soldia raa kisarua. ² Naa soldia raa ni penapena te hau naa tuku ki naa laakau tuitui raa no hakaoria laatou i te pisouru Jesus. Ki otiraa, hakkahuria iloo laatou ki te kkahu e pura ma ko naa kkahu naa tuku te maarama nei. ³ Teenaa ki taussua atu laatou peelaa, “A koe, te Tuku naa Jew, koe ki taka rooroa.” Laatou ni ffuri hoki no paakia laatou naa maaisu Jesus.

⁴ Pilate ni ahe atu hoki no vanaake ki laatou, “Tama nei ku hakahehe atu nau ki kootou. Nau see haisara e kite i te tama nei.” ⁵ Teenaa ki hakasura iho Jesus ma tana hau tuitui, aa e kkahu ki te kkahu naa tuku. Pilate ki mee ake, “Kootou mmata. Te nei kootou tama!”

⁶ Saaita naa maatua hakamaatua raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa nikkite i Jesus raa, laatou ni tanitani varo atu ki Pilate, “Tuukia tama naa ki te kros! Tuukia tama naa ki te kros!”

Teenaa ki mee ake Pilate, “Kootou oomai soko kootou no tuukia te tama nei i te kros. Nau seai taku sara e kite iaa ia.”

⁷ Te kuturana i te kina naa ni hakahehe atu, “Maatou e mee naa Loo maatou e hakatuu maa te tama peenaa ki taia ki mate, iaa ia e mee maa ia se Tama TeAtua.”

⁸ Pilate ni matakua i naa taratara naa tama nei e mee ake. ⁹ Teenaa ki ahe hoki a ia no vasiri ake ki Jesus, “Koe setama e au ihea?” Tevana iaa Jesus ni see hakahehe ake tana taratara. A ia ni tuu seemuu koi.

¹⁰ Pilate ki mee ake, “Koe see lavaa te taratara mai kiaa nau? Maanatu hakaraaoi. Too ora e takoto i aku rima. Ki mee nau e ttpa ma koe ki hanaa, koe e lavaa te hanaa nau. Ki mee nau e ttpa ma koe ki haia ki mate, koe e lavaa te haia ki mate.”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Koe e haimahi i teenaa ni mahi ni kauatu TeAtua. Te tama ni heunatia a ia naa tama nei ki oo ake no tauhia nau no kaavea mai kiaa koe raa e takoto tana hui sara. Tana sara raa e ttoe are i too sara e mee nei.”

¹² Saaita Pilate nilono naataratara Jesus e kauake nei raa, a ia nissee se ara ma ki hanaa Jesus. Tevanaiaa naa Jew raa nittuu ka tanitani varo kiaaia, “Ki mee te tama naa e tiiake koe ki hano, maatou ku illoa maa koe seai se ssoa maaoni te Tuku i Rome! Te tama e ttapa ma ia hoki se tuku raa, a ia naa ku mee maa ia e hakahiti te Tuku maaoni i Rome.”

¹³ Saaita Pilate nilono naataratara nei, aia nihaka ttaki atu Jesus no hakatuuria ite mataahare ihaho. Aiaiaa ku hano no noho ite kina e hakatonutonu e ttapa ma ko ‘Matappaa Hatu’. (Te kina naa e ttapa ma ko ‘Gabata’ ite taratara naa tama te henua naa.) ¹⁴ Saaita naa raa ku tae ki telaaraatea*. Teenaa ko te aso imua te Pasova. Pilate ki mee ake ki laatou, “Teenei te tuku kootou!”

¹⁵ Teenaa ki ffuri atu naa tama naa no tanitani varo atu, “Taia tama naa! Taia tama naa! Tuukia tama naa ki te kros.”

Teenaa ki vasiri ake Pilate kilaatou, “Kootou e fiffai maa te tuku kootou nei ki tuukia ki te kros?”

Naa maatua hakamaatua raa ki mee ake, “Maatou tuku raa e noho i Rome. Maatou see hai tuku hoki.”

¹⁶ Teenaa ki masike atu Pilate no hookii ake Jesus kilaatou ki tuukia ki te kros.

Jesus e tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Teenaa ki hakattaki naa tama naa Jesus ki haho. ¹⁷ Aia niamo tana kros naa no tae kite kina e ttapa ma ko “Te kina te Ivi te Pisouru.” (Naa Jew raa e ttapa te kina naa ma ko Golgota.) ¹⁸ Teenaa ki tuukia laatou Jesus kite kros ite kina naa. Takarua karapusi hoki ni tuukia laatou i naa vasi Jesus. ¹⁹ Pilate ni sissii tana taratara no hakammau i aruna te kros, “Jesus te tama i Nazareth, te Tuku naa Jew.” ²⁰ Turaa tama iloo ni kkite ite taratara e sissii nei, ite kina Jesus ni tuukia raa see mmao i Jerusalem. Te taratara naa e sissii ki te taratara haka Jew, te taratara haka Rome, aa te taratara haka Greece. ²¹ Teenaa ki mee ake naa maatua hakamaatua raa ki Pilate, “Koe see tukua a koe maa teenei se Tuku maatou naa Jew. Koe ki sissii peela, ‘Tama nei e mee maa ia ko te Tuku naa Jew.’ ”

²² Teenaa ki mee ake Pilate, “Takutaratara ni sissii naa ma ki takoto peenaa.”

²³ Saaita Jesus ku oti te tuukia laatou kite kros raa, naa soldia naa nitoa laatou naa hekau Jesus raa no vaevae ilaatou. Laatou ni vvae naa hekau naa kinaa tuuhana e haa, te soldia tana mee. Laatou nitoa hoki laatou te kkahu raa ma ki vvae ma laatou, tevanaiaa te kkahu raa e ttui koi ki te maro tokotasi. Te kkahu naa see hai tuina vaaroto. ²⁴ Teenaa ki taratara laatou peela, “Taatou ki see saaea taatou te kkahu nei. Taatou ki mee se taffao ma taatou kinaa tamaa hatu ki mmata ma ko ai te tama i taatou ma ki toa a ia te kkahu nei.” Naa vana nei e ssura ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa☆:

“Laatou ni vaevae aku hekau ka mee naa taffao laatou ki mmata laatou ma ko ai te tama i laatou ma ki too taku kkahu.”
Teenei ko te tiputipu e hakasuratia naa soldia.

²⁵ Te tinna Jesus raa ma tana taina, Mary te aavana Clopas, aa ko Mary Magdalene nittuu ake i te kina te kros e tautau ai Jesus. ²⁶ Jesus ni ttoka atu no kite itana tinna naa etuu ake ma te disaipol ellee ai tana manava. Teenaa ki mee ake ia ki tana tinna, “Teenaa too tama.”

²⁷ Ki oti raa ku mee ake hoki ki tana disaipol, “Teenaa too tinna.” Teenaa ki masike ai te disaipol naa no toa a ia te tinna Jesus raa no nnoho laaua.

* **19.14** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ☆ **19.24** Ps 22.18

*Te mate Jesus**(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)*

²⁸ Jesus ni iloa maa teenei ana heuna nei ku oti. Teenaa kipesi tana taratara ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu, “Nau hiiunu.”✧

²⁹ Teelaa sekamete wain emmara etakoto ite kina naa soldia raa e ttuu. Naa soldia naa ni mmini te tapaa maro ki te mata te laakau hisop raa no ttoko te tapaa maro naa kiloto te wain naa. Teenaa usu atu iloo laatou te tapaa maro naa ki naa maaisu Jesus. ³⁰ Jesus ni unu te wain emmara raa, mee iloo tana taratara peelaa, “Teelaa ku oti!”

Teenaa ki hakamaruu tana pisouru no mate.

Te vasi kaumanava Jesus e urumakkina ki te ttao

³¹ Teenei kote aso naa Jew raa etukutuku hakaoti naa mee laatou ma te kaikai te Pasova. Laatou see fiffai maa naa haitino naa tama ni tuukia i naa kros raa etauttau ite aso te Sabat. Teenaa kioo naa hakamau naa Jew raa ki Pilate no mee ake ki taratara ake ia ki ana soldia raa kioo no hatia naa vae naa tama naa, aa ku hanaa mai naa haitino laatou kilaro. Laatou e mee ite naa kote aso rima, aa laatou see fiffai maa naa haitino naa tama naa etauttau peenaa ite aso te Sabat, ite aa, te Sabat e au nei se aso elasi. ³² Teenaa kioo naa soldia raa no ffati naa vae te tama mua. Ki oti raa laatou ku ffati hoki naa vae tana soa e tautau ma Jesus. ³³ Saaita laatou nittae atu ki Jesus raa, laatou nikkite maa Jesus kuna mate are. Teenaa ki see hatia ai laatou ana vae. ³⁴ Te soldia tokotasi ni urumakkina aia te kaumanava Jesus ki tana tao. Teenaa killohi mai te vai ma te ttou ite saaita naa lokoi. ³⁵ (Te tama nikkite ite vana nei e taratara atu ki illoa kootou i ana vana nikkite. Aia e taratara kite taratara maaoni, i aa ia e hiihai maa kootou ki illoa maa naa taratara nei ni taratara maaoni.) ³⁶ Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa, “See hai ivi tana haitino ni ffati.”✧ ³⁷ Telaa taratara e mee peelaa, “Te henua ma ki ttuu no ttoka kiaa Ia, te Tama laatou ni urumaki.”✧

*Jesus ku tanumia**(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)*

³⁸ Teelaa setama ite matakaaina Arimatia, tana inoa ko Joseph. Aia setama maraa e tautarimmuni i Jesus, i aa ia e maku maa ia ma ki ilotia naa hakamau naa Jew. Aia ni hano nokainnoo ki Pilate kikauake te haitino Jesus kitoa aia no tanumia hakaraaoi. Pilate ni vanaake maa e taukareka koi, teenaa ki hano Joseph no too te haitino Jesus.

³⁹ Nikodimus, te tama ni hano tanapoo tokotasi no mmata i Jesus raa, nioo laaua ma Joseph no too te haitino Jesus. Aia nitoo telopo meemannoni, enoto naa kilo ematatoru, ka oo maa laaua. Teenaa ko naa ‘spice’, naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘aloe’.✧ ⁴⁰ Takarua naa ni miinia laaua te haitino Jesus ki te maro makkini. Naa kaakaa mannoni naa ni mmini hakapaa ma te haitino Jesus, ite naa seara naa Jew maraa e mee ki naa tama laatou emmate. ⁴¹ Teelaa severena e tuu taupiri kite kina Jesus ni tuukia kite kros. Iloto te verena naa etakoto tana taaruma hatu hoou. Te taaruma naa seki haitama emmate ni moe iloto. ⁴² Te haitino Jesus ni ponotia laaua kiloto te taruma naa. Laaua e mee ite taaruma naa e taupirikoi kite kina Jesus ni tuukia kite kros, aa te Sabat raa hoki ku taupiri.

✧ 19.28 Ps 69.21; 22.15 ✧ 19.36 Ex 12.46; Num 9.12; Ps 34.20 ✧ 19.37 Zech 12.10; Rev 1.7
✧ 19.39 Jn 3.1-2

20

Te taaruma hua

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ Tahaata poo te Hakamarollooraa, Mary Magdalene ni hano kite kavaaraa no kite maa te hatu tetaarumaraa kuoti te hakatiperia kite vasi. ² Teenaa kitere ia ki Simon Peter ma telaa disaipol, teenaa kotetama ellee ai temanava Jesus, no mee ake, “Te haitino Te Ariki raa kuoti teta naatama. Maatou see illoa ite kina tana haitino etukua laatou!”

³ Teenaa ki oo Simon Peter ma telaa disaipol kite kava. ⁴ Takarua naa niffuro, tevanaiaa telaa disaipol e makuu are i Peter. Teenaa koia raa nitae imua kite kava. ⁵ Tana saaita nitae kite kavaaraa, aia ni tuu koi ihaho no hakatui kiloto terua no kite naa maro koi nimmini te haitino Jesus raa emmoe iloto. ⁶ Simon Peter nitae ake imuri no urutonu lokoi kiloto terua. Aia ni kite hoki naa maro nimmini te haitino Jesus. ⁷ Te tapaa maro nimmini te pisouru Jesus raa ia ni haatua hakaraa oi iloo ka tukua hakavasi. Te tapaa maro naa see moe ma aaraa maro. ⁸ Teenaa hanatu iloo te disaipol teelaa nitae imua kite kavaaraa no uru atu kiloto terua. Aia ni hakatina lokoi itana saaita ni kite inaa maro naa. ⁹ (Takarua naa seki massaro iloo ite taratara te Laupepa Tapu e mee maa Jesus ma ki masike mai i te mate.) ¹⁰ Ki oti raa ahe iloo laaua ki hare.

Jesus e hakasura ki Mary Magdalene

(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Mary ni tuu katanitani ihaho tetaaruma. Teenaa hakatui iloo ia ka tani kiloto terua. ¹² Aia ni ttoka no kite iloo ite takarua ensol ennoho ite kina Jesus ni hakamoeria. Ttama e noho i pisouru, aa telaa tama e noho i vae. Laaua kato e uru kinaa hekau makkini. ¹³ Teenaa ki vasiri ake te takarua naa kiaa ia, “Te ffine nei, koe e tani i te aa?”

Mary ki mee ake, “Te haitino taku Ariki raa kuoti teta naatama. Nau see illoa i tana kina e tukua laatou.”

¹⁴ Ki oti raa hakatahuri iloo ia no kite i Jesus etuumai, tevanaiaa aia ni see mate maa teelaa ko Jesus.

¹⁵ Teenaa ki vasiri ake Jesus kiaa ia, “Koe e tani i te aa? Koe e ssee i ai?”

Te ffine raa ni ttau maa ia ko te tama e roorosi te kava. Teenaa ki mee ake ia peelaa, “Ki mee te tama naa ni toa a koe, koe ku hakaari mai ki hano nau no toomai tana haitino.”

¹⁶ Teenaa ki kannaa Jesus itana inoa, “Mary!” Te ffine naa ni huri atu no mate lokoi maa teelaa ko Jesus.

Teenaa ki mee ake ia haka Jew, “Raboni!” (e mee maa ‘ttama e ako tama’)

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koe see kapa mai kiaa nau. Nau seki ahe ki taku Tamana. Tere no hakaari ake akutaaina ia nau ku ahe kite Tama raa, teenaa kotaku Tamana aa laatou Tamana, taku Atua aa laatou Atua.”

¹⁸ Mary ni tere tonu no vanaake ki naa disaipol i aa ia ni kite i Te Ariki. Aia ni haka ake hoki naa taratara Te Ariki ni mee ake.

Jesus e hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Telaasuru te Hakamarollooraa, naa disaipol naa ni hakakkutu iloto te hare tokotasi ka puipui naa tootoka laatou, i laatou koi nnoho mattaku inaa hakamau naa Jew. Saaita naa lokoi Jesus kutuu iloto laatou. Jesus ki mee ake, “Kootou nnoho ma telaa oi.” ²⁰ Teenaa ki huri atu ana rima ma tana kaumanava kilaatou. Ana disaipol naa ni fiafia ite kkite ana laatou i Jesus. ²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou nnoho ma telaa oi.

Nau ni heunatia mai taku Tamana, peelaa hoki, kootou e heunatia a nau.”
²² Teenaa ki maanava atu tana soromatani kilaatou ka mee ake peelaa, “Too TeAitu Tapu. ²³ Ki mee kootou e ffana naa haisara naa tama, teenaa naa haisara naa tama naa hoki ma ki hanaa TeAtua. Aa ki mee kootou see ffana naa haisara laatou, TeAtua hoki ma ki see hanaa a la naa haisara laatou.”✧

Jesus ma Thomas

²⁴ Te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa ko Thomas (e ttapa ma ko te Maasana). A ia ni see noho ma naa disaipol raa i te saaita Jesus ni hakasura kilaatou. ²⁵ Naa disaipol raa ni hakaari ake maa laatou ni kkite i Jesus.

Tevana iaa Thomas ni mee ake peelaa kilaatou, “Ki mee nau ekite inaaponga naa hao iana rima kataaohi nau tana kaumanava niurumakkinaraa, teenaa nau ma ki iloa maa ia ni masike i te mate maaoni.”

²⁶ I te Hakamaroloo imuri raa, naa disaipol raa ni hakakkutu hoki i hare. Teenaa Thomas e noho ilaatou. Niaaina maa naa tootoka te hare laatou naa ni puipui hakkaatoa raa, Jesus ni hanake no tuu iloto laatou no mee ake, “Kootou nnoho ma telaoi.” ²⁷ Teenaa ki mee ake ia ki Thomas, “Tuku mai too mataarima i te kina nei, aa koe kuttoka ki aku rima; aa teenaa, haaroo mai toorima no paa itaku kaumanava. Koe ki see mamaanatu tam-maki. Koe ki iloa maa te nei ko nau!”

²⁸ Teenaa ki mee ake Thomas, “Koe ko taku Ariki ma taku Atua!”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Te nei koe ku iloa maa nau ku masike i te mate ia a koe ku kite ia nau? Naa tama ni see kkite ia nau aa laatou iaa e iloa koi maa nau kuoti te masike i te mate raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua.”

Te hakataakoto te laupepa John e sissii nei

³⁰ Jesus ni hakasura hoki aaraa mahi TeAtua e tammaki kakkite ana disaipol, tevana iaa see sissia iloto telaupepa nei. ³¹ Naa vana nei iaa ni sissia iloto telaupepa nei ki iloa kootou maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa kootou ma ki ora i kootou e iloa ina mahi tana inoa.

21

Jesus e hakasura ki te takahitu disaipol

¹ Kimuri raa, Jesus ni hakasura hoki ki ana disaipol raa i tai te Namu Galilee. A ia ni hakasura ake pe nei. ² Naa disaipol ni nnoho i te kina naa ko Simon Peter, Thomas (e ttapa ma ko te Maasana), Nathaniel (te tama te matakaaina Kana), takarua tama Sebedii, aa telaa takarua disaipol hoki.

³ Simon Peter ni mee ake kilaatou, “Nau ku hano no puipui.”✧

Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Taato ki oo hakapaa.” Naa tama raa ni masike no kkake i te poti raa no aro no puipui. Tevana iaa laatou ni sei iloo se ika ni lavaa i te poo naa hakkaatoa.

⁴ I te tahaata raa, Jesus ni tuu ake i uta laatou. Sei iloo se tama i naa tama naa ni mate i Jesus. ⁵ Teenaa ki kannaa Jesus kilaatou, “Aku soa. Kootou e hai ika ni puipui?”

Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Sei iloo”

⁶ A ia ki mee ake, “Pesi te kupena kootou naa i te vasi hakamaatau te poti, ki lavaa ni ika maa kootou.” Teenaa ki pesi laatou kupena naa no hainattaa laatou te ffuti ake ki aruna, i te kupena raa ku pii te ika.”✧

⁷ Te disaipol e llee ai te manava Jesus raa ki mee ake ki Peter, “Teenaa ko TeAriki!” Saaita Peter nilono maa teelaa ko TeAriki raa, a ia ni hakao tana kahu (i tana kahu naa ni ffana) no sepū kilottai no kahu ki uta. ⁸ Aaraa disaipol raa ia ni aro ake te poti laatou raa ki uta no ffuti ake laatou kupena e pii te ika. Te kina laatou ni tautau raa see mmao ki uta, e noto naa sekumi e rima. ⁹ Saaita laatou nittae ki uta raa, laatou nikkite naa ika ma naa haraoa e mmoe i aruna te taeahi e mallaa. ¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Toomai ni ika i naa ika kootou ni ppui.”

¹¹ Simon Peter ni hano no kake ki te poti raa no ffuti ake te kupena raa ki uta. Te kupena naa e pii i naa ika e llaasi. Laatou ni lavaa naa ika laatou elau maa te mataarima, ma naa ika e toru. Niaaina maa te kupena naa ni pii raa, te kupena naa ni see lavaa te masae. ¹² Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou oomai no kkai.” Naa tama naa ni mattaku te vasiri ake maa ia ko ai, ilaatou e illoa maa ia ko TeAriki. ¹³ Teenaa ki hanake Jesus no too te haraoa ma naa pukunohi naa ika raa no kauake kilaatou.

¹⁴ Teenei ko te ttoru naa saaita Jesus ni hakasura ki ana disaipol imuri tana masike mai ana i te mate.

Jesus ma Peter

¹⁵ Saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ki vasiri ake ki Simon Peter, “Simon, te tama John, too laaoi i aa nau nei e ttoe are i te laaoi naa tama nei iaa nau?”

Peter ki hakahe ake, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sipsip.” ¹⁶ Jesus ki ttao atu no vasiri hoki, “Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?”

Peter ki hakahe ake hoki, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sipsip.”

¹⁷ Jesus ki ttao atu tana toru, “Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?”

Peter ni sopo tana manava i teenei ko te ttoru naa saaita Jesus e vasiri kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe e iloa i te kau vana hakkaatoa. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Roorosi i aku sipsip. ¹⁸ Nau e taratara atu maaoni. Too saaita ni tipu ake raa, koe ni tara too maro sokkoe ka sasare ki oo kina e hiihai. Tevana iaa too saaita ku matua raa, telaa tama ma ki hakatara atu too maro ka hakattaki koe ki oo kina see hiihai maa koe e hano.” ¹⁹ Jesus e taratara peenei ki hakaari maa te tiputipu te mate Peter raa ma ki huri ake naa mahi TeAtua. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tautari mai kiaa nau.”

Jesus ma telaa disaipol

²⁰ Peter ni hakatahuri no kite i te tama e llee ai te manava Jesus raa e sare ake vaamuri laaua. Teenaa ko te disaipol ni hakapare ki Jesus i te poo laatou nikkai no vasiri ake ma ko ai te tama ilaatou ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew. ²¹ Saaita Peter ni kite i te tama naa raa, vasiri ake iloo ia ki Jesus, “TeAriki, ai ttama nei?”

²² Jesus ki mee ake, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe? Koe ki tautari mai kiaa nau.”

²³ Teenaa ki tere te taratara raa vaaroto naa tama e tautari i Jesus ma te disaipol nei ma ki see mate. Tevana iaa Jesus ni see vana maa ttama nei ma ki see mate. Aia ni taratara peelaa, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe?”

²⁴ Teenaa ko te disaipol e taratara atu naa taratara nei, te tama hoki ni sissii naa taratara nei i te laupepa nei. Taatou e illoa maa ana taratara nei ni taratara maaoni.

Naa taratara hakaoti

²⁵ Jesus nimee telopo vana itana sao ni noho i te maarama nei. Kimee ana vana hakkaatoa nimeeraa e hakatuuria kiloto naa laupeparaa, nau emaanatu maa te maarama nei ma kisseessao i telopo laupepa ma ki takkoto ai naa taratara naa.

ACTS NAA HEHEUNA NAA APOSOL TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa Heheuna naa Aposol kotessa telaupewa ni sissia mai i *Luke*. Tetahito taratara itelaupewa nei etaratara ite ara naa tama ni tautari ki Jesus imua, teelaa ni usuhia Te Aitu Tapu, ni hakaeta te Lono Taukareka iaa Ia “*iloto Jerusalem, aa vaaroto naa matakaaina i Judea, Samaria, aa i naa kina hakkaatoa ite maarama nei*”. (1.8) Telaupewa nei etaratara ite kaamata iho telotura ite kanohenua naa Jew, no hakataka no illoa naa tama hakkaatoa ite maarama nei. Ttama ni sissii telaupewa nei e mee ma ki hakailoa ake ki naa tama teelaa ma kippau naa taratara nei, teenaa maa naa tama elotu i Te Atua raa seai maa ni tama e mee ma ki hakahitia laatou naa hakamau i Rome, seai. Aia etaratara maa telotu naa Jew raa, teenei e ttino i naa hakattina te henua i Christ.

Naa Heheuna naa Aposol e lavaa te vaaea ki takkoto ki naa tahito taratara e toru, teelaa e taratara i te ara te Lono Taukareka i Jesus raa ni tarataraina aa i te hakamasike ana telotu Te Atua: (1) Te kaamata iho telotura iloto Jerusalem imuri te ahe ana Jesus ki telani; (2) Telotura e ttoha ki naa kina hakkaatoa iloto Palestine; (3) Telotura ku ttoha hoki ki naa matakaaina tammaki no tae ki Rome.

Te taratara elasi etataraina mai i *Naa Heheuna naa Aposol* raa, teenaa ko naa heheuna naa mahi Te Aitu Tapu raa inaatama elotu i Te Atua. Naatama naa nitauria naa mahi Te Aitu Tapu raa ite aso te Pentekos, teenaa te kanohenua Te Atua ma naatama hakamaatua laatou naa nitauria naa mahi Te Aitu Tapu raa inaa vana teelaa etataraina iloto telaupewa nei. Naa akonaki mua i Christ raa etataraina mai iloto naa akonaki iloto telaupewa nei, aa naa vana nissura teelaa e sissia iloto *Naa Heheuna naa Aposol* e huri ake i te haimahi naa taratara nei iloto naa ora naa tama e illoa i Christ aa i naa meeme hakapaa naa tama telotu.

Naa takkoto naa taratara iloto telaupewa nei

Naa aposol ku tanatana ki oo no hakaeta te Lono Taukareka 1.1–26

a. Te taratara hakamaatua hakaoti Jesus ni purepure ake ki ana aposol 1.1–14

b. Ttama e tukua ki suia Judas 1.15–26

Te Lono Taukareka etataraina iloto Jerusalem 2.1–8.3

Te Lono Taukareka etataraina vaaroto Judea ma Samaria 8.4–12.25

Naa heuna Paul 13.1–28.31

a. Te horau mua ana Paul no mee naa heuna Te Atua 13.1–14.28

b. Naa aposol raa e kkutu no taratara i Jerusalem 15.1–35

c. Te ssoa te horau Paul no mee naa heuna Te Atua 15.36–18.22

d. Te ttoru naa horau Paul 18.23–21.16

e. Paul e karapusi i Jerusalem, Sisaria, aa i Rome 21.17–28.31

Jesus ku ahe ki telani.

¹ Kiaa koe Tiofilus.✱

I taku pepa mua ni sissii raa, nau ni taratara i naa akonaki aa ma naa vana hakkaatoa Jesus nimee itana saaita nikaamata iana heuna ² no tae kitana saaita ni toa kitelani. Itana saaita sekitoa are kitelani raa, a Ia nikauake hakaoti ana taratara iloto naa mahi Te Aitu Tapu ki naa taanata teelaa ni tukua a Ia ki heheuna ma ni aposol aana. ³ Ni aso iloo e matahaa,

✱ 1.1 Lk 1.1–4

imuri tana mate ana, a Ia ni hakasurasura peenaa ki ana aposol, ka mee te kau vana no illoa naatama naa maa Ia e ora maaoni. Naatama naa nikkite i aa Ia, teenaa a Ia kitaratara ake i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. ⁴ Ite saaita tokotasi laatou ninnoho kakkai hakapaa raa, a Ia nitaratara hakamaatua ake kilaatou: “Kootou nnoho ka ttari i Jerusalem. Kootou ttari kikauatu naa mahi TeAtua ni purepure atu ki kootou imua, teenaa ko taku mee nitaratara atu ki kootou.”[☆] ⁵ John ni hakaukau tapu te kanohenua ki te vai, aa i naa aso koi imuri nei, kootou ma ki hakaukauria ki TeAitu Tapu.”[☆]

⁶ Te saaita Jesus ma ana aposol naa nikkutu hakapaa, naa tama naa ki vasiri ake, “TeAriki. Ite saaita nei raa koe ma ki hakanoho se tuku hoou ki roorosi i maatou te kanohenua Israel?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Tamana soko Ia e tuku te ssao naa vana hakkaatoa ki ssura, aa teenaa seai ni mee kootou ki illoa maa naa vana naa ma ki ssura i te ssao hea. ⁸ Tevana iaa te saaita TeAitu Tapu raa ma ki hano iho no tau i kootou raa, kootou makittaka ma naa mahi TeAtua. Teenaa kootou ma ki hakea kite henua iaa nau iloto Jerusalem, vaaroto naa matakaaina i Judea ma Samaria, aa inaa kina hakkaatoa iloto te maarama nei.”[☆]

⁹ Kimuri koi anataratara nei raa, naatama nittuu i te kina naa nittoka i ana saaua kite lani no uuhia iloo te uruaoa, teenaa seekkite iloo laatou iaa Ia.”[☆]

¹⁰ Te saaita naa tama naa ni ttoka i naa hano Jesus ki te lani raa, te takarua taanata e uru ki naa kahu e makkini ni hakateki lokoi no ttuu ake i te vasi laatou. ¹¹ Te takarua naa ki mee ake, “Naa tama i Galilee, kootou ettuu ai kattoka kite lani? Jesus, tetama nitoa TeAtua i kootou kite lani raa ma ki ahemai hoki. Itana saaita ma ki ahemai raa, kootou hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa kkite kootou i ana hano ki te lani.”

Matthias e tukua ki suia Judas

(Mt 27.3-10)

¹² Kioti raa massike iloo naa aposol naa i te Mouna naa Oliv no ahe ki Jerusalem, see mmao i te kina naa. ¹³ Naatama naa nittae atu ki Jerusalem no oo iloo nokkake kite tamaa hare laatou ennoho ai. Naatama naa ko Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartolomiu, Matthew, James te tama Alpius, Simon te tama see hiihai maa te kaaman Rome ki roorosi i Israel, aa ko Judas te tama James.”[☆] ¹⁴ Naatama naa maraa e kkutu hakapaa i te kau saaita no mee naa taku laatou ki TeAtua, aa naa haahine raa ma Mary, te tinna Jesus, aa ma naa taaina Jesus raa maraa e hakauru atu kilaatou.

¹⁵ Nillaka ana aso raa, naatama elotu i TeAtua raa nikkutu no lotu. Te kooina hakkaatoa nikkuturua etae telau maa tetino rua naatama. Teenaa Peter ni masike no tuu ka taratara. ¹⁶ “Aku taaina nei, naa taratara TeAitu Tapu raa nikaumai David imua, teenaa maa naa roorosi te Hare Tapu TeAtua raa ma ki taakina ake Judas no tauhia Jesus. Te nei te ssao naa taratara te Laupepa Tapu naa nittino maaoni. ¹⁷ Judas se tama ni hai i te kaavena taatou, i aa ia ni tukua ki heheuna hakapaa ma taatou.”

¹⁸ Judas nitoo ana mane itana vana hakallika ni mee naa, teenaa taavi iloo tana kerekere. Teenaa ko tana kina ni leiho no mate; tana manava ni mahaa no ppuu mai ana vaavaa kitaha.”[☆] ¹⁹ Naatama hakkaatoa i Jerusalem raa nillono tevana ni mee naa, teenaa kitaapaa laatou te kerekere naa ki Akeldama, tetaratara laatou e mee maa ‘te Kerekere te Ttoo.’

☆ 1.4 Lk 24.49 ☆ 1.5 Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33 ☆ 1.8 Mt 28.19; Mk 16.15; Lk 24.47-48
☆ 1.9 Mk 16.19; Lk 24.50-51 ☆ 1.13 Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16 ☆ 1.18 Mt 27.3-8

20 “Naa taratara nei e takkoto iloto te laupepa naa Ahu David:☆

‘Tana hare raa ki tuu hua,
see hai tama ki noho iloto te hare naa.’
Te laupepa naa e sissii hoki peelaa:

‘Tiiake telaa tama ki suia te ssao te tama naa.’

21-22 “Teenaa taatou ki tini setama ki hakapaa mai ki taatou no hakaeta i te masike TeAriki Jesus i te mate. Te tama naa ki mee maa setama ni taka ma taatou kaamata mai i te saaita John ni hakaaukau tapu Jesus raa no tae ki te saaita TeAtua nitoa a Ia Jesus i taatou.”☆

23 Teenaa tini iloo naa tama naa tetakarua taanata. Te tama tokotasi ko Joseph, ttama etaapaa hoki ma ko Barsabas. Telaa inoa aana hoki ko Justus, aa telaa tama iaa ko Matthias. 24 Teenaa ki taku naa tama naa, “TeAriki, koe e iloa i naa mannatu naa tama hakkaatoa, teenaa hakaari mai too tama e hiihai i te takarua nei 25 ki heheuna iaa koe ma se aposol ki suia Judas, te tama ni hano kite kina etau ma ia.” 26 Ki otiraa mee iloo naa tama raa laatou taffao ki naa tamaa hatu ki hiri se tama i te takarua naa, teenaa te tama ni tukua laatou ki heheuna ma laatou raa ko Matthias.

2

Te au ana TeAitu Tapu

1 I te aso te Pentekos raa, naa tama hakkaatoa e lotu i Jesus raa ni kkutu hakapaa i te kina tokotasi.☆ 2 Te saaita naa lokoira, te mee raa kummuake itelani pee ko naallau tematani elasi, no tae ake kiloto te hare naa tama naa e nnoho. 3 Teenaa kkite iloo naa tama naa i naa mee e mee ma ni ahi e ttoha vaaroto te hare raa no paa i naa tama katoo laatou iloto te hare. 4 Naa tama hakkaatoa iloto te hare naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou tetaratara kinaataratara ekkee, i naa usuhia laatou TeAitu.

5 Teelaa ni Jew raa e nnoho i Jerusalem, aa naa tama naa ni tama elotu e ooake i naa henua hakkaatoa i te maarama nei. 6 Te saaita naa tama naa ni llono i te mmuura, laatou ni kkutu atu nollee iloo naa mouri laa-tou ilaatou ellono inaataratara naa tama elotu naa kinaataratara naa henua laatou. 7 Naa tama naa ni oho iloo ka taratara peelaa, “Naa tama etaratara nei ni tama hakkaatoa i Galilee! 8 Teenei se vana peehea maa taatou nei hakkaatoa ellono inaataratara naa tama nei kinaataratara naa tino henua taatou? 9 Taatou ni tama i Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadosia, Pontus aa ko Asia, 10 aa taatou hoki ni tama i Frigia, Pamfilia, Egypt, aa ma naa matakaaina i Libya e tauppiri ki Sairin. Aaraa tama taatou nei ni oomai i Rome, 11 naa Jew hakapaa ma naa tama teelaa elotu telotu naa Jew. Aaraa tama hoki taatou ni tama i Crete ma Arabia. Iaa taatou hakkaatoa ellono i naa taratara naa tama nei kinaa tino taratara naa henua taatou i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee!” 12 Naa tama naa hakkaatoa nillee naa mouri laatou ka vasirisiri ki laatou, “Teenei ni vana peehea?”

13 Aaraa tama iaa nitaratara taussua peelaa, “Naa tama naa ni unu ka vvare!”

Peter e hakaeta te Lono Taukareka

14 Peter ni masike notuu ma tetaka sinahuru maa te tama tokotasi i naa aposol raa no kaamata tetaratara kite kuturana raa vaaruna iloo, “Kootou naa Jew ma naa tama hakkaatoa teenei e nnoho i Jerusalem, kootou hakannoo mai ki taratara atu nau ki illoa kootou i te mee nei. 15 E aa? Kootou e mannatu maa naa tama nei e unu ka vvare? Seai, naa tama nei

☆ 1.20 Ps 69.25; 109.8 ☆ 1.21-22 Mt 3.16; Mk 1.9; 16.19; Lk 3.21; 24.51 ☆ 2.1 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11

see unu; teenei ko te ssivo koi i te tapataiao. ¹⁶ Te mee kootou e kkite nei raa, teenei ko naa mee ni tarataraina mai Joel, te pure TeAtua imua:

¹⁷ ‘TeAtua e taratara peelaa: Teenei taku vana ma ki mee i naa aso hakaoti: Nau ma ki hookii taku Aitu Tapu raa ki takoto i naa tama hakkaatoa.

Naa tama taanata ma naa tama haahine kootou raa ma ki hakahea aku taratara;

naa tama taane kootou raa ma ki hakakiitea TeAtua i ana vana, aa naa taanata mattua kootou raa ma ki mmiti i naa vana TeAtua.

¹⁸ Inaatama hoki e heheuna iaa nau, naa taanata hakapaa ma naa haahine raa,

nau ma ki hookii ake hoki taku Aitu Tapu raa i naa aso naa, teenaa laatou ma ki hakahea aku taratara.

¹⁹ Nau ma ki hakassura aku mahi i te lani i aruna, aa naa vana e hakasoro mmata i te kerekere i laro nei. Te ttoo, te ahi, aa te kohu e lasi ma ki ssura;

²⁰ te laa raa ma ki poouri,

aa te marama ma ki huri no mmea ma se ttoo.

Naa vana nei ma ki ssura imua te aso e lasi TeAriki ma ki au.

²¹ Teenaa, naa tama essee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria.’[☆]

²² “Kootou naa tama i Israel, kootou hakannoo mai ki naa taratara nei! Jesus te tama i Nazareth raa se tama ni taka ma naa mahi TeAtua. Kootou nikkite i naa heheuna naa mahi TeAtua iaa Ia i ana mirakol ni hakassura. Kootou soko kootou e illoa, i naa vana naa ni ssura iloto kootou. ²³ Iloto te hakataakoto TeAtua raa, TeAtua kunaa iloa are maa Jesus ma ki oti ku hookina atu ki kootou, teenaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama e hakallika raa ki tuukia ki te kros.’[☆] ²⁴ Araa nei TeAtua ni hakamasikeria a Ia Jesus i te mate, i te aa te mate see hai mahi ki tauhia te Tama naa.’[☆]

²⁵ Teenei naa taratara David ni mee i te tama naa:

‘Nau ni kite i TeAriki e tuu mai imua aaku i naa saaita hakkaatoa; a nau ma ki see lavaa te mataku, i aa Ia e noho taupiri mai kiaa nau.

²⁶ Nau e taka ka hiahia,

aa nau e taratara hakahiahia peenaa,

Niaaina maa nau se tama ma ki oti ku mate raa,

nau ma ki noho no taaohi manava iaa Ia,

²⁷ i te aa i aa nau ma ki see tiiake koe ka noho i te kina te mate;

Koe see hiihai maa te tama e heheuna hakaraaoi iloo iaa koe nei ki moe no para tana haitino iloto te kava.

²⁸ Koe ku oti te hakaari mai kiaa nau i naa ara ki too te ora e ora hakaoti.

Aa nau ma ki hiahia i aa koe e noho ma nau.’[☆]

²⁹ Aku taaina nei, nau ki taratara atu hakaraaoi iloo ki kootou i te tipuna taatou imua, te Tuku David. Aia ni mate no tanumia iloo, aa no tae mai ki te aso nei raa tana taaruma naa koi takoto i te kina nei ma taatou. ³⁰ David se purepure TeAtua. Aia ni iloa i naa taratara hakamaatua TeAtua ni purepure ake kiaa ia: TeAtua ni purepure ake maa Ia ma ki hakanoho se tama i te manava David raa no tuku, ki mee pee ko ia.’[☆] ³¹ David ni kite i naa vana TeAtua ma ki mee imuri, teenaa ki mee ai a ia tana taratara i te saaita te Mesaea raa ma ki hakamasikeria i te mate. Aia ni taratara peelaa,

‘A Ia ni see tiiake ka moe i te kina te mate;

tana haitino ni see moe no purau iloto te kava.’

³² Teenei ko Jesus nei ni hakamasikeria TeAtua i te mate, aa maatou nei hakkaatoa ni kkite iaa Ia. ³³ A Ia ni hakamasikeria no hakanohoria i te vasi

☆ **2.21** Joel 2.28-32 (LXX) ☆ **2.23** Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18 ☆ **2.24** Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lk 24.5 ☆ **2.28** Ps 16.8-11 (LXX) ☆ **2.30** Ps 132.11; 2 Sam 7.12-13

hakamaatau TeAtua, tana Tamana, aa TeAitu Tapu raa ni kauake TeAtua kiaa Ia, iteenaa nipurepure TeAtua kiaa Ia imua. Te mee kootou ekkite aa ellono ite asonei raa, teenei ko naa mahi TeAtua e uii mai ki maatou.

³⁴ Iteelaa seai ko David raa nihano kitelani; teelaa ko ia are raa ni mee tana taratara peela,

‘TeAtua ni vanaake ki taku Ariki:

Noho mai i taku vasi hakamaatau

³⁵ ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haaeo raa i laro oo tapu vae,

ki mee ma se aruna ki hakapiripiri oo vae.’[☆]

³⁶ “Te kanohenua katoa Israel raa ki illoa hakaraaoi iloo maa Jesus, te tama ni tuukia kootou ki te kros nei, ko te tama ni hakanohoria TeAtua ma ko TeAriki aa ma ko te Mesaea!”

³⁷ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa manava laatou ni hakallika hakaoti. Teenaa ffuri iloo naa tama naa no mee ake ki Peter ma aaraa aposol, “Naa taaina maatou nei, maatou ki mee peehea?”

³⁸ Teenaa ki mee ake Peter kilaatou, “Kootou ffuri no tiiake naa haisara kootou naa aa kootou kutoo te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ, ki uia naa haisara kootou; teenaa TeAtua ma ki kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. ³⁹ Ite purepure TeAtua raa ni tuku ki kootou maa naa tamalliki kootou, aa ki naa tama hakkaatoa ennoho i naa kina emmao, teenaa ko naa tama TeAtua e kannaa ki oo ake kiaa Ia.”

⁴⁰ Peter ni kauake naa taratara hakamaatua nei ki naa tama naa, aa aia ni kauake hoki aaraa taratara ka mee ake peela, “Kootou hakasao soko kootou i naa haaeo ma ki pakkuu iho ki naa tama e hakallika ite ssao nei!” ⁴¹ Etammaki iloo naa tama ni hakanoo ki naa taratara Peter naa no too te hakaukau tapu. Te kooina katoa naa tama ni ffuri naa manava laatou nolotu ite aso naa enoto i naa simata e toru. Teenaa naa tama naa ni hakapaa atu ki naa tama te lotu raa no tammaki iloo laatou.

⁴² Naa tama naa nittaka peenaa ka hakanoo ki naa akonaki naa aposol ka lotulotu laatou hakapaa, aa e kaikkai hakapaa laatou i naa kaikai te lotu ka mee naa taku laatou hakapaa.

Naa vana naa tama te lotu raa ni mee

⁴³ Te lopo mahi TeAtua ma aaraa vana e hakasoro mmata ni hakassuratia naa aposol, teenaa te henua ni massaro iloo. ⁴⁴ Naa tama hakkaatoa elotunaa maraa ennoho hakapaa, no vaevvae naa hekau laatou raa kilaatou.[☆] ⁴⁵ Naa tama naa e kauake naa hekau ma naa kerekere laatou kiaaraa tama kitauia, aa ku vaevvae atu naa mananaa ki naa tama katoa ennoho seehaimae. ⁴⁶ Ite aso ma te aso, naa tama naa maraa ekkutu hakapaa nolotu ite Hare Tapu TeAtua, aa ekkai hakapaa ma te hiahia aa ma te manava laaoi i naa hare laatou. ⁴⁷ naa tama naa e hakanau peenaa i TeAtua ka fiafia te henua katoa ilaatou. Teenaa i naa aso hakkaatoa raa, naa tama e hakassaoria raa e hakapaaria atu TeAriki kite kaavena laatou elotunaa.

3

Te tama see lavaa te sasare e haia Peter no taukareka

¹ Te aso tokotasi, itetтору telaasururaa, Peter laaua ma John ni oo kite Hare Tapu, iteenaa kote ssao laatou maraa etaku. ² Ite tootoka ettapa ma kote Tootoka Taukareka raa, teelaa setanata see lavaa te sasare ennoho ake ite kina naa. Te tanata naa ni tipu ake iloo peenaa itana saaita ni haanau mai. I naa aso hakkaatoa raa tetama naa maraa esaaua ake aaraa tama no hakanohoria ite kina naa ki noho ttama naa

no kainnoo mane ki naa tama e ooake ki te Hare Tapu. ³ Te saaita te tanata naa ni kite i Peter ma John e uru kiloto te hare raa, aia ni huri no kainnoo atu ki kauake se mee maana. ⁴ Te takarua naa ni ttoka tonu atu kiaaia, teenaa kimeeake Peter, “Ttoka mai ki maaua.” ⁵ Teenaa ki ttoka atu iloo te tanata naa, ia iaia ettau maa ia kukauake tana mee te takarua naa. ⁶ Araa nei Peter kimeeake kiaaia, “Nau seailoo semane etaka ma nau, tevanaiaa nau kukauatu taku mee etaka ma nau nei. Iloto te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth, nau evanaatu ki masike koe no sasare!” ⁷ Teenaa suru atu iloo Peter no ppiki ki te rima hakamaatau te tanata naa no hakamasikeria ki aruna. Naa pukuvae ma naa tapuvae te tanata naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi. ⁸ Teenaa sopo iloo te tama naa notuu ki aruna ka sasare vaakina naa. Araa uru atu iloo ia kiloto te Hare Tapu raa ma te takarua naa, teenaa aia ni sopo sopo ka sare hakanau i Te Atua. ⁹ Naa tama ni ttuu i te kina naa ni kite i ana sare hakanau i Te Atua, ¹⁰ aa i te saaita laatou ni mmate maa teelaa ko te tanata maraa e noho ka kainnoo mee i te Tootoka Taukareka raa, laatou ni tteki no oho i aa ia ku taukareka.

Naa taratara Peter e hakaia iloto te Hare Tapu

¹¹ Te saaita te tama naa koituu kataaohi ki Peter laaua ma John, naa tama i te kina naa ni oho no ffuro atu ki laatou i te kina etapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon. ¹² I te saaita Peter ni kite i naa tama naa raa, aia ki meeake, “Aku taaina nei, ai kootou e oho ai i te mee kootou ekkite nei, aa kootou ettoka mai peenaa i te aa? Eaa? Kootou emannatu maa te tama nei ni lavaa te haia maaua no taukareka i maaua e haimahi, aa maa i maaua ni tama elotu maaoni? Seai!” ¹³ Te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob teenaa kote Atua naa tippuna hakkaatoa taatou imua, teelaa ni kauake ana mahi ki Jesus, te tama e heheuna ia ia. Tevanaiaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama hakamaatua raa ki taia, teenaa te saaita Pilate nimee maki hanaa ia te tama naa raa, kootou ni see fiffai. ¹⁴ Te tama naa setama etapu aa esosorina taukareka, tevanaiaa kootou ni see fiffai kiaa ia; kootou ni ffuri are no vanaake ki Pilate ki hanaa te tama etaa tama. ¹⁵ Kootou ni taia kootou Jesus, te tama e kauatu te ora maaoni. Tevanaiaa Te Atua ku oti te hakamasikeria a ia te Tama naa i te mate, aa maaua nei e ffai i naa tama ni kite naa mee naa. ¹⁶ Te tama ni see lavaa te sasare nei ni hakamasikeria i naa mahi te inoa Jesus. Te mee kootou ekkite no illoa nei raa, e sura i te tama nei e hakataakoto tonu i te inoa Jesus; te nei kootou kato ku kite i teelaa ko te hakataakoto te tama nei i Jesus raa ku taukareka ai ia.

¹⁷ “Aku taaina nei, nau e iloa maa kootou ma naa hakamau kootou naa nimee kootou vana naa ki Jesus i kootou ni see illoa. ¹⁸ Naa taratara Te Atua raa ni tarataraina mai ana pure raa imua iloo, teenaa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu; te nei naa taratara nei e haia a ia ki ttino i te ara nei.

¹⁹ “Tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku tautari ki Te Atua ki uiia naa haisara kootou. Kimee maa kootou emee peenaa, ²⁰ teenaa kootou maki haia Te Atua ki hakamalolloo hakaraaoi kootou, aa Jesus maki heunatia mai a ia. Jesus naa kotana Mesaea ku oti te hakanoho imua ma kootou. ²¹ Tevanaiaa Jesus maki nohoake i telani kattari ki hakatonusia naa mee kato ki hoou, emee pee ko i ana taratara ake imua iloo ki ana pure tapu. ²² I te aa i Moses ni taratara mai peenei, ‘Te Ariki Te Atua kootou raa maki heuna atu tana pure, emee pee ko nau ni heunatia mai a ia.

☆ 3.13 Ex 3.15 ☆ 3.14 Mt 27.15-23; Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jn 19.12-15

Ttama naa setama i te kanohenua kootou naa, aa kootou ki hakannoo ki ana vana hakkaatoa e mee atu ki kootou.✠

²³ Naatama see hakannoo ki naa taratara te pure naa ma ki kerekereia ki see hakapaa ki te kanohenua TeAtua.✠

²⁴ “Samuel hoki ma naa pure hakkaatoa ni nnoho imuri ana raa nitarataraina laatou naa vana teelaa e ssura i naa aso nei. ²⁵ Naa purepure TeAtua nikauiho anapure raa, teenaa ni purepure TeAtua ni mee maa kootou. Aa te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa naa tippuna kootou raa, e tuku hoki ki kootou. TeAtua nitaratara ake peela ki Abraham,

‘Nau ma ki tukua a nau se tama i too haanauna naa ki haia hakaraaoina naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei.’✠

²⁶ Teenaa tuku iloo TeAtua tana tama e heheuna iaa Ia raa no heuna atu ki kootou imua ki haia hakaraaoina kootou, ki hurisia naa manava kootou ki tiiake naa sosorina e hakallika kootou.”

4

Peter laaua ma John e hakatuuria imua te Kansol

¹ Ite saaita Peter ma John koi ttuu kataratara ki naa tama raa, e mee naa maatua te hare lotu ma te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa tama i te kaavena naa Sadiusi raa kuttae ake. ² Naa tama naa ni loto i te takarua aposol raa e akonaki te henua maa Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate, teenaa e mee maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki massike no ora. ³ Teenaa tauhia iloo laatou Peter laaua ma John. Iaa e mee te laa raa ku suru raa, ponotia iloo laatou te takarua naa kiloto te hare karapusi, ki moe kitelaa aso. ⁴ Tevana iaa e tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara te takarua naa ni ffuri nolotu i TeAtua; te kooina katoo naa taanata ni lotu raa ni hano no tae ki naa simata e rima.

⁵ I te ssoa te aso raa, naa hakamau naa Jew, naa tama hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo raa ni kkutu i Jerusalem. ⁶ Naa tama naa ni oo ake no nnoho ma Annas, te Maatua Hakamau, aa ko Kaiapas, John, Alexander, aa ma naa tama i te haanauna te Maatua Hakamau. ⁷ Naa aposol raa ni too ake laatou no hakatuuria imua laatou no vasiria, “Te tanata naa ni haia koorua peehea no taukareka? Teenaa ni mahi e ai e ttaka ma koorua, aa koorua ni mee naa vana koorua naa iloto te inoa e ai?”

⁸ Peter, e tauria naa mahi TeAitu Tapu, ni hakahe atu tana taratara peela, “Naa hakamau ma naa tama hakamaatua: ⁹ Ki mee maa maaua e vasiria kootou i te aso nei i te vana taukareka ni mee ki te tama see lavaa te sasare nei aa ma te tama nei ni taukareka peehea raa, ¹⁰ teenaa kootou hakkaatoa ma te kanohenua Israel ki illoa maa te tama te nei etuu imua kootou nei e hakamasikeria naa mahi te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth. Teenaa ko te tama ni tuukia kootou ki te kros aa teelaa ni hakamasikeria TeAtua i te mate. ¹¹ Jesus raa ko te tama e tarataraina te Laupepa Tapu maa,

‘Te hatu kootou, naa tama e penapena hare, ni see fiffai raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.’✠

¹² Jesus Christ soko ia e hakasao te tama no ora; i te maarama nei raa see hai inoa peela hoki teelaa e lavaa te hakasao taatou no ora.”

¹³ Naatama i te Kansol raa ni oho iloo i naa see kkapo Peter ma John i te hakaee naa taratara TeAtua, aa i te takarua naa ni tamavare koi ni see ttake ki naa skul ellasi. Teenaa ki illoa naa tama naa maa te takarua naa ni ttaka ma Jesus. ¹⁴ Naa tama naa ni see hai taratara ki mee,

ilaatou ekkite inaatuu ake te tanata ni haia no taukareka raa laatou ma Peter aa ko John. ¹⁵ Teenaa ki mee ake laatou ki te takarua naa ki uru ki haho, araa nnoho iloo laatou no taratara soko laatou, ¹⁶ “Te takarua nei ma ki haia taatou peehea? Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa e illoa maa te mahi ellasi Te Atua raa ni hakasuratia te takarua nei, aa taatou seelavaa te huu maa te takarua naa ni see mee te mee naa. ¹⁷ Tevana iaa taatou ki mmata ki see tere telono nei ki aaraa tama; taatou ki hakaapo ake ki te takarua nei ki see tarataraina hoki laaua iloto te inoa Jesus ki aaraa tama.”

¹⁸ Teenaa hakaheha ake iloo laatou te takarua raa no taratara ake kikaoti hakaoti laaua te taratara kaakonaki te henua iloto te inoa Jesus. ¹⁹ Tevana iaa Peter laaua ma John ki ffuri atu no mee atu peela, “Kootou hakatuu soko kootou maa te mee hea e tonu i naa karamata Te Atua. Eaa? Maaua ki hakannoo ki kootou, seai, maaua ki hakannoo ki Te Atua? ²⁰ Maaua seelavaa te nnoho seemuu ka see tarataraina maaua naa mee maaua ni kkite ka llono.”

²¹ Teenaa ki taratara hakaapo atu hoki naa tama te Kansol raa ki laaua, araa tiiake iloo laaua ka oo. Naa tama naa ni kkite maa te takarua naa seelavaa laatou te karapusina, ite henua e hakanau hakkaatoa i Te Atua i te vana ni sura naa. ²² Naa setau te tanata ni haia no taukareka nei e laka ite matahaa.

Naa tama e lotu e taku ki see kkapo laatou

²³ Te saaita Peter ma John ni tiiake ka oo raa, laaua ni ahe no taratara ake ki naa tama laatou raa i naa vana naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua raa ni taratara ake kilaaua. ²⁴ Te saaita naa tama naa ni llono inaa taratara naa, naa tama naa hakkaatoa ni taku hakapaa peela ki Te Atua, “Te Ariki nei, koeraa ko Te Atua ni penapena telani, te kerekere nei, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ora teela e takkoto i naa kina naa! ✱ ²⁵ Koe ni taratara ake ki maatou tipuna David, te tama e heheuna iaa koe, iloto naa mahi Te Aitu Tapu ki taratara mai ki maatou, teenaa ko tana taratara e mee maa:

‘Naa tama i naa henua sara raa e lloto iloo raa ko te aa?
Naa tama naa e mamannatu vvere ki mee laatou naa vana e hakallika raa ko tea?

²⁶ Naa tuku te kerekere nei ni ttuu tanatana ki hetaa.
Naa hakamaura ni kkutu hakapaa ki hetaa maa Te Atua laaua ma tana Mesaea.’ ✱

²⁷ E maaoni iloo maa Herod laaua ma Pontius Pilate ni kkutu hakapaa iloto Jerusalem ma te kanohenua Israel aa ma naa tama i naa henua sara raa ki hetaa laatou ma Jesus, tootama e tapu teela ni hakanoho ma se Mesaea. ✱ ²⁸ Naa tama naa ni hakapaa ki haia laatou naa mee hakkaatoa, teela iloto oo mahi aa maa too hiihai raa, koe kunaa iloa are ma ki oti ku ssura. ²⁹ Te Ariki nei, hakannoo ki naa taratara hakaapo naa tama naa e hai, aa koe ku tiiake maatou, naa tama e heheuna iaa koe nei, ki hakaee see kkapo maatou i ootaratara. ³⁰ Hakassaa oo mahi no hakamasike naa tama e mmaki, aa koe ku mee kikkite te henua i oo mahi e hakassura iloto te inoa Jesus, too Tama e tapu e heheuna iaa koe.”

³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te taku raa, te kina laatou e kkutunaa ni ruetia. Naa tama ite kina naa ni tauria katoo naa mahi Te Aitu Tapu no kaamata laatou te hakaee see kkapo i naa taratara Te Atua.

Naa tama e lotu raa e vaevae naa hekau laatou

³² Te kaavena e lotu naa ni taaohi ki te hakataakoto ma te manava tokotasi. See hai tama i laatou ni taratara maa ana hekau raa ni tino hekau aana,

✱ 4.24 Ex 20.11; Neh 9.6; Ps 146.6 ✱ 4.26 Ps 2.1-2 (LXX) ✱ 4.27 Mt 27.1-2; Mk 15.1; Lk 23.1,7-11; Jn 18.28-29

seai. Naa tama naa ni vaevae naa hekau katoo laatou naa ki aaraa tama laatou. ³³ Naa aposol raa ni taratara haimmahi iloo i te masike mai TeAriki Jesus i te mate, teenaa TeAtua nimmata ake hakaraaoi iloo kilaatou hakkaatoa. ³⁴ See haitama ilaatou ni noho see hai mee. Naa tama ni mee naa kerekere laatou maa naa hare laatou raa ni kauake naa mee naa ki aaraa tama ki tauia, aa naa mane laatou naa ³⁵ ni hookii ake ki naa aposol; teenaa te mane naa ni vaevae ki naa tama see hai mee.

³⁶ Teenaa emee pee ko Joseph, tetama haka Levi aa ni haanau i te tamaa henua e ttpa ma ko Cyprus. Te tama naa ni taapaa naa aposol raa maa ko Barnabas, te taratara emee maa 'Te tama e saapai ki telaatama'.

³⁷ Te tama naa ni kauake tana kerekere raa ki tauia telaatama, araa kauake iloo ana mane naa ki naa aposol.

5

Ananias laaua ma Safira

¹ Tevanaiaa teelaa setanata, tanainoa ko Ananias. Laaua ma tanaaavana, Safira, ni mee aaraa kerekere laaua ni tauia aaraa tama.

² Araa nei laaua hai aavana kutuku laaua taratara ki taaohi a ia ni mane aa ku hookii aaraa mane raa ki naa aposol. ³ Teenaa ki mee ake Peter

kiaa ia, "Ananias, ai koe ku mee are ma ki hanatu Satan no usuusuhia koe ki hakarereesia TeAitu Tapu ka taaohi ki aaraa mane i oo mane ni too naa?

⁴ Te saaita te kerekere naa seki tauia raa, teenaa se kerekere aau; aa te saaita te kerekere naa ni tauia raa, oo mane ni too raa ni mane aau. Ai koe ni maanatu are ma ki mee too vana naa? Koe ni see hakarereesia a koe se tamavare; koe ni hakarereesia a koe TeAtua!"

⁵ Te saaita koi Ananias ni lono i naa taratara nei raa, leiho lokoi a ia ki laro no mate. Naa tama hakkaatoa ni lono i te mee nei ni mattaku hakallika iloo.

⁶ Teenaa oo ake iloo naa tama taane raa no miinia tana haitino ka saaua no tanumia.

⁷ See rooroa koi raa, te aavana Ananias raa ku uruake, aa a ia naa ni see iloa i te vana ni mee ake naa. ⁸ Teenaa vasiri ake iloo Peter,

"Taratara mai, te nei kote kooina katoo naa mane koorua ni too i te kerekere koorua ni tauia?"

Safira ki mee ake, "Uee, teenaa te kooina katoo maaua ni too."

⁹ Teenaa ki mee ake Peter, "Ai koorua ma too aavana naa ni mannatu are ma ki haaiteria koorua TeAitu Tapu TeAriki? Naataanata ni tanumia laatou too aavana raa kuttu mai i te tootoka raa kisaaua hoki koe ki haho!" ¹⁰ Te ffine naa ni leiho lokoi i te saaita naa no mate imua Peter.

Naa tama taane raa ni uruake no kkite maa te ffine raa ku mate, teenaa saaua iloo laatou te ffine naa no tanumia i te vasi tana aavana. ¹¹ Naa tama hakkaatoa telotu raa aa ma aaraa tama teelaa ni lono i te vana ni mee nei ni mattaku hakallika iloo

Naa aposol e hakassura naa mahi TeAtua

¹² Naa aposol raa ni hakassura telopo mahi TeAtua imua naa karamata te henua. Teenaa naa tama katoo elotu raa ni kkutu iloto te Hakaseke i-taha Solomon. ¹³ Niaaina maa te henua ni taratara hakanau ilaatou raa,

ni see hai tama i naa tama see lotu raa ni mannatu ma ki hakauru atu no lotu laatou hakapaa. ¹⁴ Iaa turaa taanata ma naa haahine ni lotu i TeAriki ka oo ake no hakapaa kite kaavena naa tama elotu. ¹⁵ Naa tama

i te kina naa ni kkite katoo inaa vana naa aposol naa emee, teenaa kisausauake laatou naa tama emmakiraa no hakamoe inaa moelana laatou i te ara, kitoo te maru Peter inaa tama naa i analaka ka hano. ¹⁶ Etammaki iloo naa tama ni oo ake inaa matakaaina e tauppiri ake

ki Jerusalem, teenaa e oo ake ma naa tama e mmaki aa ma naa tama e tauria naa tippua hakallika; naa tama naa ni haia katoo no taukalleka.

Naa aposol raa ku mee pakavaina

¹⁷ Teenaa te Maatua Hakamauraa ma naa tama e heheuna maa ia, teenaa nitama ite kaavena naa Sadiusi, niffuri no manava haaeo inaa aposol. ¹⁸ Naa tama naa nitauhia laatou naa aposol naa no ponotia kiloto te hare karapusi. ¹⁹ Araa nei te ensol TeAtua raa nitarakina aia naa tootoka te hare karapusi raa ite poonaa no hakauruhia naa aposol raa kihaho. Teenaa te ensol raa kimee ake peelaa kilaatou, ²⁰ “Kootou oo nottuu iloto te Hare Tapu raa aa kootou ku hakaia kite henua inaa tiputipu te ora hou nei.” ²¹ Naa aposol raa nihakannoo ki naa taratara te ensol naa. Teenaa naa tama naa ni oo atu kiloto te Hare Tapu raa ite tahaata naa no kaamata te akonaki te henua.

Te saaita te Maatua Hakamauraa nittae ake ma naa tama e heheuna ma ia raa, kkave iloo laatou kaunaki kinaa tama hakamaatua katoo ite kanohenua Israel kioo ake kinnoho laatou no taratara. Kioti raa kkave iloo laatou taratara kinaa tama eroorosi te hare karapusi raa kitoo ake naa aposol. ²² Tevana ia ite saaita naa tama ni heunatia laatou raa nittae atu kite hare karapusi raa, naa tama naa ni see llave inaa aposol. Teenaa ahe iloo naa tama naa no taratara ake peelaa kinaa tama ite Kansol, ²³ “Ite saaita maatou nittae atu raa, te hare karapusi naa eppui hakanniti iloo aa naa wasi raa hakkaatoa ettuu ka roorosi inaa tootoka; tevana ia ite saaita maatou nitarakina maatou te tootoka raa, maatou ni see haitama nikkite iloto te hare!” ²⁴ Te saaita te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa maatua hakamaatua raa nillono ite meenei raa, laatou nihakatuunataa iloo ite vana kumee inaa aposol naa. ²⁵ Teenaa uruake iloo tetanata tokotasi no mee ake peelaa kilaatou, “Kootou hakannoo! Naa tama ni ponotia kootou kiloto te hare karapusi raa ettuu ite saaita nei iloto te Hare Tapu ka akonaki te henua.” ²⁶ Teenaa masike iloo te hakamau naa wasi raa no hano ma naa tama e heheuna ma ia raa no too ake naa aposol. Naa aposol raa nitoo ake hakaraaoi iloo laatou, ite aa ilaatou nimattaku maa laatou ma ki tauatia naa tama ite kina naa ki naa hatu.

²⁷ Naa aposol raa nitoo ake naa tama naa no hakatuuria iloo imua te Kansol, teenaa ki vasirisiri ake te Maatua Hakamauraa kilaatou, ²⁸ “Kootou nipuuia maatou ki see hakaia kite henua iloto te inoa te tama nei, aa kootou mmata ite vana kootou ni mee naa! Naa taratara naa kuoti te hakatereina kootou kinaa kina hakkaatoa iloto Jerusalem, aa kootou emee maa teenei komaatou nei ni mee ma kitaia maatou ttama naa!”^{*}

²⁹ Peter ma aaraa aposol ki hakaia ake, “Maatou see lavaa te hakannoo ki nitama. Maatou e hakannoo koi ki TeAtua. ³⁰ Kootou ni tuukia kootou Jesus no mate i aruna te kros, tevana ia a ia ni hakamasikeria hoki te Atua naa tippuna taatou raa ite mate. ³¹ TeAtua nisaaua a ia te tama naa no hakanoho itana vasi hakamaatau ma se Tuku aa maa kote Tama e hakaia taatou, te kanohenua Israel, teenaa kilavaa taatou te ffuri naa manava taatou aa ki uiia naa haisara taatou. ³² Maatou nei ko naa tama e tarataraina maatou naa vana TeAtua ni mee nei, aa TeAitu Tapu hoki e taratara inaa vana nei. Teenaa TeAtua e hookii TeAitu Tapu raa ki naa tama e hakannoo ki ana taratara.”

³³ Te saaita te Kansol raa nillono inaa taratara nei raa, naa tama naa nilloto iloo. Laatou ni fifai ma kitaia laatou naa aposol raa kimmate.

^{*} 5.28 Mt 27.25

³⁴ Araa nei te Faarisi tokotasi, tana inoa ko Gamaliel, aia naa setisa naa Loo aa e haia te henua ma setama hakamaatua, nimasike no tuu imua te Kansolraa no vanaake ki naa tama laatou naa ki toa naa aposolraa no haia ki ttari mai i haho. ³⁵ Teenaa ki mee ake ia peela ki naa tama laatou i te Kansol, “Kootou naa tama Israel nei. Poopoo tonu i te mee kootou e mee ki mee ki naa tama naa. ³⁶ Kootou e illoa maa naa setaukoi peela ra e mee te tama, tana inoa ko Tiudas, ni sare ka meeme ki te henua maa ia se hakamau. Teelaa se haa naa rau naa taanata ni tautari atu ki te tama naa. Tevanaiaa te tama naa nitaia no mate no masseuhuri naa tama e tautari kiaaia naa no sei hakaoti te kaavena naa. Teenaa mate iloo te vana te tama naa nimee naa. ³⁷ Kimurikoi ra, ite ssao te henua ni hakatuutuu naa inoa laatou iloto telaupapa te kaaman ra, Judas, te tama haka Galilee ra ni hakasura iho no tautari atu hoki telopotama kiaaia. Tevanaiaa aia hoki nitaia no mate, aa naa tama hakkaatoa ni tautari atu kiaaia naa ni masseuhuri hoki ki naa kina. ³⁸ Aa te nei e mee atu ai nau ki kootou. Kootou tiiake naa tama naa ki oo! Ki mee maa naa vana naa tama naa e hai ra e tautari koi ki te hakataakoto te tamavare te maarama nei ra, naa vana naa ma ki oo koi no sei. ³⁹ Tevanaiaa ki mee maa teenaa ni vana e omai i Te Atua ra, naa tama naa ma ki seelavaa kootou te puuia. Kootou ma kikkite maa teelaa ko Te Atua ra e hetaa kootou!”

Teenaa te Kansolraa ni tuku ki naa taratara Gamaliel. ⁴⁰ Naa aposolraa ni hakahea ake hoki naa hakamaura ki hare no sarua, ara puuia iloo laatou naa tama naa ki sei iloo kitaratara iloto te inoa Jesus, teenaa tiiake iloo laatou naa aposolnaa ka oo. ⁴¹ Te saaita naa aposolnaa ni uru ki haho, naa tama naa ni fiafia iloo. Ite aa i laatou e haia hakallikaina ra i laatou e tautari i Jesus. ⁴² Aa inaa aso hakkaatoa ra, naa aposolraa ni akonaki ka haka peena te Lono Taukareka i Jesus te Mesaea ra iloto te Hare Tapu aa iloto naa hare te henua.

6

Te takahitu ki tokonaki ki naa aposol

¹ Inaa aso naa ra, te kooina naa tama e tautari i Jesus ra ni hanake notammaki iloo. Teenaa e mee te saaita naa Jew teelaa e taratara haka Greece ra e hakatauttau ma naatino Jew te henua naa, inaa Jew e taratara haka Greece ra e mee maa naa puruna laaou ra maraa see hanaia inaa vaevae ake naa kaikai inaa aso. ² Teenaa aru iloo te taka sinahuru maa ttakarua aposolraa ki naa tama kato e lotu ra no taratara ake peela, “Te mee ra se tonu maa maatou ki tiiake loko i te haka te Lono Taukareka ra ma ki anaana maatou ki te vasi naa kaikai e vaevae naa. ³ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hakamaatino se takahitu taanata iloto kootou naa e atammai aa e taka ma naa mahi Te Aitu Tapu kitukua maatou kimmata i te vasi naa kaikai naa. ⁴ Aa maatou ia ku heheuna tonu te taku ka haka te Lono Taukareka.”

⁵ Te kaavena e lotu naa hakkaatoa ni fifai ki te maanatu naa aposolnaa, teenaa tukua iloo laatou

Stephen, te tama e taka ma Te Aitu Tapu aa e lotu haimahi i Te Atua,

Philip,

Prokorus,

Nikanor,

Timon,

Parmenas,

aa ko Nikolaus (te tama sara haka Antiok teelaa ku lotu i te lotu naa Jew)

⁶ Te takahitu taanata naa ni too atu te kaavena e lotu raa kimua naa aposol, teenaa naa aposol raa ki hakappiri naa rima laatou ki aruna naa tama naa no taku maa laatou.

⁷ Teenaa naa taratara TeAtua naa ni ttoha ki naa kina. Te kooina naa tama nitaautari ki Jesus iloto Jerusalem raa ni hanake koi no lasi, aa telopo maatua te Hare Tapu hoki ni ffuri no tautari ki Jesus.

Stephen ku tauhia

⁸ Stephen setama e haia hakaraaoina iloo TeAtua, aa naa mahi TeAtua etakkoto iaaia. Aia ni hakasura te kau mahi TeAtua kakkite te henua. ⁹ Tevana iaa e mee aaraa tama ni see fifai ki Stephen. Teenaa nitama e ffai ite kaavena te Hare lotu naa Jew ettapa ma ko "Naa tama ni hakattanaria." Teenaa ni Jew ni oomai i Sairin maa Alexandria. Naa tama naa ma aaraa Jew ni oomai inaa matakaaina Silisia ma Asia nikaamata te hakatauttau laatou ma Stephen. ¹⁰ Tevana ia Stephen ni haia hakaraaoina iloo TeAitu Tapu raa no atamai, teenaa itana saaita ni huri no taratara atu raa, ni see hai tama i naa tama naa ni sahea laatou ana taratara. ¹¹ Teenaa usuhia iloo laatou aaraa tama inaa tama naa ki oo no taratara peela, "Maatou ellono inaa taratara hakallika tetama nei i Moses aa i TeAtua!" ¹² Naa tama naa ni oo no usuusuhia iloo laatou kalloto naa tama ite kina naa ma naa tama hakamaatua naa Jew aa ma naa tisa naa Loo, teenaa ki oo atu naa tama naa no tauhia iloo laatou Stephen no taakina kimua te Kansol. ¹³ Araa too ake iloo laatou aaraa tama ki oo ake no mee nitaratara hakallesi maa laatou i Stephen, teenaa naa tama naa ni oo ake no taratara peela, "Te tama nei maraa e taratara hakallika lokoi ite Hare Tapu TeAtua aa inaa Loo Moses. ¹⁴ Maatou ni llono te tama nei e taratara maa Jesus te tama i Nazareth raa ma ki seua ia te Hare Tapu, aa ma naa vana hakamaatua Moses ni tuku ma ki tautari taatou raa ma ki hurisia te tama naa."

¹⁵ Naa tama hakkaatoa ninnoho iloto te Kansol naa nittuu katoo naa karamata laatou i Stephen, teenaa laatou ni kkite maa naa karamata te tama naa e mee koi ma ko naa karamata te ensol.

7

Naa taratara Stephen

¹ Te Maatua Hakamau raa ki vasiri ake ki Stephen, "Teenaa ni taratara maaoni naa tama naa e mee iaa koe?"

² Stephen ki hakahe ake, "Aku taaina ma aku tammana nei, hakannoo mai. Te saaita taatou tipuna, Abraham, seki hano are no noho i Haran raa, TeAtua Nnui ni hakasura ake kiaa ia i Mesopotamia ³ no taratara ake peela, 'Tiiake too haanauna raa aa koe ku masike i too henua naa no hano ki taku henua ma ki hakaari atu kiaa koe.'☆

⁴ "Teenaa masike iloo Abraham itana henua naa no hano no noho i Haran. Ite saaita tana tamana ni mate raa, Abraham ni kaavea mai TeAtua kiau no noho ite kerekere ennoho kootou nei.☆ ⁵ TeAtua ni seai iloo setama kina ite kerekere naa nikauake ma setino kerekere Abraham ite saaita naa. Tevana iaa TeAtua ni purepure ake maa te kerekere naa makioti kukauake ia ki Abraham, aa ma te kerekere naa maki noho ma ia ma ana tamalliki. Ite saaita TeAtua ni mee ana purepure nei raa, Abraham seki hai tamalliki are.☆ ⁶ TeAtua ni taratara ake peela ki Abraham, 'Too haanauna raa maki oo no noho ite henua aaraa tama, teenaa laatou maki heheunatia ma nipoe naa tama ite kina naa aa laatou maki mee pakavaina iloto naa setau e haa naa rau.☆ ⁷ Tevana iaa

☆ 7.3 Gen 12.1 ☆ 7.4 Gen 11.31; 12.4 ☆ 7.5 Gen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8 ☆ 7.6 Gen 15.13-14

nau ma ki hakatonutonu naatama e heheuna ai laatou, aa kimuri too haanauna naa ma ki hakattaha i te henua naa no oomai no lotu iaa nau i te kina nei.*⁸ Ki oti raa TeAtua ku vanaake ki Abraham ki ssere naa kina ana tamalliki taanata, kitakoto ma se hakamaatino i ana purepure ki Abraham. Teenaa i te varu naa aso Isaac i tana saaita ni haanau raa, a ia ni serea ana kina Abraham; Isaac naa ni ssere naa kina tana tama Jacob, aa Jacob ni ssere naa kina tana taka sinahuru maa ttakarua tamalliki, teenaa ko naa tippuna taatou i te manava taatou nei.*

⁹ “Naa tamalliki Jacob raa ni manava haaeo ilaatou taina, Joseph, teenaa too iloo laatou taina naa ki Egypt no kauake ki aaraa tama ki tauia no heheunatia ma se poe. Tevana iaa TeAtua ni taka ma Joseph,*¹⁰ teenaa Joseph ni hakasaoria a ia i naa haaeo ni pakkuu kiaa ia. Aa te saaita Joseph ni tuu imua te tuku Egypt raa, TeAtua ni haia a ia Joseph ki atamai aa ki hiihai te tuku Egypt raa kiaa ia. Teenaa Joseph ni hakanohoria te tuku raa ki roorosi i tana hare aa ki noho ma ko te hakamau te kaaman Egypt.*

¹¹ “I te saaita naa raa, te one raa ku tae ake ki Egypt ma Canaan, ka mmate naa tama naa i te hiikkai. Naa tippuna taatou raa ni see hai kaikai nillave,*¹² teenaa te saaita Jacob nilono maa emee ana kaikai i Egypt raa, heunatia iloo ia ana tama, teenaa ko naa tippuna taatou, kioo no ssee mai ni kaikai maa laatou i Egypt. Teenaa ko te oomua ana tama naa. ¹³ I te saaita naa taaina Joseph raa ni ttao no ahe ki Egypt raa, Joseph ni hakaariake ki ana taaina naa maa teelaa ko ia. Teenaa ki iloa ai te tuku Egypt raa i te haanauna Joseph.*¹⁴ Teenaa kkave iloo te kaunaki Joseph ki tana tamana, Jacob, ki hanake ia ma tana haanauna raa hakkaatoa ki Egypt. Laatou naa setino hitu maa ttakarima hakkaatoa i te haanauna naa.*¹⁵ Teenaa hano iloo Jacob ki Egypt, teenaa ko tana kina ni noho no mate ai ma ana tama, naa tippuna taatou.*¹⁶ Naa haitino laatou naa iaa nitoa notanumia i Shekem, i te kava Abraham ni taavi ki naa mane i naa tama i te manava Hamor.*

¹⁷ “Te saaita TeAtua ni taupiri ki hakattino ana purepure ki Abraham raa, te kooina naa tama taatou ku nnoho i Egypt raa ni hanake no tammaki iloo. ¹⁸ Araa teenaa, teelaa setuku see iloa i Joseph raa ku noho no tuku i Egypt.*¹⁹ Te tuku naa ni meemeeti puaina a ia naa tippuna taatou ka mee pakavaina a ia laatou. Naa tama naa ni hakamatakuria te tuku naa ki tiiake naa tamalliki punaammea laatou raa i haho ki mmate.*

²⁰ “Te nei ko te saaita Moses ni haanau mai. I tana saaita ni haanau mai raa, a ia ni tiputipu taukareka inaa karamata TeAtua. Tetamarikinaa ni anaanaria iloto te hare laatou raa no lava iloo naa marama e toru.*²¹ Aa i tana saaita ni hakataharia i te hare laatou raa, te taupu te tuku raa nitoa a ia te tamariki raa no anaanaria no matua ma setino tama aana.*²² Moses ni akonakina ki atamai i naa vana hakkaatoa Egypt. Teenaa a ia ni tipu ake no haimahi i ana taratara aa i ana vana e mee.

²³ “Te saaita Moses ni matua no tae kite matahaa ana setau raa, a ia ni maanatu ki hano ia no mmata i naa nnoho ana taaina, naa tama i Israel.*²⁴ Aia ni hano no kite iloo i naa mee pakavaina te tama haka Israel tokotasi atetama haka Egypt, teenaa huriatu iloo ia no sui ki te tama naa no taia te tama haka Egypt naa no mate hakaoti. ²⁵ (Moses ni maanatu ma ana taaina naa ma ki iloa maa ia ma ki heunatia TeAtua ki hakassaoria laatou, tevana iaa naa tama naa ni see illoa.)²⁶ Telaa aso raa, Moses

* **7.7** Ex 3.12 * **7.8** Gen 17.10-14; 21.2-4; 25.26; 29.31—35.18 * **7.9** Gen 37.11; 39.2,21 * **7.10** Gen 41.39-41 * **7.11** Gen 42.1-2 * **7.13** Gen 45.1,16 * **7.14** Gen 45.9-10,17-18; 46.27 * **7.15** Gen 46.1-7; 49.33 * **7.16** Gen 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Josh 24.32 * **7.18** Ex 1.7-8 * **7.19** Ex 1.10-11,22 * **7.20** Ex 2.2 * **7.21** Ex 2.3-10 * **7.23** Ex 2.11-15

nikite itetakarua haka Israel eppatu, teenaa hanatu iloo ia novaaea te takarua raa ki see patu. Aia ki mee ake peelaa ki te takarua naa, 'Hakanoo mai. Koorua naa se haitaina; koorua e patu ite aa?' ²⁷ Araa nei te tama teelaa e taia a ia telaa tama raa ni huri ake no turekina a ia Moses ki te vasi, ka mee ake peelaa, 'Koe nitukua ai ma kiau koe no hakatonutonusia maaua?' ²⁸ Eaa? Koe kumee makiau koe notaia nau pee ko te te tama haka Egypt nitaia a koe no mate ite aso raa?' ²⁹ Ite saaita Moses nilono inaa taratara nei raa, aia ni sopo no tere ki Midian no noho ite matakaaina naa. Teenaa aia niaavana ite kina naa no mee iloo ana tamalliki taanata e lua.✧

³⁰ "Moses ni noho ite kina naa no llaka iloo naa setau e matahaa, teenaa hakasura ake iloo te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao eura iloto mouku, e taupiri ki te Mouna Sinai.✧ ³¹ Naa mouri Moses ni oho iloo itana mee nikite naa, teenaa hanatu iloo ia no taupiri atu ki te puku vao raa ki ttoka hakaraaoi aia. Araa nei aia kulono inaa taratara ake tere Te Ariki: ³² 'Nau nei ko te Atua oo tippuna, te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua Jacob'. Moses ni porepore itana maku, aa ni see lavaa te ttoka atu. ³³ Te Ariki ki mee ake kiaa ia, 'Uii ootaka e hakao naa, itoo kina e tuu naa e tapu. ³⁴ Nau ku oti te kite inaa mee pakavaina aku tama raa i Egypt. Nau nilono inaa ttani laatou, teenei nau ku hano no hakassaoria laatou. Kau te saaita nei; koe ku kaavea a nau ki Egypt.'

³⁵ "Teenei ko te Moses ni hakakkeeina te kanohenua Israel inaa taratara laatou ni hai ake peelaa kiaa ia, 'Koe nitukua e ai kiau koe no hakatonutonusia maatou?' Aia naa ko te tama teelaa ni hakasura ake te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao eura raa no taratara ake ia a ia naa ko te tama e heunatia Te Atua ki hakassaoria anatama aa ki noho hakamaatua ilaatou.✧ ³⁶ Aia naa nitaakina aia te kanohenua Israel raa no hakattaha i Egypt, teenaa aia ni hakassura naa mahi Te Atua i Egypt aa ma ite Moana e Mmaa iloto naa setau e matahaa laatou nittaka vaaroto mouku.✧ ³⁷ Moses raa ko te tama ni vanaake ki te kanohenua Israel raa peelaa, 'Te Atua ma ki heuna atu tanapure ki kootou, e mee pee ko nau nei e heunatia atu ia, aa te tama naa setama koi i kootou.'✧

³⁸ Moses raa ko te tama ni hakakkeeina aia te kanohenua Israel raa hakapaa iloto mouku; a ia i te kina naa ma naa tippuna taatou aa ma te ensol teelaa ni taratara ake kiaa ia i aruna te Mouna Sinai. Teenaa naa taratara Te Atua e takkoto te ora raa ni kauatu kiaa ia i te kina naa ki kaumai ki taatou.✧

³⁹ "Tevana ia naa tippuna taatou raa ni see fifai maa laatou ki hakanoo ki Moses; ttama naa ni hakakkeeina laatou kannoho laatou no mannatu kiahe laatou ki Egypt. ⁴⁰ Teenaa ki mee ake naa tama naa ki Aaron, 'Penapena ni atua maa maatou kitautari maatou. Maatou ku see illoa ma seaa kumee i Moses, te tama nitaakina mai aia maatou i Egypt.'✧

⁴¹ Teenaa ki penapena ai laatou aitu e tiputipu ma se punua purumakau, no hakaara naa mee laatou ki te mee naa. Naa tama naa ni mee laatou taffao ka lotu ki te aitu laatou ni penapena soko laatou naa.✧ ⁴² Teenaa tiiake iloo naa tama naa Te Atua, ki lotu laatou ki naa hetuu i te lani, teenaa e hanotonu maa naa taratara e takkoto iloto te Laupepa naa pure Te Atua: 'Kootou naa tama Israel nei.

I naa setau e matahaa kootou ni ttaka vaaroto mouku raa, naa manu kootou nita ma ni mee e hakaara raa ni see hakaara mai kiaa nau.

⁴³ Teelaa ko te tamaa hare te atua Molok raa e sausaua kootou, aa te hetuu te atua kootou, Refan;

✧ **7.29** Ex 18.3-4 ✧ **7.30** Ex 3.1-10 ✧ **7.35** Ex 2.14 ✧ **7.36** Ex 7.5; 14.21; Num 14.33 ✧ **7.37** Deut 18.15,18 ✧ **7.38** Ex 19.1—20.17; Deut 5.1-33 ✧ **7.40** Ex 32.1 ✧ **7.41** Ex 32.2-6

Teenaa ko naa aitu kootou ni penappena ma ki lotu ai kootou.

Teenaa kootou ma ki kerekereia a nau ki oo kootou no nnoho soko kootou i telaa vasi Babilon.’☆

44 “Naa tippuna taatou raa ni hakatuu laatou Tamaa Hare teelaa e noho ai TeAtua imouku. Te hare naa ni penapena laatou tautari ki te tiputipu Moses ni hakakkiitea TeAtua.☆ 45 Kimuriraa naa tippuna taatou, teelaa nitoo tetamaa hare naa inaatammana laatou, nisaaua laatou te hare naa ka oo ma laatou itesaaita laatou nioo ma Joshua notoo naa kerekere inaa kanohenua ni kerekereia TeAtua. Tetamaa hare naa nituu i te kina naa no tae iloo ki te ssao David ni tuku.☆ 46 TeAtua ni hiihai ki David, teenaa David ni vanaake ki TeAtua maa ia ma ki hakatuu se hare kinoho te Atua aa Jacob.☆ 47 Iaa teelaa ko Solomon are raa ni hakatuu te hare tapu TeAtua naa.☆

48 “Tevanaiaa, TeAtua Haimahiraa see noho iloto naa hare naa tama e hakatuu; e mee pee ko naa taratara ake te pure TeAtua:

49 ‘TeAriki e mee maa, Te lani ko taku nohorana,

aa te kerekere ko taku aruna e hakaipiri aku vae.

Se hare peehea kootou ma ki hakatuu ma se hare aaku?

Teehea taku kina ma ki noho?

50 A nau soko nau ni penapena naa mee nei hakkaatoa.’☆

51 “Kootou ku manava makattau peehea! Kootou ku mee iloo pee ko naa tama seki illoa i TeAtua: kootou kullono nataa peehea inaa taratara TeAtua! Kootou maraa e heatu ma Te Aitu Tapu, peela koi ma ko naa tippuna kootou naa.☆ 52 Sepure peehea TeAtua ni see mee pakavaina naa tippuna kootou naa? Naa tama hoki e heheuna i TeAtua, teelaa ni tarataraina laatou imua iloo i te au te Tama e Tonuraa, nitaaia hoki naa tippuna kootou. Aa te nei kootou niffuri no hookina kootou te tama naa ki naa tama e hakallika raa ki taia no mate. 53 Naa Loo TeAtua raa ni kauatu naa ensol raa ki kootou naa Jew, tevanaiaa kootou ni see tautari ki naa Loo naa!”

Stephen e tauatia naa Jew ki naa hatu

54 Naa tama i te Kansol raa ni porepore iloo inaa lloto laatou inaa hakannoo laatou kinaa taratara Stephen e haiake. 55 Tevanaiaa naa mahi katoo TeAitu Tapu raa ni takkoto i Stephen, teenaa aia nittoka no kite inaa maasina iho TeAtua i telani, aa inaa tuu ake Jesus i te vasi hakamaatau TeAtua. 56 Stephen ki mee ake, “Kootou mmata! Nau e kite inaa taarakimai telani ka tuu iho te Tama te Henua raa i te vasi hakamaatau TeAtua!”

57 Naa tama i te Kansol naa ni ppui naa kautarina laatou ki see llono laatou inaa taratara Stephen, teenaa kappisi iloo naa varo laatou no osohia laatou Stephen no tauhia. 58 Teenaa taakina iloo laatou te tama naa ki haho te henua naa no tauatia ki naa hatu. Naa tama naa ni uui naa kahu laatou raa no tuku atu iloo ki mmata ake te tama taane tokotasi, tana inoa ko Saul.

59 Te saaita naa tama naa nittuu ka tauatia laatou Stephen raa, Stephen nituu koi no taku, “TeAriki Jesus, too atu taku manu!”

60 Teenaa tuu iloo ia ki anaturu no taku katani vaaruna, “TeAriki! Koe see maanaturia naa haisara naa tama nei e mee kiaa nau!” Aia ni oti koi ana taratara nei raa, mate iloo ia.

Teenaa Saul ni hiihai maa naa tama naa ki taia laatou Stephen ki mate.

☆ 7.43 Amos 5.25-27 (LXX) ☆ 7.44 Ex 25.9,40 ☆ 7.45 Josh 3.14-17 ☆ 7.46 2 Sam 7.1-16; 1 Chr 17.1-14 ☆ 7.47 1 Kgs 6.1-38; 2 Chr 3.1-17 ☆ 7.50 Is 66.1-2 ☆ 7.51 Is 63.10

8

Saul e taaiā a ia naa tama te lotu

¹ Ite saaita naaraa, naatama telotu ennoho iloto Jerusalem raa nikaamata te haia hakallikaina. Naatama hakkaatoa elotu raa ni masseu kinaa matakaaina iloto Judea maa Samaria. Teelaa ko naa aposol raa koi ninnoho i Jerusalem. ² E mee naatama telotu nitoa laatou te haitino Stephen no tanumia, naa tama naa ni mmate hakaoti i naa ttani laatou.

³ Tevana iaa Saul nikaamata no seua a ia telotu. Aia nisare uru katoo i naa hare naatama elotu raa no huutia ake naa taanata maa naa haahine hakkaatoa elotu no ppono kiloto te hare karapusi.*

Te Lono Taukareka raa ku tarataraina i Samaria

⁴ Naatama elotu teelaa ni masseu mai i Jerusalem raa nioo no hakaēa te Lono Taukareka raa inaakina katoo laatou eoo. ⁵ Philip ni hano kite matakaaina hakamau i Samaria raa no hakaēa inaa tiputipu Christ kite kanohenua te matakaaina naa. ⁶ Te saaita te kanohenua naa ni llono i naa taratara Philip ka kite laatou i ana hakassura naa mahi Te Atua raa, naatama naa ni hakannoo hakaraaoi iloo kinaa taratara e kauake. ⁷ Etammaki iloo naatama ni tauria naa tippua hakallika raa ni haia no taukalleka, teenaa naa tippua naa ni kappisi naa varo laatou i te saaita laatou ni hakattaharia inaatama naa, aa etammaki naatama see lavaa te sassare ma naa tama see ssare hakaraaoi ni haia no taukalleka. ⁸ Teenaa naa tama i te matakaaina naa ni fiafia iloo.

Simon te tama pakava

⁹ Teelaa se tama pakava e noho i te matakaaina naa, tana inoa ko Simon. Te kanohenua Samaria naa ni massaro iloo inaa pakava te tama naa e hai, aa te tama naa e hikkahi kiaaia maa ia se hakamau. ¹⁰ Naatama hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa e kaamata mai iloo inaa hakamau notae kinaa tamavare, ni hakannoo atu hakaraaoi iloo kinaa vana te tama naa e hai, kataratara hakanau peela, “Naa mahi Te Atua e ilotia ma ko ana ‘Mahi Hakamaatua’ raa, te nei e hakatii maarama mai i te tama nei.” ¹¹ Naatama naa ni hakannoo atu iloo pe nei kite tama naa i laatou ku rooroa iloo inaa nnoho laatou ka massaro peenaa inaa pakava te tama naa e hai. ¹² Tevana iaa, i te saaita naatama naa ni hakannoo kinaa hakaēa ake Philip te Lono Taukareka i te Nohorana Te Atua aa maa Jesus Christ kote Mesaea raa, naatama naa, teenaa ko naa taanata ma naa haahine hakkaatoa, nitoo te haka ukautapu. ¹³ Simon tana tino hoki ni hakannoo kinaa taratara Philip; aa itana saaita nioti tetoo te haka ukautapuraa, a ia nitaka atu vaamuri Philip, teenaa ki oho ana mouri i ana kite i Philip e hakassura naa mahi e llasi Te Atua.

¹⁴ Naa aposol ennoho i Jerusalem raa ni llono maa te kanohenua haka Samaria raa kuoti tetoo naa taratara Te Atua, teenaa heunatia iloo laatou Peter laaua ma John ki oo ki Samaria. ¹⁵ Te takarua naa nittae atu notaku iloo ma naatama kulotu i te kina naa, teenaa kitoa laatou Te Aitu Tapu. ¹⁶ I te aa, i naa mahi Te Aitu Tapu raa seki tau i naa tama naa; laatou ni haka ukautapuina koi iloto te inoa Te Ariki Jesus. ¹⁷ Peter ma John ni oo atu no haka piri iloo naa rima laaua i aruna naa tama naa no taku maa naa tama naa, teenaa tau iloo Te Aitu Tapu raa i naa tama naa.

¹⁸ Simon nikite maa Te Aitu Tapu raa nitau inaa tama raa i te saaita naa aposol raa ni haka piri naa rima laaua i aruna laatou, teenaa hookii iloo naa mane ki Peter ma John, ¹⁹ ka mee ake peela, “Kaumai

* 8.3 Acts 22.4-5; 26.9-11

naa mahi naa kiaa nau hoki, teenaa kitakusaaita e hakaipiri aku rima i aruna naa tama raa, TeAitu Tapu ki tau i naa tama naa hoki.”

²⁰ Araa nei Peter ku mee ake kiaa ia, “Tere hakaatea iloo ma oo mane naa kite kina teahi eura see mate! Eaa? Koe e maanatu maa koe elavaa koi te tauia a koe naa mahi TeAtua kite mane?” ²¹ Koe see hai vana e mee iloto naa heuna maaua nei, i te aa i too hatumanava see tonu i naa karamata TeAtua. ²² Tiiake oo mannatu hakallika naa, aa koe kutaku ki TeAriki ki aroha iaa koe, iaa koe ni mee oo mannatu e hakallika peenaa. ²³ I te aa, nau e kite maa too manava kaimanako naa e hakallika iloo, aa koe hoki se tama ku hakavaarea naa mahi te haisara.”

²⁴ Teenaa ki mee ake Simon, “Koorua taku ki TeAtua ki see ssura naa vana koorua e taratara nei iaa nau.”

²⁵ Te saaita Peter ma John ni oti te hakaeta ki naa tama raa i te illoa laaua i Jesus Christ aa inaatatara TeAriki raa, laaua ni ahe ki Jerusalem. Teenaa laaua ni hakataka atu inaatamaa henua vaaroto Samaria raa ka hakaeta te Lono Taukareka ki naa tama i naa kina naa.

Philip e akonakiria a ia te tama haka Ethiopia

²⁶ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni vanaake peelaa ki Philip, “Masike no hano kite kipu kite ara e taa vaaroto mouku, teenaa ko te ara e tere iho i Jerusalem ki Gaza.” (Te ara naa ku see saarea i naa aso nei.) ²⁷ Teenaa masike iloo Philip no hano i te ara naa. I te ara raa aia nittiri i te tama haka Ethiopia e taapaa ma se ‘eunuch’, e tere i tana karis raa ki tana henua. Tetanata naa se hakamau eroorosi i naa mane te tukuffine i Ethiopia, aa aia naa ni hano ki Jerusalem nolotu i TeAtua, aa te nei aia ku ahe ki tana henua. ²⁸ Tetanata naa enoho i aruna tana karis raa ka paupau telaupapa te pure Isaiah. ²⁹ TeAitu Tapu raa ki mee ake ki Philip, “Sare atu ki taupiri koe kite karis e tere raa.” ³⁰ Teenaa tere atu iloo Philip kite karis naa no lono i naa paupau tetanata naa telaupapa Isaiah. Philip ki vasiri ake, “Koe e iloa i te hakataakoto naa taratara e paaua a koe naa?”

³¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Nau ma ki iloa peehea ki mee maa see hai tama e iloa e hakaari mai te hakataakoto naa taratara nei?” Teenaa vanaake iloo te tama naa ki Philip ki kake ake ki aruna no noho i tana vasi. ³² Naa taratara telaupapa Isaiah enoho tetanata naa no paupau raa e taratara peelaa:

“Ttama naa e mee pee ko te sipsip e taakina ki taia,
a ia ni seai iloo se taratara ni pesi,
e mee pee ko naa moe seemuu te sukua sipsip i ana tasia tana huru.

³³ Ttama naa ni kotia vare lokoi ka hakanaparia,
Aia seai tana haanauna e nnoho mai ma ki taratara ai te henua i laatou,
i te aa i aa ia ku taia no mate, teenaa tana ora i te kerekere nei ku oti.”✧

³⁴ Te hakamau raa ki vasiri ake ki Philip, “Hakaari mai, te pure e sissii naa taratara nei etaratara iai? Aia etaratara iaa ia soko ia, seai, etaratara itelaatama?” ³⁵ Teenaa kaamata iloo Philip te hakaeta ake te Lono Taukareka i Jesus raa kite tanata naa, e kaamata iloo i te taratara te Laupepa Tapu e paaua laaua naa. ³⁶ Tetakarua naa ni tere iho i te ara naa no tae iloo kite kina te vai. Teenaa ki mee ake te hakamau raa Philip, “Ttoka mai, te nei se vai. Nau e puuia te aa ma ki see too nau te hakaau tapu?” ³⁷ [Philip ki mee ake, “Koe elavaa te too te hakaau tapu ki mee maa koe elotu ma too hatumanava hakkaatoa i TeAtua.” Te hakamau raa ki hakaeta ake, “Nau e iloa maa Jesus Christ ko te Tama maaoni TeAtua.”]

³⁸ Te hakamauna ni huri no vanaake iloo kite tama e terekia aia te karis raa kittuki, araa ssepu iho iloo laaua ma Philip kite vai, no hanatu Philip no hakaau tapu te hakamauna. ³⁹ Te saaita te takarua naa ni massike ake ite vai raa, Philip ni toa Te Aitu Tapu raa i te kina naa no see kite hakaoti te hakamauna iaa ia. Te hakamauna iaa ni hano hiahia koi kitana henua. ⁴⁰ Philip iaa nikite maa ia ku noho i Asotus. Teenaa a ia ni hakataka i te kina naa no hano ki Sisaria ka hakaia te Lono Taukareka raa i naa tamaa matakaaina katoo i te kina naa.

9

Saul ku huri tana manava no lotu i Te Atua (Acts 22.6-16; 26.12-18)

¹ I te saaita naa raa, Saul koi lellere kitaaia aia naa tama e tautari ki Te Ariki. Teenaa aia ni masike no hano iloo no mmata i te Maatua Hakamauna ² ki sissii ni pas no haka iloa ake ki naa hare lotu naa Jew i Damascus, ma ki mee aia, Saul, elave ni tama e tautari ki te Mateara Te Ariki i te kina naa, teenaa ko naa taanata haka paa katoo ma naa haahine, naa tama naa ma ki tauhia a ia no taakina ake ki Jerusalem.

³ Teenaa te saaita Saul ni hanatu no taupiri ki Damascus raa, aia ni haka te kina i naa llama ake te maasina raa i telani no too te maasina naa iaa ia. ⁴ Saul ni leiho kite kerekere no lono iloo ia i naa taratara ake te reo raa peela kaa ia, "Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?"

⁵ Saul ki vasiri, "Koe ko ai, Te Ariki?"

Te reo raa ki mee ake, "Nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. ⁶ Masike ki aruna aa koe ku hanatu ki loto te matakaaina naa. E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee."

⁷ Naa tama ni oo laatou ma Saul raa ni tuu seemuu koi, see hai taratara. Naa tama naa ni lono i naa taratara ake te reo naa, te vana iaa laatou ni see hai tama ni k kite. ⁸ Saul ni masike ki aruna no mee iloo ma ki tallaki ana karamata, araa nei ana karamata kupuni. Teenaa ppiki iloo naa tama naa te rima Saul no hakattaki ki loto kite matakaaina Damascus. ⁹ Ni aso iloo e toru, Saul ni see lavaa te kite, aa i naa aso naa raa, a ia e noho see kai aa see unu.

¹⁰ E noho iloto Damascus raa, teela se tama e lotu, tana inoa ko Ananias. Te Ariki ni haka sura atu kaa ia no vanaake peela, "Ananias!"

Ananias ki haka ahe ake, "Te Ariki, te nei nau."

¹¹ Te Ariki ki mee ake, "Masike no hano kite ara e tupa ma kote Ara e Tonu, aa ite hare Judas raa koe ku vasiri ki mmata koe ite tanata haka Tarsus e tupa ma ko Saul. Tama naa e tuku, ¹² ku oti te haka ki itea Te Atua i naa hanake te tanata e tupa ma ko Ananias no haka piri ana rima kaa ia ki kite ia hoki."

¹³ Teenaa ki mee ake Ananias, "Te Ariki, tura tama ku oti te taratara mai i naa sosorina te tama naa, aa i ana vana haka llika iloo ni mee ki oo tama i Jerusalem. ¹⁴ Aa te nei a ia ku heunatia mai naa maatua haka maatua i Damascus ki au no karapusina naa tama katoo e lotu iaa koe."

¹⁵ Te Ariki ki mee ake kaa ia, "Tere. Teenaa ko taku tama ni tupa ma ki oti ku haia aku heuna. Taku inoa ma ki haka ilotia te tama naa ki naa tama i naa henua sara, ki naa tuku aa kite kanohenua hoki Israel. ¹⁶ Aa te tama naa ma ki hakaarina ake nau ki iloa maa ia ma ki mee pakavaina, i te aa iaa ia e lotu iaa nau."

¹⁷ Teenaa hanatu iloo Ananias no uru atu kite hare e noho ai Saul no haka piri atu ana rima kaa ia ka mee ake peela, "Saul, taku taina. Nau e heunatia mai Te Ariki Jesus, te tama ni haka sura atu kaa koe ite ara i too saaita ni au pe nei, ki au nau no mmata iaa koe ki lavaa koe te kite hoki, aa kitau naa mahi Te Aitu Tapu iaa koe." ¹⁸ Saaita naa lokoi,

temee emee ma niunahi naa ika raa kumaaohama i naa karamata Saul no kite hoki aia. Aia ni masike ki aruna no huri atu iloo Ananias no hakaukau tapuria. ¹⁹ Teenaa i tana saaita ni oti te kai raa, a ia ni makkaa hoki.

Saul e hakaeta te Lono Taukareka i Damascus

Saul ni noho ake ana aso i Damascus ma naatama telotu. ²⁰ Aia ni hanotonu ki naa harelotu naa Jew raa no kaamata te hakaeta maa Jesus kote Tama TeAtua.

²¹ Naatama hakkaatoa ni llono iana hakaeta naataratara naa ni oho ka vasisiriri peela, “Eaa? Teenei sei kote tama koi ni saretaaia aia naatama i Jerusalem teela elotu i Jesus? Te tama nei sei ni au no mee ki karapusina naa tama naa aa ku taakina ki naa maatua hakamaatua?”

²² Tevanaiaa Saul ni usuhia TeAtua ka haimahi anataratara; aia ni mattoni iloo iana hakaeta maa Jesus kote Mesaea, teenaa naa Jew ennoho i Damascus raa ni see hai taratara ni illoa ma ki hakaeta laatou anataratara.

²³ Etammaki naa aso ku oti tellaka raa, naa Jew raa ni kkutu hakapaa no taratara ki taia laatou Saul. ²⁴ Tevanaia Saul ni hakaarina ake i te vana naatama naa ni taratara ki mee. Ite poo ma te ao naatama naa e roorosi peenaa i naa mata naa ara te matakaaina naa ki kite laatou i Saul aa ku taia laatou ki mate. ²⁵ Tevanaiaa ite poo tokotasi raa, naatama ni ttaka ma Saul raa ni toa laatou Saul no pponotia ki loto te kete no hakaterekia ki taha te hiri e aareha i te henua naa.✧

Saul ku ahe ki Jerusalem

²⁶ Saul ni hano ki Jerusalem no mee ma ki heheuna ia hakapaa ma naa disaipol. Tevanaiaa naa disaipol raa ni mattaku ia ia, ila tou ni mannatu maa Saul sei setama elotu maaoni. ²⁷ Teenaa hanake iloo Barnabas no toa Saul ka oo laua no mmata i naa aposol. Barnabas ni taratara ake ki naa aposol raa i naa hakasura ake TeAriki no taratara laua ma Saul ite ara. Aia e taratara ake hoki i naa hakaeta seekkapo Saul te Lono Taukareka iloto te inoa TeAriki i Damascus. ²⁸ Teenaa noho iloo Saul ma naatama naa i Jerusalem ka hakaeta seekkapo te Lono Taukareka raa iloto te inoa TeAriki. ²⁹ Aia ni taratara ka hakatauttau hoki laatou ma naa Jew teela e illoa te taratara haka Greece. Teenaa mee iloo naa tama naa ma ki taia laatou Saul ki mate. ³⁰ Te saaita naa tama te lotu raa ni llono i te vana naa raa, toa iloo laatou Saul ki Sisaria no heunatia ka hano ki Tarsus.

³¹ Teenaa te nnoho naatama telotu i Judea, Galilee, aa ko Samaria raa ni taukareka iloo. Naatama naa ni tokonakina hakaraaoi iloo TeAitu Tapu, aa te kooina ni hakaaru ake no lotu laatou hakapaa raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa naatama naa ni nnoho ka lotu peenaa i TeAriki.

Peter e hakassura naa mahi TeAtua i Lida ma Jopa

³² Peter ni hano ki naakina hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa i te saaita tokotasi raa, aia ni hano no mmata i naatama TeAtua ennoho i Lida. ³³ Ite kina naa raa, aia ni tiri itetanata ettapa ma ko Enias. Tetanata naa seelavaa te sasare, aa teenei aia kulava iloo ana setau evaru emoemoekoi peenaa, seelavaa te masike. ³⁴ Peter ni huri atu no mee ake peela kiaaia, “Enias. Koe e haia Jesus no taukareka. Masike no ffatu oo moelana.” Teenaa masike lokoi Enias no tuu ki aruna. ³⁵ Naatama hakkaatoa ni nnoho i Lida ma Sharon raa ni kite ia ia, teenaa naatama naa ni ffuri naa manava laatou no tautari katoo ki TeAriki.

Dorkas e hakaoratia Peter

✧ 9.25 2 Cor 11.32-33

³⁶ I te matakaaina e ttpa ma ko Jopa raa, teelaa se ffine e lotu, tana inoa ko Tabita. Iaa tana inoa haka Greece raa ko Dorkas.* Te ffine naa e hakasura peenaa te tiputipu e taukareka aa e tokonaki peenaa ki naa tama ennoho see hai mee. ³⁷ I te saaita naa raa, te ffine naa nilaavea te maki no mate iloo. Tana haitino ni hakaukauria no hakamoeria iloo i te puitana i aruna. ³⁸ Jopa see mmao i Lida. Teenaa te saaita naa tama e tautarii-Jesus ennoho i Joparaa nillono maa Peter enoho i Lidaraa, heunatia iloo laatou tetakarua taanata kioo no mee ake ki Peter ki hakavave no hanake ki laatou. ³⁹ Teenaa masike iloo Peter no oo laatou. I tana saaita ni tae atu raa, a ia ni toa naa tama naa ki te puitana i aruna. Naa puruna raa ni muimui ake i ana vasi kattani no hakarikari ake ki Peter i naa kkahu Dorkas ni tuitui i tana saaita koi ora. ⁴⁰ Peter ni heunatia a ia naa tama naa kato kioo nottuu ihaho, teenaa tuu iloo ia kianaturi notaku; araa hakatahuri atu iloo ki te ffine e materaa no mee ake, “Tabita, masike ki aruna!” Te ffine naa ni tallaki ana karamata no kite iloo i Peter, teenaa masike iloo ia no noho ki aruna. ⁴¹ Peter ni suru atu no hakamasikeria iloo ia te ffine raa ki aruna. Teenaa kannaatia ake iloo ia naa tama te lotu, haka-paa ma naa puruna, kioo ake no mmata i Dorkas ku ora hoki. ⁴² Te lono nei nitere ki naa kina kato iloto Jopa, teenaa turaa tama iloo ni ffuri no lotu i TeAriki.

⁴³ Peter ni noho ake iloo ana aso e tammaki i Jopa laaua ma Simon, teenaa se tama e penapena mee ki naa kiri naa manu.

10

Peter laaua maa Cornelius

¹ Teelaa setanata enoho i Sisaria, tana inoa ko Cornelius. A ia naa se hakamau i te kaavena soldia naa Rome e taapaa ma ko te ‘Kaavena Soldia Haka Italy’. ² Te tanata naa se tama te lotu, aa tana haanauna naa hakkaatoa e lotu i TeAtua. A ia se tama maraa e tokonaki ki naa Jew ennoho hakaaroa aa e taku peenaa ki TeAtua i te kau saaita. ³ I te aso tokotasi, i te ttoru telaa suru raa, a ia ni hakakkiitea TeAtua i naa hanake te ensol tokotasi TeAtua kiaa ia no mee ake, “Cornelius!”

⁴ Cornelius ni mataka kattoka tonu atu ki te ensol raa ka mee ake, “TeAriki, teelaa se aa?”

Te ensol raa ki mee ake, “TeAtua elono iootaku maraa e taku ake; a ia e hiahia i oo heheuna tokonaki kiaaraa tama, aa te nei a ia ku noho ki kauatu oomee e fiffai. ⁵ Heunatia nitama kioo ki Jopa no toomai te tanata e ttpa ma ko Simon Peter. ⁶ Ttama naa ennoho laaua ma Simon, te tama maraa e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa etuu taupiri ki tai.” ⁷ Araa teenaa, hano iloo te ensol naa, aa Cornelius ia ku aru ki tetakarua i ana poeraa aa ma te soldia tokotasi, teenaa se tama e lotu aa e heheuna ia ia. ⁸ A ia nitaratara ake i ana mee ni hakakkiitea TeAtua, teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo ki Jopa.

⁹ I te ssoa te aso, te saaita telaa ni ino raa, naa tama naa ni sassare no taupiri atu iloo ki Jopa; aa i te saaita naa raa, Peter ni kake ki aruna te taffuu te hare Simon raa ki mee anataku ki TeAtua. ¹⁰ A ia nilono i tana hiikai; aa i te saaita naa tama raa koi ppena mai naa kaikai raa, Peter ni hakakkiitea TeAtua tana vana. ¹¹ A ia ni kite i naa taarakiiho telani ka hakaterekia iho te mee e mee ma se maro e llaha iloo e lasi ki te kerekere, teenaa e mee ma nitama raa e taaoi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho kilaro. ¹² Te kau manu hakkaatoa, naa manu e torottoro, aa

* **9.36** Te inoa Tabita (haka Aramaic) aa ko Dorkas (haka Greece) e mee maa te manu ‘deer’

ma naa manu lellere i te vao e takkoto i aruna te mee naa. ¹³ Araa te reo raa ku taratara iho, “Peter. Masike no taa naa manu naa no kai!”

¹⁴ Araa nei Peter ku mee ake, “TeAriki, nau see lavaa te mee peenaa! Nau seki kai iloo ni manu e kerekere peenaa.”*

¹⁵ Te reo raa ki ttao ake hoki, “Naa mee TeAtua e ttapa ma e taukalleka raa, koe seetarataraina maa teenaa ni mee e kerekere.” ¹⁶ Te taratara naa ni hakahekahe ake ana saaita iloo e toru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe ki te lani.

¹⁷ Te saaita Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite raa, naa taanata ni heunatia ake Cornelius raa ku oti tellave i te hare Simon, teenaa naa tama naa kuttuu ake i te tootoka te hare. ¹⁸ Naa tama naa ni ttuu no vasiri peela, “E hai tama e noho i te kina nei e ttapa ma ko Simon Peter?”

¹⁹ I te saaita naa raa, Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite naa, teenaa ki taratara ake TeAitu Tapu raa kiaa ia, “Hakannoo! E mee te takatoru taanata e ssee ia koe. ²⁰ Masike no hano kilaro, aa koe ku hano maa naa tama naa. Koe ki sei iloo ki mamaanatu tammaki, i naa tama naa ni tama e heunatia atu nau.” ²¹ Teenaa sepu atu iloo Peter no mee ake ki naa tama naa, “Nau nei kotetama e seeia kootou. Kootou ni oomai no aa?”

²² Naa tama raa ki mee ake, “Maatou e heunatia mai Cornelius. Aia setama e sosorina taukareka aa elotu i TeAtua, aa naa Jew raa hakkaatoa e fiffai kiaa ia. Te ensol tokotasi TeAtua ni taratara ake ma ki arumia koe ki hanake kitana hare, ki hakannoo ia maa ni taratara peehea koe ma ki kauake.” ²³ Teenaa tauhia iloo naa tama naa Peter ki nnoho laatou i te poo naa.

I telaa aso raa, Peter ni masike no oo laatou maa naa tama naa; aa e mee hoki naa tama telotu i Jopa ni oo laatou hakapaa. ²⁴ Peter ni taatu ki Sisaria i te ssoa te aso, aa i te henua naa raa, Cornelius ni noho kattari ake kiaa ia maa anahare aakina aa maa anaso ni aru ake. ²⁵ Te saaita Peter ni mee ki uru atu kiloto te hare raa, Cornelius ni hanatu no purepure laaua, teenaa hakamaruu iloo kilaro no tuu ki ana turi imua Peter. ²⁶ Tevana ia aia ni hakamasikeria Peter ki aruna, ka mee ake Peter peela kiaa ia, “Masike. Nau nei setamavare koi.” ²⁷ Peter ni sare haitarata laaua ma Cornelius ka uru atu kiloto te hare, teenaa ki kite ia maa telopotama ekkutu iloto te hare. ²⁸ Peter ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou e illoa hakaraa oi iloo maa maatou naa Jew raa e puuia naa Loo maatou raa ki see hakauru maatou no hakapaa ki naa tama i naa henua sara aa ki see oo atu maatou no nnoho i naa hare naa tama naa. Tevana ia TeAtua ni taratara mai maa nau ki see mee taku maanatu maa naa tama i naa henua sara raa e hakallika te hakapaa ki naa Jew. ²⁹ Te nei ko taku vana ni see sahe i te saaita kootou ni aru mai ma ki au nau. Aa te nei nau ku vasiri atu ki kootou: nau e arumia kootou ki au nau no aa?”

³⁰ Cornelius ki mee ake, “Inaa aso e toru ku oti tellaka raa, nau e noho ka taku iloto taku hare i te ssao nei, i te ttoru telaasuru. Teenaa tuu ake lo ko i tetanata e uru ki naa hekau e maasina raa imua aaku ³¹ no mee mai peela kiaa nau, ‘Cornelius! TeAtua elono i oo taku aa e kite i oo tokonaki ki naa tama see hai mee. ³² Heunatia setama ki hano ki Jopa no toomai tetanata e ttapa ma ko Simon Peter. Ttama naa e nnoho laaua ma Simon, te tama e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa e tuu taupiri ki tai.’ ³³ Teenaa aru atu iloo nau ki au koe, aa te nei e taukareka iloo i aa koe ni au. Maatou nei hakkaatoa e nnoho i te kina nei imua TeAtua, ki hakannoo maatou ki naa mee kato TeAriki ni vanaatu ki taratara mai ki maatou.”

* **10.14** Naa Jew raa e puuia naa Loo Moses raa ki see kkai naa manu nei

Naa taratara Peter

³⁴ Teenaa kaamata iloo Peter tetaratara: “Nau nei ku iloa maa TeAtua maaoni see iloa te hirihiri maa nitamaaana ehiihai.” ³⁵ TeAtua ehiihai kinaatama inaa henua hakkaatoa teelaa elotu iaa Ia, aa ehakassura tetiputipu etonu. ³⁶ Kootou eilloa itetaratara TeAtua nikkave ki te kanohenua Israel, i ana hakaeta te Lono Taukareka i te laaoi iloto te inoa Jesus Christ, TeAriki naatama hakkaatoa. ³⁷ Kootou eilloa inaa vana nissura iloto Judea, e kaamata mai i Galilee imuri te saaita John ni hakaeta inaa tiputipu te hakaaukau tapu. ³⁸ Kootou eilloa hoki i Jesus tetama i Nazareth, tetama nitaka ma naa mahi TeAitu Tapu. A Ia ni hakasura tetiputipu e taukareka raa i ana kina katoou ni hano, ka haia a Ia naa tama katoou e tauhia naa mahi Satan raa notaukalleka, ite aa i TeAtua nitaka ma Ia. ³⁹ Maatou nikkite i ana vana katoou nimee i Israel aa iloto Jerusalem. A Ia ni tuukia te henua kite kros no mate. ⁴⁰ Tevana iaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua ite mate imuri naa aso etoru, teenaa TeAtua nimee ake ma ki hakasura mai a Ia ⁴¹ ki maatou koi, naa tama TeAtua ku oti te tuku ki tarataraina te Lono Taukareka. I te saaita Jesus ni hakamasikeria i te mate raa, teenei ko maatou nei ni nnoho no kkai ka unu hakapaa ma Ia. Te henua hakkaatoa iaa ni see kkite iaa Ia. ⁴² TeAtua ni kaumai tana taratara ma ki hakaeta maatou te Lono Taukareka raa ki te henua aa ki hakaeta hoki maa Jesus raa ko te tama ni tukua TeAtua ki hakatonutonu naa tama koi ora aa ma naa tama ku oti te mmate. ⁴³ Naa pure katoou TeAtua raa ni taratara iaa Ia, teenaa maa naa tama elotu i Jesus raa ma ki uiia naa haisara laatou TeAtua iloto te inoa Jesus.”

Naa tama i naa henua sara raa e too TeAitu Tapu

⁴⁴ Tesaita Peter koitaratara raa, TeAitu Tapu raa kutau inaa tama hakkaatoa teelaa ninnoho kahakannoo kiaaia. ⁴⁵ Naa Jew elotu teelaa ni oomai hakapaa laatou ma Peter i Joparaa ni oho inaa mahi TeAitu Tapu raa kukauake TeAtua hoki kinaatama inaa henua sara. ⁴⁶ I te aa, inaa Jew raa ellono inaa taratara hakanau naa tama naa i TeAtua inaa taratara e kkee.

Peter kimee ake, ⁴⁷ “E haitama elavaa tepuuia laatou naa tama nei kisseetoo te hakaaukau tapu iloto te vai? Naa mahi TeAitu Tapu raa kutau inaa tama nei, emee pee ko maatou.” ⁴⁸ Teenaa vanaake iloo ia kinaatama naa kitoo laatou te hakaaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ. Ki oti raa naa tama naa ku mee ake ki Peter ki noho ake ni aso maa laatou.

11

Peter e taratara ki naa tama te lotu i Jerusalem

¹ Naa aposolaraa ma naatama telotu ennoho inaa matakaaina iloto Judearaa nillono maa naatama inaa henua sara raa hoki ku hakannoo kinaa taratara TeAtua. ² Tesaita Peter ni hanatu ki Jerusalem raa, naa tama telotu teelaa e fiffai maa naa tama inaa henua sara kisseere raa ni ffuri atu ki Peter no mee ake, ³ “Koe ni lavaa peehea te hano no noho iloto te hare naa tama inaa henua sara raa ka kkai hakapaa ma naa tama naa?”

⁴ Teenaa kihuriatu Peter nitaratara ake hakaraaoi iloo inaa vana katoou nimee iaaia: ⁵ “Itakusaaita ninnoho kataku i Joparaa, nau ni hakakkiitea TeAtua inaa meenei: Nau nikkite inaa hakatere iho temee etiputipu ma semaro ellaha elasi itelani, teenaa emee ma nitama raa etaaohi kinaa tapa ehaa temaro naa ka hakatere iho kilaro. Temee naa ni hakatere iho nottuki iloo itaku vasi. ⁶ Nau nittoka kiloto no kite inaa takkoto naa manu ehahaanai, naa manu kaitama, naa manu

✧ 10.34 Deut 10.17

etorototoro, aa ma naa manulellere. ⁷ Araa nau kulono i naa taratara iho te reo ra peela, 'Peter. Masike no taa naa manu naa no kai.'

⁸ "Tevanaiaa nau nimee ake peela, 'TeAriki, nau seelavaa te mee peenaa! Nau sekikai iloo ni manu e kerekere i te vasi telotu peenaa.'

⁹ "Te reo ra kitaratara iho hoki itelani, 'Naamee TeAtua ettapa ma etaukallekaraa, koe seetarataraina maa teenaa nimee e kerekere.'

¹⁰ Tetaratara naa ni hakahekahe mai anasaaita iloo etoru, kiotiraa te maro ra ku hakahe kitelani.

¹¹ "Itesaaita naa ra, tetakatoru taanata teela ni heunatia ake i Sisaria no see ia nau ra, kuttake kitaku hare ni noho. ¹² Teenaa taratara mai iloo TeAitu Tapu ra kisee mamaanatu tammaki nau aa nau kumasi ke no hano ma naatama naa. Takaono naatama telotu i Joparaa nioo hakapaa maatou ki Sisaria no uruatu hakapaa kiloto te hare Cornelius. ¹³ Cornelius ni hakahe mai i ana kite i naa tuu ake te ensol ra i tana hare no mee ake kiaa ia peela, 'Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai tetanata ettapa ma ko Simon Peter. ¹⁴ Ttama naa ma ki hakahe atu naataratara teela ma ki hakassaoria ai koe aa ma too haanauna naa hakkaatoa.'

¹⁵ "Itaku saaita nikaamata tetaratara ra, TeAitu Tapu ra ni hanatu notau i naatama naa, emee pee kotanatau ana itaatou i te kaamata.

¹⁶ Teenaa kimaanatu ake iloo nau kinaataratara TeAriki nimee peela, 'John ni hakaukatapu te henua kite vai, aa TeAtua ia ma ki hakaukatapu kootou ki TeAitu Tapu.'☆ ¹⁷ Taatou e illoa maa TeAtua ni hookii kinaatama i naa henua sara ra TeAitu Tapu koi teela ni hookina mai a ia kitaatou i te saaita taatou nilotu i TeAriki Jesus Christ. Nau se tama peehea kimaanatu nau maa TeAtua e lavaa nau te tuukia?"

¹⁸ Tesaita naa Jew naa nillono i naataratara nei ra, naatama naa nisee hai taratara hakallika hoki nimee. Laatou ni ffuri no hakanau i TeAtua peela, "Aa te nei TeAtua ku hiihai hoki maa naatama i naa henua sara ra ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou ki ora laatou!"

Te lotu i Antiok

¹⁹ Aaraatama telotu teela ni masseu itessao te hakallika nimee i te saaita Stephen nitaia ra, ni hakattaka nottae iloo ki Fonisia, Cyprus, aa ko Antiok. Naatama naa ni hakahe te Lono Taukareka ra kinaa Jew ra koi.☆ ²⁰ Aaraatama telotu ia, teela ni oomai i Cyprus ma Sairin, nioo ki Antiok no hakahe kinaatama haka Greece ra i te Lono Taukareka i TeAriki Jesus. ²¹ TeAtua ni tokonaki hakaraa o iloo kinaatama naa, teenaa e tammaki iloo naatama ni ffuri naa manava laatou no tautari ki TeAriki.

²² Naatama telotu i Jerusalem ra nillono maa e tammaki iloo naatama i Antiok kulotu. Teenaa heunatia iloo laatou Barnabas ki hano kite matakaaina naa. ²³ Tesaita Barnabas nitae atura, a ia nikite i naa heheuna telaoi TeAtua i naa ora naatama i te kina naa, teenaa haiake iloo ia kinaatama naa kilotu maaoni laatou i TeAriki ma naa hatumanava laatou. ²⁴ Barnabas setama esosorina taukareka aa elotu maaoni, aa naa mahi TeAitu Tapu ra e takkoto ia ia. Teenaa e tammaki iloo naatama ni ffuri naa manava laatou no lotu i TeAriki.

²⁵ Kiotiraa Barnabas kumasi ke no hano ki Tarsus nossee i Saul. ²⁶ Itana saaita ni lave i Saul ra, toa iloo ia no noho laua i Antiok. Iloto te setau hakkaatoa ra, Barnabas laua ma Saul nikkutu peenaa ma naatama telotu ra ka akonaki laua telopotama iloo. Teenaa naatama telotu i Antiok ra ni mua taapaa ma ni 'Tama Christ'.

²⁷ I te saaita naa raa, e mee naa pure TeAtua ni oo ake i Jerusalem ki Antiok. ²⁸ Te tama tokotasi i naa tama naa, tana inoa ko Agabus, ni usuhia TeAitu Tapu raa no masike kiaruna no pesi tanataratara maa naa tama hakkaatoa e nnoho i te kerekere nei ma kilaavea te one elasi. (Te one naa nilave i te henua i te ssao Claudius ni noho ma kote Tuku hakamaatua i Rome.)[☆] ²⁹ Teenaa tuku iloo te taratara naa tama elotu raa maa laatou kikkave se kooina naa mane laatou e lavaa te hakanaaopo raa ki naa tama elotu e nnoho i Judea. ³⁰ Naa tama naa ni ssiko mane no kauake iloo ki Barnabas laaua ma Saul ki oo no kaavea ki naa tama hakamaatua te lotu i Judea.

12

Naa tama te lotu raa ku mee pakavaina Herod

¹ I te saaita naa raa, te tuku Herod raa ni kaamata no mee pakavaina a ia aaraa tama te lotu. ² Teenaa Herod ni vanaake ki tana soldia raa ki tuutia te ua James, te taina John, ki te komu taa tama raa ki mate. ³ I te saaita Herod nikitia maa naa Jew raa ni fiafia i tana vana ni mee nei raa, hano iloo ia no mee ma ki tauhia Peter. (Naa vana nei ni mee i te ssao te Kaikai te Haraoa See hai iis raa). ⁴ Peter ni tauhia naa soldia Herod raa no ponotia iloo ki loto te hare karapusi, araa tuku iloo naa kaavena soldia e haa ki roorosi i Peter, te takahaa soldia i te kaavena tokotasi. Teenaa Herod ni maanatu maa Peter ki oti ku too ake no hakatonu ana sara raa imua naa karamata te henua imuri te Kaikai te Pasova.[☆] ⁵ Teenaa Peter ni tiiake ka moe peenaa iloto te hare karapusi; naa tama te lotu raa iaa ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki tokonaki kiaa ia.

Peter ku hanaa i te hare karapusi

⁶ Tepoo hakaoti Peter i te hare karapusi, iaa ia makitoa Herod no hakatuuria imua te henua i te ssoa te aso raa, Peter ni hakamoeria iloto te takarua soldia. Aia naa esaisaitia ki naa seni elua; te seni tokotasi esaiatu kite soldia i tana vasi, aa telaa seni esaiatu ki telaa soldia i telaa vasi aana. Aaraa soldia iaa ettuu ka roorosi i te tootoka. ⁷ Saaita naa lokoi raa, te ensol TeAtua raa kutuuake no too te maasina raa iloto te hare karapusi. Te ensol raa ni kapaatu ki te utukei Peter no ffano iaa ia ki maahuru. Aia ki mee ake peelaa ki Peter, "Hakavave no masike kiaruna!" Naa seni nimmau i naa rima Peter raa ni maffana lokoi i te saaita naa no maaoha kilaro.

⁸ Teenaa mee ake iloo te ensol raa kiaa ia, "Tuu tootuu naa aa koe ku hakao ootaka." Kioti raa, te ensol raa ki mee ake hoki, "Hakao tookkahuraa aa koe ku au vaamuriaaku." ⁹ Peter ni hanatu vaamuri te ensol raa no oo iloo laaua ki haho te hare karapusi, te vana iaa Peter ni hakatuu nataa iloo maa te vana te ensol e mee nei se vana maaoni; a ia ni ttau maa ia e miti. ¹⁰ Takarua naa ni oo no hakaraka iloo te kaavena mua naa soldia aa te ssoa te kaavena, teenaa oo atu iloo laaua no ttae atu ki te tootoka katana eppui i te ara euruatu kiloto te matakaaina naa. Te saaita laaua ni ttae atu raa, te tootoka naa ni taaraki soko ia, teenaa uru iloo laaua ki haho. Laaua ni sassare ka oo i te ara tokotasi no seai lokoi te ensol raa i te vasi Peter.

¹¹ Teenaa ki maasaro iloo Peter i te vana ni mee iaa ia naa, no taratara ia peelaa, "Te nei nau ku iloa maa te nei se vana maaoni! TeAtua ni heuna tana ensol raa ki au no hakasaoria nau i naa mahi Herod aa i naa vana katoo naa Jew raa ni mannatu ma ki mee kiaa nau."

¹² Te saaita Peter ni maasaro ake i naa vana e mee iaa ia raa, a ia ni hano ki te hare Mary, te tinna John Mark, i te kina te lopo tama ni kkutu no taku.

¹³ Peter ni hanatu no pakuukuu iloo i te tootoka i haho, teenaa hanatu iloo te taupu e heheuna i te hare naa, tana inoa ko Roda, no mee ma ki taaraki te tootoka.

¹⁴ I te saaita te taupuna nimate i te reo Petera, aia ni hiahia iloo, teenaa aia nissiri ma ki taaraki te tootoka; aia ni ahe koi ki hare no taratara ake ki naa tama i te hare raa maa Peter e tuu ake i haho.

¹⁵ Naatama raa ki mee ake, “Koe kuvvare!” Tevana iaa te taupura nippura iloo maa teelaa ko Peter maaoni. Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Teenaa pee ko te mouri koi Peter.”

¹⁶ Peter iaa koi tuu ka pakuukuu mai i te tootoka. Teenaa taaraki iloo naatama naa te tootoka nollee naa mouri laatou i naa tuu ake Peter.

¹⁷ Peter nissau atu tana rima kinnoho seemuu laatou, teenaa taratara ake iloo i naa hanake Te Ariki no toomai aia i te hare karapusi. Ki oti raa taratara ake hoki aia peelaa, “Kootou hakaari atu ki James aa ma naa tama hakkaatoa te lotu.” Teenaa masike iloo ia no hano ki telaa kina.

¹⁸ I te tapataia o raa, naatama eroorosi te hare karapusi raa ni vvare hakaoti iloo i Peter ku seai. ¹⁹ Herod nikkave tana taratara ki seeia Peter, tevana iaa te tama naa ni see laavea laatou. Teenaa vanaake iloo ia ki ana soldia raa ki vasiria naa tama ni roorosi te hare karapusi raa aa ku toa no taia ki mmate.

Herod ku mate

Herod ni masike i Judea no hano iloo no noho hakamaarie i Sisaria.

²⁰ Herod ni hakatauttau laatou ma naatama i Tyre ma Saidon. Teenaa hakapaa iloo naa tama i naa matakaaina elua naa no oo ake ma ki mmata laatou i Herod. Naatama naa ni oo imua no usuhia laatou Blastus, te hakamau naa poe te tuku, kitokonaki kilaatou. Teenaa oo iloo naa tama naa ki Herod no taratara ki see hetaa laatou, i te henua laatou raa e too kaikai peenaa i te henua te tuku naa.

²¹ I tana aso ni tuku raa, Herod ni hakao ki ana kahu hakamaatua raa no noho i aruna tana nohonoho maatua no kauake tana taratara ki te henua.

²² Teenaa ki tanitani varo atu naatama naa, “Teenaa seai se tama nei e taratara, te nei se atua.” ²³ Herod ni likittia te ensol Te Atua raa no hakaraaua kite maki elasi i te saaita naa lokoi, teenaa iaa ia ni see taratara hakanau i Te Atua. Tana haitino ni kaina katoa naa roo raa no mate iloo ia.

²⁴ Naa taratara Te Atua iaa nittoha ki naa kina hakkaatoa, teenaa te kooina naatama ni hakannoo ki naa taratara naa no lotu i Te Atua raa, ni hanake no tammaki iloo.

²⁵ Barnabas laaua ma Saul ni oti te mee naa heuna laaua raa, ahe ake iloo i Jerusalem ki Antiok, laatou ma John Mark.

13

Barnabas laaua ma Saul e heunatia Te Aitu Tapu ki oo no mee naa heuna Te Atua

¹ E mee naa pure Te Atua maa naatisa te lotu e fai i naa tama te lotu i Antiok. Naa tama naa ko:

Barnabas,

Simeon, ttama e taapaa ma ko Naiger,

Lusius, te tama i Sairin,

Manaen, ttama ni purutia naa maatua Herod,

aa ko Saul.

² Te saaita naa tama naa ni hakapakuu ka lotu i Te Atua raa, Te Aitu Tapu raa ki mee ake kilaatou, “Hakatapu mai Barnabas laaua ma Saul ki heunatia laaua aku heuna ni tuku atu ki laaua.”

³ Naa tama naa ni hakapakuu kaku, teenaa hakapiri iloo naa rima laatou kiaruna te takarua naa, araa heunatia iloo laatou te takarua naa ka oo.

Paul laaua ma Barnabas i Cyprus

⁴ Barnabas laaua ma Saul ni heunatia TeAitu Tapu ka oo ki Selusia, teenaa kkake iloo i te vaka raa no tere ki te henua e ttpa ma ko Cyprus. ⁵ I te saaita te takarua naa nittae ki Salamis raa, laaua ni hakaia te Lono Taukareka TeAtua raa iloto naa harelotu naa Jew. Te takarua naa nittaka ma John Mark ki tokonaki kilaaua.

⁶ Naa tama naa ni oo notta iloo ki telaa vasi te henua naa ki te matakaaina e ttpa ma ko Pafos. Teenaa kittiri laatou i te Jew e mee anapakava, tana inoa ko Bar Jesus, aa te tama naa e hai maa ia se pure TeAtua. ⁷ Te tamapakava naa nivaioa ma te hakamau te henua naa. Te inoa te hakamauna ko Sergius Paulus, setama e iloa inaa vana. Teenaa Barnabas laaua ma Saul ni arumia te hakamauna kiooake kaaia, i te aa ia ia e hii hakannoo ki naa taratara TeAtua. ⁸ Te vana ia te takarua naa nisahea peena Elimas (teenaa kote inoa haka Greece te tama pakava naa), i te hakamaura e usuusuhia a ia ki seelotu i Jesus. ⁹ Teenaa kitau TeAitu Tapu raa i Saul (telaa inoa aana ko Paul): a ia nittoka tonu ki te tama pakava raa no mee ake, ¹⁰ “Koe se tamariki Satan! Koe naa kote tama e hakassara naa vana hakkaatoa e tonu. Koe e taka ma te kau sosorina tippua, aa naa vana e tonu TeAtua raa e haia a koe peena ma ki hurisia kimee ma ni vana hakalellesi. ¹¹ Naa hakkaitoa TeAtua raa te nei ku pakkuu atu kaa koe; oo karamata ma ki ppuni aa koe ma ki taka too saaita see kite inaa maarama te ao.”

I te saaita naa lokoira, te nnehu raa ku uhi ake inaa karamata Elimas, teenaa sare iloo ia nossee setama kitauhia tana rima notaakina aia. ¹² Te saaita te hakamauna ni kite maa naa karamata Elimas ku ppuni raa, aia ni iloa maa naa taratara e mee i Jesus raa nitaratara maaoni, ia ia ni maasaro iloo inaa akonaki te takarua raa e kauake i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas i Antiok i loto Pisidia

¹³ Paul laatou ma naa tama e ttaka ma ia raa ni ffana i Pafos no tere iloo no tae ki te matakaaina Perga iloto Pamfilia. Teenaa John Mark ni masike i te kina naa no ahe ki Jerusalem. ¹⁴ Naa tama naa ni massike hoki i Perga no hakataka ki Antiok iloto Pisidia. I te Sabat raa, laatou ni oo no uru atu kiloto te harelotu naa Jew raa no nnoho kilaro. ¹⁵ Te saaita naa taratara iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua raa ni oti te paaua ake raa, naa hakamau te harelotu raa kikkave laatou taratara peela ki Barnabas laaua ma Saul, “Naataaina maatou nei. Kimee setama ikoora e hiihai maa ia kimee setaratara maana ki tokonaki ki naa tama nei, e taukareka, koorua taratara.”

¹⁶ Teenaa masike iloo Paul ki aruna no ssau atu tana rima ki hakannoo ake naa tama naa, teenaa kaamata iloo ia te taratara, “Kootou naa tama i Israel aa ma naa tama hakkaatoa inaa henua sara teelaa elotu i TeAtua: kootou hakannoo mai! ¹⁷ TeAtua teelaa elotu ai te kanohenua Israel raa ni tini maa naa tippuna taatou raa ko tana kanohenua, teenaa naa tama naa ni haia a ia no tammaki iloo i te saaita naa tama naa ni nnoho ma ni horau i Egypt, aa ia ia se Atua e haimahi raa, te kanohenua Israel raa ni lavaa te taakina a ia no hakattaha i Egypt.✧ ¹⁸ Niaaina maa naa tippuna taatou raa ni see llono taratara raa, TeAtua ni mmata ake hakaraaoi koi kilaatou iloto naa setau e matahaa laatou ni ttaka vaaroto mouku.✧ ¹⁹ TeAtua ni seua a ia naa kanohenua e hitu iloto no kauake naa kerekere naa tama naa ki nohoriana tama.✧ ²⁰ E kaamata mai iloo i te saaita naa tippuna taatou raa nittae

✧ 13.17 Ex 1.7; 12.51 ✧ 13.18 Num 14.34; Deut 1.31 ✧ 13.19 Deut 7.1; Josh 14.1

nonnoho iEgypt notae mai kitesaaita Canaan ninohoria laatou raa, naa setau raa e tae iloo ki te haa naa rau maa te mataarima.✧

“Kimuri te ssao naa raa, TeAtua ni hakanoho ana tama ki hakatonutonu te kanohenua Israel notae iloo kitesao Samuel, tepure TeAtua.

²¹ Araa te saaita te kanohenua naa nissee ki TeAtua kikauake se tuku malaatou raa, TeAtua ni hakanoho Saul te tama Kish i te manava Benjamin, kinoho notuku inaa setau e matahaa.✧ ²² Ki oti raa hanaa iloo Ia Saul no hakanoho David ma se tuku. Teenei naa taratara TeAtua ni mee i David:

‘Nau e kite maa David, te tama Jesi, e taka ma te tiputipu teelaa e hiihai ai nau. Aia naa setama ma ki oti ku haia aia naa mee katoo nau e hiihai maa ia kimee.’✧ ²³ Aa teelaa semokopuna David raa ni heunatia mai TeAtua ki hakasao te kanohenua Israel, tana inoa ko Jesus. Teenaa nipurepure TeAtua nitakkoto imua.

²⁴ Tesaaita Jesus sekikaamata ana heuna raa, John ni hakahea kite kanohenua katoo Israel raa ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku too te hakaaukau tapu.✧ ²⁵ Aa i te saaita John ni taupiri ki hakaoti ana heuna raa, aia ni taratara ake peelaa ki naa tama i te kina naa, ‘Kootou e mannatu maa nau ko ai? Nau nei seai ko te tama e taaria kootou. Tevana iaa kootou hakannoo! Te tama e taaria kootou naa ma ki au imuri aaku, aa nau nei see tau te uiia a nau ana taka e hakao.’✧

²⁶ “Aku taaina nei, naa mokopuna Abraham, aa kootou naa tama i naa henua sara elotu i TeAtua: te taratara TeAtua e mee maa Ia e hakasao te henua kiora raa, e taratara itaatou! ²⁷ Naa tama ennoho i Jerusalem aa ma naa hakamau laatou raa ni see illoa maa Jesus ko te tama e hakasao te henua kiora. Naa tama naa hoki ni see illoa hakaraaoi i naa taratara naa pure TeAtua teelaa e paaua laatou i naa Sabat hakkaatoa. Tevana iaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni haia laatou no ttino maaoni i te saaita Jesus ni mee pakavaina laatou. ²⁸ Niaaina ma naa tama naa ni see hai mee nilave i Jesus kitaia laatou ki mate raa, naa tama naa ni mee ake ki Pilate kitaia te Tama raa ki mate.✧ ²⁹ Te saaita naa tama naa ni oti te haia mai laatou naa vana katoo teelaa nitarataraina te Laupepa Tapu iaa Ia raa, te haitino Jesus ni hanaa mai laatou i te kros raa no hakamoeria kiloto te kava.✧ ³⁰ Tevana iaa TeAtua ni hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate.

³¹ Aa i te lopo aso raa, a Ia ni hakasurasura peenaa ki naa tama teelaa nittaka ma ia itana hakataka mai ana i Galilee ki Jerusalem. Teenei naa tama nikkite iaa Ia naa ku hakahea i naa vana laatou nikkite raa ki te kanohenua Israel i te saaita nei.✧

³² “Maaua nei e hakahea atu te Lono Taukareka nei ki kootou: Te mee TeAtua nipurepure ake ki naa tippuna taatou ³³ maa Ia ma ki oti ku haia a Ia raa, teenei ku haia a Ia ki ttino ki kikkite taatou, ana mokopuna. Teenaa Jesus e hakamasikeria a Ia i te mate. Teenei ku mee pee ko naa taratara David ni sissii iloto te ssoa tana Psalm:✧

‘A koe naa ko taku Tama; te aso nei nau nei ku mee pee ko too Tamana.’

³⁴ Teenei naa taratara TeAtua ni mee iaa Ia ma ki hakamasike Jesus i te mate, ki see takoto tana haitino no purau iloto te kava:✧

‘Nau ma ki kauatu ki kootou naa hakaraaoi e ttau, e ttonu iloo. Teenaa ko aku purepure ni kauake ki David.’

³⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa: ‘Too Tama e Tapu nei ma ki see lavaa te tiiake koe ki moe no purau iloto te kava.’✧

✧ **13.20** Judg 2.16; 1 Sam 3.20 ✧ **13.21** 1 Sam 8.5; 10.21 ✧ **13.22** 1 Sam 13.14; 16.12; Ps 89.20 ✧ **13.24** Mk 1.4; Lk 3.3 ✧ **13.25** Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.20,27 ✧ **13.28** Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21-23; Jn 19.15 ✧ **13.29** Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42 ✧ **13.31** Acts 1.3 ✧ **13.33** Ps 2.7 ✧ **13.34** Is 55.3 (LXX) ✧ **13.35** Ps 16.10

³⁶ I David ni haia aia naa heuna TeAtuaraa itana saaita koi ora, aa itana saaita ni mitera aia nitanumia ma anatammama, teenaa tana haitino nimoe no purau iloto te kava. ³⁷ Tevanaiaa te mee nei ni see sura ki te tama TeAtua ni hakamasike i te mate.

³⁸ “Aku taaina nei. Maaua nei e fiffai maa kootou ki illoa maa naa haisara kootou naa elavaa te uiia TeAtua i te vana Jesus ni mee naa. ³⁹ Naa Loo Moses raa se elavaa te uii naa sara taatou. Jesus iaa elavaa te haia a Ia naa ora naa tama e hakataakoto tonu iaa Ia raa ki mataffua. ⁴⁰ Matamata hakaraaoi kiseessura kikootou naa mee ni tarataraina naa pure TeAtuaraa:

⁴¹ ‘Hakannoo mai, kootou naa tama e taratara taussua iaa nau!

Aa llee naa mouri kootou aa kootou kummate!✱

Iaa nau ma ki mee taku vana ki kootou i te saaita kootou koi ora.

Niaaina maa se tama e taratara atu ma ki illoa kootou raa,

kootou ma ki hai maa nau se elavaa te mee peenaa!’ ”

⁴² Te saaita Paul laua ma Barnabas ni massike i te harelotu naa ki oo raa, naa tama i te kina naa ni taratara ake ki ahe ake laua i te ssoa te Sabat raa no kauake hoki ni taratara i naa mee nei ki hakannoo laatou. ⁴³ I te saaita te henua ni masseu i te harelotu raa, etammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara, teela kulotu i TeAtuaraa, ni oo atu vaamuri Paul ma Barnabas. Te takarua naa ni taratara ake hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki taaohi manava peenaa i te manava laaoi TeAtua.

⁴⁴ I te ssoa te Sabat raa, e taupiri maa teela kote kanohenua hakkaatoa i te matakaaina naa ni oo ake no hakannoo ki naa taratara TeAriki.

⁴⁵ Te saaita naa Jew raa nikkite i te tammaki naa tama e oo ake raa, laatou ni manava haao iloo i Barnabas ma Paul, teenaa ffuri iloo laatou no mee maa naa taratara Paul raa essara, ka sasaakiria laatou Paul. ⁴⁶ Tevanaiaa Paul laua ma Barnabas ni seai iloo kikkapo i naa taratara laua e kauake ki naa tama naa; laua ni taratara ake peela, “E taukareka maa te Lono Taukareka TeAtuaraa e kauatu ki kootou naa Jew raa imua. Aa i kootou ni see hii hakannoo ki naa taratara naa ka mannatu kootou maa kootou see tau te too te ora e takoto no takkoto hakaoti raa, teenei kootou ki tiiake maatou aa maatou ku oo no hakaea te lono nei ki naa tama i naa henua sara.

⁴⁷ I te aa TeAtua ni taratara mai ki maaua peenei,

‘Koe e hakatuuria a nau ma se lamu e ura atu ki naa tama i naa henua sara, aa ma se maarama ki naa tama katoo i te maarama nei ki hakassaoria a nau laatou.’ ”✱

⁴⁸ Te saaita naa tama i naa henua sara raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni fiaffia iloo ka hakanau i naa taratara TeAtua. Teenaa naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ma ki oti ku nnoho hakaoti ma Ia raa ni ffuri katoo no lotu iaa Ia.

⁴⁹ Naa taratara TeAtua naa nittoha vaaroto te kina naa hakkaatoa.

⁵⁰ Tevanaiaa naa Jew raa ni sassare ka usuusuhia laatou naa hakamau te matakaaina naa laatou ma naa haahine hakamaatua teela elotu i TeAtua. Teenaa kaamata iloo naa tama naa te haia pakavaina laatou Paul laua ma Barnabas, ka kerekereia laatou te takarua naa ki hakattaha i te kina naa. ⁵¹ Te takarua naa ni ffuri no tahitahi naa kerekere emmau i naa ororo vae laua naa ki illoa naa tama raa maa naa vana laatou raa essara, teenaa oo iloo laua ki Aikonium.✱ ⁵² Naa tama te lotu i Antiok raa ni nnoho ka fiaffia, teenaa TeAitu Tapu raa ni takoto iloto naa hatumanava laatou.

14

Paul laua ma Barnabas i Aikonium

✱ 13.41 Hab 1.5 (LXX) ✱ 13.47 Is 42.6; 49.6 ✱ 13.51 Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11

¹ Naa vana nimee i Antiokraa nissura hoki i Aikonium: Paul ma Barnabas nioo kite harelotu naa Jewraa no hakahea hoki te Lono Taukareka. Etammaki iloo naa Jew aa ma naatama inaa henua sara ennoho iloto te harelotu raa niffuri nolotu, ilaatou e usuhia iloo naa taratara te takarua raa e hakahea. ² Tevanaiaa naa Jew teelaa nisee hii hakannoo kite takarua naa ni usuhia laaou naa tama inaa henua sara raa kisee hakannoo ki naa tama elotu. ³ Paul laaua ma Barnabas ninnoho rooroa iloo ite matakaaina naa. Te takarua naa ni hakahea seekkapo peenaa te Lono Taukareka TeAtua, aa ki huriake peelaa maa naa taratara itana laoi nei nitaratara maaoniraa, TeAtua ni uiiake ana mahi kite takarua raa ki hakassura laaua naa mahi TeAtua. ⁴ Naa tama i Aikonium naa ni maavae, emee aaraatama e hakaapaa ki naa Jew, aa aaraa tama e hakaapaa ki naa aposol.

⁵ Kiotiraa nei, aaraa Jew ma aaraatama inaa henua sara, hakaapaa ma naa hakamau laaou raa, kutaratara ki mee pakavaina laaou te takarua naa aa ku tauatia ki naa hatu. ⁶ Ite saaita te takarua naa ni llono ite vana naa tama naa e mannatu ki mee raa, ffuro iloo laaua ki naa taon Litra ma Derbe iloto Likonia, aa ki naa matakaaina hoki ettuu taupiriake kite kina naa, ⁷ no hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama inaa matakaaina naa.

Paul laaua ma Barnabas i Litra

⁸ Iloto tetaon Litra raa, teelaa setanata emmate hakaoti ana vae itana saaita iloo ni haanauria mai, teenaa te tama naa niseai iloo kilavaa te sasare. ⁹ Ttama naa ni noho ka hakannoo ki naa taratara Paul. Paul e kite maa te tama naa e iloa maa ia elavaa te haia TeAtua ki taukareka, teenaa kittoka tonu atu Paul kiaa ia ¹⁰ no varo atu peelaa, “Tuutonua ki aruna!” Te tanata raa ni tuu no sasare aareha lokoi i te kina naa.

¹¹ Te saaita te kuturana i te kina naa ni kkite i te vana Paul ni mee naa raa, naa tama naa ki tanitani varo haka Likonia peelaa, “Naa atua raa ku oti te oomai itelani nottaka ma taatou maa nitama te maarama nei!”

¹² Naa tama naa ni taapaa laaou Barnabas ma ko Zeus, a Paul ia ku taapaa laaou ki Hermes, ia ia naa ko te tama ilaaua maraa etuu notaratara.*

¹³ Te maatua e heheuna ite hareaitu te aitu Zeus, teelaa etuu itaha koi te taon raa, ni tooake naa purumakau ma naa hau kaute raa kite mata te ara, ia ia ma naa tama hoki i te kina naa emee ma ki taa naa manu naa no hakaara ki naa aposol naa. Teenaa ki huriake peelaa maa laaou elotu i Saul ma Barnabas.

¹⁴ Ite saaita Barnabas ma Paul ni llono ite vana naa tama naa emee ma ki mee raa, laaua nissae naa kkahu laaua raa no ffuro atu kiloto te kuturana naa ka tanitani varo, ¹⁵ “Se aa kootou emee naa? Maaua nitama emee koi ma ko kootou. Maaua ni oomai no hakahea atu te Lono Taukareka, ki tiiake naa mannatu vvere kootou naa aa kootou kulotu kite Atua e ora, te tama ni penapena telani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee kato teelaa e takkoto i naa kina naa. ✧ ¹⁶ Imua raa kootou naa tama inaa henua sara raa ni tiiake TeAtua kilotu huri koi ki naa atua kootou ni fifai. ¹⁷ Aa niaaina maa kootou nisee illoa i TeAtua raa, taatou kato e hakakkiitea a Ia ki illoa taatou maa naa mee hakkaatoa e taukalleka raa, teenaa ni mee aana e kaumai ki taatou. Teenaa ko Ia raa e haia a Ia te u raa ki too aa naa kaikai raa ki ssomo; a Ia e kauatu naa kaikai kootou ki kkai aa kootou e haia a Ia ki fiafia.” ¹⁸ Niaaina maa te takarua aposol raa ni kauatu naa taratara nei raa, laaua ni hainattaa iloo te tuukia laaua te kuturana naa ki see lotu kilaaua.

* **14.12** Zeusraa kote atua hakamau naatama i Greece, aa Hermesraa kote pure naa atua.

✧ **14.15** Ex 20.11; Ps 146.6

¹⁹ E mee naa Jew niooake i Antiok iloto Pisidia aa i Aikonium. Naatama naa niooake no usuusuhia iloo laatou naatama ekkutu i te kina naa ki see hakannoo ki naa taratara Paul. Teenaa ki hakannoo atu naatama naa no ffuri no tauatia laatou Paul ki naa hatu ka huutia no ppesia kitaha tetaon, ilaatou nittau maa ia kumate. ²⁰ Tevanaiaa te saaita naatama eloturaa ni muimui atu itana vasi ra, Paul ni masike no ahe ki te taon. Ite ssoa te aso ra laaua ma Barnabas ni massike no oo ki Derbe.

Paul laaua ma Barnabas ku ahe ki Antiok iloto Syria

²¹ Paul laaua ma Barnabas nihakaea te Lono Taukareka ra iloto Derbe no hurii loo naa manava telopotama nolotu i TeAtua. Ki otira ahe iloo laaua ki Listra, Aikonium, aa ko Antiok iloto Pisidia. ²² Iloto naa taon naa ra, Barnabas ma Paul ni akonaki peenaa naatama eloturaa i naa taratara TeAtua; tetakarua ra e hai ake peenaa kitaaohi manava laatou i TeAriki Jesus. Laaua nitaratara ake peelaa, "Taato naatama eloturaa ma killave i te kau haa eo imua TeAtua e hakanoho tana Nohorana iloto taato." ²³ Tetakarua ra nihakanoho naatama laaua kinnoho hakamaatua i naa hare lotu i naa kina naa, teenaa i te saaita tetakarua naa nihakanoho naatama naa ra, laaua ni haka pakuu ka taku ki tokonakina naatama naa TeAriki Jesus, te tama e taaohi manava ai laatou.

²⁴ Paul laaua ma Barnabas nihakataka vaaroto Pisidia notta iloo kite henua ettapa ma ko Pamfilia. ²⁵ Ite kina naa ra, tetakarua naa nihakaea te Lono Taukareka TeAtua ra iloto tetaon Perga, ara oo iloo kilaro ki Atalia, ²⁶ ara kkake iloo te vaka ra no ahe ki Antiok iloto Syria. Tetakarua naa nitukua naatama telotu i tetaon naa ki oo laaua no haia naa heuna TeAtua, aa te nei naa heuna laaua naa ku otira, laaua nei ku ahe atu.

²⁷ Ite saaita Paul laaua ma Barnabas nittae atu ki Antiok i Syria ra, hakkutu ake iloo laaua naatama teloturaa no haka ake i naa heheuna tokonaki TeAtua kilaaua. Laaua e haka ake hoki i naa usuhia naa manava naatama i naa henua sara ra i naa taratara TeAtua, ka ffuri laatou nolotu hoki. ²⁸ Paul laaua ma Barnabas ninnoho rooroa ake iloo ma naatama telotu i te kina naa.

15

Naatama hakamaatua te loturaa ekkutu i Jerusalem

¹ E mee aaraa Jew niooake i Judea ki Antiok no taratara ake peelaa ki naatama telotu i te kina naa, "Kootou ma ki see lavaa te hakassaoria TeAtua ki mee maa kootou seessere, teenaa naa Loo Moses ra etaratara peenaa."☆ ² Paul laaua ma Barnabas nihakatauttau hakallika iloo ma naa Jew ra i te taratara nei. Teenaa laaua ma aaraatama telotu i te kina naa ni heunatia ki oo ki Jerusalem no mmata i naa aposol ra ma naatama hakamaatua telotu i te kina naa no taratara laatou i te mee nei.

³ Naatama naa ni heunatia teloturaa ka oo vaaroto Fonisia ma Samaria. Teenaa naatama naa nihakaea ki naatama i naa henua naa i naa ffuri naatama i naa henua sara ra nolotu i TeAtua. Naatama telotu i naa kina naa ni fiafia iloo i te llono ana laatou i naa taratara naa.

⁴ Te saaita te kaavena Paul ra nittae ki Jerusalem ra, naatama telotu i te kina naa ma naa aposol, aa ma naatama hakamaatua teloturaa ni fiafia ka oo ake notoa laatou hakaraa oi naatama naa. Teenaa ki haka ake Paul ma Barnabas ki naatama i te kina naa i naa vana TeAtua ni mee iloto naa heuna laaua. ⁵ Ki otira nei aaraatama telotu teelaa e ffai iloto te kaavena naa Faarisi ra kumassike no taratara peelaa, "Naatama i naa henua sara ra ki ssere, aa laatou ki tautari ki naa Loo Moses."

☆ 15.1 Lev 12.3

⁶ Naa aposolraa ma naatama hakamaatua teloturaa nikkutu haka-paa kitaratara laatou ite meenei. ⁷ Naa tama naa ni rooroa iloo inaan noho laatou ka hakatonutonu te meenaa. Teenaa masike iloo Peter no taratara, “Akutaaina nei. Kootou e illoa maa nau setama nihakamaatinoria TeAtua iloto kootou imua iloo, ki hakahea nau te Lono Taukarekaraa killono naatama inaa henua sara kilotu naa tama naa i TeAtua.” ⁸ TeAtua e iloa inaa mannatu naatama hakkaatoa. A Ia naa nikauake Te Aitu Tapuraa ki naatama inaa henua saraa kikkite taatou maa Ia e hiihai ki naatama naa hoki, e mee pee ko Ia nikaumai Te Aitu Tapuraa ki taatou.” ⁹ A Ia ni see ttoka maa naa tama naa e kkee i taatou. Naa haisara naa tama naa ni uiia a Ia i naa tama naa ku ffuri no lotu kiaa Ia. ¹⁰ Ai kootou ku mee are ma ki haaiteria kootou TeAtua, ka kauatu naa mmaha teelaa ni see lavaa te aamoa naa tino taatou aa ma naa tippuna taatou raa ki naatama kulotu naa? ¹¹ Seai, te mee raa see mee peenaa. Taatou nei e hakassaoria TeAtua i te laaoi TeAriki Jesus raa e takoto i taatou, e mee koi ma ko Ia e hakassaoria a Ia naa tama naa henua sara naa.”

¹² Naatama hakkaatoa i te kina naa ninnoho seemuu ka hakanoo ki naa hakahea Paul ma Barnabas inaa mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia laaua ka kkite naatama inaa henua sara. ¹³ Te saaita Barnabas laaua ma Paul nioti tetaratara raa, James ni masike no taratara: “Akutaaina nei, hakanoo mai kiaa nau. ¹⁴ Simon Peter etaratara mai ki illoa taatou maa te meemua TeAtua nimee kakkite te henua maa Ia e hiihai hoki ki naatama inaa henua saraa, teenaa a Ia ni too aaraatama inaa tama naa kimee ma nitama tanakanohenua. ¹⁵ Naataratara Peter nei e hanotonu ma naataratara naa pure TeAtua etakkoto iloto te Laupepa Tapu. Naa taratara naa pure TeAtua raa e mee peelaa:

¹⁶ “TeAtua e mee mai peenei: Nau ma ki ahemai imuri, no hakatuuria hoki te hare David ni sina.

Te hare ni maseu naa ma ki hakatuuria hoki nau, aa te hare naa ma ki haia a nau ki tuu makattau hoki.

¹⁷ Teenaa naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki oomai no ssee i TeAriki,

teenaa ko naatama hakkaatoa inaa henua sara teelaa nitoa a nau ma nitama aaku.

¹⁸ Teenei nitaratara TeAtua, te tama ni hakailoa mai naa mee nei imua iloo.”

¹⁹ James kitaratara hoki, “Nau emaanatu maa taatou ki see haia hakallikaina taatou naa tama inaa henua sara teelaa ku ffuri no lotu i TeAtua. ²⁰ Taatou ki sissii se pas ki naa tama naa no taratara ake ki see kkai laatou naa kaikai e tarataraina naa loo raa maa e kerekere i naa mee naa ni hakaara ki naa aitu hakallesi; laatou hoki ki tiiake te tiputipu e hai huri; laatou ki see kkai te manu etaa aa see hakatere tanattoo, aa laatou ki see kkai te too.” ²¹ I te aa, i naa Loo Moses raa e tarataraina iloto naa taon hakkaatoa aa epaaua peenaa iloto naa hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.”

Te pas naa tama hakamaatua te lotu ki naa tama inaa henua sara

²² Ki otiraa naa aposolraa ma naatama hakamaatua telotu, hakapaa katoa ma naa tama telotu i te kina naa, ku tuku laatou takarua ki oo haka-paa laatou ma Paul aa ko Barnabas ki Antiok. Te takarua taanata ni tukua laatou raa ko Judas (e ttapa hoki ma ko Barsabas) laaua ma Silas. Naa tama telotu i te kina naa e ttoka atu ki te takarua naa ma nitama hakamaatua laatou. ²³ Te pas e oo ma naa tama naa e sissii peelaa,

☆ 15.7 Acts 10.1-43 ☆ 15.8 Acts 2.4; 10.44 ☆ 15.18 Amos 9.11-12 (LXX) ☆ 15.20 Ex 34.15-17; Lev 17.10-16; 18.6-23

“Aku taaina nei. Maatou naa aposol ma naa tama hakamaatua te lotu raa e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama i naa henua sara teelaa kulotu ennoho i Antiok, Syria ma Silisia. ²⁴ Maatou nillono maa aaraa tama ni oo atu i te kina nei no hakannaparia kootou ki naa taratara laatou. Naa tama naa nisee heunatia atu maatou. ²⁵ Teenei maa-tou ninnoho no taratara hakapaa kituku nitama kioo atu laatou ma naa soa taatou, Barnabas laaua ma Paul. ²⁶ Teenei ko te takarua teelaa poi mmate iloto naa henua laaua e mee maa Jesus Christ, TeAriki taatou. ²⁷ Maatou e heunatia atu maatou Judas laaua ma Silas ki taratara atu ki kootou ki naa tino maaisu laaua naa taratara koi e sissii atu maa-tou nei. ²⁸ Te maanatu maatou nei e hanotonu ma te hakataakoto TeAitu Tapu, teenaa ki see kauatu ni mmaha peelaa ki kootou; kootou koi ki tautari ki te tiputipu nei: ²⁹ kootou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu hakalellesi; kootou see unu te ttoo; kootou see kkai te manu e taa see hakatere tanattoo, aa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. Kootou ma ki nnoho taukalleka ki mee maa kootou see tautari ki naa tiputipu see ttonu naa.

Teenaa koi.”

³⁰ Teenaa oo iloo naa tama naa ki Antiok. I te kina naa raa, naa tama naa ni hakakkutu ake naa tama telotu raa no kauake te pas. ³¹ Te saaita naa tama telotu te kina naa ni ppau te pas raa, naa tama naa ni fiafia iloo, i naa manava laatou e hakatipuria iloo naa taratara iloto te pas naa. ³² Silas laaua ma Judas, teenaa ni pure TeAtua, ni nnoho no akonaki hakaraaoi iloo naa tama naa ki hakataakoto tonu laatou peenaa i TeAtua. ³³ Te takarua naa ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, ki oti raa heunatia hakaraaoi iloo naa tama telotu raa ka ahe ki Jerusalem. ³⁴ [Tevana iaa, Silas kuaa mee iloo tana maanatu ki noho a ia i te kina naa.]

³⁵ Paul laaua ma Barnabas iaa ni noho ake hakamaarie i Antiok, teenaa laaua ni hakapaa atu ma aaraa tama no akonaki ka hakaara naa taratara i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas ku mavvae

³⁶ I te aso tokotasi raa Paul ni vanaake peelaa ki Barnabas, “Taaua ki ahe ki naa taon hakkaatoa taaua ni hakaara naa taratara TeAtua raa no mmata maa te nnoho naa tama telotu i naa kina naa, ku mee peehea.” ³⁷ Barnabas ni hiihai makitoa a ia John Mark kioo laatou, ³⁸ araanei Paul e vana maa esara. I te aa ilaaua ni tiiake John Mark i Pamfilia; a ia ni see ttari ma ki hakaoti naa henua naa hakapaa. ³⁹ Te takarua naa ni hakatauttu hakallika iloo no mavvae laaua: Barnabas kutoa a ia Mark no tere iloo laaua ki Cyprus, ⁴⁰ aa Paul iaa kutoa a ia Silas ka oo laaua. Teenaa naa tama telotu i te kina naa ni taku ki mmata ake TeAtua hakaraaoi ki laaua. ⁴¹ Paul ma Silas ni hakataka vaaroto Syria ma Silisia ka akonaki naa tama telotu i naa kina naa.

16

Timothy ku oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Silas

¹ Paul ni hano notae iloo tematakaaina Derbe, araa hano iloo hoki ki Listra. E mee tetama enoho i te kina naa e tautari i Jesus, tana inoa ko Timothy. Tana tinna raa se Jew elotu i TeAtua, aa tana tamana raa iaa se tama haka Greece. ² Naa tama telotu i Listra ma Aikonium raa e taratara peenaa maa Timothy setama e taukareka. ³ Paul ni hiihai makitoa a ia Timothy kioo laaua. Teenaa sereailoo ia naa kina tetama naa, i te aa, i naa Jew ennoho i te kina naa e illoa maa tetamana Timothy raa

se tama haka Greece. ⁴ Naa tama naa ni hakataka i naa taon raa no kauake naa taratara naa aposol ma naa tama hakamaatua telotu i Jerusalem raa ki naa tama elotu i naa kina naa. Laatou ni hai ake ki tautari naa tama naa ki naa taratara naa. ⁵ Teenaa kimau ai naa hakataakoto naa tama elotu i naa kina naa i TeAtua, aa tekooina niffuri nolotu i naa kina naa ni hanake koi no tammaki i te aso.

Paul e hakakiitea TeAtua i Troas

⁶ Naatama naa ni oo vaaroto Frigia ma Galesia, ite aa ilaatou eppuia TeAitu Tapu raa ki see hakaee laatou naa taratara TeAtua raa iloto Asia. ⁷ Saaita naa tama naa ni tauppiri atu ki Misia raa, mee iloo ma ki oolaatou vaaroto Bitinia, araa nei laatou nituukia TeAitu Jesus. ⁸ Teenaa hakaraka iloo naa tama naa i Misia no oo ki Troas. ⁹ Ite poo naa raa, Paul ni hakakkiitea TeAtua i naa tuu ake te tanata haka Masedonia no mee ake kiaa ia, "Kau ki Masedonia no tokonaki mai ki maatou!" ¹⁰ Te saaita koi Paul ni hakakkiitea TeAtua i te mee nei raa, massike iloo maatou no tukutuku hakaoti naa mee maatou raa ki oo ki Masedonia, teenaa i maatou ku illoa maa maatou nei ku arumia TeAtua ki oo no hakaee te Lono Taukareka raa ki naa tama i te kina naa.

Lidia ku lotu i TeAtua

¹¹ Maatou nikkake i te vaka raa i Troas no tere iloo ki Samotras, aa itelaa aso raa maatou niffana ka tere ki Neapolis. ¹² Maatou ni massike i te kina naa hoki no hakataka iloo kiloto ki te taon e ttapa ma ko Filipai. Teenaa ko te taon elasi i Masedonia, aa te taon naa e takoto ilaro te roorosi te kaaman Rome. Maatou ni oo atu no nnoho iloo naa aso maatou i te kina naa.

¹³ Ite Sabat raa, maatou ni oo kitaha te taon raa ki te riva, i maatou e mannatu maa e mee te kina i te vasi te riva naa maraa e oo ai naa Jew raa no kkutu kitaku. Maatou ni nnoho no haitaratara ma naa haahine nikkutu ake i te kina naa. ¹⁴ Te ffine tokotasi, tana inoa ko Lidia, e hai i naa haahine e nnoho ka hakannoo ki naa taratara maatou. Te ffine naa setama i te matakaaina Tiatira, aa te henua maraa e oo atu no tataavi naa maro emmeapoouriraa ia ia. Aia se ffine elotu i TeAtua, teenaa tana hakataakoto ni tarakina TeAriki ki hakannoo ia ki naa taratara Paul e kauake. ¹⁵ Ite saaita te ffine naa maa ana hareakina raa ni oti te hakaaukau tapuina raa, te ffine naa ki mee mai ki maatou, "Ki mee maa kootou e illoa maa nau setama elotu maaoni i TeAriki, aa kootou ku oomai no nnoho i taku hare."

Paul laaua ma Silas ku ponotia iloto te hare karapusi

¹⁶ Te aso tokotasi, i te saaita maatou ni sassare ka oo ki te kina te lotu raa, maatou nittiri te taupu e tauria te tipua hakallika. Te ffine naa e lavaa te tarataraina aia naa vana makissura imuri, teenaa aia maraa e ffuti te lo po mane maa naa tama e roorosi ia ia naa ki ana vana e meeme naa. ¹⁷ Te taupu naa ni sasare mai vaamuri peenaa maatou ma Paul ka tanitani varo peela, "Naataanata nei nitama e heheuna maa TeAtua i Aruna. Naatama nei e taratara atu i te ara kootou ma ki hakassaoria TeAtua." ¹⁸ Te taupu naa ni hai tana vana naa i naa aso iloo e tammaki, teenaa kiloto Paul no huri atu iloo no nutua te tipua e tau i te ffine naa, "Nau e vanaatu kiaa koe iloto te inoa Jesus Christ: Hakataha i te taupu naa!" Te tipua naa ni hakataha i te ffine naa i te saaita naa lokoi.

¹⁹ Te saaita naa tama e mmataake te taupu naa nikkite maa laatou ku see lavaa hoki te too mane i te ffine naa raa, naa tama naa ki oo atu no tauhia iloo laatou Paul ma Silas no taakina ki te kina te henua e nnoho, kimmata naa hakamau raa ilaaua. ²⁰ Te takarua naa ni taakina atu naa tama naa kimua naa hakamau i Rome raa no mee ake peela, "Takarua

Jew nei maraa e hakkoro te kau vana e hakallika no hakatauttau naa tama te henua nei. ²¹ Naa tama nei e akonaki te tiputipu teelaa see hanotonu ma naa loo maatou; maatou nei nitama haka Rome, aa maatou see lavaa te tautari ki te tiputipu naa.”

²² Naatama ekkutu ite kina naa niffuriatu hoki notaia laatou Paul ma Silas, teenaa kimee ake naa hakamaura kisaaea naa kkaahu te takarua naa aa kusarua kinaa laakau. ²³ Te saaita te takarua naa nioti te sarua raa, laaua nipeesia kiloto te hare karapusi. Teenaa naa hakamau te hare karapusi raa kimee ake kite wasi raa ki roorosi hakaraa oi iloo ki see ffuro te takarua naa. ²⁴ Naa hakamau raa ni kauatu koi naa taratara nei raa, masike atu lokoi te wasi raa no ponotia te takarua raa ki mmoe kite puitana iloo iloto i te hare karapusi. Naa vae te takarua raa ni hakkapitia kiloto naa kunaaroto laakau e mmaha.

²⁵ Te mee raa kutino poo no taupiri kite tuaapoo raa, te takarua raa ni mmoe ka huahua naa makolotu ka taku i TeAtua, teenaa aaraa karapusi e mmoe ka hakannoo kilaaua. ²⁶ Temahuke e hakamataku raa ni hakateki no ue katuu parapara te hare karapusi naa. Naa tootoka te hare karapusi naa nillee katoo nottuu tallaki ka maffana naa seni e mmau i naa karapusi. ²⁷ Teenaa ki maahuru te wasi te hare karapusi raa no kite i naa tuu tallaki naa tootoka; a ia ni ttau maa naa karapusi raa ku oti te ffuro, teenaa ki uhuki a ia tana komu raa no mee iloo ma ki urumaki soko ia. ²⁸ Araa nei Paul ku kappisiatu ana varo, “Au see taa soko koe! Maatou hakkaatoa i te kina nei!”

²⁹ Te wasi raa ni kannaa ki kauake selamu, teenaa tere atu iloo ia kiloto te hare raa notuu kiana tui imua Paul laaua ma Silas; te wasi naa ni porepore iloo i tana mataku. ³⁰ Teenaa toa iloo ia te takarua naa ki haho, no vasiri ake, “Naa hakamau nei. Se aa taaku ki mee ki hakasaoria nau?”

³¹ Takarua raa kimee ake, “Ki mee koe e hakannoo no tautari ki TeAriki Jesus, koe ma ki hakasaoria ma too haanauna naa hakkaatoa.” ³² Teenaa haka ea atu iloo te takarua naa naa taratara i TeAriki raa kiaa ia ma naa tama hakkaatoa i tana hare. ³³ Ite poo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni toa te wasi raa no huihuia naa kina laaua e mmere; te tama naa ma tana haanauna raa ni toa laatou te haka ukau tapu raa i te saaita naa lokoi. ³⁴ Ki oti raa toa iloo ia Paul laaua ma Silas ki tana hare raa no hanaia. Te wasi raa ma tana haanauna naa ni fiafia iloo i laatou nei ku lotu i TeAtua.

³⁵ I te tahaata telaa aso raa, naa hakamau naa Rome raa ni heuna naa polis laatou raa ki oo no hanaa te takarua naa.

³⁶ Teenaa kimee ake te wasi raa ki Paul, “Naa hakamau raa e kkave mai laatou taratara ma ki hanaa koorua ma Silas i te hare karapusi. Koorua nei kulavaa te oo, aa koorua oo hakaraa oi.”

³⁷ Teenaa kimee ake Paul ki naa polis, “Maaua ni see hai sara nippena, tevana ia maaua ni sarua vare koi imua naa karamata te henua; maaua ia nitama hoki i Rome! Maaua ni ponotia naa tama naa kiloto te hare karapusi, aa te nei maaua ku haia laatou ki hanaa seemuu. See lavaa! Naa hakamau naa ki oomai naa tino laatou no hanaa maaua.”

³⁸ Naa polis raa ni oo no kauake iloo naa taratara Paul raa ki naa hakamau Rome, aa i te saaita naa hakamau raa ni llono maa te takarua raa ni tama haka Rome raa, naa tama naa ni mattaku. ³⁹ Teenaa oo atu iloo laatou no taratara hakaaro ha atu kite takarua naa; ara hanaa iloo laatou te takarua naa i te hare karapusi no taratara ake ki hakattaha laaua i te matakaaina naa. ⁴⁰ Araa oo iloo te takarua naa ki te hare Lidia. I te hare Lidia raa, laaua ni noho no taratara ma naa tama te lotu raa ki hakatipuina naa manava laatou. Ki oti raa massike iloo te takarua naa ka oo.

17

Paul i Tesalonaika

¹ Paul laua ma Silas ni hakataka vaaroto naa matakaaina Amfipolis ma Apolonia, no ttae iloo ki Tesalonaika. I te kina naa raa e mee te hare lotu naa Jew e tuu. ² Paul setama maraa e hanohano peenaa kite hare lotu, teenaa tesaaita laua nittaeatu ki Tesalonaikaraa, aia ni hano kite hare lotu naa. Iloto naa Sabat kato e toruraa, Paul ni noho ma naa tamaraa no hakatonu tonuake inaa takkoto naa taratara iloto te Laupepa Tapu. ³ Aia e hakaariake inaa taratara te Laupepa Tapu raa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu aa kioti kumasike i te mate. Paul ki mee ake, "Te Jesus e haka e aatu nau kikootou raa, a ia naa ko te Mesaea." ⁴ E mee aaraa Jew ni usuhia iloo inaa taratara Paul, teenaa ni oo atu no hakapaa kilaua ma Silas; naa tama hoki ni hakapaa atu kite takarua naa raa, ko naa haahine hakamaatua raa aa ma te kaavena Greece e tammaki iloo teelaa kulotu i Te Atua.

⁵ Aaraa Jew ia ni manava haeo ilaaua. Naa tama naa ni hakakkutu naa tama e sosorina hakallika e ttaka huri vaaroto te ara raa no hakapaa kilaatu, teenaa kissare laatu kamee pakava naa mee iloto te matakaaina naa. Naa tama naa ni ffuro atu kite hare Jason raa no seeia laatu Paul ma Silas ki huutia ake no hakattuuria imua te henua. ⁶ Tevana ia tetakarua raa ni seelaavea laatu, teenaa taakina ake iloo laatu Jason ma aaraa tama telotu no hakattuuria imua naa hakamau te henua raa no haiake peela, "Naa taanata nei nitama e hakakkoro heaatuna vaaroto naa henua hakkaatoa. Aa te nei naa tama naa kuttae mai kite henua taatou nei." ⁷ Naa tama nei ni toa Jason no tauhia iloto tana hare. Naa Loo tetuku hakamaatua i Rome raa esahea peenaa naa tama nei; laatu e hai maa e mee telaatuku hoki, teenaa maa te inoa tetuku naa ko Jesus." ⁸ Naa tama ni kkutu i te kina naa aa ma naa hakamau te henua raa ni ffuri kato no lloto huri i te llono ana laatu inaa taratara naa. ⁹ Teenaa ki vanaake naa hakamaurua ki Jason ma tana kaavena naa kippesimane kilavaa laatu tetiaake ki oo, ara tiiake iloo laatu naa tama naa ka oo.

Paul laua ma Silas ku kaavea ki Berea

¹⁰ Te poo naa koi raa, Paul laua ma Silas ni heunatia naa tama te lotu raa ki oo ki Berea. Tesaaita tetakarua naa nittaeatu raa, laua ni oo tonu kite hare lotu naa Jew. ¹¹ Tekanohenua Berea naa ellono nauhie ia inaa tama i Tesalonaika. Naa tama naa ni hii hakannoo iloo ki naa taratara e kauake tetakarua naa, teenaa laatu epaupau peenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa laatu kimee maa naa taratara Paul raa nitaratara maaoni. ¹² Turaa tama iloo i te matakaaina naa ni ffuri no lotu i Te Atua, aa e tammaki hoki naa haahine hakamaatua ma naa taanata haka Greece ni ffuri hoki no lotu i Te Atua. ¹³ Tevana ia tesaaita naa Jew i Tesalonaikaraa ni llono maa Paul ni haka e hoki naa taratara Te Atua i Berea raa, naa tama naa ni oo atu hoki no kaamata te usuusuhia laatu naa tama i te matakaaina naa. ¹⁴ Naa tama telotu i te kina naa ni massike no heunatia loko i laatu Paul ki hano ma aaraa tama ilaatu ki naa matakaaina e ttuu kitai. Silas laua ma Timothy ia ni noho koi i Berea. ¹⁵ Naa tama ni oo ma Paul raa ni oo no ttae hakapaa iloo laatu ma Paul ki Athens, ara ahe ake iloo naa tama naa ki Berea no taratara ake ki Silas ma Timothy i Paul e hiihai maa laua ki hakavave no oo ake kia ia i Athens.

Paul ku noho i Athens

¹⁶ Saaita Paul ni noho kattari ki Silas laua ma Timothy i Athens raa, naa manava Paul ni vvela iloo i tana kite ana inaa tammaki naa aitu

hakalellesi i te matakaaina naa. ¹⁷ Teenaa noho iloo ia no taratara maa naa Jew aa ma naatama haka Greece te laa elotu, iloto te harelotu naa Jew raa. Aa i te kina te henua maraa ekkuturaa, Paul e noho hoki i te kau aso hakkaatoa ka hakaia te Lono Taukareka raa ki naa tama maraa ellaka ake ki te kina naa. ¹⁸ Emee naatisa e haia mako naa Epicurus aa ma naa Stoik. Naa tama naa ni hakatauttau laatou ma Paul, no mee naa taratara laatou peela, "Se aa te tama hakatanata nei e mee ki taratara?"

Aaraa tama ki mee ake, "Tama naa emee maa e taratara inaa atua naa kina e mmao." Naa tama naa e taratara peenaa i Paul e hakaia te Lono Taukareka i Jesus aa i tana saaita ni hakamasikeria i te mate. ¹⁹ Teenaa taakina iloo laatou Paul no hakatuuria imua te kansol ekkutu i Ariopagus raa no vassiri ake peela, "Maatou emee ki illoa maatou inaa akonaki hoou e tarataraina a koe naa. ²⁰ Aaraa taratara maatou ni lono iaa koe raa, teenaa ni taratara hoou iloo ki maatou. Maatou e fiffai maa maatou ki illoa i ootarata hoou e akonakinaa." ²¹ (Naatama katoo i Athens aa ma naa horau ennoho i te matakaaina naa e fiffai maa laatou ki nnoho koi no taratara maa ni vana hoou illoa, aa ka hakanoo ki naa tama e hakaia maa ni taratara hoou.)

²² Paul kimasike notu iloo imua te kansol raa no taratara: "Tekanohenua Athens nei. Nau ekite maa kootou ni tamailoo elotu. ²³ Itakusaaita nisare vaaroto te henua kootou nei nottoka inaa kina kootou eloturaa, nau ni lave te olta e hakatuu naa taratara nei: TE OLTA TE ATUA MAATOU SEE ILLOA. Te Atua kootou see illoa elotua kootou raa, teenaa ko taku Atua e hakaia atu nei.

²⁴ "Te Atua te laa ni penapena te maarama nei ma naa mee katoo e takkoto raa, a la naa ko Te Ariki telani ma te kerekere; a la see noho iloto naa hare tapu te tama e hakatuu kina rima. ²⁵ A la see see maki tokonaki ake naatama te maarama nei kiaa la, i te laa ko la naa e hakaora te tama kiora aa e hookii naa mee katoo ki naa tama te maarama nei. ²⁶ A la ni kaamata no penapena te tanata tokotasi, teenaa ki ssura iho naa kanohenua hakkaatoa no haia a la naa tama naa ki nohoria te kerekere nei hakkaatoa. A la tana tino kunaa hakamaatino are naa sao aa ma naa henua naa tama naa ki nnoho. ²⁷ A la ni mee tana vana naa kissee ake te henua kiaa la nollave iaa la. A la ia see mmao itaatou hakkaatoa.

²⁸ "Te Tama naa e hakaora taatou kilavaa taatou te sassare i te maarama nei aa ki tiputtipu taatou peenei. Emee pee ko naa taratara naa tama kootou e illoa i naa vana raa peela, 'Taato hoki ni tamalliki Te Atua.'

²⁹ Itaato ni tamalliki Te Atua raa, taatou kisseemannatu maa Te Atua emee koi pee ko naa atua e penapena kinaa kol, naa siliva, aa kinaa hatu, te laa ma e penapena inaa tihuna te tama. ³⁰ Te Atua kuseai tana maanatu itessao te henua nisee illoa kiaa la imua, aa i te saaita nei raa a la e tuku tana taratara ki naa tama naa i naa kina hakkaatoa kitiake naa sosorina e hakallika laatou. ³¹ I te aa iaa la ku oti te hakamaatino hakaoti tana aso, teenaa tana Tama ni hakanohoraa maki hakatonutonu naa tama hakkaatoa i te maarama nei i te ara e tonu. Tama naa ni hakamasikeria a la i te mate ki k kite te henua hakkaatoa maa teenaa ko te tama maki hakatonutonu laatou!"

³² I te saaita naa tama raa ni lono i naa taratara Paul i naa hakamasikeria te tama e mate no ora hoki raa, naa tama naa ni taussua iaa ia, aa aaraa tama ia e taratara peela, "Maatou e fiffai maa maatou ki hakanoo iaa koe e taratara i te meenaa hoki." ³³ Teenaa masike iloo Paul i naa tama naa no hano. ³⁴ Emee aaraa tama ni hakanoo kinaa taratara Paul nolotu i Te Atua, te laa e haia i Dionisius, teenaa setama e haia

☆ 17.25 1 Kgs 8.27; Is 42.5; Acts 7.48

te kansol. E mee hoki te ffine, tana inoa ko Damaris, aa ma aaraa tama hoki.

18

Paul i Korint

¹ Kiotiraa masike iloo Paul i Athens no hano ki Korint. ² Aia ni hanatu nottiri iloo i te Jew, tana inoa ko Aquila. Ttama naa setama ni haanau i Pontus, aa seeroora koiraa, aia ni hanake ma tana aavana, Priscilla, i Italy. Teenaa itetuku i Rome, Claudius, ni mee tanataratara maa naa Jewraa ki hakattaha hakkaatoa Rome. Paul ni hanatu no mmata iloo ilaaua, ³ teenaa noho iloo ia no heheuna hakapaa ma te hai aavana naa. Takarua naa nitama e penapena naa tamaa hare kantis, e mee pee ko ia. ⁴ Paul maraa e noho no akonaki naa Jew aa ma naa tama haka Greece raa iloto te hare lotu naa Jewraa i naa Sabat hakkaatoa.

⁵ Ite saaita Silas laaua ma Timothy nittaeake i Masedonia raa, Paul ni see hai heuna sara hoki ni mee; aia ni heheuna tonu koi te haka ea peenaa naataratara TeAtua, kataratara ake ki naa Jewraa maa Jesus ko te Mesaea. ⁶ Itana saaita ni sahea naa tama naa notaratara hakallika laatou iaai raa, Paul nitahitahi naa kerekere emmau i ana hekau e haka o raa no mee ake ki laatou, “Ki mee kootou e ssara, teenaa ni vana koi kootou e see soko kootou! Kootou seetuku mai naa sara naa kiaa nau. E kaamata i te saaita nei raa, nau ma ki hano ki naa tama i naa henua sara.” ⁷ Teenaa masike iloo Paul i te hare lotu raa no hano kite hare tetama haka Greece, tana inoa ko Titius Justus. Titius setama elotu i TeAtua, aa tana hare raa etuu taupiri kite hare lotu naa Jewnaa. ⁸ Te tama hakamaatua i te hare lotu naa Jewnaa, tana inoa ko Crispus, nihuri no lotu hakapaa kato o ma tana haanauna raa i TeAriki. Turaatama hoki i Korint ni llono i naa taratara naa no lotu i TeAriki, teenaa naa tama naa kato o ni too te haka ukau tapu.

⁹ Ite poo tokotasiraa, Paul ni hakakkiitea TeAtua tanavana, teenaa TeAriki ni tuu ake notaratara ake kiaa ia, “Koe see mataku. Haka ea akutaratara raa killono te henua, koe see noho seemuu. ¹⁰ Ite aa, Nau etaka ma koe. Koe ma ki see lavaa te mee pakavaina nitama, i aku tama ettaka vaaroto te matakaaina nei e tammaki iloo.” ¹¹ Teenaa noho iloo Paul tana setau ma naa marama e ono i te kina naa ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua.

Paul e tuu imua Galio

¹² Ite saaita Galio ni hakanohoria te kaaman Romeraa ma ko te tama hakamaatua i Greece raa, naa Jew i te kina naa ni oo hakapaa notauhia laatou Paul kataakina kite koti. ¹³ Naatama naa ki mee ake ki Galio, “Naatama i te kina nei e usuusuhia ttama nei kilotu laatou i TeAtua ma te tiputipu teelaa see tonu ma naa loo maatou!”

¹⁴ Te saaita Paul kukaamata ma kitarataraloko i ia, Galio kutuutia aia naataratara Paul, notaratara ake ki naa Jew, “Ki mee maa te nei sessara iloo elasi ni haia ttama nei raa, teenaa e tonu ma nau ki hakanoo ki kootou naa Jew. ¹⁵ Aa i te nei nitamaa heaatuna koi kootou e mee i naataratara kootou, naa inoa kootou, aa i naa loo kootouraa, kootou soko kootou ki hakatonu te mee naa. Nau ma ki see hakatonu tonu naa mee peenaa!” ¹⁶ Teenaa kerekere ia iloo ia naa tama naa i te hare koti. ¹⁷ Naatama naa ni ffuriatu notauhia iloo laatou Sostenis, te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew, notai ia imua te koti. Tevana ia Galio ni sei iloo ki anaana atu ki naa vana naa tama naa e mee.

Paul ku ahe ki Antiok

¹⁸ Paul ninoho ake ana asoiloo etammaki ma naatama telotura i Korint. Araa tere iloo laatou ma Priscilla aa ko Aquila ki Senkria. I te saaita laatou seki tere raa, Paul nitasi tana lauru no mmere, teenaa ia ia e mee tanatarata nituku ma TeAtua.* ¹⁹ Naatama naa nitere notae iloo ki Epises, teenaa Aquila ma Priscilla nitiake Paul itekina naa. Paul nimasike no hano iloo kite harelotu naa Jew raa no noho ka haka ake naa tarata TeAtua raa ki naa Jew i te kina naa. ²⁰ Naatama naa nimee ake ki Paul kinoho ake hakamaarie ma laatou, araa nei Paul nisee hiihai. ²¹ Tevana ia Paul nimee ake peela kilaatou, ite saaita naatama naa nihakataffuri kioo, “Ki mee maa TeAtua e hiihai, nau ma kiahemai ki kootou.” Araa kake iloo ia i te vaka raa i Epises no tere ki Sisaria.

²² Itana saaita nitae ki Sisaria raa, a ia nihano ki Jerusalem no mmata i naa tama telotu i te kina naa, araa hakataka iloo no hano ki Antiok. ²³ Paul ninoho ake hakamaarie i Antiok, araa hano iloo vaaroto naa matakaaina Galesia ma Frigia no tokonaki naa tarata TeAtua raa ki naa tama telotu i naa kina naa.

Apollos e haka ake naa tarata TeAtua i Epises ma Korint

²⁴ Ite saaita naa raa, te Jew tokotasi, tanainoa ko Apollos, ni hanake ki Epises. Ttama naa setama ni haanau mai i Alexandria, aa aia setama e rakapau iloo i ana tarata aa e iloa hakaraa iloo i naa takkoto naa tarata te Laupepa Tapu. ²⁵ Ttama naa ni akoina hakaraa iloo i te Mateara TeAriki, aa e mattoni iloo i ana tarata ka haka ake i naa tiputipu Jesus kiaaraa tama. Tevana ia te tama naa e iloa koi i te haka ukau tapu e haia John. ²⁶ Teenaa tetama naa nikaamata no haka ake see kkapo i naa tarata TeAtua raa iloto te harelotu naa Jew. Te saaita Priscilla laaua ma Aquila nillono ia ia raa, toa iloo laaua tetama naa kite hare laaua raa no hakatonu ake hakaraa i naa tiputipu te Mateara TeAtua. ²⁷ Te saaita Apollos ni maanatu ma ki hano ia ki Greece raa, naa tama telotu i Epises raa nitokonaki kiaa ia ka sissii laatou pas, ka kaavea ki naa tama telotu i Greece raa ki mmata ake hakaraa ki Apollos. Teenaa i tana saaita nitae ki Greece raa, naa tama teela ni huria naa manava laatou telaoi TeAtua nolotura, nitokonakina hakaraa iloo aia. ²⁸ Iana saaita e hakatauttau ma naa Jew imua te henua raa, naa tama naa maraa see tae kiaa ia itana llau tetarata, teenaa aia maraa eppau ake naa tarata te Laupepa Tapu raa ki illoa naa tama naa maa Jesus ko te Mesaea.

19

Paul i Epises

¹ Te saaita Apollos ninoho ake i Korint raa, Paul nihakataka vaaroto te henua naa notae ki Epises. Teenaa kilave ia iaaraa tama telotu ² no vasiri ake kilaatou, “Kootou nitoa kootou TeAitu Tapu raa ite saaita kootou ni hakatina nolotu?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai. Maatou see illoa maa e taka TeAitu Tapu.”

³ Paul ki vasiri hoki, “Aa teela se haka ukau tapu peehea ni too kootou?”

Naa tama raa ki mee ake, “Te haka ukau tapu John nitaratara ake kite kanohenua.”

⁴ Paul ki mee ake, “Te haka ukau tapu ni haia John raa, teenaa se haka ukau tapu naa tama kuffuri notiake naa haisara laatou; aa John nitaratara ake kite kanohenua Israel raa ki hakattina nolotu ite tama teela ma ki au imuri aana, teenaa ko Jesus.”*

* 18.18 Num 6.18 * 19.4 Mt 3.11; Mk 1.4,7-8; Lk 3.4,16; Jn 1.26-27

⁵ Te saaita naa tama telotu i Epises naa nillono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni hakaaukau tapuria iloto te inoa Te Ariki Jesus. ⁶ Te saaita Paul ni hakaipiri anarima kiaruna naa tama naa raa, Te Aitu Tapu raa ni hanake no tau ilaatou; naa tama naa ni taratara ki naa taratara e kkee ka hakahea naa taratara Te Atua. ⁷ Laatou naa kato o setaka sinahuru aa te takarua taanata.

⁸ Iloto naa marama e toru raa, Paul maraa e hakahea seekkapo peenaa naa taratara Te Atua raa iloto te harelotu naa Jew. Aia e noho notaratara peenaa ma naa tama naa ki illoa maaoni laatou i te Nohorana Te Atua. ⁹ Te vana iaa aaraa tama i naa Jew naa nillono nataa iloo ka seelavaa te hakanoo no lotu i Te Atua; naa tama naa ni massike iloo imua naa tama i te kina naa no taratara hakallika i te Mateara Te Ariki. Teenaa masike iloo Paul no too naa tama e lotu raa no oo laatou, aa i te kau aso raa, Paul e noho ma naa tama naa i te hare akonaki i Tiranus raa, no hakahea naa taratara Te Atua. ¹⁰ Naa setau iloo elua Paul ni noho no hai ana akonaki naa, teenaa killono hakkaatoa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa ennoho iloto Asia raa i Te Ariki.

Naa tamalliki taanata Siva

¹¹ Paul ni hakasura tekau mahi Te Atua sekikkite naa tama imua, ¹² teenaa naa tapaa maro aa ma naa kahu teelaa nippaa ki te haitino Paul raa, maraa etoa kinaa tama emmakiraa ki uia naa maki naa tama naa, aa naa tippua etau i naa tama naa maraa e hakattaha ilaatou. ¹³ Aaraa Jew teelaa ni sassare ka hanahana naa tippua raa ni haaite maki hanahana laatou iloto te inoa Te Ariki Jesus. Naa tama naa maraa e varo ake peelaa ki naa tippua, "Nau e vanaatu kiaa koe ki hakattaha iloto te inoa Te Ariki Jesus, te tama e hakahea ai Paul." ¹⁴ Te takahitu tama taanata te Maatua Hakamaatua naa Jew, e tupa ma ko Siva raa, ni mee peenaa.

¹⁵ Araa nei te tipua hakallika raa ni huri ake no vanaake kilaatou, "Nau e iloa i Jesus, aa nau e iloa hoki i Paul; aa kootou ko ai?"

¹⁶ Te tama e tauria te tipua hakallika naa ni oso atu no taia iloo naa tama naa ka saaea naa kahu laatou. Teenaa naa tama naa ni ffuro ttaka hua ki haho. ¹⁷ Naa Jew ma naa tama haka Greece hakkaatoa ennoho i Epises raa nillono i te vana ni mee naa. Teenaa naa tama naa nippore i naa mattaku laatou, aa te inoa Te Ariki Jesus ni hakanauria iloo i tana haimahi. ¹⁸ Etammaki iloo naa tama telotu i te kina naa ni oo ake no hakaari kallono te henua hakkaatoa i naa vana e hakallika laatou ni mee. ¹⁹ Etammaki naa tama ni mee naa pakava laatou raa ni too ake naa laupepa laatou raa no ttuni imua naa karamata te henua hakkaatoa. Te koo ina tetaa vi naa laupepa naa etae te mataarima naa simata siliva. ²⁰ I te ara nei raa, naa taratara Te Ariki ni haimahi kattoha ki naa kina hakkaatoa.

²¹ Imuri naa vana nei raa, Paul ni maanatu maki hano ia vaaroto Masedonia ma Greece no hakataka ka hano ki Jerusalem. Aia ni maanatu maa i tana saaita etae atu ki Jerusalem raa, aia ku hakataka ka hano ki Rome.

²² Teenaa heunatia iloo ia Timothy laaua ma Erastus, te takarua e heheuna maa ia, ki oo ki Masedonia; aia iaa ku noho ake hakamaarie i te matakaaina Asia.

Naa vana hakallika e ssura i Epises

²³ I te saaita naa raa, naa tama i Epises raa e hakatauttau huri i te Mateara Te Ariki. ²⁴ Teelaa setama e noho i te kina naa, tana inoa ko Demetrius. Ttama naa e heheuna i te penapena naa tamaa hareaitu te atua ffine Artemis, ki naa katana ekkiva. Aia e ffuti mane iloo i tana vana e mee naa. ²⁵ Demetrius ni aru ki naa tama kato o e heheuna pee ko ia naa

no taratara ake, “Naa taanata nei. Kootou e illoa maa taatou e hai mane i naa heuna taatou e meenei. ²⁶ Aa teenei kootou kukkite nollono soko kootou i naa vana Paul e hai nei. Ttama naa e taratara maa naa mee taatou e penappena ma ni atua nei seai ni atua maaoni. E tammaki iloo naa tama i Epises ma naa matakaaina hakkaatoa iloto Asia nei ku oti te usuhia te tama naa no hakannoo naa tama naa kiaa Ia. ²⁷ E mmata peelaa maa naa heuna taatou e meenei ku taratara hakallikaina te henua. Aa see mee ma kote mee naa koi. Te hare aitu te atua ffine, Artemis raa, hoki ma ki oti ku see ilotia ma se hare e tapu, aa te atua ffine teelaa ni lotua naa kanohenua katoo iloto Asia aa i te maarama nei ma ki oti ku see ilotia hakaoti.”

²⁸ Te saaita naa tama naa nillono i naa taratara nei raa, naa tama naa nilloto iloo ka tanitani varo peelaa, “Artemis raa kote atua hakamaatua i Epises!” ²⁹ Naa tama hakkaatoa te matakaaina naa niffuri no hai kinaa varo laatou vaaroto te matakaaina naa. Naa tama naa nioo no tauhia iloo laatou Gaius laaua ma Aristarkus, teenaa setakarua i Masedonia e ttaka hakapaa ma Paul, no terekina ki te kina te henua maraa ekkutu. ³⁰ Paul ni hiihai ma ki hano ia no taratara ake ki naa tama ekkutu i te kina naa, tevana ia aia nippuia naa tama telotua naa ki see hano. ³¹ Aaraa tama i naa hakamau te matakaaina naa ni soa Paul, teenaa naa tama naa ni kkave ake hoki laatou taratara ki Paul ki see hakasura ake ki te kina te henua ekkutu.

³² I te saaita naa raa, te kanohenua ni kkutu no taratara raa ni hevaa hurikoi, teenaa naa tamakoi ekkee naa varo laatou, ite aa i te mahi naa tama naa ni see illoa ma seaa laatou e ooake no mee. ³³ Naa Jew raa ni turekina atu laatou Alexander kimua ki taratara ake ki naa tama i te kina naa. Teenaa ki huri atu iloo Alexander no ppoo atu tanarima kinnoho seemuu naa tama naa ki taratara tokonaki ia. ³⁴ Tevana ia, i te saaita naa tama naa ni mmate maa Alexander se Jew raa, naa tama naa ni hakatoo hakapaa katoo no tanitani varo, “Artemis raa kote atua hakamaatua i Epises!”

³⁵ Naa tama naa ni haihai peenaa no lavaa iloo laatou te hakamau te matakaaina naa te haia kannoho seemuu, teenaa te hakamauna naa ni mee ake peelaa ki naa tama naa, “Kootou naa tama i Epises! Naa tama i naa kina hakkaatoa e illoa maa te matakaaina Epises raa e mmata ake ki te hare aitu te atua hakamaatua Artemis aa ma te hatu e tapu teelaa nilei ho mai itelani. ³⁶ See hai tama elavaa te taratara maa teenei seai ni taratara maaoni. Aa teenaa, kootou ki see vvaa no mee ni vana e hakallika i te kina nei. ³⁷ Kootou ni toomai kootou naa taanata nei, tevana ia naa taanata nei ni see taratara hakallika i te atua ffine taatou nei aa maa ni see kailallao ni mee maa laatou i naa hare aitu. ³⁸ Ki mee maa Demetrius laatou ma naa tama e heheuna ma ia raa etau peelaa maa naa taanata nei ni hakassara naa vana laatou, e mee naa tama maaoni e hakannoo ki naa koti ennoho, teenaa naa tama nei elavaa te toa laatou no kotia ki naa tama naa. ³⁹ Aa ki mee maa e mee aaraa mee hoki kootou e fifai ma ki tarataraina, kootou ki hakatonu te mee naa ma naa tama hakamaatua te henua nei. ⁴⁰ I te aa, itaatou katoo elavaa te ttuu imua te koti i naa vana ni ssura i te aso nei. Taatou see hai taratara elavaa te hakatonu ai taatou i te vana te henua nei e vaaia ai taatou.” ⁴¹ Teenaa vanaa ke iloo ia ki naa tama raa ki masseu ki naa hare laatou.

20

Paul ku tae ki Masedonia ma Greece

¹ Te saaita te kanohenua naa ni hakatauttau no otiraa, Paul ni aru ake naa tama telotura naa no purepure ake hakaoti ia ia kumee ki hano.

Teenaa masike iloo ia no hano ki Masedonia. ² Aia ni hakataka vaaroto naa matakaaina i te kina naa no haka ake naa taratara Te Atua raa ki naa tama i naa kina naa. Teenaa au iloo ia no tae mai ki Greece, ³ no noho iloo ana marama e toru i te kina naa. Itana saaita ni matamata ki hano ia ki Syria raa, aia kulono maa e mee naa Jew e taratara ki oo ake notaia aia, teenaa masike iloo ia no ahe vaaroto Masedonia. ⁴ Naa tama ni oo hakapaa laatou ma Paul raa ko:

Sopater, te tama Pirus, teenaa se tama i Berea;

Aristarkus laaua ma Sekundus, naa tama i Tesalonaika;

Gaius, te tama i Derbe;

Timothy aa ko Tikikus laaua ma Trofimus, naa tama i Asia.

⁵ Naa tama naa ni oo imua ki Troas no ttari mai ki maatou. ⁶ Imuri te Kaikai te Haraoa See hai iis raa, maatou niffana i Filipai no tere ki Troas. Maatou nittae atu ki Troas i te rima naa aso, teenaa nnoho iloo maatou te wiki tokotasi i te kina naa.

Te horau hakaoti Paul ki Troas

⁷ I te poo te sarere raa, maatou ni kkutu hakapaa no kkai te kaikai e tapu. Paul ni noho no taratara ma naa tama i te kina naa no tae iloo ki te tuaapoo, i aa ia ma ki masike no hano i telaa aso. ⁸ Te puitana i aruna ni nnoho maatou ka hakannoo ki Paul raa e ura ana lamu e tammaki. ⁹ Te taupeara tokotasi, tanainoa ko Iutikus, e noho mai i te tamaa tootoka e hakahotu hakavasi raa no hakannoo ki naa taratara Paul. Naa taratara Paul raa ni taki iloo ka hano, teenaa te taupeara naa ni laavea te turemoe no moe iloo mannuu. Maatou ni tteki koi i aa ia kuleiho no pakuu ki te kerekere ilaro. Te saaita naa tama raa ni oo atu no saua ake ia raa, te tama raa ku mate. ¹⁰ Paul ni hanatu no suru atu iloo ki te taupeara raa no ao ana rima i aa ia, teenaa mee ake iloo ki naa tama ettuu i te kina naa, "Kootou see ssopo naa manava kootou, ttama nei koi ora!" ¹¹ Ki oti raa kake ake hoki Paul ki aruna no kkai laatou te kaikai e tapu. Paul ni noho no hai ana taratara raa no tae iloo ki te tahaata. I te tapataia o raa hano iloo ia. ¹² Naa tama i te kina naa ni toa laatou te taupeara raa ki hare, teenaa naa manava laatou ni taukalleka iloo i aa ia ku ora.

Paul ku masike i Troas no hano ki Militas

¹³ Maatou ni oo imua no kkake i te vaka raa no tere ki Assos, teenaa Paul e vana maa ia ma ki hanake vaauta no kake ake i te kina naa. ¹⁴ Itana saaita ni hanake nottiri i maatou i Assos raa, aia ni hakkaakea ake maatou ki te vaka raa no tere maatou ki Mitilin. ¹⁵ Maatou niffana i te kina naa no tere iloo no tae ki Kaios i telaa aso. I te ssoa te aso raa maatou kuttae ki Samos, aa i telaa aso raa maatou kuttae ki Militas. ¹⁶ Paul ni hiihai maa maatou ki tere hakaraka i Epises, teenaa i aa ia e hiihai maa ia ki tae ki Jerusalem, ki mee maa ia e lavaa, i te aso te Pentekos.

Naa purepure hakaoti Paul ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises

¹⁷ I te saaita Paul nitae ki Militas raa, aia ni kikkave tanataratara ki naa tama hakamaatua te lotu i Epises raa ki oo ake no mmata i aa ia. ¹⁸ Te saaita naa tama naa nittae ake raa, Paul ni noho no taratara ake kilaatou peela, "Kootou e illoa katoo i aku tiputipu i taku saaita ni nnoho taatou, kaamata mai iloo i taku aso mua nitae mai ki Asia. ¹⁹ Niaaina maa nau nilave i te kau haaeo i naa seeia nau aaraa Jew ki taia raa, nau ni heheuna seemuukoi i aku heuna e mee maa Te Ariki, aa i aaraa saaita, nau maraa e noho koi no tani i aku mee pakavaina naa tama naa. ²⁰ Kootou e illoa maa naa taratara Te Atua teelaa e kauatu te taukareka kootou raa ni see huiina a nau i kootou; nau ni haka ake naa taratara naa imua naa karamata te henua aa iloto hoki naa hare kootou. ²¹ Nau ni taratara

hakaapo ake hakaraaoi iloo ki naa Jew raa ma naa tama i naa henua sara, ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku hakattina no lotu i TeAriki Jesus. ²² Aa teenei TeAitu Tapuraa kumee mai maki hano nau ki Jerusalem; nauiaa see iloa maa nau maki haia peehea i te kinaa. ²³ Nau e iloa koi maa iaku matakaaina kato e hanoraa, TeAitu Tapuraa kumee hakaapo mai are maa nau maki karapusina aa maa nau maki tiri i te kau haaeo. ²⁴ Tevana iaa taku ora seai se mee maaoni maki noho nau no tarataraina te mee naa; nau e hiihai koi maa nau ki hakaoti naa heuna TeAriki Jesus ni kaumi ki haia, teenaa ki hakaeta nau te Lono Taukareka i te manava laaoi TeAtua. ✱

²⁵ “Nau ni hanatu no hakaeta te Nohorana TeAtua raa ki kootou hakkaatoa. Aa teenei nau ku iloa maa kootou maki seelavaa te kiki hoki iaa nau imuri. ²⁶ Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei i te aso nei: ki mee maa se tama i kootou e sara, kootou see tuku mai te ssara naa kiaa nau. ²⁷ I te aa, iaa nau ku oti te hakaeta atu naa mee kato TeAtua e hiihai maa kootou ki illoa. ²⁸ Teenaa kootou kimmata kittonu naa ora kootou aa kootou kummata ake ki naa tama teelaa ni kauatu TeAitu Tapuraa ki rooro si ake kootou. Kootou ki rooro si hakaraaoi iloo ki naa tama TeAtua; naa tama teelaa ni suia a la ki te ttoo tana Tamariki Tanata.

²⁹ “Nau e iloa maa itakusaaita ku oti te hanoraa, e mee naa tisa hakalellesi maki hakassura atu no seua naa tama telotu, e mee pee koi naa oo iho naa manu vao e kaittama raa no seua naa sipsip. ³⁰ E mee naa tama hoki iloo iloto kootou naa maki ffuri no hakarereesia laatou aaraa tama telotu ki tautari ake kilaatou. ³¹ Kootou ki rooro si hakaraaoi iloo; kootou mannatu iaa nau ni akonaki atu peenaa ma te tani, i te poo ma te ao, iloto naa setau e toru hakkaatoa.

³² “Aa teenei kootou ku tukua atu nau ki naa rima TeAtua, aa naa taratara i telaaoi TeAtua i kootou raa maki kimmata ake ki kootou. Naa ora kootou maki hakatipuria naa taratara naa no kauatu naa tuuhana teelaa e tukua mai TeAtua maa ni mee ana tama. ³³ Takusaaita ni noho taatou raa, nau ni see oti manava ki naa mane ma naa hekau kootou. ³⁴ Kootou e iloa maa nau ni heheuna iloo ki aku rima nei ki lavaa naa mee kato maatou ma naa tama e ttaka ma naa raa e ssee. ³⁵ Nau ni heheuna haimahi iloo kiki te kootou maa taatou ki heheuna peenei ka tokonaki ki naa tama e tinommate. Kootou hakamaarona ki naa taratara TeAriki Jesus ni mee: ‘Te hiahia te tama e hookii tana mee raa elasi are i te hiahia te tama e too tana mee.’ ”

³⁶ Saaita Paul ni oti ana taratara raa, tuu iloo ki ana turi ma naa tama naa no taku. ³⁷ Naa tama naa hakkaatoa nittani no oo atu no ao ki Paul ka vaisionisoni laatou. ³⁸ Naa tama naa ni alloha i Paul iaa ia ni vanaake maa laatou maki see kiki te hakaoti iaa ia. Teenaa oo iloo laatou no kaavea Paul ki te vaka.

21

Paul ku hano ki Jerusalem

¹ Maatou ni oti te purepure ake ki naa tama naa raa, tere iloo maatou ki te henua e ttapa ma ko Kos. I te ssoa te aso raa maatou kuttae atu ki telaa henua, e ttapa ma ko Rodes, araa hakarakai iloo maatou ka tere ki te matakaaina Patara. ² Maatou ni oo atu no lave iloo te vaka e tuu ki hano ki Fonisia, teenaa kake iloo maatou i te vaka naa no tere. ³ Maatou ni tere no kiki te iloo i naa tuu ake te henua e ttapa ma ko Cyprus, teenaa hakarakai iloo maatou i tanavasi haka saupuku no tere ki Syria. Maatou ni tere atu no tautau iloo i Tyre kassepu maatou no oo ki uta, aa te vaka raa iaa kutuu kipesi tana kako. ⁴ Maatou ni oo atu no lave iloo

i naa tama telotu te matakaaaina naa, teenaa nnohoiloo maatou te wiki tokotasi ma naa tama naa. I te saaita maatou ni nnoho ma naa tama naa raa, naa tama naa ni usuhia TeAitu Tapu raa no puratia laatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ⁵ Te saaita te ssao maatou ki oo ku tae raa, maatou ni massike no oo ki te vaka raa itai. Naa taanata telotu naa ma naa aavana laatou aa ma naa tamalliki laatou raa ni oo hakapaa ma maatou kitai. Maatou ni oo no ttuuloo ki naa turi maatou i te kerekere i tai raa no taku ki TeAtua. ⁶ Kiotiraa pureppureiloo maatou ka oo maatou nokkake ite vaka, aa naa tama naa iaa ku ahe ki naa hare laatou.

⁷ Maatou ni uhuki i Tyre notere ki Tolemaias. Teenaa maatou ni oo no nnoho maatou aso tokotasi ma naa tama telotu i te kina naa. ⁸ I te ssoa te aso raa uhukiiloo maatou notere ki Sisaria. I te matakaaaina naa raa, maatou ni oo no nnoho maatou ma Philip, te tama e sare hakaeta te Lono Taukareka, itana hare. Philip te tanata tokotasi i te takahitu taanata nitukua ki tokonaki ki naa heuna telotu i Jerusalem. ⁹ Ttama naa e mee tana takahaa taupu e heheuna hoki te hakaeta naa taratara TeAtua.

¹⁰ Maatou ni nnoho ake iloo naa aso maatou i Sisaria, teenaa tae ake lokoi te pure tokotasi TeAtua, tana inoa ko Agabus. Te pure naa e hanake i Judea. ¹¹ Ttama naa ni hanake no toa iloo a ia te ttuu Paul raa no saisaia ana tino vae ma ana tino rima soko ia no taratara peela, “TeAitu Tapu raa e taratara mai peenei: Te tama e mee tana tuu nei ma ki saisaitia peenei naa Jew i Jerusalem, teenaa a ia ma ki kauake naa tama naa ki naa tama i naa henua sara.”

¹² Te saaita maatou ma naa tama ennoho maatou naa nillono i naa taratara nei raa, maatou ni puratia maatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ¹³ Araa nei Paul ku huri mai ki maatou no mee mai, “Kootou e aa? Ai kootou e ttani ai ma ki sopo taku manava? Nau see maku ki mee maa nau e saisaitia notaia i Jerusalem i aa nau e mee naa heuna TeAriki Jesus.”

¹⁴ Maatou ni see lavaa iloo te hurisia maatou te manava Paul, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ia ki tana maanatu. Maatou ni mee ake koi peela, “Tiiake ki akottia te hiihai TeAtua.”

¹⁵ Maatou ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, ara a oo iloo maatou ki Jerusalem. ¹⁶ Araa tama telotu i Sisaria ni oo ma maatou. Teenaa maatou ni toa naa tama naa ki te hare Neison, te tama haka Cyprus. Ttama naa ko te tama mua lokoi ni hakattina no lotu i TeAtua.

Paul ku tae ake ki Jerusalem

¹⁷ Te saaita maatou nittae atu ki Jerusalem raa, naa tama telotu i te kina naa ni oo ake no toa maatou. ¹⁸ Teela a aso raa, oo iloo maatou ma Paul no mmata i James. Naa tama hakamaatua telotu raa hakkaatoa ni nnoho i te kina naa. ¹⁹ Paul ni purepure atu ki laatou no taratara ake iloo i naa vana kato TeAtua ni mee ki naa tama i naa henua sara i tana saaita ni hakaeta ake naa taratara TeAtua.

²⁰ Te saaita naa tama telotu naa nillono i naa taratara Paul raa, naa tama naa ni hakanau kato i TeAtua. Araa taratara ake iloo te tama tokotasi laatou ki Paul, “Taku taina nei. Koe e kite maa te koo ina naa Jew teela ku hakattina no lotu i TeAtua raa ku lava iloo naa simata e tammaki, aa naa tama naa kato koi tauhia laatou naa Loo Moses. ²¹ Naa tama naa nillono maa koe ni taratara ake ki naa Jew teela ennoho hakapaa ma naa tama i naa henua sara raa ki tiiake laatou naa Loo Moses, teenaa maa koe e vana ma ki see ssere naa tamalliki laatou aa maa laatou ki see tautari ki naa tiputipu taatou naa Jew. ²² Se aa taatou ki mee? Naa Jew naa ma ki oti kullono maa koe ku tae mai ki te kina nei. ²³ Aa hakannoo, teenei te mee

maatou e fiffai ma koe kimee: Teelaa setakahaa taanata iloto maatou. Naa tama naa ni tuku naa taratara laatou imua naa karamata TeAtua maa laatou ehakatapu naa ora laatou. ²⁴ Koe ku hano ma naa tama naa aa kootou hakapaa ku hakamaarama naa haitino kootou, i te vasi naa Loo raa, ki mataffua imua naa karamata TeAtua. Ki oti koe kutaavi kilavaa naa tama naa te tasia naa lauru laatou. I te ara nei raa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa naa taratara naa tama ni mee ia koe raa seai ni taratara maaoni, aa maa koe tootino e tautari ki naa Loo Moses. ²⁵ Aa naa tama i naa henua sara teelaa ni hakattina no lotu raa ia, maatou ku oti te kave maatou pas ki laatou no taratara ake i maatou ku oti te taratara maa laatou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu aa laatou ki see unu te ttoo; laatou ki see kkai te manu teelaa ni taa aa ni see hakatere tana ttoo, aa laatou ki tiiake te tiputipu e hai huri.”

²⁶ I te ssoa te aso raa, Paul ni hano ma te takahaa taanata naa no hakamaarama naa haitino laatou, i te vasi naa loo, ki mataffua i naa karamata TeAtua. Ki oti raa uru atu iloo Paul kiloto te Hare Tapu raa no hakaari ake ki naa maatua raa i te kooina naa aso te hakatapu laatou raa koi takkoto mai, teenaa ko te saaita laatou ma ki hakaara ni mee ki TeAtua maa naa tama naa.

Paul ku tauhia iloto te Hare Tapu

²⁷ Te saaita naa aso e hitu naa ni taupiri killaka raa, aaraa Jew teelaa ni oo ake i naa matakaaina i Asia raa, nikkite i Paul iloto te Hare Tapu. Teenaa usuhia iloo laatou naa tama ekkutu i te kina naa no oo atu naa tama naa no tauhia Paul. ²⁸ Naa tama naa ni varo peelaa, “Naa taanata Israel nei, kootou oomai no tokonaki mai ki maatou! Te nei ko te tama esare taratara hakallikaina a ia te kanohenua Israel, naa Loo Moses, aa ma te Hare Tapu nei, ki naa tama i naa kina hakkaatoa. Aa te nei naa tama i naa henua sara raa ku hakauruhia a ia kiloto te Hare Tapu raa ki kerekere te kina e tapu nei!” ²⁹ (Naa tama naa e taratara peenaa ilaatou nikkite i Trofimous, te tama i Epises, esassare laua ma Paul iloto Jerusalem. Teenaa naa tama naa e mannatu maa te tama naa ni too ake Paul kiloto te Hare Tapu.)

³⁰ I te saaita te henua nillono i te taratara nei raa, te kanohenua katoo i Jerusalem ni massike no hurohuro i naa loto laatou. Naa tama naa ni ffuro atu hakkaatoa no tauhia laatou Paul ka huutia ki haho te Hare Tapu, teenaa puuia lokoi laatou naa tootoka te Hare Tapu raa no mmau. ³¹ Te saaita naa tama naa ni mee ma ki taia laatou Paul raa, te taratara raa ku tae kite hakamau naa soldia Rome raa ma naa tama i Jerusalem raa ku hetaa huri. ³² Te hakamau naa ni masike koi no too iloo ana soldia raa ma aaraa hakamau aana no ffuro atu ki naa tama naa. Te saaita naa tama naa nikkite i te hakamau naa ma ana soldia raa, seetaia iloo laatou Paul. ³³ Te hakamau raa ni hanatu ki Paul no vanaake iloo ki ana soldia raa ki tauhia Paul no saisaitia ki naa seni e lua. Teenaa ki vasiri te hakamau raa peelaa, “Te nei ko ai? Sessara peehea ttama nei ni mee?” ³⁴ E mee aaraa tama ettuu i te kina naa ni tanitani varo huri koi; aaraa tama koi e kkee naa taratara laatou e hai ake. Te hakamau raa ni vvere hakaoti i naa hevaa huri naa tama naa, teenaa aia ni see ilotia iloo ia te tahito te vana ni mee naa. Aia ni huri ake ki ana soldia raa no vanaake iloo ki toa Paul kite hare laatou naa soldia raa e roorosi. ³⁵ Te saaita naa soldia raa koi oo atu are kikkake i te hare laatou raa, naa tama raa ku muimui ake i naa vasi kitaia laatou Paul, teenaa ki ffuri naa soldia raa no saaua laatou Paul. ³⁶ Te vana ia te kanohenua naa ni oo atu koi vaamuri ka tanitani varo ake ki naa soldia raa peelaa, “Taia te tama naa ki mate!”

Paul ku taratara ki te kanohenua

³⁷ Te saaita naa soldia raa nittuu kitoa laatou Paul kiloto te hare laa-tou raa, Paul ki mee ake ki te hakamau, “Nau elavaa te kauatu se taratara maaku kiaa koe?”

Te hakamau raa ki vasiri ake, “Koe e iloa te taratara haka Greece? ³⁸ Koe nei seai kotetama haka Egypt teelaa ni hakkoro te henua ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa ki otiraa too iloo naa simata e haa naa tama e taa tama raa no ffuro laatou ki loto mouku?”

³⁹ Teenaa ki mee ake Paul kiaa ia, “Seai. Nau nei se Jew. Nau ni haanauria mai i Tarsus iloto Silisia, aa teenaa seai ma se henua hakavare-vare. Nau e hiihai maa koe ki tiiake nau ki taratara ki te kanohenua nei.”

⁴⁰ Te hakamau naa soldia raa ni hiihai. Teenaa ki masike Paul no tuu kiaruna te kakkake raa no ssauatu tana rima ki naa tama ettuu ake i te kina naa ki see vvaa. Te saaita naa tama naa nittuu seemuu raa, Paul ni kaamata no taratara haka Jew ki laatou:

22

¹ “Aku taaina ma aku tammana nei. Kootou hakannoo mai ki hakatonu atu nau i aa nau seai taku sara ni mee!”

² Te saaita te kanohenua naa ni llono maa Paul e taratara haka Jew raa, naa tama naa ni noho seemuu hakkaatoa. Teenaa kikaamata Paul no taratara, ³ “Nau nei se Jew, aa nau ni haanauria mai i te matakaaina Tarsus iloto Silisia, tevana iaa nau ni matua i Jerusalem, aa Gamaliel raa ko taku tisa ni ako mai ka iloa nau i naa Loo hakkaatoa naa tippuna taatou imua. Nau nei hoki e hakatina ki haia anau naa heuna Te Atua pee ko kootou, naa tama ettuu i te kina nei i te aso nei. ☆ ⁴ Nau ni hakataka ki naa kina kato no seeia naa tama e tautari kite Mateara Te Ariki raa ki taia kimmate, teenaa telopo taanata ma naa haahine i naa tama naa ni peesia anau kiloto te hare karapusi. ⁵ Te Maatua Hakamau aa ma naa tama hakamaatua i te Kansol raa elavaa te taratara atu peelaa maa aku taratara nei ni taratara maaoni. Naa tama naa ni kaumai naa pas laa-tou e sissii ki naa Jew taatou teelaa ennoho i Damascus ka hano ma nau. Teenaa nau ni hanatu ki Damascus ki saisaitia naa tama naa ki naa seni raa no taakina mai ki Jerusalem ki taia. ☆

Paul ku hakaia i tana huri ana tana manava no lotu i Te Atua (Acts 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “I taku saaita ni taupiri ki Damascus i te laaraatea*, te maasina e lasi raa kullamaiho i telani no aareha iaa nau. ⁷ Teenaa leiho iloo nau ki te kerekere raa no lono nau i naa taratara iho te reo raa i telani peelaa, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?’

⁸ “Teenaa ki vasiri nau peelaa, ‘Koe ko ai, Te Ariki?’ Te reo raa ki mee mai, ‘Nau ko Jesus tetama i Nazareth, tetama e seeia a koe ki taia.’ ⁹ Naa tama ni oo maatou naa ni kkite i te maasina naa, tevana iaa naa tama naa ni see llono te reo te tama e taratara mai kiaa nau.

¹⁰ “Nau ki vasiri hoki, ‘Te Ariki, nau ki mee peehea?’ Araa Te Ariki ku mee mai, ‘Masike kiaruna aa koe ku hanatu kiloto te matakaaina naa. E mee tetama ennoho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee.’ ¹¹ Aku karamata nippuni i te maasina elasi naa, teenaa ki ffuri mai naa tama e oo maatou raa no pikipitia taku rima no hakattaki atu kiloto Damascus.

¹² “Iloto te matakaaina naa raa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias. Aia setamailoo elotu aa e tautari ki naa Loo Moses, aa naa Jew kato i te kina naa e fiffai kiaa ia. ¹³ Ttama naa ni au no tuu i taku vasi

☆ 22.3 Acts 5.34-39

☆ 22.5 Acts 8.3; 26.9-11

* 22.6 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo

te kkai

no mee mai kiaa nau, 'Takutaina Saul, ttoka mai!' Saaita naa lokoi raa aku karamata kukkite hoki no ttoka atu nau kiaa ia. ¹⁴ Aia kimee mai, 'Koe ni hakamaatinoria te Atua naatippuna taatouraa ki iloa koe i tana hakataakoto, ki kite koe i tana Tama e tonu, aa kilono koe i tana tino reo. ¹⁵ I te aa, iaa koe naa maki hakaea kite henua hakkaatoa i oo vana nikkite kallono. ¹⁶ Aa koe e tari hoki kiaa? Masike ki aruna no taku, aa koe ku mee ki hakaukau tapuria koe ki uiia oo haisara Te Atua.'

¹⁷ "Teenaa ahe iloo nau ki Jerusalem no hano no taku i te Hare Tapu. Itaku saaita nitakura, nau ni hakakkiitea Te Atua ¹⁸ inaa tuu ake Te Ariki no taratara mai kiaa nau peelaa, 'Hakavave lokoi no hakataha i Jerusalem ite saaita nei. Naatama ite kina nei maki see fifai maa koe e hakaea ake akutaratara raa kilaatou.' ¹⁹ Nau kimee ake, 'Naatama naa e illoa hakaraaoi iloo maa te nei ko nau nei ni sare uru kinaa hare lotu naa Jew raa notaaia naatama elotu iaa koe ka ponotia kiloto te hare karapusi. ²⁰ Aa ite saaita Stephen, te tama ni sare hakaea iaa koe, nitaia no materaa, nau nei ni hiihai kite vana naatama naa nimee. Teenaa nau nituu ite kina naa no ttoka inaa taia te tama naa, karoorosiake nau kinaa kahu naatama nitaa iaa ia.' ²¹ Teenaa kimee mai Te Ariki, 'Tere; koe maki kaavea a nau hakammau iloo kinaa tama i naa henua sara.' "

²² Te kanohenua naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki Paul. Araa nei i tana saaita ni taratara peenaa raa, naatama naa ni ffuri no tanittani varo peelaa, "Taia te tama naa ki mate! Ttama naa ki see tiiake ki ora!"

²³ Naatama naa ni tanittani varo maaroo iloo ka sasae naa maro laatou raa ka tapittapi naa kerekere raa ki aruna. ²⁴ Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki toa Paul kiloto te hare no sarua, aa ku vasiria ki illoa laatou i te vana naatama raa elloto no tanittani varo peelaa iaa ia. ²⁵ Tevana iaa i te saaita Paul ni saisaitia laatou ki sarua raa, Paul ni huri ake ki te soldia tokotasi i te kina naa no mee ake, "E aa? Te mee naa e tonu maa kootou ki sarua kootou te tama haka Rome teelaa seki toa are ki te koti no hakatonu tana sara?"

²⁶ Te saaita te soldia naa nilono inaa taratara ake Paul raa, hano iloo no mee ake kite hakamau laatou, "Koe e iloa itoo vana e mee nei? Ttanata nei se tama haka Rome!"

²⁷ Teenaa ki hanatu te hakamau raa no vasiri ake ki Paul, "Taratara mai, koe se tama maaoni i Rome?"

Paul kimee ake, "Uee."

²⁸ Araa te hakamau naa ku vana ake ki Paul, "Nau nei ni pesi te mane elasi iloo ki ilotia nau maa nau se tama i Rome."

Paul ki haka ahe ake, "A nau nei iaa e mee ma se tama i Rome i aku maatua raa ni tama haka Rome."

²⁹ Teenaa naa soldia ni ttuu ki vasiria laatou Paul raa ni hakattaha iaa ia i te saaita naa lokoi; aa te hakamau laatou naa ni mataka i tana saaita ni iloa maa Paul se tama haka Rome, aa Paul iaa ku oti te saitia a ia ki naa seni.

Paul e tuu imua te Kansol

³⁰ Te hakamau naa soldia raa ni mee maki iloa hakaraaoi a ia maa teelaa se sara peehea naa Jew raa e hai maa Paul ni mee. I te ssoa te aso raa, a ia ni vana ake ki ana soldia raa ki hanaa naa seni e mmau i Paul, teenaa aru iloo ia ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu aa ma naa tama hakamaatua te Kansol raa ki nnoho. Araa too atu iloo ia Paul no hakatuuria imua naa tama naa.

23

¹ Paul ni ttoka tonu atu ki naa tama te Kansol raa no taratara ake ki laatou, "Aku taaina nei. Taku hakataakoto e maarama iloo i naa tiputipu taku ora

☆ 22.20 Acts 7.58

imua naa karamata TeAtua, e kaamata mai imua no tae mai ki te aso nei.”
² Te Maatua Hakamau, tana inoa ko Ananias, ni huri no vanaake iloo ki naa tama ettuu ite vasi Paul raa ki paakia ana maaisu. ³ Teenaa

ki huri Paul no mee ake kiaa ia, “A koe, te tama e mee pee ko naa hono ku ppara teelaa e paraia ki te peni e makkini ki see ilotia maa teenaa ni hono ku hakallika, ma ki pakuutia TeAtua! Koe naa enoho ki hakatonutonu iaanau ite vasi naa Loo, aa koe ia kusee tuku ki naa Loo naa ia koe ku vanaake ki naa tama kootou naa ki paakia aku maaisu!”[☆]

⁴ Naa taanata ettuu ite vasi Paul raa ki mee ake ki Paul “Koe see lavaa te taratara ake peenaa ki te Maatua Hakamau!”

⁵ Paul ki mee ake, “Aku taaina nei. Nau ni see iloa maa ia ko te Maatua Hakamau. Naa taratara iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Au see taratara hakallika ki te hakamau te kanohenua kootou naa.’”[☆]

⁶ Paul nikite peelaa maa aaraatama ite Kansol raa ni Sadiusi aa aaraa tama ni Faarisi, teenaa a ia ki taratara vaaruna iloo peelaa kilaatou te Kansol, “Aku taaina nei. Nau nei se Faarisi, i aku tammanna raa ni Faarisi. Nau nei etuu imua te koti iaanau etaaohi manava maa te mate raa ma ki hakamassikeria no ora hoki!”[☆]

⁷ Saaita koi Paul ni taratara peenei raa, naa Faarisi raa ma naa Sadiusi raa ki kaamata no hakatauttau sokolaatou, teenaa naa kaavena elua naa ni maavae. ⁸ Ite aa, inaa Sadiusi raa etaratara maa see haitama ma ki hakamasikeria ite mate aa maa see hai mee hoki e haia ma ni ensol aa ma ni aitu; naa Faarisi raa ia etaratara maa naa mee etoruna ni mee maa oni iloo.[☆] ⁹ Te vvaa naa tama naa ni hano nolasi iloo, teenaa aaraa tisa naa Loo teelaa ettaka ki te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara haimahi peelaa, “Maatou ekkite maa see haivana esara i te tama nei. Teelaa pee se ensol aa ma se aitu maa oni raa ni taratara ake ki te tama nei.”

¹⁰ Naa tama naa ni hakatauttau hakallika iloo, teenaa te hakamau naa soldia raa ni mataka maa Paul ma ki taia no mate. Teenaa heuna iloo te hakamauraa ana soldia kioo atu no hakataharia Paul i naa tama naa no hakaauruhia ki loto te hare naa soldia.

¹¹ I te poo naa raa, Te Ariki ni hakasura atu ki Paul no mee ake peelaa, “Koe see mataka! Koe ku oti te hakahea ki naa tama i te kina nei i aku tiputipu, teenaa koe ku hano no hakahea hoki ki naa tama i Rome.”

Paul ku tarataraina naa Jew raa ki taia

¹² I te tahaata telaa aso raa, naa Jew raa nikkutu no taratara ki taia laatou Paul. Naa tama naa ni tuku laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see kkai ka unu, teenaa ki tae iloo ki te saaita Paul kulavaa laatou te taia no mate. ¹³ Teelaa setinohaa naa taanata katooni mee laatou vana naa. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no mee ake,

“Maatou ku oti te tuku maatou taratara imua TeAtua maa maatou ma ki tataka see kkai ki taia iloo maatou Paul ki mate. ¹⁵ Teenaa kootou ma naa tama te Kansol raa kikkave setaratara maa kootou ki te hakamau naa soldia Rome raa ki kaavea mai Paul ki kootou; hakareesia kootou te hakamauna maa kootou e mee ki vasirisiri hakaraaoi ki Paul. Maatou nei ma ki taaria maatou te tama naa ki taia ki mate i tana saaita seki tae atu ki kootou.”

¹⁶ Tevana ia te ilaamotutanata Paul raa ni lono i naa taratara naa tama naa, teenaa tere iloo te tamariki tanata naa ki te hare naa soldia raa no hakaari ake ki Paul. ¹⁷ Teenaa ki kannaa Paul ki te soldia tokotasi no vanaake, “Toa te tamariki tanata nei ki te hakamau kootou; te tama nei e mee tana taratara ki taratara ake kiaa ia.” ¹⁸ Teenaa toa iloo

☆ **23.3** Mt 23.27-28 ☆ **23.5** Ex 22.28 ☆ **23.6** Acts 26.5; Phil 3.5 ☆ **23.8** Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

te tama naa kite hakamau laatou no mee ake peelaa, “Paul, te karapusi, e mee mai ma ki taakina mai te tamariki tanata nei kiaa koe; ttama nei e mee tana taratara ki taratara atu kiaa koe.”

¹⁹ Te hakamau naa soldia raa nippiki kite rima te tamariki tanata naa no oo iloo laaua no nnoho soko laaua, teenaa vasiri ake iloo kiaa ia, “Se aa taau e mee ma ki taratara mai kiaa nau?”

²⁰ Te tamariki tanata raa ki mee ake, “Naa tama hakamaatua naa Jew raa ku oti te tuku laatou taratara maa taiao laatou ku oomai no mee atu maa Paul ki toa laatou no mmata ite Kansol; naa tama naa ma ki hakalellesi maa te Kansol raa e mee ma ki vasiri laatou kiaa ia. ²¹ Tevana iaa koe see hakannoo ki naa tama naa. Teelaa setino haa taanata raa ma ki taaria laatou te tama naa ki osohia notaia. Naa tama naa ku oti te tuku laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see lavaa te kikai, ki tae iloo kite saaita Paul kulavaa te taia laatou ki mate. Naa tama naa ku nnoho ite saaita nei ki mee laatou vana naa, aa naa tama naa e nnoho koi ka ttari ki too taratara ma ki kauake.”

²² Teenaa mee ake iloo te hakamau raa kite tamariki tanata naa, “Au see hakaari ake ki setama maa koe ku oti te taratara mai te mee naa kiaa nau.” Araa heunatia iloo ia te tamariki tanata naa ka hano.

Paul ku kaavea ki Felix, te Hakamau te kaaman

²³ Teenaa aru iloo te hakamau naa soldia raa kite takarua i ana soldia hakamaatua raa no taratara ake, “Too se ruarau naa soldia, setino hitu naa soldia e ffuro inaa hos, aa se ruarau naa soldia e hetaa ma naa tao, kioo ki Sisaria ite ssivo ite poo nei. ²⁴ Koe ku mmata hoki ki too ni hos kikake Paul, ki tae hakaraaoi aia ki Felix, te Hakamau te kaaman e noho ite kina naa.” ²⁵ Teenaa sissii iloo te hakamau naa soldia raa tana pas peelaa:

²⁶ “A nau Claudius Lias e sissii atu te pas nei kiaa koe Felix, te hakamau te kaaman: Te aso taukareka iaa koe. ²⁷ Ttama nei ni tauhia naa Jew raa no mee ma ki taia ki mate. Itaku saaita ni iloa maa te tama nei setama haka Rome raa, nau ni hano ma aku soldia raa no hakasaoria aia. ²⁸ Nau ni mee ma ki iloa nau ma sessara peehea te tama nei ni mee, teenaa toa iloo nau te tama nei ki mmata te Kansol laatou raa iaa ia. ²⁹ Nau ni kite maa te tama nei see hai sara ni mee teelaa etau ma ia ki taia ki mate, aa seai ma ki karapusina; ttama nei e kotia koi naa tama naa ite vasi naa loo laatou naa Jew. ³⁰ Itaku saaita ni lono maa naa Jew raa e taratara ma ki taia laatou te tama nei raa, maanatu iloo nau ki kaavea atu te tama nei kiaa koe. Nau ku oti te taratara ake ki naa tama e kotia laatou te tama nei kioo atu no kauatu naa taratara laatou raa kiaa koe.”

³¹ Naa soldia raa ni hakannoo ki naa taratara te hakamau laatou naa. Paul ni toa laatou ite poo naa no tae iloo kite matakaaina Antipatris. ³² Ite ssoa te aso raa, naa soldia teelaa e sassare ki naa vae laatou raa ni ahe ki Jerusalem, aa naa soldia e ttaka ki naa hos raa iaa ku oo laatou ma Paul. ³³ Paul ni toa naa soldia raa no ttae iloo laatou ki Sisaria, teenaa kauake iloo laatou te pas te hakamau laatou raa ki Felix, te Hakamau te kaaman, ka tiiake atu Paul kiaa ia. ³⁴ Te Hakamau raa ni ppau te pas raa no vasiri ake ki Paul maa Paul se tama ite matakaaina i hea. I tana saaita ni iloa maa Paul setama i Silisia raa, aia ki mee ake, ³⁵ “Nau ku ttari ki ttae mai naa tama e kotia laatou akoeraa, aa nau ku hakannoo ki too kotia nei.” Teenaa vanaake iloo ki ana wasi raa ki toa Paul no roorosi ake kiaa ia iloto te hare te tuku Herod.

¹ Naa aso erima kuoti tellakaraa, Ananias, te Maatua Hakamau te Hare Tapu raa ku hanake ki Sisaria ma aaraa tama hakamaatua naa Jew, aa ma tetama teelaa maki tokonaki kilaatou ite vasi naaloo, tana inoa ko Tertulus. Naa tama naa ni oatu no kauake iloo naa taratara laatou emee i Paul raa ki Felix. ² Araa kannaatia ake iloo laatou Paul ki hanake kiloto te hare, teenaa kaamata iloo Tertulus no taratara:

“Ttama hakamaatua nei. Maatou ennoho hakaraaoi iloo ma telaoi iaakoe ennoho hakamaatua imaatou, aa koe ni hakassura te kauvana kitaukareka tennoho maatou ite henua maatou nei. ³ Maatou etaratara peenaa inaa kina hakkaatoa ite fiafia maatou iaakoe. ⁴ Nau see hiihai maa koe etauhia rooroaina anau, tevanaia nau ehiihai maa koe kikaumai setamaa saaita koi kikaatu naa taratara maatou nei: ⁵ Maatou nikkite maa tetama nei setama ehakkoro heaatuna; tetama nei maraa eusuhia aia naa Jew inaa kina hakkaatoa kiffuri no hetaa ma naatama te kaaman Rome, aa tetama nei hoki kotetama hakamaatua ite kaavena etautari kite tama i Nazareth. ⁶ Te Hare Tapu maatou raa hoki ehaia hakallikaina ttama nei ma sekina vare koi seetapu, teenaa kitauhia ai maatou tetama nei no karapusina. [Maatou nitaratara maa maatou maki hakatonutonu tetama nei ite vasi naaloo maatou, ⁷ ara nei Lisias, te hakamau naa soldia Rome raa, ku hanake no hetaa ma maatou ka toa aia tetama nei imaatou. ⁸ Teenaa kikkave mai te taratara Lisias maa maatou kioomai no mmata iaakoe.] Kimee maa tetama nei evasiria a koeraa, koe maki iloa ite vana tetama nei ekotia ai maatou.” ⁹ Naa Jew naa ni ffuriatu hakkaatoa no mee maa naa taratara Tertulus raa nitaratara e maaoni.

Paul e hakatonu i aa ia imua Felix

¹⁰ Ki otiraa Felix ku nnuu ake ki Paul ki taratara, teenaa kikaamata Paul notaratara,

“Nau e iloa maa itelopo setauneiraa, koenaa kotetama ennoho no hakatonutonu te kanohenua nei hakkaatoa, teenaa nau ehiahi iloa iaanau elavaa tetuu imuaau no hakatonu itakuvasi. ¹¹ Koe elavaa koi te iloa maa niasokoi esinahuru maarua kuoti tellakaraa, nau ni hanake ki Jerusalem nolotu. ¹² Naa Jew nei niseekkite maa nau ni hakatauttau ma nitama iloto te Hare Tapu, aa laatou hoki niseekkite maa te henua ni usuhia anau kimassike no mee ni vana ehakallika iloto naa harelotu naa Jew aa ma inaa kina sara hoki iloto Jerusalem. ¹³ Naa tama naa seelavaa te hakatonu hoki maa naa taratara laatou naa e maaoni. ¹⁴ Tevanaiaa nau elavaa te hakaariatu temee nei kiaa koe: Nau elotu kite Atua naa tippuna maatou, aa nau etautari kite Mateara Te Ariki teelaa ehaia naa tama nei maa seai semee maaoni. Aa nau hoki etautari kinaa taratara katoo etakkoto iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara teelaa nisissia naa pure Te Atua. ¹⁵ Nau etaaohi manava i Te Atua pee ko naa tama nei hoki, teenaa ma naatama hakkaatoa, naatama esosorina taukalleka aa ma naatama esosorina hakallika, ma ki hakamassikeria i te mate. ¹⁶ Teenei nau ehai hakappuru iloo ki takoto maarama taku hakataakoto imua Te Atua aa imua te henua.

¹⁷ “Nau ninoho ake iloo aku setau seekite i Jerusalem, teenaa nau ni hanake kite henua naa no kkave naa mane maa naa tama ennoho hakaaroa i te kina naa aa ku hakaara ni mee maaku i te Hare Tapu. ¹⁸ Teenaa kotaku saaita ni hakamaarama taku haitino iloto te Hare Tapu, teelaa ni oake naa tama nei nollave iaanau. See hai tama tammaki nittuu ake ma nau ite kina naa, aa nisee haitama hoki ni heatu kavvaa ite kina naa. ¹⁹ Tevanaiaa teelaa ko naa Jew ni oake i Asia raa ni hakatauttau maatou; naa tama naa are kioomai no kotia nau kiaa koe

ki mee maa laatou e mannatu maa nau ni hakassara aku vana. ²⁰ Aa ki mee maa seai, koe ku vasiri ki naa tama nei maa te Kansol raa ni taratara ma sessara peehea nau nimee, itaku saaita ni tuu imua naa tama naa.

²¹ Itaku saaita ni tuu imua naa tama naa raa, nau ni varo ake koi peela, 'Nau nei kukotia kootou ite asonei iaanau e iloa maa te materalaa ma ki massike no ora.' [☆]

²² Felix ku oti te iloa hakaraaoi iloo inaatatara ite Mateara TeAriki, teenaa te kotinaa nitukua aia kitelaa aso. Aia ki mee ake kilaatou, "Ite saaita Lisias, te hakamau naa soldia, e tae mai raa, nau ma ki hakatonu te koti kootou nei." ²³ Teenaa vanaake iloo Felix kite soldia e roorosi i Paul raa ki toa Paul kite hare karapusi, tevana ia aia ki see kapitia pee ko aaraa karapusi; naa wasi raa ki tiiake laatou naa soa Paul raa ki too ake ni aa Paul e hiihai.

Paul e taratara ki te hai aavana Felix laua ma Drusila

²⁴ Kullaka ana aso raa, Felix ni hanake ma tana aavana, Drusila, teenaa se ffine haka Jew. Aia ni aru ki Paul ki hanake, teenaa nnoho iloo laua hai aavana no hakannoo ki naa haka ake Paul i naa takoto te lotu te tama i Jesus Christ. ²⁵ Araa nei ite saaita Paul ni tae notatara i te tiputipu e tonu, te tiputipu te tama e lavaa te taaohi ki te tiputipu e tonu, aa i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, Felix ni mataku no mee ake iloo peela ki Paul, "Kullava. Koe ku hano. Taku saaita e laua raa nau ma ki ssee atu kiaa koe." ²⁶ Paul maraa e arumia Felix i te kau saaita ki hanake ki hai taratara laua, teenaa i Felix ni maanatu maa ia makitauia Paul kitokonaki ake ia ki tana koti.

²⁷ Naasetau elua ku oti tellaka raa, Felix ni suia Porsius Festus i tana heuna ma ko te hakamau te kaaman. Paul ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi, teenaa ia ia ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia ia ia.

25

Festus e hakannoo ki te koti Paul

¹ Kullaka naa aso e toru i te tae ake ana Festus ki te matakaaina naa raa, Festus ni masike i Sisaria no hano ki Jerusalem. ² Teenaa naa maatua hakamaatua te Hare Tapu ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo ake no kotia laatou Paul ki Festus. Naa tama naa nipuratia laatou Festus ³ ki hakannoo ki laatou aa ku too ake Paul ki Jerusalem, i te aa, i laatou ku oti te taratara hakaoti kitaia laatou Paul i te ara. ⁴ Festus ki haka ahe ake, "Paul e karapusi i Sisaria, aa te nei nau ku taupiri ki ahe nau ki te kina naa. ⁵ Tiiake naa tama naa ki oo maatou hakapaa ki Sisaria, aa laatou kukotia laatou Paul ki mee maa ia ni hakassara ana vana."

⁶ Festus ni noho ake i Jerusalem naa aso e varu seai e sinahuru ma naa tama naa, teenaa masike iloo no hano ki Sisaria. Ite ssoa te aso raa, aia ni hano no noho i te hare koti raa no aru ki too ake Paul. ⁷ Ite saaita Paul ni tae ake kite hare koti raa, naa Jew teela ni oo ake i Jerusalem raa ni oo ake no ttuu i naa vasi Paul no kauake ki Festus maa ni sara Paul ni mee. Tevana ia naa tama naa ni see lavaa iloo te hakatonu ake i te hakamaaoni naa taratara naa. ⁸ Teenaa Paul ki masike no taratara, "Nau seai taku vana esara nimee ki naa Loo naa Jew aa kite Hare Tapu; nau seai hoki aku taratara e hakallika ni mee ki te Tuku Hakamau i Rome."

⁹ Tevana ia Festus ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia ia ia, teenaa ki vasiri ake ia peela ki Paul, "Koe e hiihai maa koe ki hano ki Jerusalem ki hakannoo nau ki too koti raa i te kina naa?"

¹⁰ Paul ki mee ake, "Nau nei e tuu imua te koti te Tuku Hakamau i Rome; aa te nei taku kina ki koti. Koe e iloa hakaraaoi iloo ia naa seai taku sara ni mee ki naa Jew. ¹¹ Ki mee maa naa Loo raa ni hakasaraina a nau aa maa

☆ 24.21 Acts 23.6

nau nimee ni vana e ssara teelaa e tau ma nau kitukua kimate, teenaa nau see kapi taku maaisu ma ki see taia nau. Aa ki mee maa naa taratara naa Jew nei seai maa nitaratara maaoni, nau see lavaa te kaavea setama ki naa tama naa ki taia. Nau e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei!”

¹² Te saaita Festus ni oti te taratara ma tana kansol raa, a ia ki mee ake, “Koe e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki too koti nei, teenaa koe ma ki kaavea a nau ki te Tuku i Rome.”

Festus e taratara ake ki Agripa i Paul

¹³ Kullaka ana aso raa, te Tuku Agripa laaua haikave ma Bernis ni oo ake ki Sisaria no mmata i Festus. ¹⁴ Takarua naa ni noho ake naa aso laaua i te kina naa, teenaa Festus ki taratara ake ki te tuku raa i te koti Paul: “E mee te tanata ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi.

¹⁵ Taku saaita ni hano ki Jerusalem, naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no kotia laatou te tama naa kiaa nau. Naa tama naa ni ppurailoo ma ki hakatonu nau maa ttama naa esara.

¹⁶ Tevana iaa nau ni taratara ake ki naa Jew naa maa te ara taatou, naa tama i Rome, e hakatonutonu te tama ekotia raa, taatou see illoa te tupa lokoi maa te tama ekotia raa esara; taatou maraa e tiiake te tama naa kinoho hakapaa ma naa tama e mee laatou koti iaa ia, teenaa kilavaa te tama naa te hakatonu tana vasiraa imua. ¹⁷ Te saaita naa tama naa ni oomai maatou kite kina nei raa, nau niseailoo kittari, nau ni hano no noho iloto te kotiraa no aru ki too ake te tama naa. ¹⁸ Aa te saaita naa Jew naa ni massike notaratara, nau ni maanatu maa naa tama naa ma ki hakaari mai maa nimee e hakallika te tama naa nippena. Araa nei naa tama naa ni see hai vana peenaa nimee. ¹⁹ Naa tama naa e taratara are i naa hakatauttau laatou ma te tama naa i te lotu laatou aa i te tama e tupa ma ko Jesus, teelaa nimate; tevana iaa Paul e hai maa ttama naa e ora.

²⁰ Nau nisee iloa maa te hakamaaoni naa taratara nei ma ki seeia a nau peehea. Teenaa ki vasiri ake nau ki Paul ki mee maa ia e hiihai ki hano ia ki Jerusalem, ki hakannoo nau ki tana kotiraa i te kina naa. ²¹ Araa nei Paul ni ppura maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki tana koti. Teenaa ki vana ake nau ki aku soldia raa ki tauhia Paul ki tae ki tana saaita ma ki heunatia a nau ki te Tuku Hakamau Rome.”

²² Teenaa ki mee ake Agripa ki Festus, “Nau hoki e hiihai maa nau ki hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

Festus ki mee ake, “Taiao koe ku hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

²³ Telaa aso raa, Agripa laaua ma Bernis ni hakao ki naa kahu naa tuku raa ni uru ake ki lotu te hare koti e lasi te henua naa. Takarua naa ni uru ake ma naa hakamau te matakaaina naa aa ma naa hakamau naa soldia. Araa Festus ku vana ake ki naa soldia raa ki taakina ake Paul ki hare. ²⁴ Festus ki kaamata notaratara, “Te Tuku Agripa ma naa tama hakkaatoa e noho i te kina nei. Te nei te tanata ni oomai naa Jew hakkaatoa teelaa e noho i te kina nei aa ma i Jerusalem no kotia kiaa nau; naa tama naa ni oomai no kkaailoo naa pukua laatou kiaa nau maa te tama nei ki taia kimate. ²⁵ Tevana iaa nau ni seai taku sara ni kite i te tama nei teelaa e tau maa ia ki taia kimate. Ttama nei tana tino iloo ni hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki tana koti nei, teenaa ki mee ai taku maanatu maa te tama nei ki kaavea ki Rome. ²⁶ Tevana iaa nau seai aku taratara hakaraa oi e iloa ma ki sissii nau i te ssara te tama nei no kkave kite Tuku Hakamau i Rome. Te nei e toomai ai nau te tama nei kiaa koe, te Tuku Agripa, ki seeia a koe te tahito te ssara te tama nei. Teenaa too saaita ku ilotia a koe te ssara te tama nei raa, nau raa ku iloa maa ni taratara peehea nau ki sissii no kkave ki Rome. ²⁷ I te aa, nau

e maanatu maa see tonu maa nau e kaavea koi nau te karapusi nei ka hano, aa nau iaa see sissii maa ni sara peehea te tama nei ni mee.”

26

Paul e hakatonu i aa ia imua Agripa

¹ Teenaa Agripa ki mee ake ki Paul, “Koe ku taratara i too vasi.” Teenaa ssau atu iloo te rima Paul ki laatou no kaamata ana taratara:

² “Tetuku Agripa. Nau ehiahia iaa nau elavaa tetuu imua aau no hakatonu atu taku vasi inaatatara naa Jew emee ia-na nei.

³ Ite aa ia koe e iloa hakaraaoi iloo inaatiputipu tennoho naa Jew aa inaa hakatauttau laatou kilaatou. Teenaa nau ehiihai maa koe ki hakannoo mai hakaraaoi iloo ki aku taratara nei.

⁴ “Naa Jew raa hakkaatoa e iloa iaku tiputipu, kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki i taku henua no tae ki taku saaita ni hano no noho i Jerusalem. ⁵ Naa tama naa kunaattaka iloo ka illoa iaa nau, aa ki mee maa naa tama naa e fiffai raa, laatou elavaa te taratara atu iaa nau ni hai te kaavena naa Faarisi, teenaa ko te kaavena e taaohi iloo ki naa vana te lotu maatou naa Jew. ⁶ Aa te nei nau kukotia iaa nau e taaohi manava ki naa taratara TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna maatou. ⁷ Te nei ko naa purepure TeAtua teelaa e taaohi manava ai naa manava e sinahuru maa rua Israel i naa lotu laatou peenaa i te ao ma te poo. Ttuku nei, nau nei e kotia naa tama nei iaa nau e taaohi manava ki naa purepure TeAtua! ⁸ Ai kootou ehainattai iloo te hakattina maa TeAtua e hakamasike te mate no ora?

⁹ “Imua raa nau nimaanatu makipuuia a nau te henua ki seelotu i Jesus tetama i Nazareth. ¹⁰ Teenaa ko aku vana ni mee i Jerusalem. Nau ni heunatia naa maatua hakamaatua te Hare Tapuraa ka hano nau no ponotia telopotama TeAtua kiloto te hare karapusi; nau nei hoki ni hiihai maa naa tama naa kitaaia kimmate. ¹¹ Naa tama naa nitaaia a nau iloto naa hare lotu itekau saaita, kitiaake telotu laatou naa. Nau ni lotoffaaoi iloo inaatama naa, teenaa ki hano hoki nau ki aaraa matakaaina no seeia naa tama peenaa kitaaia. ^{*}

¹² “Teenaa ni heunatia ai nau naa maatua hakamaatua raa ma ki hano nau ki Damascus ma tepas laatou, ki huriake maa nau e heunatia ake laatou. ¹³ Ttuku nei, i telaaraatea*, i taku saaita koi hanatu iloto te araraa, nau nikite inaa maasina iho te meeraa itelani, e maarama iaa itelaa no aareha iaa nau. Naa tama maatou nioo hakapaa naa nitoo katoo te maasina naa. ¹⁴ Maatou hakkaatoa nissina no pakkuu kite kerekere ilaro. Teenaa lono iloo nau inaatatara iho te reo raa haka Jew peelaa, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe kitaia ite aa? Koe ma ki mere ia koe e huri mai no mee ma ki hetaa taaua; koe e mee ma se purumakau e aakasi ki telaakau e tuu makattau.’

¹⁵ “Teenaa ki vasiri nau, ‘Koe ko ai, TeAriki?’

“TeAriki ki mee mai, ‘A nau ko Jesus, tetama e seeia a koe kitaia.

¹⁶ Massike no tuu ki aruna. Nau e hakasura mai no tukua koe ki heheuna iaa nau. Tere no hakaia kiaaraa tama itoo vana ekite ite asonei aa ma naa mee aaku ma ki huri atu kiaa koe imuri. ¹⁷ Koe ma ki hakasaoria a nau inaa tama i tootino henua, Israel, aa ma naa tama i naa henua sara. Teenaa koe ku heunatia a nau ki naa tama naa. ¹⁸ Naa karamata naa tama naa ma ki tarakina a koe, ki hakattaha laatou i te poouri no nnoho kite maarama; ki hakattaha laatou i naa mahi Satan no tautari ki TeAtua.

^{*} **26.5** Acts 23.6; Phil 3.5 ^{*} **26.11** Acts 8.3; 22.4-5 ^{*} **26.13** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai

Teenaa ki ffuri naa tama naa no lotu ki uiia naa haisara laatou TeAtua, aa laatou kulavaa tennoho hakapaa ma naa tama TeAtua ni hakatapu.’

¹⁹ “Te tuku Agripa, nau nei e tautari ki taku mee ni hakakkiitea TeAtua i telani. ²⁰ Nau ni kaamata te hakahea naa taratara TeAtua raa i Damascus, araa hano iloo nau no hakahea ake ki naa tama i Jerusalem ka hakataka atu kinaa matakaaina vaaroto Judea. Kiotiraa hano iloo nau no hakahea hoki naa taratara naa ki naa tama i naa henua sara. Nau ni hakahea ake ki tiiake naa haisara laatou aa laatou kuffuri no lotu i TeAtua, teenaa laatou ki ffuri naa sosorina laatou ki maatino maa laatou ku oti te tiiake naa haisara laatou.” ²¹ Teenei ko taku vana ni tauhia naa Jew raa no haia ki taia ki mate, i taku saaita ni laavea laatou iloto te Hare Tapu. ²² Tevana iaa TeAtua ni tokonaki mai peenaa kiaa nau no tae mai iloo kite aso nei. Aa teenei e tuu ai nau i te kina nei no hakahea atu naa taratara nei ki kootou, naa hakamau ma naa tamavare, hakkaatoa. Aku taratara e kauatu nei ko naa taratara koi Moses ma naa pure TeAtua raa ni taratara imua ma ki oti ku ssura imuri: ²³ Teenaa maa te Mesaea raa ma ki taia no mate aa a la naa ko te tama mua ma ki masike i te mate no hakahea ki naa Jew ma naa tama i naa henua sara i laatou e lavaa te hakassaoria TeAtua; a la naa e takoto ma se maasina ki naa tama naa.”

²⁴ Te saaita Paul koi taratara raa, Festus ku tanitani varo atu kiaa ia, “Paul! Koe ku vvare hakaoti i te lopo mannatu e ttaka ma koe naa!”

²⁵ Paul ki mee ake, “Festus te hakamau! Nau nei see vvare. Aku taratara e kauatu nei ni taratara te tama e atamai. ²⁶ Te tuku Agripa! Nau see kkapo te kauatu naa taratara nei kiaa koe; koe e iloa hakaraaoi iloo i naa taratara nei. I te saaita naa vana nei nissura raa, koe see mee maa koe nisee iloa, i naa vana nei nisee mee maa essura i se kina elluu. ²⁷ Te tuku Agripa, koe e maanatu maa naa taratara naa pure TeAtua ni sissii raa ni taratara maaoni? Nau e iloa maa koe e iloa maa naa taratara naa tama naa ni taratara maaoni!”

²⁸ Agripa ki mee ake, “E aa? Koe e maanatu maa taku manava e lavaa koi koe te huria i te punaa saaita nei ki tautari nau i Christ?”

²⁹ Teenaa ki mee ake Paul, “Niaaina maa koe e huri too manava i te saaita nei koi aa seai maa koe ettari kimuri, nau e taku ki TeAtua kihuria too manava aa ma naa manava katoo naa tama e hakannoo kiaa nau i te aso nei ki tiputtipu kootou ma ko nau, tevana iaa nau see mee maa kootou hoki ki saitia ki naa seni pee ko nau.”

³⁰ Teenaa massike iloo te tuku, te hakamau te kaaman, Bernis aa ma naa tama katoo iloto te hare raa no oo ki haho. ³¹ Naa tama naa ni uru ki haho ka taratara soko laatou peela, “Tama nei see hai sara teela e tau ma ia ki taia no mate aa maa ia ki ponotia ki loto te hare karapusi.”

³² Teenaa ki huri Agripa no mee ake ki Festus, “Ki mee maa te tama nei ni see mee ma ki tuku tana koti nei ki te Tuku Hakamau i Rome raa, te tama nei ni tiiake koi taatou ki hano.”

27

Paul ku kake i te vaka raa no hano ki Rome

¹ I te saaita te taratara raa ni kaumai maa maatou ki tere ki Italy raa, Paul ma aaraa karapusi ni tukua ki laro te roorosi te soldia hakamaatua tokotasi i te kaavena soldia naa Rome e ttapa ma ko “Naa soldia te Tuku Hakamau Rome”. Te inoa te soldia naa ko Julius. ² Maatou ni kake i te vaka e au peela i te matakaaina Adramitium, teela e tuu ki ffana no hano kinaa matakaaina ettuu vaatai i Asia, teenaa uhuki iloo maatou no tere. E mee te tama i te matakaaina Tesalonaika iloto Masedonia ni oo maatou

hakapaa, tana inoa ko Aristarkus. ³ Te ssoa te aso raa maatou kuttae atu ki Saidon. Paul ni haia hakaraaoina iloo Julius, teenaa Paul ni tiiake ia kihano no mmata i ana soa raa kikauake ana mee e fiffai. ⁴ Maatou ni uhuki i te henua naa no tere, araa nei te matani raa nippui mai imua, teenaa tere hakalluu iloo maatou i te vasi te henua e ttapa ma ko Cyprus. ⁵ Maatou ni huri no tere iloo i te moana vware no hanake vaatua Silisia ma Pamfilia no tae atu iloo ki Maira iloto Lisia. ⁶ I te matakaaina naa raa, Julius nilave i te vaka e hanake i Alexandria teelaa e tuu kihano ki Italy, teenaa hakkakea iloo ia maatou i te vaka naa.

⁷ Maatou ni tere hakassoro koi i te matani raa e kkapu, teenaa no llaka iloo naa aso raa, maatou ku saaita atu kite matakaaina Naidus. Tevana iaa, i te matani raa koippui mai imuaraa, maatou ni see lavaa te hanatu i te mataavaka maatou naa. Teenaa kitaa maatou no tere hakalluu ake i te henua e ttapa ma ko Crete. Maatou ni tere no hakaraka iloo i te usuana te henua naa e ttapa ma kote Usuana Salmone. ⁸ Maatou ni tere hakapae vaauta no tere hakassoro atu no tae iloo kite koopana e ttapa ma kote Koopana e Lluu, see mmao ki Lasea.

⁹ Maatou ni tuu rooroa iloo i te kina naa, no tae iloo kite ssao ku hakappore te ffuro i naa vaka i te moana, i te aa i te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa* kulaka. Teenaa Paul ni huri ake ki naa tama raa no taratara ake peelaa, ¹⁰ "Kootou naa taanata nei. Nau e kite maa te horau taatou nei ma ki hakappore iloo; te vaka taatou nei ma ki sua ma tana kako, aa taatou hoki e lavaa te mmate." ¹¹ Tevana iaa te soldia hakamaatua e ttaka maatou raa ni hakannoo are kite ariki te vaka laaua ma tetama e mee tana vaka naa; a ia ni see hakannoo ki naa taratara Paul. ¹² Te koopana e tuu maatou naa see lluu i te ssao te matani raa e oko mai i te anake no peau te moana, teenaa te mahi ana naa tama i te vaka raa ni fiffai maa maatou kitere kitae maatou ki Finiks, kilavaa maatou te hakalluu i te kina naa i te saaita te matani raa e oko. I te aa, i te koopana Finiks raa e tuu ka huri kite laki haka kkipu ma te laki haka tokorau.

Te lani i te moana

¹³ I te saaita te matani raa nikaamata te aniani mai maarie i te kipu raa, naa taanata raa ni mannatu maa te mee raa ma ki taukareka koi, teenaa ffuti iloo laatou te taura te vaka raa no tere hakappae lokoi maatou vaauta te henua naa. ¹⁴ Maatou ni see tere hakammao, teenaa te matani e lasi raa ku kaamata te oko mai i tokorau vaaruna te henua. ¹⁵ Te vaka maatou raa ni pakuutia te matani elasinaa no hainattaa iloo maatou te hakatuu atu kite matani, teenaa tiiake iloo maatou kihano ma te matani. ¹⁶ Maatou ni lluu ake hakamaarie i te saaita maatou ni hakaraka i te vasi haka kkipu te tamaa henua e ttapa ma ko Kauda. Teenaa ki lavaa ai maatou te saisaitia maatou te tamaa poti te vaka, teelaa e hakattaki mai vaamuri raa, no mmau. ¹⁷ Ki oti raa huutia ake iloo laatou te poti naa ki aruna te vaka raa no saisaitia kite ttino te vaka. Teenaa pesi iloo laatou taura no hakattaki vaamuri ki see vave tahea te vaka, ilaatou e mattaku maa te vaka raa ma ki kasa no kkapu i naa lautuone itai te matakaaina Libya. ¹⁸ Itelaa aso raa, maatou koi hano ma naa haeo naa, teenaa ffuri iloo naa tama te vaka naa no taua naa kako te vaka raa kite moana. ¹⁹ Aa i te ttoru naa aso raa, aaraa hekau te vaka raa ni tauatia naa tama te vaka raa ki te moana. ²⁰ I naa aso iloo e tammaki raa, maatou ni see kkite itelaa ma naa hetuu, aa te matani raa ni oko haimahi iloo. Teenaa maatou ni mannatu maa maatou ma ki see lavaa te ora.

* **27.9** te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa: te ssao nei e hakappore te ffuro i naa vaka i te moana

²¹ Naatama iaruna te vaka naa nimmoekoi peenaa seelavaa te kkai, teenaa kimasikeatu Paul notuu imua laatou no meeake, “Kimee maa kootou nihakannoo kiaa nau kiseeffana taatou i Creteraa, taatou niseellave are inaa haeo nei. ²² Tevanaiaa teenei nau kumeeatu kikootou. Kootou see mattaku! See haitama ikootou makimmate; te vaka nei koi makiseua. ²³ Ite poo raa, te ensol te Atua teelaa elotu ai nau nei nihakasura mai kiaa nau no mee mai: ²⁴ ‘Paul koe see matakou. Koe makituu imua te Tuku Rome. Naatama eoo hakapaa kootou ite vaka nei ehakassaoria TeAtua iaa la e aroha iaakoe.’ ²⁵ Teenaa kootou naataanata nei. Kootou kisee mattaku. Nau e iloa maa taatou ma ki hakassaoria pee ko naa taratara mai TeAtua kiaa nau. ²⁶ Tevanaiaa taatou ma ki kake ki aruna se tamaa henua.”

²⁷ Ite sinahuru maa haa naapoo maatouraa, maatou koi tahea peenaa vaaroto te moana poouri, teenaa kitae ite tuaapoo raa, naa tama e heheuna ite vaka raa nisanokoi maa maatou kutaupiri kinaa henua. ²⁸ Teenaa hakatere iloo laatou uka ki illoa laatou ite ffonu te kina naa. Naatama naa nihaaite raanei, teffonuraa etae kinaa sekumi elua; aa seeroora hokiraa, laatou nihaaite hoki no illoa maa te kina raa kummasaiaa, teenaa kulava ite sekumi aa ma naa roha erima. ²⁹ Naa tama naa ni mattaku, ma ki oti te vaka raa ku kasa iaruna naa akau. Teenaa pesi iloo naataura ehaa imurivaka nonnoho laatou notaku ki vave maarama te henua.

³⁰ Naatama e heheuna ite vaka naa nimee makifforu mmuni laatou no hakattaha ite vaka; laatou ni hakatere te poti raa ki laro no mee iloo maa laatou e mee ki pesi naa taura ite mataavaka te vaka. ³¹ Teenaa ki meeake Paul kinaa soldia raa ma te soldia hakamaatua ilaatou, “Kimee maa naatama naa see nonnoho iloto te vaka nei, see haitama ikootou ma ki oti ku sao.” ³² Teenaa ffuri iloo naa soldia raa no tuutia naa maea raa no tiiake te poti raa ka tahea.

³³ Saaita te meeraa kumee koi kimaarama raa, Paul kuvanaake kinaa tama naa hakkaatoa kikkai ni kaikai maa laatou: “Teenei ni aso iloo ku sinahuru maa haa, aa kootou nei ni sei iloo kikkai ni kaikai maa kootou. ³⁴ Nau evanaatu kikootou. Kootou kkai nimee maa kootou kitaao hi naa manava kootou. See haitama ikootou makimmate.” ³⁵ Itana saaita ni oti te taratara ake raa, aia ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua imua naatama naa, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kai. ³⁶ Naa manava naatama naa ni taukalleka, teenaa nonnoho iloo laatou hakkaatoa no kkai. ³⁷ Te koo ina kato naatama iaruna te vaka naa etae kite ruarau maa te tino hitu aa te takaono. ³⁸ Te saaita naatama naa ni oti kato te kkai no pposu raa, laatou ni ffuri no taua naa paeke haraoa raa ki loto te moana ki hakarana te vaka.

Te vaka raa ku seu naa peau

³⁹ Ite tahaata raa naatama ite vaka raa nisee mmate ite henua etuuake, tevanaiaa laatou ekkite maa teelaa sekoopana emee tana kerekere makkini. Teenaa taratara iloo naatama naa ki terekina te vaka raa no hakkaakea ite koopana naa. ⁴⁰ Naatama naa ni ffuri no tuutia iloo laatou naataura te vaka raa ka tiiake ka mmoe iloto te moana, araa veetea iloo laatou naa maea ennoa kinaa hoe te vaka. Ki oti raa hakamasike iloo te tamaa puukei ite mataavaka raa ki hakaraaua te vaka raa kimua, teenaa irihia atu iloo maatou ki uta. ⁴¹ Tevanaiaa te vaka maatou naa ni hano no kake iloo ite lautuone, teenaa te mataavaka te vaka naa ni uru atu ki loto te kerekere raa no mmau hakaoti, aa te murivaka raa ia niseua naa peau e llasi raa no maseu.

⁴² Naa soldia raa ni mannatu ma ki taiaa laatou naa karapusi raa kimmate, kisee kkau naa karapusi raa ki uta no ffuro. ⁴³ Tevanaiaa

te soldia hakamaatua naa soldia naa ni see hiihai maa Paul ki taia, teenaa tuukia iloo ia naa soldia raa ki see taia naa karapusi. Aia ni vanaake maa naa tama elavaa tekkauraa kissopo nokkau ki uta imua. ⁴⁴ Aa aaraa tama ia ki hakarana kinaa murihono te vakaraa nokkau ki uta imuri. Teenaa maatou hakkaatoa nittae hakaraaoi iloo ki uta.

28

Paul ku noho i Malta

¹ Saaita maatou nittae hakaraaoi iloo ki utaraa, maatou kuilloa maa teenaa kote henua ettapa ma ko Malta. ² Maatou ni haia hakaraaoi iloo naa tama te henua naa. Teenaa naa tama naa ni hakkaa te ahi raa ki hakamahana naa haitino maatou, i te uaraa ni kaamata no too ka saumakallii te kina naa. ³ Paul ni hano no too ake iloo te saiffie, teenaa i tana saaita ni tukutuku atu naa ffie raa ki te ahi raa, te kata raa ku ttoro iho iloto naa ffie, i te mee raa evvela, no aavei i te rima Paul. ⁴ Saaita naa tama te henua naa ni kkite i naa tautau ake te kata raa i te rima Paul raa, naa tama naa ni ffuri no taratara soko laatou: “Tama nei se tama e taa tama maaoni. Niaaina maa te tama nei nisee maremo i te moana raa, a ia nei see lavaa te tiiake koi ki ora.” ⁵ Araa nei Paul ni riaki tana rima no leiho iloo te kata raa kiloto te ahi, teenaa aia niseai tana kina ni uutia. ⁶ Naa tama te henua naa ni mannatu maa te haitino Paul makiffura, ki mee maa seai, te tama naa ma kileiho koi no mate. Laatou ni nnoho rooroa iloo ka tokatokia raa laatou Paul, ara nei ni see haivana ni mee ki Paul, teenaa ki ffuri laatou no taratara maa Paul se atua.

⁷ See mmao i te kina maatou e nnoho raa, e mee te kerekere te tama hakamaatua te henua naa, tana inoa ko Publius. Maatou ni toa hakaraaoi iloo te tama naa ki tana hare no nnoho maatou naa aso e toru ma ia. ⁸ Te tamana Publius naa e moe ka maki i ana moelana; a ia elavea te makallii aa ellee tana kaikai. Paul ni uru atu ki te kina te tama naa e moe raa no taku iloo ki Te Atua, teenaa hakapiri iloo ana rima ki aruna te pisouru te tama naa no haia ttama naa no seai tana maki. ⁹ Naa tama hakkaatoa e mmaki i te henua naa ni oo ake ki Paul ki haia laatou ki taukalleka. ¹⁰ Naa tama te henua naa ni kaumai te lopo mee ki maatou, teenaa kimuri iloo, i te saaita maatou ni mee ki tere raa, te vaka maatou raa ni hakautania naa tama naa ki naa kaikai ki tere ma maatou.

Paul ku tae ki Rome

¹¹ Maatou ni nnoho naa marama maatou e toru hakkaatoa i te henua naa. Teenaa maatou nikkake i te vaka ni hanake i Alexandria, teelaa ni tuu ka hakalluu i te henua naa kilaka tessao naa matani ellasi. Te vaka naa ettapa ma kote “Saumaasana aitu”. ¹² Maatou ni tere no tae iloo ki te matakaaina Sirakus no nnoho naa aso e toru i te kina naa. ¹³ Teenaa uhuki hoki maatou ka tere no tae ki Retium. I te ssoa te aso raa te matani raa ni okomai i te kipu. Teenaa tere iloo maatou no tae ki Puteoli i te ssoa hoki te aso. ¹⁴ Teenaa maatou ni tauhia naa tama telotu nittiri i maatou i te kina naa ki nnoho ake maatou se wiki ma laatou. Aa te nei te ara maatou ni oomai nittae ki Rome. ¹⁵ I te saaita naa tama telotu i Rome raa nillono maa maatou kuttake ake raa, aaraa tama i naa tama naa ni oo nottari mai ki maatou i Apius aa aaraa tama ni oo nottari mai i te kina ettapa ma ko “naa Hare Moemmoe e Toru”. I te saaita Paul ni kite i naa tama naa raa, tana manava ni taukareka iloo no taratara hakahia ia i Te Atua.

Paul ku noho i Rome

¹⁶ Te saaita maatou nittae ki Rome raa, Paul ni tiiake ki noho soko ia ka rooro i te soldia tokotasi ia ia.

¹⁷ Kullaka naa aso e toru raa, Paul ni aru ake ki naa tama hakamaatua naa Jew i te kina naa ki oo ake ki taratara laatou. I te saaita naa tama naa

ni kkutu ake raa, a ia ki taratara ake ki laatou, “Aku taaina nei. Niaaina maa nau ni see hai vana e hakallika ni mee ki naa tama taatou aa ki naa tiputipu taatou, naa tama i Israel, teelaa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou raa, nau nika rapusina i Jerusalem aa teenei nau kukaavea mai ki Rome.

¹⁸ I taku saaita ni toa naa hakamau Rome no vasiria raa, naa hakamau naa nikkite maa nau see haisara teelaa etau ma nau kitaia ki mate. Teenaa taratara iloo naa tama naa maa nau ki tiiake ki hano. ¹⁹ Araa nei naa Jew raa ni see fiffai maa nau ki tiiake ki hano, teenaa ni huri ai nau no mee ake ki naa hakamau Rome raa i aa nau e hiihai maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei. Tevana iaa nau ni see mee maa nau e au no kotia naa tama taku tino henua. ²⁰ Teenei kotaku vana ni aru atu ki taratara atu nau ki kootou. Nau nei e saisaitia ki naa seni nei i aa nau e tautari ki te tama e taaohi manava ai te kanohenua Israel hakkaatoa.”

²¹ Naa Jew raa ki mee ake, “Maatou see hai pas e kaavea mai i Judea maa e taratara iaa koe, aa see hai tama hoki i naa tama maatou ni oomai i Judea ni taratara hakallika iaa koe. ²² Maatou e fiffai maa maatou ki llono i too hakataakoto i te mee nei, i te aa i maatou e illoa maa naa tama i naa kina hakkaatoa e taratara hakallika i te kaavena te lotu kootou.”

²³ Teenaa naa tama naa ni tuku laatou aso ki oo ake hoki laatou no mmata i Paul, aa i te aso naa raa te kooina naa tama ni oo ake ki te hare e noho ai Paul raa e tammaki iloo. Paul ni haka ea atu ki naa tama naa i naa tiputipu te Nohorana TeAtua, aa e akonaki ake i naa takkoto naa taratara i naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii imua, teenaa ki illoa hakaraaoi naa tama naa i Jesus Christ. Paul ni kaamata iloo i te tahaata notae kite laasuru i ana noho ka akonaki naa tama naa. ²⁴ Aaraa tama i naa Jew naa ni huria iloo naa manava laatou i naa taratara Paul, aa aaraa tama iaa e hai maa teenaa seai ni taratara maaoni. ²⁵ I te saaita naa tama naa ni masseu ka hakatauttau soko laatou raa, Paul ki pesi ake te taratara nei ki laatou: “Te Aitu Tapu raa ni taratara tonu maaoni ki naa tippuna kootou, teenaa ko ana taratara ni tarataraina Isaiah:

²⁶ ‘Tere no vanaake ki te kanohenua nei:
Kootou ma ki llono i aku taratara,
tevana iaa kootou ma ki see massaro;
kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee,
tevana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa.

²⁷ I te aa, i naa tama nei e manava makattau;
naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;
naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.
Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;
naa kautarina laatou ma ki ppuni;
aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,
aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa nau ma ki haia laatou
ki taukalleka.’”

²⁸ “Kootou ki illoa maa te taratara raa kuoti tekkave ki naa tama i naa henua sara i laatou ma ki hakassaoria TeAtua, teenaa naa tama naa ma ki hakannoo.”

²⁹ [Te saaita Paul ni oti ana taratara nei raa, naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou ka masseu ki naa kina laatou.]

³⁰ Paul ni noho ana setau elua i tana hare e taavi i te kina naa, teenaa a ia ni hakauru ki tana hare naa te kautama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata iaa ia. ³¹ Aia ni see kkapo te haka ea i te Nohorana TeAtua ka akonaki kite henua i naa tiputipu TeAriki Jesus Christ. Teenaa ni see hai tama ni hanake no puuia a ia.

ROME TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I ROME TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama i Rome nei ni sissii ki hakatonu hakaoti tana hano ma ki hano no mmata i te kanohenua TeAtua i Rome. Aia ni maanatu ki hano ia no heheuna hakamaarie ma naatama TeAtua i te kina naa, aa ma ki oti naatama naa kutokonaki ake kilavaa ia te hakataka no hano ki Spain. Aia ni sissii te pas nei ki taratara ia i tana iloa i naa tiputipu te lotu teelaa ki tauhia naa tama TeAtua, aa i naa heheunatia laatou te tiputipu naa iloto naa ora laatou. Te pas nei e takkoto naa taratara katoa Paul nimee i te taratara nei.

I loto te pas nei raa, a ia e purepure imua ki te kanohenua TeAtua i Rome, ka taratara ake i ana noho kataku peenaa ki TeAtua ilaatou. Kiotiraa aia raa ku hakatuu tetahito taratara te pas nei: “Naa tama ettonu raa ma ki ora ilaatou elotu maaoni.” (1.17)

Paul kiotiraa kuppono ake hoki aaraa taratara aana ki aruna tana tahito taratara nei. Naatama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ko naa Jew e hakapaa katoa ma naatama inaa matakaaina sara, etau te hakattonu naa ora laatou kittonu ma TeAtua, ilaatou hakapaa katoa e takkoto ilaro naa mahi te haisara. Naa ora te henua ettonu koi imua naa karamata TeAtua kimee maa laatou elotu maaoni i Jesus Christ. Kiotiraa Paul kutaratara inaa tiputipu te ora hoou iloto Jesus Christ, teelaa ku sura i TeAtua ku manava laaoi i naa tama te maarama nei. Te tama elotu maaoni i Jesus Christ raa ku noho hakaraaoi ma TeAtua, teenaa aia ku hakasaoria TeAitu TeAtua raa i naa mahi te haisara ma naa mahi te mate. Paul e taratara hoki i te sapta 5-8 i te hakataakoto naa Loo TeAtua aa ma naa mahi TeAitu TeAtua iloto te ora te tama elotu i Jesus Christ. Kiotiraa aia ku hai ki hakatonu te taratara maa peehea naa takkoto naa Jew aa ma naatama inaa matakaaina sara raa iloto te hakataakoto TeAtua e mee maa naatama hakkaatoa i te maarama nei. Paul e hakaoti ana taratara raa maa te ffuri naa Jew no hakakkeeina laatou Jesus raa, teenaa ni vana TeAtua e mee ki hakakikuturia mai naa tama katoa i te maarama nei ki llave i te manava aroha TeAtua teelaa e takoto i Jesus Christ, aa Paul e maanatu peelaa maa naa Jew raa ma ki see hakakkeeina laatou peenaa Jesus. Kimuri hakaoti raa Paul e sissii i naa tiputipu te tama elotu maaoni i Christ raa ki taka ma ia, teenaa aia e haimahi ana taratara i te vasi te manava laaoi i telaa tama. Aia e hakatahito ana taratara raa ki naa heheuna te henua ma TeAtua, naa sosorina naa tama te lotu ki te kaaman aa ki aaraa tama, aa naa taratara i te hakataakoto te tama. Paul e hakaoti tana pas nei ki ana purepure ki naa tama naa, ka mee ana taratara hakanau i TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te Pas aa te tahito taratara 1.1–17

Naa tama katoa e haisara 1.18–3.20

Te ara TeAtua e hakasao te tama haisara 3.21–4.25

Te ora hoou iloto Christ 5.1–8.39

Te hakataakoto TeAtua i te kanohenua Israel 9.1–11.36

Naa sosorina te tama elotu i Christ 12.1–15.13

Naa taratara hakaoti ma naa purepure Paul 15.14–16.27

¹ Anau Paul, se tama e heheuna i Jesus Christ. Nau ni kannaatia TeAtua no tukua ma se aposol ki hakaia tana Lono Taukareka.

² TeAtua ni tuku tana taratara imua iloo, ki tarataraina mai te Lono Taukareka nei ana pure, teenaa e takkoto iloto te Laupepa Tapu. ³ Te Lono

Taukareka nei e taratara i tana Tama, Jesus Christ TeAriki taatou. A Ia ni tipu ake ma se tama te maarama nei, i te manava David. ⁴ A Ia ni tipu ake ma se Tama etapu telani, teenaa a Ia niilotia maa Ia raa kote Tama TeAtua itana saaita ni hakamasikeria i te mate. ⁵ Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol no haia naa heuna Christ, teenaa ki hakataea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa kanohenua hakkaatoa, kilotu laatou kautari kiaa Ia. ⁶ Kootou hoki, naa tama ennoho i Rome, kootou ni kannaatia TeAtua ki tautari kootou i Jesus Christ.

⁷ Teenei nau e sissii atu ki kootou hakkaatoa i Rome. Kootou ni kannaatia TeAtua ma ni tino tama aana, iaa Ia e laaoi i kootou.

TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi atu ki kootou ki nnoho hakaraaoi kootou.

Paul e hiihai maa ia ki hano no mmata i naa tama i Rome

⁸ Teenei taku mee mua e mee kitaratara atu ki kootou. Nau e hakanau i taku Atua iloto naa mahi Jesus Christ, i te henua hakkaatoa e taratara maa kootou elotu maaoni. ⁹ Nau e heheuna haimahi kilavaa nau naa heuna TeAtua nikaumi kiaa nau, teenaa kihakaea nau te Lono Taukareka i tana Tama. TeAtua e iloa maa nau e taratara maaoni aa maa nau e noho kamamaanatu peenaa ki kootou ¹⁰ iaku saaita katoa e taku. Nau e taku maa TeAtua, i tana hiihai, ki seeia mai taku ara ki hanatu nau no mmata i kootou.

¹¹ Nau e hiihai maa nau kihakasura atu ki kootou no kauatu naa mahi TeAitu Tapu, kilotu maaoni kootou. ¹² Taatou ki tokonaki ki naa tama elotu taatou hakapaa, ki mee peelaa, nau e tokonaki ki kootou aa kootou e tokonaki kiaa nau.

¹³ Akutaaina, nau e hiihai maa kootou ki illoa, iaa nau e haipeenaa maki hakasura atu nau no mmata i kootou. Tevanaiaa nau maraa e hakaapiapi i te kauvana. Nau e hiihai maa nau e hanatu no huria naa manava kootou kilotu maaoni kootou, e mee pee konau nimee ki naa tama i aaraa matakaaina. ¹⁴ Nau e heunatia mai TeAtua ki tokonaki nau ki te kautama hakkaatoa. Nau see hakamaatino maa teenaa ni tama naa matakaaina ellasi aa ma ni tama naa matakaaina punaammea. Nau see hakamaatino hoki maa ni tama e atammai aa ma ni tama see atammai. ¹⁵ Teenei e hiihai ai nau ma ki hanatu nau no hakaea te Lono Taukareka nei ki kootou hoki i Rome.

Naa mahi te Lono Taukareka

¹⁶ Nau seenapa maa nau e hakaea te Lono Taukareka TeAtua. I te aa, naa mahi TeAtua e takkoto i te Lono Taukareka nei. Teenaa ko naa mahi e lavaa te tokonaki ki ora naa tama hakkaatoa elotu, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina e kkee. ¹⁷ Te Lono Taukareka nei e huriake te tiputipu etonu imua naa karamata TeAtua. Taatou kilotu maaoni i TeAtua kilavaa taatou tetaapaa TeAtua maa ni tama ettonu. Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai maa, "Naa tama ettonu raa ma ki ora i laatou elotu maaoni." ¹⁸

Naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou

¹⁸ TeAtua maki huriake ana haaeo i telani ki hakaitoaina naa tama haisara. Teenaa ko naa sosorina hakallika naa tama naa te laa e see ilotia ai te hakamaaoni TeAtua. ¹⁹ Naatama naa e haia TeAtua killono, iaa Ia kuoti te huriake ana tiputipu kilaatou. ²⁰ Kaamata i te saaita TeAtua nipena te maarama nei no tae mai ki te ssao nei, te henua nikkite hakkaatoa ina takkoto ana mahi ma ana tiputipu. Ana mee nipenapena nei e huri mai ana tiputipu. Te henua hakkaatoa e hainauhie koi te illoa i naa tiputipu TeAtua. See hai tama e tau te taratara

maa ia see iloa i naa tiputipu TeAtua. ²¹ Niaaina maa naa tama naa e illoa i TeAtua, laatou maraa seelotu ka hakanau ia ia. Laatou hoki see illoa te fiafia i naa vana TeAtua e mee ki laatou. Naa vana nei see haia hakkaatoa naa tama naa. Naapisouru laatou kuvvare hakaoti. Laatou ku see hai mannatu etakkoto inaapisouru laatou, inaa manava vvare laatou naa kuoti tehaaoa kitepoouriana.☆ ²² Naatama naa emee maa laatou eatammai, tevanaiaa laatou nitama evvare. ²³ Laatou ehakakkeeina laatou TeAtua nolotu ki naa aitu hakallesi laatou epenappena. Laatou epenappena naa aituna kitiputtipu ma nitama, ma nikata, ma nimanulellere, aa ma nimanuvao kalotu ai laatou.☆

²⁴ Laatou kutiiake TeAtua kihai laatou ki naa sosorina seettonu laatou ekaimannako. Laatou ku see hakatonu naa tama emoemmoe ma laa-tou. Laatou ku hai huri koi ka mee pakava naa haitino laatou soko laatou. ²⁵ Te hakamaaoni TeAtua raa kuoti te tiiake naa tama naa no hai laatou ki naa vana hakallesi laatou effatu. Laatou kuffuri nolotu ki naa mee laatou epenappena. Laatou ku seelotu kite tama nipenapena naa mee hakkaatoa, teenaa ko Ttama taatou ki hakanau i te kau saaita. Amen.

²⁶ Teenei kote vana laatou e tiiake TeAtua kihai laatou ki naa sosorina seettonu laatou ekaimannako. Naa haahine raa kutiiake naa aavvana laatou no hai huri soko laatou. ²⁷ Naa taanata raa hoki kutiiake naa aavana laatou no hai huri soko laatou. Laatou ettuu naa huru laatou koi i aaraa taanata kimmoe ma laatou. Naa taanata raa ku hai te kau sosorina hakannapa ki aaraa taanata. Laatou ma ki haia ake TeAtua killono laatou i naa vana ehakannapa laatou emee.

²⁸ Naatama naa see fiffai maa laatou e illoa maaoni inaatiputipu TeAtua, teenaa effana ai naarima TeAtua ilaatou, kihai laatou naa vana hakannapa laatou e illoa maa seettonu. ²⁹ Naamanava laatou kuppii kitekau sosorina hakallika, sosorina tippua, sosorina kailaaraa, aa ma aaraa sosorina seettonu. Laatou ekaimanakotia laatou naa hekau aaraatama, laatou etaa tama, laatou etautauhaao ma aaraatama, laatou etaratara kailallao ka sosorina tippua hoki. Laatou etupetupe tama, ³⁰ laatou ehakoro heaatuna, laatou elotoffaao i TeAtua, laatou emaa isusakkiri, laatou ehikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, laatou esessee ara kippena nivana hakallika ma laatou. Laatou hoki see hakannoo ki naa maatua laatou. ³¹ Laatou see hai mannatu eatammai. Laatou see illoa tetautari ki naa taratara laatou nituku imua. Laatou see illoa te manava aroha i aaraa tama ka tokonaki ki naa tama naa. ³² Naatama naa e illoa maa naa Loo TeAtua raa emee maa naa tama e sosorina peenei e tau te haia kimmate, tevanaiaa laatou ehakamanani koi te mee naa meena. Laatou hoki e fiafia i naa kkite laatou i naa tama sara e sosorina peenaa.

2

Te Hakatonu TeAtua.

¹ Kootou see tuku taratara maa telaa tama se tama haisara. Ki mee kootou etukutaratara peenaa itelaatama, kootou naa kutuku haao ki kootou soko kootou, ite aa, kootou hoki nitama haisara.☆ ² Taatou e illoa maa TeAtua etaratara maaoni itana saaita emee maa naa tama e sosorina peenaa essara. ³ Kootou ia nitamavare koi. Kootou etaratara naa peehea kootou telaa tama maa kootou hoki nitama haisara? Kootou emannatu maa TeAtua makisee hakatonutonu ikootou? ⁴ TeAtua emanava aroha ikootou aa eroorosi hakaraaoi kikootou. Tevanaiaa kootou emee ma nitama see fiffai ki naa tiputipu tanalaoi naa. Kootou e illoa maa TeAtua emanava aroha ikootou, teenaa a ia ehiihai

maa kootou kitiiake naatiputipu seettonu kootou. ⁵ Kootouiaa koi taaohi ki naa sosorina seettonu kootou. Kootou see lavaa iloo te ffuri naa manava kootou. Kootou naa ku hakanaaopo te kau haaeo kitakkoto i kootou ite Aso TeAtua maki hakappuu ana roto, teenaa kote saaita te Hakatonu TeAtua raa maki hakasura iho. ⁶ TeAtua maki hookii ake naa tuuhana naa tama te maarama nei, kitau ma naa sosorina laatou. ☆
⁷ E mee aaraa tama e hai peenaa naa mee e taukalleka, esessee naa mahi TeAtua, e mee maki hakanau TeAtua ilaatou, aa e fiffai te ora see oti. Teenaa TeAtua maki kauake te ora e ora hakaoti. ⁸ Aaraa tama ia e hikkahi kilaatou. Naa tama naa see hakannoo ki naa taratara maaoni, laatou koi tautari ki te tiputipu seetonu. Teenaa TeAtua maki pesi atu ana haaeo kilaatou. ⁹ Naa haaeo ellasi raa maki pesi ki naa tama haisara hakkaatoa. Naa haaeo naa maki kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹⁰ Tevana ia TeAtua maki hakanau ka hookii ana mahi ma tanalaoi ki naa tama esosorina taukalleka, e kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹¹ TeAtua see hirihiri maa nitama ana e hiihai. A ia maki hakatonutonuu naa tama te maarama nei i te ara tokotasi. ☆

¹² Naa tama ni see illoa i naa Loo Moses raa, kimee laatou e hakassara nivana ma laatou, laatou maki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama nittipuake ma naa Loo Moses raa ia, kimee maa naa tama naa e mee naa haisara laatou, teenaa TeAtua maki hakatonutonuu laatou ite vasi naa Loo Moses. ¹³ Te ora tetama raa seetonu i naa karamata TeAtua kimee maa tetama naa e hakannoo koi ki naa Loo Moses. A ia ki tautari ki naa taratara naa Loo naa. ¹⁴ Naa tama naa matakaaina sara raa see illoa i naa Loo Moses, tevana ia naa saaita laatou e ppena naa vana laatou e mannatu maa ettonu, aa e hanotonu ma naa Loo Moses raa, naa mannatu laatou naa ku takkoto ma ni Loo kilaatou, niaaina maa laatou ni see ttipuake ma naa Loo Moses. ¹⁵ Naa sosorina laatou e huriake maa naa Loo Moses raa e takkoto iloto naa manava laatou. Laatou e lavaa te hakatuu ki naa pisouru sokolaatou ite vana etonu ma te vana esara. ¹⁶ Naa vana nei maki ssura i te Aso te Hakatonu TeAtua. Ite Aso naa, Jesus Christ maki hakailotia a ia te kau mannatu katoo te henua e ffuu iloto naa hatumanava laatou. Te nei te Lono Taukareka TeAtua.

Naa Jew ma naa Loo Moses

¹⁷ Ai kootou? Kootou e mee maa kootou naa Jew raa maki tokonakina naa Loo, aa kootou hoki e ahu maa kootou nitama TeAtua. ¹⁸ Kootou e mee maa kootou e illoa i naa mee TeAtua e hiihai maa kootou kimee, aa maa kootou ni akoina te Loo raa i naa mateara ettonu. ¹⁹ Kootou e hai maa kootou raa ko naa tama e hakattaki naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa maa kootou hoki kote lamu e hakamaasina naa tama e nnoho ite poouri. ²⁰ Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama e vvare ma naa tama see hai vana e illoa. Kootou e hai maa kootou nei ku illoa ite kau vana i kootou ettaka ma te Loo. ²¹ Kootou e akonaki aaraa tama; ai kootou ia see lavaa te akonaki kootou soko kootou? Kootou e akonaki aaraa tama ki see kailallao; ai naa tino kootou seai nitama e kailallao? ²² Kootou e hai maa kootou e akonaki naa tama te maarama nei ki see hai huri ma naa aavana naa tama sara; ai kootou ia e nnoho tonu ma naa aavana kootou? Kootou e taratara maa kootou see hakatauppiri atu ki naa aitu hakallesi; ai kootou ia e kailaaraotia kootou naa mee iloto naa hare tapu? ²³ Kootou e ahu maa kootou nittipuake ma naa Loo Moses. Ai kootou ia se tautari ki naa taratara e takkoto i naa Loo Moses? ²⁴ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama naa henua sara raa e taratara haaeo i TeAtua, i te aa naa tiputtipu kootou, naa Jew, see ttonu.” ☆

²⁵ Kimee kootou etautari maaoni kinaaLoo Moses, kootounaa esseretonu naakina kootou. Teenaa sehakailona naatama ettaka ma naaLoo Moses. Aa kimee kootou seetautari kinaaLoo naa, kootou esserevarekoi naakina kootou. ²⁶ Kimee setama sara seessere, aa etautari kinaaLoo, TeAtua makimee ma tetama naa setama essere. ²⁷ Maaoni, kootou naaJewraa nittipuake ma naaLoo kassere naakina kootou. Tevanaiaa, kimee kootou ehakakkeeina kootou naaLoo ra, naatama etautari maaoni kinaaLoo ra makitaratara haaeo ikootou. Niaaina maa naatama naa seessere naakina laatou, naatama naa ehakannookoi kaututari kinaaLoo Moses. ²⁸ TeJew maaoniraa seai kotetama essere kahakamaatino tana haitino vare. Seai. ²⁹ TeJew maaoniraa kotetama essere tana hatumanava iloto. Teenei kotehakailona TeAitu TeAtua. Teenei seai sehakailona naaLoo Moses. Naatama peenei makittaka ma naaahu TeAtua, seai ma niahu naa tamavare.✧

3

¹ Seaa etaukareka inaaJewraa iaruna naatama naahenua sara? Seaa etaukareka inaaJew essere? ² Etammaki telopomee etaukalleka essura mai inaaJew. Itekaamata ra, naataratara TeAtua ra nikauake kitauhia naaJew. ³ Niaaina maa nitama ilaatou seehakannoo kianataratara naa, TeAtua makitukukoi kianataratara nikauake kinnoho ma laatou imua. ⁴ Niaaina maa naatama naahenua hakkaatoa etaratara kailallao, TeAtua makitukukoi kitetaratara maaoni. TeLaupepa Tapu ra etaratara peelaa, “TeAtua, koe etaratara koi kite taratara maaoni. See haitama e tau te hakatonutonu iaa koe.”✧

⁵ Kimee tetiputipu seetonu taatou nei ehuriake maa tetiputipu TeAtua ra etonu, peehea naataratara taatou maa TeAtua esara iaaia ehuri mai no haia haaeoina taatou? (Teenei nitaratara taatou, naatama te maarama nei.) ⁶ Seai iloo! Kimee tetiputipu TeAtua ra seetonu, a Ia see tau te hakatonutonu naa haisara naa tama te maarama nei.

⁷ Temee naa essaukoi pee kotetama emaanatu maa, “Kimee aku taratara kailaarao ra ehakassaina te hakamaaoni TeAtua ka hakanau te henua iaa Ia, ai nau iaa e taapaa koi a Ia ma setama haisara?”

⁸ Aaraa tama kuoti te ffuri mai no sasaakiria nau iaku taratara emee nei. Laatou nimee maa nau etaratara peelaa, “Taatou kisosorina hakallika ki sura mai se taukareka.” Naa tama naa ma ki hakkaitoaina TeAtua ki llono laatou.

See haitama e tonu

⁹ Kootou emannatu maa naa sisorina taatou naaJewraa ettonu are inaa sisorina naatama naahenua sara? Seai iloo! Nau kuoti tetaratara atu, “Taatou naaJew ma naatama naahenua sara ra e takkoto hapapaa ilaro naa mahi te haisara.” ¹⁰ TeLaupepa Tapu ra etaratara peelaa, “See haitama etonu. ¹¹ See haitama e atamai, aa see haitama hoki elotu maaoni i TeAtua. ¹² Te henua kato kuoti te ffuro no hakattaha i TeAtua. Naatama naa ku masseuhuri, ilaatou ku see ilotia laatou te ara etonu. See haitama kutautari kite tiputipu etonu. Seai iloo setama tokotasi.✧ ¹³ Naapukua laatou kumee ma nitaaruma itekava ettuu tallaki. Tetaratara kailaarao ra ellohi mai peenaa inaa pukua laatou. Naa arero laatou e haikoi te usuusutama ka tupetupetama. Naa maisu naatama naa e kkaa pee konna niho naa kata ekaitama.✧ ¹⁴ Laatou epukua saakiri ka tuku haaeo kitelaa tama.✧ ¹⁵ Laatou ehakavave lokoi

✧ 2.29 Deut 30.6 ✧ 3.4 Ps 51.4 (LXX) ✧ 3.12 Ps 14.1-3 (LXX); 53.1-3 (LXX) ✧ 3.13 Ps 5.9 (LXX); 140.3 ✧ 3.14 Ps 10.7 (LXX)

kitaa nitama ma laatou. ¹⁶ Laatou e sassare koi ka seua laatou naa kina laatou e oo. ¹⁷ Laatou seelavaa te mee kitaukalleka tennoho laatou ma aaraa tama. ☆ ¹⁸ Laatou hoki see illoa te mattaku i TeAtua.” ☆

¹⁹ Taatou nei kuilloa maa naataratara te Loo ra e kaumai ki tautari naatama etakkoto ilaro te Loo. Ite ara nei ra, see haitama ma ki oti kutaratara maa ia see iloa. Taatou hakkaatoa e mee naa haisara taatou i naa karamata TeAtua. ²⁰ See haitama e lavaa te hakatonu tana ora imua naa karamata TeAtua ki mee a ia e tautari ki te Loo Moses. Ite aa, i teenaa ko te Loo ra e hakailoa mai maa taatou nitama haisara. ☆

²¹ Teenei taatou kuilloa ite ara TeAtua e hiihai ki hakatonu tonu naa sosorina taatou imua ana karamata. Naa Loo ra see haitaukareka e kaumai ki hakatonu tonu naa ora taatou. Seai iloo! Te ara nei e mmau iloto naa Loo Moses, aa nitarataraina naa pure TeAtua ra imua. ²² Naa tama hakkaatoa elotu i Jesus Christ ra ma kittonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. See hai ara hoki peela. ☆ ²³ Taatou hakkaatoa nitama haisara, teenei e mmao ai taatou i te laoi TeAtua. ²⁴ Tevana iaa TeAtua ellee tana manava itaatou. A ia nikkave mai tana tama, Jesus Christ, ki uiia naa haisara taatou ki lavaa taatou te ahe kia ia. Teenei seai ni vana taatou e lavaa te mee soko taatou. Seai! Teenei ko te tiputipu te laoi TeAtua ki taatou. ²⁵ Jesus Christ ni heunatia mai TeAtua kiau no mate ki tokonaki ki taatou. Ki mee setama peehea elotu iaa ia, ana haisara kato ma ki uiia TeAtua ki tetoo Jesus Christ ni llohi mai itana saaita nitaia. TeAtua e hakasura iho teara nei ki illoa taatou i naa tiputipu tana manava. Imua ra TeAtua ni noho seemuu koi ka ttoka i naa hai taatou ma naa haisara taatou. ²⁶ Tevana iaa saaita nei TeAtua ku hakaari mai ki illoa taatou hakkaatoa iaa ia setama e taka ki te ara etonu. Naa tama kato elotu i Jesus Christ ra e tautari ki te ara etonu nei. ²⁷ Taatou nei ki see ahu itaatou soko taatou. Te ora etonu nei ni see kaumai TeAtua maa itaatou ni tautari kina Loo. Te ora nei e sura koi itaatou elotu maaoni i TeAtua. ²⁸ Taatou nei kuilloa hakkaatoa maa naa ora taatou ettonu ki mee taatou elotu maaoni i TeAtua. Naa ora taatou seelavaa te hakatonusia naa Loo Moses imua TeAtua. ²⁹ TeAtua see mee ma se Atua koi naa Jew. Seai. A ia naa se Atua naa tama naa henua hakkaatoa. ³⁰ Teela ko TeAtua koi soko ia. TeAtua ma ki hakatonu tonu naa Jew ra tautari ki naa tiputipu naa manava laatou iaa ia. TeAtua ma ki hakatonu tonu hoki naa tama naa henua sara, tautari ki naa takkoto naa tiputipu naa manava laatou iaa ia. ☆ ³¹ Kootou ki see mannatu maa naa Loo ra ku tiiake taatou maa itaatou elotu i TeAtua. Seai iloo! Naataratara naa Loo nei e haia taatou ki takkoto haimahi peenaa.

4

Naa tiputipu te manava Abraham i TeAtua

¹ Taatou ma kitaratara peehea i Abraham, tetamana taatou iloto te maarama nei? A ia nimee peehea? ² Ki mee TeAtua ni vana maa te ora Abraham etonu iaa ia e sosorina taukareka ra, teenaa Abraham e tau te hakanau iaa ia soko ia. Tevana iaa Abraham se tau te hakanau iaa ia imua TeAtua. ³ Te Laupepa Tapura e taratara peela, “Abraham ni hakanoo kina taratara TeAtua, teenaa etonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua.” ☆ ⁴ Tama e heheuna ra e tauia i ana heuna e mee. A ia see tauia vare koi. A ia e tauia iaa ia ni heunatia a ia naa heuna naa. ⁵ Naa ora taatou seettonu maa itaatou e heheuna kina mahi taatou. Seai. Naa ora taatou ettonu itaatou elotu i TeAtua. TeAtua soko ia e hakatonu tonu naa ora taatou kittonu, iaa ia naa koi e lavaa te hakatonu tonu naa tama haisara kittonu. ⁶ David nitaratara hoki

☆ **3.17** Is 59:7-8 ☆ **3.18** Ps 36:1 ☆ **3.20** Ps 143:2; Gal 2:16 ☆ **3.22** Gal 2:16 ☆ **3.30** Deut 6:4; Gal 3:20 ☆ **4.3** Gen 15:6; Gal 3:6

maa niaaina setama esosorina peehea, TeAtua elavaa te hakatonutonu tana ora kitonu. Naatama naa ki fiafia ite tiputipu TeAtua. ⁷ David nitaratara peela, “Naatama TeAtua earoha nouia naahaisara laa-touraa, naatama naa ehakahiahiaria. ⁸ Kimee TeAtua see maanaturia ala naahaisara naatama naa nimee imua, teenaa naatama naa etau te fiafia.”☆

⁹ Kootou emannatu maa naa Jew essereraa koi etau te fiafia? Seailoo. Naatama hoki naa henua saraa ki fiafia. Taatou kuoti tellono inaa kaumai naataratara te Laupepa Tapuraa peela, “Abraham nihakannoo ki TeAtua, teenaa etonuai tana ora imua naa karamata TeAtua.” ¹⁰ TeAtua nivana maa te ora Abraham nitonu ite saaita hea? Imuri tana saaita nissere? Seai! Tana ora nitonu are imua. ¹¹ Saaita Abraham nikaamata kilotu i TeAtua, aia sekissere are. Kimuri are, aia kussere. Te ara ehakamura mai ite ssao Abraham nissere nei ehakailo mai kitaatou maa te ora Abraham nitonu imua naa karamata TeAtua itana saaita nilotu i TeAtua. Teenaa ko tana saaita sekissere. Abraham nei kumee ma ko te tamana ite vasi telotu naa tama hakkaatoa ehakannoo ki naataratara TeAtua. Teenaa ko naa tama TeAtua e vana maa ettonu naa ora laatou, niaaina maa laatou seessere naa kina laatou.☆ ¹² Abraham ko te tamana naatama essere kalotu hoki i TeAtua pee koia, itana saaita sekissere.

¹³ TeAtua nituku tanataratara ki Abraham ma tana haanauna, aa ma naamee hakkaatoa etakkoto ite maarama nei maki kauake ia ki Abraham. Ite aa, i Abraham ehakannoo ki anataratara; teenaa etonuai aia inaa karamata TeAtua. Aia nisee kauake naataratara nei maa i Abraham nita utari ki naa Loo. Seai.☆ ¹⁴ Kimee TeAtua nituku maa oni anataratara nei maa i Abraham etautari ki naa Loo, telotu Abraham i TeAtua selotu vare koi. Naataratara hoki TeAtua nituku imua nei kumee ma nitaratara matanikoi.☆ ¹⁵ Naa Loo e ehakailo mai maa taatou hakkaatoa nitama haisara. Teenaa ekkite ai taatou inaa tiputipu te haeo TeAtua. Tevana ia see haitama maki ilotia maa ehaisara inaa kina naa Loo see ilotia.

¹⁶ Taatou nei kuilloa maa naataratara hakamaatua TeAtua nituku imuaraa makittino inaalotu taatou i TeAtua. Te nei te hakailona taatou itela ai TeAtua ehokii vare ki Abraham ma tana haanauna. See mee ma ko naatama koi etautari ki naa Loo. Naatama hakkaatoa elotu pee ko Abraham maa maki noho ma telaa ai TeAtua ehokii nei, ite aa i Abraham kumee ma kolaatou tamana, ite vasi telotu.☆

¹⁷ Te Laupepa Tapuraa etaratara peela, “Koe kutukua a nau kitamana koe inaa kanohenua tammaki.” Tetaratara nei emmata taukareka inaa karamata TeAtua. Teenaa ko TeAtua nilotu ai Abraham, aa nihakamasike hoki naatama nimate. Naamee nisee takkoto imuaraa nihakamasikeria ia ki naa mahi tanataratara.☆ ¹⁸ Niaaina maa Abraham kumatua, aia niiloa koi maa ia makimee tanatamariki. Teenaa emee ai aia ma ko te tamana naatama naa kanohenua tammaki. Te nei ettino ai naataratara te Laupepa Tapu emee maa, “Too haanauna naa maki tammaki pee ko naa hetuu itelani.”☆ ¹⁹ Abraham nitaupiri kitae kitelau anasetau hakkaatoa itana matua. Niaaina maa ia e iloa maa ia kutae kitana matua, aa Sarah hoki kupokaraa, tana hakataakoto nitakoto haimahikoi.☆ ²⁰ Aia niseailoo kimaanatu tammaki inaa purepure TeAtua nitakkoto mai imua. Aia nihakataakoto tonu kahakanau peenaa inaa mahi TeAtua. ²¹ Abraham e iloa maa TeAtua elavaa teppena anamee nitaratara ake maa ia makimee. ²² Teenaa etaratara ai te Laupepa Tapuraa peela, “Teenaa etonuai tana ora imua

☆ 4.8 Ps 32.1-2 ☆ 4.11 Gen 17.10 ☆ 4.13 Gen 17.4-6; 22.17-18; Gal 3.29 ☆ 4.14 Gal 3.18
☆ 4.16 Gal 3.7 ☆ 4.17 Gen 17.5 ☆ 4.18 Gen 15.5 ☆ 4.19 Gen 17.17

naa karamata TeAtua". ²³ Te taratara naa ni see taratara koi i Abraham. ²⁴ Te taratara naa e taratara mai hoki kitaatou, naa tama ettonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. Ite aa, itaatou elotumaaoni i TeAtua, teelaa ni hakamasikeria a Ia Jesus, TeAriki taatou, ite mate. ²⁵ Jesus ni heunatia mai TeAtua kiau no mate ki uia naa haisara taatou. A Ia ni hakamasikeria hoki TeAtua kittonu naa ora taatou imua naa karamata TeAtua. ☆

5

Naa ora ettonu i naa karamata TeAtua

¹ Naa ora taatou kuttonu imua TeAtua itaatou elotumaaoni i Jesus Christ. Jesus nitokonaki hoki kitaatou kinnoho laaoi taatou ma taatou Atua. ² Te lotu taatou i Jesus nei ni taaraki mai taatou ara ki nnoho laaoi taatou ma TeAtua. Teenei taatou e ahu ka fiafia i taatou e taaohi manava maa taatou maki vaevae naa mahi TeAtua. ³ Taatou e ahu hoki i naa hakaaru taatou i naa haaeo. Ite aa, naa haaeo naa e hakatipu ake te manava kilavaa taatou tennoho hakalavatoa. ⁴ Te manava tennoho hakalavatoa naa ma ki hakatipu te tiputipu taukareka TeAtua e hiihai. Naa tama ettaka ma te tiputipu nei e nnoho kaaohi manava i TeAtua. ⁵ Taatou ki see mannatu tammaki i te nnoho taatou ka taaohi manava i TeAtua. TeAtua ni hookii mai TeAitu Tapu raa ki takoto tana laaoi iloto naa hatumanava taatou.

⁶ Saaita taatou koinnoho kaseelavaa te tokonaki ki taatou soko taatou raa, Christ ni heunatia mai TeAtua kiau no mate ki hakasaoria taatou, naa tama haisara. ⁷ Taatou maki hainattaa tekkite ma setama elavaa temee kimate ia kitokonaki kitetama etautari ki naa Loo. Tevana iaa taatou maki hainauhie koi tekkite ma setama e mee kimate ia kitokonaki kite tama e sosorina taukareka. ⁸ TeAtua ku oti te hakaari mai naa tiputipu tana manava aroha i taatou. Saaita taatou koi ttaka ma ni tama haisara raa, Christ ni mate ki ora taatou.

⁹ Saaita nei naa ora taatou ettonu imua TeAtua, i naa haisara taatou e uia tetoo Jesus. Jesus elavaa hoki te tokonaki ki taatou ki see haaeo naa manava TeAtua itaatou. ¹⁰ Imua raa taatou ni nohonoho haaeo ma TeAtua, aa teenei taatou ku haia a Ia ma ni soa aana i te mate ana tana Tama. A Ia elavaa hoki te hakaora taatou kite ora Christ, itaatou ku vaisoa ma Ia i te saaita nei. ¹¹ Telaa mee hoki. Taatou e fiafia i taatou Ariki, Jesus Christ. Taatou ni haia a Ia ki nnoho laaoi ma TeAtua i te saaita nei.

Adam ma Christ

¹² Ttama mua ni hakanohoria TeAtua ite maarama nei ko Adam, aa aia nimee ana haisara. Te manava haisara raa ni hakasuratia mai Adam kite maarama nei. Te henua hakkaatoa kutakkoto ilaro naa mahi te mate ilaatou hakkaatoa nitama haisara. ☆ ¹³ Saaita te henua nittaka ka ppena naa haisara raa, naa Loo raa seki kaumai are. Tevana iaa TeAtua ni see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua. ¹⁴ Naa tama hakkaatoa te maarama nei, kaamata mai ite ssao Adam no tae kite ssao Moses, ni mmate hakkaatoa. Niaaina maa naa haisara aaraa tama e kkee ma naa haisara Adam ni mee i tana saaita ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, laatou ni mmate hoki pee ko Adam.

Adam e mee koi ma kotetama maki oti ku hakasura iho imuri. ¹⁵ Tevana iaa te taukareka Christ e hookii raa e kee ma te haisara Adam. Ni maaoni, turaatama ku oti te mmate ite haisara te tama tokotasi naa, tevana iaa telaoi TeAtua seetaea. A Ia ni heuna mai tana Tama, Jesus Christ, kiau no hakasaoria naa tama te maarama nei. ¹⁶ Te taukareka TeAtua e hookii raa e kee ma te haisara te tama tokotasi naa ni pena. Te haisara tokotasi naa nimee maa te henua hakkaatoa kussara. Tevana iaa niaaina maa laatou nippena teloposara, TeAtua

ni hookii mai koi tana Tama, ki mee maa laatou ku see ssara. ¹⁷ Maaoni iloo. Te henua hakkaatoa kuttaka koi kimmate ite haisara tetama tokotasi, tana inoa ko Adam. Tevanaiaa naatama etoo naamee taukalleka TeAtua e hookii raa makittaka ma te ora maaoni, inaa ora laatou ku oti te hakatonusia tetama tokotasi, tana inoa ko Jesus Christ.

¹⁸ Te meeraa e mee peenei: Te henua hakkaatoa kussara ite haisara Adam nipena sokoia, peelaa hoki tetiputipu etonu tetama tokotasi e hakasao te henua hakkaatoa no hakaora laatou. ¹⁹ Ite seelono taratara tetama tokotasi, Adam, te henua hakkaatoa kuttaka ma naa haisara laatou. Peelaa hoki, i te lono taratara tetama tokotasi, Jesus Christ, te henua hakkaatoa ma ki hakatonusia kittonu naa ora laatou imua TeAtua.

²⁰ TeAtua nikaumai naa Loo raa ki illoa te henua maa laatou nitama haisara. Teenaa, tesaita te kooina naa haisara te henua etosi nollasi, telaaoi TeAtua hoki etosi. ²¹ Naatama ettaka kappena naa haisara raa ku nnohokoi kimmate ma naa haisara laatou. Naatama ettaka ilaro teroorosi TeAtua raa ia makittaka ma tetiputipu etonu. Teenaa Jesus Christ, taatou Ariki, makihakattaki taatou kite ora e ora hakaoti.

6

Te ora e taka ma Jesus Christ

¹ Taatou kimee peehea? Taatou kippena naa haisara kitosi telaaoi TeAtua? ² Seailoo! Tetiputipu haisara taatou imua raa ku oti tetiake hakaoti. Peehea naattaka taatou ma tetiputipu ku oti tepeesia hakaoti taatou? ³ Kootou hakamattonilokoi tetaratara nei. Saaita taatou nitoo te hakaaukatapu nottaka taatou ma te ora Christ raa, taatou nitoo te hakaaukatapu kittaka hoki taatou ma temate Christ. ⁴ Saaita taatou nitoo te hakaaukatapu raa, taatou e mee ma nimmate katanumia iloto te kava pee ko te mate ana Jesus Christ. Saaita Jesus Christ ni hakamasikeria naa mahi TeAtua itekava notaka ma te ora maaoniraa, taatou hoki e massike ma te ora hoo.✧

⁵ Itaatou nimmate pee ko Christ, taatou hoki makimassike ma te ora hoo pee ko Christ. ⁶ Taatou ku illoa maa tetiputipu taatou imua raa nimate ma Christ iaruna tekros. Christ nimate kiseua naa mahi tetiputipu haisara etakoto itaatou, kisee hakamanani taatou teppena naa haisara. ⁷ Teenaa, tetama emateraa seetakoto ilaro naa mahi te haisara. ⁸ Itaatou nimmate ma Christ, taatou e illoa hoki maa taatou ma ki ora ma Christ. ⁹ Taatou e illoa maa Christ ni hakamasikeria i te mate. A Ia makisee lavaa hoki te mate imuri, i te aa, naa mahi te mate raa ku oti teseua a Ia. ¹⁰ Christ nimate tesaita tokotasikoi kiseua naa mahi te haisara. A Ia nei ku noho ma te ora maaoni, laaua ma TeAtua. ¹¹ Peelaa hoki, kootou ki nnoho ka illoa i naa haisara kootou imua raa ku oti te mmate ma Christ, aa teenei kootou ku ora maaoni ma TeAtua iloto naa mahi Jesus Christ.

¹² Kootou roorosi kisee ffuri hoki kootou no tautari ki tetiputipu kootou nikaimanako imua. ¹³ Kootou see mee pakava naa haitino kootou ki naa tiputipu seettonu te maarama nei. Seai. Kootou ki hookii naa haitino kootou ki TeAtua, e mee ma konaatama e massike mai ite mate no ora, kitauhia kootou tetiputipu etonu TeAtua. ¹⁴ Tetiputipu te haisara raa ku see haimahi inaa ora kootou, ikootou ku see takkoto ilaro teroorosi naa Loo Moses. Kootou nei ku takkoto ilaro telaaoi TeAtua.

Ttiputipu e tonu

✧ 6.4 Col 2.12

¹⁵ Taatou kimee peehea? Taatou kippena naa haisara maa itaatou see takkoto ilaro te roorosi naa Loo? Seai iloo! Taatou ki see mannatu maa taatou kippena naa haisara maa itaatou kutakkoto ilaro te roorosilaa oi TeAtua. ¹⁶ Kootou e illoa ite taratara nei. Ttama e hiihai maa ia e heheuna vare itelaa tama raa, a ia e mee ma se poe te tama naa. E mee naa tama e hakavaarea ki te tiputipu see tonu. Laatou ma ki oti kummate i te tiputipu naa. E mee hoki naa tama e heheuna naa heuna TeAtua. Laatou ma ki oti ku ttonu imua naa karamata TeAtua. ¹⁷ Nau e hiahia i TeAtua. Ni aaina maa kootou ni hakavaarea te tiputipu haisara raa, kootou ni lavaa koi te tautari hakappuru iloo ki naa taratara e ttonu TeAtua ni kauatu ki kootou. ¹⁸ Kootou ni hakasaoria TeAtua inaa mahi naa haisara kootou, kittaka kootou ma te tiputipu etonu. ¹⁹ (Nau e taratara peenei ki mallama naa pisouru kootou.) Imua raa kootou ni mee pakava naa haitino kootou ki te kau sosorina e kerekere ki tautari kootou ki te tiputipu te haisara. Saa ita nei kootou ku mee ki hookii naa ora kootou kippena naa sosorina e ttonu ki sura te tiputipu e tapu.

²⁰ Imua raa te tiputipu te haisara raa e takoto haimahi i kootou, aa te tiputipu etonura niseai i kootou. ²¹ Se aa kootou e taukareka nitoo i naa vana hakannapa kootou ni mee imua? Teenaa ko te tiputipu ma ki oti kummate ai kootou! ²² Kootou ku oti te hakasaoria TeAtua inaa mahi naa haisara kootou. Kootou nei ku heuna koi i TeAtua. Kootou ma ki suia TeAtua ki te ora e tapu. Teenaa ko te ora e ora hakaoti. ²³ Naa tama e ppena naa haisara raa ma ki mmate hakkaatoa. Te mee e taukareka TeAtua e hookii vare raa ia, teenaa ko te ora maaoni i Jesus Christ, TeAriki taatou.

7

Ttiputipu te aavvana

¹ Akutaaina. Kootou ma ki massaro i aku taratara e kauatu nei, i kootou hakkaatoa e illoa inaa takkoto naa Loo Moses. Saa ita taatou koi nnoho i te maarama nei, naa Loo raa e takkoto hakamaatua i taatou.

² Te taratara inaa tama e aavvana raa e mee peenei. Te ffine raa e hakapaaria te Loo raa kitana aavvana. Laaua ma ki nnoho hakapaa i te maarama nei. Tevana ia kimee te tanata raa ku mate, te ffine naa hoki kuttana i te Loo teelaa ni hakapaa ai a ia kitana aavvana. ³ Aa kimee te ffine raa e huri no aavvana telaa tanata i te saa ita tana aavvana raa koi noho, a ia naa ku mee ma se ffine hai huri. A ia ma ki ttana koi te aavvana i telaa tanata ki mee tana aavvana raa ku mate, aa teenaa a ia naa ku see mee ma se ffine hai huri.

⁴ Akutaaina ma akukave. Kootou hoki ku oti te mmate ma Christ. Kootou ku see takkoto koi i laro naa mahi naa Loo Moses. Kootou ku nnoho ma Christ i te saa ita nei. A ia ni masike i te mate ki tokonaki mai ki taatou, ki haia taatou ni heuna taukalleka maa TeAtua. ⁵ Te saa ita taatou ni ttaka ka tautari ki naa tiputipu naa tinotama taatou raa, te tiputipu see tonu e hakassaina naa Loo Moses raa ni heheuna haimahi iloto naa manava taatou. Teenaa naa vana katoa taatou ni mee naa, ni kaumi taatou mate. ⁶ Tevana ia i te saa ita nei, taatou ku see takkoto ilaro te roorosi naa Loo Moses. Taatou ku oti te hakasaoria TeAtua ki see takkoto taatou ilaro naa mahi naa Loo naa. Saa ita nei taatou ku see heheuna i laro naa mateara tuai naa Loo. Taatou ku heheuna i laro naa mateara hoou TeAitu TeAtua.

Naa Loo ma naa haisara

⁷ Eaa? Taatou e taratara maa naa Loo raa e sara? Seai iloo! Nau ni hakailotia naa Loo raa inaa tiputipu te haisara. Kimee naa Loo raa ni see hakatu mai peela, “Koe see kaimanako ki naa hekau telaa tama”,

nau ni see iloa are maa te manava kaimanako raa e hakallika.✠ ⁸ Taku saaita ni iloa i te loo naa raa, taku manava ni usuhia te lopo mannatu kaimanako. Kimee taatou ni see illoa i naa Loo Moses raa, naa tiputipu te haisara raa ni see haimahi i aruna taatou. ⁹ Nau nitaka vare mai koi imua, i taku saaita seki iloa are i naa Loo Moses, tevana iaa, i taku saaita koi ni iloa i naa Loo raa, aku haisara raa ni hakassaa ina no takkoto haimahi i taku ora, ¹⁰ teenaa naa Loo naa nikaumai taku mate. Nau kukite maa naa Loo nitukua ma kikaumai taku ora nei, nikaumai are taku mate. ¹¹ Nau ni usuhia naa Loo raa kimee nau te kau vana see ttonu. Teenei nau ku hakailotia naa Loo raa maa nau ma ki oti ku mate.✠

¹² Naa Loo raa ettapu, aa naataratara iloto naa Loo naa ettapu, ettonu aa etaukalleka. ¹³ Temee nei see mee maa naa Loo raa nikaumai taku mate. Seai iloo, teelaa are ko te tiputipu te haisara. Niaaina maa nau e haaite te tautari ki naa Loo etaukalleka raa, te tiputipu te haisara raa nikaumai taku mate, teenaa ki hakatii maarama te tiputipu maaoni te haisara. Naa Loo raa e hakaari mai peelaa maa naa haisara raa e hakallika haaeo iloo.

Te tiputipu see tonu iloto naa manava taatou

¹⁴ Taatou e illoa maa teenei ni Loo e kaumai TeAitu TeAtua, tevana iaa nau e hakamananikoi teppena naa haisara. ¹⁵ Taku maanatu see tonu. Nau ku see mee aku vana e iloa maa ettonu. Seai. Nau ku huri are noppena aku mee e illoa maa see ttonu.✠ ¹⁶ Iaa nau ku huri koi no mee aku mee see fiffairaa, nau nei kumee maa naa Loo raa etaukalleka koi. ¹⁷ Tevana iaa seai kotakutinotama nei emee naa mee nei. Teenaa ko te tiputipu see tonu etakoto iloto taku manava raa emee naa mee naa. ¹⁸ Nau e iloa maa te tiputipu taukarekaraa see takoto itakutinotama. Teenei e hai ai nau ki te tiputipu see tonu nei. Niaaina maa te hiihai kisosorina taukarekaraa etakoto iloto taku manava raa, nau seelavaa te hakasuratia a nau te tiputipu naa. ¹⁹ Naasosorina taukalleka teelaa e hiihai nau ma kimee raa, see haia a nau. Nau e huri are no mee naasosorina e hakallika. ²⁰ Kimee emaaoni maa nau e huri no mee aku sosorina see fiffai, teenaa seai ko nau naa emee naa vana naa. Teenaa ko te tiputipu te haisara e takoto iaa nau.

²¹ Nau ekite te tiputipu nei e heheuna iaa nau. Taku saaita e hiihai maa nau kisosorina taukareka, te sosorina are e hakallika raa e haia a nau. ²² Taku manava e hiihai ki naa Loo TeAtua. ²³ Tevana iaa nau ekite te tiputipu sara e heheuna iaa nau. Te tiputipu see tonu raa epainnaki ma te tiputipu e hanotonu ma taku hakataakoto. Teenei nau etauhia te tiputipu te haisara e heheuna iaa nau. ²⁴ Ouppana! Nau ka mee pee-hea? Nau ma ki hakasaoria e ai i te tiputipu see tonu teenei ma kikaumai taku mate nei? ²⁵ TeAtua telaa oi! TeAriki Jesus Christ ni heunatia mai a Ia ki au no tokonaki ki taatou.

Teenei te tiputipu etaka ma nau: Nau sokonau elavaa te tautari ki naa Loo TeAtua iloto taku hakataakoto; aa takutinotama iaa etautari ki naa Loo te haisara.

8

Te ora TeAitu Tapu

¹ Naatama ettaka ma Jesus Christ raa ma ki see hai haaeo ina TeAtua. ² Ite aa, TeAitu TeAtua, te Tama e hakaora taatou kittaka taatou ma Jesus Christ, ni hakasaoria a Ia taatou i naa mahi te haisara ma te mate.

³ Taatou ma ki hainattaa te tautari ki naa Loo Moses, i naa tinotama taatou e tauhia te tiputipu see tonu e takoto i taatou. Tevana iaa TeAtua nilavaa te tokonaki ki taatou. Teenaa ni heuna mai ai a la tana tino Tama, Jesus Christ, ki hakasura iho ma te tiputipu te tama haisara te maarama nei, ki uiia naa haisara taatou. ⁴ TeAtua ni mee tana vana nei ki ttonu naa ora taatou imua ana karamata. Naataratara e takkoto i naa Loo Moses raa see seua taatou, i taatou ku tautari koi ki te tiputipu TeAitu Tapu, aa taatou ku see tautari hoki ki te tiputipu see tonu naa tino taatou.

⁵ Naa tama e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama laatou raa, e hakataakoto ki te tiputipu naa tinotama laatou e fiffai. Naa tama e tautari ki te tiputipu TeAitu Tapu raa, e hakataakoto ki te tiputipu TeAitu Tapu e hiihai. ⁶ Ttama e tautari ki te tiputipu tana tinotama raa ma ki oti ku mate. Ttama e tautari ki TeAitu Tapu raa ma ki noho laaoi ma te ora maaoni. ⁷ Teenaa naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ko naa tama e tautau haaeo ma TeAtua, i naa tama naa see tautari ki naa Loo TeAtua. Maaoni iaa, laatou ma ki see lavaa te tautari ki naa Loo naa. ⁸ Naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ma ki see lavaa te hakahiahia TeAtua.

⁹ TeAitu Tapu e taka ma kootou. Kootou see tautari ki te tiputipu naa tinotama kootou. Ttama see taka ma TeAitu Christ raa, a ia seai se tama maaoni Christ. ¹⁰ Ki mee Christ e taka ma kootou, TeAitu raa ma ki takoto ma kote ora kootou, i naa ora kootou ku oti te haia a la nottonu imua TeAtua. Niaaina maa naa haitino kootou ma ki mmate i naa haisara kootou, kootou ma ki noho ma te ora TeAitu TeAtua. ¹¹ Ki mee TeAitu Tapu TeAtua, te Tama ni hakamasike Christ i te mate, e taka ma kootou, teenaa te Tama ni hakamasike Christ i te mate raa ma ki hakaora hoki naa tinotama kootou ki tana Aitu e taka ma kootou.✧

¹² Aku taaina ma aku kave nei. Taatou e tau te tautari ki te tiputipu e tonu, aa teenaa seai kote tiputipu see tonu naa tinotama taatou e hiihai maa taatou ki tautari. ¹³ Ki mee maa kootou e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama kootou, kootou ma ki mmate. Aa ki mee maa kootou e tiiake te tiputipu see tonu naa ki naa mahi TeAitu Tapu, kootou ma ki ora.

¹⁴ Naa tama e tautari ki TeAitu TeAtua raa ko naa tama maaoni TeAtua. ¹⁵ Ite aa, TeAitu ekauatu TeAtua ki noho ma kootou raa ni see kauatu ma ki hakamatakuria kootou, aa maa kootou ku heheuna poe iaa la. Seai iloo! Kootou kuttaka ma TeAitu Tapu i kootou nitama TeAtua e ppuru. Teenei e ttani ai taatou ki TeAtua peelaa, "Abba! Taku Tamana!"✧

¹⁶ TeAitu Tapu raa e hakaari mai ki naa aitu taatou maa taatou ni tamalliki TeAtua. ¹⁷ Itaatou nitamalliki TeAtua, teenaa taatou ma ki tauhia taatou te kau mee taukalleka TeAtua ni tuku maa ni tuuhana ana tama. Taatou hoki ma ki vaevae taatou ma Christ i ana tuuhana ma ki kauake TeAtua. Ite aa, ki mee taatou e hakallono isu pee ko Christ, teenaa TeAtua ma ki hakanau hoki ki taatou pee ko ana hakanau i Christ.✧

Te ora taukareka imuri

¹⁸ Saaita nei taatou ennoho ka hakallono isu i te kau haaeo te maarama nei. Tevana iaa nau e iloa maa naa haaeo nei ni mee vare koi ki mee taatou e hakaatu ki te taukareka TeAtua ma ki hakasura ki taatou imuri. ¹⁹ TeAtua ni pena naa mee hakkaatoa. Teenaa naa mee kato te maarama nei ennoho kattaro ki ta mai te ssao TeAtua ma ki hakanoho mai ana tamalliki maaoni. ²⁰ Naa mee hakkaatoa i te maarama nei e takkoto hakallika. See mee maa teenei kote ara naa tama te maarama nei ni fiffai. Seai. TeAtua nitukua a la naa mee te maarama nei ki takkoto peenaa, ki noho laatou kattari ki tana ara

taukareka ma ki oti ku hakasura.✠ 21 Naa mee katoou te maarama nei ma ki oti ku hakassaoria TeAtua i tana aso e tini, ki see takkoto naa mee naa ma te hakallika. Naa mee naa ma ki hakauru mai ki taatou, naa tama TeAtua, ki nnoho hakapaa taatou, i taatou ni hakassaoria TeAtua. 22 Taatou e illoa maa e kaamata mai iloo imua no tae mai kite ssao nei, naa mee katoou te maarama nei nitanittani peenaa i te hakallono isu, e mee pee kotetinae e taupiri ki haanau. 23 Tevana iaa see mee ma ko naa mee koi te maarama nei etanittani ka hakallono isu, taatou hoki ettani ka hakallono isu i te ssao nei. Niaaina maa taatou ku oti te ttoa taatou TeAitu TeAtua nottaka ma taatou, taatou ma ki tanittani koi ka hakallono isu i naa nnoho taatou kattari kite ssao taatou ma ki purutia TeAtua ma nitino tama aana, teenaa ko te ssao taatou ma ki hakassaoria hakkaatoa.✠

24 Taatou ni hakassaoria itaatou etaaohi manava i TeAtua. Tennoho taatou ka taaohi manava kite mee e takoto i te maarama nei raa, teenaa seai se taaohi manava maaoni. Ko ai te tama e noho ka taritari kite mee ku oti te noho ma ia? 25 Ki mee taatou seki kkite i te mee e taaohi manava ai taatou raa, teenaa taatou ma ki nnoho seemuu koi ka taritari ki te mee naa.

26 TeAitu Tapu e tokonaki ki taatou, i te aa i taatou koi tino mmate. Taatou ettaka see illoa maa taatou kitaku peehea ki TeAtua. Taatou e tanittani seemuu koi itaatou see illoa te tarataraina taatou naa mee nei imua naa karamata TeAtua. Tevana iaa teelaa ko TeAitu raa e taku ka tani ake ki TeAtua ki tokonaki ki taatou. 27 TeAtua e iloa i te maanatu TeAitu Tapu iaa ia e iloa i naa takkoto naa hatumanava taatou. TeAitu Tapu raa e tautari koi kite hiihai TeAtua. TeAtua e iloa maa TeAitu Tapu raa e taku ake ki tokonaki mai a ia ki taatou, ana tama.

28 Taatou e illoa maa TeAtua e mee naa mee hakkaatoa ki heheuna hakapaa ki taukareka te noho naa tama e laaoi iaa ia. Teenaa ko ana tama nituku kimee ana heuna. 29 Ana tama nituku nei ku oti te hakakkeeina a ia i naa tama te maarama nei, ki takkoto hoki laatou pee ko Jesus Christ, tana Tama. Jesus ku noho pee kotetama mua i te haanauna elasi nei. 30 Naa tama TeAtua ni hakakkee imua raa ni arumia a ia ki oo ake. Naa tama ni arumia a ia naa ku oti te hakatonusia a ia. Laatou ku nnoho ma naa mahi ma te taukareka TeAtua.

Te laaoi TeAtua

31 Taatou kitaratara peehea i naa mee nei? Ki mee TeAtua e saapai mai ki taatou, ko ai te tama ma ki lavaa te painnaki ma taatou? 32 A ia ni see kaimanako ma ki taaohi tana tama; a ia ni hookii mai tana Tama naa ki taatou hakkaatoa. Kootou e mannatu maa ia ma ki lavaa te huu aaraa mee aana itaatou? Seai iloo! A ia ma ki hookii mai naa mee hakkaatoa ki taatou. 33 Ko ai te tama ma ki tau te hakatonutonuu naa tama ku oti te hakakkeeina TeAtua? Naa tama naa ku oti te taapaa TeAtua maa ettonu! 34 Ko ai te tama ma ki hai haaeoina a ia naa tama naa? Seai hoki ko Jesus Christ, ttama ni mate no hakamasikeria hoki TeAtua no hakanoho i tana vasi hakamaatau. I te aa, Jesus e noho ka taratara tokonaki ki taatou imua naa karamata TeAtua i te saaita nei. 35 See hai mee ma ki oti ku lavaa te ppui te laaoi TeAtua i taatou. Niaaina maa taatou e ttiri te kau haaeo ka haia pakavaina. Niaaina hoki maa taatou ettaka hiikkai, ennoho see hai hekau, aa ka uru taatou ki naa haaeo ellasi no tauppiri taatou ki mmate, taatou ma ki seelavaa te hakakkeeina i te laaoi TeAtua.

36 Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Seai se aso e laka. Maatou e haia peenaa ki taaia ki mmate maatou, i te aa i maatou e tautari kiaa koe.

Maatou e haia ma ko naa sipsip e taaria ki taaia.”✠

³⁷ Nīaaina maa nīhaaeo peehea e hākassura iho, taatou māki seelavaa te hakahitia nāhaaeo nāa. Ite aa, itaatou ettaka mā nāmahi te Tama e manavalāaoi itaatou. ³⁸ Nau e iloa maa seehai mee elavaa te ppuimai telāaoi TeAtua itaatou. Te mate mā te ora, nāa ensol mā nāa aitu hākamaui itelani, nāamee nāa seelavaa te puuia laatou telāaoi TeAtua itaatou. Nāa vana ite ssao nei mā nāa vana imuri hoki seelavaa te puuia laatou telāaoi TeAtua itaatou. ³⁹ Te noho i aruna mā te noho ilaro hoki seelavaa te puuia laatou telāaoi TeAtua itaatou. Māaonīiaa, seehai mee e takkoto ite māarama nei elavaa te puuia laatou telāaoi TeAtua itaatou, ite aa, itaatou ettaka mā Jesus Christ, TeAriki taatou.

9

TeAtua mā ana tama.

¹ Aku taratara nei nī taratara māaoni. Nau see iloa te taratara kailaaraō, i aa nau etaka mā Christ. TeAitu Tapu etaka mā nā nei e hākailoa māi maa taku māanatu etonu. ² Te hākallika etakoto iloto taku manava nei seelavaa te oti. Nau e tanitani peenaa i taku aroha ³ i nāa tama taku henua, ilaatou nī tama takuttoō māaoni. Nau elavaa te tuku soko nau kilaro nāhaaeo TeAtua katiake nau te haanauna Christ, kī mee maa teenaa kote ara kilavaa laatou telotu māaoni i TeAtua. ⁴ Nāa tamaraa nī tama nī purutia TeAtua mā nī tino tama aana. Nāa māhi TeAtua nī hakaari kilaatou. Nāa taratara hākamaatua TeAtua raa nī tuku kilaatou ka hōkii ake ana Lōo raa kilaatou hoki. Nāa tamaraa ettaka mā telotu māaoni. Nāa purepure TeAtua e takkoto ilaatou. ⁵ Nāa tamaraa e oo iho ite manava nāa Hebrew, nāa tippuna maatou imua. Christ hoki nī sura iho ite manava laatou nāa. Taatou kī see hākamotu te hakanau peenaa i TeAtua, i aa la e noho hākamaatua i nāa tama nāa henua hākakaatoa! Amen.

⁶ Nau see mee atu maa nāa purepure TeAtua raa nī see ttino māi. Seai. Ite aa? See mee maa nāa tama hākakaatoa i Israel raa nī tama TeAtua eppuru. ⁷ See mee hoki maa te haanauna hākakaatoa Abraham raa nī tamalliki TeAtua. Seai. TeAtua nī vanaake kī Abraham, “Oo mokopuna māaonī raa mā kīssura iho ite manava Isaac.” ⁸ Te hākataakoto te taratara nei e mee maa nāa tamalliki katoo nī hannau māi ite māarama nei raa, see mee maa teenaa nī tamalliki hākakaatoa TeAtua. Nāa tamalliki koi nī hannau māi, aa e hanotonu mā nāa purepure TeAtua e takkoto raa, teenaa ko nāa tamalliki māaoni TeAtua. ⁹ Ite aa, TeAtua nī purepure ake peelaa kī Abraham, “Nau mā kī oti ku tuku taku saaita mā kī ahemai. Taku saaita mā kī ahemai raa, Sarah mā kī haanau māi tana tamariki tanata.”

¹⁰ Telaa mee hoki. Rebecca nī mee ana tamalliki elua i Isaac, taatou tipuna. ¹¹⁻¹² TeAtua nī vanaake kī Rebecca, “Too tama matua raa mā kī heheuna ilaro tootama e tamariki.” TeAtua nī kauake nāa taratara nei kī Rebecca itana saaita seki haanau māi ana takarua tamalliki. Te mee nei e hākailoa māi maa TeAtua see ttoka kī nāa tiputipu te tama kitini tanatama e hīihai. Seai. Saaita te takarua nāa seki hannau māi raa, TeAtua kunaa tīnī are tana tama. ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Nau nī hīihai i Jacob, te vana iaa nau nī see hīihai kī Esau.”

¹⁴ Eaa? Taatou kī taratara maa te māanatu TeAtua see tonu? Seai iloo! ¹⁵ A la nī kauake tanataratara peelaa kī Moses, “Nau see hirihiri mā setama peehea nau mā kī aroha. Taku tama koi e māanatu maa nau e aroha raa, teenaa nau mā kī aroha iaa ia.”

☆ 9.4 Ex 4.22 ☆ 9.7 Gen 21.12 ☆ 9.9 Gen 18.10 ☆ 9.11-12 Gen 25.23 ☆ 9.13 Mal 1.2-3
☆ 9.15 Ex 33.19

¹⁶ TeAtua see hiri koi kite tama iaa Ia e tautari kite hiihai te tama naa. A Ia hoki see hiri kite tama maa ittama naa e hakasura telopovana ki hiihai TeAtua kiaaia. Seailoo. TeAtua e tautari koi kite tiputipu tana manava aroha. ¹⁷ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai naa taratara TeAtua nikauake ki Pharaoh, te Tuku Egypt, “Koe ni hakanohoria ana ma setuku ki hakasuratia taku Inoa ma aku mahi ki naa tama hakkaatoa te maarama nei.”✧ ¹⁸ TeAtua e manava aroha koi ki tana tama e maanatu maa etau ma tana aroha. Ki mee a Ia e hiihai maa setama ki see lono taratara, a Ia e lavaa te haia a Ia te tama naa ki tiputipu peenaa.

Te haaeo ma te laaoi TeAtua

¹⁹ E mee te tama i kootou ma ki mee mai peelaa kiaa nau, “TeAtua see tau te taratara mai maa maatou essara, ite aa, maatou ni haia Ia kittipu maatou peenei. Ko ai te tama ma ki lavaa te sahea a ia te hiihai TeAtua?”

²⁰ Teenei taku taratara e kauatu ki kootou. Kootou ni tamavare koi. Kootou see tau te vasirisiri ma seaa TeAtua e penapena. Te kamete te tihuna e penapena raa see lavaa te huri ake ki te tihuna raa no vanaake peelaa, “Ai nau ku tataia ai koe peenei?”✧ ²¹ Kootou e illoa i te ara raa see mee peenaa. Te tihuna raa e penapena tana kamete raa ki tana hiihai soko ia. A ia e iloa i ana penapena naa kamete naa vana e llasi aa ma naa kamete vare koi.

²² Te taratara i te tihuna nei e hanotonu ma naa vana TeAtua ni mee. A Ia ni hiihai maa te henua katoo kikkite i ana haaeo i tana see hiihai kite tiputipu seetonu, aa laatou ku illoa i ana mahi. Tevana iaa a Ia ni hakkapi koi tana loto iloto tana manava, iaa Ia e iloa maa naa tama naa ennoho koi kimmate. ²³ TeAtua ni noho hakalavatoa iaa Ia ma ki oti ku hakasura iho tana manava laaoi ki ana tama ni hakanoho ma tana laaoi. Teena ko ana tama ni hakamaatino ki huri ake ana mahi. ²⁴ Taatou nei ni arumia TeAtua. See mee ma ko taatou koi naa Jew. Seai. E mee hoki naa tama naa henua sara e ttaka iloto taatou. ²⁵ Teenei naa taratara TeAtua ni sissia Hosea,

“Naa tama ni see hannau mai i taku haanauna raa, laatou ma ki taapaa a nau ma ni tama aaku.

Te kanohenua ni see hiihai nau imua raa, nau ma ki ttpa ma naa tama naa ni oti aaku.”✧

²⁶ Iloto te henua ni vanaatu nau maa kootou seai ni tama aaku raa, kootou ma ki massike iloto te henua naa no illoa maa kootou ni tamalliki TeAtua teelaa e ora hakaoti.”✧

²⁷ Isaiah ni mee ana taratara i naa sosorina te kanohenua Israel peenei, “Niaaina maa naa tama i Israel e tammaki pee ko te kerekere i tai raa, e mooisi koi naa tama ma ki hakassaoria no ora.

²⁸ I te aa, naa tama naa kanohenua hakkaatoa ma ki ttuu imua te Hakatonu TeAtua.

TeAtua ma ki kauake te hakatonu naa sosorina laatou ma naa tiputtipu laatou.”✧

²⁹ E mee pee ko naa taratara Isaiah ni mee imua peelaa,

“Ki mee TeAtua Haimahi ni see takkoto ana mokopuna iloto taatou raa, naa henua taatou nei ni seua pee ko Sodom ma Gomora.”✧

Paul e taku maa te kanohenua Israel

³⁰ Taratara raa e mee peenei: Niaaina maa naa tama naa henua sara raa niseessee seara sokolaatou ma ki hakattonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua, naa ora laatou ni haia TeAtua maa ettonu, ilaatou ni hakataakotonu kite vana Christ ni mee maa laatou. ³¹ Naa tama i Israel raa iaa nisee seara ki hakattonu naa ora laatou ma TeAtua,

✧ 9.17 Ex 9.16 (LXX) ✧ 9.20 Is 29.16; 45.9 ✧ 9.25 Hos 2.23 ✧ 9.26 Hos 1.10 ✧ 9.28 Is 10.22-23 (LXX) ✧ 9.29 Is 1.9 (LXX)

teenaa i te hakamakkii laatou ma kītautari kīnaa Loo Moses, tevanaiaa laatou ni see hai ara peelaa nillave. ³² Naa vananaa ni hainattaa ilaatou ni hai koi kīnaa mahi laatou. Laatou ni see hakataakoto tonu kīte ara TeAtua e kauake kilaatou. Teenaa nillave ai naa vae laatou i “te hatu hakatipetipe tama” no maaoha laatou kilaro. ³³ Teenei ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu:

“Kootou hakannoo mai.

Nau e hakamoe te hatu hakatipetipe tama iloto Israel.

Te lopo tama ma kīllave naa vae laatou i te hatu naa

no maaoha kilaro.

Ttama koi e lotu i te Tama naa ma kīsee napa imuri.”✧

10

¹ Akutaaina ma akukave nei. Nau e taratara ka tanitani peenaa i taku hiihai maa naa tama taku henua raa kīhakassaoria. Teenei e taku ai nau peenaa kīTeAtua kītokonaki kilaatou. ² Nau e iloa maa laatou e hai naa mahi laatou kītautari laatou i TeAtua. Tevanaiaa naa tama naa see illoa i naa tiputipu te ara maaoni kītautari i TeAtua. ³ Naa tama naa ni see mee kīilloa laatou i te ara maaoni TeAtua e hakatonu te ora te tama. Teenaa ni ffuri ai laatou no ssee naa tino ara laatou. Laatou ni see tautari kīte ara TeAtua e hiihai. ⁴ Tevanaiaa tessao taatou nitakkoto ilaro te roorosi naa Loo raa ni hakaotina Christ. Saa ita nei, naa tama koi e lotu maaoni i Jesus Christ raa e ttonu imua TeAtua.

TeAtua e hiihai kītokonaki te henua hakkaatoa

⁵ Teenei naa taratara Moses nisissii inaatautari taatou inaa Loo kītonu naa ora taatou, “Ttama e tautari kīnaa taratara hakamaatua naa Loo raa ma kīora.”✧ ⁶ Tevanaiaa te Laupepa Tapu raa e taratara peenei inaa hakattonu naa ora taatou maa TeAtua kīnaa hakataakoto taatou, “Kootou see vasirisiri peelaa, ‘Ko ai ttama ma kīhano kītelani?’” (taratara nei e mee maa ko aittama ma kīhano no toomai Christ kilaro.) ⁷ “Kootou see vasirisiri hoki peelaa, ‘Ko ai ttama ma kīhano kīte kina te mate?’” (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma kīhano no hakaheha mai Christ i te mate.) ⁸ Te taratara nei e mee maa, “Naa taratara TeAtua nikaumai kīilloa taatou raa e takkoto koi itaatou. Naa taratara naa e takkoto inaa maaisu taatou ma iloto naa hatumanava taatou.” Teenei ko naa taratara inaa lotu maaoni taatou, teelaa e ssare maatou ka hakahea kīnaa tama te maarama nei.✧ ⁹ Ttiputipu te lotu maaoni raa e takoto peenei: Kīmee koe e taratara maa Christ ko TeAriki, kīloa hoki maa Christ ni hakamasikeria TeAtua i te mate, koe ma kīoti ku hakassaoria TeAtua. ¹⁰ I te aa, naa ora taatou ettonu imua TeAtua itaatou e illoa maaoni iaa Ia, aa taatou ma kīhakassaoria TeAtua itaatou e taratara maa Christ ko taatou Ariki.

¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa, “Ttama e iloa maaoni i te tama naa ma kīsee napa imuri.”✧ ¹² Te taratara nei e mee kīte kau tama hakkaatoa. Te mee raa see hakatonu maa koe se Jew, seai maa koe se tama inaa henua sara. TeAtua ko te Ariki tokotasi naa tama naa kanohenua hakkaatoa. Ala e hookii te mee taukareka kīnaa tama e ssee kīaa Ia kītokonaki ake kilaatou. ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama e ssee kīTeAriki kītokonaki ake kilaatou raa ma kīhakassaoria TeAtua.”✧

¹⁴ Tevanaiaa laatou ma kīsssee peehea kīTeAriki kīmee maa laatou see illoa maaoni iaa Ia? Laatou ma kīilloa peehea iaa Ia kīmee maa laatou sekīllono naa taratara e mee iaa Ia? Aa laatou ma kīllono naa taratara naa peehea kīmee maa see haitama e hakahea ake kilaatou?

15 Naa taratara naa ma ki haka eaina e ai, kimee maa see haitama e heunatia kioo no tarataraina naa taratara naa? Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa tama te maarama nei e fiafia i naa tama ni heunatia ake Te Atua no haka e te Lono Taukareka kilaatou!”[☆] 16 Tevana iaa e mooisi koi naa tama ni tauhia laatou naa taratara te Lono Taukareka raa i naa manava laatou. Isaiah ni taratara peela, “Te Ariki, ko ai te tama ni hakanoo ki naa taratara maatou ni haka e?”[☆] 17 Taatou nei ku illoa maa te lotu maaoni raa e sura i naa lono taatou i te Lono Taukareka i Christ teela e haka eaina mai ki taatou.

18 Te nei nau ku vanaatu ki kootou: Naa tama i Israel raa ku oti te lono i naa taratara naa. I te aa i te Laupepa Tapu raa e hakatuu peela:

“Naa taratara naa tama ni heunatia Te Atua
ki haka e te Lono Taukareka raa
ni toha ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei.”[☆]

19 Nau ma ki vasiri peela, E aa? Naa tama i Israel raa ni see illoa i te taratara nei? Naa taratara Te Atua raa ni kaumai Moses pe nei:

“Kootou ma ki haia a nau ki manava haa e kootou
i naa tama te henua kootou e vana maa seai se henua.

Kootou ma ki manava haa e hoki
i naa tama te henua kootou e vana maa e vva.”[☆]

20 Isaiah hoki e taratara haimahi i te mee nei: “Nau nilaavea naa tama ni see anaana ma kissee kiaa nau. Nau ni haka sura ki naa tama ni see vasirisiri ki illoa laatou iaa nau.”[☆] 21 Iana taratara nimee i te kanohenua Israel raa, Te Atua ni vanaake peela ki Isaiah, “Aku rima ni ffora atu peenaa i te kauaso kilaatou, naa tama see hakanoo ki te taratara, aa e karamata kkaa.”[☆]

11

Te aroha Te Atua i te kanohenua Israel

1 Nau e vasiri peela: Te tinokanohenua Te Atua nei ku tiiake? Seai! Te kanohenua Te Atua nei see lavaa te tiiake! Kootou mmata mai iaa nau. Nau nei se tama haka Israel. Nau se mokopuna Abraham i te manava Benjamin.[☆] 2 Te Atua ni see tiiake tana kanohenua ni hakamaatino mai illoa imua. Kootou e illoa i naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa i te saaita Elijah ni tani ake ki Te Atua i naa vana hakallika te kanohenua Israel raa ni ppena.

3 Aia ni tani ake peela, “Te Ariki, oo pure nei ku oti te taaia katoa laatou ka seua oo olta. Te nei ko nau soko nau koi noho. Nau nei ku seeia hoki laatou ki taia.”[☆] 4 Te Atua ni haka ahe ake pe nei kiaa ia, “Nau ku oti te taaohi aku tama e noto naa simata e hitu. Naa tama nei ni see lotu ki te aitu Baal.”[☆]

5 Ssao nei e takoto hoki peenaa. E mooisi koi naa tama ku nnoho ma te ora maaoni. Te naa ko naa tama Te Atua ni hakamaatino i tana manava aroha i laatou. 6 Te Atua e hiri koi ki te tama iaa ia e manava aroha i te kau tama. A ia see ttoka maa ni vana e taukalleka naa tama naa ni ppena. Seai. Ki mee a ia ni ttoka ki naa vana laatou ni ppena raa, taana raa seai se manava aroha maaoni.

7 Taatou kukkite maa naa tama i Israel raa ni see llave te mee laa-tou ni mmata hakaoti tessee makittonu naa ora laatou imua Te Atua. Naa uruaitama Te Atua ni hiri raa ni ilotia laatou te mateara Te Atua e hiihai. Te mahiana naa tama raa ni see hii hakanoo ki te hiihai Te Atua. 8 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa manava laatou ma naa mannatu laatou ni haka pouritia Te Atua. Kaamata mai imua no tae mai ki te ssao nei, laatou ku see kkite ka see lono hoki ki te kau mee Te Atua e hakassura.”[☆] 9 David ni mee ake ki Te Atua:

☆ 10.15 Is 52.7 ☆ 10.16 Is 53.1 (LXX) ☆ 10.18 Ps 19.4 (LXX) ☆ 10.19 Deut 32.21 ☆ 10.20 Is 65.1 (LXX) ☆ 10.21 Is 65.2 (LXX) ☆ 11.1 Phil 3.5 ☆ 11.3 1 Kgs 19.10,14 ☆ 11.4 1 Kgs 19.18 ☆ 11.8 Deut 29.4; Is 29.10

“Tiiake naa tama naa ki hakavaarea i naa kaikai laatou e llasi,
ki maaoha laatou kilaro aa kilonollono raaoi laatou!

¹⁰ Hakapouritia naa karamata laatou ki see kkite laatou,
kilonollono raaoi i naa mmaha ennoho ma laatou
i naa saaita hakkaatoa.”✧

¹¹ Nau makivasiri peelaa: Eaa? Naa Jewraa nillave naavae laatou
no maaoha hakaoti kilaro? Seaiilo! TeAtua ni huri no hakasao hoki
naa tama naa henua sara ki manava haaeo naa Jewraa i naa tama naa,
ite aa, i naa Jewraa ni hakassara naa vana laatou. ¹² Naa tama
naa henua sara raa nissura te kau mee e taukalleka, i naa Jewraa
ni hakassara naa vana laatou imua naa karamata TeAtua. TeAtua ni huri
no hookii te lopo mee e taukalleka ki naa tama naa henua sara, i naa Jewraa
ni hakakkeeina laatou ana taratara. Ki mee naa Jew hakkaatoa ma ki ahe
ki TeAtua, te henua ma ki tiputipu peehea i te lopo mee taukalleka TeAtua
ma ki hookii ki naa Jewraa hakapaa ma naa tama te maarama nei?

TeAtua e tokonaki ki naa tama naa henua sara

¹³ Teenei nau ku taratara atu ki kootou, naa tama naa henua sara. Teenei
ko nau nei nitukua ki heheuna ma se aposol kootou. Nau e hakanau
i te taukareka aku heuna nikaumi TeAtua nei. ¹⁴ Nau e maanatu
maa naa tama taku henua raa ma ki manava haaeo i aku heuna e mee nei.
Nau e hiihai maa naa manava aaraa tama ilaatou naa kilavaa te hurisia
i aku heuna e mee nei. ¹⁵ I te saaita naa Jewraa ni hakakkeeina TeAtua raa,
TeAtua ni hakappae ake naa tama naa henua sara raa kiaa Ia. Saaita
naa Jewraa ma ki hakaheha ake TeAtua kiaa Ia raa, laatou ma ki mee pee
ko naa tama e hakamassikeria i te mate.

¹⁶ Ki mee se vasi haraoa etohia no kauake ki TeAtua, te haraoa naa
hakkaatoa se haraoa TeAtua. Ki mee naa patiaka selaakau e hookina
ki TeAtua, naa laa hoki te laakau naa nilaa TeAtua. ¹⁷ Naa Jewraa e mee pee
ko te laakau oliv ni toria hakaraaoi. Aaraa laa te laakau ni toria naa ni pakia
no peesia, ki too atu naa laa te laakau te oliv e somovao raa no hakauu atu
ki te laakau ni toria naa. Kootou, naa tama naa henua sara raa, e mee pee
ko te laakau oliv e somovao. Saaita nei raa kootou e haimmahi kallave
i te lopo mee taukalleka pee ko naa Jew. ¹⁸ Tevana ia kootou ki see fiafia
maa naa Jewraa ku tiiake TeAtua pee ko naa laa e pakia no peesia. Peehea
naa fiafia kootou? Kootou nilaa koi. Naalaa te laakau raa see tauhia
laatou naa patiaka raa kimmau. Seai. Naa patiaka raa e taaohi naalaa
te laakau raa kimmau.

¹⁹ Kootou makitaratara peelaa, “Maaoni, tevana ia naalaa raa
nipakia no peesia ki suia maatou naa sao laatou.” ²⁰ Teenaa se taratara
maaoni. Laatou nipakia no peesia ilaatou nisee hakataakoto tonu
i Christ. Kootou ia e tauhia TeAtua i kootou e hakataakoto tonu i Christ.
Teenei seai semee makiahu kootou; kootou kimattaku i te meenei.

²¹ Kootou mannatu hakaraaoi iloo. TeAtua nisee aroha maa ilaatou
ni Jew, naalaa maaoni tanalaakau nitori. Ki mee a Ia nisee aroha
ilaatou raa, kootou e mannatu maa Ia ma ki lavaa te aroha vare i kootou?
Seai iloo! ²² Taatou nei kukkite i naa tiputipu te manava TeAtua. A Ia
e manava haaeo i naa tama nippena naa haisara laatou no maaoha kilaro,
aa e manavalaaoi ki naa tama pee ko kootou, ki mee kootou e taaohi
ki tana tiputipu e hiihai. Tevana ia ki mee kootou e hakassara ni vana
maa kootou, kootou ma ki uhukkia hoki a Ia no peesia ki te vasi. ²³ I te vasi
naa Jewraa, ki mee laatou ku ffuri naa manava laatou no hakataakoto tonu
i Christ, laatou ma ki hakaheha mai TeAtua no hakanohoria hoki ki naa kina
laatou nitukua TeAtua imua, teenaa TeAtua elavaa te mee peenaa.

²⁴ Kootou naatama naahenua saraa emee pee konaalaa epakia itelaakau essomovao nohakauutia kinaalakau nitoria hakaraaoi. Naa Jewraa emee pee kotelaakau nitoria hakaraaoi. Naalaa telaakau nipakia raa ma ki hainauhie koi te hakahea atu nohakauutia hoki kite laakau naa, i teenaa nitinolaa telaakau naa.

Te laaoi TeAtua inaa tama te maarama nei

²⁵ Akutaaina. Nau ehiihai maa kootou ki illoa ite taratara maaoni nei. Teenei setaratara huu see ilotia te henua. Nau ekauatu tetaratara nei kiseennoho kootou kataratara maa kootou eilloa ite kauvana. Naa Jewraa koinnoho iloo see hakannoo kinaataratara TeAtua. Tetiputipu naa makitakoto peenaa kitae iloo kite saaita ekaatoa ake naatama naahenua saraa nohakappae ake ki TeAtua.

²⁶ Te Laupepa Tapuraa etaratara peenei ite vana TeAtua makimee ki hakasao te kanohenua Israel:

“Ttama ma ki tokonaki ki taatou raa ma ki hakasura iho i Zion no uiia naa haisara hakkaatoa naa tama ite manava Jacob.”

²⁷ Teenei ko aku taratara hakamaatua ma ki tuku ma laatou i tuku saaita ma ki uii naa haisara laatou.”

²⁸ Ite ara laatou ni see fifai maa laatou e hakannoo kite Lono Taukareka Christraa, laatou ni hakataharia TeAtua itanavasi. Teenei esura ai tetaukareka raa ikootou, naatama naahenua sara. Tevanaiaa TeAtua ellee koi tana manava ilaatou, naa Jew, iaa Ia nituku tanataratara ma naatippuna laatou imua. ²⁹ Saaita TeAtua etini tana tama ma ki oti kukauake analopomee e taukalleka raa, a Ia ma ki see lavaa te huri hoki tana maanatu imuri. ³⁰ Ite vasi kootou, naatama naahenua sara raa, kootou ni see tautari kinaataratara TeAtua raa imua. Kootou nei kullave itelaaoi TeAtua, inaa Jewraa kusee hakannoo kinaataratara TeAtua. ³¹ Saaita nei naa Jewraa kusee llono taratara pee ko kootou imua. Teenaa te aroha TeAtua ni kauatu ki kootou raa ma ki oti kukauake hoki kinaa Jew. ³² TeAtua ni tiiake Ia naa tama te maarama nei ki see hakannoo ki ana taratara, ki lavaa Ia te hakasura tana manava aroha ki laatou hakkaatoa.

Taatou ki hakanau i TeAtua

³³ TeAtua seetaea iana haimae taukalleka. A Ia hoki seetaea itana atamai ma tana iloa ite kauvana. Ko ai tetama ma ki iloa tetaratara ina aia naa vana TeAtua e maanatu makimee? Ko ai tetama ma ki maasaro i ana sosorina?”

³⁴ Te Laupepa Tapuraa e hakatuu mai peela: “Ko ai ttama e iloa ite maanatu TeAriki? Ko ai ttama e tau te akonaki ake kiaa Ia?”

³⁵ Ko ai ttama ni hookii tana mee ki TeAtua ma ki oti ku suia ake hoki?”

³⁶ Naamee hakkaatoa ni mee TeAtua nipenapena. Naamee hakkaatoa e hakatahito iaa Ia. Taatou ki hakanau ite haimahi TeAtua ite kau saaita hakkaatoa! Amen.”

12

Ttiputipu TeAtua ehiihai

¹ Akutaaina ma akukavenei. Kootou ku oti tekkite inaatakoto te manava aroha TeAtua ikootou. Teenei nau kukauatu tetaratara nei kikootou. Kootou ki hookii naatinotama kootou ki TeAtua maa ni ora kootou ehakaara kiaa Ia kihaia anaheuna. Teenaa a Ia ma ki hiahia ikootou. Teenei naatiputipu telotu maaoni. ² Kootou seetautari

ki te tiputipu naa tama te maarama nei. Kootou ki tiiake TeAtua ki hakatipu se tiputipu hoou iloto naa manava kootou, ki ssura ni mannatu taukalleka ma kootou. Ki mee kootou e taaohi ki te tiputipu naa, kootou ma kilavaa te illoa i naa vana TeAtua e hiihai maa kootou ki mee. Teenaa ko naa mee e taukalleka aa e ttonu maaoni teelaa e hiahia ai a Ia.

³ TeAtua e roorosi hakaraaoi iloo kiaa nau, teenei nau e kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa: Kootou see hikkahi maa kootou e illoa i te kau vana. Kootou hakatonu koi ki kootou, kitau ma te kooina naa illoa kootou ni kauatu TeAtua. ⁴ Te haitino te tama e takoto te lope tamaa kina ekkee naa heheuna laatou. ⁵ Te haanauna Christraa e tiputipu hoki peenaa. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se haitino koi tokotasi i Christ, itaatou e heheuna hakapaa pee ko te lope tamaa kina te haitino tokotasi. ⁶ Taatou ki massike no haia taatou te kau heuna TeAtua ni kaumai ki taatou. Ki mee taatou e tukua ki hakaeta naa taratara TeAtua, taatou ki hakaeta tonu tautari ki naa illoa e ttaka ma taatou. ⁷ Ki mee taatou e tukua ki heunatia naa heuna aaraa tama, taatou ki heunatia taatou. Ki mee taatou e tukua ki akonaki te henua, taatou ki akonaki hakaraaoi te henua. ⁸ Ki mee taatou e tukua ki saapai ki aaraa tama, taatou ki saapai ki aaraa tama. Tama e vae ana hekau ma telaatama raa ki vae ma te manava laaoi. Te hakamaura ki heheuna hakaraaoi. Tama e manava laaoi ki te kau tama raa ki hai ma te hiahia. ⁹

Kootou ki hikasura te manava laaoi maaoni ki aaraa tama. Kootou ki tiiake te tiputipu se tonu. Tauhia kootou te tiputipu e taukareka. ¹⁰ Manava laaoi i aaraa tama, i teenaa nitaaina kootou i te lotu. Kootou ki haitaina laaoi ka hakanau i naa taaina kootou. ¹¹ Kootou see heheuna matanaenna. Kootou ki heheuna hakappuru kilavaa kootou naa heuna TeAriki. ¹² Kootou ki nnoho hakauaua kattari ki TeAriki. Kootou ki nnoho seemu i naa uru kootou ki te kau haaeo. Kootou ki taku ki TeAtua i naa saaita hakkaatoa. ¹³ Vae vae naa hekau kootou ma naa taaina kootou i te lotu e nnoho hakaaroa. Kootou ki hakauru te kau tama ki lotu naa hare kootou.

¹⁴ Kootou ki taku ki TeAtua ki aroha Ia ki naa tama e lotoffaao i kootou. Kootou ki see taku ki TeAtua ma ki hai haaeo ina naa tama naa. ¹⁵ Ki mee nitama e fiafia, kootou hoki ki fiafia ma laatou. Aa ki mee nitama ettani, kootou hoki ki tani hakapaa ma laatou. ¹⁶ Aroha i te kau tama hakkaatoa. Kootou see hikkahi maa kootou nitama hakamau. Kootou ki kapa no mee naa tamaa heuna naa tamavare. Kootou see mannatu maa kootou e atammai are i aaraa tama. ¹⁷

Ki mee nitama e mee ni vana hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no mee hoki ni vana hakallika kilaatou. Seai. Kootou ki hikasura te tiputipu te henua e mma maa e taukareka. ¹⁸ Kootou ki tautari ki te tiputipu e taukareka, ki nnoho laaoi kootou ma naa tama hakkaatoa. ¹⁹ Ki mee kootou e hai haaeo ina ni tama, kootou see ffuri atu no mee ni vana hakallika kilaatou. Kootou ki tiiake TeAtua ki huri ake soko Ia no kauake ana haaeo ki naa tama naa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “TeAriki e taratara peenei: Nau ma ki painnaki ma naa tama e hai haaeo ina laatou aaraa tama.” ²⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki maa, “Ki mee se tama e tau tau haaeo koorua e hiikai, kauatu ni kaikai maana ki kai. Ki mee aia e hiiunu, kauatu se vai maana ki unu. Naa tama naa ma ki napa i naa sosorina laatou soko laatou ki mee kootou e hikasura te tiputipu nei.” ²¹ Kootou roorosi ki see hakahiti te tiputipu se tonu raa i aruna te tiputipu e tonu e taka ma kootou. Seai. Kootou ki hakahitia kootou te tiputipu se tonu raa ki te tiputipu e tonu.

✧ 12.5 1 Cor 12.12 ✧ 12.8 1 Cor 12.4-11 ✧ 12.14 Mt 5.44; Lk 6.28 ✧ 12.16 Prov 3.7 ✧ 12.19 Deut 32.35 ✧ 12.20 Prov 25.21-22 (LXX)

13

Hakannoo ki naa hakamau

¹ Tehenua hakkaatoa kihakannoo kinaa hakamau laatou eroorosi ilaatou. See haihenua ehakanoho ana hakamau sokolaatou. Naa hakamau naa henua itessaonei nitama nihakanohoria TeAtua. ² Tetama esahe naataratara naa hakamauraa, aia esahea hoki aia naataratara TeAtua. Aia naa kuhakasara kiaaia sokoia. ³ Naatama esosorina hakallikaraa ma kinnoho ka mattaku inaa hakamau naa henua laatou. Naatama esosorina taukallekaraaiaa, laatou ma kinnoho see mattaku inaa hakamau laatou. Eaa? Kootou e fiffai maa kootou kisee mattaku inaa hakamau kootou? Teenaa, aa kootou kisosorina taukalleka ki fiffai naa hakamau kootou raa ikootou. ⁴ Naa hakamau raa nitama etukua TeAtua ki roorosi ikootou. Tevanaiaa kootou ki mattaku ilaatou kimee kootou esosorina hakallika. Ite aa inaatama naa elavaa tetaa kootou. Naatama naa nitukua TeAtua ki roorosi atu hakaraa oi iloo kisee sosorina hakallika kootou. ⁵ Teenaa kootou kihakannoo kinaataratara naa hakamau. Kootou see mee maa kootou ehakannoo koi maa ikootou e mattaku i TeAtua. Seai. Kootou kihakannoo kinaataratara naatama naa ikootou e illoa maa teenaa kote tiputipu etonu.

⁶ Teenaa kotevana e taukareka ai maa kootou kipesi naa takis kootou. Naa hakamauraa nitama etukua TeAtua kiao naa takis naatama naa henua hakkaatoa. ⁷ Kootou kipesi niaa laatou evanaatu maa kootou kipesi. Kimee laatou emee maa kootou kipesi nitakis, kootou kupesi naa takis. Kimee laatou emee maa kootou kipesi ni mane, kootou kupesi mane. Kimee kootou etau temattaku inaatama naa, kootou ki mattaku ilaatou, aa kimee kootou etau te hakanau inaatama naa, kootou kihakanau ilaatou. ☆

Manava laaoi i telaa tama

⁸ Kootou kisua kootou naa mee naatama nitoa kootou. Kootou hoki ki manavalaoi itelaatama. Tetama emanavalaoi itelaatama raa kote tama e tautari kinaa Loo TeAtua. ⁹ E mee naa Loo ehakatu maa, “Kootou see haihuri ma naa aavana aaraa tama; kootou see taatama; kootou see kailallao; kootou see otimanava inaa mee telaa tama.” Naa Loo nei ma aaraa Loo hoki e takkoto hakkaatoa ilaro te Loo tokotasi: “Manavalaoi itelaatama pee kokoe emanavalaoi iaa koe soko koe.” ☆ ¹⁰ Kimee tetama raa emanavalaoi i telaa tama raa, aia ma kisee haivana ehakallika makioti kumee kitetama naa. Tetama emanavalaoi itelaatama raa kote tama e tautari kinaataratara hakkaatoa naa Loo Moses.

¹¹ Kootou kitautari kinaataratara nei ikootou e illoa maa tessao raa kutae ki maffuru kootou noara. Kootou see mannatu maa tessao naa koi mmao pee ko naa mannatu kootou imua, itessaia kootou nikaamata te lotu i TeAtua. ¹² Ssaonei kumee pee ko naa hakattea te ata ki maarama. Taatou kitiake naa sosorina taatou ni mee itessaia te mee raa koi pouuri, itaatou nei kunnoho itemaasina elasi. Taatou ki massike ma naa hana te maasina nei. ¹³ Taatou kisosorina taukalleka ma nitama te ao, see unu mahi naa vaimmara ka haihuri, see hakatautau ma telaa tama, aa see manava ssano itelaatama. ¹⁴ Kootou massike ma naa hana TeAriki Jesus Christ, aa kootou kitiake naa sosorina hakannapa kootou e tautari ki te hiihai naa tino kootou.

14

Kootou see hakatonutonu telaa tama

☆ **13.7** Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25 ☆ **13.9** Ex 20.13-15,17; Deut 5.17-19,21; Lev 19.18

¹ Haisoa ki naa tama te lotu teelaa see haimahi naa lotu laatou i TeAtua. Kootou ia see mee maki hakatautau kootou maa ilaatou see mee naa mannatu laatou pee ko kootou. ² E mee aaraa tama e hakataakoto maa laatou e ttana te kkai naa kaikai hakkaatoa. Naa tama see haimahi naa lotu laatou i TeAtua raa see kkai naa pukunohi naa manu. Laatou e kkai koi naa laulaakau. ³ Ttama e ttana te kai te kau kaikai raa ki see taratarahaaeo i naa tama e kkai koi naa laulaakau. Peelaa hoki, naa tama e kkai koi naa laulaakau raa ki see tarataraina laatou naa tama e ttana te kkai te kau kaikai. Ite aa, ilaatou nitama hoki TeAtua. ⁴ Kootou ko ai ki tarataraina kootou naa tama e heheuna maa telaa tama? Teelaa are kote hakamau naa tama naa teelaa maki tupa ma naa tama naa ettuu mmou aa ma sei. Aa naa tama naa maki ttuu mmou i TeAriki e lavaa te hakatuu laatou ki mmou.

⁵ E mee aaraa tama e hakamaatino laatou aso ma se aso hakamau laatou. Aaraa tama ia e mannatu maa naa aso hakkaatoa e hakatau peellaa. Taatou kitaaohi kinaa aso taatou e maanatu maa niaso ellasi taatou. ⁶ Ttama e tuku tana asoraa, aia e tuku maa teenaa tana aso ki hakanau i TeAriki. Ttama e ttana te kai te kau kaikai raa, aia e kai ki hakanau ia i TeAriki, i teenaa ni kaikai TeAtua e kauake. Ttama e mattino ana kaikai see kai raa e hakanau hoki i TeAriki i ana kaikai e kauake TeAtua ma ki kai. ⁷ See haitama e ora itana hiihai sokoia. See haitama hoki e mate itana hiihai sokoia. ⁸ Taatou nei e ora ite hiihai TeAtua. Taatou hoki e mmate ite hiihai TeAtua. Naa ina maa taatou e ora, sei maa taatou e mmate, taatou nei nitama TeAriki. ⁹ Christ ni mate no masike hoki kinohia ma ko TeAriki naa tama e ora ma naa tama e mmate. ¹⁰ Te nei e vana atu ai nau ki kootou naa tama e kkai koi naa laulaakau. Kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama. Aa kootou naa tama e kkai te kau kaikai, kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama e lotu i TeAriki. Taatou hakkaatoa maki ttuu imua te Hakatonu TeAtua. ¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peellaa:

“TeAtua e taratarahaaeo nei, ‘I taku noho e noho nei, naa tama te maarama nei maki hakamaruu ki naa tui laatou no lotu kinaa nau.

Naa tama raa hakkaatoa maki illoa kataratara maa nau nei ko TeAtua maaoni.’”

¹² Taatou hakkaatoa maki hakaari ki TeAtua maa niaa taatou nimee ki naa ora taatou.

Kootou see hakkoro telaa tama ki ppena naa haisara

¹³ Taatou ki see tarataraina taatou telaa tama ma se tama haisara. Sei. Kootou ki see ffuri no mee ni vana ki usuhia naa tama naa ki tautari ki te tiputipu naa. Kootou ki tokonaki kilaatou, ki see hakassara ni vana maa laatou. ¹⁴ Nau e taka ma TeAriki Jesus Christ. Teenaa nau e iloa maa te kau kaikai hakkaatoa e taukalleka koi te kkai. Tevana ia, ki mee se tama e maanatu maa e mee ana kaikai e hakallika te kkai, naa kaikai naa e hakallika kinaa sokoia. ¹⁵ Kootou see kkai naa kaikai kootou naa imua naa tama naa maki mamannatu tammaki laatou. Teenaa sei se maanatu e sura mai ite manava aroha. Kootou see mee maki hakallika te hakataakoto naa tama ni mate ai Christ raa inaa kaikai kootou e kkai. ¹⁶ Kootou see mee maki taratarahaaeo hakallika te henua inaa mee kootou e mee maa e taukalleka. ¹⁷ Te Nohorana TeAtua raa sei se kina e noho taatou ka mamannatu kinaa kaikai taatou e kkai ma naa mee taatou e unu. Te Nohorana TeAtua raa se kina te tiputipu e tonu, te noho laaoi, aa te hiahia. Teenaa se tiputipu e kaumi TeAitu Tapu. ¹⁸ Saaita te henua e heheuna maa Christ ka tautari ki te tiputipu nei raa, teenaa TeAtua maki hiahia ilaatou. Aaraa tama hoki maki hakanau ilaatou.

¹⁹ Taatou kiheheuna hakamattoni kihaia taatou naamee ehakasura telaaoi, aa naamee elavaa te hakatipuake teilloa naataaina taatou i TeAtua. ²⁰ TeAtua ni hakasura te kauvana kiilloa maaoni te henua hakkaatoa ia ia. Kootou see seua kootou tanavana emeenaa. Niaaina maa te kau kaikai etaukalleka tekkairaa, kootou essara kimee maa kootou ekkai naa kaikai imua naatama emannatu maa naa kaikai naa ehakallika tekkai. Teara naa esara, ilaatou makitautari ki kootou no ssara. ²¹ Etaukareka maa kootou kisse ekkai naa pukunohi naa manu ka unu naa vaimmara, ki see mamannatu tammaki naa taaina ma naa kave kootou. ²² Taaohi kite mee kootou eilloa maa etonu ite mee nei, kitakoto iloto kootou ma TeAtua. Naatama ettaka kailloa maa naa sosorina laatou ettonu raa ma ki ttaka ka fiafia. ²³ Tevana ia kimee naa tama raa emannatu tammaki i naa kaikai laatou ekkai, laatou essara i naa karamata TeAtua kimee maa laatou ekkai naa kaikai naa. Ite aa, i naa vana naa tama naa emee raa, see hanotonu ma naa hakataakoto laatou. Naa vana hakkaatoa taatou emee, aa see hanotonu ma naa hakataakoto taatou raa, naa vana naa e ssara.

15

Tokonaki ki telaa tama

¹ Taatou naatama ehaimahi naa hakataakoto taatou i TeAtua raa ki tokonaki ki naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou. Taatou ki see mannatu koi ma ki see te taukareka maa taatou soko taatou. ² Taatou ki see se taukareka maa naa taaina taatou, ki hakatipuina naa tama naa kite hakataakoto etonu. ³ Ite aa, Christ ni see mee ana vana ma ki see tana taukareka soko ia. Te Laupepa Tapu raa emee maa, “Te kau haaeo kootou nikauatu naa tama te maarama nei nipesi mai hakkaatoa kiaa nau.”✧ ⁴ Naataratara hakkaatoa etakkoto iloto te Laupepa Tapu raa ni sissia ki tokonaki ki taatou kinnoho hakalavatoa taatou, ki haimee etaaohi manava ai taatou. ⁵ TeAtua soko ia e tokonaki ki taatou kinnoho hakalavatoa taatou. A ia e tokonaki atu ki ttaka kootou ma te hakataakoto tokotasi katautari kite tiputipu Jesus Christ. ⁶ Kootou hakkaatoa ki hakanau hakapaa i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ.

Te Lono Taukareka ki naa tama naa henua sara

⁷ Haisoa ma aaraatama pee ko Christ ehaisoa ma kootou. Teenaa naa tama hakkaatoa ma ki hakanau ite inoa TeAtua. ⁸ Christ ni hakasura iho no haia naa heuna naa Jew raa ki hanotonu ma naa taratara TeAtua ni purepure ki naa tippuna laatou imua. ⁹ A ia ni mee peenei hoki ki massike naa tama naa henua sara no hakanau i te manava aroha TeAtua. Te Laupepa Tapu raa emee maa:

“Nau ma ki hakauru ma naa tama naa henua sara no hakanau i too laaoi.

Nau ma ki huahua hakanau i too inoa.”✧

¹⁰ E mee hoki ana taratara peelaa:

“Kootou naa tama naa henua sara,

kootou massike no hakauaua ma naa tama TeAtua!”✧

¹¹ Aaraa taratara emee hoki peelaa:

“Hakanau i te laaoi TeAriki,

kootou naa tama naa henua sara.

Te henua katoo ki hakanau ia ia!”✧

¹² Isaiah hoki ni taratara peelaa:

“Te mokopuna Jesi tokotasi ma ki hakasura iho.

A ia ma ki noho hakamaatua i naa tama naa henua sara.

Naa tama naa ma ki taaohi manava katoo iaa Ia.”☆

¹³ Nau e taku ki TeAtua, te tama e taaohi manava ai taatou, ki haaoa kootou kite manava hiahia ma te manava tenoho laaoi ki naa hakataakoto tonu kootou iaa Ia. Teenaa ki hakatipuina naa manava kootou ki naa mahi TeAitu Tapu.

Naa heheuna Paul

¹⁴ Akutaaina ma akukave nei, taku manava e taukareka iaa nau e iloa maa kootou ennoho taukalleka, aa kootou hoki kuilloa i te kau vana. Teenaa e lavaa ai kootou te akonaki aaraa tama. ¹⁵ Tevana iaa kootou e kkite i aa nau e mattino aku mee e taratara haimahi atu iloto taku pas nei. Teenaa ko aku taratara ni kauatu imua. Nau see matakau te kauatu naa taratara naa ite nei ni heuna ekaumi TeAtua. ¹⁶ Nau setama e mee naa heuna Jesus Christ. Nau e heheuna ma semaatua telotu e hakaeta te Lono Taukareka TeAtua ki naa tama naa henua sara, ki mee naa tama naa ma se mee e taukareka e hakaeta ki TeAtua, e hakatapurua ake TeAitu Tapu.

¹⁷ Nau etau te hakatanata maa naa heuna TeAtua ekaumi maki heunatia a nau, ite aa, nau e iloa maa Jesus Christ etaka ma nau.

¹⁸ Nau maki see ppore. Nau maki tarataraina a nau te kau vana Christ ni hakasuratia a nau. Teenaa ni illoa maaoni ai naa tama naa henua sara raa no tautari ki naa taratara TeAtua. Laatou ni llono i aku taratara ni kauake kakkite laatou iaku sosorina. ¹⁹ Laatou nikkite hoki itelopo vana ni hakassura iloto naa mahi TeAitu Tapu TeAtua. Te Lono Taukareka i Christ nei ni tarataraina a nau i Jerusalem notae ki Ilirikum, i telaa vasi Masedonia. ²⁰ Nau e hakamakii iloo ki hakataeta te Lono Taukareka nei ki naa tama naa henua sekilono i Christ. Nau e hiihai maa na nei ko te tama mua e hakaeta naa taratara nei kilaatou. ²¹ E mee pee ko naa hakatuu mai te Laupepa Tapu raa peela,

“Naa tama ni see hakailotia ki illoa iaa Ia raa ma ki kkite. Naa tama ni see llono raa ma ki massaro.”☆

Paul e hiihai maa ia ki hano ki Rome

²²⁻²³ Nau ni noho ka maanatu itelopo saaita maki hanatu nau ki Rome, tevana iaa nau niseai iloo sesaaita ni lavaa te hakasura atu. Te nei aku heuna inaa matakaaina nei kuoti.☆ ²⁴ Nau nei ku tokatoka koi ki hakasura atu nau no noho setamaa saaita maa kootou, ite nei semaananatu nitakamailoo ma nau imua. Nau e maananatu maa nau kitaa atu no mmata i kootou itaku saaita e hano ki Spain, ki tokonaki mai kootou kiaa nau. ²⁵ I te saaita nei raa, nau e hano ki Jerusalem no heunatia naa heuna telotu ite kinanaa. ²⁶ Naatama telotu i Masedonia ma Akaia raa essiko mane ki hakaeta ki naa tama telotu ennoho hakaaroa i Jerusalem.☆ ²⁷ Te nei semaananatu laatou sokolaatou. Te maananatu laatou nei etonu, ite aa, ilaatou etau te vaevae naa mee laatou naa ma naatama ennoho hakaaroa. Teenaa inaa tama naa henua sara raa ni kauake laatou taukareka, ite vasi telotu, naa Jew. Peela hoki, naa tama naa henua sara raa etau te ssiko mane ki tokonaki ki naa Jew.☆ ²⁸ Takusaaita kuoti te kauake naa mane laatou raa, nau maki hano ki Spain. Teenaa ko takusaaita maki taatu no mmata i kootou. ²⁹ Nau e iloa peela maa Christ maki kauatu te kau mee e taukalleka ki kootou i takusaaita maki hakasura atu.

³⁰ Akutaaina. Iloto te Inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, aa ma telaoi TeAitu Tapu etakoto iloto naa manava kootou, nau e hiihai maa kootou ki taku hakapaa taatou ki TeAtua ki tokonaki mai ki aku heuna e mee nei.

³¹ Kootou kitaku ki TeAtua ki roorosimai kisse mee pakavaina nau naatama seelotu ennoho i Judea. Kootou kitaku hoki ki TeAtua

☆ 15.12 Is 11.10 (LXX) ☆ 15.21 Is 52.15 (LXX) ☆ 15.22-23 Rom 1.13 ☆ 15.26 1 Cor 16.1-4
☆ 15.27 1 Cor 9.11

ki haia naa tama e lotu i Jerusalem raa ki saapai mai ki aku heuna ma ki mee i te kina naa. ³² Ki mee TeAtua e hiihai, nau ma ki hakasura atu ma te hiahia no mmata i kootou, ki hakamarooroo nau hakaraaoi. ³³ TeAtua e tokonaki ki taatou ki nnoho laaoi taatou. A Ia ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.

16

Paul e purepure ki naa tama i Rome

¹ Nau e hiihai maa kootou ki illoa i maatou kave, Fiibi, e heheuna i te lotu i Senkria. ² Kootou mmata atu hakaraaoi kiaa ia i te inoa TeAriki, i kootou nitama TeAtua. Kootou tokonaki atu kina heuna. Aia ni mmata ake hakaraaoi iloo ki maatou ma te lopo tama hoki.

³ Nau e purepure atu ki Priscilla ma Aquila, takarua e heheuna maatou hapapaa inaa heuna Jesus Christ.✠ ⁴ Laaua pui mmate itaku saaita ni hakasoria laaua. Nau e llee iloo taku manava ilaaua. Naa tama naa lotu inaa henua sara raa e hakanau hoki ilaaua. ⁵ Nau e purepure hoki ki naa tama e lotu laatou i te hare laaua.

Nau e purepure ki taku soa, Epenetus, te tama mua i te matakaaina Asia ni illoa i Christ. ⁶ Nau e purepure ki Mary, te tama ni heheuna haimahi maa kootou. ⁷ Nau e purepure ki Adronikas ma Junias, takarua Jew ni mmoe maatou iloto te hare karapusi. Naa aposol raa e illoa ilaaua. Laaua ni illoa i Christ imua i taku saaita ni illoa i Ttama naa.

⁸ Nau e purepure ki Ampliatu, taku soa iloto TeAriki. ⁹ Nau e purepure ki Urbanus, ttama e heheuna ma taatou i Christ. Nau e purepure hoki ki Stakis, taku soa. ¹⁰ Nau e purepure ki Apeles, ia ia e taka hakamau ma Christ. Nau e purepure ki naa tama te haanauna Aristobulus. ¹¹ Nau e purepure ki Herodion te Jew, aa ma naataaina taatou i Christ iloto te haanauna Narsisus.

¹² Nau e purepure ki Trifina ma Trifosa, takarua e ttaka iloto naa heuna TeAriki. Nau e purepure atu ki taku kave, Persis, ttama ni mee te lopo heuna maa TeAriki. ¹³ Nau e purepure ki Rufus te tama e llasi ana heuna ni mee maa TeAriki. Nau e purepure hoki ki tana tinna, ttama ni mmata ake hakaraaoi iloo kiaa nau ma setino tama aana.✠ ¹⁴ Nau e purepure hoki ki Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas, aa ma naataaina hoki taatou e ttaka ma laatou. ¹⁵ Nau e purepure ki Filologus ma Julia, Nerus ma tana kave, aa ko Olimpasi ma naa tama kato TeAtua e nnoho laatou.

¹⁶ Kootou ki ffuri no purepure ma naataaina kootou i te kina naa. Naa tama hakkaatoa e lotu i te kina nei e purepure atu ki kootou.

Naa taratara hakaoti Paul

¹⁷ Aku taaina. Nau ku hakaapo atu te taratara nei: Kootou roorosi hakaraaoi iloo inaa tama e ttaka ka usuusutama no mee naa tama raa ki ffuri no see lotu i TeAtua. Naa taratara hakallesi naa tama naa e kkee ma naa akonaki ni kauatu ki kootou. Kootou see hakatauppiri atu ki naa tama peenaa. ¹⁸ Naa tama naa seai nitama e heheuna maaoni itaatou Ariki, Christ. Seai. Laatou maraa e heheuna koi inaa kaikai laatou e fifai. Laatou ma ki usuhia laatou te lopo tama taukalleka ki ffuri naa mannatu laatou. ¹⁹ Tevana ia, te henua hakkaatoa kuoti tellono inaa tautari hakaraaoi iloo kootou i te Lono Taukareka. Te nei e hiahia ai nau i kootou. Nau e hiihai maa kootou ki atamamai inaa mee e taukalleka, tevana ia kootou ki see atamamai inaa mee e hakallika. ²⁰ TeAtua e tokonaki ki kootou ki nnoho laaoi kootou. A Ia ma ki repua a Ia te pisouru Satan ki maseu ilaro naa vae kootou.

Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²¹ Timothy, tetama eheheuna ma nau i te kina nei e purepure atu ki kootou. Naa Jew hoki e nnoho i te kina nei, Lusius, Jason, aa ko Sosipater e purepure atu ki kootou.✠

²² Anau, Tertius, tetama e sissii naa taratara Paul nei, e purepure atu ki kootou hakkaatoa.

²³ Gaius, tetama maraa elotu maatou i tana hare raa e purepure atu ki kootou. Erastus hoki, tetama e roorosi naa mane te henua nei, laaua ma Kwartus tetaina maatou, e purepure atu ki kootou.✠ ²⁴ [Telaaoi taatou Ariki, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.]

Paul e taku hakanau i TeAtua

²⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua! A Ia elavaa te saapai atu kilotu maaoni kootou pee kote Lono Taukareka Jesus Christ e hakaetai nau. Te Lono Taukareka nei ni huuina imua. ²⁶ Saaita nei te Lono nei ku hakailotia mai TeAtua ki naa tama te maarama nei. Naa taratara naa e takkoto iloto naa laupepa naa pure TeAtua raa ni sissii. TeAtua ni heunatia a Ia ana pure raa ki hakailotia te Lono Taukareka nei ki naa tama te maarama nei hakkaatoa, teenaa ki illoa hakaraaoi laatou katoa no tautari kiaa Ia.

²⁷ Taatou ki hakanau i taatou Atua maaoni, teenaa ko TeAtua tokotasi e atamai i te kau vana. Taatou ki hakanau iaa Ia i te kau saaita i te ara Jesus Christ ni pena nei! Amen.

1 CORINTHIANS

TE PAS MUA PAUL KINAA TAMA TE LOTU I KORINT

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas mua Paul kinaatama telotu i Korint nisissii kitaratara i naa vana seettonu teelaa essura itelotu Paul nihakamasike i Korint, teenaa naa ora ma naa hakataakoto naa tama telotu i te kina naa ku see taukalleka pee koimua. Korint se matakaaina elasi i Greece enohoria naa tama i naa henua hakkaatoa, teenaa ko te matakaaina hakamau i Akaia, se henua etakoto ilaro tekaaman Rome. Te henua ehakatu naasitoo laa-tou kamee te kau heuna kissee mane ite matakaaina naa, aa naa tama i te kina naa e ahu sara iloo i te tiputipu teelaa ni nnoho mai iloo ma laatou imua; te sosorina hai huri teelaa e hai te henua ki naa haitino laatou raa elasi i te matakaaina naa, aa te kau lotu e ssura hoki i te kina naa.

Te aposol nei e hakatahito ana taratara raa ki naa mee pee ko naa nnoho maavae naa tama TeAtua aa ma te tiputipu hai huri teelaa elasi iloto telotu. Aia e taratara hoki i te tiputipu te aavana, te tiputipu te hakataakoto ttama, te tiputipu ki tautari iloto telotu, naa mahi TeAitu Tapu, aa i te saaita TeAtua maki hakamasike te mate. Aia e taratara hakamattoni lokoi i naa taratara iho te Lono Taukareka raa i naa vana nei.

Sapta 13 e taratara maa te manava laaoi raa ko te oti hakaoti i naa tiputipu TeAtua kinaatama, aa etammaki iloo naa tama teelaa etokatoka i naa taratara TeAtua raa e illoa i te sapta nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–9

Telotu e nnoho maavae 1.10—4.21

Ttiputipu te hai huri ma te nnoho laaoi naa haimaatua 5.1—7.40

Ttiputipu naa tama e lotu ma naa tama see lotu 8.1—11.1

Ttiputipu te ora ma telotu naa tama TeAtua 11.2—14.40

Te saaita Christ ma naa tama e lotu iaa Ia raa ma ki hakamassikeria TeAtua i te mate 15.1–58

Te tokonaki ki naa tama telotu e nnoho i Judea 16.1–4

Naa taratara hakaoti Paul 16.5–24

¹ Anau Paul, nikannaatia TeAtua itana hiihai ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ. Maaua ma taatou taina, Sostenis, ² e sissii atu tepas nei kikootou, naatama TeAtua ennoho ite matakaaina Korint, naa tama nikannaatia ki mee ma nitama etapu TeAtua. Naa ora kootou etapu i kootou e hakannoo ki naa taratara Jesus Christ; teenaa ko kootou hakapaa ma naa tama i naa kina hakkaatoa teelaa e lotu ki TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia naa se Ariki taatou, aa se Ariki hoki laatou.✧

³ TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ e roorosi hakaraaoi iloo ki kootou ki nnoho kootou ma telaoi.

Naa mee e taukalleka i Christ

⁴ Nau ehakanau peenaa itaku Atua itana laaoi nikauatu kikootou, i kootou ehakapaa ma Jesus Christ. ⁵ Ite aa, iteenaa ko telotu kootou i Christ naa teelaa e kaatoa ai te kau vana e taukalleka i kootou. Kootou kullau te hakaia ana taratara hakkaatoa, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana hakkaatoa. ⁶ Naa taratara maatou ni hakaia atu i Christ raa ku mmoe ka kkapi iloto naa manava kootou, ⁷ teenaa naa mee e taukalleka hakkaatoa TeAitu e hookii raa e nnoho ma kootou, i naa nnoho kootou ka ttari ki te ssao Jesus Christ maki hakasura mai. ⁸ A Ia ma ki tokonaki atu ki lotu maaoni

✧ 1.2 Acts 18.1

kootou no tae ki te hakaoti ana, teenaa ki see haisara kootou i te aso e lasi taatou Ariki, Jesus Christ. ⁹ Taatou ni kannaatia TeAtua, te Tama e tonu, ki ttaka taatou ma tana Tama, TeAriki Jesus Christ.

Kootou see hakatauttau soko kootou

¹⁰ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taratara atu ki kootou iloto te inoa Jesus Christ, kitaratara kootou ki te taratara tokotasi, ki see hakatauttau kootou. Kootou ki meeme hakapaa ki see nnoho maavae kootou. Kootou kinnoho hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ¹¹ E mee naatama i te haanauna Chloe nitaratara mai maa kootou maraa e hakatauttau soko kootou. ¹² Te taratara raa e mee maa kootou e hakatauttau i naa tama kootou e hai maa kootou e tautari. E mee aaraatama i kootou e taratara peela, "Maatou e tautari ki Paul." Aaraatama e mee maa, "Maatou e tautari ki Apollos." Aaraatama e mee maa, "Maatou e tautari ki Peter." Aa aaraatama e mee maa, "Maatou e tautari ki Jesus Christ." ✧ ¹³ Te haitino Christ ku vaaea kootou peehea? Kootou e mannatu maa teela ko Paul raa ni mate i aruna te kros ki hakassaoria kootou? Kootou e mannatu maa kootou ni too te hakaukau tapu ki mee kootou ma ni disaipol Paul? Seai iloo!

¹⁴ Nau e hiahia i TeAtua iaa nau seai akutama ni hakaukkau. Taku takarua koi ni hakaukkau raa, teenaa ko Crispus laaua ma Gaius. ✧ ¹⁵ See haitama e lavaa te taratara maa ia ni hakaukauria ma se disaipolaaku. ¹⁶ (Ni maaoni, Stefanas ma tana haanauna raa hoki ni hakaukau tapuria a nau, tevana iaa nau see hakamaarona maa ni tama hoki aaku ni hakaukau tapu.) ✧ ¹⁷ Nau ni see heunatia Christ ma ki hano nau no hakaukau tapu te henua. Nau ni heunatia are ki hakaia te Lono Taukareka. Nau see taratara pee ko naa tama e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, iaa nau see hiihai maa te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia ma se mee vare koi.

Naa mahi ma te atamai TeAtua e takkoto i Christ

¹⁸ Te taratara i te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia naa tama e nnoho poouri raa ma se taratara vvare. Tevana iaa te taratara naa kitaatou, naatama essao no ora raa, teenaa ko naa mahi TeAtua. ¹⁹ Naa taratara e takkoto i te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te illoa naa tama e hai maa laatou e atammai raa ma ki sua a nau, aa see haitama ma ki hii hakannoo ki naa tama e hai maa laatou e illoa i te kau vana." ✧ ²⁰ Teehea naa tama e atammai? Aa teehea naa tama e illoa i te kau vana? Teehea naa tama e hai maa laatou ellau te taratara i naa vana te maarama nei? TeAtua ku oti te hakailoa mai maa te atamai naa tama te maarama nei se atamai naa vvare! ✧

²¹ TeAtua e atamai, teenaa e puuia ai a Ia naa hakataakoto naa tama te maarama nei ki see lavaa naa tama naa te illoa iaa Ia. Te henua e hai maa te taratara TeAtua e hakaia maatou nei, se taratara vvare koi. Tevana iaa naa tama e hakataakoto tonu ki te taratara nei ni hakassaoria TeAtua no ora. ²² Naa Jew raa e fiffai maa laatou kikkite i naa mahi TeAtua, aa naa tama teela seai ma ni Jew raa iaa, e fiffai maa laatou ki atammai. ²³ Maatou iaa e tarataraina maatou te mate Christ i aruna te kros. Te taratara nei e mee ma se saakiri ki naa Jew, aa naa tama teela seai ma ni Jew raa iaa, e hai maa teenei ni taratara vvare koi. ²⁴ Tevana iaa, naa Jew ma naa tama teela seai ma ni Jew ni kannaatia TeAtua raa e illoa maa te taratara nei e hakailoa mai kitaatou i te tiputipu Christ. A Ia naa ko naa mahi aa te atamai TeAtua. ²⁵ Te atamai TeAtua teela e haia te henua ma se mee vare raa, elaka i aruna te atamai naa tama te maarama nei. Te tiputipu TeAtua

✧ **1.12** Acts 18.24 ✧ **1.14** Acts 18.8; 19.29; Rom 16.23 ✧ **1.16** 1 Cor 16.15 ✧ **1.19** Is 29.14 (LXX) ✧ **1.20** Job 12.17; Is 19.12; 33.18; 44.25

e haia te henua ma ko te tino mmate TeAtua raa, e haimahi are i naa mahi naa tama te maarama nei.

²⁶ Akutaaina ma akukave nei, kootou hakatuu ake ki naa tiputipu kootou imua, i te saaita kootou nikannaatia TeAtua. Kootou ni see ilotia te henua ma nitama e atammai, e haimmahi, aa ma nitama hakamaatua.

²⁷ TeAtua ni hirihiri naatama te henua evana maa nitama evvare ka see illoa i te kau vana raa, ki hakannaparia naatama e hai maa laatou e atammai. A Ia ni hiri hoki naa tama see haimmahi raa ki hakannaparia naa tama haimmahi.

²⁸ A Ia ni hiri naatama te henua evana ma nitama see ilotia raa ki seua naa mee te maarama nei e mannatu ma ni mee haka-mau.

²⁹ Te mee nei e mee maa see hai tama e tau te ahu imua naa karamata TeAtua.

³⁰ Tevana iaa kootou kuoti te toa TeAtua no hakapaaria ki Jesus Christ, teenaa ki tauhia kootou tana atamai e takoto i Christ. Taatou nei ku haia Ia kittonu naa ora taatou imua TeAtua. Teenaa taatou ku mee ma kote kanohenua e tapu TeAtua, aa taatou ku hakassaoria i naa mahi te haisara. ³¹ Teenei e hakatuu ai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, "Tama e hiihai maa ia e ahu, a ia ki ahu tonu i naa vana TeAtua ni mee."☆

2

Naa taratara i te mate Christ

¹ Akutaaina ma akukave nei, takusaaita ni hanatu ki kootou no haka ea atu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua teelaa see ilotia raa, nau ni see taratara hikkahi pee ko naa tama e ahu maa laatou e illoa i te kau vana. Seai. ² I takusaaita ni nnoho taatou raa, nau ni mee hakaoti taku maanatu maa nau ma ki seai aku taratara peelaa hoki ma ki taratara. Nau ma ki taratara tonu i te tiputipu Jesus Christ. Nau ma ki taratara lokoi itana saaita ni mate i te kros. ³ Teenaa ko taku vana ni matana enae ai ka papore nau i taku mataku i takusaaita ni hanatu.☆ ⁴ Takusaaita ni akonaki atu i naa tiputipu TeAtua, ka haka ea atu te Lono Taukareka raa, nau ni see taratara hakattoe i te atamai te tamavare. Seai. Nau ni taratara ki naa mahi TeAitu TeAtua. ⁵ Teenaa kootou see hakataakoto ki te atamai te tamavare, kootou e hakataakoto ki naa mahi TeAtua.

Te atamai TeAtua

⁶ Nau e kauake te taratara atamai raa ki naa tama ku mattua ma TeAitu TeAtua. Tevana iaa te atamai nei e kee ma te atamai te tamavare, aa teenei hoki seai ko te atamai naa hakamau e roorosi naa henua i te maarama nei. Naa mahi naa tama naa e oo koi no mmate.

⁷ Te atamai e haka ea nau nei kote atamai TeAtua ni hakalluu ki see ilotia naatama te maarama nei. Saaita te maarama nei seki takoto raa, te atamai nei ni tukua mai hakaoti TeAtua ki kaumi taatou taukareka.

⁸ See hai hakamau i te maarama nei ni illoa i te atamai nei. Ki mee laatou ni illoa raa, TeAriki haimahi raa ni see taia are laatou no mate.

⁹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

"Naa mee see hai tama ni kkite ka llono,

naa mee see hai tama ni mannatu ma ki oti ku ssura raa,

teenaa ko naa mee TeAtua ni tukua maa naa tama e laaoi iaa Ia."☆

¹⁰ Tevana iaa, teenei ko taatou nei ni hakailotia TeAtua i ana vana ni ffuu. Naa vana nei e hakailotia mai TeAitu TeAtua, iaa Ia e illoa i te kau vana TeAtua hakkaatoa.

¹¹ Teelaa ko te aitu koi e takoto iloto te tama raa teelaa e illoa i naa mannatu hakkaatoa te Tama naa. Peelaa hoki, TeAitu TeAtua soko Ia e illoa i naa tiputipu katoa TeAtua.

¹² Taatou ni see toa taatou te aitu te maarama nei. Seai. Taatou ni toa are taatou TeAitu ni kaavea mai TeAtua, ki illoa taatou i naa mee hakkaatoa TeAtua ni kaumi ki taatou.

¹³ Teenaa, maatou see taratara ki naa taratara e akonakina mai i te atamai te tamavare. Teenei ni taratara e akonakina mai TeAitu TeAtua, teenei

eako ake maatou naa vana maaoni TeAtua raa ki illoa naa tama ettaka ma TeAitu TeAtua. ¹⁴ Naatama seettaka ma TeAitu TeAtua raa see hai tuuhana inaa mee etaukalleka TeAitu TeAtua. Naatama naa see illoa maaoni inaa mee naa; teenaa ni mee vare koi kilaatou. Ite aa, TeAitu Tapu koi e lavaa te hakaari mai naa tiputtipu naa mee naa. ¹⁵ Te tama etaka ma TeAitu Tapu raa e lavaa te hakatonutonu naa takkoto naa mee hakkaatoa, tevana iaa see hai tama e lavaa te hakatonusia a ia TeAitu Tapu. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Ko ai te tama e iloa i te hakataakoto TeAtua? Ko ai te tama e lavaa te akonaki ake kiaa Ia?”[☆] Taatou iaa e ttaka ma te hakataakoto Christ.

3

Naa tama e heheuna i TeAtua

¹ Akutaaina ma aku kave nei. Nau ni see lavaa te taratara atu ki kootou pee ko akutaratara ki naatama ettaka ma TeAitu TeAtua. Nau nitaratara atu are pee ko kootou nitama te maarama nei, e mee ma ko naa tamalliki seki illoa hakaraaoi i TeAtua. ² Nau ni haunu kootou ki naa suusu. Nau ni see kauatu naa kaikai e makattau, i kootou sekita tekkai naa kaikai naatama e mattua. Aa i te saaita nei loo raa, kootou sekita tekkai naa kaikai naa.[☆] ³ Ite aa, i kootou koi sosorina pee ko naatama te maarama nei. Eaa? Te manava ssano raa e sura i kootou ka heheatu kootou soko kootou i te aa? Teenaa i kootou nitama te maarama nei, aa kootou e tautari ki naa tiputipu te maarama nei. ⁴ Saaita kootou e mee peela, “Maatou e tautari ki Paul,” aa ka mee hoki aaraa tama peela, “Maatou e tautari ki Apollos.” Teenaa kootou kusosorina pee ko naa tama te maarama nei.[☆]

⁵ Ko ai te tama ko Apollos? Ko ai te tama ko Paul? Maaua nei nitamavare koi e heheunatia maaua naa heuna TeAtua e kaumai. Te nei ko maaua nei ni mee kootou no illoa i TeAtua. Maaua nei e kkee naa heuna maaua ni kaumai TeAtua, teenaa te tama koi e hai ki ana heuna ni kauake ki mee. ⁶ Nau ni tori te hualaakau, aa Apollos ni verevere taku mee ni tori, tevana iaa teelaa ko TeAtua raa e hakasomo te laakau naa.[☆] ⁷ Te tama e tori aa te tama e verevere raa, te takarua naa see hai heuna maaoni laaua e mee. Te tama e heheuna maaoni raa ko TeAtua, i teelaa ko Ia raa e mee te hualaakau raa ki somo. ⁸ Naa heuna te tama e tori aa te tama e verevere raa e hakataupeella koi. Laaua ma ki suia TeAtua i naa heuna laaua ni mee naa. ⁹ Maaua nei e heheuna hakapaa i TeAtua. Kootou naa e mee pee ko te verena TeAtua.

Kootou hoki e mee pee ko te hare TeAtua. ¹⁰ Ite illoa TeAtua ni kaumai kiaa nau raa, nau ni haia a nau naa heuna te tihuna, teenaa nau e hakamoe naa mee kikaamata te hare, aa telaatama e hakatuu te ttino te hare naa. Tevana iaa te tama koi ki mmata hakaraaoi iloo i ana penapena te hare naa. ¹¹ Ite aa, i TeAtua kunaa tukua are a Ia Jesus Christ ma ko te pou hakamaatua koi tokotasi ki hakatuu ai te hare. See hai pou hakamaatua sara hoki e lavaa te hakatuu ake. ¹² E mee naa tama ma ki penapena naa hare laatou ki naa kol, naa siliva, aa ma naa mee e taavi mmaha. Aaraa tama iaa ma ki ppena ki naa laakau ka oto ki naa lau. ¹³ Ssao Christ ma ki ahemai raa, te taukareka ma te mmahu naa hare naa ma ki hakailotia iho ki taatou. Ite aso naa, naa mee hakkaatoa te henua ni penapena i te maarama nei ma ki haaitea kite ahi eura, ki ilotia maaoni. ¹⁴ Ki mee se tama e pou tana hare ki te pou hakamaatua nei no see lavaa tana hare raa te vela i te ahi raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoi na TeAtua. ¹⁵ Tevana iaa ki mee

[☆] 2.16 Is 40.13 (LXX) [☆] 3.2 Heb 5.12-13 [☆] 3.4 1 Cor 1.12 [☆] 3.6 Acts 18.4-11,24-28

maa ni heuna setama e vvela, teenaa ana mee naa ma ki seai hakkaatoa; a ia tana tino ia ma ki sao, e mee ma setama ni hakasao mai vaaroto te ahi e ura.

Te Hare Tapu TeAtua

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua, aa maa TeAitu TeAtua e takoto i kootou. ☆ ¹⁷ Teenaa, ki mee setama e seu a ia te Hare Tapu TeAtua raa, a ia ma ki seu hoki TeAtua. I te aa te hare TeAtua raa e tapu, aa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua.

¹⁸ Kootou ki seesosorina ma ko naa vvare. Ki mee setama i kootou e maanatu maa ia e atamai inaa vana te maarama nei, aia kitiaake te maanatu naa kiatamai maaoni aia. ¹⁹ I te aa, te illoa e haia te maarama nei ma se atamai raa, teenaa se maanatu vvare i naa karamata TeAtua. E mee pee ko naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa peela, “TeAtua e taikitia a ia naa tama e atammairaa ki naa illoa laatou”, ☆ ²⁰ aa telaataratara e mee maa, “TeAriki e illoa maa naa mannatu naa tama e atammairaa ni mannatu vvare koi.” ☆ ²¹ See haitama ki ahu i naa vana naa tamavare te maarama nei elavaa te ppena. Maaoni ia naa mee hakkaatoa i te maarama nei ni mee kootou. ²² Paul, Apollos, aa ko Peter; naa tama te maarama nei, te ora ma te mate, te ssao nei ma te ssao imuri, teenei ni mee hakkaatoa kootou. ²³ Aa kootou naa ni tama Christ, aa Christ setama TeAtua.

4

Naa aposol Christ

¹ Kootou ki illoa imaatu nitama e heheuna i Christ, teenaa naa taratara huu TeAtua raa ni kaumai ki tauhia maatu. ² Te mee tokotasi naa tama e heheuna peenei kimeeraa, teenaa naa tama naa ki tautari lokoi ki naa vana te hakamau laatou. ³ Nau seai illoa taku maanatu peela maa i kootou e hakatonutonu i aku tiputipu. Nau taku tino see illoa te hakatonutonu hoki taku tiputipu soko nau. ⁴ Taku hakataakoto e maarama, tevana ia te mee naa se mee maa nau etonu maaoni. TeAriki raa ko te tama e hakatonutonu ia nau. ⁵ Aa teenaa, kootou see hakatonutonu telaatama i te ssao nei, kootou ttari ki ta mai TeAriki. Te hakatonu hakaotiraa kittari ki ta mai TeAriki. Naa mee e ffuu e takkoto iloto te poouri raa ma ki hakassura tia mai a ia ki te maarama, aa ma ki hakassaina a ia naa hakataakoto te henua ni ffuu. I te saaita naa raa, TeAtua ma ki kauake kilaatu, te tama ana ahu, ki tau ma naa tiputtipu laatou.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei. I aku taratara katoo ni mee imua no tae mai ki te saaita nei raa, e mee maa nau ni taratara koi i maaua ma Apollos, tevana ia naa taratara naa e lavaa te tokonaki atu ki kootou ki illoa kootou te taratara e mee maa, “Tautari tonu ki naa taratara ni sissia.” See haitama i kootou kiau itetama, aa katuku haao itelaatama. ⁷ Ko ai te tama nimee ma kinoho hakamaatua koe iaaraatama? Naa mee hakkaatoa e noho ma koe naa, teenaa seai nimee aa ni kauatu TeAtua? Aa teenaa, koe see ahu, i teenaa ni mee aa ni kauatu vare TeAtua.

⁸ E aa? Kootou maaoni ku kaatoa katoo naa mee kootou e fifai? Kootou maaoni ku hai hekau? Kootou maaoni ku nnoho hakamaatua i maatu? Nau e aroha i maatu nei seai ni tama hakamaatua, tevana ia nau e hiihai maa kootou ki nnoho ma ni tama hakamaatua maaoni, ki nnoho atu maatu hoki ma ni tama hakamaatua pee ko kootou. ⁹ Nau e mmata maa maatu, naa aposol TeAtua raa, ku tuku murina illoa TeAtua, pee ko naa tama etukua kitaaia kimmate imua naa karamata te henua ma naa ensol

hakkaatoa. ¹⁰ Tehenua kummata maa maatou nitamakoi evvare, imaatou etautari ki Christ. Kootouiaa emee maa kootou eatammai ma ko Christ! Maatou ematanaennae, aa kootouiaa ehai maa kootou ehaimmahi. Maatou seeilotia ma nitama, aa kootouiaa ehakanauria te henua ite kausaaita! ¹¹ Kaamata mai imua no tae kite ssao nei, maatou ettaka hiikkai ka hiiunu peenei. Maatou ettara peenei kinaa hekau ehakallika; maatou emee pakavaina te henua, ka sassare huri maatou see hai kina kinnoho. ¹² Maatou emmate hakaoti inaa heheuna mmahi maatou. Inaa saaita maatou e taratara hakallikaina raa, maatou ehakahe tetaratara etaukareka. Inaa saaita maatou ehai haeo ina raa, maatou ennoho hakalavatoa koi. ¹³ Inaa saaita maatou esasaakiria raa, maatou ehakahe naa taratara laaoi. E tae mai iloo kite ssao nei raa, maatou ehaia te henua pee konaa naa laatou eppesi; maatou nei konaa mee haeo ite kerekere nei.

¹⁴ Nau see sissii atu te pas nei ma kinnaapa kootou. Seai. Nau ekauatu naa taratara nei ki akonaki kootou ma ko aku tino tamalliki. ¹⁵ Niaaina maa kootou ettaka ma te sinahuru simata naa tama e roorosi i kootou raa, kootou emee koi kootoutamana tokotasi. Teenaa i kootou ettaka ma Christ raa, nau nei kumee ma ko kootoutamana, ia nau ni hakahe atu te Lono Taukareka raa ki kootou. ¹⁶ Nau ehiihai maa kootou ki tautari ki taku tiputipu. ¹⁷ Teenei e heunatia atu ai nau Timothy, taku tama e lee ai taku manava aa ehakannoo kinaa vana TeAriki. Aia ma ki taratara atu i aku sosorina ite ora hou i Christ, teelaa e akonakina a nau kinaa tama katoo te lotu inaa kina hakkaatoa.

¹⁸ Aaraa tama i kootou ni meeme hakatannata i kootou ni mannatu maa nau ma kisse hanatu nommata i kootou. ¹⁹ Kimee maa TeAriki ehiihai, nau ma kisse rooroa itaku saaita ma kihanatu ki kootou. Aa teenaa nau ma kisse ki iloa nau maa ni mahi peehea naa tama naa ettaka ma laatou, aa ma nitaratara peehea laatou ehai. ²⁰ Ite aa, te Nohorana TeAtua raa seai sekina etakkoto koi naa taratara. Seai. Teenaa sekina naa mahi. ²¹ Te arahea kootou e fiffai? Kootou e fiffai maa nau kihanatu no sarua kootou? Seai? Kootou e fiffai maa nau kihanatu ma te manava laaoi no haia hakaraa ina kootou?

5

Te tiputipu see ttonu iloto te lotu

¹ Teelaa setaratara maaoniraa etere, maa tetiputipu hai huri raa elasi haeo iloo iloto kootou; naa tama iloo seelotu i TeAtua raa see sura tetiputipu naa. Taratara raa ekaumi maa emee tetanata emoemoe ma te aavana hou tanatamana. ² Kootou eahu peehea ite tiputipu naa? Kootou etau tennaapa ite tiputipu naa. Kerekereia tetanata naa ki see taka atu ki kootou.

³ Niaaina maa nau seenoho takutinotama ma kootou, nau enoho ma kootou iloto taku hakataakoto. Teenaa nau kunaa hakatonutonu are tetanata nimee tanavana ehakallikanaa, emee pee konau enoho ite kina naa. ⁴⁻⁵ Te saaita kootou ehakakkutu iloto te inoa TeAriki Jesus kilotu hakapaa taatou ma naa mahi TeAriki, kootou kitiake kootou tetanata naa kinaa rima Satan kisseua tana haitino. Kootou kimee peenaa ki huri atu TeAtua no hakasaoria tana aitu i tana saaita ma ki hakatonutonu naa ora naa tama te maarama nei.

⁶ Temeeraa see tonu maa kootou eahu. Kootou e illoa ite taratara emee maa, "Te tamaa iis etau te hakatipu te haraoa hakkaatoa." ⁷ Kootou kitiake tetiputipu see tonu kootou imua, kittonu hakaraa iloo kootou. Teenaa kootou ma kimee ma se haraoa hou see hakauru kite iis. Nau

e iloa maa kootou nitama peenaa. Te Kaikai te Pasova taatou raa kutae, teenaa i Christ, te Sukua Sipsip taatou etuku maa te Pasovaraa ku oti te taia no mate.✧ ⁸ Saaita taatou e hakakkutu kikkai i te Pasovaraa, taatou ki see kikai ma te tiputipu naa haisara taatou imua, e mee pee ko te haraoa e hakauru ma te iis. Taatou kikkai maa te tiputipu etonu maaoni, e mee pee ko te haraoa see hakauru ma te iis.✧

⁹ Iloto taku pas ni sissii atu raa, nau ni taratara atu ki see hakapaa kootou ki naa tama e hai huri. ¹⁰ Teenaa nau ni see taratara maa i naa tama ennoho poouri teelaa e hai huri, e kaimmate ki naa mee laatou, e kailallao, aa elotu ki naa aitu laatou e penappena. Seai. Kimee maa nau ni taratara atu ma ki hakattaha kootou i naa tama peenaa raa, kootou naa e tau iloo te hakattaha hakaoti ki see nnoho kootou i te maarama nei. ¹¹ Nau ni taratara are ma ki see hakapaa kootou ki te tama e hai maa ia setama e iloa i TeAtua, tevana iaa setama e hai huri, e kaimmate ki ana mee, elotu ki naa aitu e penappena, e maaisukaa, e unusara, aa ekailaara. See mee hoki maa kootou ki nnoho kakkai hakapaa ma setama peenaa.

¹²⁻¹³ Tevana iaa teenaa seai se heuna aaku ma ki hakatonutonu naa tama see lotu. TeAtua soko ia ma ki hakatonutonu ilaatou. Kootou e tau koi te hakatonutonu naa tama elotu hakapaa kootou. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Kerekereia te tama e sosorina hakallika iloto kootou.”✧

6

Ttiputipu te hakatonutonu

¹ Ki mee setama i kootou e hakatautau ma telaa tama te lotu, ai kootou iaa ekkave te heaatuna naa ki hakatonutonu naa tama see lotu i TeAtua? Ai kootou seetiiake naa tama TeAtua raa ki hakatonutonu te heaatuna naa? ² Kootou see illoa maa naa tama TeAtua raa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei? Aa ki mee maa teenaa ko kootou naa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei, kimee raa kootou seetau te hakatonutonu naa tama sara naa? ³ Kootou see illoa maa taatou ma ki hakatonutonu naa ensol? Teenaa taatou kilavaa te hakatonutonu naa tama sara peelaa. ⁴ Kimee nivana peenaa essura iloto kootou, eaa, kootou ma ki kauake naa mee naa ki hakatonusia naa tama see ilotia ma ni tama i te lotu? ⁵ Nau e taratara atu peenei kinnapa kootou! Eaa? Kootou kuseai iloo seetama tokotasi itelotu kootou naa e atamai kilavaa te hakatonutonu ma se heaatuna iloto kootou naa tama elotu? ⁶ Ite saaita nei raa, teelaa ko te tama are elotu raa e hakattaki tana taina ki naa tama see lotu raa ki hakatonutonu te heaatuna laaua naa.

⁷ Te tiputipu kootou e hakatautau soko kootou raa e hakaari peelaa maa kootou seai ni tama elotu maaoni. Kootou kuseai iloo ki fifai maa ni vana kootou e hakassaraina setama sara. Kootou hoki kuseai iloo ki fifai maa setama etoo tana mee i kootou. ⁸ Tevana iaa teenaa ko kootou naa are e hakassaraina kootou kakailaaraotia kootou naa mee naa taaina ma naa kave kootou!

⁹ Kootou e illoa koi maa naa tama haisara raa seelavaa te nohoria laatou te Nohorana TeAtua. Kootou kimannatu hakamattonilokoi i te mee nei: naa tama e hai huri, naa tama elotu ki naa aitu e penappena, naa tama e hai huri ma naa aavana aaraa tama, naa taanata e moemmoe ma aaraa taanata, ¹⁰ naa tama e kailallao, naa tama e kaimmate i naa mee laatou, naa tama e unusara, naa tama e taratara hakallika i telaa tama, aa naa tama etaa aaraa tama kihuuina laatou naa hekau naa tama naa; see hai tama peenaa ma ki nohoria laatou te Nohorana TeAtua. ¹¹ E mee aaraa tama i kootou ni mee peenaa, tevana iaa te tiputipu te haisara raa

kuoti te uiia TeAtua i kootou. Kootou kuoti te hakatapurua ki TeAtua; kootou kuoti te hakatonusia TeAriki Jesus Christ ma TeAitu TeAtua ki ttonu naa ora kootou ma TeAtua.

Te hare tapu TeAitu TeAtua

¹² E mee tetama makitaratara peelaa, "Nau ettana temee naamee hakkaatoa." Emaaoni, tevanaiaa se mee maa naamee hakkaatoa etaukalleka kiaakoe. Nau elavaa tetaratara maa nau ettana temee naamee hakkaatoa, tevanaiaa nau seelavaa tetiake ma ki hakavaarea nau iakumee emeenaa. ¹³ E mee telaatama makitaratara peelaa, "Te kaikairaa se mee temanava, aa temanavaa se kina te kaikai." Emaaoni, tevanaiaa naamee elua naa ma ki hakaotina TeAtua. Te haitino raa seai se haitino ki mee ki naa vana hai huri, teenaa se haitino nikauatu ki heunatia naa heuna TeAriki. Teelaa ko TeAriki raa e roorosi i te haitino tetama. ¹⁴ TeAtua ni hakamasike TeAriki i te mate, teenaa naa haitino taatou hoki ma ki hakamasikeria a Ia hoki ki ana mahi.

¹⁵ Kootou e illoa maa naa haitino kootou ni vasi te haitino Jesus Christ. Eaa? Nau kitoo se vasi te haitino Christ no hakapaa kite haitino se ffine hai huri? Ehainattaa iloo! ¹⁶ Kootou pee ni see illoa maa tetanata e moe ma te ffine hai huri raa, lauaa kumee ma se haitino tokotasi, anii? Te Laupepa Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo peelaa, "Takarua naa ma ki mee ma se haitino tokotasi." ¹⁷ Tevanaiaa, tetama e hakappae ki TeAriki raa, lauaa ma ki ttaka ma see Aitu tokotasi.

¹⁸ Tiake te tiputipu hai huri! Aaraa haisara tetama e ppena raa, see hai vana e mee kitana haitino. Tetama e hai huri raa ia, a ia e mee pakava tana tino haitino soko ia. ¹⁹ Kootou see illoa maa naa haitino kootou naa kote hare tapu e takoto ai TeAitu Tapu nikauatu TeAtua? Teenaa seai ni haitino kootou soko kootou, teenaa ni haitino TeAtua. ²⁰ Kootou kuoti te suia TeAtua kite mate tana Tama. Teenaa, kootou ki hakanau i TeAtua ki naa haitino kootou.

7

Te tiputipu te aavvana

¹ Teenei aku taratara i naa mee kootou ni vasiri mai iloto te pas kootou.

E taukareka maa tetanata kitaka see aavvana. ² Tevanaiaa, i te tiputipu e hai huri raa kulasiraa, teenaa, e taukareka maa naa taanata raa ki mee niaavvana maa laatou, aa naa haahine raa hoki ki mee niaavvana maa laatou. ³ Tetanata hai aavvana raa ki hookii tana haitino kitana aavvana, peelaa hoki, te ffine hai aavvana raa ki hookii tana haitino kitana aavvana. ⁴ Te haitino te ffine raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino hoki tana aavvana. Peelaa hoki, te haitino tetanata raa seai se haitino aana soko ia, teenaa se haitino tana aavvana. ⁵ Koorua see kapi naa haitino koorua i koorua. Tevanaiaa, ki mee koorua e tuku setaratara maa koorua ki see mmoe koorua hakapaa, ki mee se saita maa koorua ki mee naa taku koorua ki TeAtua, teenaa te aranaa etonu. Kimuri koorua ku ahe no moemmoe hakapaa hoki. I te ara nei raa, see haitama i koorua ma ki lavaa te usuusuhia Satan kittuu tana huru kimoe ma telaatama, i koorua seki lavatoa te moemmoe hakakkee i koorua.

⁶ Nau see mee atu maa teenei ni taratara hakamaatua kootou ki tautari. Seai. Teenei ni taratara e maanatu nau maa e taukareka kootou ki tautari. ⁷ Maananiaa nau e hiihai are maa kootou hakkaatoa ki mee ma ko nau. Tevanaiaa, TeAtua ni hookii mai te kau mee e taukalleka ki taatou; te tama koi e kkee ana mee i telaatama.

⁸ Teenei nau ku taratara ki kootou naa taanata ku see hai aavvana aa ma naa puruna haahine. Kootou e taukalleka te ttaka peenaa soko kootou ma ko nau. ⁹ Tevana iaa, ki mee kootou seelavatoa tennoho peenaa, teenaa kootou ku aavvana koi. E taukareka maa kootou ki aavvana, ki see ttuu naa huru kootou i aaraa tama.

¹⁰ Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei ki kootou, naa hai aavvana. Teenei seai maa nitino taratara aku, teenei nitaratara TeAriki: Te ffine hai aavana raa ki see tere no tiiake tana aavana, ¹¹ tevana iaa ki mee aia nitere, aia ki see aavana hoki. Aa ki mee aia see hiihai maa ia enoho soko ia, aia ki ahe ki tana aavana mua. Te tanata hai aavana raa ki see tiiake tana aavana.*

¹² Nau ku kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa. (Teenei nitaratara taku tino, see mee ma nitaratara TeAriki.) Ki mee maa se tanata e aavana i se ffine seelotu, aa te ffine naa e hiihai kiaa ia, te tanata naa ki see tiiake ia te ffine. ¹³ Peelaa hoki, ki mee se ffine e aavana seetana seelotu, aa tetanata naa e hiihai kiaa ia, te ffine naa ki see tiiake ia tetanata naa.

¹⁴ Kootou ki illoa maa te ora tetanata seelotura makihaia TeAtua kitapu, iaaia e aavana kite ffine elotu. Peelaa hoki, te ora te ffine seelotura makihaia TeAtua kitapu, iaaia e aavana kitetanata elotu.

Aa ki mee seairaa, naa tamalliki laua naa maki mee ma nitamalliki tepouri. Maaoniaa, naa tamalliki naa kuoti te hakatapuria TeAtua.

¹⁵ Aa ki mee setama ite hai aavana naa seelotu, aa e maanatu maki tiiake tana aavana elotura, tiiake ia ki hai ki tana maanatu naa. Te tama elotura see haivana e hakaapiapi ai. Ite aa, i kootou ni kannaatia

TeAtua ki nnoho hakaraaoi kootou. ¹⁶ Kootou naa haahine te lotu, kootou maki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou? Kootou hoki naa taanata te lotu, kootou maki lavaa maaoni te tokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou?

Te tiputipu ki tauhia kootou

¹⁷ Tevana iaa te tama koi ki taaohi ki naa tiputipu te ora TeAriki ni kauake, teenaa ko naa tiputipu kootou ite saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Teenei ko aku taratara e akonaki iloto naa harelotu hakkaatoa. ¹⁸ Ki mee maa setama kuoti te ssere, aa kioti raa nei ttama naa ku au no iloa maaoni i TeAtua, teenaa ttama naa ki see mee maki huuina aia te meenaa; aa ki mee setama se ssere ku au no iloa maaoni i TeAtua, aia ki see huri no mee maki ssere ia. ¹⁹ Te ssere raa, teenaa se hakailona vare koi. Te mee maaoni raa, teenaa ko naa tautari taatou ki naa taratara TeAtua. ²⁰ Kootou ki nnoho koi pee ko te nnoho kootou imua, ite saaita kootou ni kannaatia TeAtua.

²¹ Ki mee kootou ni heheuna ma nipoe ite saaita kootou ni kannaatia TeAtua, kootou ki see mamannatu tammaki; tevana iaa ki mee kootou e haiara ki hakattana kootou, aa teenaa, kootou mee peenaa.

²² Te tama ni heheuna ma se poe itana saaita ni kannaatia TeAtua raa, aia kumee maa ettana ki heheuna ia ma TeAriki. Peelaa hoki, te tama ni see heheuna ma se poe itana saaita ni kannaatia Christ raa, aia kumee ma se poe Christ. ²³ Kootou ni tauia TeAtua kite mate Christ ite kros; teenaa kootou ki see mee maki heheuna kootou ma nipoe naa tama te maarama nei. ²⁴ Aku taaina nei. Kootou ki nnoho hakappae ki TeAtua pee ko te nnoho ana kootou ite saaita kootou ni kannaatia a ia.

Te tiputipu naa tama see hai aavvana

²⁵ Teenei nau ku taratara atu inaa mee kootou ni sissii mai maki illoa kootou ite tiputipu naa tama see hai aavvana. Nau seai taku taratara hakamaatua e kaumai TeAriki i te mee naa, tevana iaa teenei nau ku kauatu

* 7.11 Mt 5.32; 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18

takumaanatu, iaanau eiloa maa kootou maraa ehakannoo peenaa kiaku taratara.

²⁶ Inaattoka taatou inaa haaeo itessaoneiraa, nau emaanatu maa etaukareka maa tetanataraa kinohokoi pee kotana noho i te saaita nei.

²⁷ Koe emee tooaavana? Aa teenaa, koe seetiake koe teffine naa. Koe etaka seeaavana? Aa teenaa, koe seeme maa koe kisse se aavana maau. ²⁸ Aa kimee koe kuaavana, seehaivana esara. Peelaa hoki, tetaupuraa seehaivana esara kimee maa ia e aavana. Tevana iaa naatama e aavvana raa makillave itekauvana seettonu. Nau seehihai maa naa vana naa essura ikootou.

²⁹ Aku taaina nei. Taku mee etaratara atu raa, ko te mee nei: te mee raa ku see hai saaita. Kaamata ite saaita nei raa, naataanata e aavvana raa kinnoho pee kolaatou nitama seeaavvana; ³⁰ naatama ennoho ka tanittani raa, kinnoho pee ko naa tama see nnoho hakaaroa; naa tama ekkata raa, kinnoho pee ko naa tama see fiafia; naa tama e taavi hekau raa, kinnoho pee ko naa tama see hai hekau nitaavi; ³¹ naatama e heheuna ma naa mee te maarama nei raa, kinnoho pee ko naa tama see hai heuna. Taatou kinnoho peenaa ite aa, itaatou e illoa maa te maarama nei, i ana tiputipu i te saaita nei, ma ki see takoto rooroa.

³² Nau ehihai maa kootou kisse mamaannatu tammaki. Tetanata seehaiaavana raa, eanaana koi kinaa heuna TeAriki, iaaia ehihai maa TeAriki kihiaha iaaia. ³³ Tetanata e aavvana raa iaa, eanaana kinaa vana te maarama nei, iaaia ehihai maa tana aavana raa e hiaha iaaia; ³⁴ teenaa te hakataakoto tetanataraa ma ki seetonu. Tetaupu aa teffine see aavana raa, eanaana koi kinaa heuna TeAriki, iaaia ehihai maa tana ora aa ma tana haitino kitakkoto inaarima TeAtua. Teffine e aavvana raa iaa eanaana kinaa mee te maarama nei, iaaia ehihai maa tana aavana raa kihiaha iaaia.

³⁵ Nau ekauatu naataratara nei iaanau ehihai maa nau etokonaki kikootou. Nau see mee ma kituku nippui ikootou. Seai. Nau ehihai maa kootou ki tautari ki te ara e tonu maaoni, teenaa ki see haivana kootou e hakaapiapi i naa heheuna kootou maa TeAriki.

³⁶ Nau kutaratara atu ite vasi tetaupeara ma tetaupu etarikai, aa kumee maa laua kisse aavvana. Kimee maa tetaupeara raa ettuu tana huru itetaupuraa, aa ekaimanako ma kuaavvana laua, teenaa laua etau te aavvana, itetaupeara naa ehihai. ³⁷ Aa kimee maa tetaupeara, itanatino hihi, kuoti te mee tana maanatu maa laua kisse aavvana, aa kimee aia etaohi kitana maanatu naa, laua etaukalleka koi kisse aavvana. ³⁸ Etauareka maa tetaupeara raa e aavana i te taupu naa, tevana iaa te noho te taupeara e taka see aavana raa ma ki taukareka iaa.

³⁹ Teffine haiaavana raa kinohotonu ma tana aavana. Kimee tana aavana raa kumate, aia kuttana tessee se aavana peehea maana ehihai. Tevana iaa aia kuaavana setanata elotu. ⁴⁰ Teffine naa ma kihiaha iaa, kimee maa ia etaka koi peenaa see aavana. Te nei se maanatu koi aaku, aa nau eiloa maa TeAitu Tapu TeAtua e taka ma nau.

8

Naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena

¹ Te nei nau kutaratara atu inaa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa kaikai te henua e hakaara ki naa aitu e penappena.

Tetaratara emee maa, “taatou hakkaatoa ettaka ma naa illoa taatou”, teenaa setaratara maaoni. Tevana iaa te illoa naa e hakkoro te tama ki hikkahi kuaa ia; te laaoi iaa e hakatipu te ora te tama. ² Te tama e maanatu

maa ia e atamai raa, te tama naa see iloa maaoni ma se aa taana e-atamai ai.
³ Te tama e laaoi i TeAtua raa iaa e ilotia TeAtua.

⁴ Aa teenaa, nau ku mee ki taratara i naa tama e kkai naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena. Taatou e illoa maa te aitu e penapena raa, teenaa seai se aitu maaoni. Taatou e illoa maa teelaa ko TeAtua koi soko Ia.
⁵ Niaaina maa e takkoto naa mee e haia ma ni 'atua' i telani ma te kerekere, aa niaaina maa e tammaki naa 'atua' ma naa 'ariki' peenaa, ⁶ taatou e mee koi taatou Atua tokotasi. Teenaa kotaatou Tamana, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa. Taatou nei e ora ki tautari kiaa Ia. Aa teelaa hoki se Ariki tokotasi, Jesus Christ. TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa iloto tana inoa, aa taatou nei hoki e ora iaa Ia.

⁷ Tevana iaa see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i te taratara maaoni nei. Aaraa tama kuppana i naa lotulotu laatou ki naa aitu penappena, teenaa ite ssao nei iloo, i naa saaita laatou e kkai naa kaikai peenaa raa, laatou koi mannatu maa teenaa ni kaikai naa aitu penappena. Naa hakataakoto laatou see haimmahi, teenaa e mee ai laatou maa laatou e kerekere i naa kaikai naa. ⁸ Naa kaikai taatou e kkai raa see lavaa te tokonaki mai ki taukareka te nnoho taatou ma TeAtua. Taatou ma ki see hakakkeeina TeAtua maa itaatou see kkai naa kaikai naa, aa taatou hoki ki see mannatu maa taatou ma ki nnoho taukalleka ma TeAtua ki mee maa taatou e kkai naa kaikai naa.

⁹ Kootou e illoa maa te kau kaikai e taukalleka kootou te kkai, tevana iaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see ffuri naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa noppena naa haisara. ¹⁰ Ki mee se tama see haimahi tana hakataakoto e kite i kootou, naa tama e ttaka ma te "iloa" nei, e kkai iloto naa hare tapu naa aitu naa raa, kootou e mannatu maa te tama naa ma ki see usuhia hoki nokai naa kaikai naa aitu naa?
¹¹ Teenaa tootaina ni mate ai Christ naa, ma ki mate hakaoti, i te "iloa" e taka ma kootou naa. ¹² I te ara nei raa, kootou ma ki ppena naa haisara ki Christ, i kootou e ppena naa haisara ki naa taaina ma naa kave kootou ka sua kootou naa hakataakoto see haimmahi naa tama naa. ¹³ Aa teenaa, ki mee maa nau ekai naa kaikai e hakaara ki naa aitu, no huri taku taina ma taku kave raa noppena ni haisara, teenaa nau ma ki see kai hakaoti naa pukunohi naa manu naa. Nau see hiihai maa te hakataakoto taku taina ma taku kave raa ki tiiake, no ffuri naa tama naa noppena ni haisara.

9

Naa heuna te aposol

¹ Kootou e illoa maa nau e ttana te mee aku vana soko nau, aa kootou e illoa hoki maa nau se aposol. Kootou e illoa maa nau nei kuoti te kite i Jesus Christ, TeAriki taatou. Aa kootou nei ku illoa i TeAtua ite nei ko nau nei ni hakaara atu te Lono Taukareka TeAtua ki kootou. ² Niaaina maa aaraa tama e taratara maa nau seai se aposol raa, kootou iaa e illoa koi maa nau se aposol maaoni. Aa teenaa, i kootou naa ku ttaka ma TeAriki raa, te mee naa e huri ake peelaa maa nau nei se aposol maaoni.

³ Saaita te henua e taumaruu iaa nau raa, te nei aku taratara e kauake kilaatou: ⁴ Nau e hakallika te kaumai ni kaikai maaku iaku heuna e mee nei? ⁵ E aa? Nau e hakallika te tautari kite tevana e haia aaraa aposol ma naa taaina TeAriki, aa ko Peter, ki too se aavana maaku e lotu no sassare maaua ka mee naa heuna TeAriki? ⁶ Kootou e mannatu maa maaua koi ma Barnabas raa ki heheuna kilavaa te taavi ni kaikai maa maaua?
⁷ See hai tama e heunatia ki hano ki te ttai aa e tiiake ki taavi ana tino kaikai soko ia! See hai tama e mee tana verena aa see kai naa kaikai tana tino verena naa! See hai tama hoki e roorosi naa sipsip aa see unu naa vai uu ana tino sipsip!

⁸ Aku taratara e kauatu nei raa, nau see tautari koi ki te hakataakoto tetama. Ite aa, inaa Loo Moses raa e taratara ite mee naa hoki. ⁹ Naa Loo Moses raa e sissii peela, “Kootou seesaitia kootou te maaisu te purumakau raa itana saaita e repurepu naa hua naa wit ma ki maffana naa hua raa inaa penu laatou.” Eaa? Kootou e mannatu maa naataratara nei emee maa i TeAtua e maanatu inaa purumakau? Seai iloo! ✧ ¹⁰ A Ia e taratara raa kootou. Tetama etori ma tetama ma ki vasi raa, ki mee naa heuna laavaa kilavaa laavaa te kkaai ki naa kaikai te verena laavaa naa imuri. ¹¹ Maaua ni hakatori naa hua laakau aitu TeAtua iloto naa hatumanava kootou. Eaa? E hakallika maa maaua e kainnoo kikaumai ni kaikai aa ma ni hekau maa maaua i kootou? ✧ ¹² Ki mee maa aaraa tama e lavaa te too naa mee laatou i kootou, kootou e mannatu maa maaua see lavaa te kaumai hoki ni mee maa maaua kootou?

Tevana iaa, maaua seki hai saaita ni kainnoo atu ma ki tokonaki mai kootou. Maaua maraa ennoho hakalavatoa koi, imaaua see fiffai maa sevana peela kippu mai inaa hakaia maaua te Lono Taukareka Christ.

¹³ Kootou e illoa maa naatama e heheuna iloto te Hare Tapu raa emee naa tuuhana laatou inaa kaikai te Hare Tapu. Aa naa tama hoki ettuni naa manu ite oltaraa emee hoki naa tuuhana laatou inaa kaikai naa. ✧

¹⁴ Peela hoki, TeAriki ni pesi tanataratara hakamaatua maa naatama e hakaia te Lono Taukareka raa ki tauia i naa heuna laatou. ✧

¹⁵ Tevana iaa nau seki hai saaita ni ssee atu ma ki tokonaki mai kootou, aa nau hoki see sissii atu taku pas nei ma ki kainnoo atu ma ki kaumai ni mee maaku. Seai. Nau e maanatu maa e taukareka koi maa nau ki mate imua. Nau see hiihai maa kimuri kootou kutaratara maa nau ni kaimanako ki naa mee kootou. ¹⁶ Nau se tau te ahu maa iaa nau e hakaia te Lono Taukareka nei, ite aa ite nei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. Nau ma ki hai haaeoina ki mee maa nau see hakaia te Lono Taukareka nei. ¹⁷ Ki mee taku tino e hiihai maa naa heuna nei e haia a nau raa, teenaa nau ma ki hiihai maa nau ki tauia. Tevana iaa te nei seai ma ni heuna aaku nisse soko nau, te nei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. ¹⁸ Nau e hiahia iaa nau seai taku taavi e too. Taku taavi raa, teenaa ko taku hiahia i naa heuna TeAtua ni haia a nau nei.

¹⁹ See haitama eroorosi iaa nau, tevana iaa nau e heheuna taku tino ma se poe naatama hakkaatoa, iaa nau e hiihai maa e tammaki iloo naa tama ki illoa maaoni i TeAtua. ²⁰ Taku saaita e heheuna ma naa Jew raa, nau esosorina hoki pee ko naa Jew, kilavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni i TeAtua. Aa niaaina maa taku tino see takoto ilaro naa Loo Moses raa, nau ennoho pee ko naa tama e tautari ki naa loo i aku heheuna ma naa tama naa. Teenaa kilavaa nau te huria naa manava naa tama naa ki illoa maaoni laatou i TeAtua. ²¹ Peela hoki, i taku saaita e heheuna ma naatama teela seai ma ni Jew raa, nau esosorina pee ko naa tama naa, see takoto ilaro naa Loo naa Jew. Teenaa ki huria a nau naa manava naa tama naa ki illoa i TeAtua. Te mee nei see mee maa nau see tautari ki naa loo TeAtua. Seai. Nau maaoni e tautari ki naa loo Christ. ²² Taku saaita ennoho ma naatama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa, nau emee hoki ma kolaatou, ki huria naa manava laatou ki illoa i TeAtua. Nau e hurihuri aku sosorina ki mee nau pee ko naa tama naa henua ennoho ai nau ka mee naa heuna TeAtua. Nau emee pe nei ki hakasaoria ni tama ilaatou i se ara peehea e takoto mai. ²³ Nau emee naa mee nei hakkaatoa ki hakatereina te Lono Taukareka, teenaa kilave nau i naa mee e taukalleka TeAtua.

²⁴ Kootou e illoa maa e tammaki naatama hurohuro maraa e ffuro i te haiva, tevana iaa teela se tama koi tokotasi ilaatou naa ma ki tae imua no too naa hekau te haiva. Aa teenaa, kootou ki uu naa kauae kootou

kittae kootou imua notoo naa hekau te haiva. ²⁵ Naa tama hakkaatoa ehurohuro raa maraa e hakamaamaa kilavaa te toa laatou te hau e moe nommae. Taatou iaa effuro kilavaa taatou te hau seelavaa temoe nommae. ²⁶ Teenaa ko taku vana etere tonu ki tae nau ki te kaha hakaoti. Nau e mee ma ko te tama e llau te patu, see taua huri ana rima. ²⁷ Nau e taa taku haitino ki tautari tonu ki taku hiihai. Nau see hiihai maa nau e hakaeta te Lono Taukareka nei, aa taku tino iaa see tae ki te kaha hakaoti.

10

Ttiputipu naa aitu penappena

¹ Akutaaaina ma akukave nei. Nau e hiihai maa kootou ki hakatuu naa mannatu kootou kite vana nisura inaatippuna taatou nittaka ma Moses imua. Laatou ni hakamarusia te aoa ka oo laatou vaaroto te moana e ttapa ma ko te 'Red Sea'. ² Naa tama naa hakkaatoa ni hakaukau tapuina iloto te aoa ma te moana, ilaatou e tautari vaamuri Moses. ³ Laatou katoo nikkai te haraoa aitu tokotasi. ⁴ ka unu te vai aitu tokotasi. Laatou ni unu itevai tokotasi etereiho ite hatu aitu esasare ma laatou; aa te hatu naa ko Christ tanatino. ⁵ Tevana iaa ite saaita naa raa, TeAtua ni see hiahia i te mahi ana i naa tama naa, teenaa ni mmate ai naa tama naa ka mmoe huri naa haitino laatou iloto mouku.

⁶ Naa vana nei nissura kikkite taatou, aa taatou kuilloa ki see kaimannako taatou ki naa mee e hakallika pee ko naa tama naa imua. ⁷ Taatou ki see lotu ki naa aitu penappena pee ko aaraa tama i laatou. E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peela, "Ite saaita naa tama naa e nnoho no kkai ka unu i naa kaikai laatou e llasi raa, teenaa ko naa saaita laatou e massike no hai ki naa taffao laatou see tonu." ⁸ Taatou ki see hai huri pee ko aaraa tama ilaatou imua. Laatou raa se tino rua maa toru naa simata tama ni mmate hakkaatoa i te aso tokotasi. ⁹ Taatou ki see haaiteria taatou TeAriki pee ko aaraa tama ilaatou imua. Naa tama naa ni kaaina naa kata raa no mmate hakkaatoa. ¹⁰ Taatou hoki ki see taumaruu i TeAtua pee ko aaraa tama ilaatou imua. Naa tama naa ni taaia te Ensol te Mate raa no mmate.

¹¹ Naa vana nei nissura kikkite aaraa tama, teenaa naa taratara nei ni sissia iloto te Laupepa Tapu raa ki hakamatakuria taatou. Ite aa i taatou ku nnoho i te ssao te maarama nei ku taipiri ki seua TeAtua.

¹² Naa tama e mannatu maa laatou e tutu laaoi raa, laatou ki poopoo tonu ki see pakkuu laatou kilaro. ¹³ Te kau usu ni pakkuu atu ki kootou raa, teenaa sei ma ni usu hoo; te henua e usuhia katoo peenaa. Tevana iaa TeAtua eroorosi hakaraaoi iloo ki kootou. Aia ma ki mmata ki see llasi naa usu naa no see ilotia kootou te tuukia. Saaita kootou e usuhia raa, aia ma ki kauatu naa mahi kootou ki seelavaa naa manava kootou te hurisia, teenaa te ara kootou e kauatu ki hakassao kootou.

¹⁴ Akutaaaina ma akukave nei, kootou kikaoti te lotu ki naa aitu e penappena. ¹⁵ Nau e taratara atu i kootou nitama e atammai. Kootou ki hakatuu ki naa manava kootou i aku taratara e kauatu nei. ¹⁶ Ite saaita taatou e unu tewain itekap taatou etoo ite Kaikai TeAriki, teela e taratara hiahia ai taatou i TeAriki raa, teenaa ko te ttoo Christ naa e unu taatou hakapaa. Aa ite saaita taatou ettohi te haraoa naa no kkai raa, teenaa ko te haitino Christ naa teenaa ekkai taatou hakapaa. ¹⁷ Taatou hakkaatoa ekkai kite haraoa tokotasi. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se tama tokotasi, i taatou ekkai te haraoa tokotasi naa.

✧ **10.1** Ex 13.21-22; 14.22-29 ✧ **10.3** Ex 16.35 ✧ **10.4** Ex 17.6; Num 20.11 ✧ **10.5** Num 14.29-30
✧ **10.6** Num 11.4 ✧ **10.7** Ex 32.6 ✧ **10.8** Num 25.1-18 ✧ **10.9** Num 21.5-6 ✧ **10.10** Num 16.41-49 ✧ **10.16** Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20

¹⁸ Kootou hakatuu ki te tiputipu te kanohenua Israel imua. Naa tama naa ekkai hakapaa naa pukunohi naa manu laatou e hakaara ki TeAtua i te olta. ¹⁹ Nau see mee atu maa naa kaikai e hakaara ki naa aitu penappena raa se mee e taukareka. Nau see mee atu hoki maa naa aitu penappena naa ni aitu maaoni. Seai. ²⁰ Nau e taratara are maa naa kaikai e hakaara ma ni hakaaitu i naa olta naa tama e nnoho poouri raa, e hakaara ki naa tippua. Teenaa seai nikaikai e hakaara ki TeAtua. Nau see hiihai maa kootou kimeeme hakapaa ma naa tippua. ²¹ Kootou see lavaa te unu i te kap TeAriki aa ma i te kap hoki naa tippua; kootou see lavaa tekkai i te teevo TeAriki aa ma i te teevo hoki naa tippua. ²² E aa? Taatou e fiffai ma ki haia taatou TeAriki ki manava haaeo i taatou? Taatou e mannatu maa taatou e haimahi are iaa ia? ²³ Aaraa tama e hai maa taatou e ttana te ppena te kau vana hakkaatoa. Tevana iaa te kau vana hakkaatoa see lavaa te kaumai se taukareka maa taatou. ²⁴ Kootou ki see matamata koi ma ki taukalleka naa vana kootou soko kootou. Kootou ki mmata hoki ki te taukareka tela tama. ²⁵ Naa pukunohi naa manu hakkaatoa e mmoe i naa hare kaikai raa, kootou e lavaa koi te tauia kootou no kkai. Kootou see mee te lope taratara ka vasirisiri ma ki illoa kootou maa teelaa ni pukunohi peehea. ²⁶ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, “Te kerekere nei ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te kerekere nei, teenaa ni mee TeAriki.” ²⁷ Ki mee kootou e arumia se tama see lotu ki tana hare ma ki kkai kootou, aa ki mee kootou e fiffai, e taukareka maa kootou ki oo no kkai ana kaikai etuku mai maa kootou. Kootou see vasirisiri ma ki illoa kootou maa teelaa nikaikai peehea. ²⁸ Tevana iaa ki mee se tama e vanaatu peela, “Te nei nikaikai ni hakaara ki naa aitu penappena,” teenaa kootou see kkai naa kaikai naa; kootou ki alloha i te tama e kauatu te taratara naa, ²⁹ ki see mamannatu tammaki te tama naa. E mee te tama ma ki mee peela, “Ai taku tiputipu e ttana te kai te kau kaikai nei kutuukia are te hakataakoto tela tama? ³⁰ Ki mee maa nau e taratara hiahia ki TeAtua i aku kaikai ekai, ko ai te tama ma ki lavaa te taratara hakallika i aku kaikai?” ³¹ Teenaa, ni aa kootou e hai, e aa maa kootou ekkai, aa seai maa kootou e unu, kootou ki hai naa vana kootou naa ki hakanauria TeAtua. ³² Kootou ki nnoho hakaraaoi ki see tautau haaeo kootou ma naa Jew, naa tama teelaa seai ma ni Jew, aa ma naa tama e lotu i TeAtua. ³³ Kootou ki tautari mai ki taku tiputipu. Nau maraa e mee ki fiafia naa tama hakkaatoa i aku vana e mee. Nau see illoa te maanatu i taku tino taukareka; nau maraa e maanatu ki te taukareka naa tama hakkaatoa, teenaa ki ssao laatou no ora.

11

¹ Kootou tautari mai ki aku vana e mee, pee ko nau e tautari ki naa vana Christ. ²

Ttiputipu naa haahine te lotu

² Nau e hiahia i kootou maraa e mannatu mai kiaa nau, aa kootou hoki e tautari ki aku akonaki ni kauatu ki kootou. ³ Tevana iaa nau e hiihai maa kootou ki illoa maa Christ e takoto hakamaatua i aruna naa taanata hakkaatoa. Te tanata e hai aavana raa e takoto hakamaatua i aruna tana aavana, aa TeAtua e takoto hakamaatua i aruna Christ. ⁴ Te tanata e uhi tana pisouru ka tuu no taku aa ka hakaara naa taratara TeAtua imua te henua e lotu raa, te tanata naa e hakanapia a ia te Tama e noho hakamaatua iaa ia, teenaa ko Christ. ⁵ Aa te ffine e taku ka hakaara naa taratara TeAtua imua

☆ **10.18** Lev 7.6 ☆ **10.20** Deut 32.17 (LXX) ☆ **10.22** Deut 32.21 ☆ **10.23** 1 Cor 6.12 ☆ **10.26** Ps 24.1 ☆ **11.1** 1 Cor 4.16; Phil 3.17

te henua e lotu, ia see uhi tana pisouru raa, te ffine naa e hakanaparia a ia tana aavana. Aia e mee koi ma se ffine e tasi tana lauru no mmere hakaoti. ⁶ Ki mee te ffine raa see uhi tana pisouru, a ia ki tasi tana lauru ki mmere. Aa ki mee a ia e napa te tasi tana lauru, a ia ki uhi tana pisouru. ⁷ Te tanata raa ki see uhi tanapisouru, ite aa, te tiputipu TeAtua etakoto ite tanata. Teenaa naa mahi TeAtua etakkoto ite tanata, aa naa mahi te tanata raa etakkoto ite ffine. ✱ ⁸ TeAtua ni see penapena te tanata raa ite haitino te ffine. Seai. Te ffine raa are nipenaa TeAtua ite haitino te tanata. ⁹ TeAtua ni see penapena te tanata raa ma ki tokonaki ki te ffine. Seai. Aia ni penapena te ffine ki tokonaki ki te tanata. ✱ ¹⁰ Teelaa e taukareka ai maa te ffine raa ki uhi tana pisouru ki k kite naa ensol, teenaa ki illoa laatou maa te ffine raa etakoto ilaro naa mahi tana aavana. ¹¹ Tevana ia, ite vasi naa ora taatou e hakapaa ki TeAriki raa, te tanata raa e noho ki tokonaki ki te ffine. Peelaa hoki, te ffine raa e noho ki tokonaki ki te tanata; laaua seennoho hakakkee kilaaua. ¹² Imua raa TeAtua ni penapena te ffine ite haitino te tanata. Aa ite ssao nei, te tanata raa ku haanauria mai te ffine. Teenei ko TeAtua raa e mee naa mee hakkaatoa ki ssura.

¹³ Eaa? Kootou emannatu maa e taukareka maa te ffine raa ki see uhi tanapisouru katu notaku ki TeAtua iloto te hare lotu? ¹⁴ I te maarama nei raa, te lauru e hualloa te tanata raa, teenaa se hakanapa, ¹⁵ aa ki te ffine raa ia, teenaa selaakeiaana. Teenaa selauru e hualloa e kauake TeAtua ki uhi tanapisouru. ¹⁶ Ki mee setama emaanatu ma ki hakatautau maaua ite meenei, aia ki maanatu hakaraaoi. Teenei kote arakoi tokotasi maatou aa ma naatama katoo elotu i TeAtua raa e illoa maa e tonu. See hai ara hoki.

Te kaikai TeAriki

¹⁷ Nau kutaratara atu hoki itelaa mee. Nau e mee kitaratara atu ki illoa kootou ia nau see hiahia ite tiputipu kootou e hakasura i naa saaita kootou maraa e hakakkutu kilotu. Te tiputipu kootou e hakasura naa e hakallika, teenaa seai setiputipu e taukareka. ¹⁸ I te kaamata raa, nau elono maa kootou see meeme e hakapaa i naa saaita kootou e hakakkutu kilotu. Nau see iloa maa teenei nitaratara maaoni ma seai. ¹⁹ Ki mee maa teenaa nitaratara maaoni, e taukareka hoki ki mavvae kootou, ki mattino naatama elotu maaoni aa ma naatama seelotu maaoni. ²⁰ I naa saaita kootou maraa e hakakkutu kilotu raa, teenaa seai kote Kaikai TeAriki naa ekkai ai kootou. ²¹ Kootou maraa see illoa te ttari ki aaraa tama kikkai kootou hakapaa. Teenaa kote vana aaraa tama i kootou e ttaka ka hiikkai, aa aaraa tama ia kuvvare hakaoti inaa unu laatou naa vaimmara. ²² Kootou ku aa? Kootou ku see hai hare kikkai ka unu hakaraaoi kootou? Kootou emannatu maa te lotu TeAtua raa se mee vare kootou? Naa tama ennoho hakaaroa raa kunnapa ite tiputipu kootou e hakasura naa. Nau kataratara atu peehea ki kootou? Kootou emannatu maa nau e hakanau hakamaarie i kootou? Seai iloo!

²³ Nau nitoo i TeAriki naa akonaki teelaa nikauatu nau ki kootou. Teenaa, ite poo Judas nitoomai ia naatama hakamaatua naa Jew raa notauhia TeAriki Jesus raa, Jesus nitoo te haraoa raa notaku ki TeAtua. ²⁴ Kioti raa, ttohi iloo te haraoa raa no mee ake ki ana disaipol, “Teenei taku haitino, e hookiiatu maa kootou. Kootou too te haraoa nei no kkai, aa kootou ku hakamallona ia nau.” ²⁵ Peelaa hoki, ite saaita laatou nioti tekkai raa, Jesus nitoo te kapraa no mee ake peelaa, “Te kap nei kote ara hoou TeAtua e penapena, teenaa e hakattino ki taku ttou. Kootou unu te kap nei, aa kootou ku hakamallona ia nau.” ✱

²⁶ Temee nei emee maa tekau saaita kootou ekkai te haraoa nei ka unu i te kap nei raa, kootou e huri ake te mate TeAriki no tae ki tana sao ma ki au. ²⁷ Ki mee setama ekai te haraoa nei ka unu te kap nei ma ni mee vare koi raa, te tama naa e hai hakallikaina a ia te haitino ma tetoo TeAriki. ²⁸ Aa teenaa, kootou ki hakattonu naa tiputtipu kootou imua kootou ekkai te haraoa raa ka unu i te kap naa. ²⁹ I te aa, ki mee te henua ekkai vare te haraoa ka unu vare te kap nei, aa see mannatu peela maa te nei kote haitino TeAriki, teenaa naa tama naa kussee laatou ara soko laatou ki hakatonutonu TeAtua ilaatou. ³⁰ Teenaa kote vana telop tama i kootou emmaki ka matanaennae. Aaraa tama hoki i kootou kuoti te mmate. ³¹ Ki mee taatou e hakatonu hakaraaoi naa tiputtipu taatou imua, teenaa taatou ma kisse takkoto ilaro te hakatonu TeAtua. ³² Tevana iaa taatou e hakatonutonusia TeAtua ki see hai haaoi naa taatou hakapaa ma naa tama te maarama nei.

³³ Akutaaina ma akukavenei, saaita kootou e hakakutu kikkai te Kaikai TeAriki raa, kootou kittari kikaatoa atu hakkaatoa kootou. ³⁴ Ki mee setama i kootou ehiikai, aia kikai hakaoti itana hare, ki see hakatonutonusia kootou TeAtua i naa sosorina see ttonu kootou.

Nau ma ki hakatonu atu aaraa mee i taku saaita ma ki tae atu.

12

Naa mee e taukalleka TeAitu Tapu

¹ Te nei nau kutaratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa mee e taukalleka TeAitu Tapu e hookii.

Akutaaina ma akukavenei, nau ehihai maa kootou ki illoa maaoni i naa meena. ² Kootou e illoa maa tesaaita kootou koinnoho itepouriraa, kootou ni usuhia telopovana kilotu kootou ki naa aitu emmate. ³ Nau ehihai maa kootou ki illoa maa tetama etaka ma TeAitu Tapu raa, seelavaa tetaratara haao i Jesus. Peela hoki, te tama see taka ma TeAitu Tapu raa seelavaa tetaratara maa Jesus ko TeAriki.

⁴ Etakkoto te kau mee e taukalleka, tevana iaa teela ko TeAitu tokotasi naa e hookii naa meena. ⁵ Etakkoto te kau heuna taatou ki mee, tevana iaa teela ko TeAriki tokotasi raa e heheuna ai taatou. ⁶ Te tama koi e kee i ana tihuna i naa heuna, tevana iaa teela ko TeAtua tokotasi naa emee naa tama hakkaatoa ki tiffuna i naa heuna laatou naa.

⁷ TeAtua e huri mai iloto te ora te tama i naa tiputipu TeAitu Tapu, kitokonaki taatou ki naa tama hakkaatoa. ⁸ TeAitu ekauake ki te tama te akonaki ki atamai, aa kitelaatama, TeAitu tokotasi naa ekauake te akonaki ki illoa itekau vana. ⁹ TeAitu tokotasi naa hoki ekauake ki te tama te hakataakoto e haimahi, aa kitelaatama, TeAitu naa ekauake naa mahi ki hakamasike naa maki. ¹⁰ TeAitu ekauake ki te tama naa mahi ki huri ake naa mahi TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki hakaeta naa taratara TeAtua; kitelaatama, naa mahi ki ilotia naa vana aitu maaoni aa ma naa vana hakallesi; ki telaa tama, naa mahi ki taratara ki naa taratara e kee, aa ki telaa tama a ia ekauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. ¹¹ TeAitu Tapu tokotasi nei e huri mai naa vana nei hakkaatoa ki taatou. Naa mahi nei e vaaea mai TeAtua i tana hiihai, teenaa te tama koi e kee ana mahi.✧

Te haitino Jesus Christ

¹² Te haitino te tama emee telop tamaakina ekkee i naa heheuna laatou. Niaaina maa te haitino naa emee telop tamaakina raa, teenaa se haitino koi tokotasi. Teenaa tetinotama Christ e tiputipu peenaa.✧

¹³ Niaaina maa koe se Jew aa seai maa koe seai se Jew; niaaina maa koe

sepoe aa seai maa koe seai sepoe, taatou ni hakaukau tapuina TeAitu tokotasi kittaka taatou maa se haitino tokotasi. Teenaa TeAtua nikaumai la TeAitu raa ki takoto iloto naa hatumanava taatou hakkaatoa.

¹⁴ Taatou eilloa maa te haitino tetama seeme tanakina tokotasi koi. Seai. Telopo tamaakina eheheuna hakapaa ma se haitino tokotasi. ¹⁵ Kimee maa tetapuvaeraa etaratara peela, “Nau seai sekina ite haitino iaanau seai serima.” Niaaina maa ia etaratara peenei, aia etakoto koi ma sekina te haitino. ¹⁶ Aa kimee maa te kautarina raa e taratara peela, “Nau seai sekina i te haitino, iaanau seai se karamata.” Niaaina maa ia e taratara peenei, aia e takoto koi ma sekina te haitino tetama. ¹⁷ Kimee te haitino raa eheheuna koi ki ana karamata, aia makilono peehea? Aa kimee maa te haitino raa eheheuna koi kiana kautarina, aia makisunu peehea? ¹⁸ TeAtua niseepenapena te haitino tetama kitipu peenaa. Seai. Telopo tamaakina hakkaatoa inaa haitino taatou nipenaa TeAtua no hakapaaria kihanotonu ma tana hiihai. ¹⁹ Te haitino raa emoe see kaatoa kimee teela sekina koi tokotasi te haitino naa e takoto. ²⁰ Etakoto peenei raa, teela ni tamaa kina e tammaki, ia teela se haitino koi tokotasi.

²¹ Aa teenaa, te karamata raa seelavaa te mee ake ki te rima raa peela, “Koe seetau te tokonaki mai kiaa nau!” Peela hoki, te pisouru raa seelavaa te mee ake kinaa vae peela, “Koorua seetau te tokonaki mai kiaa nau!” ²² Tevanaiaa, naa tamaakina te haitino teela emee taatou maa see haimmahiraa, teenaa konaakina etokonaki maaoniiloo kite haitino. ²³ Naa tamaakina taatou emannatu maa see haivana etaunairaa, teenaa konaa tamaakina taatou emmata ake hakaraaoi iloo; aa naa tamaakina te haitino teela emmata hakallikaraa, taatou euuhia hakaraaoi iloo taatou. ²⁴ Tevanaiaa emee aaraa tamaakina te haitino etiiake taatou kitakkoto peenaa, ilaatou emmata taukalleka. TeAtua tanatino ni hakapaaria ala te haitino raa ki hakanauria naa tamaakina teela nisee ilotia maa nikina. ²⁵ Aa teenaa, te haitino raa see vaevae. Naa tamaakina te haitino raa ki heheuna hakapaa kaanaana kilaatou soko laatu. ²⁶ Kimee setamaakina tokotasi ite haitino e hakallono isu, naa tamaakina raa hakkaatoa ma ki hakallono isu. Aa kimee setamaakina e hakanauria, naa tamaakina hakkaatoa hoki ma ki fiafia hakapaa.

²⁷ Kootounaa katoo emee ma kote haitino Christ, tetama koi emee ma setamaakina ite haitino naa. ²⁸ TeAtua kuoti te hakanoho ana tama ki haia ana heuna. Teenaa, te heuna mua raa, ala ni hakanoho naa tama ma ni aposol. Te heuna imuriraa, ala ni hakanoho aaraa tama ma ni purepure aana, aa imuri hoki, naa tisa. Kimuri raa, naa tama e huriake naa mahi TeAtua, naa tama e hakamasike naa maki, naa tama e tokonaki kaaaraa tama, aa naa tama etaratara kinaa taratara ekkee. ²⁹ Seeme maa laatu katoo eheheuna ma ni aposol, naa purepure TeAtua, naa tisa. Seeme maa naa tama katoo elavaa te huriake naa mahi TeAtua. ³⁰ Seeme maa laatu katoo elavaa te hakamasike naa maki, aa maa laatu katoo etaratara kinaa taratara ekkee, aa seai maa laatu katoo eilloa te hakataakoto naa taratara naa. ³¹ Tevanaiaa kootou ki oti manava ki tauhia kootou naa mee hakamaatua iloo TeAtua e hookii naa.

Teenei nau ku hakaari atu te ara e taukareka kootou ki tautari.

13

Ttiputipu te laaoi

¹ Niaaina maa nau ellau tetaratara naataratara hakkaatoa te maaramanei aa ma naataratara naaensol, tevanaiaa kimee maa nau see manava laaoi itelaa tama, akutaratara naa nitaratara vare koi,

☆ 12:28 Eph 4.11

emee pee konaattanihuri tepeeloo elikittia. ² Niaaina maa nau ehakaea naataratara TeAtua kailoa nau itelopovana TeAtua effuu; niaaina maa nau ehaimahi takuhakataakoto, etau tenneke naa mouna ellasi nohakatuu kitelaakina, tevanaiaa kimee maa nau seemanava laaoi itelaatama, nau setamavare koi.* ³ Niaaina maa nau evaevae akuhekauraa hakkaatoa kinaatama ennoho hakaaroa, aa maa nau etiiake takuhaitino kituunia; kimee maa nau seemanava laaoi itelaatama, nau makiseai takuvana etaukareka makitoo iakuvana emee naa.

⁴ Tetama e manavalaoi raa see iloa telotoloto nauhie. Aia seemanava haaeo itelaatama, aa seeahu kiaaia. ⁵ Tetama naa see iloa te sosorina tipua kitelaatama. Aia see maanatu kitana taukareka sokoia, aa etaka seemuu. Aia see iloa tetuku haaeo iaaraatama kiloto tanamanava. ⁶ Tetama e manavalaoi maaoniraa see hiahia inaa vana seettonu. Aia ehiahia are inaa vana ettonu maaoni. ⁷ Tetama e manavalaoi raa seelavaa tetiiake ia tetiputipu naa. Aia seelavaa tetiiake tana hakataakoto i TeAtua, etaaohi manava peenaa ki TeAtua, aa niaaina maa ni vana peehea e pakkuu atu kiaaia raa, aia elavatoa te noho seemuu koi.

⁸ Ttiputipu telaoinei seelavaa te hakaoti mai. Naamahi kihakaea naa taratara TeAtua raa ma ki hakaoti mai imuri. Te taratara ki naa taratara ekkee raa hoki ma ki hakaoti mai. Teatamai naatama hakkaatoa ite maarama nei ma ki hakaoti mai hoki. ⁹ Ite aa, naa illoa taatou ma naa taratara aitu taatou ehakaea raa, naa mee naa see kaatoa mai ki taatou.

¹⁰ Ssao te mee e kaatoa raa e tae mai raa, te mee see kaatoa nei ma ki sei.

¹¹ Takusao nitamariki raa, akutaratara, akutiputipu, aa ma takuhakataakoto emee koi ma konaa tiputipu te tamariki koi punaamea. Aa teenei nau kumatua raa, tetiputipu te tamariki raa kutiiake nau.

¹² Ssao nei taatou seki illoa hakaraaoi inaa tiputipu TeAtua. Te mee taatou ekkite ite ssao nei emee ma semee etuunnehu iloto te kalas. Kimuri taatou ma kikkite hakaraaoi inaa karamata TeAtua. Ite saaita nei raa, nau see iloa hakaraaoi i TeAtua. Kimuri nau ma ki iloa hakaraaoi iloo ia ia, emee pee konaa iloa hakaraaoi iloo TeAtua ia nau.

¹³ Ite saaita nei ia, naa tiputipu e toru nei ma ki takkoto hakaoti: Teenaa kote hakataakoto tonu, te noho hakalavatoa kattari, aa te manavalaoi. Inaa tiputipu e toru nei raa, te manavalaoi raa e takoto i aruna.

14

Ttiputipu aaraa mahi TeAitu

¹ Kootou ki ttaka ma te manavalaoi, aa kootou kuu kana ki tauhia kootou naa mahi taukalleka TeAitu. Naamahi hakamau ki tauhia kootou raa, teenaa konaa mahi kihakaea naa taratara TeAtua. ² Naatama etaratara ki naa taratara ekkee raa see taratara ki aaraa tama, laatou e taratara tonu ki TeAtua. See haitama e iloa inaa taratara laatou e haina. Naatama naa etauria TeAitu kitarataraina laatou naa taratara TeAtua teelaa see ilotia. ³ Naatama ehakaea naa taratara TeAtua raa ia e taratara tonu ki te henua notokonakiatu kilaatou, kihakatipuina naa hakatina naatama naa, aa kisaapaiatu kinaa ora laatou. ⁴ Naatama etaratara kinaa taratara ekkee raa etokonakikoi kilaatou sokolaatou. Naatama ehakaea naa taratara TeAtua ia e tokonaki kinaa tama te lotu hakkaatoa.

⁵ Nau ehiihai maa kootou hakkaatoa kitaratara ki naa taratara ekkee, tevanaiaa nau e maanatu maa etaukareka are kimee maa kootou kihakaea naa taratara TeAtua. Kimee setama etaratara kinaa taratara ekkee, etaukareka maa telaa tama ki huri naa taratara naa ki te taratara

* 13.2 Mt 17.20; 21.21; Mk 11.23

kootou e llono. Kootou ki mee peenaa ki lavaa kootou te tokonaki ki kootou hakkaatoa. Aa kimee seehaitama enoho ki huria naa taratara naa, e taukareka maa kootou ki hakahea koi naa taratara TeAtua.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita maki hanatu ki kootou raa, seaa e taukareka kimee maa nau e taratara atu ki te taratara kootou see illoa? Seai iloo! Aa kimee nau e hakahea atu naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau ka taratara hoki nau i tana atamai, aa maa nau e hakahea ana taratara aitu ka kauatu ana akonaki raa, teenaa nau e tokonaki maaoni ki kootou.

⁷ Hakatuu kinaamanava kootou inaamee ehakatanitani pee ko naa poronu ma naa ukulele. Kimee setama seellau ehakatani mai naamee naa raa, naamee naa makittanihuri koi. Taatou maki illoa ma semako peehea tetamaraa ehakatani? ⁸ Kimee tetama eiriiri te puu raa see iri hakaraaoi te puu, taatou maki illoa peehea maa te ttau raa kutae mai? ⁹ Peelaa hoki, ehaitama peehea maki illoa inaataratara kootou, kimee maa kootou e taratara kinaataratara ekkee? Teenaa naa taratara kootou naa ni taratara matani koi! ¹⁰ Etakkoto te kau taratara hakkaatoa itemaarama nei, tevanaiaa seehai taratara emee maa seai tana hakataakoto. ¹¹ Kimee nau see illoa inaataratara ekaumai aaraa tama raa, naa tama naa maki mannatu maa nau se horau, aa nau hoki maki maanatu maa laatou ni horau. ¹² I kootou e fiffai maki tauhia kootou naa mahi TeAitu raa, kootou ki hakamakkii ki heheunatia kootou naa mahi e lavaa te hakatipu te lotu.

¹³ Tetama e taratara kinaataratara ekkee raa, aia kitaku ki TeAtua ki kauake naa mahi ki huria ake te hakataakoto naa taratara naa. ¹⁴ Kimee nau e taku kinaataratara ekkee, taku mouri e taku; taku hakataakoto ia see illoa. ¹⁵ Nau ka mee peehea? Taku mouri maki taku, tevanaiaa nau maki taku hoki ma taku hakataakoto. Taku mouri maki huahua, tevanaiaa nau maki huahua hoki ma taku hakataakoto. ¹⁶ Kimee too mouri koi e taku ka taratara hiahia i TeAtua, naa tamavare e lotu hapapaa kootou naa maki nnuu atu no mee maa, "Amen" ki oo taku naa peehea? Teenaa ilaatou maki see illoa maa koe e taratara maa eaa. ¹⁷ Niaaina maa koe e taku kataratara hiahia hakaraaoi iloo i TeAtua raa, aaraa tama see tokonakina a koe.

¹⁸ Nau ehiahia i TeAtua iaanau maraa e taratara kinaataratara ekkee ite kau saaita. Seehaitama i kootou etae kiaa nau ite meenei. ¹⁹ Tevanaiaa iloto teloturaa, nau ehiihaiare maa nau kipesi nipukutaratara maaku erima teelaa eilotia, ki tokonaki kiaaraa tama. Temee naa e taukareka are maa nau e kauake nipukutaratara esinahuru simata i naa taratara ekkee.

²⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki see sosorina pee ko naa tamalliki i naa hakataakoto kootou. I te vasi te tiputipu ehakallikaraa, kootou kimee ma nitamalliki seki illoa te tiputipu naa, tevanaiaa kootou kimee ma nitama ku mattua i naa hakataakoto kootou.

²¹ I te Laupepa Tapu raa e sissii maa,

"Naa tama e taratara kinaataratara ekkee raa maki kauake aku taratara raa kinaa tama taku kanohenua, teenei TeAtua e mee peenei.

Nau maki taratara mai i naa maaisu naa horau, tevanaiaa naa tama taku kanohenua raa maki see hakannoo kiaa nau."☆

²² Aa kootou nei ku illoa, te taratara kinaataratara ekkee raa, teenaa se hakailoa TeAtua kinaa tama seelotu, seai ko naa tama elotu. Aa te hakahea naa taratara TeAtua raa ia, teenaa se hakailoa TeAtua kinaa tama elotu, seai ko naa tama see lotu.

²³ Kimee maa teloturaa kattoo ehakakkutu hakapaa nomassike naatamaana hakkaatoa notaratara kinaataratara ekkee, aa kimee nitamavare seelotu euruatu, naatamaana makiseevana maa kootou kattoo kuvvare? ²⁴ Aa kimee kootou hakkaatoa ehakaea naataratara TeAtua itesaaita naatamavare seeloturaa euruaturaa, naatamaana makilloa maa laatou nitamahaisara inaataratara laatou ellono. ²⁵ Naa hakataakoto laatou ehuaana maki hakassaina kite maarama, aa teenaa laatou makittuu kinaaturi laatou nolotu ki TeAtua, kataratara peela, “Ni maaoni, TeAtua e noho ma kootou i te kina nei.”

Te tiputipu ki hakasura iloto te lotu

²⁶ Akutaaina ma akukave nei. Nau etaratara raa kote me nei: Saaite kootou ehakakkutu kiloturaa, emee tetama maki hua tana mako telotu, telaa tamaiaa emee tetaratara akonaki, aa telaa tama emee tetaratara ekauake TeAtua, aa telaa tama etaratara kinaataratara ekkee, aa emee telaa tama maki huri ake te hakataakoto naataratara naa. Naamee naa hakkaatoa essura kitokonaki kitelotu. ²⁷ Kimee maa setama emee kitaratara kinaataratara ekkee, setakarua ma tetakatoru kitaratara, tetama imuri telaa tama, aa telaa tama ki huri ake te hakataakoto naataratara naa. ²⁸ Tevanaiaa kimee maa see haitama enoho kihuri ake te hakataakoto naataratara naa, tetama etaratara kinaataratara ekkeeraa kinoho seemuu notaratara kiaaia sokoia ma TeAtua. ²⁹ Tetakarua ma tetakatoru inaatama nikauake naataratara TeAtua raa kitaratara, aa aaraa tamaiaa kihakatonutonu naataratara laatou naa. ³⁰ Aa kimee maa setama enoho ilaotou ekauake tana taratara TeAtua kitarataraina, tetama nituu no taratara raa kimmosi ana taratara. ³¹ Kootou kattoo elavaa tehakaea naataratara TeAtua, tetama imuri telaa tama, kiakoako kootou hakkaatoa, aa kisaapai kootou kikootou. ³² Tetama ehakaea naataratara TeAtua raa kilavaa te roorosi hakaraaoi kinaa mahi TeAitu naa, ³³ i te aa i TeAtua see hiihai maa taatou elotu huri; a ia e hiihai maa taatou kimeeme hakapaa aa taatou kulotu hakaraaoi.

Emee pee koiloto naakuturana kattoo naatama TeAtua raa, ³⁴ naa haahine raa kinnoho seemuu itesaaita elotu. Laatou seelavaa temee nitaratara maa laatou. Naa Loo Moses raa emee hoki maa laatou kihakannoo kinaatama hakamaatua telotu. ³⁵ Kimee maa laatou e fiffai maa laatou e illoa i se mee, laatou ki vasiri kinaa aavana laatou raa itesaaita laatou ettae kinaa hare laatou. Teenaa sevana hakanapa maa te ffine e tuu no taratara iloto te lotu.

³⁶ Kootou emannatu maa naataratara TeAtua raa nikaamata mai i kootou? Seai! Kootou emannatu maa naataratara TeAtua raa nikaumai maki kauatu koi kikootou soko kootou? Seai hoki! ³⁷ Kimee maa setama e hai maa ia kote pure TeAtua, aa maa ia e taka ma naa mahi TeAitu Tapu, tetamaana kiiloa maa akutaratara esissiatu nei kote taratara hakamaatua TeAriki. ³⁸ Kimee maa ia see hakannoo mai ki te taratara nei, kootou see hakannoo kiaa ia.

³⁹ Aa teenaa, akutaaina ma akukave nei, kootou kioti manava kihakaea kootou naataratara TeAtua, tevanaiaa kootou see puuia kootou te taratara kinaataratara ekkee. ⁴⁰ Naa mee hakkaatoa ki heheunatia i te ara maaoni aa i te ara etonu.

15

Te masike ana Christ i te mate

¹ Akutaaina ma akukave nei. Nau ehiihai maa kootou kimanannatu i te Lono Taukareka nihakaeaatu nau, teelaa nitoa kootou aa teelaa etaaohi manava ai kootou. ² Teenaa kote Lono Taukareka nihakaeaatu nau kikootou. Kootou maki hakassaoia te Lono Taukareka nei, kimee

naa taratara nei e tauhia kootou kimau, aa kimee seairaa, kootounaa nilotu vare koi.

³ Nau nihakaeaatu kikootou akutaratara nitoo iTeAtua, iteenaa nitaratara hakamaatua iloo. Naa taratara naa e mee peelaa: Christ ni mate ki uiia naa haisara taatou, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu.✠

⁴ A Ia ni tanumia aa ni hakamasikeria no ora imuri naa aso e toru, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu.✠ ⁵ A Ia ni hakasura ki Peter, aa ki oti raa hakasura iloo Ia kitana taka sinahuru maa ttakarua aposol.✠ ⁶ Kimuri raa, hakasura iloo Ia itesaaita tokotasi kinaa tama ettoe ite rima naa rau i naa tama e tautari kiaa Ia. Te mahi ana naa tama naa koi ora i te saaita nei, aaraa tama iaa ku oti te mmate. ⁷ Ki oti raa, hakasura iloo Ia ki James, aaraa hakasura iloo Ia ki ana aposol raa hakkaatoa.

⁸ Nau nei kotetama nihakasura mai a Ia hakamuri hakaoti, niaaina maa nau e mee ma setamariki eirikina itaku saaita ni haanauria mai.✠

⁹ Ite aa iaa nau nei e taka ilaro hakaoti naa aposol hakkaatoa. Nau see tau te heheuna ma se aposol, i aa nau ni mee pakavaina a nau naa tama te lotu TeAtua.✠ ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ni aroha iaa nau, teenei e tiputipu ai nau peenei. A Ia ni see aroha vare iaa nau; aku heuna nei e llasi are i naa heuna aaraa tama, tevana iaa nau see heheuna ki aku tino mahi; telaa oi TeAtua e heheuna iaa nau. ¹¹ Niaaina maa teelaa ko nau raa nihakaeaatu, aa seai maa teelaa ko aaraa tama raa nihakaeaatu, teenei ko naa taratara maatou hakkaatoa e hakaeta, aa teenei ko naa taratara ni toa kootou.

Taatou ma ki massike ma te ora maaoni

¹² Kimee maa maatou nihakaeaatu maa Christ nihakamasikeria ite mate, peehea naataratara aaraa tama ikootou maa naa tama e mmate raa ma ki see hakamasikeria i te mate? ¹³ Ki mee maa naa tama naa etaratara maaoniraa, teenaa e mee maa Christ ni see hakamasikeria i te mate hoki. ¹⁴ Aa kimee maa Christ ni see hakamasikeria maaoniraa, teenaa maatou see hai taratara kihakaeaatu, aa kootou see hai mee kihakattina. ¹⁵ Maatou nei hoki kutarataraina maa maatou nitama etaratara kailallao iTeAtua, imaatou nihakaeaatu maa Christ nihakamasikeria TeAtua. ¹⁶ Kimee maa naa tama nimmateraa see hakamassikeria, teenaa e mee maa Christ hoki ni see hakamasikeria. ¹⁷ Aa kimee Christ ni see hakamasikeria raa, kootounaa nilotu vare koi kitetama koimoe kamate. Kootounaa koinnoho ma naa haisara kootou. ¹⁸ Temeenaa hoki makimee ma naa tama e illoa i Christ aa ku oti te mmateraa kummate hakaoti. ¹⁹ Kimee maa taatou ehakatina maa Christ etokonakikoi kitaatou itesaaita taatou ennoho i te maarama nei raa, taatou nei ko naa tama are ettaka hakaaroha i naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

²⁰ Tevana iaa te taratara maaoniraa e mee maa Christ nihakamasikeria TeAtua i te mate, ki hakailoa mai ki taatou maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki haka massikeria hoki a Ia. ²¹ Te mate raa ni sura mai i te vana te tama tokotasi nimee, peelaa hoki naa tama e mmateraa ehakamassikeria i te vana telaatama e mee. ²² Tehenua katoo e mmate i naa ora laatou ehakauu ki Adam, peelaa hoki te henua katoo ma ki haka massikeria no ora, i naa ora laatou ehakauu ki Christ. ²³ Naa tama katoo e takkoto naa sao laatou e tukua ki haka massikeria: Christ nihakamasikeria imua, aa tana sao makia hemairaa, naa tama hakkaatoa e tautari kiaa Ia raa ma ki haka massikeria hoki. ²⁴ Aa teenaa te hakaotiana naa mee hakkaatoa raa kutae mai; Christ ma ki hetaa no lavaa a Ia naa tuku, naa hakamau, aa ma naa aitu haimahi te maarama nei, aa ma ki hookii ake

✠ 15.3 Is 53.5-12 ✠ 15.4 Ps 16.8-10; Mt 12.40; Acts 2.24-32 ✠ 15.5 Mt 28.16-17; Mk 16.14; Lk 24.34,36; Jn 20.19 ✠ 15.8 Acts 9.3-6 ✠ 15.9 Acts 8.3

te Nohorana raa ki TeAtua Tamana. ²⁵ Ite aa, i Christ ki noho hakamaatua ki tae kite saaita TeAtua ku oti tetaaia a Ia hakkaatoa naa tama etautau haaeo ma Ia raa notukua ilaro naa tapuvae tetama naa. ☆

²⁶ Naa mahi hakaoti makiseuaraa ko naa mahi te mate. ²⁷ Ite aa, ite Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa mee hakkaatoa nitukua TeAtua ilaro ana tapuvae.” Taatou iaa e illoa maa te taratara e mee maa, “naa mee hakkaatoa” raa, see mee i TeAtua, te tama e tukua a Ia naa mee hakkaatoa kitakkoto ilaro Christ. ☆ ²⁸ Tevana iaa ite saaita naa mee hakkaatoa raa ku oti te tukua kitakkoto ilaro te roorosi Christ raa, teenaa a Ia tana tino, te Tama TeAtua, ma ki hakanoho soko Ia ilaro TeAtua, te tama nituku naa mee hakkaatoa ilaro aana, aa teenaa TeAtua ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.

²⁹ Kimee maa naa tama ku oti te mmatera seelavaa te massike mai ite mate, ai teelaa seara peehea aaraa tama e hakaukau tapu ma ki tokonaki laatou ki naa tama ku oti te mmate? Se aa laatou e mannatu ma kimee? Kimee maa teenaa sevana maaoni pee ko naa taratara aaraa tama maa te mate raa ma ki see hakamasikeria no ora, ai aaraa tama iaa e hakaukau tapuria ki tokonaki laatou ki naa tama ku oti te mmate? ³⁰ Kimee maa naa tama e mate raa ma ki see hakamassikeria, ai maatou ku hakauru are kite kau haaeo ki tauppiri maatou ki mmate ite kau saaita? ³¹ Akutaaina ma akukavenei. Nau etaupiri kimate inaaaso hakkaatoa! Nau etaratara atu naa mee nei i aa nau e hiahia ikootou, inaa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ, Te Ariki taatou. ³² Kimee maa nau ni hetaa varekoi ma naa tama e haia ma ni “manu vao kaitama” ite kina nei, i Epises, itakutino hiihai, se aa nau nitoo itaku vana nimee naa? Aa kimee maa naa tama e mmatera ma ki see hakamassikeria, teenaa, taatou ku taukoi maa te taratara e mee peela, “Taatou ki kkai ka unu hakaoti, i taiao taatou ku mmate.” ☆

³³ Kootou mmata ki see hakarereesia kootou. “Naa sosorina taukalleka kootou naa elayaa te huria inaa tama e hakallika ettaka ma kootou.”

³⁴ Kootou kitiake naa sosorina haisara kootou, aa kootou ku ahe no mannatu hakaraaoi. Nau ku taratara atu te mee nei ki nnapa kootou: Aaraa tama i kootou seki illoa iloo i TeAtua.

Te haitino e hakamasikeria i te mate

³⁵ E mee te tama ma ki vasirisiri peela, “Naa tama ku oti te mmatera ma ki hakamassikeria peehea? Ni haitino peehea ma ki massike ma naa tama naa?” ³⁶ Teenaa nitaratara vvarekoi! Kootou e illoa maa te hua laakau e toria raa seelavaa te somo ite saaita naa koi. Kimee maa te hua laakau naa see moe iloto te kerekere raa ki para imua, te laakau naa seelavaa te somo are. ³⁷ Te laakau ku oti te somo no lasi raa see hakaranatia kootou no toria ma ki somo hoki. Seai. Kootou e toria are kootou naa hua te laakau naa. ³⁸ Saaita te hua laakau naa e somo raa, teelaa ko TeAtua raa e penapena naa tiputipu te laakau e somo ake naa, te laakau koi e kee ana tiputipu.

³⁹ Aa naa haitino naa mee katoo e ora raa seai kote haitino tokotasi. Naa tama raa e mee naa haitino e tiputipu ki te tiputipu tokotasi; naa manu raa e kee; naa manu lellee raa e kee, aa naa ika raa hoki e kee.

⁴⁰ Teelaa hoki e mee naa haitino telani aa ma naa haitino te kerekere. Te hakasoro mmata naa haitino telani e kee ma te hakasoro mmata naa haitino te kerekere. ⁴¹ Telaa raa e mee tana tino tiputipu hakasoro mmata,

te marama raa telaa tiputipu hakasoro mmata, aa naa hetuu raa e kee naa hakasoro mmata laatou; aa iloto iloo naa hetuu naa raa, naa hetuu e kee hoki naa hakasoro mmata laatou.

⁴² Teenaa te tiputipu ma kisura inaatama emmate e hakamassikeria no ora. Saaita te haitino te tama e tanumia raa, teenaa se haitino e moe no para; tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki takoto mata ora peenaa. ⁴³ Itana tanumia ana raa, te haitino naa e tiputipu hakallika ka matanaenae, aa tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki hakasoro mmata ka mata ora. ⁴⁴ Itana tanumia ana raa, teenaa se haitino te maarama nei, aa itana saaita e hakamasikeria raa, teenaa se haitino e hakaoratia TeAitu. Ki mee maa e mee te haitino te maarama nei, teenaa e mee hoki te haitino aitu. ⁴⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “TeAtua nipa napa te tama mua raa no kauake tana ora, tana inoa ko Adam”, tevana iaa te Adam hakamuri raa ko TeAitu hakaora tama. ⁴⁶ Teelaa seai kote haitino aitu raa ni hakasura mai imua, teelaa kote haitino te maarama nei are, aa ki oti raa te haitino aitu. ⁴⁷ Te Adam mua, te tama nipa naa ki te kerekere, se tama te maarama nei. Te Adam hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai i telani. ⁴⁸ Naa tama te maarama nei e ttaka ma te tiputipu te tama nipa naa ki te kerekere. Naa tama telani raa iaa e ttaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i telani. ⁴⁹ Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama nipa naa ki te kerekere, peelaa hoki taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama telani.

⁵⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Te mee e sura mai i te pukunohi aa ma i te too raa see lavaa te noho i te Nohorana TeAtua, aa te haitino e moe no para raa see lavaa te too te ora e ora hakaoti.

⁵¹ Kootou hakannoo mai ki kauatu nau e taratara huu nei: Taatou ma ki see mmate hakkaatoa, tevana iaa i te saaita te puu hakaoti e tani raa, taatou ma ki ffuri no kkee. ⁵² Naa tinotama taatou ma ki hakateki no ffuri, ma ki vave ma ko naa kkemo te karamata. Ssao te puu hakaoti e tani raa, naa tama ni mmate raa ma ki haka massikeria, aa laatou ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Taatou hoki, naa tama koi ora, ma ki hurisia no kkee. ⁵³ Ite aa, i te mee e moe no para raa ki hurisia ki takoto ka ora peenaa; te mee ma ki mate raa ki hurisia ki takoto see mate. ⁵⁴ Teenaa, i te saaita tevana nei kusura, aa te mee e moe no para raa ku oti te huri no takoto ka ora raa, teenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ma kittino. Teenaa ko naa taratara e mee maa, “Te mate raa ku see haimahi i aruna taatou! Ana mahi ku oti hakaoti!”

⁵⁵ “Te mate nei, teehea oo mahi e laka i aruna naa mahi maatou? Te mate nei, teehea oo mahi e mee ki hakallono isu maatou?”

⁵⁶ Te mate raa e kauake ana mahi te haisara ki haia te tama ki hakallono isu, aa te haisara raa e kauake ana mahi naa Loo Moses.

⁵⁷ Tevana iaa taatou ki fiafia i TeAtua, itaatou e tokonakina mai TeAriki Jesus Christ, kilavaa taatou te hakahiti vaaruna te mate ma naa haisara taatou.

⁵⁸ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki taaohi manava i TeAtua. Kootou e illoa maa naa heuna TeAriki e haia kootou naa seai ni heuna vare. Kootou ki heheuna hakappuru ki lavaa kootou naa heuna TeAriki.

16

Paul e taratara i naa mane

¹ Teenei nau kutaratara atu inaa mee kootou nisissii mai inaa mane kootou essiko kitokonaki kinaatama TeAtua i Judea. Kootou tautari kitaku vana nimee ake kinaatama naa lotu i Galesia ki mee.

² Inaa Hakamarolloo katoo, kootou, te tama koi ki ffana no tuku hakavasi ni mane maana, e hano koi ma tana kooina e vana ia maa e tau i ana mane i tana heuna, ki see mee maa kootou ki ffuri no ssiko mane i taku saaita

☆ 15.45 Gen 2.7 ☆ 15.52 1 Thes 4.15-17 ☆ 15.54 Is 25.8 ☆ 15.55 Hos 13.14 (LXX) ☆ 16.1 Rom 15.25-26

e hanatu. ³ Taku saaita e tae atu raa, kootou ku tuku nitama maa kootou ki too naa mane kootou naa ki Jerusalem. Nau ma ki kauake naa pas laatou ki oo ma laatou. ⁴ Aa ki mee maa nau ki hano hoki ma laatou, nau e lavaa te oo maatou hakapaa.

Te maanatu Paul

⁵ Nau ma ki hakataka mai inaa matakaaina vaaroto Masedonia imua, kimuri are nau ku hanatu no mmata i kootou. ⁶ Nau e maatino i aku noho hakamaarie ma kootou, iaa nau e maanatu ma ki noho nau ma kootou ite ssao te saumakallii elasi, aa teenaa kootou kulavaa te tokonaki mai ki lavaa nau te horau ki aaraa kina. ⁷ Tevana iaa nau see hiihai maa taku sao ennoho taatou raa e potopotokoi. Ki mee TeAriki e hiihai, teenaa nau ma ki noho rooroa ma kootou.

⁸ Nau ma ki noho ite kina nei, i Epises, ki tae kite aso te Pentekos. ⁹ Ite aa, iaa nau e mee aku lopo heuna ellasi e takkoto ki mee i te kina nei. Nau e iloa maa e tammaki naa tama i te kina nei e lotoffaaeo i maatou.

¹⁰ Ki mee maa Timothy e hanatu peenaa ki kootou, kootou ku mmata ake hakaraaoi kiaa ia, ki hakauaua ia i tana noho e noho ma kootou, i te aa iaa ia e heheuna hoki i naa heuna TeAriki ma ko nau. ¹¹ Kootou see ttoka atu maa ia se tama koi see iloa i naa vana. Kootou haia ana vana ki ttonu ki ahemai hakaraaoi a ia kiaa nau; iaa nau e noho kattiari atu kiaa ia ma naa taaina ma naa kave taatou.

¹² Teenei nau kutaratara atu ite taina taatou, Apollos. Ttama naa maraa e ppuratia a nau peenaa ki hanatu ia ma naa taaina taatou no mmata i kootou. Tevana iaa a ia see hiihai maa ia e hanatu i te saaita nei. Tana sao e maanatu maa e taukareka raa, a ia ma ki hakasura atu.

Naa purepure hakaoti Paul

¹³ Kootou ki roorosi hakamattonilokoi. Kootou kitaaohi manava i TeAtua; kootou see ppore; kootou ki makkaa. ¹⁴ Kootou ki heheuna ma te manava laaoi.

¹⁵ Kootou e illoa maa Stefanas ma tana haanauna raa ko naa tama mua nilotu i Greece. Laatou e heheuna katokonaki kinaatama TeAtua. Aku taaina ma akukave nei. ¹⁶ Nau e hiihai maa kootou ki hakannoo kinaatama peenaa aa ma naatama hoki e heheuna hakapaa ma naa tama naa.

¹⁷ Nau e hiahia i Stefanas, Fortunatus, aa ko Akaikus ku oomai no nnoho maatou. Naa heuna kootou ku see lavaa te mee iaa nau i te kina nei ku haia naa tama naa, i kootou ku see ssura mai. ¹⁸ Nau e haia hakaraaoi naa iloo naa tama naa i aku heuna nei. E mee pee ko naa heheuna laatou i kootou i te kina naa. Kootou ki mmata hakaraaoi ki naa tama peenaa.

¹⁹ Naa kanohenua TeAtua i Asia raa e purepure atu ki kootou. Aquila ma Priscilla, aa ma naatama katoo elotu ite hare laaua raa e purepure atu ki kootou. ²⁰ Naatama hakkaatoa elotu ennoho i te kina nei e purepure atu ki kootou.

Kauatu te vaisoni tapu raa ki naa taaina ma naa kave kootou.

²¹ Anau Paul, e purepure atu ki kootou. Aku purepure nei e sissii ki taku tino rima soko nau.

²² Ttama see manava laaoi i TeAriki raa, a ia ma ki hakallono isu.

TeAriki maatou, koe ku au!

²³ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²⁴ Te llea taku manava e takoto i kootou iloto te Inoa TeAriki, Jesus Christ. Amen.

✧ 16.5 Acts 19.21 ✧ 16.8 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11 ✧ 16.9 Acts 19.8-10 ✧ 16.10 1 Cor 4.17
✧ 16.15 1 Cor 1.16 ✧ 16.19 Acts 18.2

2 CORINTHIANS

SSOA TE PAS PAUL KI NAA TAMA TE LOTU I KORINT TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Ssoa te pas Paul ki naa tama te lotu i Korint ni sissii i te ssao te noho Paul ma naa tama te lotu i Korint raa ni see taukareka hakaraaoi. E mee aaraa tama te lotu i te kina naa ni mee naa taratara hakallika laatou i Paul, tevana iaa Paul e hakaari ake i tana hiihai maa laatou ki ahe ake ki meemee hakapaa hoki laatou ma ia,

Naa taratara mua iloto te pas nei raa, Paul e taratara i naa tiputipu tana noho ma naa tama te lotu i Korint. Aia e taratara ake ki naa tama raa i tanavana ni huri ai noloto peela i naa tama te lotu i te kina naa, aa aia e taratara hoki i aa ia e hiahia i teenei ko tana roto nei teela ni ffuri naa tama raa no tiiake naa haisara laatou aa no meemee hakapaa hoki. Ki oti raa a ia ku mee ake ki naa tama te lotu raa ki tokonaki ake ki naa tama te lotu e nnoho hakaaroa i Judea. Naa taratara hakaoti iloto te pas nei raa, Paul e sissii ki illoa naa tama raa i aa ia se aposol maaoni TeAtua, i te aa, e mee aaraa tama i Korint e hai maa laatou ni aposol maaoni, aa maa Paul iaa se aposol hakareeresi.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–11

Paul ma naa tama te lotu i Korint 1.12—7.16

Tokonaki ki naa tama te lotu i Judea 8.1—9.15

Paul e taratara maa ia se aposol maaoni 10.1—13.10

Naa taratara hakaoti 13.11–13

¹ A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua; teenei ko maaua ma Timothy nei e sissii atu te pas nei.*

Teenei maaua pas kikootou, naa tama TeAtua e nnoho i Korint ma naa matakaaina hoki iloto Greece.

² TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Paul e hakanau i TeAtua

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia ko te Tamana e manava aroha aa te Atua teela e ssura mai te kau tokonaki hakkaatoa. ⁴ Saaita maaua e uru i te kau haaeo raa, TeAtua e huri mai no tokonaki ki maaua kilavaa maaua te tokonaki hoki ki aaraa tama e llave i naa haaeo pee ko naa tokonaki TeAtua ki taatou. ⁵ E mee koi pee ko maaua e hakallono isu hakapaa ma Christ raa, teenaa maaua ma ki tokonakina mai hoki TeAtua itaatou e hakapaa ma Christ. ⁶ Kimee maa maaua e hakallono isu, teenaa ko maaua e fiffai ma ki saapai atu maaua kiora kootou; aa kimee TeAtua e huri iho no saapai mai ki maaua, maaua ma kilavaa hoki te huri atu no saapai ki kootou. Teenaa kootou ma kilavaa te nnoho hakalavatoa i naa hakallono isu kootou pee ko maaua nei. ⁷ Maaua e illoa maa kootou e taahimanava peenaa i TeAtua. Maaua e illoa peela maa i kootou e hakallono isu pee ko maaua raa, teenaa kootou hoki e tokonakina TeAtua pee ko maaua hoki e tokonakina TeAtua.

⁸ Akutaaina ma akukavenei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa i naa haaeo maaua nittiri i te matakaaina Asia. Naa maha ni nnoho ma maaua raa poi seelavaa lokei maaua. Maaua ni mannatu maa maaua kummate.* ⁹ Maaua ni mannatu maa maaua ku oti tetukua ki mmate. Tevana iaa naa vana nei ni ssura ki illoa maaua maa maaua

* 1.1 Acts 18.1 * 1.8 1 Cor 15.32

see lavaa te heheuna ki naa tino mahi maaua. Te Atua koi soko Ia e lavaa te tokonaki ki maaua. A Ia naa ko te Tama e hakamasike naa tama e mmate. ¹⁰ Maaua ni hakassaoria a Ia aa maaua ma ki hakasaoria i naa haaeo hakamattaku raa iloo, aa maaua e taaohi manava maa maaua ma ki hakassaoria hoki a Ia imuri, ¹¹ ikootou e tokonaki mai peenaa ki naa taku kootou. Teenaa Te Atua ma ki lono te lopo taku kootou e taku ake naa, aa ku huri mai no haia hakaraaoi naa maaua. Te lopo tama ma ki massike no hakanau iaa Ia ma naa varo laatou, i tana vana e mee ki maaua.

Paul ku huri tana maanatu ki see hano ia ki Korint

¹² Teenei te mee e ahu ai maaua: Naa hakataakoto maaua e hakailoa mai maa ite nnoho maaua ite maarama nei, ite vasi naa sosorina maaua ki kootou raa, maaua ni tautari koi ki naa tiputipu ettonu aa ettapu iloto naa mahi te manavalaaoi Te Atua. Maaua ni see tautari ki te iloa te tama. ¹³⁻¹⁴ Maaua e sissii atu koi naa taratara kootou e lavaa te tokatoka no massaro kootou. Niaaina maa kootou seki massaro hakaraaoi i naa taratara maaua nei, nau e hakamau manava maa kimuri kootou ku massaro hakaraaoi iloo i naa taratara katoo maaua e kauatu ki kootou. I te aso Te Ariki ma ki ahemai raa, kootou ma ki ahu i maaua pee ko i-naa ahu maaua ikootou.

¹⁵ Nau ni iloa hakaraaoi iloo i naa meenei, teenaa ni maanatu nau ma ki hanatu nau no mmata ikootou imua, kilavaa nau te noho ma kootou i naa saaita iloo e lua. ¹⁶ I te aa, iaa nau ni maanatu maa taku saaita e horau ki Masedonia raa, nau kutaaatu no mmata ikootou, aa nau ma ki hakasura atu hoki i taku saaita ma ki ahemai, ki tokonaki mai kootou i taku saaita ma ki horau ki Judea. ¹⁷ Teenei maaoni ko aku mannatu ni noho ma nau. Kootou see mannatu maa kootou ni hakarereesia koi nau. Seai. Nau seai setama e taratara kailaaraa, e hurihuri ana taratara. Nau seai ko naa tama e ppesi naa taratara laatou peela, “Uee,” aa ki oti ku huri hoki no mee peela, “Seai.” ¹⁸ Taatou katoo e iloa maa Te Atua e taratara koi ki te taratara maaoni. Maaua nei hoki e taratara ki te taratara maaoni. Maaua see lavaa te mee maa “Uee” aa ki oti ku huri hoki no mee maa “Seai.” ¹⁹ I te aa, Jesus Christ, Te Tama Te Atua, te tama ni hakaea atu maatou ma Silas aa ko Timothy raa, see iloa te hurihuri taratara. A Ia naa ko te “Uee” Te Atua ki taatou. ²⁰ I teenaa ko ia naa te “Uee” ki naa purepure katoo Te Atua ni tuku maa taatou. Teenei ko te vana i naa saaita taatou e hakanau i Te Atua raa, taatou e hakaoti naa taku taatou ka mee peela, “Amen,” iloto naa mahi Jesus Christ. ²¹ Teenaa ko Te Atua tana tino teelaa e mee i maaua, hakapaa ma kootou, ki iloa hakaraaoi taatou i naa takkoto naa ora taatou ma Christ; teenaa ko Te Atua tana tino teelaa e hakakkeeina a Ia naa ora taatou ki ttapu. ²² Teenaa ko Ia naa ni tuku tana hakailona i taatou, i taatou ni tama ana. A Ia ni kaumai Te Aitu Tapu raa ki takoto i naa hatumanava taatou, ki hakailoa mai ki taatou i ana mee hakkaatoa teelaa ni tuku maa taatou.

²³ Te Atua e iloa i aku tiputipu. A Ia e iloa maa nau e taratara ki te taratara maaoni. Nau ni see hakavave ma ki hakasura atu ki kootou i Korint i aa nau see hiihai maa kootou killave hoki ma ni haaeo. ²⁴ Maaua see mee maa maaua nei raa ki taratara atu maa kootou kilotu peehea. Seai. Maaua e iloa maa kootou koi tuu mau ma naa hakataakoto kootou i Te Atua. Maaua e kauatu koi naa taratara nei ki nnoho kootou ka fiafia i kootou ku iloa maaoni i Te Atua.

2

¹ Teenaa ni mee ai taku maanatu ki see hanatu nau, ki see nnoho hakaaroa hoki kootou ma ko imua. ² Ki mee maa kootou e haia a nau ki nnoho hakaaroa, ko ai te tama ma ki nnoho no haia nau ki hiahia?

Teenaa ko kootou naa koi, naa tama ni haia a nau kinnoho hakaaroa.
³ Teenaa ko taku vana ni sissii atu taku pas naa ki kootou. Nau ni see hiihai maa nau ki hanatu no aroha nau inaanoho hakaaroa kootou, naa tama nau ni maanatu maa nau ma ki hiahia ai. Iaa nau e iloa maa taku saaita e hiahia, teenaa kootou hoki e fiafia. ⁴ I taku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni mate hakaoti i aku tani, iaa nau e aroha i kootou. Nau ni see sissii atu ma ki haia kootou kinnoho hakaaroa. Seai. Nau ni sissii atu ki kite kootou i te llee taku manava i kootou.

Aroha i te tama haisara

⁵ Ki mee maa se tama ni hakkoro telaa tama ki noho hakaaroa, teenaa a ia seai tana vana ni mee kiaa nau; a ia ni mee are ki kootou hakkaatoa, aa pee ki aaraa tama koi i kootou. Nau e taratara peenei i aa nau see hiihai maa kootou ki hai haaeoina kootou ttama naa. ⁶ Te hakkaatoa te tama peenaa ni kauatu te mahi ana kootou raa e tau ma ia. ⁷ Tevana iaa i te saaita nei raa, kootou ki alloha iaa ia, aa kootou ku saapai atu ki see noho hakaaroa hakaoti ttama naa. ⁸ Aa teenaa nau e ppura atu ki kootou ki hakailoa atu kittama naa inaa manava kootou e llee iaa ia. ⁹ Nau ni sissii atu taku pas naa kimmata nau maa kootou maaoni elavaa te hakanoo ka tautari ki aku taratara i naa saaita hakkaatoa. ¹⁰ Saaita kootou e alloha i te tama i ana vana ni mee raa, nau hoki e aroha iaa ia. I te aa, i taku saaita e aroha i te tama raa, teenaa ki mee e maaoni maa nau e aroha i te tama naa i se vana, nau e hakasura te tiputipu naa imua naa karamata Christ, ki sura se taukareka i kootou. ¹¹ I te aa, nau see hiihai maa Satan kilavaa te hakahiti i aruna naa mahi taatou, i taatou ku oti te ilotia taatou ana vana e maanatu ma ki mee.

Paul e ssee i Titus

¹² Taku saaita ni tae ki Troas ki hakaia nau te Lono Taukareka i Christ raa, nau ni kite maa taku araraa ku oti te tarakina mai hakaoti Te Ariki. ¹³ Tevana iaa taku manava ni hakallikailoo iaa nau ni see lave itaatou taina, Titus. Teenaa, purepure iloo nau ki naa tama i te kina naa no hakataka iloo nau ki Masedonia.✧

Christ e noho hakamaatua

¹⁴ Tevana iaa taatou ki fiafia i Te Atua. I taatou e hakapaa ki Christ raa, teenaa taatou e hakataakina Te Atua ma ni karapusi, ki tautari taatou vaamuri Christ, te tama e noho hakamaatua. Taatou nei e haia Te Atua ki hakaia taatou te iloa Christ raa ki te henua hakkaatoa, ki toha te iloa naa ma ko naa sauna naa mee mannoni. ¹⁵ I te aa, i taatou nei e mee pee ko naa mee mannoni e hookina Christ ki Te Atua, te laa e toha no takoto ma naa tama ni hakassaoria aa ma naa tama e noho kimmate. ¹⁶ Teenei se sauna te mate ki naa tama e noho kimmate, aa teenei ko te sauna te ora ki naa tama ni hakassaoria a ia. Ko ai te tama hoki e tau te mee naa vana peenei? ¹⁷ Maatou see mee pee ko aaraa tama, e haia laatou naa taratara Te Atua nei ma ni taratara vare koi. Maatou nei ni heunatia mai Te Atua, teenaa maatou nei e taratara ki te taratara maaoni imua naa karamata Te Atua, i maatou ni tama e heheuna maa Christ.

3

Naa taratara Te Atua i te ara hoou te ssao nei

¹ Kootou ma ki mannatu maa maaua ku kaamata hoki te taratara hikkahi ki maaua, seai iloo. Maaua see mee pee ko aaraa tama e fiffai ma ni tama sara ki sissia ni pas maa laatou no taratara atu maa naa sosorina laatou ettonu, aa maaua hoki see mee maa kootou ki sissia ni pas maa maaua, seai. Maaua seai ni tama peenaa. ² Kootou, naa tino kootou naa

ko te pas maaua, teenaa e sissia iloto naa hatumanava maaua ki tokatoka te henua kato no illoa. ³ Te meenaa emaatino peelaa maa teelaa ko Christ raa e sissii te pas naa no kaumai ki kauatu maaua ki kootou. Te pas naa ni see sissia ki naa peenisi; te pas naa ni sissia Te Aitu Te Atua e ora hakaoti. Naataratara naa ni see sissia i aruna naa hatu e pallaha; naataratara naa ni sissia iloto naa hatumanava taatou.✠

⁴ Maaua e kauatu naataratara nei i maaua e illoa maa maaua e tautari maaoni ki naataratara Christ imua naa karamata Te Atua. ⁵ Maaua see tau tetaratara atu maa maaua e lavaa te haia maaua naa heuna nei soko maaua. Seai. Naa heuna nei e lavaa maaua i Te Atua e tokonaki mai ki maaua. ⁶ Teenaa ko Ia naa ni tokonaki mai ki maaua ki hakaia maaua naataratara hoo tessao nei. Te nei seai ko naa loo ni sissia; te nei ni taratara Te Aitu Tapu. Naa loo ni sissia raa e kaumai taatou mate, aa Te Aitu raa ia e kaumai taatou ora.✠

⁷ Naa Loo raa nikanusia Te Atua ki takkoto i aruna naa hatu e pallaha. Te taurae Moses ni maasina hakkaatoa ite saaita Te Atua ni hookii ake naa Loo naa kiaa ia. Naa ina iloo maa te maasina Te Atua e takoto i te taurae Moses raa ni hanokoi no seai raa, te kanohenua Israel raa ni see lavaa tetoka atu kiaa ia. Ki mee naa loo e kaumai taatou mate naa ni hakasura iho ma te maasina peenaa raa.✠ ⁸ kootou e mannatu maa te maasina ma ki hakasura iho ma Te Aitu Te Atua raa ma ki tiputipu peehea? ⁹ Te maasina ni hakasura iho ma naa loo e kaumai taatou mate raa ni lasi, te vana ia te maasina ma ki hakasura iho ma Te Aitu e kaumai taatou ora raa ma ki toe ia! ¹⁰ Taatou e lavaa tetaratara maa te maasina e takoto i te ssao nei ku uhi vaaruna te maasina tuai ni takoto i te kanohenua Israel imua. ¹¹ Te maasina imua naa ni see takoto rooroa, ite ssao naa ku takoto koi ki hakaoti mai. Te maasina te ssao nei ia ma ki see lavaa te hakaoti mai. Te maasina naa ma ki takoto no takoto hakaoti!

¹² Maaua see ppopore te kauatu naataratara nei, i maaua e taao hi manava ki te tiputipu hoo Te Atua e hakasura nei. ¹³ Maaua see mee ma ko Moses. Aia ni uhi tana taurae ki te tapaa maro raa ki see kkite te kanohenua Israel maa te maasina Te Atua e takoto ia ia raa ni hanokoi no seai.✠

¹⁴ Naa hakataakoto naa tama naa ni puuia maaoni; aa no ta e mai iloo ki te aso nei raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa i naa saaita laatou e tokatoka i naa laupepa naa loo tuai. Te tapaa maro naa ma ki uiia koi ki mee te tama raa e iloa maaoni i Jesus Christ.

¹⁵ I te ssao nei iloo, i naa saaita naa tama naa e tokatoka i naa loo Moses raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa. ¹⁶ Te vana ia te tapaa maro naa e lavaa te uiia. Naataratara te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa i Moses, "Tana tapaa maro raa ni uiia i tana saaita ni huri tana manava ki Te Ariki."✠

¹⁷ Aa teenaa, te "Ariki" e hakatuuria mai i naataratara nei raa ko Te Aitu Tapu, aa i naa kina kato Te Aitu Te Ariki e takoto raa, naa vana te kina naa ma ki hakattonusia a Ia ki taukalleka.

¹⁸ Taatou hakkaatoa e too tetia te maasina Te Ariki ma naa taurae taatou see uhi, aa teenaa ko te maasina naa koi teelaa e au i Te Ariki, teenaa ko Te Aitu raa koi. Naa ora taatou e hurisia a Ia ki hanake lokoi naa tiputtipu taatou no mee ma ko Ia, aa te maasina e takoto i taatou nei ki hanake hoki no lasi.

4

Te Lono Taukareka

¹ Te Atua i tana manava aroha ni kaumai naa heuna nei ki maaua; te nei see ssopo ai naa manava maaua. ² Tekau vana hoo ma naa vana

✠ 3.3 Ex 24.12; Jer 31.33; Ezek 11.19; 36.26 ✠ 3.6 Jer 31.31 ✠ 3.7 Ex 34.29 ✠ 3.13 Ex 34.33

✠ 3.16 Ex 34.34

e hakannapa ku oti te tiiake maaua. Maaua see sosorina tippua ka hurisia maaua naataratara TeAtua nei. Maaua ettaka ma te tiputipu etonu maaoni imua naakaramata TeAtua, kitakoto te tiputipu maaua nei inaa hakataakoto te henua katoou. ³ Ki mee te Lono Taukareka e hakahea maaua nei e huuina, teenaa, e huuina koi inaatama ennoho kimmate. ⁴ Naa tama naa see illoa i TeAtua, i te aa, inaa hakataakoto laatou nitauchia te aitu hakallika te maarama nei iloto te poouri ana. Laatou e puuia aia ki see krite laatou i te maasina e too ilaatou. Teenaa ko te maasina e au i te Lono Taukareka inaa mahi Christ, te tama e taka ma te tiputipu TeAtua. ⁵ Maaua see hakahea inaa tiputtipu maaua soko maaua; maaua e hakahea atu i Jesus Christ ko TeAriki, aa maaua nei se takarua koi e heheuna ma kootou iloto te inoa Jesus. ⁶ TeAtua ni mee tana taratara peelaa, “Te maasina nei ki hakamaasina mai i te poouri ana!” Teenei ko TeAtua koi teelaa e takoto tana maasina iloto naa hatumanava taatou, ki illoa taatou i te tii TeAtua e too inaa karamata Christ. ☆

⁷ Tevana iaa naa manava maaua e mee ma ko naa kamete vare e haaoa TeAtua ki ana tiputtipu aitu. Teenei seai ni mahi maaua; teenei ni mahi are TeAtua ettaka ma maaua. ⁸ Maaua maraa e llave te kau haaeo, tevana iaa maaua seai iloo kimattaku. Maaua maraa kioti kumamannatu tam-maki, tevana iaa maaua seai iloo kissopo naa manava maaua. ⁹ E mee telopotama elotoffaaeo imaaua, tevana iaa maaua e mee maaua soa e hakappae mai ki maaua. Maaua e taaia peenaa i te kau saaita, tevana iaa maaua seelavaa te mmate. ¹⁰ Te mate Jesus e tauhia maaua kitakoto iloto naa haitino maaua eppara nauhi nei inaa saaita hakkaatoa, ki hakatii maarama tana ora e takoto imaaua. ¹¹ I te ennoho maaua nei raa, maaua maraa etauppirikoi kimmate imaaua e tautari ki Jesus, teenaa ki hakasura te ora Jesus e takoto inaa haitino maaua eppara nauhi nei. ¹² Te mee nei e mee maa te mate raa e heheuna iloto maaua; te ora raa iaa e heheuna iloto kootou.

¹³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Nau ni taratara i aa nau e iloa i TeAtua.” I te tiputipu naa hoki, maaua e taratara i maaua e illoa i TeAtua. ☆

¹⁴ Maaua e illoa maa TeAtua, te tama ni hakamasikeria a la TeAriki Jesus no ora raa, maki hakamasikeria a la maaua hoki ma Jesus, no toa taatou hapapaa kitana kina enoho. ¹⁵ Naavana nei katoou e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou. Saaita telaa i TeAtua raa e tae ki telopotama, laatou maki taku peenaa ka taratara hiahia i TeAtua, kilasi tana inoa.

Te ennoho ka taaohi manava i TeAtua

¹⁶ Teenei ko tevana maaua seelavaa te ssopo naa manava maaua. Ni aaina maa naatinotama maaua nei kutakkoto koi kimmate no ppara raa, naa ora maaoni maaua etakkoto mata ora peenaa i te aso ma te aso. ¹⁷ Maaua e hakallono isukoi i te tamaa saaita nei. Maaua e illoa maa naa haaeo e llave imaaua nei maki suia TeAtua ki te taukareka e takoto see oti, ettoe iaa inaa haaeo nei. ¹⁸ I te aa, imaaua see ttoka ki naa mee e kiitea te karamata; maaua e ttoka are ki naa mee see kiitea te karamata. Te mee e kiitea raa e takoto koi i te punaa saaita; te mee see kiitea raa iaa maki takoto hakaoti peenaa.

5

¹ Taatou e illoa maa te saaita naa haitino taatou i te maarama nei e seua raa, TeAtua e mee naa haitino hoou taatou itelani. A la tana tino ni penapena naa haitino naa, aa naa haitino naa maki takkoto see ppara peenaa. ² Ssao nei taatou ettani, itaatou e kaimannako kitoa taatou

naa haitino hoou taatou teelaa ekaumai itelani. ³ Saaite taatou etoo naa haitino hoou naa, taatou makinnoho hakaoti ma naa haitino naa. ⁴ Ssao taatou koittaka ma naa haitino taatou itemaarama nei raa, taatou ehakallono isukoi katanittani peenaa. Taatou seettani ma itaatou kukkaro inaa haitino tuai ettaka ma taatou. Seai. Taatou makittani itaatou e fiffai maa naa haitino hoou taatou itelani raa kikaumai ki suia naa haitino tuai taatou, ki hakaoratia naa tinotama taatou. ⁵ TeAtua tana tino ni penapena taatou ki tauhia taatou te ora nei, araa hookii mai iloo tana Aitu raa ki hakailoa mai i ana mee e tuku maa taatou.

⁶ Teenaa naa manava taatou see ssopo. Taatou e illoa maa te saaita taatou koittaka ma naa haitino te maarama nei raa, taatou emmao ma TeAriki. ⁷ Ite aa naa ora taatou ehano ma naa hakatina taatou, see mee ma ehano ma naa mee taatou ekkite. ⁸ Taatou see ssopo naa manava taatou, teenaa taatou etaukalleka koi kitiiake naa haitino te maarama nei kioo taatou nonnoho ma TeAriki. ⁹ Tevana iaa sekina peehea taatou ennoho, taatou e fiffai koi kihiahia TeAriki inaa ora taatou. ¹⁰ Ite aa, itaatou makittuu hakkaatoa imua Christ kihakatonutonusia naa ora taatou ala. Taatou maki suia TeAtua, tautari ki naa tiputipu naa ora taatou itemaarama nei, teenaa ko naa vana katoa taatou ni mee, naa vana etaukalleka ma naa vana ehakallika.✧

Naa soa maaoni TeAtua

¹¹ Maaua e illoa ite mee e mee maa e mattaku i TeAriki, teenaa e haaite ai maaua teppuratia maaua aaraatama kitaaohi manava kiaa la. TeAtua e illoa imaua hakaraaoi iloo, teenaa nau ehiihai maa kootou ki illoa hakaraaoi iloo iaa nau hoki iloto naa manava kootou. ¹² Maaua see mee hoki maki hakattoe atu maa naa sosorina maaua etaukalleka. Maaua essee seara etonu kitau ma kootou te hakanau imaua, kilavaa kootou te taratara atu ki naa tama e ahu i naa kkite laatou naa tiputipu te tama, seai ma ko naa tiputipu tana hatumanava. ¹³ Eaa? Kootou emannatu maa maaua evvare? Aa tiiake peenaa, teenaa se vanakoi iloto maatou ma TeAtua. Seai? Kootou emannatu maa maaua eatammai? Aa teenaa, teenei se vana e mee koi ki tokonaki ki kootou. ¹⁴ Naa ora maaua etauhia te laaoi Christ. Maaua e illoa maa te tama tokotasi nei nimate ki tokonaki la kite henua katoa. Teenaa e mee maa te henua katoa ni mmate hapapaa ma la. ¹⁵ A la nimate kihakaora te henua hakkaatoa. Naatama e ora ite ssao nei see ora maa laatou koi. Laatou e ora inaa mahi Jesus Christ, te tama nimate aa ni hakamasikeria kihakaoratia laatou.

¹⁶ Ssao nei iaa, taatou ku see hakatonutonu telaa tama ki naa tiputipu te maarama nei. Maaoni, imua raa taatou nittoka ki Jesus no taratara maa la setama peelaa, inaattoka te tama te maarama nei. Saaite nei taatou ku see lavaa te mee peenaa. ¹⁷ Aa teenaa, te tama e illoa maaoni i Christ raa teenaa setama hoou. Tana tiputipu tuai raa ku oti te tiiake, aa te tiputipu hoou raa kuhakasura. ¹⁸ Teenei niara katoa TeAtua nipenapena maa taatou. Christ ni heunatia mai TeAtua kiau no haia taatou kihaisoa ma TeAtua. Maaua nei hoki e heunatia kioo no haia aaraa tama kihaisoa hoki ma TeAtua. ¹⁹ Naa taratara TeAtua e takkoto i maaua nei e mee peelaa: TeAtua ni heunatia mai ala Christ iaa la ehiihai maa la e haisoa ma naa tama hakkaatoa itemaarama nei. TeAtua nisee maanatu ki naa haisara laatou imua, teenei ekaumai ai ala naa taratara nei kihakailoa aaraa tama i tana hiihai kihaisoa ma laatou.

²⁰ Aa teenei maaua kukauatu naa taratara Jesus Christ. Maaua etaratara atu pee kote maaisu TeAtua. Maaua ettaro atu ki kootou iloto te Inoa Jesus Christ: kootou tiiake TeAtua kihurisia naa mannatu kootou ki see lotoffaa eo kootou iaa la, aa kootou ku ahe no vaissoa maa la! ²¹ Christ

niseai anahaisara nippena, tevanaiaa aIa nihaia TeAtua kilave hoki aIa inaa haisara taatou, killave taatou ite tiputipu e tonu TeAtua itaatou ennoho hakapaa ma Christ.

6

¹ Iloto naaheuna taatou emee maa TeAtuaraa, maaua ettaro atu ki kootou, naa tama ku oti te illoa i te laaoi TeAtua: kootou see haia kootou te laaoi TeAtua ma se mee vare. ² Hakannoo ki te taratara TeAtua e kaumai: “Saaite tessao taku laaoi ki kootou nitae mai raa, nau nilono i kootou.

Saaite te asoraa nitae mai ki hakassaoria kootou no ora raa, nau nitokonaki ki kootou.”✧

Kootou hakannoo mai! Teenei kootou sao ki tauhia kootou te laaoi TeAtua; te aso nei ko te aso ki too te ora maaoni!

³ Maaua see fiffai maa maaua e hakassara nivana maa maaua iloto naaheuna maaua nei, ki seeffuri te henua no see tautari ki naaheuna maaua. ⁴ Inaa vana hakkaatoa maaua emee nei, maaua e fiffai ki kkite te henua maa maaua nitama e heheuna i TeAtua, teenaa i maaua e heheuna hakalavatoa koi inaa tiri maaua inaa haaeo, inaa hakallono isu maaua, aa ma naa vana ehainattaa. ⁵ Maaua maraa etaaia, ekarapusina, aa etaruarumia naa tama kitaia; maaua emmate hakaoti inaa heheuna maaua, aa maaua see illoa tekkai kammoe hakaraaoi.✧ ⁶ Maaua ku oti te huriake peela maa maaua nitama e heheuna maa TeAtua, teenaa inaa ora maaua e mataffua, maaua e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, maaua e lavatoa te ennoho kattari, maaua e meeme hakaraaoi aaraa tama, TeAitu Tapuraa etakoto imaaua, aa maaua emanavalaoi maaoni inaa tama hakkaatoa, ⁷ maaua e hakaea te taratara maaoni, aa naa mahi TeAtua e takkoto i maaua. Te tiputipu e tonu raa teenaa ko naa hana maaua e hetaa maa maaua, aa kipuipui naa haitino maaua. ⁸ Maaua e haia ma nitama hakamaatua, aa kioti koi ku hakannaparia; maaua esasaakiria, aa kioti koi ku hakanauria. Maaua maraa e haia ma nitama etaratara kailallao, aa maaua iaa nitama etaratara kitetaratara maaoni. ⁹ Maaua e haia ma nitama see ilotia, aa te henua iaa e illoa hakkaatoa imaaua; maaua etarataraina maa maaua ku oti te mmate, tevanaiaa kootou ekkite koi imaaua koi ora. Niaaina maa maaua e taaia pakavaina, maaua ni seelavaa te mmate. ¹⁰ Niaaina maa maaua ennoho hakaaroa, maaua ettaka ka fiafia koi. Te henua emee maa maaua see hai hekau, tevanaiaa telopotama ku hai hekau inaa hekau laatou nikauake maaua. Maaua emee ma nitama seailoo semee tokotasi, tevanaiaa maaua maaoni ennoho ma te kau mee.

¹¹ Aku soa i Korint. Maaua see hai taratara ehoo i kootou. Naa arohi manava maaua nei nippesi atu kato ki kootou. ¹² Maaua e llee naa manava maaua i kootou, aa kootou iaa see llee naa manava kootou imaaua. ¹³ Nau etaratara atu pee ko aku taratara ki aku tamalliki. Kootou ki huri mai nitiputtipu etaualleka pee ko naa tiputtipu kootou nikkite imaaua. Tallaki naa hatumanava kootou.

Te tiputipu naa tama see illoa i TeAtua

¹⁴ Kootou see hakapaa atu ki naa tama see illoa i TeAtua. Tevana etonu ma tevana esara makimeeme hakapaa peehea? Tepoouri ma te maarama makinnoho hakapaa peehea? ¹⁵ Christ ma Satan makitaratara kitetaratara tokotasi peehea? Tetama elotu i TeAtua ma te tama se elotura ma kitaratara hakapaa peehea ite mee tokotasi?

¹⁶ Te Hare Tapu TeAtua ma naa aitu penappena raa ma ki meeme hakapaa

peehea? Taatou nei ko te Hare Tapu TeAtua e Ora. TeAtua tana tino nitaratara peelaa,

“Nau maki hakatuu taku hare kituu iloto akutama, kinnoho maatou hakapaa.

Nau maki mee ma ko TeAtua laatou, aa laatou kumee ma kotaku kanohenua.”✠

¹⁷ Teenaa TeAriki raa e mee peelaa,

“Kootou hakattaha i naa tama naa, aa kootou ku see hakapaa atu kilaatou.

Kootou see mee ki naa mee ekerekkere, aa teenaa Nau maki hiihai ki kootou.”✠

¹⁸ Nau maki mee ma ko te tamana kootou, aa kootou kumee ma nitama taanata aa ma ni tama haahine aaku.

A Nau, TeAriki Haimahi, e kauatu naa taratara nei.”✠

7

¹ Aku soa nei. Naa purepure nei hakkaatoa e mee mai kitaatou. Aa teenaa, taatou ki hakakkee naa ora taatou i naa mee hakkaatoa teelaa e mee naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou kikerekkere. Taatou ki lotu i TeAtua, teenaa ki tautari ki tana tiputipu e tapu.

Te hiahia Paul

² Kootou alloha imaaua. Maaua see illoa tesosorina hakallika kitelaa tama. See haitama ni haia maaua no hakallika, aa see haitama ni usuusuhia maaua. ³ Nau see mee maa kootou nitama e hakallika. Seai. Nau ku oti te taratara atu hakaoti imaaua ellee naa manava maaua i kootou. Niaaina maa taatou koi ora, aa maa taatou emmate, taatou maki ttaka hakapaa lokoi. ⁴ Nau e iloa hakaraaoi iloo i naa tiputtipu kootou, teenei eahuai nau i kootou. Inaa haaeko kaato e ttiri imaaua nei, nau see iloa te sopo taku manava; nau e taka ka hiahia peenaa.

⁵ Saaita maaua nittae ki Masedonia raa, maaua ni see hakamalolloo. Tekau haaeo nittiri imaaua. E mee naatama niffuri mai no heheatu maatou, kattaka mattaku maaua.”✠ ⁶ Tevana iaa TeAtua, tetama maraa e hakaaneane naatama e mee pakavaina raa, ni haia a la naa manava maaua no taukalleka. A la ni heunatia mai a la Titus ki maaua. ⁷ Maaua ni see mee koi maa maaua ni fiafia ma iaa ia niau, seai. Naa manava maaua ni taukalleka hoki iaa ia nitaratara mai i naa tokonaki ake kootou kiaaia. Aia nitaratara mai maa kootou ennoho kattaro peenaa kikkite kootou iaanau. Aia e taratara mai hoki maa kootou e alloha i naa vana see ttonu kootou ni mee kiaa nau, aa maa kootou ku nnoho koi ki tokonaki mai kootou kiaa nau. Teenei ko naa taratara nei elasi ai taku hiahia i te saaita nei.

⁸ Niaaina maa takupas ni sissiiatura naa ni mee kootou no nnoho hakaaroa raa, nau see mee maa nau e aroha i aa nau ni sissii atu takupas peenaa. Maaoni, imua raa nau ni aroha i aa nau e iloa maa te pas nei ni mee kootou no nnoho hakaaroa i te tamaa saaita. ⁹ Tevana iaa i te saaita nei raa nau e hiahia; nau see hiahia ma i kootou ni haia a nau ki nnoho hakaaroa. Seai. Nau e hiahia i kootou ni lavaa te ffuri naa manava kootou i kootou ni nnoho hakaaroa. TeAtua ni heheuna iloto naa manava kootou i te saaita kootou ni nnoho hakaaroa. Kootou naa ku illoa maa maaua ni see hai vana e hakallika ni mee ki kootou. ¹⁰ TeAtua e heheuna i te saaita tetama ennoho hakaaroa, kihuri te manava tetama naa notoo te ora maaoni. See hai vana esara i te tiputipu naa. Tevana iaa tetama ennoho hakaaroa pee kote nnoho hakaaroa naatama te maarama nei raa, teenaa kote tiputipu e sura ai te mate. ¹¹ Kootou mmata i te ara TeAtua

✠ **6.16** Lev 26.12; Ezek 37.27; 1 Cor 3.16; 6.19 ✠ **6.17** Is 52.11 ✠ **6.18** 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9 ✠ **7.5** 2 Cor 2.13

ni mee ki te nnoho hakaaroa kootou naa: kootou kulellere ki haia kootou naa heuna TeAtua: kootou ku anaana kihuriake peela maa kootou e tautari ki te tiputipu e tonu; kootou ku ffuri no lloto i naa vana hakallika aaraa tama e ppena; kootou ku sopo naa manava kootou i te tiputipu see tonu; kootou ku ttaro ki k kite kootou iaa nau; kootou ku alloha iaa nau; kootou ku nnohokoi kihaiake kootou naa tama e ppena naa haisara! Kootou nei ku oti te huriake peela maa kootou see haivana essara i te tiputipu nei.

¹² Aa teenaa, takusaaita ni sissii atu takupas naa raa, nau ni see sissii ma ki taratara atu i te tama e hakasara tana vana; nau hoki see mee maa i te tama ni hakasaraina ana vana. Nau ni sissii koi te pas naa ki k kite kootou, imua naa karamata TeAtua, i tellee naa manava kootou i maaua.

¹³ Naa manava maaua ni hakatipuina iloo te tiputipu nei.

Naa manava maaua ni see hakatipuina koi te tiputipu nei, naa manava maaua hoki ni taukalleka i te hiahia Titus, iaa ia ni hiahia i naa vana kootou ni mee kiaa ia! ¹⁴ Nau ni hakanau ki Titus i naa sosorina kootou, teenaa nau ni seiailoo kinapa i kootou. Maaua maraa e taratara maaoni ki kootou, teenaa naa taratara hakanau maaua ni haiake ki Titus i kootou raa ni taratara maaoni. ¹⁵ Aia e llee iloo tana manava i kootou i naa fifai kootou maa kootou e hakanoo kiana akonaki, aa iaa ia ni too atu kootou no anaanaria ma se hakamau. ¹⁶ Nau nei ku hiahia iloo i aa nau ku iloa maa kootou ma ki taahi peenaa te tiputipu naa.

8

Te manava e kaimaarie

¹ Akutaaina nei. Maaua e fifai maa kootou ki illoa ma seaa telaa oi TeAtua ni mee ki naa lotu i Masedonia. ² Naa tama naa ni nnoho iloto naa haao iloo ellasi, aa niaaina maa laatou ni tama see hai mee raa, te fiafia laatou raa e lasi ffaeo iloo, teenaa laatou ni kaimallie iloo kassiko mane. ³ Nau e lavaa te taratara atu maaoni maa naa tama naa ni hookii hakkaatoa te koo ina laatou ni lavaa, aa te koo ina laatou ni hookii naa ni too e ia i te koo ina laatou e lavaa. Ina tino fifai laatou, ⁴ laatou ni ppara mai iloo ki maaua ki tiiake laatou ki heheuna hakapaa ma naa tama naa lotu i naa kina, ki tokonaki hakapaa laatou ki naa tama TeAtua e nnoho i Judea. ⁵ Maaua ni see mannatu maa laatou ma ki lavaa te hakasura te tiputipu naa. Imua raa laatou ni hookii naa tinotama laatou ki TeAriki; aa ki oti, i te hiihai TeAtua, laatou ni ffuri mai no tokonaki mai ki naa heuna maaua hoki. ⁶ Maaua ku oti te taratara ake ki Titus, te tama ni kaamata naa heuna nei, ki hakaotina te heuna telaa oi nei. ⁷ Te kau vana e taukalleka essura i kootou: kootou ku illoa maaoni i TeAtua; kootou ellau te taratara; kootou e illoa i naa vana aitu TeAtua; kootou e anaana ki tokonaki kootou ki telaa tama, aa i kootou e manava laaoi i maaua. Aa te nei nau e hiihai maa kootou ki kaimallie hoki te hookii naa mee kootou.

⁸ Te nei sei ni taratara hoou aku e tuku ma ki tautari kootou. Nau e taratara atu ki illoa kootou i te fifai aaraa tama maa laatou e tokonaki. Nau e mee ki illoa nau i naa tiputipu naa manava kootou ki naa tama e nnoho hakaaroa. ⁹ Kootou e illoa i naa tiputipu telaa oi taatou Ariki, Jesus Christ. A ia e sura te kau mee hakkaatoa, te vana iaa te lo po mee naa ni tiiake hakkaatoa a ia ki tokonaki mai a ia ki kootou. A ia ni noho ma se tama see hai mee, ki hai mee kootou.

¹⁰ Nau e maanatu maa e taukareka maa kootou ki hakaoti te mee kootou ni kaamata i te setau peela. Kootou naa ko naa tama mua ni tokonaki ki naa tama i Judea, aa kootou naa hoki ko naa tama mua

✧ 8.4 Rom 15.26

ni ssura te maanatu ma ki mee te vana naa. ¹¹ Aa kootou massike no hakaoti te vana kootou nikaamata naa! Kootou lellere ki hakaoti te heuna naa pee konna lellere kootou imua kimee te maanatu kootou naa. Kootou mmata ite kooina kootou elavaa te hookiiraa, aa kootou ku hakanaaopo te kooina naa. ¹² Kimee maa kootou e fiffai maa kootou ki hookii nimee maa kootou, teenaa TeAtua ma ki hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa, iaa Ia e iloa maa kootou e hai mee. Tevana iaa TeAtua ma ki see hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa kimee maa Ia e iloa maa kootou see hai mee.

¹³ Nau see mee ma ki haia anau aaraa tama kinnohova, aa maa kootou iaa kittaka ma naammaha, sei. ¹⁴ Ikootou e hai mee ite ssao nei raa, e taukareka peela maa kootou ki tokonaki ki naa tama see hai mee. Aa ite saaita kootou ma ki see hai mee, aa laatou e hai mee raa, teenaa naa tama naa ma ki tokonaki ki kootou. Ite ara nei raa naa vana kootou ma ki taukalleka hakapaa. ¹⁵ E mee pee konna taratara mai te Laupepa Tapu raa peela, “Ttama ni hakanaaopo ana mee tammaki raa, a ia ni see hai mee ni ttoe. Ttama ni see hai mee maaoni ni hakanaaopo raa, a ia ni lava i ana mee naa.”✧

Titus ma ana soa

¹⁶ Maaua e fiafia iloo i TeAtua, i Titus ni haia a Ia ki anaana atu ki kootou pee komaaua. ¹⁷ Aia ni see mee maa ia ni hanatu i maaua ni vanaake kiaa ia, sei; a ia tana tino ni hiihai maa ia ki hanatu no tokonaki ki kootou. ¹⁸ Maaua e heunatia atu maaua telaatina maaua ki hanatu ma Titus. Ttama nei e hakanauria naa lotu katoo i ana heheuna ka hakaia te Lono Taukareka. ¹⁹ Aia ni hakamaatinoria no tukua mai naa lotu raa ki au ia i maaua ite saaita maaua e oo no kkave naa mee te henua e hakanaaopo raa ki Jerusalem. Maaua e haia maaua naa heuna nei ki hakanau te henua ite inoa TeAriki, aa ki hakailoa atu i maaua e fiffai maa maaua e tokonaki ki naa tama see hai mee.

²⁰ Maaua e heheuna hakaraaoi iloo ki seetaumaruu te henua i maaua, i naa mataake maaua naa mane te henua e hakanaaopo. ²¹ Maaua e mmata iloo kittonu naa heuna maaua nei, see mee maa imua koi naa karamata TeAriki, sei, maaua e mee hoki kittonu naa heuna maaua nei imua naa karamata aaraa tama.✧

²² Teenaa e mee telaatina maaua e heuna atu ma te takarua naa. Maaua ku oti te mmataria maaua naa heheuna te tama naa ite kau saaita. Aia se tama iloo e makkaa i ana heuna. Aia e iloa maa kootou ni tama e sosorina taukalleka. Teenei e hiihai ai a ia maa ia e hanatu no tokonaki ki kootou.

²³ Titus iaa, aia naa kotaku hakasoa e heheuna ma nau ki tokonaki ki kootou; aa aaraa taaina teela e oo atu laatou raa, teenaa se takarua e heunatia atu naa lotu i aaraa kina. Laaua e hakanau peenaa i Christ.

²⁴ Teenaa kootou huri atu te manava laaoi ki te takatoru naa, ki kkite naa tama naa lotu katoo no illoa maa maaua ni hakanau tonu i naa tiputtipu kootou.

9

Tokonaki ki aaraa tama te lotu

¹ Kootou kunaa illoa are ite mane ekkave ki naa tama TeAtua ennoho i Judea. ² Nau e iloa maa kootou e fiffai maa kootou ki tokonaki ki naa tama naa. Nau ni hakanau ake ki naa tama i Masedonia raa i kootou peela, “Naa taaina ma naa kave taatou i Akaia raa ni nnoho iloo ite setau peela ma ki tokonaki laatou.” Naa manava naa tama naa ni usuhia i kootou ni lellere ma ki tokonaki kootou. ³ Teenei nau ku heunatia atu nau naa tama naa, ki kkite naa tama naa maa taku hakanau ni hakanau i kootou raa sei maa ni taratara matani koi. Tevana iaa, e mee pee ko nau

ni taratara ake ki laaou, nau e iloa maa kootou e nnoho mai ma naa mane kootou ni hakanaaopo. ⁴ Tevana iaa, ki mee maa nau e hanatu ma naa tama i Masedonia, aa no kite nau maa kootou see hai mee ni hakanaaopo raa, maaua ma kinnapai loo, i maaua nei koi nitaratara ka hakanau i kootou. ⁵ Teenei e heunatia atu ai nau naa tama nei ki oo atu imua no hakatonu hakaoti naa mee kootou ni hakanaaopo. Nau e hiihai maa naa mee kootou nitaratara maa kootou ma ki hookii raa ki mmoe mai hakaoti i taku saaita ma ki tae atu, ki maatino peela maa kootou e hookii i naa tino fifai kootou, see mee maa i teela nitaratara maaua ni kauatu.

⁶ Kootou hakamaarona tetaratara nei: tetama e tori ana hualaakau emooisiraa, ma ki see hai kaikai maaoni ma ki vasi; tetama e tori ana hualaakau e tammaki raa iaa ma ki vasi telopo kaikai e tammaki.

⁷ Kootou ki hookii te kooina kootou e mannatu maa etau ma naa mee e nnoho ma kootou, aa kootou ki hookii ma te manava laaoi. Te Atua e hiihai ki te tama e hookii maa te manava laaoi. ⁸ Te Atua e lavaa te kauatu te kau mee e ttoe iaa i te fifai kootou, teenaa kootou ma ki nnoho ma naa mee kato kootou e see, aa etau te vaevae maa aaraa tama. ⁹ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela,

“A Ia e hookii te mee ki naa tama see hai mee.

Tana laaoi e takoto hakaoti peenaa.”✧

¹⁰ Aa Te Atua, tetama e hookii te hualaakau ki hakatori aa te haraoa ki kkai, ma ki kauatu te kau mee kootou e see, ki ffuri kootou no tokonaki ki aaraa tama.✧ ¹¹ A Ia ma ki kauatu te kau mee ki tuutuulaaoi kootou, aa kilavaa kootou te tokonaki ki telaatama. Aa ite saaita maaua ma ki vaevae naa mee kootou naa ki naa tama see hai mee raa, te henua ma ki taratara hakanau i Te Atua. ¹² Te mane kootou e hakanaaopo naa ma ki tokonaki ki naa tama Te Atua, aa laaou ma ki ffuri no hakanau hoki i telaaoi Te Atua. ¹³ Te henua kato ma ki kite i naa takoto naa manava kootou i te tokonaki kootou ma ki kauake ki naa tama i Judea. Laaou ma ki illoa maa kootou ni too hakaraaoi illo naa taratara Christ ka tautari ki ana tipu tipu. Laaou ma ki fiafia i te lopo mee kootou e kauake ki laaou ma aaraa tama i aaraa henua, teenaa laaou ma ki ffuri kato no hakanau i Te Atua. ¹⁴ Laaou ma ki taku ki Te Atua i te llee naa manava laaou i kootou, i telaaoi Te Atua e hakasura i kootou. ¹⁵ Taatou ki fiafia i te mee taukareka Te Atua, teela see ilotia te tarataraina, e kaumai ki taatou.

10

Paul e taratara i ana heuna

¹ Anau, Paul, tetama e taratara kootou maa e haao iloto akupas e sissii atu aa e laaoi i taku saaita e nnoho taatou, e kauatu aku taratara nei ki kootou. Iloto te inoa Christ, te tama e takoto te laaoi ma te aroha, ² kootou see mee ma ki haao nau i taku saaita ma ki hanatu, i aa nau e iloa maa nau ma ki loto i naa tama e mee naa taratara laaou maa maaua e sosorina koi pee ko naa tama te maarama nei. ³ Maaoni, maaua ni tama ni ttipu ake i te maarama nei, tevana iaa, i naa saaita maaua e hetaa ma naa mee e hakallika raa, maaua see tautari ki te hakataakoto te tama te maarama nei. ⁴ Naa hana e ttaka ma maaua nei seai ni hana te maarama nei; teenei ko naa hana aitu Te Atua, teela e seu maaua naa mahi naa aitu hakallika. Maaua e sua maaua naa heaatuna hakallesi naa tama e mee; ⁵ maaua e sua maaua naa vana hakatannata naa tama e mee ma ki puuia te iloa Te Atua; maaua e mee ki hurisia maaua naa mannatu te henua ki tautari ki Christ. ⁶ Aa te saaita kootou e huri mai maa kootou kullono taratara, teenaa maaua ma ki hakkaitoaina maaua naa tama see llono taratara.

⁷ Kootou ettoka koi i naa tiputipu te mee i ana tautaha. Ki mee se tama emaanatu maa ia setama etautari maaoni ki Christ, aia kimaanatu hakaraaoi kiiloaia, imaaua hoki nitama etautari maaoni ki Christ pee koia. ⁸ Nau seenapa maa nau nimaaroo are te ahu i naa heuna Christ nikaumai kimaaua. Teenaa konna heuna e hakatipu naa ora kootou. Maaua see heheuna makiseua naa ora kootou. ⁹ Kootou see mannatu maa nau esissiatu naapas nei ki hakamatakuria kootou. ¹⁰ Aaraa tama ma ki taratara peela, “Naapas Paul nei e taratara haimmahi lokoi kitaatou, aa itana saaita enoho itaatouraa, aia ematanaenae aa see iloa tetaratara haimahipeenaa. Anataratara naa nitaratara matanikoi!” ¹¹ Naatama emee naataratara laatou peenaa ki illoa maa te tiputipu maaua ma ki hakasura ite saaita maaua ma ki ttae atu raa ma ki mee koi ma konna taratara maaua i naapas maaua.

¹² Aaraa tama e hai maa laatou nitama hakamaatua. Tevana ia maaua see mee maa maaua emee ma konnaatama naa. Seai. Naatama naa ettoka koi kinaa tiputtipu laatou sokolaatou, no mee maa teenaa konna tiputtipu laatou maaoni. Naatama naa kuvvare hakaoti! ¹³ Maaua ia seelavaa te hakattoe naa ahu maaua kimaaua; maaua makiahu koi itekooina naa heuna maaua nikaumai TeAtua, teenaa e hakaapa ma naa heuna maaua emee iloto kootou. ¹⁴ Naa heuna maaua e kaumai TeAtua nei etae atu hoki ki kootou. Teenaa kotevana maaua nioo atu no hakaatu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁵ Maaua see illoa te ahu ki maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee. Maaua e heheuna tonu i naa heuna maaua e kaumai TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i TeAtua. Maaua e fiffai maa naa heuna maaua nei ellasi itekina naa. ¹⁶ Maaua e fiffai maa te Lono Taukareka nei e hakataeria maaua hoki kinaa henua ettuu imuri kootou, ki see ahu maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee.

¹⁷ Tevana ia te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Tama e hiihai maa ia kiahu, aia kiahu i naa vana TeAriki ni mee.” ¹⁸ I teelaa konna tama are TeAriki e hakanauraa teelaa e haia TeAtua maa nitama aana maaoni, seai ma konna tama e hakanau ilaatou soko laatou.

11

Paul ma naa aposol hakalellesi

¹ Niaaina maa kootou e mannatu maa nau emee taku tamaa vware, nau e hiihai maa kootou ki hakannomaikoi kiana nau. ² Nau e kaimanako i kootou, emee pee ko TeAtua e kaimanako i kootou. Kootou emee ma setaupu koi tipuake teelaa e hakatarikaina a nau kite tama tokotasi, te tama naa ko Christ tanatino. ³ Tevana ia nau see hiihai maa kootou ma ki hakarereesia nitama pee kote hakarereesia ana Eve te kata raa imua. Nau e ppare maa kootou ma ki haia hoki peenaa katiake kootou te tiputipu maaoni Christ e takoto i kootou. ⁴ Nau emee i kootou maraa e hakannoo vare koi kite kautama kato e oo atu no hakaatu te Jesus e kee maa te tama e hakaatu maaua; kootou etoa kootou te aitu e kee maa TeAitu kootou ni too imua, aa kootou e hakannoo ki te Lono Taukareka e kee maa te Lono Taukareka TeAtua ni hakaatu maaua ki kootou.

⁵ Nau see maanatu maa nau seetae kinaatama emee maa laatou ni “aposol maaoni” kootou! ⁶ Niaaina maa kootou e mannatu maa nau seellau maaoni te hakaatu naataratara naa raa, taku iloa see noto koi peenaa. Maaua kuoti te huri atu te tiputipu naa no kkite kootou ite kau vana maaua ni mee.

⁷ Nau ni see mee atu ma ki tauia nau i taku saaita ni hakaatu te Lono Taukareka raa ki kootou; nau ni noho seemuu koi ki huriake peela maa

kootou nitama hakamaatua. Eaa? Kootou e mannatu maa taku vana nei esara? ⁸ Takusaaita ni heheuna ma kootouraa, nau nitauia are naalotu iaaraa matakaaina. Naa mane naa tama naa e mee koi maa e kailaaraotia a nau kilavaa nau tetokonaki kikootou. ⁹ Aa itakusaaita ninnoho taatou raa, nau see iloa te kainnoo atu kikaumai ni mane maaku i aku saaita ni noho see hai mane; naa taaina ma naa kave taatou ni oomai i Masedonia raa ni toomai katoo aku mee nissee. Imua raa nau ni seai iloo ki kainnoo nimee maaku kikootou, aa teenei nau ma ki see kainnoo atu hakaoti kikootou. Nau ma ki mee hoki ki see anaana kkee kootou iaa nau imuri. ¹⁰ Naa taratara hakamaatua Christ raa enoho ma nau. Nau kutaratara atu te mee nei ki illoa kootou: aku ahune i ma ki see lavaa tetuukia setama iloto naa matakaaina katoo i Akaia. ¹¹ Kootou see mannatu maa nau e taratara peenei iaa nau elotoffaao i kootou. Seai. TeAtua e iloa maa nau ellee taku manava i kootou!

¹² Nau ma ki taao hi te tiputipu nei kipuuia naa tama e ahu maa laatou e heheuna ma ko maaua, teenaa ko naa tama e hai maa laatou ni “aposol maaoni”. ¹³ Naa tama naa seai ni aposol maaoni. Laatou ni aposol hakalettesi koi. Laatou e illoa iloo te hurihuri vana kilaatou, ki vana te henua maa laatou ni aposol maaoni Christ. ¹⁴ Kootou ki see oho maa teenei ni vana hoo. Seai. Satan hoki ni sosorina peenaa imua. Aia ni huri tana tiputipu ma ki tiputipu ia ma ko te ensol te maasina! ¹⁵ Teenaa seai se vana hoo ki mee maa naa tama e heheuna iaa ia naa e hurihuri vana ki mee laatou ma nitama e heheuna ite ara etonu. Kimuri laatou ma ki lonollono raa i naa sosorina see ttonu laatou naa.

Te tiputipu Paul

¹⁶ Nau ku oti te taratara atu maa aku taratara nei seai ni taratara vvare. Aa ki mee kootou e mannatu maa nau e vvare, kootou ku tiiake koi peenaa, tevana iaa nau ehiihai maa kootou ki tiiake nau ki mee nitama ahu maaku. ¹⁷ Maaoni, TeAriki see hiihai maa nau kitaratara peenei. Nau kutaratara ma setama evvare, e hakanau koi kiaa nau soko nau. ¹⁸ Tevana iaa, itelopotama ku hakanau inaa vana laatou e mee koi soko laatou i te maarama nei raa, teenaa, nau ma ki mee hoki peenaa!

¹⁹ Niaaina maa kootou nitama eatammai raa, kootou maraa e hakanookoi ki naa vvare! ²⁰ Kootou maraa e tiiake koi kootou aaraa tama ki oo atu no haia kootou ma ni poe laatou, no too naa hekau kootou, no hakarereesia kootou ki te lopovana, no haia kootou ma ni tamavare koi, aa no sasaakiria kootou. ²¹ Nau e napa te hakaari peela maa maaua ni see makkaa ki haia maaua naa vana peenaa!

Tevana iaa ki mee setama e hai maa ia elavaa koi te ahu iana vana e mee, nau hoki elavaa te mee peenaa. Teenei nau kutaratara hoki ma se vvare. ²² Naa tama naa e hai maa laatou ni Jew? Nau hoki se Jew. Naa tama naa e hai maa laatou nitama haka Israel? Nau hoki setama haka Israel. Naa tama naa e hai maa laatou ni mokopuna Abraham? Nau hoki se mokopuna Abraham. ²³ Naa tama naa e hai maa laatou nitama e heheuna maa Christ? Nau e iloa maa nau kutaratara ma se vvare, tevana iaa naa heuna naa tama naa see ttae ki aku heuna e mee maa Christ. Aku heuna nei ellasi are inaa heuna laatou, see haitama e haka moeria iloto te hare karapusi peenaa ma ko nau; see haitama esarua peenaa tana haitino ma ko nau, aa see hai tama e taia no taupiri ki mate peenaa ma ko nau. ²⁴ Nau ku oti te taakina naa Jew raa aku saaita iloo e rima no sarua taku haitino, aa te kooina naa tari laatou ni pakkuu i taku haitino i te saaita tokotasi raa elava tana matatoru maa sivo. ²⁵ Aku saaita iloo e toru nau ku oti te sarua naa tama i Rome raa ki naa laakau; aa i te saaita tokotasi raa

nau ni tauatia ki naa hatu. Aku saaita iloo e toru, taku vaka e horau ai raa e apuru iloto te moana. Nau ku oti te tahea i te poo ma te aso hakkaatoa iloto te moana pouri. ☆ 26 Itaku lopo horau raa, nau e taupiri ki tahea peenaa inaattahe naaava, aa aku hekau raa ekailaaraotia peenaa naatama ekailallao. Nau emeemee tipuaina peenaa naatama takutino henua naa Jew, hakapaa ma naatama iaaraa henua; nau e taupiri ki mate inaa matakaaina ellasi, iloto mouku, i te moana, aa inaa sosorina naa tama emee maa laatou nitaaina aaku. ☆ 27 Aku heuna emee nei seai ni heuna hakavarevare; nau e heheuna peenaa see iloa temoe hakaraaoi; nau e taka koi ka hiikai ka hiiunu peenaa. Emee aku aso etaka peenaa see kai, aa see hai mee hakaraaoi ki uhi taku haitino i aku saaita e makallii. 28 Ite kau asoraa, nau enoho ka mamaanatu peenaa kinaatama katoo TeAtua inaa kina. 29 Taku haitino maraa ematanaenae iakulono ma setama ematanaenae, aa taku manavaiaa maraa eura iakulono ma setama ni usuhia ki pena ni haisara.

30 Ki mee nau e hiihai maa nau ki ahu, nau ma ki ahu inaa mee e huri ake taku see haimahi. 31 TeAtua, te Tamana TeAriki Jesus e iloa maa nau seetarata hakareeresi. Taatou ki hakanau itana Inoa ite kau saaita. 32 Takusao ni noho i Damascusraa, te hakamau ilaro Aretas, tetuku te henua naa, ni hakanoho ana roorosiraa inaa tautaha te henua naa, ki oomai laatou no karapusina anau. 33 Tevanaiaa nau ni hakasaoria akutaaina. Nau nipo notia laatou kiloto teketeraa no hakatere kina ki haho te hiri e aareha i te henua naa, teenaa ni see lavaa ai nau te tauhia ttama naa. ☆

12

Paul e hakakkiitea TeAtua

1 Niaaina maa see hai vana e taukareka maki sura, nau maki ahu koi i aku vana emee nei. Te nei nau kutarata i aku vana aitu ni hakakkiitea TeAtua. 2 Nau e iloa ittama tokotasi, aia naa setama elotu. Ttama naa nitoa TeAtua inaa setau esinahuru maa haa peela, ki tetoru naa papallani. Tevanaiaa nau see iloa maa teela kotana tinotama raa nitoa maaoni, aa seai maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko ia e iloa. 3-4 Nau e iloa maa ia nitoa kite nohorana naatama ettonu naa ora laatou. (Tevanaiaa nau see iloa maa teela kotana tinotama raa nitoa maaoni, aa seai maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko ia e iloa.) Ite kina naa raa, aia nilono inaa mee teela seelavaa tetarataraina, naa mee seelavaa tetarataraina naa tamavare. 5 Teenaa nau maki ahu i te tama peenaa, a nau ia maki see ahu ia nau soko nau. Nau maki ahu koi inaa mee e huri ake taku see haimahi. 6 Ki mee maa nau ni hiihai maa nau e ahu raa, nau maki see mee ma se vware; nau maki tarata ki te tarata maaoni. Tevanaiaa nau maki see ahu, ia nau see hiihai maa setama e hakanau vware ia nau. Nau e hiihai maa te henua ki hakanau inaa kkite laatou i aku vana ni mee ma aku tarata ni kauake.

7 Nau ni see lavaa te ahu i aku vana ni hakakkiitea TeAtua nei, ia nau ni mee taku tamaa maki i taku haitino. Nau e iloa maa te nei se maki Satan e pesi mai maki see ahu nau inaa vana TeAtua ni hakaari mai kiaa nau. 8 E toru aku saaita ni taku ki TeAriki ki uiia te maki nei ia nau. 9 Tevanaiaa TeAtua ni hakahe mai pe nei kiaa nau, "Taku manava laaoi e tau ma koe. Koe maki kite inaa takkoto aku mahi i toosaaita e iloa maa koe setama see haimahi". Te nei e hiahia ai nau ia nau see haimahi, ki takoto nau ilaro naa mahi Christ. 10 Nau maraa e hiahia koi i aku saaita e matanaenae, esasaakiria, e hainattaa aku vana, e hai haeeoia aaraa tama, aa euru

ki te kau haaeo i aa nau e tautari ki Christ. I te aa, i taku saaita e iloa maa nau see haimahi raa, teenaa Christ ma ki huri ake ana mahi iloto taku ora.

Paul e aroha i naa tama i Korint

¹¹ Nau kuhaia kootou makis sorina nau ma sevvare. Kootou etau te hakanau kiakuheuna emeenei. Niaaina maa nau nei setamavare koiraa, naatama ehaia kootou ma ni “aposol maaoni” naa see ttae kiaa nau. ¹² Te lope mahi TeAtua ma naa vana te henua seki k kite, nihaia seemuuna koi nau kakkite kootou maa nau se aposol maaoni. ¹³ Se aa taaku ni mee maa naa tama naa lotu i aaraa kina teelaa ni see haia a nau maa kootou? Taku vana koi ni see hakasura i kootou raa, teenaa nau ni see kainnoo atu ma ki kaumai ni mane maaku. Aroha iaa nau ki mee maa taku vana nei e sara!

¹⁴ Teenei te ttoru aku saaita ku noho ki hanatu no mmata i kootou, aa nau ma ki see kainnoo ni mee maaku ki kootou. I te aa iaa nau see kaimanako kinaa mane kootou. Nau essee iloo ki naa tinotama kootou. Kootou e illoa maa naa tamalliki raa see oo no ssee ni mee maa naa maatua laatou. Seai. Naa maatua are naa tamalliki raa essee naa mee naa tamalliki laatou. ¹⁵ Nau e hiahia koi te hookii taku ora ma aku hekau hakkaatoa kilavaa nau te tokonaki ki kootou. Nau e llee iloo taku manava i kootou hakkaatoa. Peehea naa see fiffai kootou iaa nau?

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou ni see haia a nau ki ana ana kkee kootou iaa nau. Tevana iaa emee tetama makitaratara maa kootou ni meeme tipuaina a nau ka hakarereesia. ¹⁷ Eaa? Nau ni heuna atu aku tama raa ma ki oo atu no hakarereesia kootou? ¹⁸ Titus ni ppuratia a nau ki hanatu ma telaatina. Kootou e mannatu maa Titus ni heunatia atu nau ma ki hanatu no hakarereesia kootou? Kootou see illoa maa maaua ma Titus ettaka ma te hakataakoto tokotasi aa te tiputipu tokotasi?

¹⁹ Kootou e mannatu maa nau ekauatu naataratara nei ki hakatonu naa sorina maaua imua kootou? Seai iloo! Teenei nitaratara Christ e hiihai makitarataraina imua naa karamata TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei. Naa vana kato maaua emee nei e haia maaua ki tokonaki atu ki kootou. ²⁰ Nau eppore maa nau ma ki hanatu no kite maa kootou see sorina ki taku tiputipu e hiihai, aa maa kootou hoki ma ki k kite maa nau see sorina ki te tiputipu kootou e fiffai. Nau eppore maa nau e hanatu no kite maa kootou e heheatu soko kootou, aa e manava ssano ki kootou soko kootou, lotoloto nauhie aa e kaimmate inaa mee kootou, maaisu saakkiri aa e tupettupe i aaraa tama, manava ahu i te kau vana, aa e sorina hakallika ki see nnoho taukalleka aaraa tama. ²¹ Nau eppore maa nau ma ki hakanaparia TeAtua imua kootou i taku saaita e aheatu hakamuri ki kootou. Nau ma ki tani i taku aroha i te lope tama haisara ni seai iloo ki ffuri naa manava laatou, no tiiake te tiputipu hai huri ni haia laatou. Teenaa ko te manava e kerekere, te manava e hai huri, aa te manava e kaimanako ki mmoe ma telaa tama.

13

Naa akonaki hakaoti Paul

¹ Teenei nau kuhanatu itettoru aku horau no mmata i kootou. Te Laupepa Tapuraa etaratara peelaa, “Ki mee teelaa setakatoru etuku kitetaratara tokotasi maa tetamaraa esara, teenaa tetamanaa esara maaoni. Niaaina maa teelaa setakarua etuku kitetaratara tokotasi maa tetamaraa esara, tetamanaa esara maaoni.”[☆] ² Nau ekauatu tetaratara nei ki kootou, naatama koittaka mai iloo ma naa haisara laatou imua, aa ma aaraa tama hoki; nau nikauatu tetaratara nei i taku saaita ni hanatu iterua aku horau ana ki kootou, aa teenei

☆ 13.1 Deut 17.6; 19.15

nau ku hakahe atu hoki tetarata nei iaa nau koinoho itekina nei. Taku saaita makitae aturaa, nau makiseai taku aroha inaa tama haisaranaa. ³ Kootou makikite maa naatarata Christaa etakoto iaa nau. Itana saaita eheheuna ikootouraa, ala seetino mmate; ala makihakasura anamahiraa iloto kootou. ⁴ Tana saaita nituukia kimate iaruna tekrosaa, ala nisee haimahi hakaoti, tevana iaa ala nei ku ora iloto naa mahi TeAtua. Peelaa hoki, maaua nei see haimahi i maaua ettaka ma Ia, tevana iaa iloto naa mahi TeAtua, maaua ma ki ora ma Ia ki tokonaki maaua ki kootou.

⁵ Kootou kimmata hakaraaoi inaa tiputtipu kootou, ki illoa kootou maa kootou maaoni e ora ikootou ku illoa i TeAtua. Kootou see illoa maa Jesus Christ etakoto iloto naa ora kootou? ⁶ Nau etaaohi manava maa kootou e illoa maa maaua nei e illoa maaoni i TeAtua. ⁷ Maaua etaku ki TeAtua kimmata atu ki kootou, kisee mee nisara maa kootou. Maaua see mee makikite kootou maa naa heuna maaua nei ettonu; maaua e mee kiffuri kootou no mee naavana ettonu, niaaina maa kootou emmata maa naa heuna maaua nei seettonu. ⁸ Ite aa, i maaua seelavaa te ffuri no mee naavana seettonu. ⁹ Niaaina maa maaua etino mmate, maaua e fiafia ikootou emakkaa. Teenaa maaua etaku hoki kitokonaki atu TeAtua kittonu kootou. ¹⁰ Teenei taku vana e sissii atu ai naa taratara nei iaa nau koinoho itekina nei. Nau ehiihai maa taku saaita etae aturaa, nau makisee huri atu no haia hakallikaina kootou maa i teenaa ni heuna e kaumai TeAriki kiaa nau. Seai. Nau ni heunatia mai ki au nau no hakatipu naa ora kootou; nau nisee heunatia mai ki au nau no seua naa ora kootou.

¹¹ Akutaaina ma akukave nei, nau kupurepure atu hakaoti ki kootou. Hakamakkii kittonu naa ora kootou; hakanoo ki naatarata e kauatu nau itekau aso; taratara hakapaa ma aaraa tama; noholaaoi ma aaraa tama. Aa teenaa TeAtua te aroha ma telaaoi makinoho ma kootou.

¹² Pureppure ma aaraa tama maa te vaisoni e tapu TeAtua.

Naa tama katoo TeAtua ennoho itekina nei ekkave atu naa purepure laatou ki kootou.

¹³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi atu ki kootou, telaaoi TeAtua kitakoto ikootou, aa TeAitu TeAtua kinoho ma kootou hakkaatoa.

GALATIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA I GALESIA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesaaita te Lono Taukareka i Jesus nitae kinaa kina hakkaatoa no ilotia hoki naatama seai ma ni Jewraa, te henua ni hakataakoto tammaki inaa Loo Moses. Paul e taratara maa te ora maaoniraa see sura ittama maa ittama naa e tautari kinaa Loo Moses. Aia e hakatonu ma te ora te tama etonu imua TeAtua kimee maa ttama naa e iloa hakaraaoi iloo i Christ. Tevanaiaa emee naatama inaalotu iloto Galesia, teenaa se matakaaina ilaro teroorosi Rome etuu i Asia Minor, e hai maa naataratara Paulraa essara. Naatama naa e hai maa taatou kitautari hoki kinaa Loo Moses kittonu naa ora taatou imua TeAtua.

Te Pas Paul kinaatama i Galesia nisissii ki hakahehe mai naa tama ni usuhia tetaratara hakareeresinei no illoa hakaraaoi i Christ. Paul e kaamata tanapasnei notaratara iaia setama nitukua TeAtua ki heheuna ia ma se aposol Jesus Christ, teenaa maa ia nitukua ki hakahehe te Lono Taukareka kinaatama teelaa seai ma ni Jew. Kiotiraa aia ku hakammahi anataratara maa te ora te tama etonu koi imua TeAtua kimee maa ttamaraa e iloa hakaraaoi i Jesus Christ. Aia e hakaoti anataratararaa no mee maa naatama elotu maaoniraa ettaka ma tetiputipu te manavalaoi, teenaa inaatama naa e illoa hakaraaoi iloo i Jesus Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–10

Paul e heheuna ma se aposol 1.11–2.21

Te manavalaoi TeAtua 3.1–4.31

Ttiputipu ma naa heuna naa tama ettaka ma Christ 5.1–6.10

Naa taratara hakaoti 6.11–18

¹ Anau Paul, nikannaatia Jesus Christ laaua ma TeAtua Tamana, te Tama ni hakamasike Jesus i te mate, ki heheuna nau ma se aposol; nau ni see kannaatia maa nitama koi. ² Naa taaina ma naa kave katoou taatou i te kina nei e pureppure atu maatou hakapaa ki kootou, te kanohenua TeAtua ennoho i Galesia.

³ Nau etaku maa TeAtua, te Tamana taatou, aa TeAriki Jesus Christ, ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki ennoho laaoi kootou.

⁴ Christ nimee ki mate Ia ki uiia taatou inaa haisara taatou, teenaa ki seelaavea taatou naavana e hakallika teelaa essura ite ssao hakallika nei. Te Tamana nimee peenei ite nei kote hiihai TeAtua, te Tamana taatou. ⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Teelaa se Lono Taukareka koi tokotasi.

⁶ Nau eteki iloo i kootou! Iloto koi te tamaa saaita nei raa, kootou kunaa ffuriare notiiake kootou TeAtua, te Tama ni aru atu ki kootou i Christ ellee tanamanava i kootou. Kootou kuffuriare notautari kinaa akonakisara, ka haia kootou maa teenaa kote Lono Taukareka.

⁷ Maaoniiiaa, see hai lono taukarekasara, teelaa se Lono Taukareka tokotasikoi. Nau etaratara atu te mee nei inaa pisouru kootou kuvvare hakaoti inaa hakareeresia kootou aaraatama, teenaa e hai ma ki hurisia laatou naataratara te Lono Taukareka i Christ. ⁸ Aa niaaina maa maatou, aa seai ma se ensol, e hakahehe atu nitaratara ekkee ma te Lono Taukareka teelaa ni hakahehe atu maatou ki kootou raa, nau etaku maa ttama e kauatu naataratara naa ki hakahehe ina TeAtua ki hakahehe ina i te kina te mate! ⁹ Maatou nitarataraina maatou te mee nei imua, aa

teenei nau ku hakahe atu hoki ki kootou: Ki mee maa se tama e hakahe atu ni taratara e kkee maa te Lono Taukareka teelaa ni tautari kootou imua raa, nau etaku maa ttama naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallonoisu ia i te kina te mate!

¹⁰ E aa? Kootou e hakannoo raa nau e mee koi ma ki hakanau te henua iaa nau? Seailoo! Nau e hiihai maa TeAtua ki hakanau iaa nau! Kootou e mmata maa nau e mee koi ma ki fiafia te henua iaa nau? Ki mee e maaoni maa nau koihai ma kimee nau peenaraa, teenaa nau sei setama e heheuna maa Christ.

Paul ni kannaatia ki heheuna ma se aposol

¹¹ Akutaaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te Lono Taukareka e hakahe nau nei ni see kaumi setama. ¹² Nau ni see too naa taratara nei i ni tama, aa see mee hoki maa naa taratara nei ni akonakina mai ni tama. Teelaa ko Jesus Christ tana tino, teenei ni huri mai naa mee nei kiaa nau.

¹³ Kootou kuna allono are i aku sosorina imua, itaku sao ni lotu i te lotu naa Jew raa kamee pakavaina a nau te kanohenua TeAtua.✧

¹⁴ Itaku tautama nei raa, nau nei etaka vaamua i aku hakamakkii kalotu ki TeAtua i te ara naa Jew raa elotu. See haitama etae ki aku tautari hakappuru ki naa vana naa tippuna maatou imua.✧

¹⁵ Nau ni nootia TeAtua itaku saaita seki haanau mai are, no kannaa mai ki heheuna nau iaa ia. Aa itana saaita ni hiihai ¹⁶ ma ki huri mai tana Tama raa kiaa nau, teenaa ki hakahe nau te Lono Taukareka iaa ia raa ki naa tama teelaa sei ma ni Jew raa, nau ni see hano ki se tama ma ki akonaki mai kiaa nau.✧ ¹⁷ Nau ni see hano hoki ki Jerusalem no mmata inaatama e heheuna ma ni aposol imua iaa nau. Nau ni hanotonu are ki Arabia, araa ahemai iloo nau ki Damascus. ¹⁸ Imuri are inaa setau etorura, nau ni hano ki Jerusalem no tootaratara i Peter, teenaa noho iloo nau aku wiki e lua ma ia.✧ ¹⁹ Nau ni see hai aposol hoki ni mmata, teenaa ko James koi, te taina TeAriki.

²⁰ Aku taratara e sissii atu nei ni taratara maaoni. TeAtua e iloa maa nau see hakareeresi!

²¹ Kimuri raa, nau ni hano ki Syria ma Silisia. ²² I te saaita naa raa, te kanohenua TeAtua i Judea raa ni see illoa hakaraaoi iaa nau. ²³ Naa tama naa ni illoa koi inaa taratara aaraa tama peela: "Te tanata ni mee pakavaina aia taaturaa, teenei ku hakahe i te hakatina teelaa ni haia aia ma ki seua imua!" ²⁴ Teenaa naa tama naa ni ffuri no hakanau i TeAtua iaa nau.

2

Paul ma aaraa aposol

¹ Imuri naa setau e sinahuru maa haaraa, maaua ma Barnabas ni ahe ki Jerusalem, teenaa Titus nitoa a nau ka oo maatou.✧ ² Nau ni ahe i TeAtua ni mee mai maa nau kiahe. Nau ni noho no taratara ma naa tama hakamaaturaa i te Lono Taukareka e hakahe nau ki naa tama teelaa sei ma ni Jew. Nau ni see hiihai maa nau ni nae nae vare koi i aku heuna ni mee imua, aa maa nau e nae nae vare i aku heuna e mee i te saaita nei. ³ Niaaina maa Titus, taku hakasoa, se tama haka Greece raa, aia ni see ppuratia ni tama ma ki ssere anakina. ⁴ Teenaa e mee naa tama ni fifai maa ia ki ssere. Naa tama naa e hakallesi maa laa-tou e hakattina hoki pee komaatou, teenaa naa tama naa ni hakauru

✧ **1.13** Acts 8.3; 22.4-5; 26.9-11 ✧ **1.14** Acts 22.3 ✧ **1.16** Acts 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18 ✧ **1.18** Acts 9.26-30 ✧ **2.1** Acts 11.30; 15.2

seemuumai kiloto maatou notokatoka seemuu inaa sosorina maatou. Naatama naa emee koi makiilotia laatou inaat takavare maatou maa nitama kuoti te hakassaoria, imaatou ettaka ma Jesus Christ. Naatama naa e fiffai ma ki haia maatou ma ni poe, teenaa ki tautari maatou ki naa Loo naa Jew. ⁵ Tevana iaa maatou ni seai iloo ki tuku atu ki naa vana naatama naa, imaatou emee maki tauhia maatou naa taratara maaoni i te Lono Taukareka nei, ki kauatu ki kootou.

⁶ Tevana iaa naatama teelaa e haia ma ni tama hakamaatua naa ni see hai taratara hoou nikaumai kiaa nau. Nau etaratara peenei maa laatou nitama hakamaatua iaa, nau see hai taratara inaa heuna laatou naa; TeAtua seetoka inaa tiputipu te tama itaha. ⁷ Naatama naa nikkite maa nau ni heunatia TeAtua ki haka aea nau te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, emee pee ko Peter ni heunatia TeAtua ki haka aea te Lono Taukareka raa ki naa Jew. ⁸ Ite aa, iaa nau nitokonakina TeAtua ki heheuna nau ma seaposol naatama teelaa seai ma ni Jew, emee pee ko Peter nitokonakina TeAtua ki heheuna ia ma seaposol naa Jew. ⁹ James, Peter, aa ko John, naatama emee ma konaatama hakamaatua raa, ni illoa hakaraaoi iloo maa TeAtua nikaumai te heuna elasi nei. Naatama naa ni oomai no pureppure kimaaua ma Barnabas, teenaa ki hakailo mai maa maatou katoo e heheuna hakapaa. Maatou nituku maatou taratara maa maaua ma Barnabas maki heheuna ma naatama teelaa seai ma ni Jew, aa laatou iaa ku heheuna ma naa Jew. ¹⁰ Te mee koi laatou ni mee mai ki maaua raa, teenaa maa maaua ki mannatu peenaa ki naa tama e nnoho hakaaroa see hai mee i Jerusalem, teenaa iaa ko tuku mee ni noho ka maanatu ki mee.

Peter e nutua Paul i Antiok

¹¹ Tevana iaa ite saaita Peter ni hanake ki Antiok raa, nau ni huriatu no nutua ia imua naa karamata te henua nittuu i te kina naa, itana vana ni mee raa e sara. ¹² Itana saaita mua lokoi ni tae ake raa, a ia ni noho ka kai hakaraaoi iloo ma naatama elotu, iaa seai ma ni Jew. Tevana iaa ite saaita naatama teelaa ni heunatia ake James nittae ake raa, Peter nikaamata te hakatahataha seemuu ki see kai a ia ma naatama seai ni Jew naa, i aa ia ni mataku inaa Jew teelaa e hai maa naatama naa kissere. ¹³ Teenaa ki ffuri hoki naa Jew elotu raa no tautari ki te vana vware Peter ni mee; aa Barnabas tana tino hoki ni vware ka tautari ki naa Jew naa. ¹⁴ Taku saaita nikite maa laatou ku see tautari ki te hakamaaoni te Lono Taukareka raa, nau ni huriake ki Peter no mee ake peelaa imua naatama naa hakkaatoa, “Koe naa se Jew, tevana iaa koe e sosorina iloo ma setama te henua sara; koe see sosorina ma se Jew. Peehea o oppuratia koe naatama inaa henua sara raa ki ffuri mai no sosorina pee ko naa Jew?”

Naatama hakkaatoa e hakassaoria TeAtua i laatou e lotu i Christ

¹⁵ Maaoni, taatou ni hannau iho ma ni Jew; taatou seai konaatama etaapaa ma ko ‘Naatama e haisara e nnoho i te poouri.’ ¹⁶ Tevana iaa taatou e illoa maa te ora te tama e hakatonusia TeAtua i te tama naa e illoa maaoni i Jesus Christ, see mee maa i aa ia e tautari ki naa Loo Moses. Taatou hoki ni lotu i Jesus Christ ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua, see mee maa itaatou e tautari ki naa Loo Moses. Ite aa, see hai tama iloo maki hakatonusia tana ora TeAtua maa i aa ia e tautari ki naa Loo Moses. ¹⁷ Aa kimee maa taatou essee maki hakattonusia naa ora taatou TeAtua itaatou elotu i Christ, aa kimuriraanei taatou kutaapaa ma nitama haisara pee konaatama e nnoho i te poouri teelaa see tautari ki naa Loo Moses. E aa? Te mee nei emee maa taatou ni usuusuhia Christ

ki haisara taatou? Seai iloo se vana peenaa! ¹⁸ Ki mee maa nau e kaamata te hakamasike hoki naa Loo teelaa niseua a nauraa, nau ku hakaari peelaa maa nau setama haisara. ¹⁹ Ite vasi naa Loo raa, nau e mee ma setama ku oti te mate, inaa Loo naa ku oti te tiiake nau i aa nau ku tautari ki TeAtua. Nau ku oti tetuukia no mate hakapaa ma Christ iaruna tanakros, ²⁰ iaa teenei seai ko nau nei teenei koi ora; teenei ko te ora are Christ nei teenei kutaka ma nau. Aa i te ora nei raa, nau e taka koi kalotu peenaa i te Tama TeAtua, tetama nillee tana manava iaa nau no mee ma ki mate ia koi ora nau. ²¹ Nau ma ki see lavaa te hakakkeeina a nau naa tiputipu te manava laaoi TeAtua. Tevana iaa ki mee maa e maaoni maa te tama e tonu inaa karamata TeAtua i aa ia e tautari ki naa Loo Moses raa, teenaa e mee maa Christ ni mate vare koi.

3

Te tiputipu naa Loo maa te lotu maaoni i Christ

¹ Kootou naatama i Galesia, naapisouru kootou kuvvare hakaoti! Kootou ni pakavatia e ai? Nau ni taratara atu hakaraaoi iloo inaa tiputipu te mate Jesus Christ iaruna tekros! ² Kootou me mai te mee tokotasi nei: Eaa? Kootou nitoa kootou TeAitu TeAtuaraa ma i kootou e tautari kinaa Loo Moses, aa seai ma i kootou nillono i te Lono Taukareka raa no hakataakoto kiloto naa manava kootou? ³ Naapisouru kootou kuvvare peehea! Kootou nikaamata hakaraaoi iloo naa ora kootou ma TeAitu TeAtua; ai kootou iaa kuffuri i te saaita nei no mee ma ki hakattonu naa ora kootou kinaatinomahi kootou? ⁴ Kootou ni hakallono isu vare koi? Kootou ni illoa koi maa teelaa se taukareka raa nittaka ma kootou! ⁵ Eaa? TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura naa mirakol iloto kootou i kootou e tautari kinaa Loo? Seai. TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura ana mirakol iloto kootou i kootou nillono i te Lono Taukareka raa no hakataakoto ki naa manava kootou.

⁶ Kootou hakatuu ki Abraham; telaupapa tapuraa e mee maa, “Tetama naa nilotu i TeAtua, teenaa TeAtua e mee maa tana ora e tonu i aa ia elotu.” ⁷ Kootou ki illoa maa naa mokopuna maaoni Abraham raa, teenaa ko naatama elotu i TeAtua. ⁸ Te Laupepa Tapuraa ni taratara hakaoti maa TeAtua ma ki hakattonu naa ora naatama teelaa seai ma ni Jew, ilaotou elotu i aa ia. Teenaa TeAtua ni kauake hakaoti te Lono Taukareka raa ki Abraham peelaa, “Naa kanohenua katoo i te maarama nei ma ki haia hakaraaoina iaa koe.” ⁹ Abraham nilotu i TeAtua, teenaa ki huri atu TeAtua no haia hakaraaoina a ia. Peelaa hoki, naa tama katoo elotu raa e haia hakaraaoina TeAtua.

¹⁰ Naa tama e tautari tonu koi ki naa Loo raa, naa haeo TeAtua e takkoto ilaotou. Ite aa, te Laupepa Tapuraa e mee maa, “Tetama see tautari kinaa taratara katoo teelaa e takkoto iloto telaupapa naa Loo raa, tetama naa ma ki hai haeoina TeAtua.” ¹¹ Taatou ekkite katoo maa see haitama e hakatonusia tana ora TeAtua ma i aa ia e tautari kinaa Loo. Ite aa, te Laupepa Tapuraa e mee maa, “Tetama koi teelaa e hakatonusia tana ora TeAtua i aa ia elotu raa, teenaa ko te tama ma ki ora.” ¹² Tevana iaa te tautari te tama ki naa Loo raa e kee ma te lotu te tama i TeAtua. Te Laupepa Tapuraa e taratara are peelaa, “Tetama e tautari ki naa taratara katoo naa Loo raa, teenaa te tama ma ki ora.”

¹³ Tevana iaa taatou ku oti te hakassaoria Christ ki see hai haeoina taatou TeAtua. Te Laupepa Tapuraa e mee maa, “Tetama e hakatautauria iaruna telaakauraa, a ia ma ki tuku haeoina TeAtua.” I tana mate iaruna tekros raa, Christ ni hai haeoina maa taatou. ¹⁴ Christ ni mee

☆ 3.6 Gen 15.6; Rom 4.3 ☆ 3.7 Rom 4.16 ☆ 3.8 Gen 12.3 ☆ 3.10 Deut 27.26 (LXX) ☆ 3.11 Hab 2.4 ☆ 3.12 Lev 18.5 ☆ 3.13 Deut 21.23

te vana nei i aa Ia e hiihai maa te taukareka teelaa TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, kikaake hoki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew. Teenaa taatou kilotu ki toa taatou TeAitu teelaa ni purepure mai TeAtua ki taatou.

Naa Loo ma te purepure TeAtua

¹⁵ Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki kauatu nau tetarata nei ki mallama naapisouru kootou. Saaita tetakarua ehakatonu laaua taratara kamee laaua kaikai ki maatino tetarata laaua nituku naa raa, seehaitama hoki makilavaa te hakasaraina aia tetarata naa, aa seehaitama hoki makilavaa teppono nitarata hou maana. ¹⁶ TeAtua nituku ana purepure naa ki Abraham ma tana mokopuna. Te Laupepa Tapu raa ni see tarata peela, “ana mokopuna”, seai. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “tana mokopuna,” teenaa setama koi tokotasi, teenaa ko Christ. ¹⁷ Te hakataakoto taku tarata nei e mee peela, TeAtua nituku tana tarata hakamaatua maa Abraham, teenaa mee iloo tanatarata maa Ia ma ki see tiake anatarata naa. TeAtua ni hooki iake naa Loo raa imuri naa setau efaa naa rau maa naa setau e matatoru, tevana ia naa Loo naa seelavaa te seu tetarata hakamaatua TeAtua nituku maa Abraham imua. Teenaa tetarata hakamaatua TeAtua naa seelavaa te hakakkeeina naa Loo. ¹⁸ Ki mee TeAtua e hooki i te noho e taukareka raa ki te tama, i te tama naa e tautari ki naa Loo raa, teenaa TeAtua ku see hooki i maa i teenaa ni purepure aana e takkoto. Tevana ia TeAtua ni hooki iake te noho e taukareka raa ki Abraham i teenaa se purepure aana nituku maa Abraham imua.

¹⁹ Aa naa Loo raa ia ni kaumai ma ki aa? Teenaa, naa Loo raa ni kaumai ki hakailotia te henua ina tiputipu te haisara. Tevana ia naa Loo naa e takkoto koi ki tae iho te mokopuna Abraham, te tama teelaa e takkoto ai naa purepure TeAtua. Naa Loo raa ni kauake TeAtua ki naa ensol raa kikaake ki Moses, ia ia raa ko te tama e hakatae naatarata TeAtua ki te henua. ²⁰ Tevana ia te tama e hakatae tarata raa e heheuna koi ki mee ma se tama e mee ana tarata hakamaatua ki telaa tama; aa TeAtua e heheuna koi soko Ia.

Naa Loo raa ni kaumai ma ki aa?

²¹ Naa Loo raa see mee maa e tarata sara ma naa purepure TeAtua e takkoto, seai. I te aa, ki mee maa naa tama te maarama nei ni toa laatou naa Loo teelaa e lavaa te hakaora laatou raa, teenaa e mee maa naa ora naa tama hakkaatoa ni lavaa te hakattonusia TeAtua ki mee laatou e tautari ki naa Loo naa. ²² Tevana ia te laupepa tapu raa e mee maa taatou hakkaatoa ku hakavaarea kippena naa haisara. Te ara koi taatou ki mee ki toa taatou te mee TeAtua ni purepure mai imua raa, teenaa taatou ki lotu i Jesus Christ.

²³ Saaita telotune i sekita emai raa, taatou ni tauhia naa Loo raa ma ni karapusi, ki tae mai te ssao taatou ma ki hakailotia i telotuna.

²⁴ Naa Loo raa e mee ma setama e roorosi i taatou kittonu naa sosorina taatou, teenaa ki tae ki te ssao Jesus Christ ni haanau mai. I te saaita naa raa, naa ora taatou ma ki hakattonusia TeAtua i taatou elotu i Jesus Christ.

²⁵ Aa i teenei te ssao taatou ki lotu i Jesus Christ ku tae mai raa, naa Loo raa ku see roorosi hoki ki taatou.

²⁶ Kootou naa ni tamalliki TeAtua i kootou elotu i Jesus Christ. ²⁷ Kootou ni hakaau tapuina iloto te inoa Christ, aa teenei kootou ku ttaka ma te ora Jesus Christ tana tino. ²⁸ Te mee raa ku see hakatonu maa koe se Jew aa maa koe seai se Jew, maa koe se poe aa maa koe seai se poe, maa koe se tanata

aa maa koe se ffine; kootou kumee ma setama tokotasi i kootou elotu i Jesus Christ. ²⁹ Kootou naa ko naa mokopuna maaoni Abraham, i kootou e tautari ki Jesus Christ. Teenaa kootou ma ki kauatu te noho e taukareka teelaa ni purepure mai TeAtua imua. ☆

4

¹ Nau ku taratara atu hoki i telaa mee. Te tamariki raa ma ki oti ku too naa tuuhana tanatamana. Tevana iaa, i tana saaita koitamariki raa, niaaina maa naa tuuhana tanatamana raa ni mee aana hakkaatoa raa, tetamariki naa e haia koi ma setama seai tana vana etaunai ai. ² I tana saaita koitamariki raa, e mee naa tama kumattua e mmata ake kiaa ia ka roorosi i ana tuuhana kitae kite ssao tana tamana raa e hookii ake ana tuuhana naa. ³ Peelaa hoki, taatou hoki ni haia ma ni poe naa aitu hakamaatua e roorosi te maarama nei i te saaita taatou koi tamalliki. ⁴ Tevana iaa, i te saaita TeAtua ni mmata maa e taukareka raa, a ia ni kkave mai tanatino tama. Tanatama naa ni haanau iho ma setama te maarama nei, aa ni tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Ttama naa ni heunatia mai TeAtua kiau no hakassaoria naa tama teelaa e tautari ki naa Loo, teenaa kimee taatou ma ni tamallikitaanata aa ma ni tamalliki haahine TeAtua.

⁶ I kootou ni tamallikitaanata aa ma ni tamalliki haahine aana raa, TeAtua ni kkave mai TeAitu Tapu tana Tamaraa kiau notakoto iloto naa hatumanava taatou. Teenaa ko TeAitu Tapu teelaa e usuhia ai taatou kittani peelaa ki TeAtua, "Tamana, taku Tamana." ⁷ Aa teenaa, i te saaita nei raa kootou kusee mee ma ni poe; kootou naa ni tamallikitaanata aa ma naa tamalliki haahine TeAtua. TeAtua ma ki kauatu ana tuuhana hakkaatoa, i kootou ni tamalliki aana. ☆

Paul e aroha i naa tama i Galesia

⁸ Imuaraa, kootou sekiilloa hakaraaoi i TeAtua, teenaa kootou ni heheunapoe inaa aitu teelaa seai maa ni atua maaoni. ⁹ Aa teenei i kootou kuilloa i TeAtuaraa, (aa seai, nau kimee are peelaa, teenei TeAtua kuilloa i kootou) kootou e fiffai peehea maa kootou kiahe hoki no heheunapoe inaa aitu hakamaatua teelaa e matanaenna e ka see hai vana laatou etaunai naa? ¹⁰ Kootou e hakamattino naa aso kootou ma ni aso hakamaatua, naa marama ma ni marama hakamaatua, naa sao iloto te setau ma ni sao hakamaatua, aa naa setau ma ni setau hakamaatua kootou. ¹¹ Nau e kkapo iloo i kootou! Eaa? Nau ni naenae vare koi i te heheuna maa kootou?

¹² Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki mee pee ko nau, i aa nau e mee koi pee ko kootou. Kootou see hai vana ni hakasaraina a nau. ¹³ Kootou e illoa koi maa nau ni maki i taku saaita mua ni hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁴ Niaaina maa taku maki nei ni mee kootou no anaana kkee i aa nau raa, nau ni see tiiake kootou ki hai soko nau maa taku maki naa. Kootou ni ffuri mai are no anaana kiaa nau, e mee pee ko nau seensol eau itelani; kootou ni anaana kiaa nau pee ko kootou e anaana i Jesus Christ. ¹⁵ Teehea te hiahia nittaka ma kootou imua? Anau takutino elavaa te taratara peelaa maa i te saaita naa raa, kootou ninnape naa hua karamata kootou, kimee kootou ni lavaa, no kaumai kiaa nau. ¹⁶ Eaa? Kootou nei ku tautau haaeo ma nau i te saaita nei i aa nau e taratara atu te hakamaaoni?

¹⁷ Aaraa tama e ffuri ake peelaa maa laatou e oti manava iloo i kootou, tevana iaa naa hakataakoto laatou see taukalleka. Naa tama naa e fiffai koi ma ki hakakkeeina kootou i aa nau, teenaa ki oti manava koi kootou i laatou.

¹⁸ Temeraa e taukareka maa kootou e oti manava kimee naa vana

e taukalleka. Te meeraa e taukareka inaa saaita hakkaatoa, tevana iaa see taukareka ki mee maa kootou e mee naa vana kootou naa i aku saaita koi enoho ma kootou. ¹⁹ Aku tamalliki nei, taku manava ellee i kootou. Nau e hakallono isu pee kotetinae etaupiri ki haanau, teenaa iaa nau e mee ma ki tokonaki nau ki kootou ki sura ake tetiputipu Christ iloto naa ora kootou. ²⁰ Nau e hiihai iloo maa nau enoho ma kootou i te saaita nei, teenaa ki taratara hakaraa ai atu nau ki kootou. Nau ku see iloa maa nau ka mee peehea ki kootou.

²¹ Nau e mee kivasiri atu nau ki kootou, naa tama e fiffai maa laatou kitautari peenaa kinaa Loo: Kootou e illoa maaoni maa naa Loo ra e taratara maa eaa? ²² Naa Loo ra e taratara maa Abraham nimee ana tamalliki taanata e lua. Tetamariki tokotasi ni haanau mai i te ffine e heheuna poe iaa ia, aa telaa tamariki i tana aavana maaoni. ²³ Tana tamariki i te ffine e heheuna poe ra ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki, aa tetamariki i tana aavana maaoni ra iaa, ni haanau mai i teenaa sepurepure TeAtua nituku maa Abraham. ²⁴ Tetakarua haahine nei etakkoto pee ko naa taratara hakamaatua elua teelaa TeAtua nituku imua. Te ffine e mee ana tama teelaa e heheuna ma ni poeraa, teenaa ko Hagar, aa te ffine naa etakoto pee ko te taratara hakamaatua TeAtua nikaumai i aruna te Mouna Sinai. ²⁵ Hagar, te ffine etakoto pee ko te Mouna Sinai, teelaa etuu iloto Arabia, etakoto hoki pee ko Jerusalem i te ssao nei, iaa ia ma naa tama katoo i te henua naa e heheuna ma ni poe. ²⁶ Tevana iaa, Sarah, te aavana maaoni Abraham, teenaa ko te Jerusalem teelaa etakoto i telani, aa tetama naa ko taatou tinna. ²⁷ Te Laupepa Tapu ra e mee maa: “Koe te ffine e poka, koe ki hiahia!

Kappisi oo varo aa koe kutani i too hiahia, a koe te ffine teelaa ni seai iloo kilono inaa isu tetinae!

I te aa i te ffine ni tiiake tana aavana ra ma ki hai tamalliki are i te ffine teelaa ni seai iloo ki tiiake tana aavana.”

²⁸ Teenaa, kootou akutaaina ma akukave nei, kootou naa ni tamalliki TeAtua, e mee pee ko Isaac, i te purepure TeAtua nimee maa Abraham. ²⁹ I te saaita naa ra, te tama ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki ra ni huri no mee pakavaina aia tetama ni haanau mai iloto naa mahi TeAitu TeAtua. Tevana naa koisura i te ssao nei. ³⁰ Tevana iaa te Laupepa Tapu ra e mee maa, “Kerekereia te ffine e heheuna poe ra ma tana tamariki; te tamariki te ffine naa ma ki seai tana tuuhana i naa tuuhana tana tamana. Naa tuuhana naa ma ki toa hakkaatoa te tamariki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.”

³¹ Aku taaina ma akukave nei, taatou seai ni tamalliki te ffine e heheuna poe; taatou ni tamalliki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.

5

Taatou e hakassaoria Christ

¹ Taatou ni hakassaoria Christ ki see hainattaa taatou te tautari ki naa Loo. Teenaa kootou ki sosorina pee ko naa tama teelaa kuoti te hakassaoria. Kootou mmata ki see ffuri kootou no noho hoki i laro naa Loo.

² Kootou hakannoo mai! Anau, Paul, e kauatu te taratara nei: Kimee kootou e tiiake ma kioo atu nitama no haia kootou ma ki ssere, teenaa e mee maa Christ ni see hai vana e taukareka nimee ki kootou. ³ Nau ku hakaapo atu hoki te taratara nei: Kimee se tanata e tiiake ma kioo ake nitama no serea ia, te tama naa e tau ki tautari kinaa Loo ra hakkaatoa.

⁴ Naa tama i kootou teelaa e tautari kinaa Loo kittonu naa ora laatou

imua TeAtua raa, naatama naa kuoti te hakakkee sokolaatou i Christ. Naatama naa kusee takkoto ilaro telaoi TeAtua. ⁵ Tevanaiaa temee etaaria taatou, naatama ettaka ma TeAitu TeAtua raa, teenaa TeAtua maki hakatonu naa ora taatou kittonu imua anakaramata, itaatou elotu i Christ. ⁶ Ite saaita taatou e hakapaa ki Christ raa, temee raa maki see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; taatou e hakataupeellaa hakkaatoa. Temee hakamaatua raa, teenaa koinaa hakataakoto tonu taatou i Christ, teelaa e laaoi ai taatou i telaa tama.

⁷ Kootou ni meemee vare koi imua! Kootou ni puuia e ai maki see tautari kootou ki te hakamaaoni? Eaa? Kootou ni ppuratia peehea te tama naa? ⁸ Teenaa seai ko TeAtua, i te aa i kootou ni tama e kannaatia a Ia. ⁹ Etakoto tana taratara e mee peelaa, "Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa hakkaatoa." ¹⁰ Nau e iloa hakaraaoi iloo i kootou, teenei e mau ai takumanava i kootou. Itaatou e tautari hakapaa i Christ raa, teenaa nau e iloa maa kootou maki see hakannoo kitelaatama. Nau e iloa hoki maa te tama teelaa e hai maki huria a ia naa manava kootou naa, niaaina maa ia se tama peehea raa, te tama naa maki mee pakavaina TeAtua.

¹¹ Akutaaina ma akukave nei, kimee maa nau ehakaea peenaa maa naataanata raa kissere naakina laatou, ai nau ehai haaeoina ai naa Jew raa ite saaita nei? Kimee maa nau nihakaea maaoni temee naa raa, teenaa naa Jew raa niseelavaa are telloto maa ia nau ehakaea itemate Christ iaruna tekros. ¹² Nau ehiihai maa naatama teelaa e hai maki huria laatou naa manava kootou naa kitiake kissere naakina laatou.

¹³ Kootou, akutaaina ma akukave nei iaa, kootou nikannaatia TeAtua kiseennoho kootou ilaro naa Loo. Tevanaiaa kootou seeme maa i kootou kuseennoho ilaro naa Loo aa maa kootou kuffuri nomee naavana ehakallika teelaa ettuai naahuru kootou. Seai. Kootou kihakassura te manavalaoi, teenaa kitokonaki kootou kitelaatama.

¹⁴ Ite aa, te hakataakoto naa Loo raa hakkaatoa etakoto iloto te Loo tokotasi nei: "Manavalaoi itelaatama, emee ma koi-oomanavalaoi iaa koe soko koe." ¹⁵ Tevanaiaa, kimee maa kootou esosorina pee konaa manu vao e kaittama, e hetaa ka heheatu soko kootou raa, teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo kisse maseu kootou.

TeAitu Tapu ma te tiputipu te tama

¹⁶ Teenei etaratara atu ai nau i te mee nei: Kootou ki tautari ki naa tiputipu TeAitu Tapu, kisse haka akottia kootou naavana naa tinotama kootou e oti manava ai. ¹⁷ Ite aa, naa tinotama taatou e fiffai ki te tiputipu TeAitu Tapu see hiihai, aa TeAitu Tapu e hiihai ki te tiputipu naa tinotama taatou see hiihai. Naavasi e lua nei e taukaa kilaa, teenaa emee maa kootou seelavaa temee naavana kootou e fiffai maa kootou kimee. ¹⁸ Kimee maa kootou e tautari ki TeAitu Tapu, teenaa emee maa kootou see takkoto ilaro naa Loo.

¹⁹ Naasosorina te tiputipu see tonu raa e mattino: Teenaa konaa sosorina e hai huri, emee ki naavana e kerekkere, e sosorina ma konaa poi, ²⁰ e lotu ki naa aitu hakallesi, e hai ki naa pakava, e hakatauttau ka hetaa ma telaa tama, e manava haaeo itelaatama, e haaeo, aa e manava kailallao. Naatama naa ehakakkee nomee naakuturana laatou sokolaatou kihakatauttau laatou ma aaraatama. ²¹ Naatama naa ettaka ma naa manava kaimannako, e unu sara, e taffao ka hai ki naavana kerekkere laatou, aa e hai kiaaraavana hoki seettonu. Nau ehakaapo atu hoki takutaratara nikauatu imua: Naatama e hai ki naa tiputipu nei maki see ttae no nohoria laatou te Nohorana TeAtua.

²² TeAitu TeAtua raa iaa e mee te tama ki manava laaoi i telaa tama, ki taka ka hiahia, ki nohonoholaaoi ma telaa tama, ki noho seemuu i ana saaita e hai haaeoina, ki manava aroha, aa kisosorina taukareka ki telaa tama, kitaaohi kitana lotu i TeAtua, ²³ ki meemee hakaraaoi telaa tama, aa kilavaa te roorosi hakaraaoi ki ana sosorina. Naa Loo raa see hai taratara eppui naa tiputtipu nei. ²⁴ Naatama etautari ki Jesus Christ raa ku oti tetiiake laatou te tiputipu naa tinotama laatou ma naa sosorina ni kaimannako ai laatou. ²⁵ Taatou ku oti te hakaoratia TeAitu Tapu, teenaa taatou ki tautari ki ana tiputipu. ²⁶ Taatou ki see ahu, aa taatou ki see haia taatou telaa tama kiloto. Taatou ki see manava haaeo i telaa tama.

6

Tokonaki ki telaa tama

¹ Akutaaina ma akukave nei, kimee setama elaavea maa emee tana sara, naatama ikootou teelaa ettaka ma TeAitu Tapu raa ki hakatonusia kootou tetama naa; tevanaiaa kootou kitaratara atu hakaraaoi. Aa kootou hoki ki roorosi hakaraaoi iloo ki see usuhia kootou te tiputipu naa hoki. ² Kootou ki tokonaki kaamo hakapaa naa mmaha telaa tama, ki tautari maaoni kootou ki naa Loo Jesus Christ. ³ Kimee nitama etaratara maa laatou nitama, aa maaoniiiaa laatou see hai vana etaunai ai, teenaa naatama naa etaratara kailallao kilaatou soko laatou koi. ⁴ Kootou ki hakattonu naa sosorina kootou soko kootou. Kimee maa naa sosorina kootou etaukalleka, teenaa kootou etau te hakatannata inaa vana kootou nimee naa, ki see mee maa kootou etokatokia kootou naa sosorina aaraa tama. ⁵ Ite aa, te tama koi e mee ana mmaha ki amo.

⁶ Naatama nitoo naa akonaki laatou inaa taratara TeAtua raa, laatou ki vaevae naa mee e taukalleka laatou raa ma naa tisa laatou.

⁷ Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou; see haitama elavaa te hakarereesia aia TeAtua. Seaa naatama raa ettari inaa verena laatou raa, teenaa laatou ma ki vasi ki naa kaikai naa laakau laatou nittori naa. ⁸ Naatama ettaka koi ki hakaakottia naa tiputtipu naa tino laatou e kaimannako raa, naatama naa ma ki kkite i te tiputipu te mate. Aa naatama ettaka kamee ki hiahia TeAitu Tapu raa, naatama naa ma ki hakakiitea TeAitu Tapu i te ora e ora hakaoti. ⁹ Teenaa taatou ki see kkaro te mee ki naa sosorina teelaa e taukalleka. Kimee maa taatou see kkaro, teenaa taatou ma ki kkite i te ora e ora hakaoti i te saaita TeAtua emmata maa etaukareka. ¹⁰ Ite saaita taatou koi ora nei raa, taatou kisosorina taukalleka ki naatama hakkaatoa, emua ki naataaina ma naa kave e lotu taatou hakapaa.

Naa taratara hakaoti

¹¹ Kootou mmata inaa llasi naa inoanei, teenaa ite nei kona nei e sissii atu ki taku tino rima.

¹² Naatama teelaa e oo atu noppuratia kootou ma ki ssere naa kina kootou raa, teenaa konaatama e ahu ka hakatannata inaa vana laatou emee ki naa haitino laatou. Naatama naa e hai naa vana laatou naa i laatou e mattaku i te mee tokotasi: naatama naa e mattaku maa laatou ma ki hai haaeoina naa Jew raa ki mee maa laatou e hakaeta te hakataakoto maaoni te mate Christ i aruna te kros. ¹³ Naatama iloo teelaa ku oti te ssere naa kina laatou naa see tautari hoki ki naa Loo Moses; naa tama naa e fiffai koi maa kootou ki ssere, teenaa ki ahu laatou maa kootou ni tuku ki naa vana laatou. ¹⁴ Iaa nau iaa, nau ma ki taratara hakatanata i te mate Jesus Christ, TeAriki taatou, i aruna te kros. Te nei kote mate Christ i aruna te kros nei teelaa e mmata ai nau maa taku hiihai ki te maarama nei kunaa sei iloo, aa te hiihai te maarama nei kina nau kunaa sei hoki imua.

¹⁵ Te mee raa see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; te mee hakamaatua raa, teenaa taatou ki mee ma ni tama hoou TeAtua nipaapena. ¹⁶ Naa tama e taao hi ki te tipu tipu nei iloto naa ora laaou raa, nau e taku maa TeAtua ki aroha i laaou kinnoho hakaraaoi laaou, aa ma naa tama hakkaatoa TeAtua!

¹⁷ Nau ku hakaoti atu aku taratara nei peenei: See hai tama ki au no kaumai hoki ni haaeo kiaa nau, i naa pona teenei e ttuu i taku haitino nei e huri ake peela maa nau nei ko te tama e heheuna maa Jesus.

¹⁸ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki rooro si hakaraaoi iloo ki kootou. Amen.

EPHESIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I EPISES TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama i Epises etaratara mua lokoi ite “hakataakoto TeAtua kihakakkutuake anamee katoō nīpenapena etakkoto itelani ma tekerekere, no hakanoho Christ kinoho hakamaatua inamee naa hakkaatoa”. (1.10) Tepasnei etaratara hoki kinaatama TeAtua kitautari kite hakataakoto naa kinnoho hakapaa naatama hakkaatoa i te maarama nei iloto te inoa Jesus Christ.

Naataratara mua e hakatuu mai i *Te Pas Paul kinaatama i Epises* raa, ttama e sissii tepasnei etatararaina aia te ara te henua e hakapaaria TeAtua ki meeme hakapaa. Aia e taratara i te ara TeAtua e uii naa haisara te henua iloto te inoa Jesus Christ, Ttama TeAtua, kihakassaoria te henua inaa mahi te haisara. Naataratara naa e hakatuu hoki i te purepure hakamaatua TeAtua nīkauake kinaatama te maarama nei, teelaa nittino ite saaita TeAitu Tapu raa nīkaavea mai. Tessoataratara tepasnei raa, Paul e hai ake kinaatama i Epises raa ki mee te nnoho laatou e nnoho hakapaa ma Christ raa kī sura i te nnoho laatou no meeme hakapaa kī laatou.

Aa kī illoa hakaraaoi iloo naatama naa i te nnoho naatama TeAtua ma setama tokotasi iloto te inoa Christ raa, Paul e kauake anataratara raa ka hakatuu kinaamee i te maarama nei: teenaa maa naatama elotu i TeAtua raa e mee ma se haitino te tama, aa Christ raa kote pīsouru; aa e mee ma se hare e hakatuu, aa Christ raa kote pou hakamaatua; naatama elotu raa e mee hoki ma se ffine e aavana, teenaa Christ raa kote tana aavana. Tepasnei e hakatuu telopo taratarailoo i te tiputipune, teenaa ittama e sissii tepasnei nī usuhia naa tiputipu te manavalaoi TeAtua teelaa etakoto i Christ. Naamee hakkaatoa e hakattī maarama mai iloto te laaoi Christ, te mate Christ, te manava aroha Christ, te manavalaoi Christ, aa te manava see iloa te ppena te vana e hakallika.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Christ ma naatama te lotu 1.3—3.21

Te ora hoo iloto Christ 4.1—6.20

Naa taratara hakaoti 6.21–24

¹ Anau Paul, se aposol Jesus Christ ite hīhīhai TeAtua, e sissii tepasnei kikootou naatama TeAtua ennoho i Epises; kootou naatama teelaa seai iloo kitīiake telotu kootou i Jesus Christ. ² Nau etaku kī roorosi hakaraaoi TeAtua, taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ kikootou, kī nnoho laaoi kootou.

Naa mee e taukalleka TeAitu e takkoto i Christ

³ Taatou kihakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ! Naamee katoō TeAitu e taukalleka teelaa etakkoto i te maarama i aruna itelaniraa nīkaumai TeAtua kitaatou, naatama Christ. ⁴ Imua te mahaa mai ana te maarama nei raa, taatou kunaa hakamaatinoria are TeAtua kī mee taatou ma nī tama aana, teenaa itaatou ettaka ma Christ. Aia nī mee peenei kittapu naa ora taatou aa kī see hai sara taatou imua ana karamata.

Iaa Ia elaoi i taatou, ⁵ TeAtua kunaa mee iloo tana maanatu maa taatou ma kī ppurutia a Ia ma nī tamalliki aana i taatou e tautari kī Christ. Teenei kotanamee e hīhīhai aa e hīahia ai a Ia. ⁶ Taatou kihakanau i TeAtua

☆ 1.1 Acts 18.19-21; 19.1

i te taukareka tana laaoi. A Ia ni hookii vare mai tana mee e taukareka, teenaa ko tana Tama e llee ai tana manava. ⁷ I te aa, taatou nei e hakassaoria tetoo Jesus Christ, teenaa TeAtua ku see maanatu kinaa haisara taatou, i tana laaoi ki taatou elasiiloo.✠ ⁸ Telaaoi TeAtua ni huri no kaumai ki taatou nei e lasi ffaaeo iloo!

I aa Ia e atamai aa e iloa i te kau vana raa, ⁹ teenaa TeAtua ni haia a Ia tana vana ni maanatu kimee. A Ia ni hakailoa mai ki taatou i tana hakataakoto teelaa nisee ilotia imua, aa te nei kuttinomaoni i Christ. ¹⁰ Te mee TeAtua e maanatu ma ki haia hakaotina a Ia i tana saaita e vana maa e taukarekaraa, a Ia ma ki hakakkutu ana mee hakkaatoa ni penapena, teenaa ko naa mee katoo itelani ma tekerekere, aa Christ ku noho hakamaatua i naa mee naa.

¹¹ Naa mee hakkaatoa e haia ki hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Teenaa taatou ni hakamaatinoria TeAtua ma ni tama aana i taatou ni tama Christ, i teenaa ko te hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo. ¹² Te nei taa-tou, naa tama mua ni taaohi manava i Christ, taatou ki hakanau i naa mahi TeAtua!

¹³ Aa kootou hoki ni mee ma ni tama TeAtua i te saaita kootou ni llono i te taratara maaoni, teenaa ko te Lono Taukareka ni kauatu te ara kootou ki hakassao. Kootou ni tuku kinaa vana Christ, teenaa ki tuku atu te hakailona TeAtua raa ki takoto i kootou, ki mattino maa kootou ni tama aana. Teenaa a Ia ni kauatu TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu a Ia ki kootou imua. ¹⁴ TeAitu Tapu raa ko te hakailona TeAtua ki taatou, ki hakailoa mai maa taatou ma ki toa taatou se aa TeAtua ni purepure ake maa ana tama. Te mee nei e hakailoa mai hoki maa TeAtua ma ki mmata ki see heheuna hoki taatou ma ni poe aaraatama. Taatou ki hakanau i ana mahi!

Paul e taku ki TeAtua

¹⁵ Itaku saaita iloo ni llono maa kootou elotu i TeAriki Jesus Christ aa itelaaoi kootou ina atama hakkaatoa TeAtua raa, ¹⁶ nau niseai iloo ki hakamotu iaku taku kataratara hiahia ki TeAtua i kootou. Nau e maanatu peenaa ki kootou iaku saaita e taku, ¹⁷ ka mee ake ki te Atua taatou Ariki, Jesus Christ, te Tamana haimahi, ki kauatu TeAitu, te tama ma ki mee ki atammai kootou, aa teelaa ma ki hakaari atu i naa tiputipu TeAtua ki kootou ki illoa kootou i aa Ia. ¹⁸ Nau e taku maa naa hakataakoto kootou ki tarakina TeAtua ki kite kootou i tana maasina, ki illoa kootou i te mee e taaohi manava ai kootou teelaa ni kannaatia ai kootou a Ia, aa ki kite kootou itellasi ana mee e taukalleka ni purepure maa ana tama. ¹⁹ Nau e taku hoki ki kite kootou i ana heheuna haimahi iloto naa ora taatou, naa tama elotu. Naa mahi e heheuna iloto taa-tou nei ko ana mahi ²⁰ teelaa ni hakaari i tana saaita ni hakamasike Christ i te mate no hakanoho i tana vasi hakamaatau i te maarama i aruna itelani.✠ ²¹ Christ e noho hakamaatua i aruna naa tama hakamaatua itelani; teenaa ko naa hakamau, naa tama haimahi, aa ma naa ariki. Tana heuna nei e lasi are i naa heuna naa hakamau i te maarama nei ma te maarama hakamuri. ²² TeAtua ni tuku naa mee hakkaatoa ki takkoto ilaro naa vae Christ, teenaa, hakanohoria iloo a Ia Christ ki noho hakamaatua i aruna telotu ma naa mee hakkaatoa.✠ ²³ Naa tama elotu raa, teenaa ko te haitino Christ; teenaa ko tana tinotama hakkaatoa, aa naa mee hakkaatoa i naa kina e haka kaatoaina a Ia.✠

2

Taatou e ora i naa mahi Christ

✠ 1.7 Col 1.14 ✠ 1.20 Ps 110.1 ✠ 1.22 Ps 8.6 ✠ 1.23 Col 1.18

¹ Imua, i te saaita kootou ni see hakannoo ki te taratara ka ttaka kootou ma naa haisara kootou raa, kootou e mee pee ko naa tama ku oti te mmate.

² I te saaita naa kootou ni tautari kite ara e hakallika te maarama nei. Kootou ni hakannoo ki te tama hakamaatua i naa mahi aitu i te lani, teenaa kote aitu e heheuna iloto naa tama teelaa see hakannoo ki TeAtua.

³ Maaonii aa, taatou hakkaatoa ni mee ma ko naa tama naa; taatou maraa e hai ki naa vana taatou e kaimannako. Teenaa te kau vana naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou e oti manava raa, naa mee naa maraa e haia taatou. I te tiputipu taatou nei raa, taatou ni tukua hakaoti ki hakallono isu taatou i te saaita TeAtua eloto, e mee pee kote henua hakkaatoa.

⁴ Tevana i aa te manava aroha TeAtua e lasi ffaeo iloo, aa tana laaoi i taatou seetaea. ⁵ Teenaa te saaita naa tinotama taatou ni mmate i te see llonotarata taatou raa, taatou ni hakaoratia a la ma Christ.

Kootou nei ni hakaoratia i TeAtua e manavalaoi i kootou. ⁶ Taatou ni hakamassikeria TeAtua ma Jesus Christ ki nnoho hakamaatua taatou ma

Ia i te maarama i aruna i te lani, i taatou e tautari ki Christ. ⁷ A Ia ni hakasura te vana nei ki takoto te mee nei i naa saaita hakkaatoa e oomai imuri, teenaa ki ilotia naa tiputipu tana manava laaoi teelaa ni hakasuratia mai a Ia i Jesus Christ. ⁸⁻⁹ Teenaa ko te laaoi TeAtua teelaa ni ssao ai kootou, i kootou e lotu. Kootou ni see hakassaoria maa i naa vana taukalleka kootou e mee, seai.

Teenaa se taukareka TeAtua e hookii vare ki kootou, aa kootou ki seelavaa te ahu i te mee naa. ¹⁰ TeAtua ni penapena taatou ki tiputtipu taatou peenei, teenaa taatou ni penapena a Ia ki ttaka taatou ma naa sosorina e taukalleka, i taatou e tautari ki Jesus Christ. A Ia kunaa hakatonu mai are

te tiputipu naa ki haia taatou.

Te manava tokotasi i Christ

¹¹ Kootou naa tama ni hannau i naa henua sara, kootou naa ko naa tama e kannaatia naa Jew raa ma ko “naa tama seessere,” aa maa laatou i aa ko “naa tama essere.” (Teenaa kote hakamaatino naa taanata e mee ki naa kina laatou) Kootou ki hakamaarona i naa tiputtipu kootou imua. ¹² I te saaita naa raa, kootou ni nnoho hakakkee i Jesus Christ.

Kootou ni horau aa kootou ni seennoho ma nitama TeAtua. Kootou ni see llave i naa taratara hakamaatua e takkoto, teelaa e hakatahito ki naa purepure TeAtua ni tuku ki ana tama. Kootou ni nnoho poouri iloto te maarama nei; kootou ni see hai mee e taaohi manava ai kootou aa kootou hoki ni seennoho ma TeAtua. ¹³ Aa i te saaita nei, i kootou ku tautari ki Jesus Christ, teenaa kootou naa tama ni nnoho mmao raa ku oti te hakaheha mai

tettoo Christ ki nnoho tauppiri kootou ki TeAtua. ¹⁴ I te aa i taatou ni haia Christ tanatino ki nnoho hakapaa taatou, teenaa ko naa Jew raa aa ma naa tama teelaa seai ma ni Jew, ma nitama te kanohenua tokotasi. Te mee ni takoto kappui iloto naa kanohenua e lua naa, teelaa

e nnoho hakakkee laatou kilaatou ka hakatauttau kilaatou raa, ku oti te seua Christ i tana saaita ni mate. ¹⁵ A Ia ni hakaotina a Ia naa Loo naa Jew hakapaa ma naa taratara iloto naa Loo naa, ki haka tipu mai iloto naa kanohenua e lua naa se kanohenua hoou tokotasi teelaa e tautari

kiaa Ia. Teenaa te henua e haia a Ia ki nnoho laaoi. ¹⁶ I te saaita Christ ni mate i aruna te kros raa, a Ia ni puuia a Ia naa kanohenua e lua naa ki seennoho no hakatauttau soko laatou. Aa teenaa ko tana mate i aruna te kros naa teelaa ni hakapaaria ai a Ia naa kanohenua e lua naa no mee ma

se kanohenua tokotasi ka hakaheha ki TeAtua. ¹⁷ Christ ni au no hakaheha te Lono Taukareka i te nnoho laaoi raa kite henua hakkaatoa: ki kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew, naa tama ni nnoho mmao i TeAtua, aa ma

naa Jew, naa tama nitauppiri kiaa Ia. ☆ 18 Teenei ko Christ teelaa ni haia a Ia taatou hakkaatoa, naa Jew ma naa tama seai ma ni Jew, kilavaa te oomai taatou hakapaa ma TeAitu tokotasi no nnoho imua naa karamata te Tamana.

19 Aa teenaa, kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew raa ku see mee hoki ma ni horau aa ma nitama see ilotia inaa kina laatou ni oomai; kootou ku nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua, aa kootou kuffai i te haanauna TeAtua. 20 Kootou hoki e tuu pee kote hare e hakatuu kinaa pou teelaa ni hakatuuria naa aposol ma naa pure TeAtua, aa Jesus Christ tanatino e tuu pee kote pou hakamaatua te hare naa. 21 A Ia naa e taaohi te hare raa ki mmau, aa e hakamasike te hare naa ki tipu ma se Hare Tapu e hakatapu ki TeAriki. 22 I kootou e tautari kiaa Ia, teenaa kootou hoki e hakatuuria hakapaa ma aaraa tama ki mee ma se kina TeAitu TeAtua raa ki noho.

3

Paul e heheuna tokonaki ki naa tama teelaa seai ma ni Jew

1 Teenei kotaku vana e taku ai ki TeAtua. Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna i Jesus Christ ite vasi kootou naa tama teelaa seai ma ni Jew. 2 Kootou kuoti tellono maa TeAtua, i tana manava laaoi, nikaumai naa heuna nei kikaatu setaukareka maa kootou. 3 TeAtua ni hakailoa mai tana hakataakoto see ilotia te henua raa kiaa nau. (Nau kuoti te sissii atu aku tamaa taratara ite mee nei. 4 Aa ki mee kootou e tokatoka i aku mee ni sissii raa, kootou ma ki illoa i taku atamai i naa vana teelaa see ilotia i Christ.) 5 Imua raa te mee huu nei ni see tarataraina ki naa tama te maarama nei, aa teenei are TeAtua ku hakailotia a Ia te mee naa. Teenaa TeAitu raa e hakailotia a Ia te mee huu nei ki naa aposol ma naa pure TeAtua e tapu. 6 Te taratara huu raa e mee maa naa tama teelaa seai ma ni Jew raa ku llave hakapaa ma naa Jew i naa mee taukalleka TeAtua e hookii; naa tama naa ku mee ma nitama te manava tokotasi, aa laatou ma ki vaevae naa mee TeAtua ni pure pure ake iloto te inoa Jesus Christ. ☆

7 Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau iaa Ia no hakaia te Lono Taukareka, teelaa nikaumai ai a Ia tana laaoi ma ana mahi ki heheuna iaa nau. 8 A nau nei ilaro naa tama hakkaatoa TeAtua, te vana iaa TeAtua nikaumai te heuna nei kikaavea te Lono Taukareka ite haimae Christ ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, 9 aa kikkite te henua katoo ite ara te mee huu TeAtua e maanatu ki mee nei ki haia laatou ki heheuna. TeAtua, te tama ni penapena naa mee hakkaatoa raa, ni hakalluu tana mee nei i naa setau katoo kuoti tellaka nei. 10 TeAtua ni mee peenei iaa Ia e hiihai ma ki hakaari i te saaita nei i naa tiputipu katoo tana atamai ki naa tama hakamaatua ma naa hakamau hakkaatoa i naa nohorana itelani. Teenaa naa tama naa ma ki hakkiitea naa tama telotu raa ite mee nei. 11 Teenei kotana hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo, aa teenei kuttino mai i Jesus Christ, TeAriki taatou. 12 I taatou e tautari ki Christ aa i taatou e illoa hakaraa iloo iaa Ia raa, taatou nei ku see ppore te oo atu no nnoho imua TeAtua. 13 Aa teenei nau ku mee atu ki kootou: kootou ki see mamannatu tammaki maa iaa nau e hakallono isu maa kootou. Naa vana nei e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou.

Te laaoi Christ

14 Teenei kotaku vana e tuu ai peenei ki akuturi imua te Tamana, 15 te tama teelaa naa haanauna katoo itelani ma te maarama nei e too ai naa ora laatou. 16 Nau e kainnoo ki TeAtua ki kauatu tana Aitu ki haimahi naa hakataakoto kootou, iaa Ia e sura te kau mee e taukalleka, 17 aa nau

e taku ki penapena Christ tana hare iloto naa hatumanava kootou, ki noho Ia ma kootou iloto naa manava kootou. Nau e taku maa naa ora kootou ki hakatahito ki te manava laaoi, ¹⁸ teenaa ki haimahi kootou hakapaa ma naa tama kato TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i te taaraki, te huarooroa, te konotuu, aa te nnoto te laaoi Christ. ¹⁹ Nau e hiihai maa kootou ki oomai no illoa i tana laaoi teelaa e hainattaa te ilotia, ki hakakaatoa atu te tiputipu TeAtua i kootou.

²⁰ TeAtua e takkoto ana mahi e heheuna iloto taatou raa, e lavaa te haia a Ia naa mee e ttoe iaa inaa mee taatou e kainnoo aa ma naa mee taatou e mannatu. ²¹ Naa tama e lotu raa ki hakanau iaa Ia iloto te inoa Jesus Christ i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

4

Taatou ku mee ma se tama tokotasi i te haanauna Christ

¹ Naunei e karapusi iaanau e heheuna maa TeAriki. Teenei nau ku mee atu ki kootou: kootou ki tautari ki naa tiputipu te ora teelaa e tau ma te ora nikannaatia ai kootou TeAtua ki tautari. ² Kootou ki seai iloo ki ahu ki kootou; kootou ki meemee hakaraaoi aaraa tama, aa kootou ki meemee seemuu. Kootou ki manava laaoi no tokonaki ki telaa tama.✧ ³ Hakamakkii kitauhia kootou te manava tokotasi teelaa nikauatu TeAitu, teenaa kotelaa ai teelaa e mee ai kootou kinnoho hakapaa. ⁴ Teelaa se haitino tokotasi aa TeAitu tokotasi, e mee pee ko te mee tokotasi e taaohi manava ai taatou teelaa nikannaatia ai kootou TeAtua. ⁵ Teelaa se Ariki tokotasi, telotu tokotasi, te hakaukatu tapu tokotasi; ⁶ teelaa se Atua tokotasi aa a Ia naa e Tamana inaa tama naa henua hakkaatoa. A Ia naa ko te Ariki naa tama hakkaatoa, e heheunatia a Ia naa mee hakkaatoa, aa etakoto inaa tama hakkaatoa.

⁷ Taatou nei ekkee naa mee e taukalleka nikaumai TeAitu inaa mee Christ e hookii. ⁸ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela:

“Tana saaita ni hano ki aruna hakaoti raa,
a Ia ni too telopo karapusi no hano ma Ia;

a Ia ni hookii naa mee e taukalleka ki te henua.”✧

⁹ Aa teenaa, tetaratara e mee maa, “A Ia ni hano ki aruna”, te taratara naa e mee maa eaa? Tetaratara naa e mee maa a Ia ni au imua ki te kina hakaoti i laro i te kerekere. ¹⁰ Teenaa te tama ni au ki laro raa ko te tama koi ni hano ki aruna no hakahiti naa papallani ki hakamaasinaria a Ia telani hakkaatoa kitettia tana haitino. ¹¹ Teenaa ko Ia naa teelaa ni “hookii naa mee e taukalleka ki te henua.” A Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol, aaraa tama ma nipure TeAtua, aaraa tama ki hakaeta te Lono Taukareka, aaraa tama ki rooroosi telotu, aa aaraa tama ki akonaki te henua. ¹² A Ia ni mee tana vana nei ki heheuna hakapaa naa tama telotu ki hakatipu te kanohenua Christ. ¹³ Teenaa taatou ma ki oomai no mee ma se tama tokotasi i taatou e lotu aa i taatou e illoa hakaraaoi iloo i te Tama TeAtua; taatou ma ki mee ma ni tama ku mattua iloto naa hakataakoto taatou, e ttae iloo ki te tiputipu maaoni Christ. ¹⁴ Taatou ma ki see mee hoki ma ni tamalliki teelaa e sausaua naa peau ka laaua te matani e aniani mai i te kau aauna, teenaa inaa hakanoo taatou ki naa akonaki naa tama e taratara kailallao. Teenaa ko naa tama e usuusuhia laatou aaraa tama ki naa vana hakalellesi laatou e ffatu. ¹⁵ Tevana iaa taatou ki taratara maaoni ma te manava laaoi, teenaa ki tipu ake taatou no illoa hakaraaoi i Christ, te tama hakamaatua taatou. ¹⁶ A Ia e heheunatia a Ia naa tamaa kina hakkaatoa te haitino raa ki heheuna hakapaa, aa te haitino naa e tauhia i ana hakatauna. I te saaita naa tamaa kina naa e heheuna hakaraaoi raa, te haitino raa ma ki somo no tipu ake ma te laaoi.✧

Te ora hooi i Christ

¹⁷ Nau e hakaapo atu tetaratarane i loto te inoa Te Ariki: Kootou seenoho peenaa ka sosorina pee ko naa tama see illoa i Te Atua; naa tama teelaa seai naa hakataakoto laatou e taukalleka. ¹⁸ Naa mannatu naa tama naa e takkoto i naa mee te poouri. Naa tama naa see llave i te ora Te Atua e hookii, i laatou e manava hatu. Teenaa naa tama naa see lavaa iloo te anaana ma ki illoa laatou i Te Atua. ¹⁹ Naa tama naa ku see illoa te nnapa; laatou e hakamanani peenaa i naa vana e kerekere laatou e hai.

²⁰ Teenaa seai ko naa mee kootou ni akonakina i naa tiputipu Christ! ²¹ Kootou ni akonakina hakaraaoi iloo ki illoa kootou i te hakamaaoni teelaa e takoto i Jesus, i kootou nitama e tautari kiaa ia. ²² Aa teenaa, kootou ki tiiake te tiputitipu naa teelaa nittaka ma kootou. Teenaa ko te tiputipu teelaa ni seua naa vana hakallesi kootou ni kaimannako. ²³ Naa hatumanava kootou ma naa hakataakoto kootou ki haia kissera ni mannatu hooi, ²⁴ aa kootou ki too te tinotama hooi, te tinotama teelaa ni penaa ki tautari ki te tiputipu Te Atua aa teelaa e hakaara te ora maaoni e tonu aa e tapu.

²⁵ Teenaa kootou kukaoti tetarataraa hakallesi! Kootou kitarataraa maaoni kitelaatama, i te aa itaatou hakapaa katoo nitama i te haanauna Christ. ²⁶ Ki mee kootou e loto, kootou see taki naa loto kootou naa ma ki oti kootou ku mannatu ma ki mee ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki see mee maa kootou kittaka ma naa loto kootou naa i te aso hakkaatoa. ²⁷ Kootou seai iloo ki hakattanasia sessao maa Satan, ki see hanatu ia no usuusuhia kootou. ²⁸ Naa tama nittaka ka kailallao raa ki tiiake laatou te tiputipu naa; naa tama naa ki kaamata te heheuna kilavaa te taavi hakaraaoi nikaikai maa laatou, aa kilavaa laatou te tokonaki ki naa tama see hai mee. ²⁹ Kootou ki see taratara ki naa taratara e hakallika; kootou kitarataraa koi ki naa taratara e lavaa te tokonaki telaa tama, teenaa ko naa taratara teelaa e haka tipu te manava telaa tama i aa ia ku ssura ana mee e hiihai. Naa tama e llono i naa taratara kootou naa ma ki ssura laatou taukareka. ³⁰ Aa kootou ki see haia kootou Te Aitu Tapu Te Atua ki noho hakaaroa. Te Atua ni kaumai Te Aitu raa ki illoa taatou maa taatou ni tama aana, aa ki illoa taatou maa te aso raa ma ki tae mai, teenaa ko te saaita taatou ma ki hakassaoria a ia. ³¹ Kootou tiiake te manava utiuti i telaa tama, te manava haaeo, aa te manava elotoloto nauhie. Kootou tiiake te pukua kkaa ma te pukua saakiri, aa kootou ku tiiake te manava elotoffaaeo i telaa tama. ³² Kootou ki manava laaoi ka manava aroha i telaa tama; kootou kialloha i naa tama teelaa e ppena naa haisara ki kootou, e mee pee ko Te Atua ni aroha ki kootou i kootou e tautari ki Christ.

5

Te seenoho i loto te maasina Te Atua

¹ I kootou ko naa tamalliki Te Atua e llee ai tana manava raa, kootou ki mee ki tiputitipu kootou ma ko ia. ² Kootou ki tautari ki te ara telaa ai, e mee pee ko Christ nillee tana manava itaatou teelaa ki hookii ai a ia tana ora maa taatou, ki mee ma se mee e manonikkona e hakaara ki Te Atua teelaa e hiahia ai a ia.

³ Te meeraa e sara maa naa vana hai huri, naa vana e kerekere, aa ma naa mee kootou e kaimannako raa e tarataraina kootou. I te aa i kootou ni tamalliki Te Atua. ⁴ Te meeraa hoki e sara maa kootou e maaisuhaaeo, e tarataraa vvere, aa e taussua mmahi. Kootou ki ffuri are no tarataraa hiahia i Te Atua. ⁵ Kootou ki illoa maa see hai tama i naa tama e hai huri, naa tama

☆ 4.22 Col 3.9 ☆ 4.24 Gen 1.26; Col 3.10 ☆ 4.25 Zech 8.16 ☆ 4.26 Ps 4.4 (LXX) ☆ 4.32 Col 3.13 ☆ 5.2 Ex 29.18; Ps 40.6

e mee naa vana e kerekere, aa ma naatama e kaimmate inaa mee laa-tou raa ma ki too ni tuuhana maa laatou i te Nohorana Christ ma TeAtua. Te tama e kaimmate i ana mee raa e mee ma kulotu ki ana mee naa.

⁶ Kootou seetiake nitama ki o atu no hakarereesia kootou ki naa taratara vware laatou. Teenei ko naa mee nei teelaa ma ki hakappuu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia.

⁷ Teenaa kootou ki sei iloo ki hakapaa atu ki naa tama peenaa. ⁸ Naa tino kootou ninnoho ite poouri imua, tevanaiaa i kootou kumee ma kote kanohenua TeAriki raa, kootou kunnoho iloto te maasina. Teenaa kootou kinnoho pee ko naa tama teelaa nittipuake iloto te maasina.

⁹ Ite aa ite maasina naa essura te kau tiputipu etaukalleka, ettonu, aa e hakamaaoni. ¹⁰ Kootou mee ki illoa kootou ma se aa e hiahia ai TeAriki.

¹¹ Kootou see anaana atu ki naa vana vware naa tama naa e hai, teenaa ni mee te poouri. Kootou ia ki hakassaina naa mee naa ki te maarama.

¹² Te mee raa e hakanapa iloo maa taatou e tarataraina taatou naa vana laatou e mee mmuni. ¹³ Aa te saaita naa mee hakkaatoa raa e hakassaina ki te maarama raa, teenaa te tiputipu maaoni naa mee naa ma ki takkoto mallama mai. ¹⁴ Ite aa, naa mee teelaa e hakassaina raa ma ki takkoto mallama mai. Teelaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peelaa,

“Maahuru, te tama e matamoemoe nei,

no masike mai i te mate,

ki too te maasina Christ ia koe!”

¹⁵ Teenaa kootou ki roorosi hakaraa iloo inaa nnoho kootou. Kootou seennoho pee ko naa tama see atammai; kootou kinnoho ma nitama e atammai. ¹⁶ Kootou ki haia kootou ni ara peehea etaukalleka e takkoto mai. Ite aa i te nei ni aso e hakallika.✧

¹⁷ Kootou ki see mee ma ni vware; kootou mee ki ilotia kootou ma se aa TeAriki e hiihai maa kootou ki mee.

¹⁸ Kootou see unuunu ma ki vware kootou i naa vaimmara, naa vai teelaa ma ki oti ku kauatu te hakallika kootou. Kootou ki too TeAitu Tapu ki noho hakamaatua inaa ora kootou. ¹⁹ Inaa saaita kootou e kkuu hakkaatoa raa, kootou ki huahua naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma naa mako e tapu; kootou ki huahua iloto naa hatumanava kootou naa mako telotu ma naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu raa ka hakanau i TeAriki. ²⁰ Iloto te inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, kootou ki taratara hiahia peenaa ki TeAtua Tamana i naa mee hakkaatoa.✧

Naa hai aavvana

²¹ Kootou ki tuku ki naa vana telaa tama, i kootou ni tama e lotu i Christ.

²² Naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou, e mee pee ko kootou e tuku ki TeAriki.✧ ²³ Ite aa tetanata hai aavana raa enoho hakamaatua iaruna tana aavana, e mee pee ko Christ enoho hakamaatua iaruna telotu; aa Christ tanatino ko te tama e hakaora telotu, teenaa ko tana haitino. ²⁴ Aa teenaa, naa haahine hai aavana raa ki tuku hakaraa iloo ki naa aavana laatou, e mee pee ko telotu raa e tuku ki naa vana Christ.

²⁵ Naataanata e haia aavvana, kootou killee naa manava kootou inaa aavana kootou, e mee pee ko Christ nillee tana manava ite lotu, teenaa ni mee ai a Ia ma ki mate Ia ki hakaora telotu.✧ ²⁶ A Ia ni mee peenei ki hakatapu telotu raa ki TeAtua ki tana taratara, teenaa ko tana saaita ma ki oti te huihua a Ia telotu raa ki matahua kite vai, ²⁷ kite saaita telotu raa e hookina ake kiaa Ia raa, telotu raa e hakasorommata i aa ia e matahua, see hai sara, see kerekere, e mmore hua, aa see hai vana e sara ia ia. ²⁸ Naataanata raa killee naa manava laatou i naa aavana laatou,

e mee pee ko te llee naa manava laatou i naa tino haitino laatou. Te tanata e llee tana manava itana aavana raa ko te tanata e llee tana manava itana tino haitino. ²⁹ See haitama e hakanniko itana tino haitino. Taatou maraa emmata hakaraaoi iloo kinaa haitino taatou, e mee pee ko naa mmata ake Christ hakaraaoi iloo ki te lotu; ³⁰ itaatou nitama itana haitino. ³¹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "I te ara nei raa te tanata raa ma ki tiiake ia ana maatua no hakapaa ki tana aavana, aa laaua kumee ma setama tokotasi."☆ ³² E mee te hui te taratara te laa ni see ilotia, aa te nei e hakailotia mai te Laupepa Tapu nei. Nau e iloa maa te taratara nei e hakatuu ki Christ ma te lotu. ³³ Tevana ia te taratara nei e taratara hoki ki kootou: teenaa naa taanata hakkaatoa ki hai aavana laaoi naa aavana laatou, e mee pee ko ia e hiihai kiaa ia tana tino, aa naa haahine hai aavvana raa ki tuku ki naa aavana laatou.

6

Naa tamalliki ma naa maatua laatou

¹ Kootou naa tamalliki, kootou ki hakannoo ki naa maatua kootou i kootou nitama TeAriki. Teenaa te ara e tonu.☆ ² "Hakannoo ki too tamana ma too tinna." Te nei ko te Loo mua te laa e mee ana purepure e tau atu imuri peela, ³ "ki ttonu kato o vana aa ki rooroa too noho i te kerekere nei."☆

⁴ Kootou naa maatua, kootou ki anaana hakaraaoi naa tamalliki kootou; kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa ki loto; kootou anaana hakaraaoi ki ttipu ake naa tamalliki naa ma naa akonaki TeAriki.☆

Naa hakamau maa naa poe laatou

⁵ Kootou naa poe, kootou hakannoo kinaa hakamau kootou i te maarama nei. Kootou kiporeppore ka mattaku i laatu, tevana ia kootou ki hai ma te manavalaoi, e mee pee ko kootou e heheuna maa Christ. ⁶ Kootou see mee koi pe nei i naa saaita laatou e ttoka i naa heheuna kootou, i kootou e fiffai maa laatou ki fiafia i naa heheuna kootou. Seai. Kootou ki heheunatia hakaraaoi iloo kootou ni aa TeAtua e hiihai, e mee pee ko kootou ni poe Christ. ⁷ Kootou ki heheuna hakahia ma ni poe, e mee pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna koi maa naa tama te maarama nei. ⁸ Mannatu i TeAriki ma ki oti ku suia a la naa mee e taukalleka te henua ni mee. TeAriki see hakatonu maa laatou ni hakamau aa maa laatou ni poe.☆

⁹ Kootou naa hakamau, kootou kisosorina ki te sosorina tokotasi ki naa poe hakkaatoa kootou; kootou ki see hakamatakutakuria kootou naa tama naa. Kootou hakamaara naa ite mee nei: kootou ma naa poe kootou naa e mee te Hakamau kootou tokotasi e noho i te lani. Teenaa ko te tama e hakatonu tonu te henua kato i te ara tokotasi.☆

Naa hana TeAtua

¹⁰ Te mee hakaoti raa, kootou ki hakatipu ake naa mahi kootou no hakauu ki naa mahi TeAriki. ¹¹ Too naa hana hakkaatoa te laa ni kauatu TeAtua, ki lavaa kootou te massike no puuia naa vana tippua Satan. ¹² I te aa i taatou see hetaa ma naa tama te maarama nei; taatou e hetaa are ma naa aitu e hakallika te maarama i aruna, teenaa ko naa tuku aitu, naa hakamau aitu, aa ma naa mahi aitu te ssao pouri nei. ¹³ Teenaa kootou ki too naa hana TeAtua raa i te saaita nei lokoi! Saaita te aso e hakallika naa e tae mai raa, kootou ma ki lavaa te huri atu no hetaa kootou ma te tama e tautau haao kootou naa. I te saaita kootou ma ki oti te hetaa raa, kootou ma ki lavaa koi te taaohi ki naa hakatina kootou.

☆ **5.31** Gen 2.24 ☆ **6.1** Col 3.20 ☆ **6.3** Ex 20.12; Deut 5.16 ☆ **6.4** Col 3.21 ☆ **6.8** Col 3.22-25
☆ **6.9** Deut 10.17; Col 3.25; 4.1

¹⁴ Kootou kittuu tanattana. Te hakamaaoniraa, teenaa ko tootuu; tetiputipu etonuraa teenaa kotoomee ehakao kiuhi toohatahata;☆
¹⁵ te nnoho kootou katanattana kihakaea te Lono Taukareka ite nnoho laaoiraa, teenaa ko naa taka kootou ehakao.☆ ¹⁶ Kootou kitaaohi peenaa kinaa hakatina kootou kimee ma seppui naa haitino kootou. Teenaa koteppui makitiinai naa nasau eura teelaa evorovorosia atu Satan.
¹⁷ Te illoa kootou maa kootou ettaka ma te ora maaoniraa, teenaa kote houru kootou ehakao kiuhi naa pisouru kootou, aa te taratara TeAtuaraa, teenaa kote komu taatama ekauatu TeAitu Tapu.☆ ¹⁸ Ite saaita kootou emee naamee nei raa, kootou kitaku ki TeAtua ki saapai atu ki kootou. Kootou kitaku i te kau saaita katoa ka tautari ki naa taratara atu TeAitu Tapu. Teenaa kootou ki nnoho ka roorosi lokoi, aa kootou ki seai iloo ki tino mmate; kootou kitaku peenaa ki tokonaki TeAtua ki ana tama. ¹⁹ Aa kootou kitaku hoki ki tokonaki mai TeAtua kiana nau, ki kaumai se taratara kiana nau i taku saaita e tuu ki taratara. Teenaa ki see ppore nau i aku saaita ehakaea ana taratara ka haka ilotia naa taratara te lono taukareka teelaa nisee ilotia te henua. ²⁰ Niaaina maa nau emoe iloto te hare karapusi, nau nei nitukua TeAtua kihakaea nau telono taukareka. Kootou taku ki see ppore nau i aku saaita ehakaea te Lono Taukareka, teenaa iaanau ki heheuna peenaa.

Naa taratara hakaoti

²¹ Tikikus, tetaina taatou e fiffai aa setama e heheuna taukareka i TeAriki raa ma ki taratara atu i naa vana emee iaanau i te kina nei, ki illoa kootou i taku noho.☆ ²² Ttama naa e heunatia atu nau ki taratara atu ki illoa kootou ite nnoho maatou, aa ki saapai atu ki naa heuna kootou.☆

²³ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ kimmata atu kinnoho hakaraaoi kootou, aa kihakattina kootou ma te manava laaoi. ²⁴ Nau e taku maa te laaoi TeAtua ki takoto ma naa tama katoa teelaa e manava laaoi maaoni peenaa i taatou Ariki Jesus Christ.

☆ **6.14** Is 11.5; 59.17 ☆ **6.15** Is 52.7 ☆ **6.17** Is 59.17 ☆ **6.21** Acts 20.4; 2 Tim 4.12 ☆ **6.22** Col 4.7-8

PHILIPPIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I FILIPAI TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas Paul kinaatama i Filipai nisissii kinaatama telotu mua Paul ni hakamasike i Masedonia; teenaa se matakaaina e takoto ilaro te roorosi te kaaman Rome. Te aposol nei nisissii tana pas nei i tana saaita nimoe iloto te hare karapusi. Ite saaita naa raa, aaraatama elotu laatou hakapaa niffuri notaratara hakallika iaia, teenaa tana manava ni hakallika iloo itekau taratara hakallesi kutarataraina iloto telotu i Filipai. Tevana ia iloto tepas nei raa, Paul e taratara itana hiahia aa i te taukareka tana manava, ia ia e iloa hakaraa iloo i Jesus Christ.

Paul nimaanatu kisissii tanapas nei kinaatama telotu i Filipai kitaratara ake itana hiahia, inaatama naa nikkave ake ana mane itana saaita ni noho see haimee. Iloto tanapas nei raa, Paul e hai ake kinaatama naa kiseai iloo kitiake naa lotu laatou. Laatou ki see ssopo naa manava laatou maa iaia e moe iloto te hare karapusi, aa maa inaa haa e tiri ila latou. Aia e hai atu ki tika laatou ma te tiputipu Jesus e meeme seemu, aa ki see sosorina tautari naa tama naa kinaa vana hakatannata laatou e oti manava ai. Aia e hakasua ake kinaatama naa maa te ora laatou iloto Jesus Christ raa, teenaa se taukareka e hookina ake Te Atua itana manava aroha ila latou. Te ora naa ni hookina ake Te Atua ila latou elotu maa oni; see mee maa ila latou ni tautari kinaa Loo naa Jew. Paul e sissii notaratara ake ite hiahia ma telaoi Te Atua e hookii kinaatama e tika ma Christ.

Te pas nei e lli ana taratara i naa tiputipu pee ko te manava hiahia, manava see ppo, te noho ma te manava tokotasi, aa te noho hakalavatoa iloto telotu ma te ora naa tama Te Atua. Te pas nei e taratara hoki i te llee te manava Paul i naa tama Te Atua e noho i Filipai.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–11

Naa vana ni ssura i Paul 1.12–26

Te ora iloto Christ 1.27–2.18

Naa vana ki haia Timothy ma Epafroditus 2.19–30

Naa taratara hakaapo i naa tama hakallika ma naa haa e ma ki ssura 3.1–4.9

Paul ma ana soa i Filipai 4.10–20

Naa taratara hakaoti 4.21–23

¹ A nau Paul, maaua ma Timothy ni tama e heheuna maa Jesus Christ.☆

Maaua e sissii atu tepas nei ki kootou naa tama hakkaatoa Te Atua e noho i Filipai, kootou naa tama e hakatina i Jesus Christ, aa ma naa tama hakamaatua telotu ma naa tama e tokonaki kinaa heuna telotu:

² Nau etaku maa Te Atua taatou Tamana, ma Te Ariki Jesus Christ ki roorosi hakaraa ki kootou ki noho laaoi kootou.

Paul e taku maa naa tama i Filipai

³ Nau maraa e taratara hiahia itaku Atua itekau saaita nau e maanatu ki kootou; ⁴ aa itekau saaita nau etaku maa kootouraa, nau etaku ka hiahia ⁵ ite ara kootou ni tokonaki mai kinaa nau iaku haka e te Lono Taukareka, kaamata mai iloo ite aso mua notae mai ki te ssao nei. ⁶ Nau e iloa hakaraa iloo maa Te Atua, Ttama ni kaamata te heheuna taukareka iloto naa ora kootou, ma ki heheuna peenaa i kootou kittonu hakaoti

☆ 1.1 Acts 16.12

naa ora kootou i te aso Jesus Christ ma ki ahemai. ⁷ Kootou e takkoto peenaa iloto taku hatumanava, teenaa e hanotonukoi ma tellee taku manava i kootou. I te aa i kootou ni tokonaki hakapaa mai kiaa nau i te heuna TeAtua nikaumai kiaa nau i te saaita nei, i aa nau e moe iloto te hare karapusi nei aa itaku saaita hoki nitaka ihaho ka hakahea te hakamaaoni te Lono Taukareka ki illoa hakaraaoi naatama elotu. ⁸ TeAtua e iloa i aa nau, aa e lavaa tetarataratu maa nau etaratarata maaoni, teenaa itaku saaita etaratarata ma tellee taku manava i kootou nei raa, teenaa se tiputipu e au i te manava Jesus Christ tana tino.

⁹ Nau e taku peelaa maa te manava laaoi kootou i telaa tama ki tipu ake lokoi, teenaa ki illoa maaoni kootou i te tiputipu e tonu aa ki hakamattoni kootou inaa vana kootou e hai. ¹⁰ Teenaa ki ilotia kootou te tiputipu teelaa e taukareka. Aa i te aso Christ ma ki ahemai raa, naa ora kootou ma ki mataffua aa kootou ma ki see hai sara. ¹¹ Naa ora kootou ma ki kaatoa ki naa tiputtipu e tonu maaoni teelaa Jesus Christ soko Ia e lavaa te kauatu. Naa vana nei e ssura ki hakanau te henua i te haimahi TeAtua.

Te ora maaoni e taka ma Christ

¹² Akutaaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te lopo tama ni usuhia ka oomai no illoa hakaraaoi iloo i te Lono Taukareka i laatou ni kkite i naa vana ni ssura i aa nau. ¹³ I te saaita nei raa, naa wasi kattoo i te hare karapusi nei ma aaraa tama hakkaatoa i te kina nei ku illoa maa nau e tauhia i te hare karapusi nei i aa nau se tama e heheuna maa Christ. ☆

¹⁴ Aa i aa nau e moe i te hare karapusi nei raa, te mahi ana naa taaina ma naa kave taatou ku ffuri no taaohi hakaraaoi iloo ki naa hakataakoto laatou i TeAriki. Teenaa te see ppore laatou naa e tipu ake lokoi i naa saaita laatou e hakahea naa taratarata TeAtua.

¹⁵ Ni maaoni, aaraa tama i laatou ni hakahea naa tiputipu Christ i laatou e manava hakallika i aa nau, aa naa tama naa e mee koi ma ki hakatauttau laatou ma aaraa tama. Aaraa tama i aa e hakahea ma te hakataakoto e tonu maaoni. ¹⁶ Naa tama naa e hakahea te Lono Taukareka raa ma te manava laaoi, i laatou e illoa maa TeAtua nikaumai te heuna nei ki hakahea nau te hakamaaoni te Lono Taukareka. ¹⁷ Aaraa tama i aa see hakahea naa tiputipu Christ ma te hakataakoto e tonu. Naa tama naa e hakahea are ma naa manava kailallao, e fifai koi maa te lopo haaeo ki ssura i aa nau i taku saaita e moe iloto te hare karapusi nei.

¹⁸ See hai vana e sara! Nau e hiahia koi i te tiputipu naa. Niaaina maa etarataraina maa te hakataakoto e tonu aa sei maa se tonu, te tiputipu Christ koi ki tarataraina kite henua. Nau ma ki taka koi ka hiahia, ¹⁹ i te aa i aa nau e iloa maa nau ma ki hakasaoria, teenaa i kootou e taku peenaa i aa nau aa i TeAitu Jesus Christ e tokonaki kiaa nau. ²⁰ Nau e noho hakaraaoi iloo kammata kiseenapa nau iaku vana e mee nei, teenaa i te ssao nei aa inaa saaita kattoo, nau ki sei iloo ki ppore tetarataraina a nau naa tiputipu Christ. Teenaa, niaaina maa nau koi ora aa sei maa nau ku oti te mate, Christ ma ki hakanauria iaku vana kattoo e mee. ²¹ I te aa, Christ naa ko taku ora. Aa ki mee nau e mate, te mee naa e taukareka i aa. ²² Tevana i aa ki mee maa nau koi noho rooroa ake i te maarama nei raa, teenaa e mee maa nau ma ki mee te lopo heuna e taukalleka maa Christ. Te nei nau raa ku see iloa maa te tiputipu hea teelaa e taukareka. ²³ Nau ku see iloa iaku hurihuri inaa hakataakoto e lua nei. Nau e hiihai iloo ma ki tiiake nau te ora i te maarama nei, ki hano nau no noho ma Christ, i teenaa te mee e taukareka iloo i aa nau; ²⁴ tevana i aa i te vasi kilavaa nau te tokonaki ki kootou raa, e taukareka maa nau ki noho rooroa ake i te maarama nei. ²⁵ Nau e iloa hakaraaoi iloo i te mee nei, teenaa nau

ma ki noho rooroa ake iloo i te maarama nei. Nau ma ki noho ake iloo ma kootou, ki hakattipu ake naa manava kootou ki fiafia kootou. ²⁶ Teenaa, i taku saaita ma ki ahe atu hoki ki kootou raa, kootou ma ki hai ahu iaa nau, i te aa i naa ora kootou e hakapaa ma Jesus Christ.

²⁷ Te mee hakamaatua raa, teenaa te tiputipu naa ora kootou ki hanotonu ma i naa kauatu naa taratara te Lono Taukareka Jesus Christ raa ki tautari kootou. Aa kimee nau elavaa te hanatu nommata i kootou raa, nau ma ki iloa maa kootou etuummau ma te hakataakoto tokotasi, aa maa kootou e heheuna hakapaa ki iloa hakaraaoi iloo te henua i te Lono Taukareka. ²⁸ Kootou see mattaku i naa tama teelaa e hakatauttau ma kootou; kootou ki sei iloo kippore. Naa tama naa ma ki k kite maa laaou seetiae ki kootou, i teelaa ko Te Atua raa e tokonaki ki kootou ki haimahi kootou i aruna laaou. ²⁹ I te aa, i Te Atua ni hiihai maa kootou ki haia kootou naa heuna Christ, see mee maa kootou e illoa koi iaa Ia; kootou e hakallono isu hoki i kootou e tautari kiaa Ia. ³⁰ Teenei taatou kullave hakapaa i naa haaeo nei. Teenei ko naa haaeo koi ni k kite kootou e hai mai ma nau imua, aa teenei koi ilono kootou i aku hai i te saaita nei. ☆

2

Naa tiputipu Christ

¹ Naa ora kootou iloto Christ e mee kootou kilotu haimahi iaa Ia, aa tanalaoi e haka aneane ki kootou. Kootou ettaka hakapaa ma Te Aitu Te Atua, teenaa e manavalaoi ai kootou ka manava alloha kootou i telaa tama. ² Ki mee maa naa mee nei e maaoni, nau e hiihai maa kootou ki mee ki hiahia maaoni nau i naa noho kootou ma te maanatu tokotasi, te manavalaoi tokotasi, aa kootou ki meeme hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ³ Kootou ki see mee ni vana maa kootou ma ki akottia naa manava kailallao kootou naa, aa maa kootou e mee ma ki k kite naa tama maa kootou ni tama maaoni. Kootou ki meeme seemuu, aa kootou kimmata maa aaraa tama e taukalleka are i kootou. ⁴ Kootou ki matamata i naa takkoto naa hakataakoto aaraa tama, see mee maa kootou e mannatu koi ki naa hakataakoto kootou soko kootou. ⁵ Te manava teelaa ki tauhia kootou raa, teenaa ko te manava ni taka ma Christ:

⁶ Ttama naa kunaa taka mai iloo ma te tiputipu Te Atua, tevana iaa Ttama naa ni see ffuti maa Ia e ssau koi ma ko Te Atua.

⁷ Ttama naa ni tuku tana tino kilaro, teenaa no toa a Ia te tiputipu te tamavare teelaa e heheuna maa telaa tama. Ttama naa ni huri no mee ma se tama te maarama nei, teenaa no hakasura iho ma te tiputipu te tamavare.

⁸ Ttama naa setama nitaka seemuu, aa a Ia ni taka ka hakannoo ki naa taratara Te Atua no tae ki tana mate, teenaa ko tana saaita ni tuukia ki te kros no mate.

⁹ Teenaa ko tana vana ni toa Te Atua no hakanohoria ma setama hakamaatua i te lani,

teenaa kauake iloo a Ia tana inoa hakamaatua, e lasi are i naa inoa hakkaatoa. ¹⁰ Aa teenaa, naa tama katoa i te lani, naa tama i te kerekere nei, aa ma naa tama katoa i te henua poouri i laro raa ma ki ttuu katoa ki naa turi laaou no lotu ki te inoa Jesus.

¹¹ Naa tama naa hakkaatoa ma kitaratara i naa karamata te henua maa Jesus Christ ko Te Ariki, teenaa ki hakanau te henua i Te Atua Tamana. ☆

Kootou ki maasina pee ko naa hetuu

¹² Aku soa nei, itaku saaita ninnoho taatou raa, kootou maraa e hakannoo lokoi kiakutaratara ekauatu ki kootou. Teenaa eta ukareka iloo maa ite saaita nei raa, kootou ki hakannoo hoki peenaa kiaa nau, niaaina maa nau kuseenoho ma kootou. Kootou kilotu ka heheuna hakappuru iloo ki kaatoa atu te tiputipu TeAtua iloto naa ora kootou, ¹³ ite aa, i TeAtua e heheuna peenaa iloto naa ora kootou ki fiffai kootou aa kilavaa kootou te hakannoo ki tana tino hakataakoto.

¹⁴ Inaavana kato kootou emee, kootou ki see heheuna ka taumaruu itelaa tama aa kootou ki see manava hakattau itelaa tama. ¹⁵ Kootou kisosorina peenaa ki see haisara kootou aa kimataffua naa ora kootou, emee pee ko naa tamalliki TeAtua ettonu maaoni teelaa ennoho iloto te maaramanei essura te kau tiputipu seettonu, aa ettaka naa tama haisara. Naa tama ite maaramanei kikkite i naa maasina naa ora kootou inaattaka kootou iloto laatou, emee pee ko naa maarama mai telani i naa maasina naa hetuu, ¹⁶ teenaa ko i-naa haka ea kootou naataratara e hakasura te ora. Kimee kootou emee peenaa, teenaa nau ma ki hai mee teelaa ma ki hakatanata ai nau i kootou ite aso Christ ma ki ahemai. Te tiputipu kootou naa ma ki huri ake peelaa maa nau ni see naena e vare koi i aku heuna kato ni mee i kootou.

¹⁷ Telotu kootou naa emee ma se mee kootou e hakaara ki TeAtua, aa niaaina maa takutto e toa nonniniatu ki hakapaa ki naa lotu kootou e hakaara naa raa, nau ma ki hiahia koi ma kootou. ¹⁸ Peelaa hoki, kootou ki fiafia hakapaa ma nau.

Timothy maa Epafroditus

¹⁹ Kimee maa TeAtua e hiihairaa, nau e hiihai maa nau kilavaa te heunatia atu nau Timothy ki kootou i naa aso nei koi. Teenaa taku manava ma ki taukareka i ana haka ea mai ite ninnoho kootou ite kina naa. ²⁰ Aia naa kotetama koi tokotasi teelaa emanava pee ko nau, e hiihai iloo maa ia ki tokonaki ki kootou. ²¹ Araa tama hakkaatoa e anaana koi kimee naavana laatou sokolaatou, see hai mannatu ma ki haia laatou naavana Jesus Christ e hiihai. ²² Kootou e illoa maaoni i naa tiputipu Timothy, teenaa i naa heheuna maaua hakapaa. Maaua emee ma se haitamana i naa haka ea maaua te Lono Taukareka. ²³ Teenei nau e matamata ki heunatia atu nau te tama naa itaku saaita lokoi ma ki iloa maa se aa ma ki mee ia nau ite kina nei. ²⁴ Aa nau e iloa maa TeAriki ma ki tokonaki mai kilavaa nau te hanatu no mmata i kootou i naa aso nei koi.

²⁵ Nau ni maanatu maa eta ukareka ki haka ahea atu nau taatou taina, Epafroditus, ki kootou. Teenaa kotetama ni heheuna hakappa e mai kiaa nau i aku haka ea te Lono Taukareka. Aia ni heheuna ma setama teelaa e heunatia mai kootou ki tokonaki kiaa nau. ²⁶ Aia ku seelavaa te ttari ma ki kite ia i kootou hakkaatoa, aa tana manava e sopo iloo i kootou nillono maa ia ni maki. ²⁷ Ni maaoni, tama naa poi mate i tana maki ana. Tevana ia TeAtua ni llee tana manava ia ia, aa ni llee tana manava ia nau hoki, ia ia ni see hiihai maa nau kinoho kappari peenaa. ²⁸ Teenei see lavaa ai nau te ttari ma ki heunatia atu nau te tama nei ki kootou, teenaa ki fiafia hoki kootou ite saaita kootou ma ki kikkite ia ia, aa nau ia ku see anaana kkee. ²⁹ Kootou ki oo atu no purepure haka hiahia atu kiaa ia iloto te inoa TeAriki. Kootou kimeemee hakaraaoi ki naa tama peenaa pee ko ia, ³⁰ ite aa, te tama naa ni sei iloo kippore maa ia ma ki mate i ana hai kinaa heuna Christ. Aia poi mate lokoi i ana hakamakkii ma ki tokonaki mai aia kiaa nau, teenaa ko naa vana kootou ni see lavaa te mee mai kiaa nau i kootou ennoho mmao ia nau.

☆ 2.15 Deut 32.5

3

Te ora e tonu maaoni

¹ Akutaaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei: Kootou kifi affia ikootou ettaka ma TeAriki. Nau see karo te hakahekahe atu aku taratara nisissii atu imua. Naa ora kootou ma ki takkoto taukalleka kimee maa nau e kauatu peenaa naa taratara nei. ² Kootou roorosi hakaraaoi iloo inaatama e hai kinaa vana e hakallika, teenaa ko naa poi teelaa e hai lokoi maa kootou kissere naa kina kootou. ³ Teeneiare kotaatou, seai kolaatou, teelaa nitoo tessere maaoni, teenaa itaatou elotu ki TeAtua iloto naa mahi tana Aitu Tapu, aa itaatou eahu inaa ora taatou ehakauu ki Jesus Christ. Taatou see illoa atu kinaa vana aaraatama emee kinaa haitino laatou. ⁴ Tevanaiaa nau elavaa tettokaatu kinaa vana peenaa. Aa kimee nitama emannatu maa laatou elavaa temmata inaa vana emee kinaa haitino laaou, nau elaka are iaruna laatou. ⁵ Iteaa iaa nau nissere ite varu aku aso, itaku haana mai ana. Naunei eau ite manava Israel, ite haanauna Benjamin. Teenaa nau ni haanau iho iloto tetoo te Jew. Nau ni haia a nau naa vana hakkaatoa e tarataraina inaa loo teelaa e tautari naa Jew, aa nau ni heheuna ma se Faarisi. ⁶ Nau ni makkaa iloo i aku heuna naa, teenaa nau ni huri no mee pakavaina te kanohenua TeAtua. Nau ni tautari hakaraaoi iloo kinaa Loo naa Jew, teenaa nau ni seai iloo ki tarataraina maa nisaraaaku nimee. ⁷ Imuaraa nau nittau maa naa vana nei ni vana hakamaatua iloo, aa teenei ite saaita nei raa, nau kummata maa teenaa nimee vare koi i aku hakatuu kinaa vana Jesus Christ nimee. ⁸ See mee ma ko naa mee naa koi; nau emmata peelaa maa naa mee hakkaatoa nimee vare koi i aku hakatuu ki te taukareka nikaumai vare i taku illoa ana i Jesus Christ taku Ariki. Naa mee naa hakkaatoa ku oti te tiiake nau. Nau emmata maa teenaa nimee e hakallika koi, teenei e tauhia ai nau te ora Christ, ⁹ ki tautari maaoni nau iaa Ia. Taku ora nei see mee maa e tonu imua TeAtua ma iaa nau e tautari kinaa Loo, seai. Nau nei ku tonu imua TeAtua iaa nau e iloa maaoni i Christ. Teenaa ko te tiputipu e tonu teelaa e kaumai TeAtua aa e hakatahito ite lotu te tama. ¹⁰ Nau e hiihai koi maa nau ki iloa hakaraaoi i Christ. Teenaa nau e hiihai maa nau ki tauhia nau naa mahi teelaa ni hakamasike Christ i te mate, aa maa nau ki hakallono isu pee ko Ia. Nau e hiihai hoki maa nau ki iloa hakaraaoi i Christ ki haia nau pee ko Ia i tana saaita ni mate, ¹¹ teenaa kilavaa nau te hakamasikeria i te mate no ora hoki pee ko Ia.

Nau koi tere ki tae nau ki te hakaoti ana

¹² Nau see mee maa nau ku oti telavaa nau tetiputipunaa, aa maa taku ora kunaatonu iloo imua TeAtua. Seai. Nau koi hakamakkii kilavaa tetauhia a nau te ora teelaa ni hakasaoriaai nau Jesus Christ ki too. ¹³ Akutaaina ma aku kave nei, nau see mee maa te ora naa ku oti telavaa nau. Seai. Tevana tokotasi enoho nau kameeraa, teenaa, nau kusee maanatu kinaa vana imua teelaa ku oti tellaka. Naunei ku hakamakkii kilavaa nau naa vana teelaa koi takkoto mai imua. ¹⁴ Nau e teretonu kitae nau kite hakaotiana, ki too nau takutuuhana, teenaa kotaku saaita ma kikan naatia TeAtua ki hanake nau kitelani, iaa nau e tautari ki Jesus Christ.

¹⁵ Taatou hakkaatoa, naatama kumattua ma teloturaa, kittaka ma te hakataakoto tokotasinei. Aa kimee nitama ikootou ekkee naa hakataakoto laatou, TeAtua maki hakaariatu ki illoa hakaraaoi kootou. ¹⁶ Taatou koi kimmata hakaraaoi iloo ki tautari maaoni taatou ki te hakamaaoni teelaa ni ttaka mai ma taatou no tae ki te ssao nei.

✧ 3.5 Acts 23.6; 26.5; Rom 11.1 ✧ 3.6 Acts 8.3; 22.4; 26.9-11

¹⁷ Aku taaina ma akukave nei, kootou kisosorina lokoi peenaa ma konau. Kootou mmata hakaraaoi iloo ki illoa kootou inaa sosorina naatama teelaa etautari kitetiputipu maatou ni hakasura makikkite kootou. ¹⁸ Taku mee e mee makitaratara atu nei raa, teenei nitaratara nikauatu nau itelopo saaita imua. Teenei nau kuhakahe atu naataratara nei ma tetani, iaa nau e aroha te mee atu hoki maa e mee telopo tama ku ffuri no taratara hakallikaina laatou te mate Christ i aruna te kros. ¹⁹ Naatama naa makipeesia kite kina te mate ki hakallono isu laatou, ilaatou e anaana koi kinaa mee naa tinotama laatou e kaimannako. Naatama naa e ffuri are no ahu kinaa vana teelaa etau laatou kinnapa, aa laatou e hakataakoto koi kinaa mee te maarama nei. ²⁰ Taatou iaa, te henua maaoni taatou raa etakoto itelani, aa teenei taatou kunnoho kattari ki TeAriki Jesus Christ kiau itelani no hakassaoria taatou. ²¹ Naa haitino taatou etakkoto kipparanei makisuia a Ia kimataora, kimee pee kotana haitino emataora. Ttama naa makiheheuna kiana mahi, teenaa ko naa mahi teelaa elavaa ai a Ia te hakakkutu mai naa mee hakkaatoa no takkoto ilaro tana roorosi.

4

Naa akonaki Paul ki naa tama te lotu i Filipai

¹ Aku taaina ma aku kave nei, teenei se llee peehea taku manava i kootou! Nau e hiihai iloo maa nau ki hanatu no mmata i kootou, aa nau e hiahia iloo ka ahu peenaa i naa tiputtipu kootou! Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki taao hi peenaa kinaa ora kootou i TeAriki.

² Nau etaratara atu ki koorua, Iodia ma Sintike. Koorua kitaratara hakapaa ma se haanau iloto te haanauna TeAriki. ³ Teenaa koe hoki, taku hakasoa ni heheuna hakapaa mai iloo ma nau; nau e hiihai maa koe ki tokonaki atu ki te takarua haahine naa, ilaaua ni heheuna hakaraaoi iloo ma nau ka hakaea maatou te Lono Taukareka. Teenaa ko maatou ma Clement aa ko aaraa tama hoki teelaa e heheuna hakapaa ma nau. Naa inoa naatama naa etakkoto iloto telaupapa TeAtua teelaa emmau naa inoa naa tama e ora hakaoti.

⁴ Kootou kittaka ka fiafia peenaa inaannoho hakapaa kootou ma TeAriki. Teenei nau e hakahe atu hoki: kootou ki fiafia!

⁵ Kootou kimeemee hakaraaoi naatama hakkaatoa, kikkite te henua inaa tiputtipu naa manava kootou. TeAriki kutaupiri kiahemai.

⁶ Kootou see mamannatu tammaki itelopovana, tevana iaa inaa taku kootou raa, kootou kikainnoo ma te manavalaoi ki TeAtua kiauatu niaa kootou e ssee. ⁷ Kimee kootou e mee peenei, teenaa telaaoi TeAtua maki takoto iloto naa hatumanava kootou. Telaaoi naa elaka i aruna are naa mee naatama te maarama nei e illoa, teenaa naa manava kootou ma naa hakataakoto kootou maki takkoto taukalleka inaattaka kootou hakapaa ma Jesus Christ.

⁸ Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau kuhakaoti atu aku taratara raa peenei. Kootou ki hakataakoto kinaa vana etaukalleka, naa vana teelaa kiffuri te henua no hakanau i kootou. Teenaa ko naa vana maaoni, naa vana hakamaatua, naa vana ettonu inaa karamata TeAtua, naa vana emataffua, naa mee e hakaoti manava, aa ma naa mee teelaa te henua e hiihakannoo. ⁹ Niaa kootou ni ako, ni too, ni llono, aa nikkite iaa nau, kootou ki tautari mai hoki peenaa. Teenaa TeAtua, te tama e kaumai te laaoi ki taatou, maki noho ma kootou.

Paul e taratara hiahia i naa tama i Filipai

☆ 3.17 1 Cor 4:16; 11.1

¹⁰ Itaku noho enoho haka-paa ma TeAriki nei raa, nau e hiahia iloo i kootou kulavaa teffuri mai no anaana ma ki tokonaki mai hoki kootou kiaa nau. Nau see mee maa kootou kunaa see anaana mai iloo ma ki tokonaki mai kiaa nau, sei. Nau e iloa maa kootou koi ni see hai ara ki tokonaki mai kootou. ¹¹ Aa nau hoki see taratara atu peenei ma i aa nau e tuutuu haaeo, sei. Niaaina maa nau e hai mee aa maa nau see hai mee, nau kupana koi te noho kalava ma niaa enoho ma nau. ¹² Nau kuoti te kite ite tiputipu te noho peelaa see hai mee, aa nau kuoti te kite hoki ite tiputipu te noho ma telopomee. Teenei nau kuoti te ilotia a nau temee emee maa enoho kalava, niaaina maa taku noho raa e tiputipu peehea, niaaina maa nau ekai nopusu aa maa nau e hiikai, niaaina maa nau see hai mee maaoni aa maa nau etaka ma telopomee raa, nau ma ki lavatoa koi te noho. ¹³ Nau elavaa temee naa mee hakkaatoa iloto naa mahi Christ e kaumai kiaa nau.

¹⁴ Tevana iaa etaukareka iloo i kootou ni tokonaki mai i aku saaita e tuutuu haaeo. ¹⁵ Kootou naa tama i Filipai naa e illoa hakaraaoi iloo maa i taku saaita ni masike i Masedonia no horau ki aaraa henua raa, kootou naa ko naa tama koi te kanohenua TeAtua ni tokonaki mai kiaa nau; teenaa ko aku aso mua loko i ni haka-aa te Lono Taukarekaraa i naa matakaaina kootou naa. Teenaa ko kootou naa koi, naa tama te kanohenua TeAtua teelaa ni tokonaki mai kiaa nau ite vasi naa mane.☆ ¹⁶ Aa itaku saaita hoki ni noho i Tesalonaika raa, kootou ni tokonaki mai peenaa i aku saaita ni noho see hai mee.☆ ¹⁷ Nau see taratara atu peenei maa i aa nau e mee koi ma ki kaumai ni mee maaku kootou, sei. Nau e hiihai maa kootou ki suia hakaraaoi iloo TeAtua i naa manava laaoi kootou. ¹⁸ Aku mee ni kaumai kootou raa e llavattoe iloo! Nau nei ku kaatoa katoa i aku mee e ssee, i teenei Epafroditus kuoti te kaumai naa mee kootou ni kauake kiaa ia. Naa mee kootou e kaumai nei emee ma ni mee e mannoni kootou e hakaara, teelaa TeAtua e hiihai maa Ia ki sunu.☆ ¹⁹ Aa teenaa ko TeAtua naa koi, teenei emee nau ana heuna nei, teelaa ma ki kauatu naa mee katoa kootou e fiffai, i naa mee katoa e taukalleka e ssura iaa Ia. Ite aa, i kootou e tautari ki Jesus Christ. ²⁰ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana taatou, ite kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa taratara hakaoti Paul

²¹ Nau e purepure atu ki naa tama TeAtua teelaa elotu maaoni i Jesus Christ ite kina naa. Naataaina ma naa kave taatou ite kina nei hoki e purepure atu ki kootou. ²² Naatama katoa TeAtua ite kina nei e purepure atu ki kootou, e mua ki naa tama e heheuna ite hare te tuku hakamaatua i Rome.

²³ Nau etaku maa TeAriki Jesus Christ ki rooroosi hakaraaoi naa ora kootou.

COLOSSIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I KOLOSE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama i Kolose nisissii kitelotu i Kolose, teenaa sematakaaina etuu iloto Asia. Telotu ite kina naa nisee kaamataria Paul, tevanaiaa itesaaita Paul ninoho i Epises, te henua elasi i Asia raa, aia ni heuna anatama ka oo no mee naa heuna laatou inaa matakaaina vaakinanaa. Teenaa naatama naa nittae atu hoki ki Kolose. Paul nilono maa ettaka naatisa hakalellesii itelotu i Kolose, teenaa maa naatisa naa e hai ma ki mee te henua e fiffai maa laatou ki illoa i Te Atua aa ki hakassaoria hakaraaoina laatou, e mattino naa “aitu hakamaatua” laatou kilotu. Naatisa naa hoki e hai maa te henua kissere naa kina laatou aa laatou hoki ki tautari kinaa loo e taratara i naa kaikai e taukalleka kikkai aa ma aaraa vana hoki.

Paul e sissii te pas nei ki sahea naa taratara naa tama naa aa ku kauake naa taratara maaoni Christ. Tana tahito taratara raa e mee maa Jesus Christ elavaa te hakasao tetama no ora, teenaa maa te henua ma ki hakkeeina nommao i Jesus Christ kimee maa laatou e hakannoo kinaa taratara naatisa hakalellesinaa. Te Atua nipenapena te maarama nei iloto naa mahi Christ, aa iloto hoki naa mahi Christ, naa tama te maarama nei ku hakahehe ake Ia kiaa Ia. Naa tama te maarama nei ma ki hakassaoria koi no ora kimee maa laatou e hakappae ki Christ. Kiotiraa Paul kutaratarake inaa vana teelaa ma kissima inaa ora naa tama elotu i naa tautari laatou ki naa akonaki nei.

Paul nikauake tanapas nei kihano ma Tikikus, teenaa Onesimus ni oo laaua. Onesimus raa ko te poe teelaa ni tarataraina Paul i tanapas ni sissii ki Filemon.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–8

Te tiputipu ma naa heuna Christ 1.9—2.19

Te ora hoou iloto Christ 2.20—4.6

Naa taratara hakaoti 4.7–18

¹ Anau Paul nihakamaatinoria ite hiihai Te Atua ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ, aa Timothy, tetaina taatou nei e sissii maaua te pas nei.

² Maaua e sissii atu kikootou naatama Te Atua ennoho i Kolose, naa taaina ma naa kave maaoni maaua iloto te ora Christ.

Maaua etaku ki Te Atua Tamana kiroorosi hakaraaoi kikootou aa kinnoho laaoi kootou.

Paul e taku ka hakanau i Te Atua

³ Maaua e hakanau peenaa i Te Atua, te Tamana taatou Ariki Jesus Christ, i te kau saaita maaua etaku ka mannatu kikootou. ⁴ I te aa, i maaua ku oti tellono maa kootou elotu maaoni i Jesus Christ aa itellee naa manava kootou inaa tama hakkaatoa Te Atua. ⁵ Saaita te taratara maaoni, teenaa kote Lono Taukareka, nikauatu mua lokoi kikootou raa, kootou nillono ite mee taukareka tetarataranaa etakoto maa kootou. Teenaa telaoi ma telotu kootou naa e hakatahito kite mee taukareka ennoho ai kootou kattari ki kauatu. Te mee naa e tukua mai maa kootou i telani. ⁶ Te Lono Taukareka nei nikaumai telopomee e taukalleka, aa kuttoha katoo kinaa kina hakkaatoa ite maarama nei, kumee pee kote tellono mua ana kootou inaa tiputipu telaoi Te Atua. Teenaa kote saaita kootou ni oomai no illoa maaoni ite tiputipu naa. ⁷ Kootou ni illoa itelaoi naa i Epafra, tetama e heheuna hakapaa ma maaua. Aia ni haia aia naa heuna

Christ raa i te ssao maaua.✠ 8 Aia ni taratara mai i te laaoi TeAitu ni kauatu ki kootou.

9 Teenei kote vana maaua nitaku peenaa ki TeAtua kitokonakiatu ki kootou, kaamata iloo i te saaita maaua nillono inaa tiputipu kootou. Maaua etaku ki TeAtua ki haaoa naamanava kootou kite atamai ma te hakataakoto TeAitu, ki illoa hakaraaoi kootou itana hiihai. 10 Teenaa kootou ma kilavaa tennoho tautari kite hiihai TeAriki, aa kootou ma ki haia kootou naa vana e hiahia ai a Ia. Naa ora kootou ma ki hakassura te kau sosorina etaukalleka, aa teiloa kootou i TeAtua ma ki hanake lokei nolasi. 11-12 Maaua etaku kitokonakiatu TeAtua ki haimmahi kootou tennoho hakalavatoa inaassuraatu te kau vana. Aa ki fiafia kootou ka hakanau i te Tamana, tetama nimee kitau kootou tetoo naatuuhana kootou inaamee TeAtua nitukumai maa anatama i te nohorana te maasina. 13 Taatou ni hakassaoria TeAtua inaa mahi te pouuri no hakanohoria i te nohorana tana Tama ellee ai tana manava, 14 te tama teenei e ssao ai taatou, teenaa TeAtua ni aroha i taatou no uiia naa haisara taatou.✠

Te tiputipu ma naa heuna Christ

15 TeAtua seaitu. See haitama ku oti te kite i ana tiputipu. Tevana iaa te tiputipu TeAtua e takoto itana Tama, Christ. A Ia naa kote tama mua TeAtua, enoho hakamaatua inaamee katoa nipaapena. 16 Naa mee hakkaatoa e takkoto i te lani ma te maarama nei nimee TeAtua nipaapena iloto naa mahi Jesus Christ, naa mee taatou ekkite ma naa mee taatou see krite, e hakapaa ma naa aitu haimmahi, naa ariki, naa tuku, aa ma naa tama hakamau. Naa mee hakkaatoa i te lani ma te maarama nei nimee TeAtua nipaapena iloto naa mahi Christ, aa naa mee naa nipaapena TeAtua ki takkoto i laro te roorosi Christ. 17 Saaita te lani ma te maarama nei seki ssura raa, Christ kunaa noho mai iloo, aa naa mee hakkaatoa e tauhia a Ia ki mmoe tonu. 18 A Ia naa kote tama hakamaatua naa tama te lotu. Te ora naa tama elotura e takkoto i ana rima. A Ia naa kote Tama mua i te haanauna TeAtua, tetama ni hakamasikeria i te mate, teelaa enoho hakamaatua ai a Ia sokoia inaamee hakkaatoa.✠ 19 TeAtua ni hiihai maa tana tiputipu hakkaatoa ki takkoto itana Tama naa. 20 Christ ni mate i aruna te kros no pesi iho tana ttoo, teelaa ni taukareka ai te manava TeAtua no mee tana maanatu ki hakaake ake naa mee hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ko naa mee i te kerekere ma naa mee i te lani.✠

21 I te saaita tokotasiraa kootou ni noho hakakkee i TeAtua, aa kootou ni tautau haao ma Ia ina vana hakallika kootou nimee aa ma naa mannatu hakallika kootou nittaka ma kootou. 22 Tevana iaa i te mate tana Tama raa, kootou ku haia TeAtua ma ni soa aana, ki oo ake kootou ma ni tama e ttau, e mataffua, aa ma ni tama see haisara, no noho imua aana. 23 Kootou ki lotu hakamattoni peenaa iaa Ia, e mee pee ko te hare e hakatuu ki naa pou e mmau, ki see tiiake kootou te lotu teelaa ni toa kootou i te saaita kootou nillono i te Lono Taukareka. Teenei ko te Lono Taukareka nei teelaa a nau, Paul, ni heunatia TeAtua ma ki hakaana nau.

Paul e heheuna maa te lotu

24 Saaita nei raa, nau e hiahia iaa nau ni hakallono isu maa kootou, i te aa i te hakallono isu taku haitino nei raa, nau e hakaasaina a nau te hakallono isu ana Christ ki tokonaki Ia ki tana tinotama, teenaa ko te lotu. 25 Nau ni tukua TeAtua ki heunatia naa heuna te lotu ka tokonaki ki kootou, ki hakaana nau ana taratara hakkaatoa. 26 Teenaa ko ana taratara huu ni see ilotia mai iloo imua naa tama te maarama nei, aa teenei ku hakailotia ki tana kanohenua. 27 Teenei kote hakataakoto TeAtua, ki hakailotia

Ia tana kanohenua raa itanataratara hakamaatua e huu nei, ite nei setaratara aana nituku maa te henua hakkaatoa. Tetaratara raa e mee maa Christ etakoto iloto naa ora kootou, teenaa e mee maa kootou kuttaka ma te tiputipu te haimahi TeAtua. ²⁸ Teenaa maatou e tarataraina maatou Christ ki illoa te henua hakkaatoa. Maatou e taratara hakaapo ka akonaki ake maa te atamai TeAtua nikaumai, ki hookina maatou naa tama naa ma naa ora ettonu ki TeAtua iloto te inoa Christ. ²⁹ Te nei ko taku vana e uu taku kauae kilavaa nau naa heuna nei ki naa mahi Christ e takkoto iaa nau.

2

¹ Nau e hiihai maa kootou ki illoa iaa nau ni heheuna haimahi iloo kilavaa nau te tokonaki ki kootou ma naa tama i Laodosia ma naa tama hoki seki kkite no illoa iaa nau. ² Nau e mee naa heuna nei ki lotu hakaraaoi laatou, aa laatou ki hakapaa ina iloto te manavalaoi. Aa teenaa laatou ma ki illoa hakaraaoi iloo, ilaatou ku atammai maaoni. I te ara nei raa laatou ma ki illoa i te mee TeAtua e huu, teenaa ko Christ tana tino. ³ Teenaa ko Ia soko ia naa elavaa te huriake te hakataakoto ma te atamai te laa e hakalluutia TeAtua.

⁴ Nau e hakaariatu naataratara nei hakaoti ki illoa kootou. Kootou mmata ki see oo atu nitama no hakarereesia kootou, niaaina maa laatou e hai maa te laa nitaratara maaoni. ⁵ Niaaina maa nau seenoho ma kootou i te saaita nei raa, taku maanatu e takoto i kootou i te kau saaita. Nau e hiahia iaa nau e iloa maa kootou e tuturaa i naa ora kootou aa ma i naa lotu kootou i Christ.

Te ora maaoni e takoto i Christ

⁶ I kootou e illoa maa Jesus Christ ko Te Ariki raa, teenaa kootou ki ttaka ma te ora te laa e taka ma Ia. ⁷ Kootou ki hakataakoto tonu iaa Ia, aa kootou ku penappena naa ora kootou naa no hakatahito kiaa Ia. Kootou mee ki lotu maaoni kootou iaa Ia, e mee pee ko naa akonaki ni kauatu ki kootou, aa kootou ku hakanau ka fiafia i TeAtua.

⁸ Kootou mmata ki see oo atu nitama no usuhia kootou ki hakannoo kootou ki naa taratara kailallao laatou, naa tama e hai maa laatou nitama e atammai. Te atamai naa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou ma naa aitu te maarama nei. Teenaa seai se atamai laatou nitoo i Christ. ⁹ Christ setama ma kootou koi, te vana ia naa tiputipu etapu kato TeAtua etakkoto iaa Ia. ¹⁰ Te ora Christ kuoti te kauatu ki takoto i naa ora kootou. A Ia e takoto i aruna naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau te maarama nei.

¹¹ Kootou nitoo te hakailona Christ itesaaita kootou nilotu iaa Ia, te vana ia naa seai kote hakailona te laa essere naa tama te maarama nei naa kina laatou. Seai. Teenaa se hakailona e hakailoa atu maa te tiputipu se tonu nitaka ma kootou raa kuoti te uiia Christ.

¹² Saaita kootou nitoo te hakaupapuraa, kootou ni tanumia hakapaa ma Christ, aa iloto te hakaupapuraa kootou ni hakamassikeria hakapaa hoki ma Christ, i kootou e hakattina i te haimahi TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia Christ.✧

¹³ Imua raa, kootou e mee ma ko naa tama kunaa mmate are, i kootou nitama haisara aa i kootou nitama naa henua sara see illoa i naa Loo Moses. Aa te nei kootou ku hakaoratia maa Christ. TeAtua ni aroha itaatou hakkaatoa no uiia i naa haisara taatou ni ppena.✧ ¹⁴ Na vana hakallika taatou ni mee imua raa ni uiia a Ia hakaoti, e mee ma ko naa loo e huriake maa taatou nitama haisara raa ni uiia a Ia hakaoti no tuukia ki te kros.✧ ¹⁵ I aruna te kros naa raa, naa mahi naa aitu hakamaatua ma

naa aitu hakamau raa ni uiia a Ia. Naa tama naa ni hakannaparia a Ia imua naa karamata te henua i tana saaita ni mate i te kros.

¹⁶ Teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama peelaa no hakatonutonu atu ma ni kaikai peehea kootou kikkai aa ma ni vai peehea kootou ki unu. Kootou ki roorosi hoki ki see hakatonutonu atu laatou ma ni aso ettapu, ma i te Kaikai te Marama e Ara Hoou, aa ma te Sabat.✧

¹⁷ Naa mee e tarataraina laatou naa, teenaa ni maru koi naa vana maaoni ma ki oti ku hakattino mai imuri; te tahito raa ko Jesus Christ. ¹⁸ Kootou mmata ki see haia kootou naa tama naa maa kootou ni tama see hai vana etaunai. Teenaa ni tama ehikkahi maa laatou ni tama hakamaatua ilaatou ni hakakkiitea TeAtua kitelopovana aitu, aa e hai maa laatou ni tama ettaka seemuu aa maa kootou kilotu ki naa ensol. Naa tama naa e ahu iloo i naa mannatu vware laatou naa. ¹⁹ Naa tama naa ku oti te tiiake laatou Christ, te tama hakamaatua telotu. Christ e anaana hakaraaoi iloo ki naa tama telotu ka tauhia a Ia ki nnoho hakapaa laatou, ki hakatipu ake te lotu raa i te hiihai TeAtua.✧

Te tama e mate aa e ora maa Christ

²⁰ Kootou ku oti te mmate maa Christ, aa kootou ku see takkoto hoki i laro naa mahi naa aitu te maarama nei ma naa aitu telani. Ai kootou iaa esosorinakoi pee ko kootou ni tama te maarama nei? Ai kootou iaa etautariai ki naa loo e mee maa, ²¹ “Kootou see kkai naa kaikai nei”, “Kootou see mmiti te mee naa”, “Kootou see kaapaa telaa mee”? ²² Teenei ni iloo ma naa akonaki naa tama te maarama nei ni tuku. Naaloonei etarata inaa mee taatou e kkaikoi aa ku oti. ²³ Maaoni. Aaraa tama e mmata maa teenei ni vana e atammai. Naa tama naa ma ki mee telopovana kittoka kootou maa laatou ni tama e meeme seemuu, ka hakallono isu inaa heuna laatou. Tevana iaa laatou ma ki see kkite ma ni mee taukalleka ma ki ssura i naa vana hakallesi laatou e mee naa.

3

¹ Kootou ku oti te hakamassikeria no ora maa Christ. Teenaa kootou ki taaohi manava ki naa mee e takkoto i telani, te kina Christ e noho i te vasi hakamaatau TeAtua.✧ ² Naa hakataakoto kootou ki takkoto inaa mee i telani, seai ko naa mee te kerekere. ³ Ite aa i kootou ku oti te mmate, aa naa ora kootou e hakalluu maa Christ iloto TeAtua. ⁴ Naa ora maaoni kootou e takkoto maa Christ, aa i tana saaita ma ki hakasura iho raa, kootou hoki ma ki hakassura iho ma ia iloto ana mahi.

Te ora imua maa te ora te ssao nei

⁵ Kootou ki haia ki mate te tiputipu e kaimanako ki naa mee te kerekere nei teelaa e heheuna iloto naa manava kootou. Teenaa ko te tiputipu hai huri, te maanatu kerekere, te kaimanako ki moe ma telaa ffine, te maanatu ki mee te vana hakallika, aa te kaimanako ki naa hekau (i te aa, te kaimanako ki naa hekau naa e sura i naa tama e lotu ki naa aitu penappena). ⁶ Teenei ko te tiputipu nei teelaa ma ki hakappuu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Teenei te tiputipu nittaka ma kootou i naa ora kootou imua.

⁸ Ite saaita nei raa, kootou ki tiiake naa sosorina nei hakkaatoa: te manava haaeo, te manava takahitihiti, aa te manava elotoffaaeo i telaa tama. Te pukua saakiri ma te taratara hakallika ki see sura hakaoti inaa maa isu kootou. ⁹ Kootou ki see taratara hakareeresi ki telaa tama, i te tiputipu tuai kootou naa ku oti te tiiake kootou ma ana sosorina.✧

¹⁰ Kootou ku oti te too naa tinotama hoou. Teenei ko naa tinotama hoou teelaa TeAtua, te tama ni penapena naa tinotama hoou naa, e hakatipu ake lokoi ki tiputtipu ma ko Ia, ki illoa kootou maaoni iaa Ia.✧ ¹¹ Ite ora

✧ 2.16 Rom 14.1-6 ✧ 2.19 Eph 4.16 ✧ 3.1 Ps 110.1 ✧ 3.9 Eph 4.22 ✧ 3.10 Gen 1.26; Eph 4.24

hoou nei raa, taatou ku mee ma ni tama te kanohenua tokotasi. Te mee raa ku see mee maa koe setama i Greece aa maa koe se Jew, maa koe setama nissere aa maa koe seessere, maa koe setama telaa manava, maa koe se poe, maa koe setama iloto mouku, aa maa koe setamavare. Christ raa e hakatahito inaa mee hakkaatoa, aa e noho iloto taatou hakkaatoa.

¹² Kootou naa konaatama TeAtua; kootou nitoa a Ia no mee ma nitino tama aana, iaa Ia nillee tana manava i kootou. Aa teenaa, kootou ki hakassura te manava aroha aa ma te sosorina taukareka ki telaa tama; kootou see ahu kikootou sokokootou; kootou kimeemee hakaraaoi telaa tama; kootou kilavatoa tennoho seemuu, seelotoloto nauhie.✧

¹³ Kimee setama i kootou etakoto tanasara itelaatama, takarua naa kitaratara hakaraaoi kilaa, kiseetakoto temmahanaa iloto laaua. Kootou kialloha itelaatama ki mee aia e mee hakallika ki kootou, e mee pee ko Christ ni aroha ki kootou.✧ ¹⁴ Kootou ki hakasura te tiputipu nei ma te manava laaoi, iteenaa ko te manava e hakapaa naa mee hakkaatoa ki takkoto taukalleka hakapaa.

¹⁵ Tennoholaaioi Christ e kauatura, teenaa se tiputipu e kauatu kitokonakiatu kilavaa kootou temee ma ni ara peehea kootou kimee. Ite aa i kootou nikannaatia TeAtua hakapaa ma ni tama ite manava tokotasi, ki ilotia kootou inaa tiputipu telaaio nei. Teenaa kootou ki fiafia i TeAtua. ¹⁶ Naataratara hakamaatua TeAtua nei ki takkoto iloto naa hatumanava kootou. Akonaki telaa tama ki naataratara atammai. Huahua naa mako te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma aaraa mako; huahua ki TeAtua ma naa manava fiafia. ¹⁷ Kootou ki hakanau i TeAriki Jesus iloto naataratara kootou ma naa heuna kootou e mee. Kootou ki hakanau hoki i TeAtua Tamana iloto te Inoa TeAriki Jesus Christ.✧

Ttiputipu naa haimaatua

¹⁸ Kootou naa haahine hai aavvana, kootou ki hakannoo ki naa aavana kootou.✧

¹⁹ Kootou naa taanata hai aavvana, kootou ki hai aavana laaoi naa aavana kootou. Kootou see hai haaeo naa aavana kootou.✧

²⁰ Naatamalliki, kootou hakannoo ki naataratara naa maatua kootou i te kau saaita, iteenaa ko te tiputipu e hiahia ai TeAtua.✧

²¹ Kootou naa tammana, kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa ki loto, ki see mannatu naa tamalliki naa maa laatou ni tama see hai vana e taunai i te noho laatou i te maarama nei.✧

²² Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te kau vana. Kootou see mee maa kootou e heheuna koi inaa saaita laatou ennoho kattoka, ma ki fiafia naa tama naa inaa heuna kootou. Seai. Kootou heheuna ma te manava laaoi, i kootou ni tama e hakannoo ki naataratara TeAriki.✧

²³ Inaa heuna kato kootou raa, kootou see heheuna hakata; kootou ki heheuna pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou kisee mannatu maa kootou e heheuna maa naa tama te maarama nei.

²⁴ Kootou ki hakamaarona i kootou makioti kusuia TeAtua ki ana mee nituku ma nimee anatama. Ite aa, i Christ raa ko te Hakamau maaoni e heheuna ai kootou. ²⁵ Aa naa tama haisara raa hoki maki suia a Ia i naa haisara laatou e ppena, i te aa, i TeAtua see iloa te hirihiri tama.✧

4

¹ Kootou naa hakamau, kootou kimeemee hakaraaoi naa poe kootou. Kootou mannatu i kootou hoki e mee te Hakamau kootou e noho i te lani.✧

✧ **3.12** Eph 4.2 ✧ **3.13** Eph 4.32 ✧ **3.17** Eph 5.19-20 ✧ **3.18** Eph 5.22; 1 Pet 3.1 ✧ **3.19** Eph 5.25; 1 Pet 3.7 ✧ **3.20** Eph 6.1 ✧ **3.21** Eph 6.4 ✧ **3.22** Eph 6.5-8 ✧ **3.25** Deut 10.17; Eph 6.9 ✧ **4.1** Eph 6.9

Paul e kauake aaraa taratara ki tautari laatou

² Kootou kitaku peenaa i te kau saaita, aa kootou kitaku hakamattoni lokoi ka hakanau i TeAtua. ³ Kootou hoki ki taku ka mannatu mai ki maatou, ki tokonaki mai TeAtua ki lavaa maatou te hakahea hakaraaoi tana taratara e mee i Christ, te taratara ni see ilotia imua. Teenei ko te vana e karapusi ai nau. ⁴ Kootou kitaku ki TeAtua ki tokonaki mai kiaa nau, ki hakahea hakaraaoi nau naa taratara nei ki mallama.

⁵ Kootou ki sisorina atammai lokoi imua naatama teelaa see illoa maaoni i TeAtua, ki k kite naatama naa i naa sisorina taukalleka kootou.✧

⁶ Kootou ki taratara hakaraaoi ki hii hakannoo naa tama raa ki naa taratara kootou, aa kootou ki illoa te hakahea kootou naa taratara naatama e vasirisiri vana ki kootou.

Naa purepure hakaoti Paul

⁷ Maatou taina, Tikikus, tetama e heheuna hakapaa ma maatou naa heuna TeAriki, makitaratara atu ki illoa kootou itaku noho i te kina nei.✧ ⁸ Teenaa kotaku vana e heunatia atu nau tetama naa ki kootou, ki illoa kootou i te nnoho maatou nei ki fiafia kootou.✧ ⁹ Nau e heunatia atu nau hoki Onesimus ki oo atu laua hakapaa. Teenaa se tama hoki e heheuna hakapaa ma maatou, aa maatou hoki e fifai ia ia. Laua ma ki taratara atu i naa vana katoo e ssura i te kina nei.✧

¹⁰ Aristarkus ennoho maaua i te hare karapusi. Laua maa Mark, te taina Barnabas e purepure atu ki kootou. (Nau ku oti te purepure atu ki m mata ake kootou kiaa ia i tana saaita e sura atu.)✧ ¹¹ Joshua, tetama ettapa hoki ma ko Justus e purepure atu hoki ki kootou. Teenei ko te takatoru Jew koi e saapai mai ki aku heuna e mee maa te Nohorana TeAtua. Nau ni hakasoaina hakaraaoi iloo laatou i aku heuna nei.

¹² Telaa tama hoki kootou setama e heheuna hoki maa Christ, Epafra, e purepure atu ki kootou. aia maraa etaku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, ki lotu maaoni kootou ki mee kootou pee ko naatama ku mattua ma telotu aa etautaritonu kite hiihai TeAtua.✧

¹³ Nau elavaa tetaratara atu maa Epafra ni heheuna haimahi iloo ki taukareka te nnoho kootou ma naatama i Laodosia ma Haiarapolis.

¹⁴ Luke, tetama e fifai taatou, eroorosi naa maki, laua ma Demas e purepure atu ki kootou.✧

¹⁵ Kootou ku hakataeria naa purepure maatou nei ki naa taaina ma naa kave maatou i Laodosia, aa ki Nimfa ma naa tama e lotulotu i tana hare.

¹⁶ Saaita kootou ku oti te tokatoka i te pas nei raa, kootou ku kauatu te pas nei ki naa tama telotu i Laodosia. Ki oti kootou ku tokatoka hoki i taku pas ma ki kaavea atu naa taaina ma naa kave taatou i Laodosia.

¹⁷ Kootou taratara atu ki Arkipus ki hakaotina naa heuna TeAriki ni kauake kiaa ia.✧

¹⁸ Anau Paul, e sissii atu aku purepure nei ki taku tino rima. Kootou mannatu ia anau koi moe i te hare karapusi.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

✧ **4.5** Eph 5.16 ✧ **4.7** Acts 20.4; 2 Tim 4.12 ✧ **4.8** Eph 6.21-22 ✧ **4.9** Phlm 10-12 ✧ **4.10** Acts 19.29; 27.2; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39 ✧ **4.12** Col 1.7; Phlm 23 ✧ **4.14** 2 Tim 4.10,11; Phlm 24 ✧ **4.17** Phlm 2

1 THESSALONIANS

TE PAS MUA PAUL KINAA TAMA TE LOTU I TESALONAIIKA

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesalonaikaraa kotehenua elasi iloto tematakaaina Masedonia, aa tematakaainanaa etakoto ilaro teroorosi Rome. Paul ni hakamasike te lotu raa i te kina naa i tana saaita ni hanake i Filipai. Ni see rooroa koi raa, naa Jew i te kina naa ni ffuri no sahea laatou Paul, ilaatou e manava haaeo inaalavaa Paul te hakahea naataratara TeAtua raa ki naa tama iaaraa henua, inaatama naa kuffuri nolotu hoki i TeAtua. Teenaa kerekereia iloo laatou Paul ka hano ki Berea. Kimuriraa, ite saaita Paul nitae ki Korintraa, aia nikaavea ake anataratara Timothy, ttama e heheuna hakapaa ma ia, i te tiputipu teelaa ku sura i te lotu i Tesalonaika.

Teenaa *Tepasmua Paul kinaatama i Tesalonaikaraa* ni sissii atu kitaukalleka naa manava naatama telotu i te kina naa. Paul etaratara hakahiahia ake iaia elono maa naatama naa elotu maaoni aa te manavalaaoi itelaatama raa esura hoki ilaatou. Aia ehakasua ake hoki inaatiputipu tana ora itana saaita ninnoho laatou. E mee naa tama i te lotu ni vasirisiri ma ki illoa laatou ma ki mee ma te tama elotu, teelaa e mate imua te ahemai Christ, ma ki too te ora etakoto no takoto hakaoti. Naatama naa e vasirisiri hoki maa Christ ma ki ahemai ite saaita hea. Teenaa Paul e sissii atu no hakahe atu anataratara inaa mee naa. Aia etaratara ake ki heheuna seemuukoi naatama naa kattari kiahemai Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Naa taratara hakahiahia 1.2—3.13

Naa sosorina ttama e lotu 4.1—12

Naa taratara i te ahemai Christ 4.13—5.11

Naa akonaki hakaoti 5.12—22

Naa taratara hakaoti 5.23—28

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.*

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama telotu i Tesalonaika; kootou naa tama teelaa e tautari ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ.

Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama i Tesalonaika

² Maatou e taratara fiafia peenaa ki TeAtua i kootou, teenaa i naa saaita katoa maatou e taku raa, maatou e mannatu peenaa ki kootou. ³ Maatou e mannatu peenaa i naa heheuna tautari kootou ki naa hakataakoto kootou, i naa heheuna mmahi kootou i te llee naa manava kootou iaaraa tama, aa i naa lavatoa kootou te nnoho ka ttari ki TeAriki Jesus Christ.

⁴ Naataaina ma naakave maatou nei, maatou e illoa maa TeAtua e llee tanamanava i kootou, aa kootou naa nippurutia aia ma nitino tama aana. ⁵ Saaita maatou ni hakahea atu te Lono Taukareka raa, maatou ni see mee maa maatou nikauatukoi naataratara naa; maatou ni huri atu hoki naa mahi TeAitu Tapu i maatou e illoa hakaraaoi iloo maa teenaa nitaratara maaoni TeAtua. Kootou e illoa i naa sosorina maatou ite saaita taatou ninnoho hakapaa; maatou ni mee kisura setaukareka i kootou. ⁶ Kootou ni tautari kinaa sosorina maatou ma TeAriki; aa ni aaina maa kootou ni hai haaeo ina ka hakallono isu raa, kootou ni fiafia koi

* 1.1 Acts 17.1

ka hakataakoto tonu ki naa taratara TeAtua, i TeAitu Tapu raa e taka ma kootou. ✧ ⁷ Teenaa naatama katoou elotu teelaa ennoho i Masedonia ma Akaia raa ma kittoka atu inaa sosorina kootou aa laatou kutautari. ⁸ Naatama i Masedonia ma Akaia raa nisee meekoi maa laatou nillono inaa taratara TeAtua ilaato ekkite inaa sosorina kootou, sei. Naatama inaa kina hakkaatoa nillono inaa takkoto naa hakataakoto kootou i TeAtua. Teenaa maatou ku seetau te mee hoki ni taratara peelaa, i te henua ku oti te llono hakkaatoa. ⁹ Naatama naa hakkaatoa e hakaeta i te fiafia kootou i maatou itesaaita maatou niooatu nommata i kootou. Naatama naa e hakaeta hoki inaa ffuri kootou notiaake naa aitu hakallesi naa nolotu ki TeAtua teelaa e ora maaoni, ¹⁰ aa i te ennoho kootou kattari ki te saaita te Tama TeAtua raa e ahemai. Teenaa ko Jesus, te tama ni hakamasikeria TeAtua i te mate. Taatou nei e hakassaoria a la inaa haaeo TeAtua teelaa ma ki oti ku pakkuu iho.

2

Naa heuna Paul e mee i Tesalonaika

¹ Naataaina ma naakave maatou nei, kootou e illoa maa itesaaita maatou niooatu nommata i kootou raa, te lo po vana e taukalleka ni ssura i kootou. ² Kootou e illoa inaa haia pakavaina maatou i Filipai, itesaaita maatou sekiooatu are ki Tesalonaika. Aa niaaina maa e tammaki naatama ni ffuri mai no hakatauttau ma maatou raa, maatou nitokonakina mai TeAtua ki seepore maatou te hakaeta atu tana Lono Taukareka. ✧ ³ Naataratara maatou ekauatuneiraa, te nei sei maa nitaratara essara, aa maa ekauatu ma te hakataakoto seetonu. Maatou see kauatu hoki naataratara nei ma ki hakarereesia ni tama. Sei. ⁴ Maatou maraa e taratara ki te ara TeAtua e hiihai maa maatou ki taratara. Ite aa, imaatu nitukua TeAtua ki hakaeta maatou te Lono Taukareka. Maatou see mee ma ki haia koi maatou naa vana te henua e fiffai maa maatou ki mee, sei. Maatou e mee ki haia maatou naa vana TeAtua e hiihai maa maatou ki mee, iaa la e illoa inaa takkoto naa manava maatou. ⁵ Kootou e illoa koi maa maatou ni see taratara kailallao atu ki kootou, aa maatou hoki ni see taratara hakaseese ma ki huu naa manava kailallao maatou, sei. TeAtua e illoa maa maatou e taratara maaoni. ⁶ Maatou see mee ma ki hakanau ni tama, pee ko kootou aa ma aaraatama hoki, imaatu. ⁷ Maatou nei nitau te kainnoo atu ki kootou ki tokonaki mai kootou ki maatou, imaatu ni aposol Christ, te vana iaa maatou ni see mee peenaa. Maatou ni meeme hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee ko te tinna e haitama laoi i ana tamalliki. ⁸ Maatou ni fiffai iloo ki kootou, teenaa maatou ni fiafia ki hakaeta atu te Lono Taukareka raa ki kootou, aa maatou elavaa hoki te mee kimmate maatou ki tokonaki ki kootou. Maatou nillee iloo naa manava maatou i kootou! ⁹ Naataaina ma naakave maatou nei, kootou e illoa koi inaa heheuna hakappuru maatou i te ao ma te poo inaa hakaeta atu maatou te Lono Taukareka TeAtua, teenaa ki see anaana kkee kootou ma ki tokonaki mai kootou ki maatou.

¹⁰ Kootou e illoa inaa tiputtipu maatou, aa TeAtua hoki e illoa. Kootou e illoa maa naa sosorina maatou ki kootou, naatama elotu, ettonu aa e hanotonu ma te hiihai TeAtua, aa kootou hoki e illoa maa maatou ettaka see haisara. ¹¹ Kootou e illoa maa maatou ni anaana hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee ko te tamana e anaana hakaraaoi iloo ki ana tamalliki. ¹² Maatou ni tokonaki atu ki mau naa manava kootou; maatou ni anaana hakaraaoi ki kootou; aa maatou nittaro atu peenaa kitauhia kootou tetiputipu teelaa e hiihai ai TeAtua, te tama e aru atu kiooake kootou ki ennoho hakapaa kootou iloto te maasina tana Nohorana.

¹³ E mee telaa mee hoki teelaa e taratara hiahia ai maatou peenaa i TeAtua: Ite saaita maatou ni hakaeta atu naa taratara TeAtua raa, kootou ni hakannoo no tauhia kootou naa taratara naa. Kootou ni see tauhia kootou naa taratara naa maa i teenaa ni taratara e kauatu te tamavare, seai. Kootou ni tauhia kootou naa taratara naa i teenaa ni taratara e kauatu TeAtua. ¹⁴ Naa taaina ma naa kave maatou nei, naa vana e ssura i kootou naa, teenaa ko naa vana koi teelaa nissura inaatama elotu i Jesus teelaa ennoho inaa harelotu TeAtua i Judea. Kootou ni mee pakavaina hoki peenaa naa tino tama i kootou henua, e mee pee ko laatou ni mee pakavaina naa Jew. ¹⁵ Teenaa ko naa tama ni taia laatou TeAriki Jesus ma naa pure TeAtua, aa maatou nei hoki ni mee pakavaina naa tama naa. TeAtua see hakauaua hakamaarie iloo inaa tama naa! Naa tama naa e lotoffaao i te kau tama hakkaatoa! ¹⁶ Maatou ni haia hoki naa tama naa ma ki puuia, ki see hakaeta maatou te Lono Taukareka raa ki naa tama i aaraa henua. Teenaa ko naa taratara teelaa ma kilavaa te hakaora naa tama naa. Teenei naa haisara katoo laatou ni ppena imua raa ku kaatoa atu ki laatou, i te vana laatou e mee nei. Aa teenei naa haaeo TeAtua raa ku ppeti atu ki laatou.

Paul e hiihai maa ia ki ahe no mmata i naa tama i Tesalonaika

¹⁷ Naataaina ma naa kave maatou nei, i te tamaa saaita maatou ni hakattaharia i kootou raa (iaa naa manava maatou ni takkoto peenaa i kootou), maatou ni see lavaa te ennoho inaa mamannatu maatou peenaa ki kootou, teenaa ni lellere ai maatou ma ki ahe atu maatou no mmata i kootou. ¹⁸ Maatou ni fiffai maa maatou ki oo atu. Nau taku tino ni haaite aku saaita elua ma ki hanatu nau, te vana iaa maatou e puuia peenaa Satan. ¹⁹ Nau ni hiihai maa nau ki hanatu no mmata i kootou i te aa, i kootou naa ko naa tama teelaa ni usuhia ai maatou ki heheuna hakappuru maatou aa ki fiafia maatou; aa kootou naa hoki ko naa tama teelaa ma ki ahu ai maatou inaattonu naa heuna maatou. ²⁰ Teenei se vana maaoni, maatou nei e hakatannata ka fiafia raa ko kootou!

3

¹ Maatou ni see lavatoa i te ennoho, i maatou see kkite i kootou. Teenaa kituku maatou taratara maa maaua ma Silas ki ennoho ake soko maaua i Athens, ² aa ku heunatia atu Timothy tetaina taatou raa ki kootou. Maaua nei e hakaasoina Timothy inaa hakaeta maatou te Lono Taukareka i Christ. Ttama naa e heunatia atu maaua ki tokonaki ki kootou kilotu hakaraaoi kootou. ³ Teenaa ki see hurisia naa manava kootou inaa mee pakavaina kootou naa tama naa. Kootou e illoa maa naa haaeo naa ni tiiake TeAtua ki pakkuu iho ki taatou. ⁴ I te saaita maatou ni ennoho ma kootou raa, maatou ni taratara atu hakaoti maa taatou ma ki mee pakavaina; aa teenei kootou ku kkite inaa vana naa kussura. ⁵ Teenei ko taku vana ni heunatia atu ai nau Timothy, i aa nau ni sei iloo kilavatoa te noho. Ttama naa ni heunatia atu nau ki hanatu no mmata inaa hano telotu kootou naa. Nau ni papore maa kootou ni usuusuhia Satan, teenaa no mee maa maatou ni naenna e vare koi i naa heuna maatou ni mee i te kina naa.

⁶ Aa teenei Timothy ku oti te ahe mai no taratara mai maa kootou elotu maaoni iloo ka manava laaoi i aaraa tama. Aia e mee mai hoki maa kootou e mannatu mai peenaa ki maatou, aa maa kootou e hakattina peenaa ki kkite kootou i maatou, e mee pee ko naa ennoho maatou ka hakattina ki oo atu maatou no mmata i kootou. ⁷ Teenaa, inaa ennoho maatou ka hakallono isu ma naa haaeo nei raa, naa manava maatou e mau i kootou, naa taaina ma naa kave maatou. Naa manava maatou e mau i maatou

☆ 2.14 Acts 17.5 ☆ 2.15 Acts 9.23,29; 13.45,50; 14.2,5,19; 17.5,13; 18.12 ☆ 3.1 Acts 17.15 ☆ 3.6 Acts 18.5

eilloa maa kootou elotu hakaraaoiiloo. ⁸ Teenei maatou kumee ma e ora maaoni, ikootou e taaohi hakaraaoiiloo ki naa ora kootou i TeAriki. ⁹ Saaita nei maatou kulavaa te taratara hiahia ki TeAtua ikootou. Maatou e taratara hiahia kiaa Ia i te hiahia e ttaka ma maatou imua anakaramata, teenaa inaa tiputtipu kootou. ¹⁰ Maatou e taku hakappuru peenaa i te ao ma te poo kitokonaki mai TeAtua, kilavaa maatou te oo atu no mmata i naa tino kootou, teenaa ki tokonaki ki naa hakatina kootou naa ki kaatoa.

¹¹ Maatou e taku maa TeAtua Tamana tana tino ma TeAriki taatou, Jesus, ki hakatonu mai te ara maatou ki oo atu ki kootou. ¹² TeAriki ki tokonaki atu ki tipu ake te manava laaoi kootou i telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa, kilasi pee kote manava laaoi maatou ikootou. ¹³ Maatou e taku maa naa manava kootou ki haia a Ia ki mau, teenaa ki ttonu aa ki ttapu naa ora kootou imua naa karamata TeAtua, te Tamana taatou, i te saaita TeAriki Jesus ma ki ahemai ma ana tama kato e ttapu.

4

Te ora e hiihai ai TeAtua

¹ Aku taaina ma aku kave nei, maatou ni akonaki atu ki kootou i te ora teelaa kootou ki tautari ki hiihai TeAtua ki kootou. Ni maaonii aa, teenei ko te tiputipu ni ttaka ma kootou. Aa teenei maatou ku ttaro atu iloto te inoa TeAriki Jesus kittosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ² I te aa, ikootou e illoa inaa akonaki TeAriki Jesus ni kauatu maatou ki kootou. ³ TeAtua e hiihai maa kootou ki haka maarama naa ora kootou ki ttapu, aa maa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. ⁴ Kootou naa taanata raa ki illoa i te tiputipu etonu, teenaa inaa sosorina kootou ki naa aavana kootou. ⁵ Kootou see mee koi maa kootou ki ttuu naa huru kootou ma ki moemmoe kootou peenaa ma naa aavana kootou, e mee pee ko naa tama te poouri see illoa i TeAtua. ⁶ Inaa sosorina te tanata ki tana aavana raa, te tanata naa ki see mee sevana kailaaro maana ki tanatana elotu. Maatou ni taratara atu te mee nei ki kootou imua, teenaa maatou ni hakaapo atu maa TeAriki ma ki hakkaitoaina a Ia naa tama e hakassura te tiputipu naa. ⁷ Taatou ni see kannaatia TeAtua kittaka taatou ka hai huri, seai. Taatou ni kannaatia a Ia kittaka taatou ma naa ora e ttapu. ⁸ Teenaa, te tama see hakannoo ki naa akonaki nei raa, a ia see mee maa ia see hakannoo ki naa akonaki te tamavare, seai. Aia naa e mee maa see hakannoo ki TeAtua, te tama e kauatu tana Aitu Tapu raa ki kootou.

⁹ Maatou ki see sissii no taratara atu ki manava laaoi kootou i aaraa tama telotu, i te aa, ikootou ku oti te akonakina TeAtua ki manava laaoi kootou i telaa tama. ¹⁰ Aa kootou naa ni sosorina peenaa ki naa taaina ma naa kave kato kootou ennoho i Masedonia. Teenaa maatou e ttaro atu ki kootou, naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou kittosi ake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ¹¹ Kootou mmata kittaka seemuu kootou, aa kootou kianaana kimee naavana kootou soko kootou ka heheuna ki naa tino rima kootou killave ni kaikai maa kootou. Kootou kimee pee ko naa taratara atu maatou ki kootou imua. ¹² I te ara nei raa, naa tama see lotu raa ma ki taratara hakanau inaa tiputtipu kootou. Teenaa kootou ma ki see ennoho koi ma ki oo atu ni tama huri no kauatu ni mee maa kootou.

TeAriki ku ahemai

¹³ Kootou naa taaina ma naa kave maatou, maatou e fiffai maa kootou ki illoa ma seaa ma kimee inaa tama teelaa ku oti te mmate. Maatou see fiffai maa kootou kinnoho hakaaroa pee ko naa tama teelaa see hai mee e taaohi manava ai. ¹⁴ Taatou e illoa maa Jesus ni mate no masike hoki, teenaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki ahemai raa, TeAtua ma ki ahemai ma Jesus aa ma naa tama e lotu teelaa ku oti te mmate.

¹⁵ Naa taratara e kauatu maatou nei, teenei ni akonaki TeAriki: Naa tama itaatou teelaa koi ora ite saaita TeAriki e ahemai raa, naa tama naa ma kittari ki oo naa tama ku oti te mmate raa ki TeAtua imua. ¹⁶ TeAtua ma ki kappisi ana varo, teenaa te ensol hakamaatua raa ma ki taratara iho, aa te henua ma killono inaa iri te puu TeAtua. TeAriki tana tino ma ki hano iho ite lani. Naa tama ku oti te mmate teelaa e lotu i Christ raa ma ki massike no ora imua; ¹⁷ ki otiraa taatou, naa tama koi ora ite saaita naa, ma kitoa TeAtua no hakapaa atu ki naa tama naa i aruna naa uruaoa. Teenaa taatou katoo ma ki kkutu atu ma TeAriki ite lani no nnoho hakaoti ma Ia. ¹⁸ Tarataraina naa taratara nei ki naa tama kootou, ki ttipu naa manava kootou.

5

Kootou ki nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

¹ Kootou naataaina ma naa kave maatou nei, maatou ki see sissii no taratara atu inaa saaita ma naa sao naa vana nei ma ki ssura mai. ² Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa te aso TeAriki raa ma ki hakateki iho pee ko naa see illoa taatou i naa hakasura iho te tama kailaaraa raa i te poo. ³ Ssao te henua e taratara peelaa, “Naa mee e mmoe taukalleka hakkaatoa,” teenaa laatou ma ki hakatekia i te hakallika raa ku pakuu atu ki laatou, e mee pee koi-naa hakallono isu tetinae ku taupiri ki haanau. Teenaa see hai tama ma ki lavaa te ffuro no mmuni. ⁴ Tevana iaa kootou, naa taaina ma naa kave maatou, kootou seai nitama ennoho ite poouri, teenaa kootou ki see hakatekia ite aso naa pee ko naa hakatekia kootou te tama kailaaraa. ⁵ Kootou naa hakkaatoa nitama ite ao; kootou ennoho ite maarama. Taatou seai nitama te poo, teelaa ennoho ite poouri ana, seai. ⁶ Aa teenaa, taatou ki see mmoe pee ko aaraa tama; taatou ki mata ora ka tino maamaa. ⁷ Te henua e mmoe inaa poo; aa teelaa ko te poo raa teelaa e unu ai naa tama naa ka vvare. ⁸ Taatou iaa nitama ite ao, teenaa taatou ki mata ora. Taatou kilotutonu peenaa i TeAtua ka manava laaoi itelaatama, kitakkoto tetiputipu naa pee ko te ppui naa hatahata taatou, aa te illoa taatou maa taatou ma ki oti ku hakasaoria raa iaa, teenaa ko te hauru e ppui naa pisouru taatou. ⁹ Taatou ni see tukua TeAtua ma ki hakallono isu taatou i ana haaeo, seai. Taatou ni tukua TeAtua ki tauhia taatou te ora maaoni, itaatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAriki Jesus Christ. ¹⁰ TeAriki ni mate ki hakasaoria taatou, teenaa ki taka taatou hakapaa ma Ia, niaaina maa taatou koi ora aa seai maa taatou ku oti te mmate itana saaita ma ki ahemai. ¹¹ Teenaa kootou ki tokonaki ki telaatama ka haka tipu te manava telaatama, e mee pee ko naa hai kootou i te saaita nei.

Naa akonaki ma naa purepure hakaoti Paul

¹² Naataaina ma naa kave maatou nei, maatou e fiffai kituku kootou ki naa vana naatama e heheuna vaaroto kootou. Teenaa ko naa tama kootou ki hakannoo aa teelaa ma ki taratara atu inaa vana kootou ki mee. ¹³ Kootou kituku ki naa vana naatama naa ka manava laaoi ilaatou i naa heuna laatou e mee naa. Kootou ki nnoho hakaraaoi ma naa tama kootou i te kina naa. ¹⁴ Naataaina ma naa kave maatou nei. Maatou e fiffai ki nutua kootou naatama e matanaennaeraa ki see sosorina laatou peenaa. Kootou ki haka tipuina kootou naa manava naatama teelaa e kiri mattaku, aa kootou ki tokonaki atu ki naa tama ennoho hakaaroa. Kootou ki taratara hakaraaoi ki naa tama hakkaatoa. ¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri nitama no mee hakallika ki aaraa tama maa ilaatou ni haia hakallikaina

naa tama naa. I te kau saaita katoo, kootou ki mmata ki sosorina taukalleka kootou ki telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa.

¹⁶ Kootou kittaka ka fiafia peenaa; ¹⁷ kootou kitaku i te kau saaita; ¹⁸ kootou kitaratara hiahia peenaa i TeAtua, niaaina maa tennoho kootou naa e tiputipu peehea. Teenei te tiputipu TeAtua e hiihai i kootou, i kootou e tautari ki Jesus Christ.

¹⁹ Kootou ki see puuia kootou TeAitu Tapu ki see heheuna iloto naa ora kootou; ²⁰ kootou ki see taratara haaeoina kootou naa taratara naa tama e hai maa teelaa nitaratara ekauake TeAtua. ²¹ Kootou ki hakannoo ki naa taratara katoo ekauatu aa kootou ku hakatuu hakaraaoi iloo maa teelaa nitaratara peehea. Naamee e taukalleka raa, kootou kutauhia kootou. ²² Kootou ia ki tiiake kootou te tiputipu e hakallika.

²³ Maatou etaku maa TeAtua telaoi ki hakatapu naa ora kootou ki mallama. A Ia ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa ora, naa aitu, aa ma naa tinotama kootou ki see hai sara kootou i te saaita TeAriki Jesus Christ e ahemai. ²⁴ Te tama ni aru atu ki oo ake kootou kiaa Ia raa ma ki haia a Ia naa vana naa, i aa Ia se tama maraa e tuku ki ana taratara.

²⁵ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou kitaku hoki ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou.

²⁶ Kauatu te vaisoni e tapu i naa pureppure kootou ma naa tama katoo e hakattina.

²⁷ Nau e ttaro atu ki kootou iloto te inoa TeAriki ki paupau atu naa taratara te laupepa nei ki naa tama katoo e hakattina.

²⁸ TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

2 THESSALONIANS

SSOA TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I TESALONAIIKA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Naa pisouru naa tama telotu i Tesalonaika raa kuvvare hakaoti itelopo taratara aaraa tama e hai ite ahemai Christ. *Ssoa te pas Paul ki naa tama i Tesalonaika* raa e hakaahaa aia tetaratara aaraa tama e hai maa te aso nitukua ki au TeAriki raa kunaa pakuu iho are. Paul e sissii no hakatonusia aia tetaratara naa. Paul e taratara maa te saaita Christ seki ahemai raa, tetiputipu e hakallika raa maki hanake nolasi ffaeo iloo, teenaa ittama etaapaa ma ko 'te tama e hakallika' (2.3) raa enoho hakamaatua ite maarama nei. Tama naa maki huri no taratara hakallika i Jesus Christ.

Paul e sissii ake ki naa tama teelaa maki tokatoka itana pas nei maa niaaina maa laatou e uru ki te kau haaeo ka hakallono isu raa, laatou ki lotu hakappuru lokoi. Teenaa laatou ki heheuna hakaraaoi pee koia ma naa tama e heheuna ma ia, kitaavi nikaikai maa laatou, aa laatou ki hai peenaa ki te tiputipu e taukareka.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–2

Paul e taratara hakanau 1.3–12

Naa taratara i te saaita Christ ma ki au 2.1–17

Naa akonaki i te tiputipu te tama e lotu maaoni 3.1–15

Naa taratara hakaoti 3.16–18

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.✧

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama telotu i Tesalonaika; kootou naa tama TeAtua te Tamana taatou, aa ko TeAriki Jesus Christ.

² Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te Hakatonu TeAtua

³ Naataaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau tetaratara hiahia ite kau saaita ki TeAtua i kootou. Etonu maa maatou ki mee peenaa, i kootou kulotu haimmahii loo, aa tetiputipu te manavalaoi kootou itelaa tama raa kulasi. ⁴ Teenaa kote vana maatou e ahu peenaa i kootou iloto naa hare lotu TeAtua. Maatou e ahu ite nnoho hakalavatoa kootou kalotu i te saaita kootou e hakallono isu inaa haaeo teelaa e llave i kootou.

⁵ Naa vana nei e huri ake peelaa maa te hakatonu TeAtua raa etonu, e mee maa kootou e tau te nnoho ma Ia itana Nohorana, teenaa kootou ennoho ka hakallono isu raa kote mee naa. ⁶ TeAtua maki mee naa vana ettonu: Naa tama teelaa ni hakkoro kootou ki hakallono isu raa maki haia a Ia ki hakallono isu hoki. ⁷ Teenaa kootou, naa tama e hakallono isu i te saaita nei, maki haia a Ia ki hakamannava kootou inaa haaeo naa, aa maatou hoki maki haia a Ia peenaa. A Ia maki mee tana vana nei i te saaita TeAriki Jesus maki hakasura iho i te lani ma ana ensol haimmahi.

⁸ A Ia maki hakasura iho ma teahi e uraurakkava, teenaa naa tama e hakakkeeina laatou TeAtua aa see hii hakannoo kite Lono Taukareka i TeAriki Jesus raa, naa tama naa maki haia a Ia ki hakallono isu laa-tou. ⁹ Naa tama naa maki hakkaitoaina ki te hakallono isu teelaa see lavaa te hakaoti mai. Laatou maki hakattaharia inaa karamata TeAriki taatou aa itana maasina elasi.✧ ¹⁰ Teenaa koi-tana aso maki ahemai ki hakanau ana tama raa iaa Ia, aa kilotu ake naa tama e illoa maaoni iaa Ia. Kootou

hoki ma ki ffai i naa tama ma ki hakannau iaa Ia, i kootou ni hakataakoto i naa taratara maatou ni hakaeta atu.

¹¹ Teenaa ko te vana maatou e taku peenaa maa kootou. Maatou e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki naa ora kootou, teenaa ki tau ma te ora teelaa ni aru atu ai Ia ma ki oomai kootou no too. Maatou e taku maa TeAtua ki tokonaki atu ki ana mahi ki hakasuratia kootou te tiputipu e taukareka teelaa e fiffai ai kootou, aa ki hakaotina naa heuna kootou ni mee tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹² I te ara nei raa, te inoa TeAriki taatou, Jesus, ma ki hakanauria i te tiputipu teelaa e takoto i kootou, aa kootou ma ki hakanauria hakapaa ma Ia. Naa vana nei essura peenei i teenei ko naa tiputipu te manava laaoi TeAtua taatou ma TeAriki Jesus Christ.

2

Te tama e hakallika

¹ I te taratara i te ahemai TeAriki taatou Jesus Christ aa i te hakakkutu atu taatou kinnoho taatou ma Ia raa: nau e ttaro atu ki kootou, aku taaina ma aku kave, ² kootou mmata ki see oo atu nitama no hakassoporia naa manava kootou maa te aso TeAriki raa ku oti te pakuu iho. Naa tamanaa pee e mannatu maa teenaa nitaratara maatou nippesi i naa saaita maatou ni hakaeta naa taratara aitu TeAtua aa i naa saaita maatou ni hakaeta te Lono Taukareka i Christ. Aaraa tama e hai maa teenaa nitaratara maatou iloto tepas maatou ni sissii. ³ Kootou mmata ki see oo atu nitama no hakarereesia kootou. I te aa, i te saaita te aso naa sekupakuu iho raa, te henua ma ki ffuri no hakakkeeina laatou TeAtua, aa teenaa te tama e hakallika raa ma ki hakasura iho. Teenaa ko te tama ma ki oti ku peesia ki te kina te mate. ⁴ Te tama e hakallika naa ma ki tuku murina aia naa mee kato teelaa e haia ma niatua aa ma naa mee teelaa e lotu ai te henua. Te tama naa ma ki hakanoho soko ia ma se tama hakamaatua i aruna naa atua naa hakkaatoa. Aia ma ki uruhia aia te Hare Tapu TeAtua raa no noho maa ia ko TeAtua. ⁵

⁵ E aa? Kootou ku see hakamaaronaa maa nau nitaratara atu naa mee nei kato itaku saaita ninnoho taatou? ⁶ I te saaita nei raa kootou e illoa ma se aa eppui te tama e hakallika naa ki see vave hakasura iho, teenaa i te tama naa ma ki hakasura iho koi i te saaita tana sao raa e tae mai. ⁷ Te tiputipu e hakallika raa ko naa heheuna are vaaroto taatou, aa te tiputipu naa ma ki takoto peenaa iloo ki tae ki te ssao TeAtua ma ki hakataharia a Ia te tama e tauhia aia te tiputipu naa. ⁸ Aa teenaa, te tama e hakallika raa ma ki hakasuratia mai, te vana iaa i te saaita TeAriki Jesus ma ki au raa, te tama naa ma ki irihia TeAriki ki tana maanava no hakalleetia ki taha no mate, aa ana mahi ma ki seua TeAriki ki te ttia tana haitino e tapu. ⁹ Te tama e hakallika naa ma ki au ma naa mahi Satan no hakassura te kau mahi teelaa e hakassoro mmata, iaa teenaa seai ni mahi maaoni. ¹⁰ Aia ma ki hai te kau vana hakallesi ki naa tama teelaa ku nnoho koi ki mmate. Naa tamanaa ma ki mmate i laatou ni see fiffai ma ki tauhia laatou te hakamaaoni teelaa ma ki lavaa te hakasaoria laatou. ¹¹ Teenaa TeAtua e tiiake Ia naa tamanaa kilotu ki naa mee hakallesi. ¹² Naa tama ni seelotu i te hakamaaoni, teelaa ni fiafia are i te tiputipu te haisara e taka ma laatou raa, naa tama naa ma ki tuku haeeina TeAtua.

Kootou ni tukua TeAtua ki tauhia kootou te ora maaoni

¹³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau te taratara hiahia peenaa ki TeAtua i kootou; kootou naa tama e llee ai te manava TeAtua. I te aa i kootou ni tukua TeAtua ki mee pee ko naa tama mua ni hakaoratia TeAitu Tapu no haia ma nitama e ttapu tana kanohenua, aa

ikootou elotu i te hakamaaoni. ¹⁴ Kootou nikannaatia TeAtua ki te ora hoo nei i te saaita maatou ni hakaia atu te Lono Taukareka; te nei kootou kullave i naa tiputipu te ora TeAriki Jesus Christ. ¹⁵ Aa teenaa, kootou naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou tuutuu hakaraaoi ka tauhia kootou naa taratara maaoni te laa nikauatu maatou ki kootou, teenaa i naa hakaia atu maatou naa taratara TeAtua aa i te pas maatou ni sissii atu ki kootou.

¹⁶ TeAtua te Tamana taatou ellee tanamanava itaatou, aa ia ia e sura te manava laaoi raa, teenaa a ia ni saapai mai ki mau naa manava taatou aa ni mee mai ki mau naa hakaraaoi taatou kati ki naa mee e taukalleka. Nau e taku kia ia aa ki taatou Ariki Jesus Christ tana tino, ¹⁷ maa laua ki saapai atu ki mau naa manava kootou aa ki tokonaki atu kippena aa ki taratara lo ko i kootou ki naa taratara e taukalleka i te kau saaita kato.

3

Kootou taku ki tokonaki mai TeAtua i maatou

¹ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou kitaku ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou, teenaa ki vavettou naa taratara TeAriki raa ki naa kina hakkaatoa, aa naa tama e hakanoo ki naa taratara naa ki illoa maa teenaa ni taratara hakamaatua, e mee ko i pe ko te saaita kootou ni too naa taratara naa. ² Kootou kitaku hoki ki TeAtua ki rooro mai ki maatou, ki see mee pakavaina maatou naa tama e hakaia; i te aa, see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i naa taratara TeAtua.

³ Tevana ia taatou elavaa tettoka ki TeAtua ki tokonaki mai ki taatou, teenaa naa manava kootou ki haia a ia ki mau ki rooro ki see mee pakavaina kootou te tama e hakaia. ⁴ Maatou e haia TeAriki ki mau naa manava maatou i kootou, teenaa maatou e illoa hakaraaoi illoa maa kootou ki haia kootou peena naa mee maatou e taratara atu ki kootou.

⁵ Maatou e taku maa TeAriki ki tokonaki atu ki illoa hakaraaoi kootou i te laaoi TeAtua aa i te noho hakaia ma naa haeo te laa nikauatu Christ.

Kootou ki mee naa heuna TeAtua

⁶ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e kauatu te taratara hakamaatua nei iloto te inoa TeAriki taatou Jesus Christ: Kootou hakattaha i naa tama telotu te laa e matanaenna aa see tautari ki naa akonaki maatou ni kauake ki laatu. ⁷ Kootou e illoa hakaraaoi illoa maa kootou ki tautari ki naa vana maatou ni mee. Maatou ni see matanaenna i te saaita maatou ni noho ma kootou. ⁸ Maatou maraa e tiake ki tokonaki mai naa tama raa i te vasi naa kaikai maatou, tevana ia maatou maraa e tauia lo ko i maatou naa tama e kaumi naa kaikai naa. Maatou e heheuna hakappuru peena i te poo ma te ao ki see anaana kke kootou i maatou. ⁹ Te mee raa ni see haivana e sara maa maatou e kainoo atu ki tokonaki mai kootou ki maatou, tevana ia maatou ni see fifai maa maatou ki mee peena; maatou ni hakaia te tiputipu nei ki kite kootou aa kootou ku tautari. ¹⁰ Saaita maatou ni noho ma kootou raa, maatou nikauatu lo ko i te taratara nei ki kootou, "Te tama see hiihai maa ia ki heheuna raa, a ia ki see kauake ni kaikai maana ki kai."

¹¹ Maatou e kauatu te taratara nei i maatou e illoa maa e mee naa tama i kootou e tika ka matanaenna. Naa tama naa e karo te heheuna; laatu e illoa ko i te hakaia naa pisouru laatu ki lo to naa vana are aaraa tama.

¹² Maatou e hakaapo atu te taratara hakamaatua nei, iloto te inoa TeAriki Jesus Christ, ki naa tama naa ki hakaia naa tiputipu laatu aa laatu ku heheuna ki lavaa te taavi ni kaikai maa laatu soko laatu.

¹³ Aa kootou iaa, naataaina ma naa kave maatou, kiseai iloo kikkaro te hakasura te tiputipu e tonu. ¹⁴ Ki mee ni tama i te kina naa see hakannoo ki naa taratara e kauatu maatou i te pas nei raa, kootou ku hakamaarona lokoi i naa tama naa. Kootou tiiake naa tama naa kittaka sokolaatou ki nnapa laatou. ¹⁵ Tevana iaa kootou see mee ma ki tautau haaeo kootou ma naa tama naa; kootou ki akonaki atu ki laatou ki see mee laatou peenaa, e mee pee ko kootou e akonaki naa tama e lotu kootou hakapaa.

¹⁶ Maatou etaku maa TeAriki tana tino ki tokonaki atu ki nnoho hakaraaoi kootou i naa aso hakkaatoa, niaaina maa ni vana peehea e ssura. TeAriki ki noho ma kootou hakkaatoa.

¹⁷ Anau Paul, esissii aku taratara hakaoti nei ki taku tino rima. Nau esissii peenei taku inoa i naa hakaoti katoa akupas.

¹⁸ Nau etaku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa.

1 TIMOTHY

TE PAS MUA PAUL KI TIMOTHY

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Timothy se tama taane e tautari ki Christ e noho i Asia Minor. Tana tinna raa se Jew aa tana tamana raa se Greek. Aia se tama e heheuna tokonaki ki Paul i naa heuna te lotu. *Te Pas mua Paul ki Timothy* e hakatuu naa tahito taratara e toru.

Te pas nei e mua taratara hakaapo ki Timothy ki poopoo tonu i naa akonaki hakalellesi aaraatama e hai iloto telotu itana kina e noho naa. Te pas nei e taratara maa naa akonaki naa, teenaa ni hakataakoto naa Jiu aa ma naatama sei maa ni Jiu, aa e hakatahito kite maanatu laatou maa naa mee katoo ite maarama nei nimee e hakallika; teenaa maa e mee naa vana huu e hakamaatua te henua ki illoa, ki lavaa laatou te hakassaoria TeAtua, aa laatou hoki ki mattino naa kaikai laatou ki see kai aa laatou ki see aavvana. Tessa tetaratara raa, te pas nei e taratara ite ara ki heheuna hakaraaoi naa vana iloto telotu aa ite tiputipu etonu ki hakasura iloto telotu; aa te tiputipu kitauhia naatama hakamaatua aa ma naatama emee naa heuna telotura, e tarataraina hoki iloto te pas nei. Tetaratara hakaotiraa, teenaa Paul e akonaki ake ki Timothy ite tiputipu kitauhia Timothy kimee ia ma setama e heheuna taukareka i Jesus Christ. Paul e hakaari ake hoki i naa heuna Timothy ki mee ki naa tama te lotu TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara i naa tiputipu te lotu aa naa tama hakamaatua te lotu 1.3—3.16

Timothy e hakaarina ake ki illoa i ana heuna 4.1—6.21

¹⁻² A nau Paul e sissii atu kiaa koe Timothy, taku tama maaoni iloto te lotu. Nau nei e tukua TeAtua, ttama e hakasao taatou, aa ko Jesus Christ, ttama e taaohi manava ai taatou, ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ.✱

Nau e taku maa te manava laaoi aa te manava aroha TeAtua Tamana ma Jesus Christ te Ariki taatou, ki taka ma koe ki noho koe hakaraaoi.

Koe ki poopoo tonu i naa akonaki hakalellesi

³ Nau e hiihai maa koe ki noho i Epises, e mee pee ko nau ni taratara atu itaku saaita ni hakaraka kahano ki Masedonia. E mee aaraatama ite kinanaa e akonaki te henua ki naataratara hakalellesi, teenaa nau e hiihai maa koe ki noho kitaratara ake koe ki naatama naa ki kaaoti.

⁴ Vanaatu ki naatama naa kitiake naakkai naatippuna laatou naa aa ma naa hakateretere laatou i naa manava naatippuna laatou, ite naa konnaataratara maraa e hakkoro heaatuna; naa vana naatama naa see hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Te hakataakoto TeAtua e ilotia koi te tama elotu maaoni.

⁵ Koe ki vanaake ki naatama naa ki kaaoti, ki hakasura ake te manava laaoi teelaa esura koi ittama ematahua tana hatumanava, e maarama tana hakataakoto, aa elotu maaoni.

⁶ Aaraatama ilaatou kuoti te tiiake laatou te tiputipu nei ka ffuri no hai ki naataratara vavare laatou.

⁷ Naatama naa e fiffai iloo maa laatou kimee ma nitisa naa Loo TeAtua, tevana iaa naatama naa see illoa i naa tino taratara laatou aa ma naataratara laatou emee maa laatou e illoa maaoni naa vana naa.

✱ 1.1-2 Acts 16.1

⁸ Taatou e illoa maa naa Loo ra e taukalleka kimee maa naa Loo naa e tautari tonu ina. ⁹ Taatou e illoa hoki maa naa Loo ra ni see kaumai maa naa tama e sosorina taukalleka, sei. Naa Loo ra ni kaumai are maa naa tama e hakallika see lono taratara, naa tama haisara see illoa i TeAtua, naa tama seelotu, naa tama etaa naatammana maa naa tinna laatou, naa tama etaa tama, ¹⁰ naa tama e hai huri maa naa aavana aaraa tama, naa taanata emoe maa aaraa taanata, naa tama e huuhuu tama, naa tama e taratara hakallesi aa e taratara kailallao iaaraa tama, aa ma naa tama e hai ki te kau vana teela see hanotonu ma naa akonaki maaoni TeAtua. ¹¹ Naa akonaki naa etakkoto iloto naataratara TeAtua teela nitukua mai ki haka e nau. Teenaa kote Lono Taukareka e au i TeAtua TeLaoi.

Te manava laaoi TeAtua i Paul

¹² Nau e taratara hakahia i Jesus Christ, te Ariki taatou, ia ia nitokonaki mai ki haimahi nau i aku heuna e me nei. Nau e hiahia ia ia emmata maa nau etau ma ana heuna nei, te nei nau kutukua a ki heheuna nau ia ia. ¹³ Niaina maa nau nitaratara hakallika ia ia ka meepakavaina ia aa kasasaakiri ia ia imuaraa, TeAtua ni aroha koi ia nau, ite aa, ia nau sekilotu are ite saaita naa, teenaa nau ni see iloa i aku vana nimee naa. ¹⁴ Taku manava ni haaoa peenaa TeAtua tautoua kitana manava aroha, aa nau hoki ni haia a ia kilotumaaoni nau ia ia aa ki manava laaoi nau iaaraa tama iloto te inoa Jesus Christ. ¹⁵ Te nei nitaratara hakamaaoni te henua hakkaatoa ki hakataakoto ki naa manava laatou: Jesus Christ nia ki te maarama nei no hakassaoria naa tama e me naasara laatou. Nau nei kote tama iloo e hakallika inaa tama naa. ¹⁶ Te vana ia TeAtua ni manava aroha ia nau, ia ia e hiihai maa te henua hakkaatoa kikkite inaa tiputipu te manava Jesus Christ iana noho hakalavatoa ma nau, te tama e hakallika inaa tama hakkaatoa, aa laatou ku illoa maa laatou hoki e lavaa telotu ia ia ka too te ora e ora hakaoti! ¹⁷ Te henua ki see hakamotu telotu ka hakanau i TeAtua soko ia inaa saaita hakkaatoa. A ia naa kote Ttuku e noho no noho hakaoti, see lavaa te mate aa see kiitea! Amen.

¹⁸ Timothy, taku tama. Nau ku kauatu naa akonaki nei ki takkoto ia koe. Naataratara nei e hanotonu ma naataratara naa pure TeAtua nimee ia koe imua. Tautari ki naataratara nei ki see matakoe koe te tuu atu ki naa tisa hakallesi naa. ¹⁹ Koe ki lotu tonu ki TeAtua aa too hakataakoto ki maarama. E me aaraa tama ku see tautari ki naa hakataakoto laatou, teenaa te illoa laatou i TeAtua kuseai hakaoti. ²⁰ Himenius laua ma Alexander e fai inaa tama naa. Te takarua naa ku oti te kauake nau ki Satan, teenaa kimeepakavaina laua aa laua ku kaaoti te taratara hakallesi i TeAtua.

2

Naa sosorina te lotu

¹ Taku me mua e me atu ra, teenaa kootou ki kauake ki TeAtua i te vasi naa tama hakkaatoa nia kootou e kainoo, naa taku kootou, naa taku kootou i te vasi aaraa tama, aa naa taratara hiahia kootou; ² kootou ki taku i te vasi naa tuku ma naa tama hakamaaoni, teenaa ki noho hakaraaoi taatou ka me me hakapaa aa kilotutonu taatou i TeAtua ma te tiputipu e taukareka. ³ Te nei kote ara e taukareka teela e hiihai ai TeAtua, Ttama e hakasao taatou. ⁴ TeAtua e hiihai maa naa tama hakkaatoa ki hakassaoria aa ki oomai no illoa i tana hakamaaoni. ⁵ I te aa, i teela se Atua koi tokotasi, aa TeAtua ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei e hakapaaria te tama tokotasi, teenaa ko Jesus Christ, ttama te kerekere nei, ⁶ ttama ni hookii tana ora ki hakasao te henua hakkaatoa inaa mahi te haisara. Te nei

☆ 1.13 Acts 8.3; 9.4-5

te mee TeAtua ni hakailoa mai i tana saaita ni vana maa e taukareka, maa ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki hakassaoria, ⁷ Aa teenei ko taku vana ni heunatia mai ma se aposol aa ma se tisa naa tama naa henua sara, teenaa ki hakaia naa taratara i te lotu maaoni. Nau e taratara atu maaoni iloo; nau see hakareeresi!✠

⁸ Ina saaita katoa naa tama telotu ekkutu noloturaa, nau e hiihai maa naa taanata raa kitaku; teenaa ko naa taanata e lotu maaoni i TeAtua teelaa elavaa tessau naa rima laatou ma naa manava seellau teloto aa see hakatautautama. ⁹ Nau e hiihai hoki maa naa haahine raa ki see hakatiloto ki naa hekau laatou e hakao, aa laatou hoki ki see firiffiri naa lauru laatou ka hilaakei kitekau pini e makilakkila sara ka hakao ki naa hekau e taavimaha.✠ ¹⁰ Naa haahine raa ki hilaakei are naa tinotama laatou ki naa sosorina e taukalleka. ¹¹ Naa haahine raa kinnoho seemuu ka hakannoo kiilloa laatou. ¹² Nau see hiihai maa naa haahine raa ki ttuu no akonaki naa tama telotu, aa maa laatou kimee nivana hakamaatua iaruna naa taanata; laatou kinnoho seemuu koi. ¹³ I te aa, TeAtua ni penapena i Adam imua, ki oti raa penapena iloo i Eve.✠ ¹⁴ Aa teelaa seai ko Adam raa nilavaa te hakareeresia Satan; teelaa kote ffine are raa nilavaa te hakareeresia no hakasara te Loo TeAtua.✠ ¹⁵ Tevana iaa TeAtua maki hakassaoria a ia naa haahine raa i laatou naa e hahannau mai naa tamalliki, aa kimee hoki maa naa haahine raa e lotu maaoni iaa ia, e manavalaoi iaaraa tama, aa e mallama naa ora laatou ka ttonu naa sosorina laatou.

3

Naa tama hakamaatua i te lotu

¹ Teenei setaratara maaoni iloo: ttama e otimanava kinnoho hakamaatua ia i teloturaa, teenaa kottama e kaimanako iloo kite heuna elasinna. ² Tetama hakamaatua teloturaa kieseailoo sessara iaa ia aa aia kinohotonu ma te aavana tokotasi; ttama naa kimaarama tana hakataakoto ina saaita hakkaatoa: aia kiilloa te mmata ake hakaraaoi kittonu ana sosorina; te henua kiilloa maa ia setama e taukareka; aia setama e hakauru naa tama sara kiloto tana hare; aia setama elavaa te akonaki aaraa tama; ³ aia setama see vvare kite unu vaimmara ka haaeo, aa aia kitanatalaoi aa ki see kaimanako kite mane. ⁴ Ttama naa kilavaa te mmata ake hakaraaoi ki tana haanauna, aa ana tamalliki raa killono ianataratara ka meeme hakaraaoi iaa ia. ⁵ Kimee maa setama see iloa te mmata ake hakaraaoi ki tana tino haanauna, ttama naa makilavaa peehea te mmata ake kinaa tama e lotu i TeAtua? ⁶ Ttama hakamaatua naa kimatua iloto telotu, teenaa kiese huri aia noahu i tana heuna naa aa aia raa ku tuku haaeo ina TeAtua, pee ko Satan ni haia TeAtua. ⁷ Ttama naa kiilotia naa tama seeloturaa maa ia setama e taukareka, teenaa kiese lave ia i naa vana hakallika Satan ka hakanaparia a ia.✠

Naa tama e heheuna i te lotu

⁸ Naa tama hoki e heheuna tokonaki ki naa heuna teloturaa kiilotia ma ni tama e sosorina taukalleka; naa tama naa ki see hakavaarea te unu vaimmara aa laatou ki see kaimannako kite mane. ⁹ Naa tama naa ki taaohi peenaa kinaataratara hakamaaoni iloo telotu, teelaa ni hakaarina ake kilaatou, ma te hakataakoto e maarama. ¹⁰ Naa tama naa ki haaiteria imua, aa kimee maa naa tama naa see hai sara, tiiake naa tama naa kimee naa heuna naa. ¹¹ Naa aavana naa tama naa hoki ni tama e sosorina taukalleka. Naa haahine naa kiese tupetupetama, aa laatou ki atammai kattonu ina vana katoa laatou e mee. ¹² Ttama e heheuna tokonaki

ki naa heuna teloturaa kinohotonu ma tanaaavana tokotasi, aa aia kilavaa temmataake hakaraaoiiloo kitana haanauna ma ana tamalliki. ¹³ Naatama emee hakaraaoiiloo naa heuna teloturaa, aaraatama makittokaatu kilaatou ma nitama hakamaatua, aa naatama naa makilavaa tetaratara see kkapo maa laatou elotu i Jesus Christ.

Naa vana huu te lotu

¹⁴ Nau esissiatu tepasnei peenei, tevanaiaa nau etokatoka koi kihanatuvave nau nommata iaakoe. ¹⁵ Aa kimee maa nau seevave hanatu, akutaratara iloto tepasnei makihakaariatu tetiputipu taatou, tehaanauna TeAtua, kitaaohi, itaatounei kote kanohenua TeAtua, ttama e ora hakaoti. Taatounei kote pou hakamaatua esaapaiake kite hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ See hai tama elavaa te huu maa ia see iloa inaa takkoto hakamaatua naa vana huu te lotu taatounei: Christ ni haanauria mai pee ko naa tama te maarama nei, A Ia ni hakailotia mai TeAitu Tapu ma se tama e tonu, aa naa ensolraa nikkite ia Ia. Ttama naa ni tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa, aa naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei nilotu kiaa Ia, ki oti ra a Ia ku toa TeAtua ki te lani.

4

Naa tisa hakallesi

¹ TeAitu Tapuraa etaratara hakaraaoiiloo maa kimuri aaraatama makiffuri no see lotu ki TeAtua; naa tama naa makihakannoo ki naa aitu hakallesi ka tautari ki naa akonaki naa tippua. ² Naa akonaki peenaa essura inaa tama e kaikailua aa etaratara kailallao; teenaa ko naa tama emmate naa hakataakoto laatou, emee ma etuunia kite katana evvela. ³ Naa tama naa e akonaki te henua maa te avvanaraa esara, aa ma naa tama ra kimattino naa kaikai laatou ekkai aa naa kaikai laatou kiseekai. Tevanaiaa TeAtua nipenapena naa kaikai naa kikaina naa tama e hakataakoto tonu kiaa Ia teelaa ku oti te illoa i te hakamaaoni, teenaa naa tama naa maraa e taku hakahiahia imua i te saaita laatou ekkai. ⁴ Naamee hakkaatoa TeAtua nipenapena ra eta ukalleka; see hai mee e hakallika, tevanaiaa naamee hakkaatoa taatou etoo ra, taatou kitoo kataku hakahiahia i TeAtua, ⁵ ite aa, inaa kaikai naa e hakatapuria te taratara TeAtua aa ma naa taku taatou kiaa Ia.

Te tama e heheuna taukareka i Jesus Christ

⁶ Kimee maa koe ehakaeaake naataratara nei ki naa tama elotu, teenaa koe eheheuna maaoniiloo i Jesus Christ, itoo ora etipuake ma naataratara maaoni telotu aa koe etautari ki naa akonaki maaoni. ⁷ Koe see hakannoo atu ki naa kkai hakallesi naa tama naa, teenaa seai nitaratara maaoni. Anaanakkoe kitautari koe kite tiputipu TeAtua. ⁸ Ttama e hakamaamaa ra emee kitaukareka tana haitino, aa ttama etautari peenaa kite tiputipu TeAtua ia emee kitaukalleka te kau vana ia ia. Ite aa, tetiputipu naa e hakasura te ora maaoni ite ssao nei aa ite ssao imuri. ⁹ Teenei se taratara maaoniiloo te henua etau kihakataakoto kiloto naa manava laatou. ¹⁰ Taatou etaasuki ka heheuna hakappuru iloo, ite aa, itaatou e taaohi manava i TeAtua, ttama e ora hakaoti. A Ia naa kote Tama e hakasao te henua hakkaatoa, e mua ki naa tama elotu.

¹¹ Koe kukauatu naataratara akonakinei. ¹² Koe kisee mee ma kitoka atu naa tama maa koe se tamavare koi, ma ia koe se tama taane koi; tevanaiaa, mee kikkite naatama eloturaa itettonu ootarata, ioososorina taukareka, itoo manava laaoi iaaraa tama, ioo hakannoo

ki naa taratara TeAtua, aa i te matahua too ora, ka tautari naa tama naa iaa koe. ¹³ I taku saaita seki hanatu are raa, koe ki pauppau atu naa taratara te Laupepa Tapu raa ki naa tama telotu, aa koe ku hakaia ka akonaki atu naa taratara TeAtua ki naa tama naa. ¹⁴ Koe see tiiake te heuna TeAitu Tapu TeAtua ni kauatu kiaa koe i te saaita naa pure TeAtua raa ni taratara i aa koe ka oo atu naa tama hakamaatua telotu raa no hakaipiri atu naa rima laatou ka taku iaa koe. ¹⁵ Taaohi ka tautari peenaa lokoi ki naa taratara nei, teenaa kikkite te henua hakkaatoa inaa tipu ake too ora iloto telotu. ¹⁶ Mmata lokoi kittonu oososorina aa ma oo akonaki ekauake kite henua, aa koe ku tautari lokoi ki aku taratara ni kauatu kiaa koe. Ki mee maa koe emee peenaa, teenaa koe maki hakasao iaa koe hakaipaa ma naa tama e hakannoo kiaa koe.

5

Te tiputipu ki hakasura ki naa tama e lotu

¹ Koe see hurihuri haaeo ki te tanata e matua; taratara hakaraaoi atu pee ko i-oo taratara hakaraaoi ki too tino tamana. Aa naa tama taane raa ki haia a koe ma ni taaina aau. ² Naa haahine e mattua raa ki haia a koe ma ni tinna, aa naa tama ffine raa ma ni kave aau, teenaa ma te hakataakoto e tonu.

³ Mmata ake hakaraaoi ki naa puruna, iteenaa nitama ennoho koi sokolaatou. ⁴ Tevana iaa kimee maa tepuruna raa emee ana tamalliki, sei emee ana mokopuna, teenaa temee mua raa, naa tama naa kiilloa inaa heuna laatou ite vasi telotu, teenaa ki mmata hakaraaoi ki naa haanauna laatou kisua naa maatua ma naa tippuna laatou. Ite aa, iteenaa kotetiputipu ehiihai ai TeAtua. ⁵ Tepuruna enoho sokoia lokoi, see hai tama emmataake kiaa ia raa, etaaohi manava i TeAtua ka takupeenaa ki TeAtua ite poo ma te ao ki tokonaki ake kiaa ia. ⁶ Tepuruna e hai huriraa iaa kuoti temate, niaaina maa ia koi ora ite saaita nei. ⁷ Kauatu naa akonaki nei ki naa tama naa, ki see tarataraina naa tama naa maa laatou emee naasara laatou. ⁸ Tevana iaa kimee maa setama see mmataake hakaraaoi ki ana hareakina, peelaa ma ko tana tino haanauna raa, ttama naa ku tiiake te lotu. Te tiputipu naa tama peenaa e hakallika iaa i naa tama see lotu.

⁹ Kimee maa tepuruna raa sekita kite mataono ana setau, koe see hakatuuria tana inoa kitelaupapa naa puruna kootou ki tokonaki. Tepuruna raa setama ni noho tonu lokoi ma tana aavana tokotasi. ¹⁰ Aa te henua kiilloa maa ia se ffine e sosorina taukareka; ni anaana hakaraaoi ana tamalliki ka hakauru telopo tama sara kiloto tana hare; ni huihui peenaa naa ororovae aaraa tama telotu, ni tokonaki ki naa tama essara naa vana laatou, aa e anaana ki sosorina taukareka ia.

¹¹ Tevana iaa koe see hakatuuria a koe naa inoa naa puruna koi tama ffine, ite aa, ite saaita naa puruna naa maki ttuu naa huru laatou ki avvana raa, Christ maki tiiake laatou. ¹² Teenaa naa tama naa maki ssara imua naa karamata TeAtua, ilaatou ni see tuku ki naa purepure laatou nimee maa Christ imua. ¹³ Naa tama naa maki matanaennae ka hakataka ki naa hare katoo no tupetupe i aaraa tama aa ka usuusu tama; laatou maki sassare katarataraina laatou naa vana teelaa e hakallika te tarataraina. ¹⁴ Teenaa nau ehiihai maa naa puruna koi tama ffine raa ki avvana nomee nitamalliki maa laatou aa no mmataake hakaraaoi ki naa hare laatou, ki see mee ni taratara hakallika te tama e tautau haaeo ma taatou raa itaatou. ¹⁵ Ite aa, i aaraa puruna kuoti te tiiake laatou Christ no tautari ki Satan. ¹⁶ Aa kimee se ffine telotu ettaka naa puruna i tana haanauna, aia ki mmataake ki naa puruna naa, ki see maanatu ia

maa te lotu raa ki anaana hoki ki naa puruna naa. Teenaa ki anaana tonu te lotu raa ki naa puruna e ttaka lokoi soko laatou.

¹⁷ Naa tama hakamaatua te lotu teelaa e heheuna hakaraaoi raa kitauia hakaraaoi iloo inaa heuna laatou naa, teenaa ko naa tama e heheuna hakappuru iloo inaa hakahea laatou te Lono Taukareka ka akonaki laatou te henua inaa taratara TeAtua. ¹⁸ Te Laupepa Tapuraa etaratara peela, “Kootou seesaitia kootou te maaisu te purumakau raa itana saaita erepurepu naa hua naa witraa ma ki maffana naa hua raa inaa penu laatou” aa etaratara hoki peela, “Tetama e heheuna raa kitauia i ana heuna naa.” ☆ ¹⁹ Ki mee maa se tama hakamaatua te lotu e taakina atu ma ki hakatonutonusia ma i aa ia e mee ana sara, e tau iloo maa te takarua seai maa nitama etammaki kikkite maa tetama hakamaatua naa ni mee ana sara, kilavaa kootou te hakatonutonu ttama naa. Aa ki mee see hai tama ni kkite, kootou ki see hakannoo atu ki naa taratara naa tama ni mee atu naa. ☆ ²⁰ Nutua naa tama eppena naa haisara raa imua naa karamata te henua, teenaa kikkite aaraa tama aa ku mattaku hoki.

²¹ Nau e mee atu kiaa koe imua naa karamata TeAtua ma Jesus Christ, aa ma naa ensol TeAtua. Tautari lokoi ki aku taratara e kauatu nei, tevana iaa koe ki seai iloo ki hirihiri ma ni tama aa e fiffai aa ma ni tama aa see fiffai, i too saaita e mee oo vana naa. ²² Koe ki seai iloo ki hakavave te hakappiri oorima ki aruna se tama no hakatapuria ki haia naa heuna TeAriki. Koe see mee ma ki lave koe i naa haisara naa tama naa; mee ki matahua too ora.

²³ Koe see mee maa koe ki unuunu koi naa vaiua; koe kimmiti haka-maarie niwain kitokonaki ake kitaukareka toomanava iaa koe maraa emaki.

²⁴ Naa haisara aaraa tama e hakatii maarama mai, teenaa TeAtua ku oti te hakatonutonu naa haisara naa tama naa; naa haisara aaraa tama iaa ma ki ilotia imuri. ²⁵ Peela hoki, naa sosorina e taukalleka raa e hakatii maarama mai, aa naa sosorina see ilotia maaoni raa iaa ma ki see lavaa te huuina.

6

¹ Naa tama e lotu teelaa e heheuna poe raa, kimmeta hakaraaoi iloo ki hakannoo laatou ki naa hakamau laatou, teenaa ki see taratara hakallikaina te inoa TeAtua aa ma naa akonaki taatou e kauake ki te henua. ² Naapoe emee naa hakamau laatou elotura kisee mannatu maa teenaa nitaaina aa ma ni kave koi laatou, aa maa laatou ku see mattaku i naa hakamau laatou naa. Seai. Naa heuna laatou e mee maa naa hakamau laatou naa ki taukalleka iaa, i te aa, i naa heuna laatou naa e tokonaki hoki ki naa tama e lotu laatou hakapaa.

Naa akonaki hakallesi

Koe ki akonaki ka hakahea naa taratara nei. ³ Tetama e akonaki nitaratara ekkee ma akutaratara nikauatu, aa etaratara sara maa naa taratara maaoni taatou Ariki, Jesus Christ, aa ma naa taratara te lotu taatou raa, ⁴ ttama naa e ahuvvare ka seai iloo tanavana tokotasi e iloa. Ttama peenaa e mee tana maanatu hakallika ki hakatautau ka heatu ma aaraa tama, teenaa maa laatou e illoa i te hakataakoto naa taratara TeAtua. Teenaa ko te mee e hakkoro te manava ssano, naa heatuna, te pukua saakiri, aa te maanatu hakallika i aaraa tama. ⁵ Naa tama naa maraa e hakkoro lokoi naa vana hakallika, teenaa inaa pisouru laatou evvare hakaoti aa te hakamaaoni TeAtua ku see takoto hoki iloto naa manava laatou. Laatou e mannatu maa te lotu raa se ara e mee ki hai mane laatou.

☆ 5.18 Deut 25.4; Mt 10.10; Lk 10.7 ☆ 5.19 Deut 17.6; 19.15

⁶ Teloturaa maaoni emee tetama kihaimée, teenaa kimee maa ttamaraa emaanatu maa ia etau ma anamee enoho ma ia. ⁷ Seaa taatou nitoomai kite maarama nei? Seai iloo! Seaa taatou maki too i te maarama nei? Seai iloo! ⁸ Kimee maa taatou e hai kaikai ma naa hekau, naa mee naa e tau ma taatou. ⁹ Naa tama e fiffai maa laatou ki hai mane raa ma ki usuhia no hakavaarea i naa mee vware ma naa mee hakallika laatou e kaimannako, teenaa ko naa mee makioti kussara hakallika iloo laatou. ¹⁰ Ite aa, te kaimanako kite maneraa, teenaa setahito te kau vana e hakallika. Emee aaraa tama, teelaa nikaaimannako iloo maa laatou kihai mane, kuseelotu i Christ. Naa manava naa tama naa ku hakallika hakaoti i naa nnoho hakaaroha laatou.

¹¹ Timothy, koe se tama TeAtua. Hakataha ki see lave koe i te tiputipu naa, aa koe ku tautari ki te tiputipu e tonu aa e taukareka, tautari ki te tiputipu TeAtua ehiihai, hakataakoto tonu iaa Ia, manavalaa oi itelaa tama, noho hakalavatoa, aa koe ku meemee hakaraa oi aaraa tama. ¹² Taaohi ki mau too manava i Christ, aa koe ku mee kitoa koe te ora e ora hakaoti. Koe niarumia TeAtua itoo saaita nitaratara imua telopotama maa koe elotu iaa Ia, teenaa kitoo koe te ora nei. ¹³ Nau e vanaatu kiaa koe imua naa karamata TeAtua, te Tama e hakaora naa mee hakkaatoa, aa imua naa karamata Jesus Christ, te Tama nituu no taratara se aa e hakamaaoni imua Pontius Pilate. ¹⁴ Hakannoo hakaraa oi iloo ki naa taratara e kauatu nei aa koe kutaaohi peenaa iloto too manava kitae kite aso taatou Ariki raa ma ki hakasura iho. ¹⁵ Tana saaita ma ki hakasura iho raa ma ki hanotonu ma tana aso nitukua TeAtua, te Tama tokotasi etapu aa enoho hakamaatua i aruna naa tama hakkaatoa, te Tuku naa tuku, aa TeAriki naa ariki. ¹⁶ TeAtua soko Ia seelavaa iloo te mate; a Ia enoho iloto te maasina teelaa seelavaa te tamavare te hakataupiri atu. Seai iloo se tama kuoti te kite iaa Ia, aa see haitama hoki makioti ku kite iaa Ia. Te henua ki hakanau i TeAtua i naa saaita hakkaatoa! Amen.

¹⁷ Vanaatu kinaa tama haimane itessao te maarama nei ki see ahu. Naa tama naa ki seetaaohi manava kinaa mee teelaa kiotikoi kuseai, pee ko naa mane laatou. Laatou kitaaohi manava i TeAtua, te Tama ehookii mai te kau mee hakkaatoa kifi affia taatou. ¹⁸ Vanaatu kinaa tama naa kimee naa mee e taukalleka, ki hakasura te kau tiputipu e taukalleka, ki kaimallie, aa kitanatana ki vaevae naa mee laatou ma aaraa tama. ¹⁹ I te ara nei raa, naa tama naa ma ki hakatau ake naa tuuhana laatou ki tokonaki ki laatou imuri. Aa teenaa naa tama naa ma ki too te ora maaoni.

²⁰ Timothy, mmata ake hakaraa oi ki naa mee ni kauatu ki takkoto iaa koe. Hakataha i naa tama e maaisu hakallika, e heheatu i te mee aaraa tama e hai ma se “iloo maaoni”. ²¹ Emee aaraa tama e hai maa laatou ettaka ma te iloo naa, teenaa ni see illoa ai laatou i te ara te lotu.

TeAtua ki mmata ake hakaraa oi iloo ki kootou.

2 TIMOTHY SSOA TE PAS PAUL KI TIMOTHY TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tessoa te Pas Paul ki Timothy emahi kinaa akonaki Paul ki Timothy, i Timothy setamataane koi e heheuna hakapaa laaua. Te tahito taratara ite pas nei raa, teenaa Timothy ki heheuna hakalavatoa, niaaina maa aaraa tama effuriatu no mee pakavaina aia. Timothy e akonakina kisare haka aia peenaa kite henua inaa tiputipu Jesus Christ; aia ki tautari kinaa akonaki maaoni te Lono Taukareka aa ma naa taratara te Laupepa Tapu, aa niaaina maa ia ettiri ite kau haa e raa, aia ki mee ana heuna ma se tisa aa ma se tama e haka aia naa taratara Te Atua.

Paul e hakaapo ake ki see haka uru atu Timothy ki naa tama “e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vvere laa tou” (2.23) te laa maki oti koi ku nnoho hakallika naa tama e haka nnoo kilaa tou.

Teenaa Timothy e hakaarina ake inaa sosorina Paul, teenaa koi naa takoto tanalotu i Te Atua, ianataka seemuu, itana manava laa oi, iana noho hakalavatoa ma naa haa e, aa iana mee pakavaina ka hakallono isu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara hakahiahia 1.3—2.13

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo 2.14—4.5

Ti putipu i te noho Paul 4.6–18

Naa taratara hakaoti 4.19–22

¹ A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai Te Atua. Nau ni heunatia mai Te Atua ki haka aia nau i te ora maaoni taatou maki too ki mee maa taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ.

² Taku tama, Timothy. Nau e llee taku manava iaa koe.✱

Nau etaku maa telaa oi, te manava aroha, aa ma te noho laa oi Te Atua Tamana ma Jesus Christ ki noho ma koe.

Paul e taratara hakahiahia

³ Nau e hakahiahia i Te Atua te Tama e heheuna ai nau ma te hakataakoto e maarama, e mee pee ko aku tippuna imua. Nau e maanatu atu kiaa koe i te poo ma te ao, i aku taku ki Te Atua iaa koe. ⁴ Nau e maanatu ake iloo i ootuu ka tani i te saaita taaua ni mavvae, te nei e hiihai iloo nau maa nau ki hanatu no mmata iaa koe, ki hiahia nau. ⁵ Nau e iloa maa koe se tama e lotu hakaraa oi iloo, e mee pee ko too tipuna Lois aa ko too tinna, Iunis. Aa nau e iloa maa koe koi taaohi ki too lotu naa.✱ ⁶ Te nei ko taku vana e hiihai maa koe ki heheunatia koe naa mahi Te Atua ni kauatu kiaa koe i taku saaita nitaku ka haka piri aku rima i aruna too pisouru. ⁷ I te aa, Te Aitu Tapu nikaumai Te Atua ki taatou raa ni see kaumai maki kiri mattaku taatou, sei. Taatou e haa oa Te Aitu Tapu raa ki haimahi taatou, ki manava laa oi taatou i aaraa tama, aa kimmata ake hakaraa oi taatou ki naa sosorina taatou.

⁸ Koe ki see napa te haka aia ake ki aaraa tama i naa tiputipu Te Ariki taatou. Nau ni ponotia kiloto te hare karapusi iaa nau e lotu i Tama naa, teenaa koe ki see napa iaa nau. Taaua ki hakallono isu hakapaa inaa haka aia taaua te Lono Taukareka, i Te Atua maki tokonaki mai ki taaua. ⁹ Taatou ni haka saoria no kannaatia Te Atua ki mee taatou ma ni tama aana. See mee maa inaa mee taukalleka taatou ni mee, sei. Teenaa ko na tiputipu

tana hakataakoto ma tana manava aroha itaatou. TeAtua nitakoto tana manava aroha itaatou imuailoo. ¹⁰ Aa teenei taatou ku hakailotia TeAtua ite manava aroha naa, teenaa kote hakasura iho ana Jesus Christ, Ttama ehakasao taatou. Ttama naa kuoti te seua a Ia naa mahi te mate no hakailotia a Ia te ora e ora hakaotiraa kite Lono Taukareka.

¹¹ Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau ma seaposol aa ma setisa ki hakaia te Lono Taukareka nei. ¹² Teenei nau ehakallono isuraa ko naa mee nei. Tevanaiaa nau seenapa, iteaa iaanau e iloa hakaraaoi iloo itakutama etaaohi manava ai. Nau e iloa maa Ia elavaa te roorosi hakaraaoi iloo ki taku ora no tae kite aso hakaoti.

¹³ Taaohi ki naa taratara maaoni teelaa ni kauatu nau kiaa koe, aa koe ku tautari ki naa taratara naa. Taaohi ki too lotu naa aa koe ku manava laaoi itelaa tama itaatou ennoho hakapaa ma Jesus Christ. ¹⁴ Iloto naa mahi TeAitu Tapu teelaa e heheuna iloto taatou, koe kitaaohi ki naa mee e taukalleka teelaa ni kauatu ki roorosi koe.

¹⁵ Koe kuoti te iloa maa nau kuoti te tiiake Figelus laaua ma Hermosenes, aa ma naa tama hakkaatoa te lotu iloto Asia.

¹⁶ Nau etaku maa TeAriki ki aroha ite haanauna Onesiforus, iaanau ni hakahiahiaria ttama naa ite lopo saaita. Ttama naa ni seenapa maa nau e moe ite hare karapusi, ¹⁷ aa i tana saaita lokoi ni tae mai ki Rome raa, a ia nisse no lave iloo iaanau. ¹⁸ Nau etaku maa TeAriki ki aroha iaanau ite aso hakaoti. Koe e iloa hakaraaoi iloo inaa vana ttama naa nimee kiaa nau i Epises.

2

Naa tiputipu te soldia maaoni Jesus Christ

¹ Takutama. Koe kitaka haimahi, iteaa, i TeAtua ma ki aroha itaaua, itaaua ennoho hakapaa ma Jesus Christ. ² Too naa akonaki nilono koe iaku hakaia imua telopotama raa no kauake kioo tama e illoa maa elotu maaoni, teenaa kioo naa tama naa no akonaki aaraa tama hoki.

³ Hakalavatoa te hakallono isu hakapaa ma maatou, kimee koe ma se soldia maaoni Jesus Christ. ⁴ Te soldia etaa itettaraa ehiihai maa tana hakamauraa kihiaha iaanau, teenaa ttama naa see uru ki naa vana te henua e mee. ⁵ Ttama etere no toa a ia te haivaraa seelavaa te toa a ia naa hekau kimee maa ttama naa see hakannoo ki naa taratara inaa ffuro te haiva. ⁶ Tetama ni mate hakaoti i ana heheuna i tana verena raa, teenaa kottama ma ki too tetuuhana mua inaa kaikai ma kivas. ⁷ Hakataakoto hakaraaoi iloo iaku taratara e kauatu nei, i TeAriki ma ki tokonaki atu ki iloa hakaraaoi koe inaa mee nei.

⁸ Koe kisse ssiri maa Jesus Christ setama ite manava David, aa maa Ttama naa ni hakamasikeria TeAtua ite mate. Teenei te Lono Taukareka ehakaia ai nau.

⁹ Nau nei ku hakallono isu ka saisaitia ki naa seni pee konatama ekailallao, iteaa, iaanau ehakaia te Lono Taukareka. Tevanaiaa naa taratara TeAtua raa seelavaa te saisaitia ki naa seni. ¹⁰ Nau ennoho hakalavatoa ma tekau haaonei kilavaa te hakasao Jesus Christ naa tama ni hakamaatinoria TeAtua, kinnoho hakaoti naa tama naa ma TeAtua. ¹¹ Teenei ni taratara maaoni:

“Ki mee maa taatou nimmate ma Jesus, taatou ma kiora maa Ia.

¹² Ki mee maa taatou elavatoa te nnoho peenaa ma naa haaeo, ¹³ taatou hoki ma kinnoho no tuku maa Ia.

Aa kimee maa taatou e taratara maa taatou see illoa iaanau, teenaa a Ia hoki ma ki taratara maa Ia see iloa i taatou.

¹³ Ki mee maa taatou e ffuro no tiiake Ia,

A Ia ma ki see hano no tiiake taatou,
i te aa, i aa Ia see lavaa te hakareeresi kiaa Ia soko ia.”

Ttama TeAtua e hiihai i ana heheuna

¹⁴ Hakahekahe atu te taratara nei ki naa tama kootou. Hakaapo atu kilaatou imua naa karamata TeAtua kikaoti laatou te hakatauttau i naa taratara laatou e illoa. See hai vana e taukareka ma ki sura i naa nnoho naa tama naa ka hakatauttau peenaa. Teenaa naa tama e ttuu ka llono raa ma ki ffuri no mee ki naa vana iloo e hakallika. ¹⁵ Heheuna hakappuru kihiahia TeAtua iaakoe, e mee ma setama seenapa i ana heuna, aa e akonaki tonu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ Hakataha i naa tama ennoho ka hai taratara ki naa taratara vvare ma naa taratara hakallika. Naa tama e hakauru atu no hai ki naa taratara peenaa raa, te tiputipu TeAtua raa e hano koi noseai ilaatou. ¹⁷ Naa akonaki naa tama naa e mee pee kotepara i te haitino tetama e hanake nolasi. Te takarua ni akonaki te henua i naa taratara peenaa raa, teenaa ko Himenius laaua ma Filetus. ¹⁸ Takarua naa ku see ttaka kite ara te hakamaaoni TeAtua no mee aaraa tama te lotu ki see taaohi manava i TeAriki. Laaua e hai maa naa tama e mmate raa kunaa hakamassikeria are TeAtua no ora. ¹⁹ Niaaina maa naa tama naa e hai ki naa taratara laatou naa raa, te hakamaaoni TeAtua raa etuu makattau peenaa pee kotepou hakamaatua tehare; aa i aruna te pou raa, naa taratara nei e mmau:

“Te Ariki e iloa maa ko ai ana tama”

aa e sissii hoki maa,

“Naa tama hakkaatoa e hai maa laatou ni tama TeAriki raa

ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou.”☆

²⁰ Iloto tehare elasiraa, etakkoto naapeleti aa ma te kau peesini katoo: aaraa mee eppena ki naa kol ma naa siliva, aa aaraa mee eppena kinaa laakau ma tepela; aaraa mee etuku ma naa kaikai ellasi aa aaraa mee ia etuku kikaikkai koi ihare. ²¹ Ki mee maa setama e penapena tana ora ki see kerekere i naa vana hakallika naa raa, ttama naa ma ki tukua ki heheuna i naa vana e llasi, i te aa, i tana ora e maarama aa a ia e noho tanatana ki hakasura te tiputipu e taukareka.

²² Koe see kaimanako ma ki haia akoe naa vana hakallika naa tama taane raa e fiffai. Tautari kite tiputipu etonu, aa koe kilotu peenaa i TeAtua, manava laaoi i aaraa tama, aa koe ku noho hakaraaoi ma naa tama hakkaatoa, aa kootou, hakapaa katoo ma naa tama e mataffua naa ora laatou raa, kukannaa ki TeAtua kitokonaki kilaatou. ²³ Koe see hakauru atu ki naa tama ennoho ka hakatauttau ki naa taratara vvare laatou, i naa tama naa ma ki otikoi ku heatu. ²⁴ Te tama e heheuna maa TeAriki raa see iloa te hakatauttau maa telaa tama. Aia ki manava laaoi ki naa tama hakkaatoa, i teenaa ko naa tiputipu tetisa e iloa te akonaki ttama aa see iloa teloto. ²⁵ Aia kitaratara hakaraaoi ki hakatonu te hakallika e takoto iloto laaua ma telaa tama, teenaa ki huria te manava ttama naa TeAtua notiiake ana haisara aa kuau no iloa te hakamaaoni TeAtua. ²⁶ Teenaa naa tama naa ma ki atammai no see lavaa te hakavaarea Satan ki tautari ki tana hiihai.

3

Naa vana ma ki ssura i naa aso hakaoti

¹ Koe ki iloa maa e mee naa vana hakallika ma ki ssura i naa aso hakaoti. ² Te henua ma ki anaana koi ki naa tino laatou, e kaimmate kinaa mee laatou, e taratara hikkahi kilaatou, e ahu, e mee pakava telaa tama, see hakannoo kinaa maatua laatou, see illoa te taratara hakahiahia i telaa tama, aa e hai ki naa sosorina see ttonu; ³ naa tama naa

☆ 2.19 Num 16.5

ma ki see manava laaoi i telaa tama, see manava aroha i telaa tama. Naa tama naa ma ki taratara hakallika i telaa tama, see hakattonu naa sosorina laatou, aa e haaeo ka hakamattaku. Naa tama naa see fiffai ki te taukareka. ⁴ Naa tama naa ma ki meeme tippua ki naa soa laatou, epuamu, aa e hakatannata; laatou ma ki ffuri no hai ki naa taffao laatou, teenaa laatou ma ki see fiffai ki TeAtua. ⁵ Naa tama naa e hakamatemate iloo maa laatou nitama elotu maaoni, tevana iaa naa mahi maaoni teloturaa e hakakkeeina laatou. Teenaa koe ki hakattaha inaa tama e tiputtipu peenaa. ⁶ E mee aaraa tama ilaatou maraa e uruhia laatou naa hare naa haahine see ttonu e hai huri no tautauhia laatou naa haahine naa. ⁷ Naa haahine naa e mee ki tautari peenaa ki naa akonaki ekauake kilaatou, tevana iaa laatou seailoo ki oomai no illoa i te hakamaaoni TeAtua. ⁸ Naa tama hakallika naa see fiffai ki te hakamaaoni TeAtua, e mee koi ma ko Janes laaua ma Jambres ni see fiffai ki naa taratara Moses. Naa tama naa see hai nonnono, aa laatou see lavaa te hakataakoto tonu ki se mee. ⁹ Tevana iaa naa tama naa ma ki see ttaka rooroa ma te tiputipu naa, i te aa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa laatou nitama e vvare. Teenaa te ara ni sira i Janes laaua ma Jambres.

Naa purepure hakaoti Paul ki Timothy

¹⁰ Tevana iaa a koe, Timothy, ni tautari ki aku taratara, i aku sosorina, aa i aku hakataakoto i te ora nei; koe ni kite i aku hakannoo ki naa taratara TeAtua, i aku taka seemuu, i aku manava laaoi i aaraa tama, aa i aku noholavatoa ma naa haaeo, ¹¹ i aku mee pakava ina aa i aku hakallono isu. Koe e iloa inaa vana kato ni mee iaa nau, i aku mee pakava ina naa tama i Antiok, Aikonium, aa ko Listra. Teenaa nau ni noho hakalavatoa koi ma naa haaeo naa. Tevana iaa nau ni tokonakiria TeAriki Jesus inaa mee naa hakkaatoa. ¹² Naa tama hakkaatoa e fiffai maa laatou ki hakapaa ki Jesus Christ kattonu naa ora laaou raa ma ki mee pakava ina, ¹³ aa te tiputipu naa tama e sosorina hakallika ma naa tama e sosorina tippua raa ma ki tosi no hakallika iaa. Naa tama naa ma ki hakarereesia laatou aaraa tama, aa laatou hoki e hakarereesia aaraa tama.

¹⁴ A koe iaa ki taaohi ki naa taratara ni kauatu kiaa koe, teelaa ni iloa koe maa ni taratara maaoni. I te aa iaa koe e iloa hakaraaoi iloo inaa tama e kauatu naa taratara naa. ¹⁵ Koe ni iloa inaa taratara te Laupepa Tapu, kaamata mai iloo itoo saaita koi tamariki. Te Laupepa Tapu raa e lavaa te kauatu te atamai ki hakasaoria a koe, teenaa iaa koe ku iloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁶ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa teenaa ni taratara e oomai i TeAtua. Naa taratara te Laupepa Tapu e akonaki mai ki taatou te hakamaaoni TeAtua aa ki illoa taatou maa ni aa e ssara i naa ora taatou. Taatou e hakatonutonusia naa taratara naa ki haia taatou naa tiputtipu e ttonu, ¹⁷ teenaa te tama e heheuna i TeAtua raa ki iloa hakaraaoi iloo i ana huri no mee ki te kau vana e ttonu.

4

¹ Nau e kauatu haimahi taku taratara nei imua naa karamata TeAtua aa imua naa karamata Jesus Christ, Ttama ma ki hakatonutonu naa tama e ora aa ma naa tama e mmate itana saaita ma ki au no noho ma se tuku itana Nohorana: ² Hakaea peenaa naa taratara TeAtua i te kau saaita hakkaatoa, itessao e taukareka aa itessao e hakallika. Akonaki atu hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki hakattonu naa sosorina laatou, aa koe

ku nutua naa tama e hai ki naa sosorina see ttonu; hakatipuria naa manava naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara TeAtua.

³ Kimuri te henua maki see hakannoo ki naa akonaki ettonu maaoni, naa tama naa maki hai kinaavana laatou ekaimannako. Teenaa naa tama naa makissesee nitisa maa laatou sokolaatou kikauake naa akonaki teelaa e fiffai laatou maki hakannoo. ⁴ Naa tama naa makitiiake laatou naa akonaki maaoni, teenaa laatou makiffuriare no hakannoo kinaa kkaai imua. ⁵ Akoe iaa kimmata lokoi kimaarama too hakataakoto inaavana katoo; koe kihakalavatoa ioo noho ka hakallono isu ka mee oo heuna ma setama e hakaeta te Lono Taukareka, aa koe kuheheuna hakaraaoi iloo kimaatino koe maa koe setama e heheuna i TeAtua.

⁶ Anauiaa, takusao kitiiake taku ora nei kutae; taku ora e mee maa kuoti te hakaaratia ki TeAtua i aruna te olta. ⁷ Nau ni hai iloo ki aku mahi no hakaoti taku haiva nitere, teenaa nau nilavaa tetaaohi peenaa kitakulotu. ⁸ Aa teenei taku tuuhana raa kutukua mai hakaoti, teenaa kote ora e tonu e taka ma TeAtua. Te tuuhana naa maki kaumai TeAriki, Ttama e hakatonutonu te henua, i tana aso maki hakasura mai. Tevana iaa teenaa seai maa kotaku tuuhana raa koi, teenaa ko na tuuhana hoki naa tama hakkaatoa e nnoho ka kkana ki hakasura mai a Ia.

Naa tino taratara Paul

⁹ Hakavave kiau koe kiau nau. ¹⁰ Demas kuoti te tere katiiake nau no hano ki Tesalonaika, teenaa iaa ia nioti manava kinaa mee te maarama nei. Kresens ni hano ki Galesia, aa Titus ni hano ki Dalmatia.*

¹¹ Luke sokoia ennoho maaua. Toosaaita e auraa koe kutoomai koe Mark, iaa nau maki hakasoaina ttama naa iaku heuna nei.* ¹² Tikikus ni heunatia a nau ki hano ki Epises.* ¹³ Too saaita e auraa koe kuppiki mai takukkahu makallii nitiiake ite hare Carpus i Troas; ppiki mai hoki akulaupepa, mmata kiseetiiake koe naalaupepa epena kinaa huru naa manu.*

¹⁴ Alexander, tetama e heheuna ma naa katana raa, nimee anavana e hakallika iloo kiau nau. Teenaa aia makisuia TeAriki i anavana nimee naa.* ¹⁵ Koe kipoopootonu hakaraaoi iloo ittama naa, ite aa, ttama naa e hai telopo taratara iloo maa naa akonaki taatou nei e ssara.

¹⁶ Itaku saaita mua nitaakina kite kotiraa, see haitama nituu mai no tokonaki kiau nau; naa tama raa niffuro katoo iaa nau. Nau etaku maa TeAtua kiaroha inaa tama naa! ¹⁷ Tevana iaa TeAriki nipare mai no tokonaki kiau nau, kilavaa nau te hakaeta te Lono Taukareka katoo raa kinaa tama naa henua sara hakkaatoa; teenaa nau ni hakasaoria ki see taia nau no mate. ¹⁸ Nau maki hakasaoria TeAriki ite kau vana e hakallika no toa ki tana Nohorana i telani. A Ia ki hakanauria peenaa ite kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹⁹ Kauatu aku purepure ki Priscilla laaua ma Aquila aa kote haanauna Onesiforus.* ²⁰ Erastus ninohoake i Corinth, aa Trofimius nitiiake nau i Militas iaa ia nimaki.* ²¹ Hakavave kitaemai koe imua tessao te saumakallii e lasi.

Iubilus laatou ma Pudens, Linus, aa ko Claudia e kkave atu naa purepure laatou hapapaa ma aaraa tama katoo telotu.

²² TeAriki kinoho ma koe, aa telaoi TeAtua ki takoto i kootou.

* **4.10** Col 4.14; Phlm 24; 2 Cor 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4 * **4.11** Col 4.14; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10 * **4.12** Acts 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8 * **4.13** Acts 20.6 * **4.14** 1 Tim 1.20; Ps 62.12; Rom 2.6 * **4.19** Acts 18.2; 2 Tim 1.16-17 * **4.20** Acts 19.22; Rom 16.23; Acts 20.4; 21.29

TITUS TE PAS PAUL KI TITUS TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Titus sei se Jew, tevana iaa a ia ni huri tana manava no lotu i Jesus Christ. Aia nihano no heheuna hakapaa laaua ma Paul inaa heuna telotu *Tepas Paul ki Titus* e sissii ki te taupeara e tokonaki kiaa ia teelaa enoho i Crete. Ttama naa ni hakanohoria a ia i te matakaaina naa ki mmata ake kinaa heuna telotu i te kina naa. Tepas nei e takkoto naa tahito taratara e toru.

Te taratara mua raa, Paul e hakaari ake ki Titus i te tiputipu teelaa ki tauhia naa tama hakamaatua i te lotu. Ki otiraa Paul ku taratara ake i te ara Titus ki akonaki naa kaavena iloto telotu, teenaa ko naa taanata mattua, naa haahine mattua (inaa haahine naa ma ki otu ku akonaki naa tama ffine laatou), naa tamataane, aa ma naa poe. Aa te taratara hakaotiraa, Paul e akonaki ki Titus inaa sosorina te tama e lotu maaoni. Aia e llasi ana taratara i te tiputipu ki laaoi aa ki haisoa laaoi ma telaa tama; a ia ki mmata ki see sura te heaatuna ma te manava haaeo i telaa tama iloto te lotu, aa naa tama telotu raa ki meemee hakapaa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–4

Naa tama hakamaatua telotu 1.5–16

Naa heuna naa kaavena ki mee iloto telotu 2.1–15

Naa akonaki ma te taratara hakaapo 3.1–11

Naa taratara hakaoti 3.12–15

¹ A nau Paul, e heheuna i TeAtua ma se aposol Jesus Christ.

Nau ni hakamaatinoria no heunatia mai ki tokonaki nau ki naa hakatina naa tama TeAtua ni hiri, aa ki illoa laatou i te hakamaaoni e tarataraina telotu taatou, ² teenaa ko te taratara e hakatahito i te hakatina ki te ora e ora hakaoti. TeAtua see iloa te taratara hakareeresi. A ia ni purepure mai i te ora nei imua te mahaamaiana naa mee hakkaatoa. ³ Aa teenei tana saaita ku hiihai maa te taratara nei e tarataraina. Nau nei ni tukua TeAtua ki hakahea naa taratara nei, aa teenei nau ku hakahea atu i teenei se heuna e kaumai TeAtua, te tama e hakaasao taatou.

⁴ Nau e sissii te pas nei kiaa koe, Titus. Koe ku mee ma ko taku tino tama maaoni, i taaua e lotu hakapaa i TeAtua.✧

Nau e taku maa TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki roosi hakaraaoi kiaa koe ki noho hakaraaoi koe.

Naa heuna Titus i Crete

⁵ Koe ni tiiake nau i Crete ki hakatonutonu naa mee telotu i te kina naa aa ku hakanoho ni tama hakamaatua inaa lotu inaa henua naa hakkaatoa. Hakamaaronalokoi ki akutaratara e kauatu nei: ⁶ Ttama enoho hakamaatua raa sei setama haisara. Ttama naa kimee tana aavana tokotasi; ana tamallikiraa kilotu i TeAtua, aa laatou killonotarataraka see karamata kkaa. ⁷ I te tama hakamaatua telotu e mmata inaa heuna TeAtua raa, a ia ki sei iloo ana sara. A ia ki see hakatanata maa ia setama hakamaatua, see lotoloto nauhie, see unu sara, see haaeo, aa see kaimmate ki te mane. ⁸ A ia setama e hakauro te kautama kiloto tana hare. A ia setama e hiihai ki te tiputipu e taukareka, e sosorina taukareka, e tautari ki naa taratara TeAtua, aa e iloa te hakatonu ana sosorina soko ia. ⁹ A ia ki tauhia a ia naa taratara e hanotonu ma naa taratara ni kauake TeAtua. I te ara nei raa a ia ma kilavaa te saapai aaraa tama ki naa akonaki maaoni

✧ 1.4 2 Cor 8.23; Gal 2.3; 2 Tim 4.10

TeAtua. Aia ma ki hakailotia a ia naa tama see hakannoo ki ana taratara raa i naa vana laatou e ssara.✱

¹⁰ I te aa, te mee raa kutammaki naa tama ku see hakannoo ki naa tama hakamaatua. Naa tama naa e taratara vvare ka usuhia laatou aaraa tama ki hakannoo ki naa taratara laatou. Te tiputipu nei e mahi i naa Jew teelaa kuffuri nolotu. ¹¹ Kootou kipuuia kootou naa taratara naa tama naa, i telopo haanauna ku oti te hakarereesia laatou ki naa akonaki see ttonu. Naa tama naa e fiffai koi ma ki tauia laatou. ¹² Teelaa se tama haka Crete, setama koi inaa pure laatou, teelaa ni mee tanataratara peelaa, “Naa tama i Crete raa nitama maraa e taratara hakalellesi. Laatou e kailallao aa e matanaennae ma ko naa manu vao kaittama.” ¹³ Teenei se taratara maaoni. Teenei ko te vana e taukareka maa koe ki nutua a koe naa tama naa hakaraaoi iloo, ki ttonu naa hakataakoto laatou, ¹⁴ aa ki tiiake laatou naa kkai naa Jew raa ma naa loo naa tama te maarama nei, teenaa ko naa tama ni hakakkeeina laatou te hakamaaoni TeAtua.

¹⁵ Naa mee hakkaatoa e mataffua ki naa tama e mallama naa ora laatou; tevana iaa see hai mee e matahua ki naa tama e kerekkere aa seelotu. I te aa, naa mannatu naa tama naa ma naa hakataakoto laatou e kerekkere. ¹⁶ Naa tama naa e hai maa laatou e illoa i TeAtua, tevana iaa naa sosorina laatou ekkee ma naa sosorina TeAtua. Naa tama naa elotoffaaeo i te kau tama ka see hakannoo ki naa taratara. Naa tama naa see tau te mee ni vana e taukalleka.

2

Te akonaki maaoni

¹ Koe ki akonaki ake naa taratara e hanotonu ma naa taratara TeAtua. ² Akonaki atu naa taanata mattua raa ki see unu; laatou ki sosorina atamai; laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka; laatou kilotu hakappuru lokoi; laatou kimanavalaoi, aa laatou kinnoho hakalavatoa inaa uru laatou i naa haaeo.

³ Peelaa hoki, koe ki akonaki atu naa haahine mattua raa ki sosorina laatou ma ko naa haahine e ttapu naa ora laatou. Laatou ki see pukua sakkiri ka tupetupe tama; laatou ki see hakavaarea te unu naa vaimmara. Laatou ki akonaki aaraa tama ki sosorina taukalleka. ⁴ Naa tama naa ki hakasura te tiputipu e tonu ki kkite naa tamaa ffine raa i naa sosorina laatou, ki ffuri naa tama naa no hai aavana laaoi i naa aavana laatou, aa ki hai tama laaoi laatou i naa tamalliki laatou. ⁵ Laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka aa e matahua. Laatou ki illoa te mee naa hare laatou ki taukalleka, aa ki hakannoo laatou ki naa aavana laatou. Laatou ki sosorina peenei ki see ffuri te henua no tuku haaeo i naa taratara TeAtua.

⁶ Peelaa hoki, koe ki taratara atu hoki ki naa tama taane raa ki roorosi hakaraaoi iloo i naa sosorina laatou. ⁷ I naa mee hakkaatoa, koe ki sosorina taukareka ki kkite naa tama no tautari. Te saaita koe e akonaki atu kilaatou, koe ki taratara maaoni aa koe ki hakamattoni lokoi ootarata e kauatu kilaatou. ⁸ Koe ki taratara hakamattoni lokoi ki see lavaa te taumaruu naa tama elotoffaaeo iaa koe. Naa tama naa ma ki napa i laatou ma ki see hai vana e ssara e kkite i naa taratara taatou.

⁹ Naa poe raa ki hakannoo ki naa hakamau laatou ki fiafia naa hakamau laatou naa i naa vana katoo laatou e mee. Naa tama naa ki see sahea laatou naa taratara naa hakamau laatou. ¹⁰ Laatou ki see kailaaraotia laatou naa mee naa hakamau laatou. Laatou ki heheuna hakaraaoi ki kkite naa hakamau naa maa laatou ni tama e llono taratara. Laatou ki sosorina peenei ki kkite te henua maa laatou e tautari ki naa akonaki TeAtua, te tama e hakasao i taatou.

✱ 1.9 1 Tim 3.2-7

¹¹ TeAtua kuoti te hakasuraiho tanalaoi ki hakassaoria naa tama naa henua hakkaatoa. ¹² Telaaoinaa eakonaki mai kitiiake taatou te tiputipu see tonu, aa ma naa mee taatou e kaimannako i te maarama nei, aa taatou kimmata hakaraaoi inaa sosorina taatou, ki hakattonu naa ora taatou, aa kitautari taatou kite ora TeAtua ite nnoho taatou i te maarama nei. ¹³ Taatou kimee peenei inaa nnoho taatou kattari kita mai te aso etapu, teenaa kote aso te maasina TeAtua haimahi taatou maa Jesus Christ, tetama e hakasao taatou, ma ki hakasuraiho kite maarama nei. ¹⁴ Christ ni mate ki hakasaoria taatou i te kau haaeo te maarama nei, aa ki haia naa ora taatou ki mataffua. A Ia ni mate kimee taatou ma ni tino tama aana teelaa e fifai ki mee naa vana e taukalleka. ¹⁵ Akonaki atu naa taratara nei ka taratara atu hakamaatua ki naa tama i te kina naa. Hakaapo atu ki naa tama e sahe taratara, ki see ttoka atu naa tama naa maa koe se tamavare koi.

3

Naa sosorina naa tama te lotu

¹ Hakailoa atu ki naa tama i te kina naa ki tuku ki naa vana naa tuku ma naa tama hakamaatua. Laatou ki hakannoo ki naa tama naa, aa laatou ki matamata lokoi kisosorina taukalleka laatou. ² Taratara atu ki see taratara haaeo laatou i telaa tama. Laatou ki nnoho hakaraaoi ka haisoa ma aaraa tama, aa laatou ki hakasura te manava laaoi ki te kau tama hakkaatoa.

³ Imua raa taatou hoki ni sosorina vvare ka see lono taratara, aa naa vana taatou nissara hakkaatoa. Taatou ni hakavaarea tekau vana seettonu taatou e kaimannako. Taatou nittaka ma naa manava haaeo maa naa manava kailallao. Te henua nilotoffaaeo itaatou, aa taatou hoki nilotoffaaeo i naa tama naa. ⁴ Tevana iaa i te saaita te manava laaoi TeAtua, te tama e hakasao taatou, ni hakasura mai raa, ⁵ taatou ni hakassaoria a Ia. Taatou nisee hakasaoria a Ia maa inaa vana taukalleka taatou ni mee. Seai. Taatou ni hakassaoria a Ia itana manava aroha itaatou. Taatou nei e kaumi naa ora hoou taatou TeAitu Tapu, teenaa taatou e hakaureka a Ia kimee taatou ma ni tama e hannaoria hoou, aa ki tauhia taatou te ora hoou. ⁶ TeAtua ni hookii mai hakaraaoi iloo TeAitu Tapu raa iloto naa mahi Jesus Christ, te tama e hakasao taatou. ⁷ Christ e aroha i taatou. Teenaa a Ia ni tokonaki mai ki ttonu naa ora taatou maa TeAtua, teenaa ki tauhia taatou te ora e ora hakaoti teenei e taaria taatou. ⁸ Teenei se taratara maaoni.

Nau hiihai maa koe kitarataraina hakaraaoi iloo naa taratara nei, kianaana naa tama elotu i TeAtua raa te hai lokoi kinaa sosorina e taukalleka, teelaa ma kilavaa te tokonaki ki naa tama hakkaatoa. ⁹ Tevana iaa koe ki see hakatautau ki naa taratara vvare. Naa tama naa ma ki hakatere atu naa manava naa tippuna laatou ki vana kootou maa laatou ni tama maaoni. Laatou ma ki kauatu te lopotarata ki heatu kootou no hetaa maa koai tetama i kootou e illoa inaaloo Moses. See hai vana ma kioti kussura inaa illoa laatou ettaka ma laatou naa. ¹⁰ Ki mee se tama e hakkoro ana vana ma ki masseu naa tama te lotu, koe kutarata atu ki iloa ia maa tanavana e mee naa esara. Ki mee aia e hakahe hoki no mee tanavana naa, koe ku ahe atu hoki no taratara atu kiaaia. Aa kimee aia sei iloo kitiiake te tiputipu naa, koe kutiiake te tama naa ki hai ana vana soko ia. ¹¹ Kootou kunaa illoa are maa naa tama peenaa se tautari kite ara etonu. Teenaa naa haisara naa tama naa e huri ake maa laatou e ssara.

Naa taratara hakaoti

¹² Taku saaita ma ki heunatia atu nau se tama i Artemis ma Tikikus raa, koe kussee too ara ki hanake koe kiaa nau i Nikopolis. Nau ma ki hano

☆ 2.14 Ps 130.8; Ex 19.5; Deut 4.20; 7.6; 14.2; 1 Pet 2.9

no noho i te kina naa i te ssao te laki. ☆ ¹³ Tokonaki atu ki Sinas, ttama e iloa i naa loo, laaua ma Apollos. Tokonaki atu ki kaatoa naa mee laaua e fiffai ki hollau maa laaua. ☆ ¹⁴ Naa tama i te lotu taatou raa ki see nnoho vare koi, see heheuna. Laatou ki heheuna ki ssura ni mee maa laatou ki lavaa laatou te tokonaki atu ki naa haanauna laatou.

¹⁵ Naatama hakkaatoa ennoho iaa nau i te kina nei e pureppure atu kiaa koe. Purepure atu ki naa soa taatou e lotu i TeAtua.

TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

FILEMON TE PAS PAUL KI FILEMON TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Filemon setama hakamaatua itelotu i Kolose, aia e mee tanapoe ettapa ma ko Onesimus. Tana poe naa ni tere no mmuni iaa ia no hano iloo no tiri i Paul, e moe i te hare karapusi. Te manava Onesimus ni hurisia Paul no lotu ia i TeAtua. *Te Pas Paul ki Filemon* ni sissii ki taratara ake ki Filemon ki hakaake ake tanapoe raa no ttaka laaua. Paul e sissii ki Filemon ki hakaari ake i Onesimus ku heunatia atu ia ki ahe atu kiaa ia, aa i te saaita tanapoe naa e taatu raa, Filemon kimmata ake hakaraaoi kiaa ia. Aia ki see mee koi maa ia ki huriatu no mmata ake hakaraaoi ki tanapoe naa maa iaa ia ku aroha ittama naa; aia kimmata ake hakaraaoi kiaa ia ittama naa ku mee ma se taina aana iloto te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1–3

Paul e hakanau i Filemon 4–7

Paul e purepure ake ki Filemon i Onesimus 8–22

Naa taratara hakaoti 23–25

¹ A nau Paul, e sissii atu te pas nei. Nau e karapusi i aa nau e heheuna maa Jesus Christ. Timothy, taatou taina, e noho ma nau i te kina nei.

Nau e sissii atu kiaa koe, Filemon, maaua soa e heheuna hakapaa ma maaua. ² Maaua e sissii hoki te pas nei ki naa tama telotu e lotulotu iloto too hare, aa ki maaua kave, Appia, aa ko Arkipus, te tama e heheuna hoki maa Christ.✧

³ Maaua etaku maa TeAtua kimmata ake hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Te laaoi ma te hakataakoto Filemon i TeAtua

⁴ Filemon, taku taina nei. Aku saaita kato e taku ki TeAtua raa, nau maraa emaanatu peenaa kiaa koe ka hakanau nau i TeAtua. ⁵ I te aa, iaa nau elono inaatiputipu too manava laaoi inaatama kato TeAtua aa maa itoo hakataakoto tonu i TeAriki Jesus. ⁶ Nau etaku maa naa hakataakoto hakapaa taatou i TeAtua raa kitosi naa illoa taatou i telopomee taukalleka TeAtua ma ki kaumai, i taatou elotu i Jesus Christ. ⁷ Taku taina nei, nau e hiahia ia a koe e manava laaoi inaatama TeAtua. Taku manava e usuhia iloo i ootiputipu. Naa tama telotu i te kina naa e fiafia ia a koe.

Onesimus

⁸ Teenei ko taku vana ma ki see ppore te mee atu ma se aa a koe ki mee, i taaua e mee ma se haanau maaoni iloto te haanauna Christ. ⁹ Tevana iaa, iaa nau ellee taku manava ia a koeraa, teenaa nau ma ki vasiri atu hakaraaoi koi kiaa koe. Teenei ko nau, Paul, setama etukua ki haia naa heuna Jesus Christ, aa teenei kukarapusi iaa nau e haia a nau ana heuna. ¹⁰ Teenei nau ku taratara atu i Onesimus. Nau nei ku mmata maa ia se tino tama aaku, iaa ia ni huri no lotu i taku saaita ni hakaake ake te Lono Taukareka raa iloto te hare karapusi.✧ ¹¹ Imuaraa aia niseai tanavana etaunai kiaa koe, aa teenei taaua ma ki tokonakina aia i naa heuna taaua.

¹² Nau ellee iloo taku manava i te tama nei, teenei aia ku heunatia atu nau ki ahe atu kiaa koe. ¹³ Nau ni hiihai maa te tama nei ki tauhia a nau ki nnoho maaua ki tokonaki mai aia ki aku heuna e mee i te kina nei, teenaa

ki sui toosao, itakusaaita e moe iloto te hare karapusi. ¹⁴ Tevana iaa, nau see hiihai maa koe eppuratia a nau maki tokonaki mai koe kiaa nau. Teenaa ko tevana tetamaa niseetauhia a nau. Nau see hiihai maa nau ki taratara atu maa koe kimee peelaa. Seai. Nau e hiihai maa koe ki hai ki too tino maanatu.

¹⁵ E maaoni, Onesimus ni tere no mmuni tana tamaa saaita iaa koe imua. Tevana iaa TeAtua ni iloa maa ia makioti kuaheatu nonnoho hakaoti koorua. ¹⁶ Saaita nei aia kusee meekoi ma sepoe; aia kumee maa kotootaina maaoni. Nau ellee iloo taku manava iaa ia, aa nau e iloa maa koe hoki ma killee too manava iaa ia, ite aa, iaa ia kusee meekoi ma sepoe aau; aia naa kumee hoki ma setaina maaoni aau i koorua e tautari hakapaa i Christ.

¹⁷ Ki mee koe e mmata maa taaua e vaisoa maaoni, koe ku hakahea atu Onesimus kinnoho koorua, e mee pee kokoe e mee kiaa nau. ¹⁸ Kimee nivana aau ni hakassaraina aia, kamee hoki anamee nitoo iaa koe aa niseesuiatu, koe kuti iake mai naamee naa kisui a nau. ¹⁹ Nau kusissii atu tetaratara nei kitakutino rima soko nau: Anau, Paul, maki sui a nau oomee naa. (A koe iaa kisse ssiri iaa nau nitokonaki atu kitaka koe maa te ora maaoni. Koenaa are etau tesui mai nau.) ²⁰ Takutaina nei. Iloto te Inoa Christ, koe ki haia mai koe takumee evanaatu nei. Haia taku manava kitaukareka, itaaua nei se haanau iloto Christ.

²¹ Nau e sissii atu takupas nei iaa nau e iloa maa koe maki haia mai koe takuvana e mee atu nei. Nau hoki e iloa maa oovana maki meeraa maki ttoe iaa iaku vana e mee atu nei. ²² Telaa mee hoki. Seeia mai hakaoti sekina kihanatu nau nonoho. Nau e iloa maa nau maki hakahea atu TeAtua kikootou, ite aa, ikootou etaku peenaa ki TeAtua kihanaa nau ite hare karapusi.

Naa taratara hakaoti

²³ Epafra e nonoho maaua ite hare karapusi nei, iaa ia se tama e heheuna hoki maa Jesus Christ. ✠ ²⁴ Naa tama hoki e heheuna maatou hakapaa ite kina nei e purepure atu kikootou. Laatou naa ko Mark, Aristarkus, Demas, aa ko Luke. ✠

²⁵ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki taka ma kootou.

HEBREWS TE PAS E SISSII KINAA HEBREW TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas e sissii kinaa Hebrew e sissii kite kaavena naatama telotu teelaa ku tauppiri koi kitiiake naalotu laatou, ite aa, kutammaki iloo naatama kuffuriatu notaratara hakallika ilaatou. Tetama e sissii tepasnei e sissiiatu kinaatama naa kiseai iloo kitiiake telotu, teenaa maa Jesus Christ etaka ma tetiputipu maaoni TeAtua. Tepasnei ehuri mai naa tahito taratara e toru: Te taratara mua raa e mee maa Jesus ko te Tama TeAtua teelaa e taka no taka hakaoti. A Ia nilavatoa te mee ki hakallono isu Ia ia ia e hiihai maa Ia ki hakannoo kinaa taratara TeAtua. Jesus e takoto i aruna ia inaa pure TeAtua ite ssao imua, i aruna inaa ensol, aa i aruna i Moses hoki. Tesso tetaratara raa e mee maa Jesus ni hakanohoria TeAtua ma ko te maatua enoho no hokaoti; a Ia e takoto i aruna ia inaa maatua ite ssao imua. Tettoru naa taratara raa e mee maa Jesus nimate ki hakassaoria naatama telotura inaa haisara laatou, aa kitaka naatama naa see mattaku, aa ki hakassaoria laatou inaa mahi te mate; teenaa Jesus raa ko te Maatua Hakamau teelaa e hakaora maaoni naatama te maarama nei. Teenei ko te ora naa Hebrew raa e hai maa e sura inaa manu laatou e hakaara i te Hare Tapu.

Tepasnei e hakatuu ite haimahi naa hakataakoto aaraatama hakamaatua i Israel imua (sapta 11), teenaa tetama e sissii tepasnei e hiihai maa naatama eppau tepasnei kimau naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa ite sapta 12-raa, aia e sissii kinaatama naa ki hakannoo peenaa kinaa taratara TeAtua katto ka tonu laatou ki Jesus, aa laatou kinnoho hakalavatoa ma naa haaeo teelaa ma ki mee no pakkuu ake ki laatou.

Naa takoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas: Ttiputipu TeAtua e takoto i Christ 1.1–3

Christ e takoto i aruna naa ensol 1.4–2.18

Christ e takoto i aruna Moses ma Joshua 3.1–4.13

Christ ko te Maatua Hakamau 4.14–7.28

Te taratara hakamaatua Christ raa se taratara e lasi 8.1–9.22

Te mate Christ raa se vana hakamaatua iloo 9.23–10.39

Te hakataakoto i TeAtua 11.1–12.29

Te tiputipu e hiihai ai TeAtua 13.1–19

Te taku hakaoti 13.20–21

Naa taratara hakaoti 13.22–25

Te taratara TeAtua e hakasura iho i tana Tama

¹ Imua iloo raa, te kautaratara TeAtua nitarataraina anapure raa kinaa tippuna taatou itelopo saaita. ² Aa inaa aso hakaoti nei raa, naa taratara TeAtua naa ku tarataraina mai tana Tama. TeAtua ni penapena telani ma te kerekere iloto naa mahi tana Tama naa. Teenaa ko tana Tama nituku ma ki oti kutaaohi naa mee hakkaatoa. ³ Tettia TeAtua raa e too tana maasina ia ia, aa tetiputipu TeAtua raa e takoto ia ia, teenaa te kerekere ma telani etauhia a Ia kitakkoto peenaa kitana taratara e haimahi. Itana saaita ni oti te hookii tana ora kilavaa te uiia naa haisara naatama te maarama nei TeAtua raa, a Ia ni noho hakamaatua ite vasi hakamaatau TeAtua Haimahi i telani.

Christ e takoto hakamaatua i aruna are naa ensol

⁴ Te Tama TeAtua raa nitukua kitakoto hakamaatua i aruna naa ensol, e mee pee ko tana inoa ni kauake TeAtua raa hoki e takoto hakamaatua ia

i naa inoa naa ensol. ⁵ I te aa, TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol peelaa:✧

“Koe naa ko taku tama;

te aso nei, i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”

TeAtua hoki ni seai iloo ki pesi se taratara maana i se ensol peelaa,

“Nau ma ki mee ma se Tamana aana,

aa te tama naa ma ki mee ma se Tama aaku.”

⁶ I te saaita TeAtua ni noho ki kave mai tana Tama mua ki te maarama nei raa, a Ia ni mee tana taratara peelaa:✧

“Naa ensol hakkaatoa TeAtua raa ki lotu i te Tama naa.”

⁷ Tevana iaa TeAtua ni mee tana taratara peelaa i te vasi naa ensol:✧

“TeAtua ni penapena ana ensol raa ki mee ma ni matani,

aa naa tama e heheuna iaa Ia raa ki mee ma ni ahi.”

⁸ I te vasi tana Tama raa iaa, TeAtua ni taratara peelaa:✧

“Too Nohorana, TeAtua, ma ki takoto no takoto hakaoti!

Koe e tuku laaoi i too kanohenua, i aa koe e hakasura te tiputipu e tonu.

⁹ Koe e hiihai ki te tiputipu e tonu,

aa koe see hiihai iloo ki te tiputipu e hakallika.

Teenaa ko te vana TeAtua, te Atua e lotu ai koe naa, ni tini iaa koe

no haka tapuria koe ki te kaakaa te manava hiahia,

i aruna naa tama e ttaka ma koe.”

¹⁰ TeAtua ni taratara hoki peelaa:✧

“Imua iloo raa, TeAriki, koe ni penapena te kerekere nei,

aa koe ni penapena naa papallani ki oo tino rima

¹¹ Naa mee naa ma ki oti ku oo no seai,

aa koe iaa ma ki takoto koi peenaa;

naa mee naa ma ki oo no hakallika pee ko naa hekau ku tuai.

¹² Naa mee naa ma ki haatua a koe ma se kkaahu e matoru ku tuai,

aa naa mee naa ma ki suia pee ko naa hekau ku tuai.

A koe iaa ma ki takoto koi peenaa,

aa too ora ma ki takoto no takoto hakaoti.”

¹³ TeAtua ni seai iloo ki mee ake ki se ensol i ana ensol raa peenei:✧

“Kau no noho i taku vasi hakamaatau,

ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe naa ilaro oo tapuvae.”

¹⁴ Naa ensol raa e heheuna peehea? Teenaa ni aitu e mee naa heuna TeAtua. Naa ensol raa e heunatia mai TeAtua ki tokonaki ki naa tama ennoho ki hakassaoria.

2

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

¹⁻² Naataratara teelaa ni kauake naa ensol ki naa tippuna taatou raa ni huri ake ma ni taratara maaoni iloo. Naa tama ni see hakannoo no tautari ki naa taratara naa ni hakkaitoaina TeAtua i naa vana laatou ni hakassara. Teenaa taatou ki tautari hakaraaoi iloo ki naataratara maaoni taatou ni llono naa, ki see sassare huri taatou. ³ Taatou ma killaka peehea

i naa hakkaitoa TeAtua ki mee maa taatou see anaana ki illoa taatou i te ara TeAtua e hakasao taatou? TeAriki tana tino ni hakaema mua lokoi i te ara TeAtua e hakasao taatou, teenaa naa tama ni llono iaa Ia raa ni hakaari mai ki taatou maa teenei ni taratara maaoni. ⁴ TeAtua hoki e huri mai ana lopo mirakol ma ana vana e hakasorommata aa ka vaevae mai naa mahi

✧ **1.5** Ps 2.7; 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13 ✧ **1.6** Deut 32.43 (LXX) ✧ **1.7** Ps 104.4 (LXX) ✧ **1.8** Ps 45.6-7 ✧ **1.10** Ps 102.25-27 (LXX) ✧ **1.13** Ps 110.1

TeAitu Tapu tautari ki tana hiihai, ki illoa taatou maa teenaa nitaratara maaoni.

Taatou e hakassaoria TeAtua iloto te inoa Christ

⁵ TeAtua nisee hakanoho naa ensolraa kinnoho hakamaatua i te maarama hoo teelaa etarataraina taatou makioti kusura mai.

⁶ Etakoto tana taratara iloto te Laupepa Tapu e taratara are peelaa:☆

“TeAtua, te tama te maarama nei setama peehea maki noho koe no maanatu kiaa ia?

Ai koe ku anaana are ki te tamavare peenaa?

⁷ I te tamaa saaita koi raa, te tama naa ni tukua a koe ki see tae ki naa ensol.

Aa teenei koe ku haia a koe ma se tama hakamaatua ka hakanau koe ia ia.

⁸ Tama naa e tukua a koe ki noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa.”

Te taratara raa e mee maa “naa mee hakkaatoa” ni tuku atu TeAtua kiaa ia; teenaa sei se mee maa seetakoto i naa mee naa. Aa taatou ia see kkitite

maa se tama i te maarama nei e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa i te saaita nei. ⁹ Te tama taatou e kkitite raa ia ko Jesus, te tama ni tukua

TeAtua tana tamaa saaita ki see tae ki naa ensol, teenaa iloto te laaoi TeAtua

i taatou, a ia ki mate ki hakassaoria te henua hakkaatoa. Taatou nei ku kkitite ia ia ku noho hakamaatua ka hakanauria ia ia ni hakallono isu no mate.

¹⁰ Te mee raa etau iloo maa TeAtua, te tama nipenapena no hakanoho naa mee hakkaatoa, ki too ake telopo tama no nnoho ma ia. Teenaa Jesus ni tiiake ia ki hakallono isu ki tau ia te hakasao naa tama te maarama nei.

¹¹ Jesus ni hakatapuria a ia naa ora te henua ki seetakoto ni haisara ilaatou, teenaa a ia ma naatama ni hakatapuria naa ora laatou naa

kitamana kite Tamana tokotasi. Teenaa see napa ai Jesus te kannaa i naa tama naa ma ni tama i tana haanauna. ¹² Jesus ni mee ake ki TeAtua

peenei:☆

“Nau ma ki hakaari ake ki aku taaina ma aku kave raa i oo vana ni mee;

Nau ma ki hakanau ia koe i te saaita naa tama naa e kkitu no lotu.”

¹³ A ia ni pesi hoki tana taratara peelaa,

“Nau ma ki taaohi manava i TeAtua.”

Aa e taratara hoki peelaa,

“Teenei nau ku noho hakapaa ma naa tamalliki TeAtua nikaumai kiaa nau.”☆

¹⁴ Naatama e haia a ia ma ni tamalliki ana naa, teenaa ni tama i te maarama nei. Teenaa Jesus ni haanauria mai ma setama

te maarama nei hoki kitaka ia ma te tiputipu naa tama te maarama nei.

A ia ni mee peenei kilavaa ia te mate, kiseua a ia naa mahi Satan raa i tana saaita e hakamasikeria no ora hoki. I te aa, Satan etauhia a ia

naa mahi te mate. ¹⁵ I te ara nei raa, naa tama kato ni ttipu ake ka mattaku

maa laatou makioti kummate raa ku haia a ia ki sei te maanatu naa i naa hakataakoto laatou. ¹⁶ Te mee nei e hakailo mai maa teelaa

sei ko naa ensolraa etokonakiria Jesus; teelaa are ko naa mokopuna Abraham.☆ ¹⁷ Teenaa, iana vana kato e mee raa, Jesus kisosorina

pee ko ana taaina i te maarama nei, ki mee ia ma se Maatua Hakamau

laatou teelaa e sura te manava aroha aa e heheuna hakaraaoi i ana heuna e mee maa TeAtua. A ia ki mee peenaa kilavaa te uiia naa haisara

te henua. ¹⁸ I te saaita nei raa, Jesus ma ki lavaa te tokonaki atu ki naa tama e usuusuhia naa vana e hakallika, i te aa, i tana tino ni usuusuhia

no hakallono isu ia.

3

Jesus e hakamau are i Moses

☆ 2.6 Ps 8.4-6 (LXX) ☆ 2.12 Ps 22.22 ☆ 2.13 Is 8.17,18 ☆ 2.16 Is 41.8-9

¹ Akutaaina ma akukave nei. Kootou hoki ni kannaatia TeAtua kiaa Ia! Kootou ki hakataakoto tonu ki Jesus, tetama ni hakanohoria TeAtua ma kote Maatua Hakamau i te lotu taatou nei. ² A Ia nitukua TeAtua ki haia naa heuna nei, teenaa a Ia ni tautari hakaraaoi iloo ki naa taratara TeAtua, e mee pee ko Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma te kanohenua TeAtua.✠
³ Jesus se tama hakamaatua iaa i Moses. E mee pee kote tama e penapena tana hare raa e hakanauria iaa i tana hare e penapena naa. ⁴ I naa hare hakkaatoa raa, e mattino naa tama ni penapena naa hare naa, aa teelaa ko TeAtua raa ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁵ Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma naa tama TeAtua, teenaa a ia nitarataraina a ia naa taratara TeAtua makioti kumee imuri. ⁶ Tevana iaa Christ raa kote Tama TeAtua; a la naa eroorosi i naa tama TeAtua. Taatou nei ko naa tama TeAtua ki mee maa taatou e mau peenaa naa manava taatou ki te mee e taaria taatou naa.

Te taratara hakaapo ki naa tama see lotu

⁷ TeAitu Tapu raa e taratara peenei:✠
 “Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,
⁸ kootou see manava makattau pee ko naa tippuna kootou i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua, teenaa kote saaita TeAtua ni haaiteria laatou iloto mouku.
⁹ Teenaa TeAtua ni mee peelaa:
 ‘Niaaina ma naa tama naa ni kkite i aku lo po vana ni mee kilaatou iloto mouku raa, nau ni hahaaiteria koi laatou.
¹⁰ Teenaa kotaku vana ni lotu iloo i naa tama naa no pesi taku taratara peelaa,
 Naa tama naa see fiffai maa laatou ki tautari kiaa nau, aa see fiffai maa laatou e hakannoo ki aku taratara.
¹¹ Aa nau ni lotu no tuku iloo taku taratara hakamaatua:
 Naa tama naa maki see lavaa iloo tettae kite kina ni mee nau maki oo laatou no hakamarolloo ai!’ ”
¹² Akutaaina ma akukave nei, kootou mmata hakaraaoi iloo ki see hai tama i kootou ki taka ma tana manava e hakallika aa maa e huri tana manava no see hakannoo ki naa taratara te Atua teelaa e ora hakaoti.
¹³ Naa aso hakkaatoa raa taatou maraa e ttpa peelaa, “Te Aso Nei”, teenaa kootou kitokonaki ki telaa tama i naa aso hakkaatoa, ki see hakarereesia naa tama naa te tiputipu te haisara, aa ki see manava makattau laatou.
¹⁴ I te saaita taatou nikaamata no lotu raa, taatou ni lotu haimahi iloo, teenaa taatou ki tauhia taatou te tiputipu naa ki tae iloo ki te saaita taatou e mmate. I te aa, i taatou ni tama e heheuna hakapaa ma Christ.

¹⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara mai peenei:✠
 “Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei, kootou ki see manava makattau pee ko naa tippuna kootou imua i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua.”
¹⁶ Teelaa ko ai naa tama ni llono i te reo TeAtua no sahea laatou ana taratara? Teenaa ko naa tama hakkaatoa ni taakina mai Moses i Egypt.✠
¹⁷ Teelaa ko ai naa tama ni lotu ai TeAtua iloto naa setau e matahaa hakkaatoa? Teenaa ko naa tama ni ppena naa haisara laatou no mmate iloto mouku. ¹⁸ I te saaita TeAtua ni tuku tanataratara hakamaatua peelaa, “Naa tama naa maki see lavaa iloo tettae kite kina ni mee nau maki oo laatou no hakamarolloo ai”, TeAtua e taratara i ai? Teenaa ko naa tama ni sahea laatou ana taratara. ¹⁹ Teenei taatou kukkite maa naa tama naa ni see lavaa te uru atu ki te henua naa i laatou ni see hakannoo ki TeAtua.

4

¹ TeAtua kuoti te purepure mai maa taatou makitua a Ia kite kina taatou ma ki hakamaroloo ma Ia. Teenaa taatou kimmata hakaraa o iloo ki see mee maa see tama i kootou ni see tae no hakamarooroo ma Ia. ² I te aa, i taatou nillono e mee pee ko naa tama naa hoki nillono i naa hakaia mai te Lono Taukareka. Naa tama naa nillono i naa taratara naa, tevana ia naa taratara naa ni see hai vana e taukareka ni mee kilaatou, i te aa i te saaita naa tama naa nillono ra, naa taratara naa ni see tauhia laaou kitakkoto iloto naa manava laaou. ³ Taatou naa tama e hakannoo ki naa taratara TeAtua ra ia, taatou e tae kite kina TeAtua ni purepure mai maa taatou ma ki hakamaroloo. E mee pee ko ana taratara ni mee peela:☆

“Nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua peela, ‘Naa tama naa ma ki see lavaa iloo tetae kite kina ni mee nau ma ki o laaou no hakamaroloo ai!’ ”

Niaaina maa TeAtua ni tuku tanataratara peenei ra, ana heuna naa nioti i tana saaita iloo ni penapena te kerekere nei. ⁴ I te aa, e mee tetaratara e takoto iloto te Laupepa Tapu e taratara peela i te hitu naa aso: “TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna ra i te hitu naa aso.”☆

⁵ Te taratara i te hakamaroloo nei e tarataraina mai hoki te Laupepa Tapu: “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo tetae kite kina ni mee nau ma ki o laaou no hakamaroloo ai.”☆ ⁶ Naa tama mua nillono i te Lono Taukareka ra ni see too te hakamaroloo naa, i te aa, ilaou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Aaraa tama ia ni tiiake TeAtua ki too laaou te hakamaroloo naa. ⁷ Teenaa TeAtua ni tuku telaa aso, teela e tarataraina mai te Laupepa Tapu ma ko “Te aso nei”, ki too laaou te hakamaroloo naa. I naa setau e tammaki ki muri iloo ra, naa taratara TeAtua ra ni tarataraina mai David iloto naa taratara te laupepa tapu teela ni tarataraina a nau imua:☆

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei, kootou ki see manava makattau.” ⁸ Ki mee maa naa tama imua ra ni taakina maaoni Joshua no hakamaroloo i te kina TeAtua ni purepure ake kilaatou ra, TeAtua ni see taratara are imuri maa e mee telaa aso ana e tuku.☆ ⁹ Teenaa naa tama TeAtua ra ma ki lavaa koi te hakamaroloo, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i te hitu naa aso. ¹⁰ I te aa, naa tama e too te hakamaroloo TeAtua ni purepure ake ra ma ki hakamaroloo i naa tino heuna laaou, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna.☆ ¹¹ Teenaa taatou ki hakappuru kittae taatou no hakamaroloo, ki see mee taatou pee ko naa tama i Israel imua ni see tae ilaou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

¹² Tetaratara TeAtua ra e ora ka haimahi, aa e ka ia i te sesere e hakka i ana vasi elua. Tetaratara naa e tae iloo kiloto te hatumanava te tama, e mee pee ko i naa urumaki te sesere ra no tae ki te kina te manu te tama ra e takoto, te kina naa ivi ra e hakau ki naa pukunohi; no ssuke ake te hiihai ma te hakataakoto te hatumanava te tama.

¹³ See hai mee e takoto huu imua TeAtua; naa mee katoo i te maarama nei e mmoe tallaki imua ana karamata. Teenaa taatou ma ki hakaari ake ki tana naa i naa sosorina naa ora taatou.

Jesus te Maatua Hakamau taatou

¹⁴ Teenaa taatou kitaaohi kitelotu e hakaia taatou nei. I te aa, i taatou e mee te Maatua Hakamau taatou ni hano kitelani no noho imua naa karamata TeAtua. Tanainoa ko Jesus, te Tama TeAtua.

☆ 4.3 Ps 95.11 ☆ 4.4 Gen 2.2 ☆ 4.5 Ps 95.11 ☆ 4.7 Ps 95.7-8 (LXX) ☆ 4.8 Deut 31.7; Josh 22.4 ☆ 4.10 Gen 2.2

¹⁵ Te Maatua Hakamau taatou nei e sura tana aroha itaatou, iaa Ia e iloa maa taatou see lavaa te mee naa vana taatou soko taatou. Ite aa, itaatou Maatua Hakamau nei tana tino ni usuusuhia Satan ki te kau vana e mee pee ko taatou e usuusuhia, tevana iaa a Ia niseai tana sara ni mee. ¹⁶ Teenaa taatou kimau naa manava taatou aa taatou ku oo atu ki te nohorana TeAtua; te kina telaa oiraa etakoto. Teenaa TeAtua maki aroha itaatou no hakasura tana manava laaoi ki taatou, aa i te saaita taatou ma ki ssee atu ki tokonaki mai ki taatou raa, a Ia ma ki tokonaki mai.

5

¹ Te maatua hakamau raa setama e hakamaatinoria i naa tama i tana noho, teenaa te tama naa etukua ki heheuna i TeAtua ki tokonaki ki naa tama laatou. Aia etukua ki hakaara naa manu te henua raa i te olta ki uiia naa haisara laatou. ² Iaa ia setama koi ite maarama nei raa, aia ma ki lavaa te meeme hakaraaoi ki naa tama teelaa see illoa maa naa vana laatou emeeraa essara. ³ Aa iaa ia setama koi ite maarama nei raa, teenaa aia ki hakaara ni manu ki TeAtua ki uiia naa haisara te henua aa ki uiia hoki ana tino haisara. ⁴ See haitama e ahu kiaa ia no hakanoho soko ia ma se maatua hakamau. Te maatua hakamau raa, teenaa setama ni kannaatia ake iloo TeAtua ki te heuna naa, e mee pee ko Aaron. ⁵

⁵ Teenaa kote vana Christ nisee ahu kiaa Ia no hakanoho soko Ia ma se maatua hakamau. TeAtua ni huri are no vanaake kiaa Ia peelaa: ⁶

“Koe naa ko taku Tama;

i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”

⁶ TeAtua ni taratara hoki i telaa kina iloto te Laupepa Tapu peelaa, ⁷

“Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek.”

⁷ I te saaita Jesus ni noho i te maarama nei raa, a Ia maraa e taku ma te tani kitetama elavaa te hakaora iaa ia. Aa iaa Ia setama emeeme seemuu aa e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa TeAtua nilono ki ana taku. ⁸ Niaaina maa Jesus kote Tama TeAtua raa, a Ia ni iloa i te tiputipu te hakannoo ki te taratara raa i tana saaita ni hakallono isu. ⁹ Aa i te saaita te ora ttama naa ni haka kaatoaina raa, a Ia ni mee ma kottama etau te hakasao naa tama kattoo e hakannoo kiaa Ia. ¹⁰ Teenaa TeAtua ni hakanoho iaa Ia ma ko te Maatua Hakamau i te noho Melkisedek.

Kootou see tiiake kootou te lotu

¹¹ Etammaki iloo naa taratara maatou elavaa te kauatu ite mee nei, tevana iaa maatou see illoa maa maatou makitaratara atu peehea ki kootou. Ite aa, i kootou kullono nataa iloo. ¹² Kootou kunaa tau are te akonaki aaraa tama i naa taratara TeAtua, tevana iaa kootou koi ssee ma ki hanatu setama no kauatu naa akonaki mua i naa taratara TeAtua. Kootou koi mee pee ko naa tamalliki sekilavaa tekkai ki naa kaikai e makattau; kootou koi unu naa suusu naa tamalliki punammea. ¹³ Ttama e hakaunumia kite suusu raa, teenaa kote tamariki koi punaamea sekilavaa te hakatuu soko ia ite mee etonu aa ma te mee esara. ¹⁴ Naa kaikai e makattau raa iaa, teenaa nikaikai naa tama kumattua teelaa kulavaa te ilotia laatou te tiputipu e taukareka aa ma te tiputipu e hakallika.

6

¹ Teenaa taatou kittaka ki mua notaaohi ki naa akonaki teelaa etau maa naa tama kumattua ma telotu. Taatou ki ssee mee maa taatou ki hakahekahe peenaa naa akonaki mua etaratara i Christ. Taatou ki ssee ahe no mee pee kotetama ekaamata ki hakatuu tana hare houu, teenaa makitaratara hoki taatou kiffuri naa manava notiiake

☆ 5.3 Lev 9.7 ☆ 5.4 Ex 28.1 ☆ 5.5 Ps 2.7 ☆ 5.6 Ps 110.4 ☆ 5.7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 ☆ 5.13 1 Cor 3.2

naavana vvare aa maa taatou kulotu iTeAtua; ² kootou see mee ma ki kauatu hoki ni akonaki i te hakaupatu aa i te hakaupiri naa rima no hakaupatu telaatama; aa kootou see mee hoki ma ki kauatu ni akonaki i te mate ma ki hakamasikeria aa i te Hakatonu TeAtua i te aso hakaoti. ³ Taatou ki ttaka ki mua no toa taatou naa akonaki naa tama ku mattua! Aa ki mee maa teenei ko te hiihai TeAtua, teenaa taatou ma ki mee peenaa.

⁴ Naa tama nilotu aa ki otiraa nei kuti iake hoki laatou telotura, naa tama naa ma ki see lavaa te hurisia hoki naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou. Naa tama naa nittaka iloto te maasina TeAtua; naa tama naa nillave inaa mee taukalleka telani ni hookii aa naa mahi TeAitu Tapura ni uiia atu kilaatou; ⁵ i te saaita naa tama naa nilotura, laatou ni illoa i te taukareka naa taratara TeAtua, aa laatou ku oti te llono inaa mahi te ssao koi au nei. ⁶ Ki otiraa nei, naa tama naa ku ffuri no see lotu! Teenaa naa tama naa ma ki see lavaa iloo te hurisia naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou, i te aa, inaa tama naa ku mee maa e tuukia hoki laatou te Tama TeAtua ki mate i aruna te kros, ka hakanaparia imua naa karamata te henua.

⁷ Te kerekere teelaa e tokia te ua no ssomo naa kaikai e taukalleka maa te tama e mee tana verena raa, teenaa se kerekere e haia hakaraaoina TeAtua. ⁸ Aa te kerekere e ssomo naa laakau tuitui aa ma naa vvee raa, teenaa se kerekere e hakallika koi; te kerekere naa ma ki tuku haaeoina TeAtua aa ki oti ku tuunia ki te ahi.✧

⁹ Aku soa nei. Niaaina maa maatou e taratara atu peeneiraa, maatou e illoa maa naavana nei see ssura i kootou. Maatou e illoa maa kootou e ttaka ki te ara e taukareka; te ara ki too te ora maaoni. ¹⁰ TeAtua see illoa te hirihiri maa ni tama ana e hiihai. A Ia ma ki see lavaa te ssiri inaa heuna kootou ni mee kiaa Ia aa i te laaoi kootou ni hakasura kiaa Ia inaa tokonaki kootou ki naa taaina kootou. A Ia e illoa maa kootou koitokonaki ki naa tama naa i te saaita nei hoki. ¹¹ Maatou e fifai maa kootou hoki ki hakasura te tiputipu nei no ttae ki te hakaoti ana ki ttino atu iloo naa mee e taaohi manava ai kootou. ¹² Maatou see fifai maa kootou ki matanaennae. Maatou e fifai maa kootou ki mee pee ko naa tama elotu aa ettari hakaraaoi ki kauake TeAtua ana mee ni purepure ake ki laatou.

Naa mee ni purepure maaoni TeAtua

¹³ I te saaita TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, a Ia ni tuku tana taratara maa ana purepure naa ma ki haia a Ia no ttino maaoni. Teenaa itana saaita ni kauake ana purepure naa raa, a Ia ni hakamaumau iloo kiaa Ia soko Ia, i te aa see hai tama e hakamaui iaa ia. ¹⁴ Teenaa a Ia ni purepure ake peelaa ki Abraham,✧
“Nau e tuku hakaoti taku taratara iaa nau ma ki kauatu too haanauna elasi iloo.”

¹⁵ Abraham ni lavatoa iloo te noho hakaraaoi kattari, teenaa TeAtua ni kauake tana mee ni purepure atu kiaa ia.

¹⁶ Inaa saaita te henua maraa e tuku naa taratara laatou raa, naa tama naa maraa e hakamaumau ki naa tama e hakamaui iaa ila latou, teenaa te taratara naa ma ki mau. ¹⁷ TeAtua ni hiihai maa naa tama teelaa ma ki too ana mee ni purepure ake raa ki illoa hakaraaoi iaa Ia ma ki see lavaa iloo te huri tana maanatu, teenaa ni tuku ai tana taratara raa ka hakamaumau kiaa Ia soko Ia. ¹⁸ Teenaa TeAtua ni kaumai hapaa tana purepure aa ma tana taratara maaoni. Naa taratara elua nei see lavaa te hurisia, i te aa, TeAtua ma ki see lavaa iloo te pesi tana taratara hakareeresi. Teenaa naa manava taatou, naa tama teelaa ni ffuro no hakalluu iaa Ia raa, ku mau ki tauhia taatou te mee TeAtua e taaohi manava ai taatou. ¹⁹ Te mee e taaohi manava ai taatou nei e takoto

ma setaura naa ora taatou. Teenaa taatou elavaa te hakauruhia atu kitelaa vasi temaro etautau iloto te Hare Tapu itelani nou ru kiloto te kina iloo etapu. ✧ 20 Jesus kunaatae iloo kite kina naa imua no noho hakaoti pee ko te Maatua Hakamau taatou i te noho Melkisedek. ✧

7

Melkisedek te Maatua

¹ Melkisedek ko te tuku i Salem, aa se maatua TeAtua Haimahi. I te saaita Abraham niaheake itetttau teelaa nitaaia aia naatuku ehaaraa, Melkisedek nittiri iaia no kauatu iloo tanalaa oi. ² Teenaa kauake iloo Abraham tanatuuhana tokotasi iana tuuhana esinahuru nitoomai iana henua nitaa. (Te inoa Melkisedek raa e mee maa, 'Ttuku te Tiputipu e Tonu'; aa iaia kotetuku i Salem, tanainoa hoki e mee maa, 'Ttuku te Laa oi'). ✧ ³ See hai taratara e takkoto maa ko ai naa maatua Melkisedek, aa maa ko ai ana tippuna; see hai taratara hoki e takkoto maa ttama naa nihaanau aa maa nimate ite ssao hea. Aia e mee pee ko te Tama TeAtua, e noho maatua i naa saaita hakkaatoa.

⁴ Aa teenei kootou kukkite maa Melkisedek se tama hakamaatua iloo; teenaa Abraham, tetipuna taatou, nikauake tanatuuhana iana mee nihanake ma ia itetttau. ⁵ Naa Loo Moses raa e mee maa naa maatua ite manava Leviraa kiao setuuhana inaa mee te kanohenua Israel, niaaina maa te kanohenua naa nitama hoki ite manava Abraham. ✧ ⁶ Melkisedek seai se tama ite manava Abraham, tevana ia aia nikauake tanatuuhana Abraham, teenaa hakatapuria iloo ia Abraham, tetama nikauake ana purepure TeAtua. ⁷ Taatou e illoa maa se tama e hakatapu telaa tama raa e hakamaatua ia ite tama e hakatapuria. ⁸ Naa maatua eao naatuuhana te kanohenua Israel raa, teenaa nitamavare koi te maarama nei teelaa maki otikoi kummate; ite vasi Melkisedek ia, naatuuhana te henua niaohia se tama e tarataraina te laupepa tapu maa koi ora ite ssao nei. ⁹ Taatou elavaa tetaratara maa te saaita Abraham ni sui tanatuuhana raa, Levi, se tama e mee tana noho eao naa tuuhana, e sui hoki tana tuuhana. ¹⁰ I te aa, i te saaita Melkisedek ni ttiri i Abraham raa, Levi seki haanauria mai are, aa Levi naa se mokopuna koi Abraham. Teenaa e mee maa Levi kunaataka are ma Abraham i te saaita naa.

¹¹ I te saaita naa Loo raa ni kauake ki te kanohenua Israel raa, naa Loo naa e hakatuu maa te noho Leviraa ki heheuna ma ni maatua. Aa ki mee maa naa maatua naa ni heheuna hakaraa oi raa, TeAtua ni see kave mai are se maatua sara i te noho Melkisedek. ¹² Aa ki mee maa teelaa se tama i telaa noho raa ku heheuna ma se maatua, teenaa e mee maa naa taratara naa Loo raa hoki ku ffuri. ¹³ Teenaa TeAriki, se tama e tarataraina taatou nei, seai se maatua i te noho Levi, aa seai iloo se tama i te manava e au ai a ia naa ni heheuna ma se maatua. ¹⁴ Te henua e illoa hakkaatoa maa Jesus se tama ite manava Judah; aa ite saaita Moses ni taratara inaa heheuna naa maatua raa, te manava Judah raa ni seai iloo ki taapaa a ia.

Jesus e mee ma ko Melkisedek

¹⁵ Teenei taatou kukkite ite maatua hoou ku noho mai, te maatua i te noho Melkisedek. ¹⁶ Ttama naa ni see hakanohoria ma se maatua tautari kinaa loo te maarama nei, seai. Ttama naa ni hakanohoria tautari kinaa mahi tana ora e takoto notakoto hakaoti. ¹⁷ I te aa i te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Koe maki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek.” ✧ ¹⁸ Te loo tuai e hakanohonoho naa maatua imua raa e hakakkeeina hakavasi,

i te aa i te loo naa see haimahi aa see heheuna. ¹⁹ See hai mee e lavaa te hakatonusia naa Loo Moses raa kittonu maaoni. I te saaita nei raa TeAtua e taaraki mai te ara hoou e taukareka iaa i naa loo tuai, teenaa taatou kulavaa te hakatauppiri atu ki TeAtua i te ara naa.

²⁰ I te saaita naa maatua imua raa ni hakannohoria raa, TeAtua ni seai tana taratara hakamaatua ni tuku. ²¹ Aa i te saaita Jesus ni hakanohoria ma se maatua raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua ki Jesus peela: ✧ “TeAtua ku oti te tuku tana taratara hakamaatua, aa a Ia ma ki see lavaa te huri tana maanatu: ‘Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua.’”

²² Teenei kote taratara TeAtua ni tuku nei teelaa e kkite taatou maa Jesus kote tama e hakailoa mai ki taatou naa taratara hakamaatua TeAtua.

²³ Telaa mee hoki: e tammaki naa maatua ni heheuna imua, i te aa i naa maatua naa ni mmate koi ka suia aaraa maatua. ²⁴ Jesus iaa e ora hakaoti, teenaa see hai tama ma ki suia a ia tana sao. ²⁵ Teenaa a Ia e lavaa te hakasaoria a Ia maaoni naa tama e tautari ki TeAtua iloto tana inoa, i te aa i aa Ia e noho peenaa kattaro imua naa karamata TeAtua ki hakassaoria naa tama e lotu iaa Ia.

²⁶ Teenaa Jesus raa kote Maatua Hakamau etau maa naa vana taatou. A Ia e tapu; a Ia see haisara; a Ia ni hakakkeeina inaatama haisara raa no hakamasikeria kiaruna naa papallani. ²⁷ Jesus see mee ma ko aaraa maatua hakamau; a Ia see mee maa a Ia ki taa naa manu i naa aso hakkaatoa ki hakaara ki TeAtua, teenaa ma ki uiia ana haisara raa imua aa ma ki oti ku uiia naa haisara te henua. Ttama naa ni hakaara tana tinotama tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara taatou. ✧ ²⁸ Naa Loo Moses raa e hakanoho naa tama see ttonu maaoni ma ni maatua hakamau; tevana iaa i te saaita naa loo raa ku oti te kauiho raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua no hakanoho tana Tama, aa tana Tama naa ku oti te haka kaatoaina TeAtua ka noho peenaa i naa saaita hakkaatoa.

8

Jesus te Maatua Hakamau taatou

¹ Tetahito tetaratara ekauatu maatou nei raa e mee maa: taatou e mee te Maatua Hakamau taatou e noho i te maatau te nohorana te Ttuku Hakamaatua iloo itelani. ✧ ² A Ia e heheuna ma kote Maatua Hakamau i te kina iloo e tapu, teenaa koe e hare tapu maaoni ni hakatuuria TeAriki; te hare naa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei.

³ Naa maatua hakamau hakkaatoa e tukua ki hakaara naa manu te henua etaa nottuniraa ki TeAtua, teenaa te Maatua Hakamau taatou raa hoki kimee nimee maana kihakaara. ⁴ Kimee maa tetama naa ninoho ite maarama nei raa, aia ni see heheuna are ma se maatua, i te aa, e mee naa maatua e hakaara naa manu laatou tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Naa vana naa maatua e mee ite maarama nei raa e ssau koi ma ko naa vana e mee itelani. E mee ma kote saaita Moses nimee ma ki hakatuu tetamaa hare e tapu raa, TeAtua nimee ake peela kiaa ia, “Mmata kitautari koe kinaa tiputipu toomee ni hakakkiitea iaruna temouna.” ✧ ⁶ Tevana iaa te heuna Jesus ma se maatua nei elasi iaa i naa heuna naa maatua imua, e mee pee kote taratara hakamaatua TeAtua e hakailotia mai Jesus kitaatou raa e taukareka iaa. I te aa, i naa taratara naa e hakatahito kinaa purepure e taukalleka TeAtua ki taatou.

⁷ Kimee maa ni see hai vana nisara i te taratara hakamaatua ni takoto imua raa, ni see hai ssoa taratara nikaumai are kitaatou. ⁸ Tevana iaa TeAtua nikite maa ana tama raa nimee naa sara laatou, i tana taratara nimee peela:

TeAtua e mee maa, “Te asoraa ma ki tae mai, teenaa nau ma ki tuku taku taratara hakamaatua ki takoto iloto maatou ma te kanohenua Israel aa ma te kanohenua Judah.

9 Taku taratara nei ma ki see mee pee ko taku taratara ni mee maa naa tippuna laatou

i taku aso ni ppiki kilaatou no hakattaki mai i Egypt.

Naa tama naa ni see tautari ki aku taratara nituku kilaatou, teenaa ni see hakannoo ai nau kilaatou.”

10 TeAtua e mee maa, “Te nei taku taratara hakamaatua ku tuku ki takoto ma naa tama te kanohenua Israel:

Nau ma ki tuku aku loo raa ki takkoto iloto naa hakataakoto laatou

no sissii ki aruna naa hatumanava laatou.

Nau ma ki mee ma se Atua laatou,

aa naa tama naa ma ki mee ma ni tama aaku.

11 Naa tama naa ma ki oti ku see akonaki ake ki naa tama e nnoho hakapaa laatou, aa maa e taratara ake peelaa ki ana taaina,

‘A koe ki iloa i TeAriki.’

I te aa naa tama naa hakkaatoa ma ki iloa iaa nau,

e kaamata iloo ki naa tamavare no tae ki naa tama hakamaatua.

12 Nau ma ki uii naa haisara naa tama naa aa nau ma ki see maanatu ake ki naa vana laatou ni hakassara imua.”☆

13 I te saaita TeAtua e taratara i tana taratara hoou e takoto raa, TeAtua e mee maa tana taratara mua raa teenaa se taratara tuai; aa te mee ku tuai no mee ki maseu raa ma ki oti ku sei hakaoti.

9

Naa tiputipu te lotu i te maarama nei ma i te lani

1 Tetaratara mua TeAtua nituku maa naa tama Israel raa e takkoto anaara kitautari te henua ina saaita laatou elotu, aa e mee hoki tana hare i te kerekere nei kilotulotu laatou. 2 Teelaa se hare kantis raa e hakatuu, aa te hare naa e mee ana puitana elua. Te puitana ki taha raa e ttapa ma ko te Ahana e-Tapu. Iloto te kina naa raa e takoto tana mee e hakatuutuu ai telamu aa tete evoo e takkoto naa haraoa e ttapu e hakaara ki TeAtua.☆

3 Iloto tesso te puitana raa, imuri te maro e tautau iloto tonu naa puitana raa, teenaa ko te kina e ttapa ma ko te Uta e Tapu.☆ 4 Iloto te kina naa raa, teelaa se olta e penapena ki naa kol teelaa e tunituni ai naa insens, aa e takoto hoki te pokosi e ttapa ma ko te Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Te pokosi naa e aareha katoa ki naa kol, aa iloto te pokosi naa e tuu tana tamaa peesini e pena ki naa kol aa e takkoto naa ‘manna’ iloto. Te tokotoko Aaron, teelaa ku mattiri ake analau raa, e moe iloto te pokosi naa hoki ma naa hatupallaha elua teelaa e sissii naa Loo raa i aruna.☆ 5 I aruna te pokosi raa teelaa ni manu elua e mee naa pakkau laaua; naa manu elua naa e huri ake peelaa maa TeAtua e noho i te kina naa. Naa manu raa e ssau naa pakkau laaua no uhi vaaruna te kina TeAtua e uii naa haisara. Tevana iaa te nei sei se saaita ki taratara nau inaa mee hakkaatoa.☆

6 Teenaa naa mee iloto te hare raa e mmoe peenaa. Naa maatua te Hare Tapu raa e uru no mee naa heuna laatou inaa aso hakkaatoa iloto te Ahana e Tapu.☆ 7 Tevana iaa teelaa ko te Maatua Hakamau raa koi teelaa e lavaa te uru kiloto te Uta e Tapu. Te maatua naa maraa e uru tana saaita koi tokotasi iloto te setau ki loto te kina naa. A ia maraa e uru atu ma te too raa no hookii atu ki TeAtua ki uia ana haisara aa ma naa haisara

☆ 8.12 Jer 31.31-34 (LXX) ☆ 9.2 Ex 26.1-30; 25.23-40 ☆ 9.3 Ex 26.31-33 ☆ 9.4 Ex 30.1-6; 25.10-16; 16.33; Num 17.8-10; Ex 25.16; Deut 10.3-5 ☆ 9.5 Ex 25.18-22 ☆ 9.6 Num 18.2-6

te kanohenua Israel. Teenaa ko naa haisara naa tama naa nippena, aa laatou ia see illoa maa teenaa ni vana e hakallika.☆ 8 Te Aitu Tapu raa e hakaarimai maa te tootoka ki te Uta e Tapu raa seki taarakii loo, teenaa i te Ahana e-Tapu raa koi tuu. 9 Naa vana naa e huri mai ki naa vana taatou e mee i te ssao nei. Teenaa e mee maa naa mee taatou e hookii ma naa manu taatou etaa no hakaara ki Te Atua raa se lavaa te mee te hatumanava te tama elotu raa ki kaatoa. 10 I te aa, i teenaa ni vana e mee koi i naa kaikai, naa vai, aa ma te kau vana naa tama naa e mee ki hakamaarama naa haitino laatou iloto te Hare Tapu. Naa vana nei see lavaa te hakatipu te ora te tama; naa vana nei etakkoto koi kitae kite saaita Te Atua e hakatonu naa mee hakkaatoa.

Te ttoo Jesus Christ

11 Christ kuoti te au ma kote Maatua Hakamau inaa mee katoo e taukalleka teelaa kuoti te takkoto i te kina nei. Ttama naa e heheuna iloto te Hare Tapu e taukareka raa iloo, see hai semee hakallika ai, teelaa nisee hakatuuria naa tama te maarama nei, teenaa te hare naa see hai inaa mee nipe napenaa i aruna te kerekere. 12 Teenaa te saaita Christ ni hano vaaroto te Hare Tapu naa no uru atu hakaoti kiloto te Uta e Tapu raa, a ia nisee too tetoo naa manu raa maki hakaara ki Te Atua; a ia ni too tanatino too no hakaara ki hakassaoria taatou i naa haisara taatou. 13 Te ttoo naa gout ma naa purumakau aa ma naa nahu te punua purumakau ettuniraa etoo no ppi si ki naa tama e kerekere i te vasi naa loo, teenaa naa tama naa ma ki mataffua i te vasi naa loo.☆ 14 Aa ki mee maa naa vana nei e heheuna maaoni. E aa? Kootou e mannatu maa tetoo Christ raa maki heheuna peehea? Iloto naa mahi Te Aitu Tapu raa, Christ ni mate no hakaara tanatino see hai semee sara ki Te Atua ki uiia naa haisara taatou. Naa hakataakoto taatou ehuihuia tetoo Christ i naa vana taatou e meeme vware i te Hare Tapu, teenaa kilotonu taatou i Te Atua.

15 Te nei kote vana Christ raa kote tama e hakatonu te taratara hakamaatua Te Atua e tuku maa tana kanohenua, teenaa naa tama ni kannaatia Te Atua raa kitoo laatou naa mee taukalleka Te Atua ni purepure ake kilaatou. I te aa, Christ ni mate ki hakassaoria naa tama naa i naa mahi naa haisara laatou ni mee i te saaita laatou koi tautari ki naa taratara mua Te Atua ni tuku maa naa tama i Israel.

16 I te saaita te tama raa e mate no hakatuu i te tama ma ki too ana mee raa, see hai tama maki too ana mee; laatou kittari ki ilotia maaoni maa te tama naa ni mate maaoni iloo. 17 I te aa, te taratara te tama e tuku raa, teenaa ni taratara vare koi ki mee maa te tama naa koi ora. Naa taratara naa maki ttino maaoni koi i te saaita te tama naa e mate. 18 Teenaa kote vana te taratara mua Te Atua e takoto raa ni ssee ki te ttoo ki hakaara ki Te Atua, ki huri ake peelaa maa e mee te tama ku mate. 19 I te saaita Moses ni kauake naa Loo ki naa tama raa, a ia ni too te ttoo naa punua purumakau ma naa gout no hakauru ma te vai, araa too atu iloo no tapi atu ki aruna telaupepa naa Loo ma te kanohenua Israel. Teenaa a ia ni too naa huru sipsip e mmea no sai ki te laa te laakau 'hyssop' raa no ttoko ki te ttoo ka tapi ki naa tama. 20 A ia ni mee ake peelaa ki naa tama naa, "Te nei tetoo e hakattino ai te taratara hakamaatua Te Atua ni vanaatu ki tautari kootou."☆

21 I te aranaa raa, Moses ni tapi hoki tetoo raa ki aruna te hare kantis etapu raa ma naa mee telotu etakkoto iloto te hare.☆ 22 Naa Loo raa e taratara maa naa mee hakkaatoa ehuihuia ki te ttoo raa ki mataffua, aa ki mee see hai too e pesi, naa haisara te henua see lavaa te uiia Te Atua.☆

☆ 9.7 Lev 16.2-34 ☆ 9.13 Lev 16.15-16; Num 19.9,17-19 ☆ 9.20 Ex 24.6-8 ☆ 9.21 Lev 8.15

☆ 9.22 Lev 17.11

Christ ni mate ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei

²³ Naamee etakkoto ite kerekere nei teelaa epenapena tautari ki naa tiputipu naa mee itelani raa, naa mee naa e tau ki huuia i te ara naa. Naa mee itelani iaa e tau iloo ki huuia kite ttoo e taukareka iaa ite ttoo naa manu. ²⁴ Ite aa, Christ ni see uru atu kiloto te Hare Tapu e hakatuuria naa tama te maarama nei; teenaa kote Hare Tapu ni penapena tautari kite Hare Tapu maaoni itelani. A Ia ni hanotonu kite lani, teenaa kotanakina enoho imua naa karamata TeAtua ite saaita nei ka tokonaki kitaatou. ²⁵ Tesetau ma tesetau naa Maatua Hakamau naa Jew raa e uru atu kiloto te Uta e Tapu ma ttoo naa manu. Christ iaa ni see hano no hakaara tanatino itelopo saaita iloto te Hare Tapu. ²⁶ Ki mee maa Ia ni mee peenaraa, a Ia ni hakallono isukoi peenaa itelopo saaita, e kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei. Aa te nei taatou ku nnoho i naa aso hakaoti te maarama nei raa, a Ia ni hakasura mai tana saaita tokotasi nei no mee ki mate Ia ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei. ²⁷ Naa tama hakkaatoa e takkoto naa aso laatou ma ki oti ku mmate, teenaa kote saaita koi tokotasi laatou ma ki mmate. Aa ki muri raa TeAtua ku hakatonotonu laatou. ²⁸ Peelaa hoki, Christ ni mate tana saaita tokotasi ki uiia naa haisara telopotama. Itana saaita ma ki ahemai raa, a Ia ma ki see au no hakatonu naa sara te henua; a Ia ma ki au are no hakasao naa tama e ttari atu kiaa Ia. ☆

10

¹ Te tiputipu naa mee maaoni ma ki ssura mai raa see haka kaatoaina mai i naa Loo nikauake ki naa Jew; naa Loo naa etakoto koi ma semaru i naa mee e taukalleka teelaa ma ki oti kussura imuri. Naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa, teenaa kote mee tokotasi raa koi. Eaa? Naa ora naa tama elotu i TeAtua raa ma ki haka kaatoaina peehea naa Loo teelaa e taratara ki hakaara naa mee laatou raa i te ara naa? ² Ki mee maa naa tama elotu i TeAtua raa ni uiia maaoni naa haisara laatou raa, naa tama naa ni see ttaka are ka mannatu maa laatou ni tama e mee naa sara laatou, teenaa naa tama naa ni kaaoti te hakaara naa mee laatou ki TeAtua. ³ Teenaa naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa e hakkoro naa tama naa ki see ssiri i naa haisara laatou. ⁴ Ite aa i te ttoo naa punua purumakau ma naa kout raa see lavaa te uii naa haisara.

⁵ Teenaa kote vana te saaita Christ ni mee ki au ki te maarama nei raa, a Ia ni taratara ake peelaa ki TeAtua: ☆

“Koe see hiihai ki naa manu ma naa kaikai e hakaara atu kiaa koe, tevana iaa koe ni penapena taku haitino no kaumai.

⁶ Koe see hiihai ki naa manu e ttuni katoo no hakaara mai i te olta, aa ma aaraa mee e hakaara ki uii naa haisara.

⁷ Teenaa nau ki mee ake,

“TeAtua, te nei nau ku au ki haia too hiihai, e mee pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu iaa nau.”

⁸ Christ ni mee ake peelaa imua, “Koe see kaimanako aa maa koe e hiihai maa te henua e taa naa manu no hakaara atu kiaa koe; aa koe hoki see hiihai maa te henua e taa ka ttuni naa manu i aruna te olta no hakaara atu ki uiia naa haisara laatou.” (niaaina maa naa Loo raa e taratara ki hakaara naa mee naa.) ⁹ Teenaa vanaake iloo Christ ki TeAtua,

“TeAtua, te nei nau ku au ki haia too hiihai.”

Naa mee te henua ni hakaara imua raa ku suia TeAtua kite mate Christ.

¹⁰ I Christ ni hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa naa haisara taatou ni uiia katoo TeAtua i Christ ni hookii tana haitino i te saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara te henua.

¹¹ Te aso ma te aso, naa maatua i mua raa e heheuna peenaa te hakaara naa mee raa koi itelopo saaita; tevanaiaa naa mee naa tama naa e hakaara raa seelavaa te uii naa haisara.✠ ¹² Christiaa ni hakaara tana haitino ki uii naa haisara te henua, teenaa kote hakaara etakoto notakoto hakaoti. Teenaa noho iloo la ite vasi hakamaatau TeAtua. ¹³ A la nei ku noho kattari kitukua iho TeAtua naa tama e tautau haaeo ma la raa kilaro ana tapuvae.✠ ¹⁴ Naa ora naa tama ni uii naa haisara laatou raa ni haka kaatoaina a la i tana saaita ni hakaara tana haitino.

¹⁵ TeAitu Tapu hoki e taratara i te mee naa. Tana taratara mua raa e mee peelaa:

¹⁶ “Teenei taku taratara hakamaatua ma ki tuku maa naa tama naa i naa aso ma ki oomai nei:✠

Nau ma ki hakatuu aku loo raa iloto naa hatumanava laatou ka sissii ki loto naa hakataakoto laatou.”

¹⁷ Araa TeAtua ku taratara hoki,

“Nau ma ki seelavaa te maanatu ake ki naa haisara laatou aa ki naa vana e hakallika naa tama naa ni mee imua.”✠

¹⁸ Aa i te saaita naa haisara nei ku oti te uii TeAtua raa, teenaa ku see tau te hakaara hoki se mee ki TeAtua.

Taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Taatou nei ku ttana te uru atu ki loto te Uta e Tapu, i te aa, te ttoo Jesus raa nipesi maa taatou. ²⁰ Christ ni taaraki mai tana ara hoou, teenaa kote ara te ora, etere vaaroto te maro matoru eppui te Uta e Tapu, teenaa koi-tana haitino. ²¹ Taatou nei ku mee temaatua hakamau taatou eroorosi ite hare TeAtua. ²² Teenaa taatou kioomai kitauppiri taatou ki TeAtua ma te hatumanava e taukareka aa ma te hakataakoto etonu; taatou kioomai ma naa hatumanava aa ma naa hakataakoto e mallama; taatou kioomai ma naa haitino ku oti te ffui kite vai emaarama.✠ ²³ Taatou kiseailoo kitiiake te mee e taao hi manava ai taatou, i taatou e illoa maa TeAtua ma ki taao hi ki ana purepure nikaumai kitaatou. ²⁴ Taatou ki anaana kitelaa tama, ki tokonaki telaa tama, ki huri ake te manava laaoi aa ki sosorina taukareka. ²⁵ Taatou ki seiailoo ki tiiake te kikutu taatou maraa e kikutu hakapaa pee ko aaraa tama. Taatou ki saapai ki telaa tama, i kootou ku kuite maa te Aso TeAriki raa ku saaita mai.

²⁶ Ki mee maa taatou e hakamanani te ppena naa haisara, aa taatou ia ku oti te toa taatou naa taratara maaoni TeAtua, teenaa see hai mee taatou e lavaa te hakaara ki TeAtua ki uii naa haisara taatou naa. ²⁷ Taatou ki noho koi ka ppare naa manava taatou ki tae mai te Hakatonu TeAtua aa te ahi e ura kkaava teelaa ma ki seua ai naa tama e sahea laatou naa taratara TeAtua.✠ ²⁸ Naa tama see hakannoo ki naa Loo Moses raa ma ki taaia kimmate ki mee maa setakarua kattoe etaratara maa naa tama naa essara; see haitama ma ki aroha i naa tama naa.✠ ²⁹ Kootou e mannatu peehea i naa tama e mee pakavaina laatou te Tama TeAtua? naa tama e haia laatou te ttoo te taratara hakamaatua TeAtua ma se mee vare koi, te ttoo teelaa e uii naa haisara laatou? naa tama e hakanaparia laatou TeAitu te laaoi? Kootou hakatuu i te hakallika naa haaeo teelaa ma ki ppesi atu ki naa tama naa!✠ ³⁰ Taatou e illoa i te tama ni mee tana taratara peelaa, “Nau ma ki painnaki maa naa tama e hai haaeo ina laatou aaraa tama”; taatou e illoa hoki i te tama ni taratara peelaa, “TeAtua ma ki hakatonutonu ana tama.”✠ ³¹ Te mee raa e hakamataku iloo ki mee maa koe e takoto i laro naa mahi TeAtua!

✠ 10.11 Ex 29.38 ✠ 10.13 Ps 110.1 ✠ 10.16 Jer 31.33 ✠ 10.17 Jer 31.34 ✠ 10.22 Lev 8.30; Ezek 36.25 ✠ 10.27 Is 26.11 (LXX) ✠ 10.28 Deut 17.6; 19.15 ✠ 10.29 Ex 24.8 ✠ 10.30 Deut 32.35,36; Rom 12.19

³² Kootou hakatuuake kinaa tiputtipu kootou imua. Inaa aso naa, itesaaita kootou kuoti telotu iTeAtuaraa, kootou ni hakallono isu itelopovana, tevanaiaa kootou nimau naa manava kootou iTeAtua. ³³ Eme naa saaita kootou maraa esasaakiria kamee pakavaina, aa aaraa saaita, kootou maraa etokonakiatu kinaa tama emee pakavaina. ³⁴ Kootou ni hakallono isu hakapaa ma naa karapusi, aa te saaita naa hekau hakkaatoa kootou nitauhia raa, kootou ni nnoho hakalavatoa koi, i kootou eilloa maa kootou koimee naamee kootou etaukallekaiaa etakkoto, aa naamee naa maki takkoto notakkoto hakaoti. ³⁵ Kootou ki seai iloo ki pare tino, ite aa, kootou maki kauatu naa tuuhana kootou. ³⁶ Kootou kilavatoa tennoho kattari, ki haia kootou te hiihai TeAtua, aa kutoo naa mee TeAtua ni purepure atu. ³⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, ☆ “Iloto te punaa saaita koi aa te tama maki auraa ku hakasura mai; a Ia maki see hakannase. ³⁸ Aku tama e ttonu raa ia maki hakannoo ki aku taratara no ora; aa ki mee maa setama ilaatou e huri tana manava no ahe ki tana tiputipu imua raa, teenaa nau maki see hiahia i te tama naa.” ³⁹ Taatou seai kinaa tama e ahe ki te tiputipu imua no see ilotia. Seai. Taatou e hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa taatou e hakassaoria a Ia.

11

Te tiputipu te lotu

¹ Tetama ehakatina iTeAtuaraa ehakataakoto manamee etaaria aia raa makioti kussura maaoni, aa niaaina maa tetama naa sekikite inamee naa, tetama naa ehakataakoto maa naamee naa etakkoto. ² TeAtua nihiihai kinaavana naa tama imua nimeeraa ilaatou ehakataakoto tonu ia Ia. ³ Teenei kote hakataakoto taatou iTeAtua nei teela eilloa taatou maa telani ma te kerekere ni penaa TeAtua iloto naa mahi tana taratara. ☆ ⁴ Abel nitautari kitana hakataakoto no hakaara ia naamee etaukallekaiaa inamee Cain. Teenaa kotana hakataakoto iTeAtua naa teela nihiihai i TeAtua kiaaia, ite aa, iTeAtua nihiihai kinaamee nihakaara kiaa Ia. Niaaina maa Abel kuoti te mate raa, te tiputipu tana hakataakoto naa koi tarataraina inaa aso nei. ☆ ⁵ Enoch ni seelavaa te mate itana manava nimau iTeAtua. Aia nitoa TeAtua kitelani, teenaa see haitama nikite ia ia. Telaupapa tapu raa e taratara maa te saaita Enoch sekitoa are TeAtua kitelani raa, TeAtua nihiihai kinaa sosorina. ☆ ⁶ TeAtua ehiihai ki te tama ehakataakoto tonu kiaa Ia, teenaa tetama ehiihai maa ia kiau ki TeAtuaraa, aia kimau tana manava maa TeAtua e noho mai maaoni i telani aa makioti ku kauake naa tuuhana naa tama essee ake kiaa Ia. ⁷ Noah nihakataakoto kinaa taratara hakaapoake TeAtua inaa vana makioti kussura imuri, teela aia sekikite. Ttama naa nihakannoo kinaa taratara TeAtua nopenapenailoo tanavaka elasi teela nihakassao ai aia matana haanauna. Teenei kote hakataakoto Noah iTeAtua nei teela nihakassaa inaai naa sosorina hakallika naa tama te maarama nei, teenaa Noah ni haia TeAtua maa setama etonu ia ia nihakataakoto tonu kiaa Ia. ☆ ⁸ Teela kote hakataakoto Abraham iTeAtuaraa teela nilavaa ai Abraham te hakannoo ki TeAtua itana saaita kannaatia ki hano kite henua TeAtua ni purepure ake kiaa ia. Niaaina maa Abraham ni see iloa itana kina e hano raa, aia nihakannoo koi ki TeAtua no hano. ☆ ⁹ Itana saaita ni noho maa se horau i te henua ni purepure ake TeAtua raa,

☆ **10.37** Hab 2.3-4 (LXX) ☆ **11.3** Gen 1.1; Ps 33.6,9; Jn 1.3 ☆ **11.4** Gen 4.3-10 ☆ **11.5** Gen 5.21-24 (LXX) ☆ **11.7** Gen 6.13-22 ☆ **11.8** Gen 12.1-5

aia ninoho no hakataakoto tonu koi ki TeAtua. Aia ni moemoe koi i naa tamaa hare kantis, e mee pee ko Isaac ma Jacob, naa tama nikauake hoki te purepure naa TeAtua.☆ ¹⁰ Ite aa i Abraham ninoho ka ttari ki te henua TeAtua ni hakatonu no hakatuu, teenaa se henua e pena ki tuu makattau hakaoti.

¹¹ Niaaina maa Abraham kumatua aa Sarah kulaka ite ssao te ffine e haitama raa, Abraham ni sura koi tanatamariki, ite aa, i Abraham nitaohi manava ki naa purepure TeAtua kiaa ia.☆ ¹² Niaaina maa Abraham ku tae iloo ki tana matua raa, aia nilavaa te hakatiri tana haanauna notammaki iloo pee ko naa hetuu itelani aa ma naa kerekere makkini i naa tahua vaatai.☆

¹³ Naa tama nei hakkaatoa ni mmate ma naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa naa tama naa ia ni see too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou. Naa tama naa nikkite no fiaffia i naa takkoto mmao mai naa mee naa. Teenaa naa tama naa ni ffuri no taratara maa laatou ni horau koi e nnoho i te kerekere nei.☆ ¹⁴ Naa tama e taratara peenaa raa e huri ake maa laatou esessee se henua kimee ma settino henua laatou. ¹⁵ Naa tama naa ni see nnoho ka mamannatu peenaa kite henua laatou ni oomai. Kimee maa naa tama naa ni mannatu ki te henua naa raa, laatou ni ssee laatou ara ki ahe. ¹⁶ Tevana ia naa tama naa ni fifai ki see henua e taukareka ia, se henua itelani. Teenaa TeAtua seenapa maa ia e taapaa naa tama naa ma se Atua laatou, ite aa ia ia kuoti te penapena hakaoti te henua naa tama naa.

¹⁷ Abraham ni usuhia tana hakataakoto i TeAtua ki hookii tana tama Isaac maa se mee aana e hakaara ki TeAtua itana saaita ni haaiteria TeAtua. Niaaina maa TeAtua nikauake anapurepure ki Abraham raa, Abraham ni hakaara tana tama raa ki TeAtua.☆ ¹⁸ Aa TeAtua ia ni mee ake peela kiaa ia, “Too haanauna ni purepure atu nau raa ma ki hakatiri iho i Isaac.”☆ ¹⁹ Abraham ni maanatu maa TeAtua ma ki lavaa te hakamasikeria a ia Isaac, teenaa te mee nei e mee maa Abraham ni toomai tana tama naa i te mate.

²⁰ Teelaa kote hakataakoto Isaac i TeAtua raa teelaa ni purepure ake ai Isaac ki Jacob ma Esau ilaaua ma ki haia hakaraaoina TeAtua imuri.☆

²¹ Teelaa kote hakataakoto Jacob i TeAtua teelaa ni huriai aia no hakatapu naa tamalliki Joseph raa itana saaita nitaupiri ki mate. Te saaita naa raa, Jacob ni haka pare i aruna tana tokotoko, teenaa lotu iloo ki TeAtua.☆

²² Teelaa kote hakataakoto Joseph i TeAtua raa teelaa, itana saaita ni taupiri ki mate raa, ni taratara ai a ia ite ara naa tama i Israel raa kimee ki tana haitino i te saaita laatou e hakattaha i Egypt.☆

²³ Teelaa kote hakataakoto naa maatua Moses i TeAtua raa teelaa ni huuina ai laaua Moses i naa marama e toru itana saaita ni haanau mai. Laaua nikkite maa te tamariki raa e tiputipu taukareka, teenaa ki see mattaku ai laaua te sahe naa taratara te tuku.☆

²⁴ Teelaa kote hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa, itana saaita ni matua raa, aia ni see hiihai maa ia e haia ma se tamariki te tama ffine te ttuku i te henua naa.☆ ²⁵ Aia ni hiihai maa ia ki hakallono isu ma naa tama TeAtua; aia ni see hiihai maa ia ki hakahiahia tana tamaa saaita ma te tiputipu see tonu. ²⁶ Aia ni hakatuu peela ma kimee ma ia e hakanaparia ia ia e tautari ki te Mesaea raa, e taukareka ia i naa mane katoo i Egypt, teenaa ia ia e ttoka are ki tana tuuhana ma ki kauake TeAtua imuri.

☆ **11.9** Gen 35.27 ☆ **11.11** Gen 18.11-14; 21.2 ☆ **11.12** Gen 15.5; 22.17; 32.12 ☆ **11.13** Gen 23.4; 1 Chr 29.15; Ps 39.12 ☆ **11.17** Gen 22.1-14 ☆ **11.18** Gen 21.12 ☆ **11.20** Gen 27.27-29, 39-40 ☆ **11.21** Gen 47.31 (LXX); 48.1-20 ☆ **11.22** Gen 50.24-25; Ex 13.19 ☆ **11.23** Ex 2.2; 1.22 ☆ **11.24** Ex 2.10-12

²⁷ Teelaa kote hakataakoto Moses i TeAtua raa teelaa ni see matakua ai a ia i te ttuku Egypt no hakataha ia i te henua naa. A ia ni see hiihai maa ia e ahe, i aa ia e mee maa ia ni kite i TeAtua, te tama see kiitea ki te karamata.

²⁸ Teelaa kotana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni mee ake ai a ia ki te kanohenua Israel raa ki mee te Kaikai te Pasova aa kutapi te ttou raa i naa tootoka laatou ki see taaia naa tamalliki mua laatou raa te Ensol te Mate.✧

²⁹ Teelaa ko te hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai naa tama naa te hakahiti te 'Red Sea', e mee pee ko laatou e sassare vaaruna te kerekere epakupaku, teenaa te saaita naa tama i Egypt raa ni mee ma ki hakaffiti ake laatou raa, naa tama naa ni mallemo hakkaatoa.✧

³⁰ Teelaa kote hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni maaoha ai te hiri e aareha i Jericho i te saaita naa tama naa ni sare aareha te matakaaina naa i naa aso e hitu.✧

³¹ Teelaa kote hakataakoto te ffine haihuri Rahab i TeAtua raa teelaa ni see lavaa ai a ia te taia hakapaa ma naa tama ni see hakannoo ki TeAtua, i te aa, i aa ia ni hakauruhia a ia naa tama i Israel kiloto tana hare, te saaita naa tama naa ni oo ake no tokatoka seemuu i te henua naa.✧

³² Eaa? Nau kitaratara hoki iaaraa tama? Nau see hai saaita kitaratara atu nau i Gideon, Barak, Samson, Jefta, David, Samuel, aa ma naa pure TeAtua.✧

³³ Teelaa kote hakataakoto naa tama i Israel i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai naa tama naa tetaaia laatou naa tama iaaraa henua. Naa tama naa ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa kanohenua naa, teenaa laatou ni too naa mee TeAtua ni purepure ake kilaatou. Naa pukua naa laion raa ni puuia naa tama naa,✧ ³⁴ naa ahi e ura kkava raa nitinaia laatou, aa laatou ni see lavaa tetaaia ki naa paraamo a kammate. Naa tama naa ni matanaennae, tevana ia a laatou ni oo no haimmahi; naa soldia naa henua emmao raa ni lavaa naa tama naa tetaaia.✧

³⁵ Teelaa kote hakataakoto naa haahine i TeAtua raa teelaa ni lavaa te hakamasikeria ai naa hareakina laatou raa i te mate.

Aaraa tama ni see fiffai maa laatou ki hakassaoria raa, naa tama naa nitiiake koi makitaaia laatou kimmate kilavaa laatou te massike kite ora etaukareka.✧

³⁶ Aaraa tama laatou nitaussuaina kasarua, aa aaraa tama esaisaitia ki naa seni no karapusina.✧ ³⁷ Naa tama naa nitauatia ki naa hatu; aaraa tama nituutia no mmotu iloto ttonu; aaraa tama nitaaia ki naa paraamo a. Naa tama naa ettara ki naa kiri naa sipsip ma naa gout; naa tama naa ettaka see hai mee, e hai haeeoia, aa e mee pakavaina.✧ ³⁸ Naa tama naa see tau te nnoho i te maarama nei; naa tama naa ni sassarehuri ma ko naa horau vaaroto mouku, i aruna naa tamaa mouna, iloto naa rua i naa vasi naa mouna, aa vaaroto naa rua i te kerekere.

³⁹ Naa tama nei ni hakanauria iloo inaa hakataakoto laatou i TeAtua, tevana ia a laatou ni see hai mee ni too i naa mee TeAtua ni purepure ake.

⁴⁰ I te aa, TeAtua ni mee tanamee etaukareka ki mee kitaatou, teenaa te hakataakoto TeAtua raa e mee maa naa tama naa ettari koi kitaatou ki haka kaatoaina naa ora taatou hakapaa ma naa tama naa.

12

TeAtua taatou Tamana

✧ **11.28** Ex 12.21-30 ✧ **11.29** Ex 14.21-31 ✧ **11.30** Josh 6.12-21 ✧ **11.31** Josh 2.1-21; 6.22-25
 ✧ **11.32** Judg 6.11—8.32; 4.6—5.31; 13.2—16.31; 11.1—12.7; 1 Sam 16.1—1 Kgs 2.11; 1 Sam 1.1—25.1
 ✧ **11.33** Dan 6.1-27 ✧ **11.34** Dan 3.1-30 ✧ **11.35** 1 Kgs 17.17-24; 2 Kgs 4.25-37 ✧ **11.36** 1 Kgs 22.26-27; 2 Chr 18.25-26; Jer 20.2; 37.15; 38.6 ✧ **11.37** 2 Chr 24.21

¹ Taatou ia e ttaka ma telopotama e hakaia inaa hakataakoto laatu. Teenaa taatou kitiake naame eppuimai inaa hakataakoto taatou a manaa haisara e hakaviisia ai taatou, aa taatou kuuu naakauae taatou noffuro ite haiva TeAtua etuku. ² Taatou kittokatonu ki Jesus, te tama emau ai naa hakataakoto taatou ite kaamata notae kite hakaotiana. A Ia nisee matakua maa ia Ia kutuukia kite kros. A Ia nisee maanatu maa Ia ma ki hakanaparia i aruna te kros, ite aa ia Ia ni hakataakoto tonu ki tana saaita ma ki hiahia imuri, aa te nei a Ia ku noho ite vasi hakamaatau ite nohorana TeAtua.

³ Kootou hakatuuake ki naa haaeo ttamanaa niuru; kootou hakatuu kite lotoffaaeo naa tama haisaraa ia Ia. Teenaa kootou ki see paretino no tiiake naa hakataakoto kootou i TeAtua. ⁴ Kootou maraa e hakappuru iloo ki see lavaa kootou naa mahi te haisara, tevana ia kootou nisee tauppiri ki mmate inaa vana kootou e mee naa. ⁵ Eaa? Kootou ku ssiri koi inaa taratara hakauauaake TeAtua ki kootou, naa tama e mee ma ni tamalliki aana?*

“Taku tama, hakannoo ki naa akonaki TeAriki e kauatu, aa koe ki see mei i too saaita e nutua a Ia.

⁶ TeAtua e hakattonu naa tama katoo e llee ai tana manava, aa e hakkaitoa naa tama katoo e tauhia a Ia maa ni tama aana.”

⁷ Te saaita kootou e hakkaitoaina TeAtua raa, kootou ki illoa maa kootou e haia peenaa i kootou ni tamalliki TeAtua. Naa tamalliki katoo maraa e hakkaitoaina naa tammana laatu anii? ⁸ Kimee maa kootou see hakkaitoaina pee ko ana tamalliki raa, teenaa e mee maa kootou sei ni tamalliki aana maaoni; kootou naa ni huiva koi. ⁹ Taatou hakkaatoa e hakkaitoaina naa tammana taatou ite maarama nei, teenaa taatou etuku atu koi kilaatu. Eaa? Kootou see mannatu maa taatou kituku atu hoki peenaa kitaatou Tamana itelani kiora hakaoti taatou? ¹⁰ Taatou ni hakkaitoaina naa tammana taatou ite maarama nei ite tamaa saaita koi, ilaatu e mannatu maa etonu; TeAtua ia e mee peenaa kikaumi setaukareka kitaatou, teenaa kittapu naa ora taatou pee ko Ia. ¹¹ Ite saaita taatou e hakkaitoaina raa, taatou e mee maa taatou ki nnoho hakaaroa, teenaa maa taatou ki see fiafia. Ki muri raa naa tama ni akonakina peenaa raa ku kauake te ora e tonu.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹² Kootou kissau naa rima ematanaenna kootou naa aa kootou ku hakamakkaa naa tui kootou e poreppore naa!* ¹³ Sassare tonu ki naa saarena ettonu ki see hakallika naa vae naa tama see lavaa te sassare; tevana ia naa vae naa tama naa ki taukalleka.*

¹⁴ Kootou mee ki nnoho hakaraa kootou ma naa tama hakkaatoa, aa kootou kumee kittaka kootou ma te tiputipu etapu, ite aa, see haitama i kootou makikkite i TeAriki kimee maa kootou see nnoho hakaraa peenaa. ¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri kootou no tiiake telaa i TeAtua. Kootou mmata ki see mee kootou ma ko naa laakau e mmara te laa e ssomo no mee aaraa laakau no hakallika.* ¹⁶ Kootou mmata ki see hai huri kootou ka see illoa te lotu pee ko Esau, te tama ni sui ana kaikai raa ki ana keri i aa ia ko te tama matua.* ¹⁷ Kootou e illoa maa ki muri raa a ia ni hiihai maa tana tamana raa ki huriake no hakatapu ia ia; aara nei a ia ni kerekereia ka hano. Niaaina maa ia ni mate hakaoti i ana tani raa, a ia ni see lavaa te too tana mee ni see naa.*

¹⁸ Kootou nisee oomai kite mouna etuu ite kerekere nei, te laa e urakkava, etakoto poouri, aa etuu tana sisioi, pee ko naa tama i Israel raa ni mee ite Mouna Sinai, ite saaita TeAtua ni kauake ana Loo.

* **12.5** Job 5.17; Prov 3.11-12 (LXX) * **12.12** Is 35.3 * **12.13** Prov 4.26 (LXX) * **12.15** Deut 29.18 (LXX) * **12.16** Gen 25.29-34 * **12.17** Gen 27.30-40

19 Naa tama naa ni llono i naa iri te puu ka llono laatou i naa taratara ake tereo. Ite saaita naa tama naa ni llono i tereo raa, naa tama naa nittani ilaatou ni see hii hakannoo.☆ 20 Ite aa, ilaatou see hii hakannoo ki te taratara e kauake peela, “Ki mee hoki iloo ma semanu epaa i te mouna naa, te manua kitauatia kimate.”☆ 21 Naa vana nissura i te kina naa ni hakamataku iloo, teenaa kitaratara Moses peela, “Nau e porepore i taku matakui!”☆

22 Kootou ia ku oomai ki te Mouna Saion, te henua te Atua e ora, te Jerusalem te lani ma tana simata ensol. 23 Kootou ku oomai ki te kuturana hakahia naa tamallikimua TeAtua, naa tama e mee naa inoa laatou e sissia itelani. Kootou ku oomai ki TeAtua, te tama e hakatonutonu naa tama hakkaatoa. Aa kootou ku oomai ki naa aitu naa tama taukalleka kumee no kaatoa naa ora laatou. 24 Kootou ku oomai ki Jesus, te tama ni hakatonu te taratara hakamaatua hoou TeAtua, aa kitetoo teela e ui naa haisara; teenaa seai ko tetoo e tanitani kikauake tana sui, pee ko tetoo Abel.☆

25 Kootou mmata hakaraa oi iloo ki see sahea kootou te tama e taratara atu ki kootou. Naa tama ni sahea laatou naa taratara TeAtua i te kerekere nei ni see ssao. Eaa? Taatou e maanatu maa taatou ma ki ssao ki mee maa taatou e sahe naa taratara te tama e taratara iho i te lani?☆ 26 Te kerekere raa niue i te saaita tereo raa ni taratara iho, te vana ia te saaita nei a Ia e taratara peela, “Nau ma kiue hoki te kerekere nei hakapaa ma te lani.”☆ 27 Te saaita TeAtua e mee maa ‘hoki’ raa, a Ia e mee maa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki uettia, teenaa ki takkoto koi naa mee teela see lavaa te uettia.

28 Taatou ki fiafia i taatou etoo te nohorana teela see lavaa te uettia. Taatou ki fiafia nolotu hakamaaoni iloo i TeAtua itana ara e hiihai; 29 i te aa, te Atua taatou raa e mee ma seahi e ttuni te tama ki mate hakaoti.☆

13

1 Kootou kimanavalaa oi peenaa inaataaina ma naakave kootou. 2 Hakamaarona lokoi ki hakauru naa tama kootou see illoa raa ki naa hare kootou. E mee aaraa tama ni hakauru naa ensol raa ki naa hare laa-tou, aa laatou ia ni see illoa maa teenaa ni ensol.☆ 3 Hakamaarona inaataama emmoe inaa hare karapusi, e mee pee ko kootou e karapusi hakapaa. Hakamaarona inaataama e hakallono isu, e mee pee ko kootou e hakallono isu hoki ma kolaatou.

4 Kootou katoo kimmata i te aavvana raa teenaa sevana hakamaatua. Naa haiaavvana raa kittaka hakapaa ka fifai kilaatou. TeAtua ma ki hakatonutonu naa tama ilaatou e ffuri no haihuri ma naa aavana aaraa tama.

5 Kootou mmata ki see kaimannako kootou ki te mane; kootou kitau koi mate kooina ennoho ma kootou. TeAtua ni mee peela, “Nau ma ki see masike notere i kootou; kootou ma ki see tiiake nau kinnoho soko kootou.”☆

6 Taatou ki taratara see kkapo peela:☆

“TeAtua e tokonaki kiaa nau, nau ma ki see matakui.

Seaa naa tama te maarama nei e lavaa te mee kiaa nau?”

7 Hakamaarona inaa hakamau kootou imua, naa tama ni hakaea atu naa taratara TeAtua. Kootou mannatuake ki te ssao laatou nittaka i te maarama nei no mmate, a kootou kutautari ki naa tiputipu laatou.

8 Te tiputipu Jesus Christ seelavaa tehuri; tana tiputipu i te aso raa,

☆ 12.19 Ex 19.16-22; 20.18-21; Deut 4.11-12; 5.22-27 ☆ 12.20 Ex 19.12-13 ☆ 12.21 Deut 9.19
 ☆ 12.24 Gen 4.10 ☆ 12.25 Ex 20.22 ☆ 12.26 Hag 2.6 (LXX) ☆ 12.29 Deut 4.24 ☆ 13.2 Gen 18.1-8; 19.1-3 ☆ 13.5 Deut 31.6,8; Josh 1.5 ☆ 13.6 Deut 31.6,8; Josh 1.5

te aso nei, aa i naa aso hakkaatoa e ssau koi. ⁹ Kootou mmata ki see hurisia naa manava kootou naa akonaki kootou nisee illoa imua. E taukareka maa naa ora kootou ki haimmahi e hakatahito itelaa oi TeAtua, teenaa ki see mee maa kootou e tautari ki naa ppui naa kaikai; naa tama e tautari ki naa ppui naa ni seai iloo naa vana laatou ni taunai i naa ppui naa.

¹⁰ Naamaatua e heheuna iloto tekina naa Jew eloturaa e puia naa loo raa ki see kaina laatou naa mee e hakaara iaruna te olta taatou.

¹¹ Naa Maatua Hakamau naa Jew raa etoomai tetoo naa manuraa kite Uta e Tapuraa ki hakaara ki uiia naa haisara te henua; naa haitino naa manuraa iaa e tuunia laatou i haho i te kina laatou e nnoho. ¹² Teenaa kote vana Jesus nimate hoki itaha Jerusalem, teenaa kilavaa te huua naa haisara te henua ki tana tinottoo. ¹³ Teenaa taatou ki oo atu kiaa Ia itaha tekina te henua e nnoho no mee ki nnapa taatou hakapaa maa Ia.

¹⁴ Ite aa itaatou see hai henua e takoto hakaoti i te kerekere nei; taatou essee ki te henua teelaa ma ki sura iho imuri. ¹⁵ Taatou ki hakanau peenaa i TeAtua i te kau saaita iloto te inoa Jesus, kimee maa teenaa te mee taatou e hakaara ki TeAtua kinaa maaisu taatou inaataratara taatou maa Jesus ko TeAriki. ¹⁶ Kootou hakamaarona kisosorina taukareka kootou ka tokonaki ki telaa tama, i te nei ko te mee taatou e hakaara teelaa e hiihai ai TeAtua.

¹⁷ Hakannoo kinaa hakamau kootou. Naa tama naa see illoa te hakamarolloo inaaroosi laatou kinaa ora kootou, ite aa, ilaatou ma ki hakaari ake ki TeAtua i naa heuna laatou ni mee. Ki mee maa kootou e hakannoo kinaa tama naa, naa tama naa ma ki heheuna ma te fiafia; aa ki mee seai, naa tama naa ma ki heheuna hakaaroa, teenaa kootou ma ki see tokonakiria naa tama naa.

¹⁸ Kootou kitaku peenaa ki tokonaki mai TeAtua kimaatou. Maatou e illoa maa naa hakataakoto maatou e mallama, imaatou e fiffai maa maatou ki mee naa vana e ttonu i naa saaita hakkaatoa. ¹⁹ Aa nau e hiihai maa kootou ki taku hakappuru ki mee mai TeAtua ki hanatu nau ki kootou i naa aso nei koi.

²⁰ TeAriki Jesus e mee pee ko te tama e roorosi naa sipsip, a Ia ni hookii tana tinottoo kittino te taratara hakamaatua TeAtua teelaa e takoto hakaoti, teenaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate. TeAtua ko te tama e mee kootou ki nnoho hakaraa oi, ²¹ teenaa a Ia e lavaa te haia a Ia te tiputipu e taukareka raa ki haimahi iloto naa ora kootou, kilavaa kootou te tautari hakaraa oi ki tana hiihai. Iloto naa heuna Jesus raa, taatou e haia a Ia kitoa taatou naa sosorina kaatoo aana e hiihai. Teenaa taatou katoo e lavaa te hakanau iaa Ia i te kau saaita katoo! Amen.

Naa taratara hakaoti

²² Aku taaina. Kootou hakannoo hakaraa oi iloo ki naa taratara nei; taku pas e sissii nei seai se pas e huarooroa.

²³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa taatou taina Timothy kuoti te hanaa i te hare karapusi. Kimee maa ia e vave ta mai, maaua ma ki oo atu hakapaa ki kootou.

²⁴ Kauatu naa purepure maatou nei ki naa hakamau kootou ma naa tama katoo telotu. Naa taaina taatou e nnoho i Italy raa e purepure atu ki kootou.

²⁵ TeAtua ki mmata ake hakaraa oi ki kootou hakkaatoa.

JAMES TE PAS JAMES TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas James e takkoto te kau taratara akonaki teelaa e sissii ki “naa tama hakkaatoa TeAtua ettaka masseu kinaakina katoo i te maarama nei”. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakaraaoi iloo ki mallama ana akonaki i naa tiputipu ma naa sosorina te tama elotu. Aia e taratara i te kau vana pee kote nnoho haimane aa tennoho hakaaroa, naa usuhia te tama i te vana e hakallika, te sosorina e taukareka, te maanatu hakallika i telaa tama, te hakataakoto te tama i TeAtua ma ana sosorina, te taratara ki te taratara e kee, te atamai maaoni, te hakatauttau ma aaraa tama, te manava e ahu ma te manava e taka seemuu, te hakatonutonu aaraa tama, te manava hikkahi, te noho e noho hakalavatoa, aa naa taratara i naa taku te tama.

Te pas nei e taratara hakaraaoi iloo maa te hakataakoto te tama i TeAtua ki hanotonu ma ana sosorina, iteenaa ko naa tiputipu te tama elotu maaoni.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Te lotu ma te atamai maaoni 1.2–8

Te nnoho haimane ma te nnoho hakaaroa 1.9–11

Kootou mmata ki see usuhia kootou ni vana e hakallika 1.12–18

Hakannoo ki te taratara no hakasura te tiputipu e tonu 1.19–27

Kootou ki see hirihiri tama 2.1–13

Te lotu te tama ma ana sosorina 2.14–26

Te tama e lotu ki hakamattoni ana taratara 3.1–18

Te tama e lotu ma naa tiputipu te maarama nei 4.1—5.6

Te kau akonaki 5.7–20

¹ A nau James, setama e heheuna maa TeAtua, aa maa TeAriki Jesus Christ.*

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, te kanohenua TeAtua ettaka masseu kinaakina katoo i te maarama nei.

Te lotu ma te atamai maaoni

² Akutaaina ma akukavenei. Kootou kifi affia inaattiri kootou i te kau haaeo. ³ Iteaa i kootou e illoa maa naa haaeo naa e hahaaite te haimahi naa hakataakoto kootou i TeAtua. Saaita naa hakataakoto kootou naa ma ki ttipu ake no haimmahira, kootou ma ki lavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. ⁴ Kootou ki hakalavatoa te nnoho ma naa haaeo naa, ki see usuhia kootou no mee telopovana seettonu, kittonu kootou aa kikaatoa naa ora kootou. ⁵ Aa kimee maa setama i kootou see atamai, aia kitaku ki TeAtua, i TeAtua makikauake te atamai naa. Iteaa, i TeAtua setama ekaimaarie. Aia e hookiivare kinaa tama katoo ekainnooake. ⁶ Tevanaiaa, itoosaaita etakuraa, koe ki illoa maa naa mee aau ekainnoo naa makikauatu TeAtua. Koe seai illoa ki mamaanatu tammaki maa oo mee naa ma ki hainattaa te kauatu. Tama e mamaanatu tammaki raa e mee pee ko naa hakahua naa peau i te moana i naa oko te matani. ⁷⁻⁸ Naa tama peenaa, teenaa seelavaa te hakatonu naa mannatu laatou aa see illoa maa laatou ki mee peehea; naa tama naa ki see mannatu maa laatou ma ki too ni mee maa laatou i TeAriki.

Naa tama e haimane ma naa tama e nnoho hakaaroa

* **1.1** Mt 13.55; Mk 6.3; Acts 15.13; Gal 1.19

⁹ Naatama telotu ennoho hakaaroharaa kifi affia itesaaita laatou ehakassuratia TeAtua maa laatou nitama ehai hekau. ¹⁰ Aa naatama telotu ehai hekauraa kifi affia itesaaita laatou ehakassuratia TeAtua maa laatou nitama ennoho hakaaroha. Ite aa, naatama ehai hekauraa makimaaoha nommate pee ko naa laakau vao. ¹¹ Te laa raa esopo ake ma te vvela notuunia naa laakau essomo, teenaa naa kaute naa laakau naa makimmate no maaoha kilaro, aa tetiputipu ehakaoti manava naa kaute naa kuseai. Peelaa hoki naatama ehai hekauraa makimmate inaa sassare laatou ka mee naa heuna laatou.✱

Naa hakataakoto taatou i TeAtua ma ki haaiteria

¹² Naatama ehakataakoto tonu i TeAtua inaa saaita laatou ehaaiteria raa, laatou kifi affia. Saaita laatou kuoti te hahaaiteria raa, laatou makisua TeAtua kitana ora nipurepure ake kinaatama elaoi iaa Ia. ¹³ Kimee te henua ehaaiteria nihaaeo peenaa, laatou kisee mee nitaratara maa laatou peelaa, "Nau ehahaaiteria TeAtua." Seai. Ite aa, TeAtua seelavaa te hahaaiteria te vana ehakallika, aa tanatino see iloa te hahaaite tama. ¹⁴ Tevana iaa te henua makiusuusuhia itesaaita laatou effuri nomee naa vana hakallika eoti manava ai laatou. ¹⁵ Teenaa naa vana hakallika eoti manava ai laatou naa makioo ake nollasi ka hakassura naa haisara, aa tesaaita naa haisara naa eoo ake nollasi, teenaa te mate ma kisuara.

¹⁶ Akutaina ma akukave nei, kootou mmata kisee hakarereesia kootou. ¹⁷ Tekau mee etaukalleka taatou essura mai itelani. Teenaa nimee eoomai i TeAtua, te tama ni hakamaasina naa lamu telani. A Ia see iloa te hurihuri ni vana maana ma ki hakapoouritia taatou. ¹⁸ Itana tino hiihai, taatou ni hakaoratia a Ia iloto naa mahi te taratara maaoni, ki nnoho taatou pee ko ana tama mua i ana mee katoo ni penappena.

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

¹⁹ Akutaina ma akukavenei. Kootou kiilloa maa naatama kattoo kihakannoo hakaraaoi iloo kinaataratara ekauake, tevana iaa laatou kisee osootarataa kapalilliri naamaaisu laatou, aa laatou kisee lotolloto nauhie. ²⁰ Ite aa, tesaaita tetama elotora, aia makiseelavaa te hakasura tetiputipu etonu TeAtua ehiihai. ²¹ Teenaa kootou kitiiake naasosorina ekerekkere kootou ehakamannaninaa. Kootou kitiiake hoki naasosorinatippua kootou emeenaa, aa kootou kutuku kinaa vana TeAtua. Kootou kutoa kootou naa taratara TeAtua epono kiloto naa hatumanava kootou, i kootou makilavaa te hakasaoria naa taratara naa.

²² Kootou see mee maa kootou ehakannoo koi killono kootou ianataratara; kootou kitautari hoki kinaataratara naa. Kootou see hakallesi kikootou sokokootou. ²³ Ttama ehakannoo koi kinaataratara aa see tautari kinaataratara naa raa, e mee pee ko te tama ettoka ite mmata raa kikite ia i ana tiputipu. ²⁴ Aa itana saaita ni hakataha ite mmata raa, aia kussiri hoki i ana tiputipu. ²⁵ Tevana iaa, te tama ettoka hakaraaoi kiilotia aia naa Loo TeAtua ehakasao tetamaraa, ttamanaa makihaia hakaraaoina TeAtua ianavana katoo e mee. Ite aa, iaa ia ehakannoo hakaraaoi iloo kinaa Loonaa. Aia see mee maa ia ehakannookoi aa makioti kussiri, seai. Aia maraa etautari kinaa Loonaa.

²⁶ Ehaitama ikootou emaanatu maa ia setama elotu? Kimee koe seeroosi hakaraaoi toomaaisu, taanaa seai selotu maaoni, aa koenaa kuhakareeresi kiaakoe sokokoe. ²⁷ Telotu TeAtua Tamana evana maa telotu ematahua aa emaaoniraa etiputipu peenei: Taatou kitokonaki kinaa tamalliki kuoti te mmate naa maatua laatou aa ma

naa puruna haahine ki see nnoho hakaaroa laatou. Taatou ki roorosi hoki ki see usuhia taatou no mee naa vana see ttonu te maarama nei.

2

Kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai

¹ Aku taaina ma aku kave nei. I kootou ni tama e hakatina i TeAriki taatou Jesus Christ, TeAriki haimahi, kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma aaraa tama iaa kootou see fiffai. ² Ki mee maa seetama ehakao tanakasana etaavimmaha aa euru kinaa hekau taukalleka euru atu kiloto te harelotu kootou, aa telaa tama see hai mane ehakao kinaa hekau ehakallika euru atu hoki kiloto te harelotu kootou naa. ³ Ki mee kootou e anaana koi kite tama haimaneraa no vanaake kiaa ia peelaa, “Kau no noho i te tuai e taukareka nei,” aa kootou iaa e ffuri atu ki telaa tama no vanaake peelaa, “Tere no tuu mai peelaa, seai koe ku noho kite kerekere ilaro,” ⁴ teenaa kootou essara i kootou e hirihiritama, aa kootou hoki ku hakatonutonu ki naa manava e takahitihiti kootou.

⁵ Aku taaina nei, kootou hakannoo mai! TeAtua ni hiri naa tama e nnoho hakaaroa i te maarama nei ki illoa hakaraaoi iloo iaa ia, aa kinohoria laatou te nohorana teelaa ni purepure ake ia ki naa tama elaa iaa ia. ⁶ Tevana iaa naa tama e nnoho hakaaroa raa see haia hakaraaoi naa kootou. Ko ai naa tama maraa e oo atu no mee pakavaina kootou ka taakina kootou kite koti? Teenaa ko naa tama naa, naa tama e hai hekau! ⁷ Teenaa kolaatou naa e tuku haaeo ina laatou te inoa taukareka TeAriki kootou.

⁸ Naavana kootou emeeraa makittonu ki mee kootou e tautari kite Loo TeNohorana TeAtua, teelaa e hakatuu iho iloto te Laupepa Tapu, “Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi iaa koe soko koe.”✧

⁹ Ki mee kootou e hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma ni tama kootou see fiffai, kootou naa kussara. I te aa, i kootou kusahea kootou te Loo e taratara i te tiputipu naa. ¹⁰ Tama e sahea a ia se Loo tokotasi raa, a ia naa esahea a ia naa Loo raa hakkaatoa. ¹¹ I te aa, te tama ni mee tana Loo peelaa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama,” teenaa ko ia naa hoki e mee tana Loo peelaa, “Kootou seetama.”✧ Niaaina maa koe see hai huri ma te aavana telaa tama, koe naa e sahea a koe naa Loo TeAtua, iaa koe etaa tootama no mate. ¹² Kootou kitaratara ka sosorina pee ko naa tama e illoa makioti laatou ku hakatonutonusia naa Loo teelaa e mee ki hakassaoria taatou. ¹³ TeAtua maki see sura te manava aroha i tana saaita maki hakatonutonu te tama ni see manava aroha i telaa tama. Naatiputipu te manava e aroha i te tama elaka iaruna te manava e hakatonutonu te tama.

Sosorina tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua

¹⁴ Akutaaina ma aku kave nei. Seaa e taukareka ki mee te henua e taratara maa laatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, aa naa sosorina laatou iaa ekkee? Laatou maki lavaa te hakassaoria peehea te illoa laatou naa? ¹⁵ Ki mee maa teelaa ni taaina ma ni kave kootou e ttaka see hai hekau aa see hai kaikai kikkai. ¹⁶ Se aa e taukareka i too taratara e pesi atu ki laatou peelaa, “Te aso taukareka! Hakao ni kkahu matoru ki see makallii kootou aa kootou kukkai kipposu kootou!” aa kootou iaa see kauake ni mee maa laatou ki nnoho taukalleka laatou? ¹⁷ Nau e taratara atu raa ko te tiputipu te hakataakoto naa. Ki mee kootou e hakataakoto vare koi i TeAtua aa kootou iaa se tautari ki naa hakataakoto naa, teenaa te hakataakoto kootou i TeAtua naa e mate.

¹⁸ E mee te tama maki taratara peelaa, “Te tama elotu i TeAtua aa telaa tama e sosorina taukareka.” Nau e hakahe atu taku taratara peenei,

“Hakaarimai kiiloa nau maa tetamaraa elotu peehea maa ia setama e sosorina hakallika? Nauiaa maki hakaariatu kiiloa koe inaatiputipu takulotu i TeAtua i aku sosorina.” ¹⁹ Koe e illoa maaoni maa teelaa se Atua koi tokotasi? Taukareka! Naatippuaraa hoki ettaka ma teiloa naa, teenaa eppore ai laatou inaa mattaku laatou. ²⁰ Tevvare! Koe e hiihai maa nau e hakaariatu kiaa koe maa telotu te tama teelaa see hakasoaina ana sosorina raa, teenaa selotu e mate? ²¹ Kootou hakatuu ki Abraham. Tana ora ni hakatonu peehea maa TeAtua? Teenaa ko i-ana sosorina tautari kitana hakataakoto i TeAtua itana saaita ni hookii tanatamariki, Isaac, iaruna teolta.✧ ²² Koe seekite inaa hakauu naamee eluane i hakapaa? Naa hakataakoto taatou i TeAtua e hakattino ki naa sosorina taatou. ²³ Te Laupepa Tapu raa e taratara maaoni peelaa, “Abraham ni lotu maaoni i TeAtua, teenaa aia ni haia TeAtua ma setama etonu iaia elotu maaoni.” Aa teenaa Abraham nitaapaa ma sessoa TeAtua.✧ ²⁴ Aa teenaa, kootou nei ku illoa. Naa ora taatou e ttonu i taatou e sosorina tautari ki naa hakataakoto taatou i TeAtua, see mee maa inaa hakataakoto koi taatou.

²⁵ Te ara naa ni sura hoki i Rahab, te ffine hai huri. Tana ora ni tonu maa TeAtua iaia ni hakamuunia a ia naa tama haka Israel ni oo ake no tokatoka seemuu itehenua naa, aa kiotiraa hakasaoria iloo aia naa tama naa itelaa ara.✧

²⁶ Aa teenaa, te haitino e moe seai tana manuraa, teenaa se haitino e mate. Peelaa hoki te hakataakoto te tama i TeAtua teelaa see hakasoaina naa sosorina e taukalleka raa, se hakataakoto e mate.

3

Hakamattoni naa taratara kootou

¹ Akutaaina ma aku kave nei. Kootou see mee maa kootou hakkaatoa ki heheuna maa ni tisa. Kootou e illoa maa te hakatonu maatou naa tisa raa maki ttote ia iaaraa tama. ² Taatou hakkaatoa maraa e hakassara naa vana taatou. Tevana ia te tama see hakassara ana taratara raa, teenaa kote tama etonu aa e iloa te roorosi itana haitino hakkaatoa. ³ Taatou maraa e hakao tetamaa katana itemaaisu te hosraa kilavaa te paarea taatou te hosnaa kitere kinaa kina taatou e fiffai. ⁴ Kootou hakatuu hoki inaa hurohuro naa vaka ellasi. Niaaina maa te hui te vaka naa e tere iloto naa matani ellasiraa, te vaka naa elavaa koi te hakaraa te tinohiti te vaka naa kite tamaa hoe. Te hui te vaka naa maki tere koi ki naa kina te tinohiti te vaka naa e hiihai. ⁵ Te arero te tama e mee peenaa. Te tamaa arero naa e lavaa iloo te ahu ki naa vana hakamattaku.

Kootou hakatuu inaa lavaa te hui te vao te tuunia te tamaa maramara ahi no vela hakkaatoa. ⁶ Te arero raa e mee ma se ahi. Teenaa se mee iloto naa haitino taatou e lavaa te hakakoro te kau vana see ttonu ki hakallika taatou. Naa ora taatou nei e lavaa te seua te ahi e takoto inaa arero taatou, teenaa kote ahi e sura mai ite ahi eura see mate. ⁷ Te kau manu vao e kaittama, naa manu e lellere, naa manu e torotoro ite kerekere aa ma naa ika itemoana, kuoti te haia naa tama te maarama nei kittara, aa e lavaa hoki laatou te anaanaria kittara. ⁸ Tevana ia see haitama kuoti e lavaa te haia aia te arero kitara. Te arero te tama e ssuke te kau vana hakallika aa see ilotia taatou te haia kitara, aa te tama e lavaa te mate iaia. ⁹ Taatou e taratara hiahia ki Te Ariki taatou ma te Tamana ki naa arero taatou. Iaa taatou e ffuri hoki no sasaakiria taatou naa tama TeAtua ni penapena kitiputtipu ma ko ia ki naa arero naa koi.✧

¹⁰ Naa taratara hiahia ma naa taratara haaeo e ssura iho i te maaisu naa koi. Aku taaina ma aku kave nei, te mee naa ki see sura i kootou. ¹¹ See hai sao eppuna ake te vai e vai ttoro ma te vai e vaissaa hakapaa i te rua tokotasi.

¹² Aku taaina ma aku kave nei, te laakau te 'fig' raa see lavaa te hua naa oliv; te laakau 'grape' raa see lavaa te hua naa 'fig', aa te ssao e takoto te vaittai see lavaa te ppuna iho te vai e taukareka te unu.

Te atamai TeAtua

¹³ Ehaitama ikootou eatammai aa eilloa inaavana? Laatou kihakaari maa laatou eatammai kinaa tiputtipu taukalleka naa ora laatou. Teenaa konnaa sosorina taukalleka laatou ehai seemuu ilaatou eatammai. ¹⁴ Tevanaiaa kimee kootou emanavassano, ehaaeo, aa ekaimmate inaamee kootou, kootou kisee taratara kailallao ka ahu maa kootou eatammai. ¹⁵ Teenaa seai se atamai esura mai itelani; teenaa se mee te tama te maarama nei. Te tiputipu naa esura inaa tippua e hakallika. ¹⁶ Naa kina e takoto te manava ssano ma te manava e kaimmate inaamee raa, te hakatautau ma te kauvana e hakallika raa hoki essura. ¹⁷ Te tiputipu te atamai e au itelaniraa iaa ekaamata maa ematahua; e mee hoki kinoholaaoi ma telaa tama, e meeme hakaraaoi telaa tama, ehaisoalaaoi; te meeraa esura te manava aroha itelaa tama, aa esura naa sosorina e taukalleka; tevanaiaa te hirihiritama ma te manava e kaikailua raa see sura. ¹⁸ Te taukareka raa ko te tiputipu ma ki hakasuratia naa tama e mee telaa tama kinoholaaoi maa aaraa tama.

4

Kootou tuku ki naa vana TeAtua

¹ Kootou naa eheheatu ka hakatauttau soko kootou ite aa? Teenaa ko te tiputipu naa kaimannako kootou kimee naa sosorina e hakallika teelaa e hetaa iloto naa hakataakoto kootou! ² Kootou e kaimannakotia kootou naamee, iaa see lavaa kootou te too, teenaa emassike kootou nolellere kitaa nitama; kootou e otimanava inaamee, iaa see lavaa kootou te too, teenaa emassike kootou no hetaa ka hakatauttau soko kootou. Kootou see hai mee inaamee kootou e fiffai, ikootou see kainnoo ake ki TeAtua. ³ Aa naa saaita kootou e kainnoo raa, kootou see hai mee e kauatu, ite aa ikootou e kainnoo ma naa manava kailallao; kootou e kainnoo koi ma ki too ni mee maa kootou no hakatataahao naa tinotama kootou. ⁴ Kootou nitama e kaikailua! Kootou see illoa maa te tama e haisoa ma te maarama nei raa ko te tama e tautau haeo ma TeAtua? Naa tama e fiffai maa laatou e haisoa ma te maarama nei ku mee ma nitama e tautau haeo ma TeAtua. ⁵ Kootou kisee mannatu maa teelaa setaratara hakareeresi raa e tarataraina mai te Laupepa Tapu peelaa, "Te aitu nikaumai TeAtua kitakoto itaatou nei emee anamee hakamattaku e otimanava ai." ⁶ Tevanaiaa telaaoi TeAtua ehooki raa ehaimahia. Te Laupepa Tapuraa emee maa, "TeAtua see hiihai kinaa tama eahu; a ia iaa emmata ake hakaraaoi kinaa tama ettaka seemuu."☆

⁷ Aa teenaa, kootou tuku ki naa vana TeAtua. Kootou ffuri no taukaina kootou Satan, ia ia ma ki tere no tiiake kootou. ⁸ Kootou oomai ki tauppiri kootou ki TeAtua, aa a ia ma ki hanatu ki taupiri atu ia ki kootou. Fuiffui naa rima kootou, kootou naa tama haisara! Hakakkee naa ora kootou kimataffua, kootou naa tama e kaikailua! ⁹ Kootou nnoho kappari, aa kootou kuttani; tiiake tekkata kootou naa, aa kootou kuttani; tiiake te hiahia kootou naa, aa kootou ku meeme hakaaroa. ¹⁰ Kimee kootou e tuku soko kootou kilaro imua TeAtua, teenaa kootou ma ki saua TeAtua no haia ma nitama hakamaatua.

See hakatonutonu telaa tama te lotu

¹¹ Akutaaina ma akukave nei, kootou see tuku haeo itelaa tama. Kimee kootou e tuku haeo ka hakatonutonu naataaina kootou, kootou naa e tuku haeo ina kootou naa Loo TeAtua, aa kootou emee

☆ 4.6 Prov 3.34 (LXX)

ma e hakatonutonu naa Loo naa. Ki mee kootou e hakatonutonusia kootou naa Loo, teenaa kootou ku see mee ma nitama e tautari ki naa Loo. Kootou naa kumee ma nitama e hakatonutonu naa Loo. ¹² Naa Loo ra ni Loo TeAtua nituku sokoia, ala sokoia etau te hakatonutonu naa Loo naa. Ala sokoia elavaa te hakaora tetama, aa elavaa teseu te ora te tama. Koe ko ai ki lavaa koe te hakatonutonu telaa tama?

Kootou see ahu

¹³ Kootou hakannoo mai, naatama ikootou etukutaratara peelaa, “Teasonei maatou makioo kite henuaraa nonnoho sesetau maa maatou kamee niheuna kilavaa nimane maa maatou. Aa ki mee matou see oo ite asonei, maatou makioo taiao.” ¹⁴ Kootou naa see illoa maa kootou makitiputtipu peehea itaiao. Kootou e mee koi pee ko naa tuu te kohu raa ite tamaa saaita, aa ki oti ku seai. ✧ ¹⁵ E taukareka maa kootou kitaratara are peenei: “Ki mee maa TeAriki ehiihai, taatou makihaia taatou naa vana nei.” ¹⁶ Saaita nei iaa kootou e hakatannata ka ahu maa kootou e illoa ite kau vana. Naa ahu peenaa e ssara.

¹⁷ Aa teenaa, naa tama see haia laatou naa vana e taukalleka laatou e illoa maa laatou ki mee raa, laatou naa e ssara.

5

Te taratara hakaapo ki naa tama hai hekau

¹ Aa teenei, kootou naa tama hekau, hakannoo mai kiaa nau! Kootou ttani kameemee hakaaroa kikootou inaa haaeo teelaa makioo atu ki kootou. ² Naa hekau kootou ku oti kato te ppara, aa naa kahu kootou ku oti te kaaina naa manu. ³ Naa kol ma naa siliva kootou kuppiritia kato te taekatana. Te taekatana naa makiseu naa pukunohi kootou hoki pee ko naa vvela naa mee ite ahi. Kootou ni hakatau naa mane ma naa hekau kootou naa inaa aso hakaotinei. ✧ ⁴ Kootou nisee tauia kootou naa tama e heheuna ikootou. Kootou hakannoo atu inaa taumaruu naa tama naa ikootou! TeAtua, TeAriki Haimahi ku oti telono inaa ttani naa tama e heheuna ikootou naa. ✧ ⁵ Te saaita kootou ni nonnoho ka tutu laaoi i te kerekere nei raa, te lope mee e taukalleka ni kaatoa atu ki kootou; kootou ninnoho ka hakatatahao naa tinotama kootou ki naa tiputtipu kootou e kaimannako. Kootou ku oti te kkai kappeti, aa teenei kootou kuta kitaaia ki mmate. ⁶ Te lope tama taukalleka ku oti te hai haaeo ina kootou kataaia no mmate, aa naa tama naa iaa nisee hai vana hakallika ni mee ki kootou.

Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki TeAtua

⁷ Akutaaina ma akukave nei. Kootou nnoho hakaraaoi kattari kite saaita maki ahemai TeAriki. Kootou mmata inaa lavatoa tetama etori kaikai raa te noho kattari kiffua ana kaikai etori. Aia enoho hakaraaoi iloo ka ttari ki tae mai te ssao te ua, kisso mo hakaraaoi ana mee e ttori. ⁸ Kootou hoki ki nnoho hakaraaoi ka ttari. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari, i te aso TeAriki e ahemai raa ku taupiri.

⁹ Akutaaina ma akukave nei. Kootou see taumaruu itelaa tama, kisse ttuu kootou imua te hakatonu TeAtua. Ttama e hakatonutonu raa ku taupiri ki au. ¹⁰ Akutaaina ma akukave nei, kootou mannatu inaa pure TeAtua teelaa nisassare ka hakaia ite inoa TeAriki. Kootou kitoo te tiputipu naa tama naa inaa nnoho hakalavatoa laatou ma naa haaeo. ¹¹ Taatou ettapa ma laatou e fiafia ilaatou nilavatoa tennoho ma naa haaeo naa. Kootou nillono inaa lavatoa Job tennoho ma naa haaeo ni mee iaa ia. Kootou e illoa hoki maa ia ni haia hakaraaoi na TeAriki imuri. I te aa, i TeAriki se tama e laaoi aa e manava aroha i te tama. ✧

¹² Aku taaina ma akukave nei. Teenei setaratara hakamaatua. Kimee kootou ehai maa kootou etaratara maaoni, kootou seetaratara hakamaumau kitelani ma temaarama nei. Seai. Kootou kimee koi peelaa, “Uee,” inaa saaita kootou e mee maa teenaa setaratara maaoni, aa “Seai,” inaa saaita kootou e mee maa teenaa seai setaratara maaoni. Kootou kimee peenaa ki see takkoto kootou ilaro te hakatonu TeAtua.✧

¹³ Ehaitama ikootou etaka ma anammaha? Kootou taku ki TeAtua. Ehaitama ikootou e fiafia? Kootou huahua nimako ka hakanau i TeAtua. ¹⁴ Ehaitama ikootou emaki? Kootou kiaru ki naa tama hakamaatua telotu, naa tamanaa ma kitaku maa naa tama emmakinnaa, aa laatou makimumuraa naa tamanaa kitessunu te oliv ite inoa TeAriki.✧ ¹⁵ Tetaku tetama e hakataakoto tonu i TeAtua raa e hakamasike te maki no marooroo. TeAriki ma kihakaahea aia naa haitino naa tama emmakinnaa notaukalleka, aa naa haisara hoki naa tamanaa ma ki uiia kimee laatou nimee nihaisara maa laatou. ¹⁶ Aa teenaa, kootou kihakaari naa haisara kootou kinaataaina kootou, aa kootou kutaku maa telaatama, kimalolloo kootou inaa maki kootou. Tetaku tetama esosorina taukareka raa e haimahi iloo. ¹⁷ Elijah setama koi ma ko taatou. Aia ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki puuia te ua raa ki see too. Teenaa te ua raa ni see too ana setau e toru ma te vasi.✧ ¹⁸ Ki oti raa, aia ni taku hoki ki too te ua. Telani ni too iho tana ua aa te kerekere ni ssomo ana kaikai.✧

¹⁹ Aku taaina ma akukave nei, kimee setama ikootou nitiiake ia te hakamaaoni, no sura atu telaatama no huria tana manava kiahemai aia, ²⁰ kootou hakamaarona lokoi tetaratara nei: tetama e huria aia te manava tetama haisara kiahemai kite hakamaaoniraa, tetama haisaranaa ku hakasaoria aia ite mate. Teenaa TeAtua ma ki uiia a ia naa haisara katoo te tama naa.✧

✧ 5.12 Mt 5.34-37 ✧ 5.14 Mk 6.13 ✧ 5.17 1 Kgs 17.1; 18.1 ✧ 5.18 1 Kgs 18.42-45 ✧ 5.20 Prov 10.12; 1 Pet 4.8

1 PETER TE PAS MUA PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pasmua Peteraa nisissii kinaatama telotu, teenei etaapaa aia ma ko “naatama TeAtua nihakamaatino”, teelaa ettaka masseu ma nihorau kinaamatakaaina ettuu hakatokorau i Asia. Peter nisissii tepasnei kihakatipuina naamanava naatama teelaa makitokatoka itepasnei. Teenaa ko naatama e meepakavaina ka hakallono isu ilaatou elotu i TeAtua. Peter e sissii tepasnei no hakasua ake ite Lono Taukareka teelaa etaratara i Jesus Christ. Teenaa maa teelaa kote mate Christ, tana masike mai ana ite mate, aa tepurepure TeAtua maa Christ maki ahemai, teelaa kitaohi manava laatou. Laatou ki illoa ite meenei kilavatoa laatou tennoho ma naa haaeo epakkuuake kilaatou, aa maa naa vana nei e ssura ki haaiteria naa hakataakoto laatou i TeAtua. Teenaa maa laatou maki kauake naa tuuhana laatou TeAtua ite “Aso Jesus Christ maki hakasura iho ki te maarama nei”. (1.7)

E hakaapaa ma naa taratara i naa nnoho hakalavatoa ma naa haaeo raa, Peter e taratara ake hoki kinaatama naa kinnoho laatou ka sosorina ma nitama teelaa ettaka ma Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Peter e hakasua ite ara TeAtua e hakaora te tama 1.3–12

Naa akonaki ite ora e tapu 1.13–2.10

Naa sosorina te tama elotu i ana ttiri i naa haaeo 2.11–4.19

Naa meemee seemuu ma naa heuna te tama elotu 5.1–11

Naa taratara hakaoti 5.12–14

¹ A nau Peter, se aposol Jesus Christ.

Nau e sissii tepasnei kikootou, naatama nihakamaatinoria TeAtua ettaka masseu ma nihorau iloto naa matakaaina i Pontus, Galesia, Capadosia, Asia aa ko Bitinia. ² Kootou kunaa hakamaatinoria iloo TeAtua Tamana, e hano ma tana hakataakoto ninoho ma Ia imua, nohaia TeAitu Tapu ma nitama etapu kitautari kootou i Jesus Christ aa ki uiia naa haisara kootou tana ttoo.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo kinnoholaaoti kootou i naa aso hakkaatoa.

Taaohi manava i te ora maaoni

³ Taatou kihakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia e takoto tana hui aroha itaatou, teenaa Jesus Christ nihakamasikeria a Ia ite mate ki hookii mai a Ia te ora maaoni nei ki taatou. Teenei taatou e taaohi manava ite ora maaoni nei, ⁴ aa taatou ku matamata koi ki te ssao TeAtua maki hookii mai naa tuuhana taatou teelaa etukua a Ia maa ana tama. Naamee naa e takkoto i TeAtua itelani, te kina naamee naa seelavaa te ppara, te hakallika aa seelavaa te seai. ⁵ Teenaa nituuhana kootou, aa TeAtua, i ana mahi, maki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou ki tae ki te ssao kootou maki hakaoratia a Ia ite aso hakaoti.

⁶ Niaaina maa te tamaa sao nei kootou e nnoho ka hakallono isu ma te kau haaeo raa, kootou ki fiafia ite meenei. ⁷ Kootou see mamannatu tammaki, teenaa ni ara TeAtua e mee ki haaite naa hakataakoto kootou, ki mee maa kootou elotu maaoni. E mee koi ma ko i-naa tuunia taatou naa kol raa ite ahi ki haaiteria maa teenaa ni kol maaoni. Tevana iaa naa hakataakoto kootou ettoeiaa inaa kol. Teenaa kote vana kootou etau ki haaiteria naa hakataakoto kootou ki takkoto haimmahi peenaa. Te aso Jesus Christ

ma ki hakasura iho ki te maarama nei raa, TeAtua ma ki hiahia i kootou, teenaa a Ia ma ki hakanau i kootou no mee kootou ma ni tama hakamaatua. ⁸ Niaaina maa kootou sekikkite iaa Ia raa, kootou ellee koi naa manava kootou iaa Ia; niaaina maa kootou see kkite iaa Ia i te saaita nei raa, kootou elotu koi iaa Ia. Teenaa te hiahia e takoto iloto naa manava kootou naa see ilotia taatou tetarataraina, ⁹ i te aa, i kootou ku hakaoratia TeAtua. Teenaa ko te mee ni hakatina ai kootou iaa Ia.

¹⁰ Teenei ko naa taratara i te hakaora nei teelaa nisse hakappuru ai naa pure TeAtua raa ma ki ilotia laatou, aa teelaa ni tarataraina mai laatou hakaoti i te mee taukareka TeAtua ma ki kauatu ki kootou. ¹¹ Naa tama naa nisse ma ki ilotia laatou te ssao te taukareka naa ma ki sura mai, aa ma te taukareka naa ma ki hakasura mai peehea. Teenaa ko te ssao TeAitu Christ, teelaa e takoto ilaatou, e hakaariake. Teenaa ko ana taratara ni mee maa Christ ma kioti ku hakallono isu aa telaa i teelaa ma ki sura imuri. ¹² TeAtua ni hakaariake kiana pure raa maa naa heuna laatou naa see mee ma ki tokonaki kilaatou; laatou e heheuna ki tokonaki ki kootou. Laatou ni tarataraina laatou naa taratara teelaa ku llono kootou i te saaita nei inaa hakaata te Lono Taukareka raa naa tama e tauria naa mahi TeAitu Tapu, te tama ni heunatia mai i te lani. Teenei ko naa mee naa ensol raa iloo e fiffai maa laatou ki illoa.

Te ora e tapu

¹³ Teenaa, kootou hakattonu naa hakataakoto kootou. Kootou ki tinomaamaa kataaohi manava ki te taukareka teelaa ma ki kauatu i te saaita Jesus Christ ma ki hakasura mai. ¹⁴ Kootou tautari ki TeAtua, aa kootou ku tiiake naa sosorina see ttonu ni ttaka ma kootou imua, i te saaita kootou koittaka see illoa inaa vana. ¹⁵ E mee pee ko TeAtua, te tama ni aru atu ki kootou raa e tapu, teenaa kootou hoki ki hakamaarama naa ora kootou kittapu inaa vana kato kootou e mee. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Hakamaarama naa ora kootou kittapu, i aa nau e tapu."✧

¹⁷ Kootou e kannaa maa TeAtua ko kootou Tamana inaa saaita kootou etaku kiaa Ia. Tevana iaa kootou ki illoa maa TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei; a Ia e hakatonutonu naa tama hakkaatoa ki tau ma naa vana naa tama naa ni mee. Aa teenaa, i te saaita kootou e nnoho i te maarama nei raa, kootou ki nnoho ma ni horau ka lotu mattaku iaa Ia. ¹⁸ Kootou e illoa i kootou ni see uruhanaina TeAtua ki tiiake kootou te ora see hai vana e taunai teelaa ni hakataka mai maa naa tippuna kootou raa ki naa mee vare pee ko naa siliva ma naa kol. Seai. ¹⁹ Kootou ni uruhanaina TeAtua ki te tto Jesus, te tama ni mee ma ko te sukua sipsip e matahua. ²⁰ A Ia ni hakamaatinoria TeAtua imua tana penapena ana te maarama nei, aa teenei ni hakasuratia mai inaa aso hakaoti nei ki kauatu te taukareka kootou. ²¹ Kootou nei e tautari ki TeAtua i kootou ku illoa i Christ. Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate no hakanohoria ma se tama hakamaatua. Teenaa kootou ki taao hi manava ka lotu tonu ki TeAtua soko Ia.

²² Teenei naa ora kootou ku mallama i kootou e tautari ki te hakamaaoni TeAtua, aa kootou hoki ku oomai no fiffai hakaraaoi ki naa taaina kootou raa, teenaa kootou ki hakassura te manava laaoi maaoni ki telaa tama. ²³ I te aa, iloto naa mahi te taratara te ora maa te taratara TeAtua e takoto raa, kootou ni ahe hoki no mee ma ni tamalliki e hannau mai hoou. Tevana iaa kootou see hannau mai i naa mahi te tama teelaa ma kioti koi ku mate, kootou e hannau mai iloto naa mahi TeAitu teelaa ma ki see lavaa te mate. ²⁴ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, "Naa tama hakkaatoa e mee ma ko naa vvee, naa tiputtipu taukalleka naa tama naa e mee ma ko naa kaute naa vvee. Naa vvee raa ma ki mmate, aa naa kaute raa ku maaoha,

✧ 1.16 Lev 11.44-45; 19.2

²⁵ aa te taratara TeAtua raa iaa ma ki takoto no takoto hakaoti.”✠
Teenei ko naa taratara i te Lono Taukareka teelaa ni kauatu ki kootou.

2

Te hatu e ora ma te kanohenua e tapu

¹ Kootou ki tiiake te kau tiputipu e hakallika. Tiiake te taratara kailaaraa, te manava kaikailua, te manava ssano, aa te taratara haaeo i telaa tama.

² Kootou ki mee ma ko naa tamalliki punaammea e hannau hoou, e hii uu lokoi ki te vai uu taukareka TeAitu Tapu, ki ttipu ake kootou no too te ora maaoni. ³ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu peelaa, “Kootou ku oti te kkite soko kootou i telaoi TeAtua.”✠

⁴ Oo mai ki TeAriki, teenaa ko te hatu te ora teelaa ni hakakkeeina te henua ma setamavare, iaa nitukua TeAtua ma setama hakamaatua.

⁵ Oo mai kootou ma ni hatu e ora. TeAtua e mee ki hakatuu kootou ki mee kootou ma ko te Hare Tapu TeAitu Tapu, aa teenaa ko te kina kootou maki heheuna ma nimaatua etapu, e hakaara naa mee maaoni teelaa e hiihaia i TeAtua, i te aa i kootou nitama e heheuna maa Jesus Christ.

⁶ I te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,
“Nau ni hakamaatino te hatu hakamaatua,
teenaa e hakatuuria a nau ma ko te pou hakamaatua i Zion;
aa setama peehea e hakatina iaa Ia raa, aia maki see lavaa hakaoti
te hakanaparia.”✠

⁷ Teenei ko te hatu hakamaatua ki kootou, naa tama elotu; aa ki naa tama see lotu raa iaa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te hatu ni hakakkeeina naa tama e ppena hare maa e hakallika raa,
teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.”✠

⁸ Telaa taratara e mee maa,
“Teenei ko te hatu ma ki llave ai naa vae te henua no taussina ki laro,
te hatupaa teelaa maki ttiri ai naa vae naa tama naa no maaoha laatou
ki laro.”✠

Naa tamanaa nillave naa vae laatou no taussina ki laro ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua; aa laatou hoki nitukua ki haia peenaa.

⁹ Kootou iaa ko naa tama TeAtua ni hakamattino. Kootou naa ko naa maatua i te nohorana TeAriki, te kanohenua e tapu. Kootou naa ko naa tino tama TeAtua. Kootou nitukua TeAtua, te tama nikannaatu maki hakattaha kootou i te poouri no oomai ki tana maasina, ki hakaeta kootou iana sosorina e taukalleka.✠ ¹⁰ Imua raa kootou ni see mee ma ko te kanohenua TeAtua, aa i te saaita nei kootou ku mee pee ko te kanohenua TeAtua. Imua raa kootou ni see illoa i tana manava aroha, aa i te saaita nei raa TeAtua ku aroha i kootou.✠

Hakannoo ki naa tama hakamaatua

¹¹ Aku soa nei. Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, i kootou ni horau ettaka ssiri vaaroto te maarama nei. Kootou see mee maki tautari kootou ki naa sosorina kaimannako naa tama te maarama nei e mee ki naa haitino laatou, i teenaa ko te tiputipu e lavaa te mee naa tino tama kootou no hakallika. ¹² Kootou ki sosorina taukalleka imua naa karamata naa tama see lotu i TeAtua, teenaa i te saaita kootou maki tuku haaeoina laatou maa kootou nitama haisara raa, laatou kikkite i naa sosorina taukalleka kootou. Aa teenaa laatou maki hakannau i TeAtua i tana aso maki hakasura iho.

✠ **1.25** Is 40.6-8 (LXX) ✠ **2.3** Ps 34.8 ✠ **2.6** Is 28.16 (LXX) ✠ **2.7** Ps 118.22 ✠ **2.8** Is 8.14-15
✠ **2.9** Ex 19.5-6; Is 43.20,21 (LXX); Deut 4.20; 7.6; 14.2; Tit 2.14; Is 9.2 ✠ **2.10** Hos 2.23

¹³ TeAriki ehiihai maa kootou kituku kinaavana naa hakamau katoote maaramanei. Kootou kituku kinaavana te Tuku i Rome, iaia kotetama hakamaatua hakaoti tehenua, ¹⁴ aa kootou hoki kituku kinaavana naaparetuku, ilaatou nitukua te Tuku i Romeraa kikapusina naatama esosorina hakallika, aa kihakanauria naatama esosorina taukalleka. ¹⁵ Ite aa, i TeAtua ehiihai maa kootou kisosorina taukalleka, kiseennoho naatama esosorina vwarea kamee te kau taratara hakallesi i kootou. ¹⁶ Kootou kinnoho ma ni tama see haka apiapi itekauvana, tevanaiaa kootou kiseenmannatu maa kootou ettana te meemmuni ni vana e hakallika maa kootou. Kootou kinnoho ma ni poe TeAtua. ¹⁷ Kootou kimee hakaraaoi naatama hakkaatoa, aa kootou kimanavalaaoi i naatama elotu kootou hakapaa. Kootou kilotu mattaku i TeAtua, aa kootou kituku kinaavana te Tuku i Rome.

Tautari ki te tiputipu Christ

¹⁸ Kootou naatama e heheuna, kootou kituku kinaavana naa hakamau kootou, aa kootou kisosorina taukareka kilaatou. Nau seevanaatu maki tuku koi kootou kinaavana naatama elaoi aa e meeme hakaraaoi kikoote. Seai. Kootou kisosorina taukalleka hoki kinaatama e haao. ¹⁹ Kimee kootou seehaivana essara, aa kootou ia e haihaeoina ka hakallonoisu kootou, teenaa kootou makihaia hakaraaoi TeAtua i kootou nilavaa tennoho hakalavatoa ma naa haee naa. Ite aa inaa hakataakoto kootou etakkoto i TeAtua. ²⁰ Kimee kootou etaaia i kootou esosorina hakallika, seaa etaaukareka kootou maki too? Aa kimee kootou esosorina taukalleka, aa kootou etaaia ka hakallono isura, teenaa kootou makihaia hakaraaoi TeAtua. ²¹ Teenei ko te tiputipu nei teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua, i Christ tana tino ni hakallonoisu maa kootou. A Ia ni hakasura te tiputipu nei kikkite kootou, aa kootou ku tautari kaa Ia. ²² A Ia nisee haisara nippena, aa seehaitama ku oti telono maa Ia nipesi setaratara hakareeresi.☆ ²³ Tana saaita ni sasaakiria raa, a Ia nisee huriatu no sasaakiri hoki; tana saaita ni taia no hakallono isura, a Ia nisee huriatu maki hetaa laatou. A Ia nituku koi ki TeAtua, te tama e hakatonutonu kite ara etonu.☆ ²⁴ Christ tana tino ni amo naa haisara taatou itana haitino no mate maa Ia iaruna tekros, kilavaa taatou temmate kinaa haisara taatou, aa taatou kunnoho kite ora etonu. Kootou nei kumalolloo inaa maki kootou ia Ia ni mere i tana taia ana.☆ ²⁵ Kootou nimee ma konna sipsip ehurohurossiri, aa teenei kootou ku oti te hakaheha mai ki tautari kootou kite Tama e roorosi ka mmata ake kinaa tinotama kootou.☆

3

Naa hai aavvana

¹ Kootou naa haahine e aavvana, kootou kituku kinaa aavana kootou. Kimee naa aavana kootou naa see hakannoo kinaataratara TeAtua, naamanava laatou maki hurisia naa sosorina kootou kilaatou aa laatou maki ffuri nolotu, niaaina maa kootou seehai taratara ekauake.☆ ² Ite aa, ilaatou makkite maa kootou esosorina taukalleka, aa kootou hoki e hakannoo lokoi kinaataratara laatou. ³ Kootou seeme maa kootou kihailaakei kitekaume ka hakatiloto kinaa haitino kootou, kimmata tehenua maa kootou etiputtipu taukalleka. Teenaa koi naa hirihiri naa lauru kootou kappini kootou kitekau pini e makilakkila, aa inaa hekau kootou e hakao teelaa etaavimmaha aa epura mallama.☆ ⁴ Teata te ffine etakoto iloto tana hatumanava. Teenaa ko te tiputipu tetama e meeme seemuu, elaoi, aa see iloa teloto: te tiputipu

☆ 2.22 Is 53.9 ☆ 2.23 Is 53.7 ☆ 2.24 Is 53.5 ☆ 2.25 Is 53.6 ☆ 3.1 Eph 5.22; Col 3.18 ☆ 3.3 1 Tim 2.9

e kaimanako ai TeAtua. ⁵ Naa haahine te lotu imua teelaa ni taaohi manava i TeAtua raa ni hailaakei kilaatou inaatuku laatou ki naa aavana laa-tou. ⁶ Sarah nimee peenaa. Aia ni hakannoo kitana aavana, Abraham, ka kannaa itana aavana naa ma se hakamau aana. Kootou nei ku mee ma ni tamalliki haahine Sarah ki mee kootou e sosorina taukalleka ka see mattaku i te kau vana.✠

⁷ Peelaa hoki, kootou naa taanata raa ki nnoho hakaraaoi ma naa aavana kootou, aa kootou ki illoa maa laatou see haimahi pee ko kootou. Kootou mmata atu hakaraaoi kilaatou, ilaatou hoki makitoo te ora TeAtua pee ko kootou. Ki mee tetiputipuni e tauhia kootou, see hai vana ma ki pui mai i naa saaita kootou e taku ki TeAtua.✠

Noho laaoi ma telaa tama

⁸ Ki hakaoti aku taratara nei: kootou kittaka ma te hakataakoto tokotasi aa kootou ku meeme hakaraaoi aaraatama; kootou ki haitaainalaoi, aa kootou kilaoi ka manava aroha itelaatama. ⁹ Ki mee nitama e sosorina hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no sosorina hakallika hoki kilaatou. Aa kimee nitama esasakkiri ki kootou, kootou see ffuri atu no sasakkiri hoki. Seai. Kootou kitaku ki TeAtua ki haia hakaraaoi naa tama naa. Ite aa, te saaita kootou ni kannaatia TeAtua raa, a la ni purepure atu maa kootou maki haia hakaraaoi a la.

¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee nitama e fiffai maa laatou ennoho hakauaua kikkite laatou i naa sao e taukalleka,

laatou ki tiiake te taratara hakallika ma te taratara hakareeresi.

¹¹ Laatou ki tiiake naa sosorina e hakallika aa ku mee naa sosorina e taukalleka;

laatou ki hai hakappuru ki nnoho laaoi laatou ma aaraa tama.

¹² Ite aa, i TeAriki e roorosi peenaa ki naa tama e ttonu naa ora laatou, aa e hakannoo ki naa taku laatou.

Tevana iaa a la see hakannoo ki naa tama e sosorina hakallika.”✠

¹³ Ko ai tetama maki maanatu maki haia pakavaina kootou ki mee kootou e sosorina taukalleka? ¹⁴ Aa kimee kootou e mee pakavaina i kootou e sosorina taukalleka, kootou ki fiafia. Kootou see mattaku i aaraatama, aa kootou ki see mamannatu tammaki. ¹⁵ Kootou ki tauhia kootou Christ ki noho hakamaatua ma se Ariki kootou. Ki mee nitama e vasirisiri ki illoa laatou i te mee e taukareka e taaria kootou, kootou ki nnoho tanatana hakaoti ma ni taratara maa kootou, teenaa aa kootou ku taratara atu hakaraaoi ki illoa laatou.✠ ¹⁶ Tevana iaa kootou seai iloo ki hurihuri haaeo naa reo kootou; kootou taratara atu hakaraaoi loiki ki illoa naa tama naa. Kootou mmata ki mallama naa hakataakoto kootou. Ite saaita kootou e sasaakiria raa, naa tama e taratara haaeo i naa sosorina taukalleka kootou, naa tama e tautari ki Christ, maki nnapa i naa taratara laatou e meenaa. ¹⁷ E taukareka maa taatou e hakallono isu itaatou e sosorina taukalleka, ki mee maa te nei ko te hiihai TeAtua. Aa ki mee taatou e hakallono isu itaatou e sosorina hakallika raa iaa, te mee naa e sara.

¹⁸ Christ ni mate tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei. A la ni mate ki uruhanaina taatou, naa tama haisara, teenaa kitoa taatou ki TeAtua. A la nitaia no mate, tevana iaa a la ni hakaoratia hoki TeAitu Tapu. ¹⁹ Tana aitu raa ni hano no hakaia naa taratara TeAtua ki naa aitu e karapusi i naa kina. ²⁰ Teenaa ko naa aitu naa tama ni see hakannoo ki TeAtua i tana saaita ni noho ka ttari kilaatou i te ssao Noah ni penapena tana vaka e lasi. Teelaa se takavaru koi naa tama ni ssao i te saaita naa. Naa tama naa ni hakassaoria te ttai ni hakaffuta naa.✠

²¹ Tevaina e huriatu te hakaau tapu, te nei e ssao ai kootou hoki

✠ **3.6** Gen 18.12 ✠ **3.7** Eph 5.25; Col 3.19 ✠ **3.12** Ps 34.12-16 (LXX) ✠ **3.15** Mt 5.10; Is 8.12-13

✠ **3.20** Gen 6.1—7.24

iloto naamahi teelaa nihakamasike Jesus Christ ite mate. Teenaa seai kote hakaukau kimaaffana naakerekere naahaitino kootou. Teenaa sepurepure kootou etuku ki TeAtua maa te hakataakoto etaukareka. ²² Christ kuoti te hano kitelani, aa teenei kunoho ite vasi hakamaatau TeAtua. Aia kunoho hakamaatua i naa ensol, naa aitu hakamaatua aa ma naa aitu haimahi i te lani.

4

Ttiputipu naa tama TeAtua

¹ I Christ nihakallono isu tana haitino, teenaa kootou hoki kimee naa hakataakoto kootou kihaimmahi pee ko Ia. Ite aa, tetama e hakallono isu tana haitino raa kote tama ku see ppena hoki naa haisara. ² Kaamata itesaaita nei, itesaaita kootou koinnoho ite kerekere raa, naa ora kootou kitautari kite hiihai TeAtua. Kootou see mee ma kitautari kootou kinaa sosorina e hakallika teelaa eoti manava ai naa tama te maarama nei. ³ Tennoho kootou imua ka hai naa vana te kanohenua seelotu i TeAtua raa kutau peenaa. Imuaraa kootou nihai huri ka hai kootou naa vana e kerekere; kootou nihakavaarea te unu naa vai mmara; kootou ni unuunu hakapaa ka hakassura te kau vana e hakannapa, aa kootou elotu peenaa kinaa aitu hakallesi kootou nipenappena. ⁴ Aa itesaaita nei raa, te kanohenua seelotu i TeAtua raa kutteki ikootou kusee hakauruake hoki kinaa vana laatou, teenaa kotennoho laatou kasosorina pee konna manu aa see hakatonu maa niaa laatou ehai. Teenaa effuriai laatou notatara hakallika ikootou. ⁵ Tevanaiaa naa tamanaa kikauake nitaratara maa laatou inaatakkoto naa ora laatou ki TeAtua, iaala enoho kihakatonutonu naa ora naa tama e ora ma naa tama emmate. ⁶ Teenaa kote vana te Lono Taukareka raa nikauake kinaa tama kuoti temmate itesaaita laatou koi ora. Maaoni, laatou nimmate pee konnaa tama hakkaatoa emee naa haisara laatou raa nimmate, tevanaiaa teenei laatou kuoti te hakaoratia TeAtua nottaka laatou ma ni aitu pee ko TeAtua.

Heunatia naa heuna TeAtua

⁷ Tessao naa mee hakkaatoa ma kihakaoti mai raa ku saaita koi. Teenaa naa hakataakoto kootou kittonu aa kootou kuroorosi hakaraaoi iloo inaa sosorina kootou, kilavaa kootou tetaku hakaraaoi. ⁸ Te tiputipu etakoto i aruna naa mee hakkaatoa raa, teenaa kote tiputipu te manavalaoi kootou itelaatama. Ite aa, te manavalaoi koi elavaa temee tetama ki uiia naa haisara telaatama. ⁹ Hakauru telaatama kiloto naa hare kootou, aa kootou kisee hai manava. ¹⁰ Kootou hakkaatoa kitoo tekaume etaukalleka kootou nikauatu TeAtua raa notokonaki kinaa taaina kootou, pee konnaa vana tetama eheheuna taukareka i TeAtua. ¹¹ Naa tama etukua kitaratara raa, laatou kihakaea naa taratara TeAtua; naa tama etukua ki heheuna raa ki heheuna kinaa mahi laatou e kauake TeAtua. Kootou ki sosorina peenei kitakkoto naa ahura i TeAtua iloto teinoa Jesus Christ. Aia etaka hakamaatua aa etakoto haimahi peenaa. Amen.

Naa tama te lotu e hakallono isu

¹² Akutaaina nei. Kimee kootou ettiri ite kau haaeo ka hakallono isu, kootou kisee mannatu maa ni vana sara kumee ikootou. Seai. Teenaa ni vana essura ki haaiteria naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹³ Kootou kifiafia ikootou e hakallono isu hoki pee ko Christ. Teenaa kootou ma ki fiafia iloo itesaaita ana mahi ma ki hakassura kite maarama nei. ¹⁴ Kootou ki fiafia kimee kootou e sasaakiria maa i kootou ni tama e tautari ki Christ; kootou e haia peenaa i TeAitu haimahi TeAtua etakoto i naa ora

☆ 4.8 Prov 10.12

kootou. ¹⁵ Ki mee setama ikootou e hakallono isu, aia ki see mee maa ia e hakallono isu maa ia ia setama etaa tama, ekailaara, eppena naa vana e ssara, aa e hakauru atu tana pisouru ki naa vana are aaraa tama. ¹⁶ Tevana ia ki mee kootou e hakallono isu maa ikootou nitama telotu, kootou ki seen napa. Kootou ki fiafia i TeAtua ikootou etaapaa te henua ki te inoa Christ.

¹⁷ Tessao te hakatonu TeAtua kikaamata raa kutae mai. TeAtua ma kikaamata te hakatonu tonu ana tama raa imua. Aa ki mee a Ia e kaamata iana tama, kootou e mannatu maa naa tama see hakannoo ki te Lono Taukareka TeAtua raa ma ki haia peehea imuri?

¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Ki mee maa e hainattaa te hakaora naa tama e taukalleka, naa tama haisara raa ma ki hakaoratia peehea?”[☆]

¹⁹ Aa teenaa, naa tama e hakallono isu i teenaa ko te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura ila tou raa, naa tama naa ki sisorina taukalleka kiaaraa tama, aa la tou kuti iake naa ora la tou ki takkoto i naa rima TeAtua, te tama ni penapena la tou. A Ia maraa e haia loko i a Ia naa mee ana e taratara maa Ia ma ki mee.

5

Te kanohenua TeAtua

¹ Nau nei se maatua telotu. Nau e pesi atu te taratara nei ki naa tama hakamaatua telotu ennoho ikootou i te kina naa. Nau ni kite ki aku tino karamata i te saaita Christ ni hakallono isu. Aa i te saaita Christ ma ki ahema ma setama haimahira, nau ma ki haia hoki ma setama haimahi. Te nei nau ku pesi atu te taratara nei ki kootou ² ki roorosi hakaraa oi kootou ki te kanohenua TeAtua teelaa ni kauatu ma ki mmata ake kootou, e mee pee ko naa tama e tukua ki roorosi naa sipsip. Kootou ki fiafia te mee naa heuna naa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna TeAtua, tevana ia kootou see karo maa i kootou e illoa maa teenaa ni heuna are aaraa tama. Kootou see mee maa kootou e heheuna ma ki tauia kootou; kootou ki heheuna i kootou e fifai ma ki tokonaki kootou ki naa tama naa.[☆]

³ Kootou see mee maa kootou ki meeme hakamaatua i aruna naa tama ni kauatu ma ki mmata ake kootou naa. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu e tonu ki tautari naa tama naa ki kootou. ⁴ Te saaita te Tama Hakamaatua e roorosi i taatou e hakasura mai raa, kootou ma ki kauatu naa hau maatua kootou teelaa see lavaa te mmae.

⁵ Peelaa hoki, kootou naa tama taane raa ki hakannoo ki naa tama kootou e mattua. Kootou hakkaatoa ki see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki tokonaki ki naa taaina kootou. I te aa, e takoto tana taratara i te Laupepa Tapu e mee maa, “TeAtua ma ki hakanaparia a Ia naa tama e ahu. A Ia ia ma ki tokonaki ki naa tama e meeme seemuu.”[☆] ⁶ Kootou ki meeme seemuu kannoho i naa rima TeAtua, ki saua naa inoa kootou TeAtua no haia ma nitama hakamaatua i tana saaita e vana maa e taukareka.[☆] ⁷ Tiiake naa mmaha kootou naa ki takkoto i naa rima TeAtua, ia ia e aroha i kootou.

⁸ Kootou ki tino maamaa ka roorosi hakaraa oi iloo! Te tama e tau tau haa e ma kootou, Satan, kusa sare ka motimotimai i naa vasi ma se manuka itama e sesseetama ki kai. ⁹ Kootou tuum mau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua; kootou seai iloo ki tuku atu ki naa vana te tama naa. I te aa, i kootou e illoa maa naa tama katoo e lotu pee ko kootou ennoho i naa kina hakkaatoa i te maarama nei e uru hoki ki naa haa e peenaa. ¹⁰ Kootou ma ki hakallono isu i te puna saaita koi. Aa te saaita naa haa e naa e llaa raa, te Atua naa laa oi hakkaatoa, te tama e aru atu

[☆] 4.18 Prov 11.31 (LXX) [☆] 5.2 Jn 21.15-17 [☆] 5.5 Prov 3.34 (LXX) [☆] 5.6 Mt 23.12; Lk 14.11; 18.14

ki oo ake kootou no nnoho i tana maasina e takoto see oti, i kootou ni tama Christ raa, ma ki haia a Ia naa vana kootou ki ttonu katoo, aa ki see hurihuri naa hakataakoto kootou. Naa hakataakoto kootou hoki ma ki haia a Ia ki haimmahi, aa ki tuutuulaoi kootou ma naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹¹ TeAtua ki noho hakamaatua hakaoti peenaa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹² Teenei ko Silas nei e tokonaki mai kiaa nau i takupas huapotopoto e sissii atu nei. Nau e iloa maa ia setama elotu maaoni i TeAtua. Nau e sissii atu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau ki saapai atu ki kootou, aa ki hakaari atu aku taratara nei maa teenei ko telaoi maaoni TeAtua. Kootou ki taaohi peenaa naa hakataakoto kootou i TeAtua.✠

¹³ Te ssoa telotu kootou i Babilon, teelaa ni hakamaatinoria hoki TeAtua, e purepure atu ki kootou. Taku tama, Mark hoki e purepure atu ki kootou.✠

¹⁴ Pureppure ka vaisionissoni ma naa taaina kootou, ki huri ake peelaa maa kootou e fiffai ki kootou.

Kootou naa tama elotu i Christ, telaoi TeAtua ki takoto i kootou.

2 PETER TE SSOA TE PAS PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tessoa tepas Peterraa esissii kitelopo tama telotu imua. Iloto tanapasneiraa, Peter etaratara ake kinaa tama naa ki see hakannoo kinaa taratara naa tisa hakalellesi, aa ki see tautari atu laatou ki te tiputipu haihuri teelaa kusura inaa akonaki naa tama naa. Peter etaratara ake kitauhia laatou te iloa TeAtua maaoni aa TeAriki Jesus Christ, teenaa kote iloa teelaa nikauake naa tama nikkite kinaa tino karamata laatou i Jesus aa nillono hoki iana akonaki. Peter emamaanatu tammaki inaa akonaki naa tama teelaa e hai maa Christ ma ki see ahemai. Aia etaratara ake maa Christ see vave ahemai raa i TeAtua “see hiihai maa se tama ki mate; a Ia e hiihai maa naa tama katoo ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.” (3.9)

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i naa tama telotu 1.3–21

Naa tisa hakalellesi 2.1–22

Te saaita Christ ma ki ahemai 3.1–18

¹ Anau, Simon Peter, setama e heheuna maa Jesus Christ, aa nau hoki se aposolaana.

Nau esissii atu tepas nei kikootou, naa tama nikauake naa tiputtipu ettonu TeAtua aa ma tetama e hakasao taatou, Jesus Christ, kilotu pee komaatou i Jesus Christ.

² Kootou kinnoho hakaraaoi iloo ma telaoi TeAtua, ikootou e illoa maaoni i TeAtua ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

Kootou ki sosorina maa ni tama ni kannaatia TeAtua

³ Taatou nikaumai naa mee hakkaatoa iloto ana mahi hakamaatua. Teenaa konaa mee taatou essee kitokonaki kinaa ora taatou kinnoho taatou ma ko naa tama e lotu maaoni. I te aa i taatou ku oti te oomai no illoa i TeAtua, te tama ni kannaatia a Ia taatou ki oo ake no kkite i ana mahi ma tana taukareka. ⁴ Teenei ko te ara nei ni kaumai ai a Ia ana mee hakamaatua teelaa ni purepure mai a Ia ki taatou, ki tauhia taatou te tiputipu e tapu TeAtua aa ki see usuhia taatou no mee naa vana e kerekere te maarama nei.

⁵ Teenaa kootou ki hakappuru ki hakapaa te tiputipu e taukareka raa ma naa hakataakoto kootou i TeAtua, aa ki te tiputipu e taukareka raa, kootou ki hakapaa atu ma te illoa kootou iaa Ia; ⁶ aa ki te illoa kootou naa, kootou ki hakapaa atu kitelavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou; kitelavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou naa, kootou ki hakapaa atu te nnoho hakalavatoa kattari kite ahemai TeAriki; aa kite nnoho hakalavatoa kattari raa, kootou ki hakapaa atu te manava TeAtua; ⁷ aa kite manava TeAtua, kootou ki hakapaa atu te haitaina laoi aa te haikavelaoi; aa kite haitaina laoi ma te haikavelaoi raa, kootou ki hakapaa atu ki te llee naa manava kootou i naa tama hakkaatoa. ⁸ Teenei naa tiputtipu kitauhia kootou kittipu ake iloto naa manava kootou, aa ki mee kootou e tauhia maaoni kootou naa tiputtipu nei, naa tiputtipu nei ma ki takkoto haimmahi iloto naa manava kootou. Teenaa te iloa kootou i TeAriki taatou, Jesus Christ, ma ki sura inaa ora kootou. ⁹ Aa ki mee ni tama see ssura naa tiputtipu nei, teenaa kolaatou ku see lavaa te kkite hakammao, naa karamata laatou ku mee ma e ppuni. Naa tama naa ku ssiri maa Christ ku oti te uiia a Ia naa haisara laatou ni mee imua.

¹⁰ Aa teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou ki hakappuru kihaia kootou naatiputtipu teelaa makihuriake peelaa maa kootou nikannaatia maaoni TeAtua kitautari kootou kiaaia, aa maa kootou nitukua aia kinnoho kootou pee kotanakahenua. Kimee maa kootou ehaia kootou naavana nei, teenaa naahakataakoto kootou i TeAtua naa maki seelavaa iloo tetiake. ¹¹ Ite araneiraa kootou maki hakaauruhia hakaraaoi iloo TeAtua kiloto tenohorana TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, teenaa kote nohorana e takoto no takoto hakaoti.

¹² Niaaina maa kootou kuoti tellono inaa taratara nei ka tauhia kootou te hakamaaoni nikauatu kikootou raa, nau maki hakahekahe atu koi naa taratara nei. ¹³ Itaku saaita koi ora nei, nau emaanatu maa etonu ki hakahekahe atu nau naa taratara nei kisseessiri kootou. ¹⁴ Nau e iloa maa takumate kutaupiri. TeAriki Jesus Christ kuoti te hakaari mai hakaraaoi iloo kiaa nau. ¹⁵ Teenaa nau maki heheuna hakappuru iloo kilavaa kootou te hakamaarona i aku taratara nei. Taku saaita kuoti te mate raa, kootou kumannatu loko i aku taratara nei.

Te maasina TeAtua e takoto i Christ

¹⁶ Naa taratara maatou nikauatu ite au taatou Ariki, Jesus raa, teenaa seai maa nitaratara hatu koi maatou nillono. Seai. Maatou nikkite i Jesus Christ kinatino karamata maatou. ¹⁷ Maatou nittuu ma Jesus Christ ite saaita TeAtua Tamana nitaratara hakanau mai i Jesus itelani peelaa, "Te nei taku tama hakasere elee ai taku manava!" Te haitino Jesus nimaasina kato ite saaita TeAtua nitaratara mai peenaa. ¹⁸ Maatou takatoru nillono inaa kaumai tetaratara naa itelani ite saaita maatou nittuu ma Jesus i aruna temouna e tapu.✧

¹⁹ Maatou nei ku illoa maaoni maa naa taratara nikaumai naa pure TeAtua raa nitaratara maaoni. Etaukareka maa kootou kitautari kinaa taratara naa, teenaa inaa taratara naa emee ma selamu eura ite kina epouuri no tae kite tahaata, ite saaita te hetuu tetahaata raa e tootana maasina iloto naa hatumanava kootou.

²⁰ Tevanaiaa te nei temee hakamau kootou ki hakamaarona loko. See haitama makilavaa te ilotia aia sokoia te hakataakoto setaratara inaa taratara purepure e takkoto ite Laupepa Tapu. ²¹ Ite aa, see haitaratara inaa taratara purepure nikaumai naa pure TeAtua raa e hakatahito ite hakataakoto te tama. Seai. Naa tama nikaumai naa taratara naa, teenaa nitama nitauria naa mahi TeAitu Tapu ite saaita laatou ni hakaema mai naa taratara naa.

2

Naa tisa hakalellesi

¹ Eme naa pure hakalellesi ni hakassuraiho imua nottaka vaaroto te henua, aa ite aranaa hoki, emee naa tisa hakalellesi makioti kuttaka atu vaaroto kootou. Naa tama naa maki hakassura atu ma naa akonaki hakalellesi teelaa makioti kuseua ai kootou, aa laatou maki hakakkeeina laatou TeAtua, te tama ni hakasao laatou. Teenaa laatou maki hakatekia koi noseua naa ora laatou. ² Telopotama maki tautariatu kinaa sosorina haihuri naa tama naa; aa inaa vana seettonu laatou e hainaa raa, aaraa tama maki ffuri no taratara hakallika ite ara te hakamaaoni. ³ Inaa manava kailallao laatou raa, naa tisa hakalellesi naa maki ffuti telopo mane inaa taratara ffatu laatou nikauatu kikootou. Tevanaiaa TeAtua kunaa noho iloo ka ttari ki hakatonutonu naa tama naa. Te ssao naa ora laatou e tukua ki seua raa kutaupiri!

✧ 1.18 Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35

⁴ Naa ensol nippena naa haisara laatou raa ni see hakassaoria TeAtua. Laatou nitauatia katoo a la kiloto te kina te mate, teenaa te kina laatou e saisaitia kammoe ite poouri ana kattari kite Aso te Hakatonu TeAtua. ⁵ TeAtua ni see hakassaoria a la naa tama imua raa hoki. A la ni hakaffuta tanatai noloohia te kanohenua ni see hakannoo kiaa la. Naa tama koi ni hakassaoria a la raa ko Noah, tetama ni hakaea te tiputipu etonu, aa ma telaa takahitu tama. ⁶ TeAtua ni mee pakavaina a la naa henua Sodom ma Gomora. Naa henua naa nituunia a la kiseai hakaoti. A la ni mee te vana nei ki hakailoa ki te henua i tana vana ma ki mee ki naa tama see hakannoo kiaa la. ⁷ Lot ni hakassaoria a la i Lot se tama e taukareka. A ia ni tanitani peenaa i naa sosorina hai huri naa tama see llono taratara. ⁸ Tetama e taukareka naa ni noho hakapaa ma naa tama naa. Ite aso ma te aso, a ia ni tanitani peenaa i ana noho kattoka aa ka hakannoo ki naa sosorina hakallika naa tama naa. ⁹ Teenaa TeAtua e iloa i tana ara ma ki mee ki hakassaoria naa tama e hakannoo kiaa la i naa mmaha ettaka ma laatou. A la e iloa hoki i tana ara ma ki haia a la ki lonollono raaoi iloo naa tama e sosorina hakallika raa kitae kite Aso te Hakatonu. ¹⁰ Teenaa ko naa tama e mee pakava naa haitino laatou ki naa vana e kerekere te laa e ttuu ai naa huru laatou, aa see tuku ki naa taratara hakamaatua TeAtua.

Naa tisa hakallesi nei see illoa te ppore aa e manava hatu. Naa tama naa see illoa te tuku ki naa vana naa aitu haimahi iaruna; laatou e ffuri are no hai haeo ina laatou naa tama naa. ¹¹ Naa ensol haimahi raa iloo, te laa e haimahi are i naa tisa hakallesi naa, see illoa te taratara haeo ki naa tama naa imua naa karamata TeAtua. ¹² Naa tama naa ia e sosorina see hai manatu. Laatou see illoa te hakatonu ite vana e taukareka ma te vana e hakallika. Laatou e sosorina ma ko naa manu vao kaitama ettipuake koi kitauhia notaaia. Laatou maraa e ffuri no sasakiri huri i naa vana laatou see illoa. Teenaa laatou ma kitaaia kimmate, e mee ma ko naa manu vao kaitama. ¹³ Laatou ma ki haia ki hakallono isu hoki pee ko naa hakallono isu naa tama e mee pakavaina laatou. Ite ao raai iloo, naa tama naa ma ki hakauua i naa hai laatou kite kau vana e kerekere ma ki akottia te hiihai naa haitino laatou. Kootou ma ki napa i naa sosorina naa tama naa i naa saaita laatou e nnoho no kkai ma kootou. Ite aa, ilaatou ma kitauhua peenaa ka hai ki naa vana e hakannapa laatou naa iloto kootou. ¹⁴ Naa tama naa e sessee peenaa ki naa haahine ekainahie kimmoe ma laatou; laatou makittuu naa huru laatou peenaa i naa haahine. Naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou raa e usuhia laatou peenaa kippenaa naa haisara. Laatou ni tama ku rakapau i naa vana kailallao laatou e hai. Teenaa, naa tama naa kutakkoto ilaro naa haeo TeAtua. ¹⁵ Naa tama naa ku see tautari kite ara etonu, ku tautari are kite ara Balaam, tetama Beor. Teenaa se tama e kaimanako kiana mane makoti kutoo i ana vana se etonu e hai. ¹⁶ Tevana ia e tetama naa ni nutua te donki, (teenaa se manu see iloa te taratara) ia ia se tama haisara. Te donki naa ni huriake notarataraake ma se tama, teenaa ki tiiake ai naa vana vvare te tama naa.

¹⁷ Naatisa hakallesi nei e mee pee ko naa sao ite ppaa itua ettuu pakuppaku. Laatou e mee pee ko naa uruaa e irihia tematani, aa laatou kuoti te tukua mai laaoukina TeAtua ite poouri ana hakaoti. ¹⁸ Naatama naa eahu iloo i naa taratara vvare laatou e hai. Laatou e usuhia laatou naa tama kukaamata te hakattaha i naa tama ettaka ma naa hakataakoto se ettonu raa kiahe no mee naa vana e kerekere laaou e kaimannako. ¹⁹ Naatama naa e tarataraake maa laatou ettana temee naa vana laatou e fiffai, aa naatino laaou ia e hakavaarea naa sosorina laatou e hakamannani te laa ma ki mmate ai laaou. Ite aa,

te tama e hakavaarea raa ko te tama e hakamanani peenaa ki naa sosorina seettonu. ²⁰ Ki mee te henua nitiiake laatou naa sosorina e kerekere te maarama nei ilaatou e illoa i TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, aa niahe hoki no tautari ki naa sosorina naa ka hakavaarea ai laatou, teenaa, te tiputipu laatou i te saaita nei ku hakallika iaa i te tiputipu laatou imua. ²¹ E taukareka ki mee maa naa tama naa ni see oomai no illoa i te ara te tiputipu e tonu. I te aa, te tiputipu laatou i te saaita nei e hakallika ilaatou kuffuri no tiiake laatou te taratara hakamaatua etapu TeAtua nikauake kilaatou, aa laatou iaa ku oti te illoa i te ara te tiputipu e tonu. ²² Te tiputipu nei e huri ake peelaa maa naa taratara raa ni taratara maaoni, teenaa ko naa taratara e mee maa, “Te poi raa e ahe koi no kai ana rua” aa ko “Te poi ku oti te kaukau raa e ahe koi no moe iloto te pelapela.”✧

3

TeAriki ma ki au

¹ Aku soa nei, teenei te rua aku pas e sissii atu ki kootou. I aku pas katoo elua ni sissii atu raa, nau ni hakahekahe atu naa taratara nei ki mallama naa hakataakoto kootou. ² Nau e hiihai maa kootou ki hakamaarona naa taratara ni tarataraina naa pure e ttau TeAtua imua iloo. Nau e hiihai hoki maa kootou ki hakamaarona te taratara hakamaatua TeAriki, te tama e hakaora taatou, teelaa ni kauatu naa aposol kootou.

³ Te mee mua raa, kootou ki illoa hakaraaoi peelaa maa iloto naa aso hakaoti nei raa, e mee naa tama teelaa e tautari ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai laatou. Naa tama naa ma ki mee naa taratara taussua laatou,✧ ⁴ ka vasirisiri peelaa, “A Ia nipurepure atu maa Ia ma ki au, anii? Aa teehea Ia naa? Naatippuna taatou raa ku oti te mmate, tevana iaa naa mee katoo koi takkoto iloo pee ko te saaita te maarama nei nipenapenaa TeAtua!” ⁵ Naa tama naa e mee maa laatou kussiri maa imua iloo raa, TeAtua nillani tanakaitae, teenaa kimahaa ake telani ma te kerekere. A Ia nillani no maavae te kerekere ma tettai, aa teenaa hakassaina iloo a Ia te kerekere e pakupakura ki sura i tettai.✧ ⁶ Teenaa ko tettai raa hoki, tettai ni hakaffuta, teelaa niloohia ka seua ai naa kanohenua imua.✧ ⁷ Tevana iaa telani ma te kerekere, teenei e takkoto i te ssao nei e tauhia te taratara hakamaatua TeAtua naa koi, ki tuunia i te ahi. Naa mee naa e tauhia kita mai te aso te hakatonu TeAtua. Teenaa ko te saaita TeAtua ma ki hakatonu notaaia kimmate naa tama see hakannoo kiaa Ia.

⁸ Tevana iaa kootou seai iloo kissiri i te mee tokotasi, akutaaina nei! Inaa karamata TeAtua raa, terooroa te aso tokotasi enoto ki terooroa te simata setau; naa sao e lua naa e hakatau peellaa kiaa Ia.✧ ⁹ Aaraa tama e mannatu maa TeAtua e nase te haia a Ia naa mee aana nipurepure mai ki taatou imua. Teenaa seai sevana maaoni. TeAtua e llee tana manava i kootou, teenaa a Ia see hiihai maa setama i kootou ki mate. A Ia e hiihai maa kootou hakkaatoa ki ffuri naa manava kootou no tiiake naa haisara kootou.

¹⁰ Tevana iaa te aso TeAriki raa ma ki hakateki no suraiho ma setama kailaaraa. I te aso naa raa, taatou ma killono inaa takattuu mai i aruna no seai naa papallani. Naa mee katoo e takkoto inaa papallaniraa ma ki tuunia te vvla te ahi, aa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki seua hakaoti.✧ ¹¹ Inaa mee katoo ma ki seua i te ara nei raa, teelaa se tiputipu peehea ki tauhia kootou? Teenaa, kootou ki hakamaarama naa ora kootou ki ttau aa kootou ku tautari ki te tiputipu TeAtua, ¹² inaa nnoho kootou

✧ 2.22 Prov 26.11 ✧ 3.3 Jude 18 ✧ 3.5 Gen 1.6-9 ✧ 3.6 Gen 7.11 ✧ 3.8 Ps 90.4 ✧ 3.10 Mt 24.43; Lk 12.39; 1 Thes 5.2; Rev 16.15

ka ttari ki te aso TeAtua ka heheuna hakappuru ki vave tae mai te aso naa. Teenaa kote aso naa papallani makiura no vvela hakkaatoa. Naa mee hakkaatoa i naa papallani maki tuunia te vvela te ahi. ¹³ Taatou iaa e ttari ki te mee TeAtua ni purepure mai ki taatou. Teenaa ko naa papallani hoou aa te kerekere hoou, te kina te tiputipu e tonu raa e takoto.✧

Naa taratara hakaoti

¹⁴ Aku soa nei. Ite saaita kootou koinnoho ka ttari ki te aso naa, kootou kimmata hakaraaoi iloo kittonu naa ora kootou aa kootou kumee ki seai iloo ni sara maa kootou imua naa karamata TeAtua. Kootou mmata hoki koinnoho hakaraaoi kootou ma Ia. ¹⁵ Kootou mmata i te lavatoa TeAriki tenoho kattari ki kootou. Kootou kimmata maa teenaa sessao aana e kauatu kilavaa kootou te hakamaarama naa ora kootou ki hakaoratia kootou. Taatou taina, Paul, ni kauatu hoki naa taratara nei iloto anapas ni sissii atu ki kootou. Paul ni kauake tana iloa TeAtua ki lavaa ia te kauatu naa taratara hakamaatua peenaa. ¹⁶ Teenei ko ana mee maraa e sissii atu iloto anapas hakkaatoa i ana taratara itevana nei. Aaraa taratara Paul ni sissii iloto anapas naa ni hainattaa te ilotia. Teenaa ko ana taratara maraa e hurisia naa tama e vvare. Naa tama naa e mee naa vana naa hoki ki aaraa taratara te Laupepa Tapu. Naa tama naa kupenapena laatou sara soko laatou.

¹⁷ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kunaa illoa are ite mee naa. Teenaa kootou ki roosi hakaraaoi iloo kisee hurisia naa manava kootou naa tiputipu see ttonu naa tama see llono taratara ka tiiake kootou te nnoho taukareka kootou naa. ¹⁸ Ite aso maa te aso, kootou kittipuake maa te manava laaoi TeAriki taatou, Jesus Christ. Kootou kittipuake no illoa hakaraaoi iaa Ia, te tama e hakaora taatou. A Ia kinoho hakamaatua ite ssao nei aa ma naa aso hakkaatoa! Amen.

1 JOHN

TE PAS MUA JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te pas mua John raa e takkoto ana tahito taratara e lua. Te taratara mua raa, John e sissii ki naa tama maki tokatoka i te pas nei ki nnoho hakappae ki TeAtua ma tana Tama, Jesus Christ. Tesso tetaratara raa, John e sissii ki naa tama naa no hakaapo ake ki see tautari laatou ki naa akonaki hakalelleshi teelaa makioti ku hakallika tennoho laatou maa TeAtua. Tetaratara naa tisa hakalelleshi naa e akonaki kite henua raa e mee maa tetiputipu e hakallika raa esura itaatou ennoho i te maarama nei, teenaa e mee maa Jesus, te Tama TeAtua, seai setama te maarama nei. Naa tisa naa e akonaki maa te tama e hakattanaria ki see anaana ki tana ora i te maarama nei raa, ko te tama e hakasaoria no ora maaoni. Naa tama naa e hai hoki maa te ara TeAtua e hakasao te tama no ora raa, teenaa seai se mee e hano ma naa sosorina ettonu te tama aa maa ittama raa e laaoi iaaraa tama.

Kisahea aia naa akonaki naa tama naa raa, John e sissii atu maa Jesus Christ maaoni ni haanauria mai ma se tamavare te maarama nei. Teenaa John e taratara atu hakaraaoi iloo ki illoa laatou maa naa tama hakkaatoa teelaa e hakannoo ki naa taratara Jesus aa e laaoi i TeAtua raa ki laaoi hoki iaaraa tama.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas

Te hakataakoto te pas 1.1–4

Te maasina ma te poouri 1.5—2.29

Naa tamalliki TeAtua ma naa tamalliki Satan 3.1–24

Taratara maaoni ma te taratara see tonu 4.1–6

Naa heheuna te laaoi 4.7–21

Te hakataakoto e haimahi 5.1–21

Jesus ko te Taratara te Ora

¹ Maatou e sissii atu i te Taratara te Ora. Te tama naa ni noho mai iloo i te kaamata. Maatou ni llono i ana taratara ka k kite hoki maatou i tana tino ki naa karamata maatou. Maatou hoki ku oti te ppaa naa rima maatou iaa Ia.☆ ² Saaita te ora nei ni hakatii maarama mai raa, maatou nikkite hakkaatoa. Teenei e taratara atu ai maatou ki illoa kootou i te ora nei. Te ora nei ni noho ma TeAtua, aa teenei ku hakailotia mai TeAtua ki taatou.☆ ³ Maatou e taratara atu naa vana maatou nikkite kallono. Kootou ki hakappae mai ki maatou ki nnoho hakapaa taatou maa te Tamana aa ma tana Tama, Jesus Christ. ⁴ Maatou e sissii atu naa taratara nei ki fiafia maaoni iloo taatou.

TeAtua raa ko te maasina

⁵ Teenei te taratara maatou ni llono i tana Tama no hakaeta atu ki kootou: TeAtua raa ko te maasina. See hai kina e poouri e takoto iaa Ia. ⁶ Ki mee taatou e taratara maa taatou e hakapaa ki TeAtua, aa taatou iaa e hai naa vana te poouri, taatou e taratara kailallao i naa taratara taatou maa naa sosorina taatou. ⁷ Aa ki mee taatou e ttaka ki te maasina pee ko Ia e taka iloto te maasina raa, taatou ma ki nnoho hakapaa ma telaa tama, aa naa ora taatou ma ki huihuia a Ia ki mataffua ki te ttoo tana Tama, Jesus Christ.

⁸ Ki mee taatou e taratara maa taatou seai naa haisara taatou, taatou nei ku hakalelleshi ki taatou soko taatou, teenaa te hakamaaoni raa see takoto i taatou. ⁹ Tevana iaa, ki mee taatou e hakaari naa haisara taatou ki TeAtua,

☆ 1.1 Jn 1.1 ☆ 1.2 Jn 1.14

a Ia ma ki tuku ki ana purepure ni takkoto imua no mee te vana e tonu: a Ia ma ki uii naa haisara taatou no huihuia a Ia naa ora taatou ki mataffua i te kau haisara taatou nippena. ¹⁰ Aa ki mee maa taatou e hai maa taatou ni seai naa haisara taatou ni ppena, teenaa TeAtua ku haia taatou ma se tama e taratara kailaaraa, teenaa ana taratara raa see takkoto i taatou.

2

Christ e tokonaki ki taatou

¹ Aku tamalliki nei. Nau e sissii atu naa taratara nei ki see ppena kootou ni haisara. Tevana iaa ki mee setama i kootou e mee ana haisara, e mee te tama ma ki tuu imua taatou Tamana no hakatonutonu taatou. Tana inoa ko Jesus, te Tama e tonu. ² Jesus ni mate ki uia naa haisara taatou, aa see mee ma ko naa haisara koi taatou. Seai. A Ia ni mate hoki ki uia naa haisara te henua hakkaatoa.

³ Ki mee maa taatou e hakannoo kinaataratara hakamaatua TeAtua, teenaa taatou e illoa maaoni maa taatou nitama kuoti te illoa iaa Ia. ⁴ Naatama etaratara maa laatou e illoa i TeAtua, iaa see hakannoo ki ana taratara raa, laatou ni tama e taratara kailallao. Te hakamaaoni raa see takoto ilaatou. ⁵ Naatama kato e hakannoo ka tautari ki naa taratara TeAtua raa, teenaa konaatama e fifai maaoni kiaa Ia. Teenei te ara e hakailoa mai maa taatou ettaka maaoni maa TeAtua: ⁶ Naatama etaratara maa laatou ettaka ma TeAtua raa ki sosorina pee ko Jesus Christ.

Manava laaai i telaa tama

⁷ Aku soa nei, te taratara hakamaatua e sissii atu nau nei seai se taratara hoou; teenei se taratara nitakoto mai iloo imua. Kootou kuoti te illoa i te taratara nei imua. Te taratara tuai raa ko te taratara kootou ni illoa imua. ⁸ Tevana iaa te taratara hakamaatua teenei e sissii atu nau nei se taratara hoou, i te aa, te hakamaaoni te taratara nei e huri mai iloto te ora Christ aa iloto naa ora kootou hoki. Tessa te poouri raa kulaka, aa te maasina maaoni raa kunaa takoto mai iloo.

⁹ Naatama e hai maa laatou ennoho i te maasina, iaa elotoffaaeo i naa taaina ma naa kave laatou raa, naa tama naa koi ennoho iloto te poouri i te saaita nei. ¹⁰ Naatama e manava laaai i naa taaina aa ma naa kave laatou raa, naa tama naa ennoho iloto te maasina. See hai tama ma kioti ku ssura ni mannatu e hakallika i naa tama naa. ¹¹ Tevana iaa, naa tama e lotoffaaeo i naa taaina ma naa kave laatou raa ennoho i te poouri. Laatou e sassare vaaroto te poouri ka see illoa i naa kina laatou e oo, i naa karamata laatou e hakapooritia te poouri ana.

¹² Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i naa haisara kootou kuoti te uia iloto te inoa Christ. ¹³ Nau e sissii atu ki kootou, naa tammana, i kootou kuoti te illoa iaa Ia, te Tama ni noho mai iloo imua. Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i naa mahi te tipua hakallika raa kuoti te lavaa kootou.

¹⁴ Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i kootou e illoa i te Tamana. Nau e sissii atu ki kootou, naa tammana, i kootou e illoa i te Tama ni noho mai iloo imua. Nau e sissii atu ki kootou, naa tama taane, i kootou nitama e haimmahi. Naa taratara TeAtua raa e takkoto iloto naa manava kootou, aa kootou ku haimahi are i te tipua hakallika.

¹⁵ Kootou see oti manava i naa tiputipu te maarama nei aa ma naa mee e takkoto i te maarama nei. Ki mee kootou e oti manava ki naa tiputipu te maarama nei, teenaa kootou see oti manava ki naa tiputipu TeAtua. ¹⁶ Naa tiputipu kato iloto te maarama nei, teenaa ko te kaimanako ki te tiputipu haisara naa tama te maarama nei, naa mee te henua e kkte

no kaimannako, aa naamee te henua e ahu ai. Te tiputipu nei see au i te Tamana; teenei ni tiputipu katoou te maarama nei. ¹⁷ Te maarama nei ma naamee hakkaatoa e kaimannako ai te henua raa ku oo nollaka. Tevana iaa, naa tama e haia laatou te hiihai TeAtua raa ma ki ora hakaoti.

Te tama e tautau haaeo ma Christ

¹⁸ Aku tamalliki nei, te aso hakaoti raa ku saaita koi! Kootou ku oti te llono maa te tama e tautau haaeo ma Christ raa ma ki hakasura iho. Aa teenei telopotama peenaa kuttaka vaaroto taatou i te ssao nei. Teenei e illoa ai taatou maa te aso hakaoti raa ku saaita koi. ¹⁹ Naa tama naa sei ni tama taatou maaoni, teenaa kotevana laatou ni ffuro itaatou. Kimee laatou nitama maaoni taatou raa, laatou ninnohokoi ma taatou. Tevana iaa laatou nei ni ffuro ki illoa maaoni taatou maa laatou sei ni tama maaoni taatou.

²⁰ Kootou iaa ku oti te hakatapuria Christ ki TeAitu Tapu, teenaa kootou hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni. ²¹ Nau see mee maa nau e sissii atu naataratara nei maa i kootou see illoa i te hakamaaoni nei, sei. Nau e kauatu naa taratara nei i kootou e illoa, aa i kootou hoki e illoa maa see hai taratara hakareeresi e lavaa te sura i te hakamaaoni.

²² Ko ai te tama e taratara kailaarao? Teenaa ko te tama see hakataakoto maa Christ raa ko te Mesaea. Teenaa ko naa tama e tautau haaeo ma Christ; naa tama seelotu i TeAtua hakapaa ma tana Tama. ²³ I te aa, naa tama seelotu i te Tama TeAtua raa, laatou seelotu hoki i te Tamana. Naa tama elotu i te Tama TeAtua raa, laatou elotu hoki i te Tamana.

²⁴ Kootou mmata kitauhia kootou naataratara kootou nillono i te kaamata. Kimee kootou e tauhia kootou naataratara naa, teenaa kootou ma ki nnoho hakapaa ma te Tama TeAtua aa ma te Tamana. ²⁵ Christ ni purepure mai hakaoti maa Ia ma ki kaumai te ora e ora hakaoti.

²⁶ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou i naa tama ma ki oo atu no hakareeresia kootou. ²⁷ Christ ku oti te kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. Kootou naa ku see lavaa te ssee ni tama ki oo atu no akoina kootou, i te aa, TeAitu Tapu raa e noho ma kootou. TeAitu Tapu raa ma ki akonaki atu te kauvana hakkaatoa. A Ia ma ki taratara koi ki te taratara maaoni. Te taratara kailaarao raa see sura iaa Ia. Kootou hakannoo ki naa akonaki TeAitu Tapu, aa kootou ku nnoho ma Christ.

²⁸ Aku tamalliki nei. Kootou hakanniti atu kiaa Ia. Itana sao ma ki hakasura iho raa, taatou ki see ppore; taatou ki see nnapa ka ffuro no mmuni iaa Ia itana aso e au. ²⁹ Kootou e illoa maa Christ e taka ma te tiputipu e tonu. Teenaa, kootou ki illoa hoki maa te tama e taka ka hai ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tamariki TeAtua.

3

Naa tamalliki TeAtua

¹ Kootou mmata ki kkite kootou i te llee te manava te Tamana raa i taatou! A Ia ku huri no kannaa maa taatou ni tino tamalliki aana. Teenaa ko te vana taatou see ilotia naa tama te maarama nei, i te aa ilaatou ni see illoa hoki i TeAtua. ^{*}

² Aku soa nei, taatou kunnoho ma nitamalliki maaoni TeAtua i te saaita nei. Taatou iaa see illoa maa taatou ma ki tiputipu peehea imuri. Tevana iaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki sura mai raa, taatou ma ki tiputipu ma ko Ia. I te aa, taatou ma ki kkite hakaraaoi i ana tiputipu maaoni. ³ Naa tama katoou teelaa e taaohi manava i Christ raa, naa tama naa e mee naa ora laatou ki mataffua, ki mee pee ko Christ e matahua.

⁴ Te tama eppena naa haisara raa eseua aia naa Loo TeAtua, i te aa, te haisara e sura ina eseua taatou naa Loo. ⁵ Kootou e illoa maa Christ

^{*} 3.1 Jn 1.12

ni hakasura iho ki uiia naa haisara, aa tanatino ia seai ana haisara.✠
 6 Naatama ennoho ma Christ raa see hakamanani te ppena naa haisara; naatama e hakamanani te ppena naa haisara raa, teenaa ko naatama seki kkite no illoa maaoni i TeAtua.

7 Aku tamalliki nei. Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. Tetama e tautari kite tiputipu e tonu raa, teenaa setama e tonu pee ko Christ. 8 Tetama e sosorina hakallika raa ia, teenaa se tamariki Satan. Ite aa, Satan kunaa taka mai iloo ma te sosorina e hakallika naa imua. Teenei kote vana te Tama TeAtua raa ni hakasura iho, ki seua a Ia naa vana Satan nippena.

9 See hai tama inaatamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, ite aa, te tiputipu TeAtua raa etakoto ilaatou; aa i TeAtua kumee pee kolaatou Tamana raa, laatou maki seelavaa te hakamanani te ppena naa haisara. 10 Teenei te ara taatou maki illoa inaa kkee naatamalliki TeAtua raa inaatamalliki Satan. Naatama see sosorina taukalleka aa see manava laaoi itelaa tama raa, teenaa seai ni tamalliki TeAtua.

Manava laaoi i telaa tama

11 Tetaratara kootou nillono imua raa e mee maa taatou ki manava laaoi i telaa tama.✠ 12 Taatou ki see mee ma ko Cain; a ia setama Satan aa nitaa tanatino taina, Abel, no mate. Cain nitaa tanatino raa kote aa? Aia nitaa tana taina i ana vana ni mee raa see ttonu. Naa vana tana taina raa ia nittonu.✠

13 Aku taaina ma akukave nei, kootou see oho kimee maa naatama te maaramanei elotoffaaeo ikootou. 14 Taatou e illoa maa naamahi te marea kuoti te hakahitia taatou, aa teenei taatou kuttaka ma te ora maaoni. Taatou e illoa inaa vana nei itaatou e manava laaoi inaa taaina ma naakave taatou. Setama peehea teelaa seesura te manava laaoi raa, tetamana koitakoto ilaro naamahi te mate.✠ 15 Naatama katoo elotoffaaeo iaaraa tamaraa, teenaa nitama taatama. Aa kootou e illoa maa naatama taatamaraa seettaka ma te ora e ora hakaoti. 16 Jesus ni hookii tana ora kitokonaki mai kitaatou, teenei e illoa ai taatou inaa tiputipu te manava laaoi. Taatou hoki ki hookii naa ora taatou kitokonaki taatou kinaa taaina ma naakave taatou. 17 Kimee maa naatama e hai heka raa ekkite maa naa taaina ma naakave laatou raa ennoho hakaaroa, ia see alloha maki tokonaki atu laatou, teenaa naatamana seelavaa tetaratara maa telaoi TeAtua etakoto ilaatou. 18 Aku tamalliki nei. Taatou ki see taratara vare koi kinaa maaisu taatou maa taatou ettaka ma te manava laaoi TeAtua. Taatou ki sosorina tautari kinaa taratara taatou e hai.

Taatou ki see ppore te ttuu imua TeAtua

19 Teenei te ara taatou maki illoa maa taatou nitama e tautari kite hakamaaoni; teenei te ara taatou maki seppore tettuu imua TeAtua. 20 Kimee maa naa hakataakoto taatou emee maa taatou nitama e hakallika, teenaa taatou e illoa maa TeAtua etakoto iaruna naa hakataakoto taatou aa a Ia e illoa inaa mee hakkaatoa.

21 Aa teenaa, aku soa nei, kimee maa naa hakataakoto taatou e ttonu maa taatou, taatou maki seppore tettuu imua TeAtua. 22 Naa mee taatou e kainoo ki TeAtua raa maki kaumai a Ia. Ite aa, itaatou e tautari ki ana taratara hakamaatua aa taatou e haia taatou naa mee e hiahia ai a Ia. 23 Tana taratara hakamaatua e pesi mai ki taatou raa e mee peenei, "Taatou kilotu itana Tama, Jesus Christ, aa taatou ki manava laaoi itelaa tama, e mee pee ko naa taratara mai Christ."✠ 24 Naatama e tautari kinaa taratara

TeAtuaraa ennoho hakaapa ma TeAtua, aa TeAtua enoho ma laatou. Taatou e illoa maa TeAtua enoho ma taatou, i TeAitu Tapu ni kaumai a Ia ki taatou.

4

Ttiputipu TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi

¹ Aku soa nei. Kootou seehakannoo kinaataratara naatama e hai maa laatou etarataraina laatou naataratara TeAitu. Kootou ki haaiteria kootou naatama naa, ki illoa kootou maa laatou etarataraina maaoni laatou naataratara, ite aa itelopo pure hakallesi kuttaka vaaroto te maarama nei. ² Teenei te ara kootou makilavaa teilotia kootou maa teenaa ko TeAitu maaoni TeAtua: tetama etaratarara maa Jesus Christ nihakasuraiho ma setama te maarama nei, tetama naa etaka ma TeAitu e au i TeAtua. ³ Tevanaiaa tetama ehuiina aia tetaratarara i Jesus nei, aia etaka ma te aitu etautau haaeo ma Christ. Teenaa ko tetama nillono kootou makioti kuhakasuraiho, aa teenei kutaka vaaroto taatou i te saaita nei iloto te maarama nei.

⁴ Aku tamalliki nei. Kootou ni tamalliki TeAtua. Kootou ku haimmahia i naa pure hakallesi naa, ite aa, i TeAitu etaka ma kootou naa e haimmahia i te aitu etaka ma naatama te maarama nei. ⁵ Na pure hakallesi naa etarataraina laatou naa vana te maarama nei, aa te maarama nei e hakannoo kilaatou, ite aa, i naatama naa nitama te maarama nei. ⁶ Taatou ia nitama TeAtua. Naatama e illoa i TeAtuaraa e hakannoo ki taatou. Naatama see illoa i TeAtuaraa ia seehakannoo ki taatou. Teenei te ara maki ilotia taatou i naa kkee TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi.

TeAtua ko te laaoi

⁷ Aku soa nei. Taatou kimanavalaoi inaataina taatou, i te manavalaoi ra e surama i TeAtua. Tetama e hakasura te manavalaoi ra setamariki TeAtua, aa e illoa i TeAtua. ⁸ Tetama see manavalaoi ra see illoa i TeAtua, ite aa, TeAtuaraa ko te laaoi. ⁹ TeAtua nihakailo mai tana laaoi ra ki taatou, teenaa a Ia ni heuna mai tana Tama tokotasinaa kite maarama nei, kiora ai taatou ia Ia. ¹⁰ Tevanaiaa temeeraa see mee maa itaatou ni manavalaoi i TeAtua imua. Seai. TeAtua ni manavalaoi itaatou, teenaa heuna mailoo tana Tama, kitakoto ma ko te mee telaa elavaa ai naa haisara taatou te uiia.

¹¹ Aku soa nei. Kimee maa teenei ko naa tiputipu telaoi TeAtua itaatou, teenaa taatou ki manavalaoi i telaa tama. ¹² See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Tevanaiaa TeAtua maki noho ma taatou kimee taatou e manavalaoi i telaa tama, aa tana laaoi ra maki haka kaatoaina mai a Ia kiloto naa ora taatou.✧

¹³ Taatou e illoa maa taatou e nnoho ma TeAtua aa a Ia e noho ma taatou, i te aa, ia Ia ni kaumai tana Aitu Tapu ra ki taatou. ¹⁴ Taatou ku oti te k kite no haka e ki aaraa tama maa te Tamana ra ni heuna mai tana Tama ki au no haka sa te maarama nei. ¹⁵ Tetama etaratarara maa Jesus ko te Tama TeAtuaraa, teenaa ko te tama enoho ma TeAtua aa TeAtua enoho ma ia. ¹⁶ Taatou e illoa ka hakataakoto i te laaoi TeAtua e takoto i taatou.

TeAtua ko te laaoi. Naatama ennoho ma telaoi ra ennoho ma TeAtua aa TeAtua enoho ma laatou. ¹⁷ Telaoi ra e haia TeAtua ki kaatoa iloto naa ora taatou, ki see papore taatou i te Aso te Hakatonu, i te ora taatou i te maarama nei e ssau ko i pee ko te ora Christ. ¹⁸ Tetama e manavalaoi maaoni ra see illoa te mataku; telaoi e kaatoa ra e mee taatou ki see mattaku i te kau vana. Teenei taatou ku illoa, telaoi ra

ni see haka kaatoaina kite tama e matakū, i te aa, te tama e matakū raa kote tama e iloa maa ia ma ki hakatonutonusia TeAtua.

¹⁹ Taatou e manava laaoi i TeAtua ni manava laaoi i taatou imua. ²⁰ Ki mee taatou etaratara maa taatou elaoi i TeAtua, aa taatou iaa elotoffaao i naa taaina ma naa kave taatou, teenaa taatou ni tama e taratara kailallao. Peehea naa laaoi te henua i TeAtua, te Tama laatou see kkite, aa laatou iaa see laaoi i naa taaina ma naa kave laatou ekkite? ²¹ Taratara hakamaatua TeAtua raa emee maa: Naa tama hakkaatoa elaoi i TeAtua raa ki laaoi hoki i naa taaina ma naa kave laatou.

5

Naa tama TeAtua raa e haimmahi are i naa tama te maarama nei

¹ Te tama e iloa maaoni maa Jesus kote Mesaea raa, teenaa se tamariki TeAtua; aa te tama elaoi i tetamana raa elaoi hoki i tana tamariki. ² Taatou e illoa maa taatou elaoi i naa tamalliki TeAtua i taatou elaoi i TeAtua, aa taatou e hakannoo kiana taratara. ³ Taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua i taatou elaoi iaa ia. Aa ana taratara hakamaatua naa see hainattaa taatou tetautari, ⁴ i te aa, naa mahi naa tamalliki kato TeAtua raa ettoe iaa i naa mahi te maarama nei. Aa taatou e haimahi i taatou elotu i TeAtua. ⁵ Ko ai te tama e lavaa te hakahitia aia naa mahi te maarama nei? Tetamakoi e iloa maaoni maa Jesus kote Tama TeAtua.

Naa tiputipu Jesus Christ

⁶ Jesus ni sura mai iloto te vai te hakaaukau tapu ma te ttoo i tana mate. A ia ni see sura mai koi iloto te vai; a ia ni sura mai iloto te vai aa ma te ttoo hakaapaa. Te Aitu Tapu raa e haka iloa mai maa te nei ni taratara maaoni, i te hakamaaoniraa etakoto i Te Aitu Tapu. ⁷ Te nei naa mee etoru e haka iloa mai naa tiputipu Christ ki taatou: ⁸ Te Aitu, te vai, aa te ttoo. Takatoru nei e taratara kite taratara tokotasi. ⁹ Taatou maraa e hakannoo ki naa taratara e kaumai naa tamavare te maarama nei. Iaa naa taratara e kaumai TeAtua raa e haimahi are i naa taratara naa tama naa, aa a ia kuoti te kaumai naa taratara nei i naa tiputipu tana Tama. ¹⁰ Teenaa naa tama kato e illoa maaoni i te Tama TeAtua raa, naa taratara nei etakkoto iloto naa hatumanava laatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa emee maa TeAtua setama etaratara kailaaraa. I te aa, ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua ni mee i tana Tama. ¹¹ Naa taratara TeAtua raa emee pe nei: Te ora e ora hakaotiraa kuoti te kaumai TeAtua ki taatou, aa te ora nei e haka tahito i tana Tama. ¹² Te tama e iloa maaoni i te Tama TeAtua raa etaka ma te ora nei; te tama see illoa i te Tama TeAtua raa iaa see taka ma te ora maaoni.

Te ora e ora hakaoti

¹³ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou maa kootou ettaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa ko kootou naa tama e illoa i te Tama TeAtua. ¹⁴ Taatou see papore i naa ttuu taatou imua naa karamata TeAtua, i te aa, i taatou e illoa maa ia e hakannoo mai ki taatou ki mee taatou e kainnoo ake kiaa ia, aa ehano ma tana hiihai. ¹⁵ A ia elono i taatou i naa saaita kato taatou e kainnoo mee kiaa ia; aa i taatou e illoa maa te nei se vana maaoniraa, teenaa taatou e illoa hoki maa ia e kaumai niaa taatou e kainnoo kiaa ia.

¹⁶ Ki mee maa setama i kootou ekite maa tana taina raa e pena se haisara, iaa seai kote haisara e tau te mate te tama, a ia ki taku ki TeAtua ki hakaoratia tana taina. Nau etaratara i naa haisara te laa se tau te kauake te mate te tama. Te vana iaa etakoto te haisara e kauake te mate te tama. Nau se taratara atu ma ki taku kootou ki TeAtua i te mee naa.

¹⁷ Naa haisara hakkaatoa seettonu inaa karamata TeAtua. Tevana iaa e takkoto naa haisara seelavaa te kauake te mate te tama.

¹⁸ Taatou e illoa maa see haitama inaa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, ite aa, te Tama TeAtua raa e roorosi hakaraaoi iloo kilaatou, aa laatou ma ki see lavaa te haia pakavaina Satan.

¹⁹ Niaaina maa te maarama nei hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi Satan raa, taatou e illoa koi maa taatou ni tama TeAtua.

²⁰ Taatou e illoa maa te Tama TeAtua raa ni au no mee ki atammai taatou, ki illoa taatou ite Atua maaoni. Aa te nei taatou ku ora hakapaa ma te Atua maaoni, i taatou e ora ma tana Tama, Jesus Christ. A Ia raa ko te Atua maaoni, aa te ora nei ko te ora e ora hakaoti.

²¹ Aku tamalliki nei. Kootou roorosi ki see haka tauppiri atu kootou ki naa aitu hakalellesi!

2 JOHN

SSOA TE PAS JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa te pas John raa ni sissia te “Tama hakamaatua te lotu” ki “te Ffine raa ma ana tamalliki”, teenei pee ko te kanohenua TeAtua e lotulotu i te kina naa. Naa tamaa taratara iloto te pas nei e taratara ma ki laaoi naa tama i te kina naa i aaraa tama, aa e taratara hakaapo hoki ki see tautari naa tama naa ki naa akonaki naa tisa hakallesi e mee i te kina naa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–3

Te takoto hakamaatua te tiputipu te manava laaoi 4–6

Taratara hakaapo ki see tautari ki naa akonaki hakallesi 7–11

Naa taratara hakaoti 12–13

¹ Anau John, tetama hakamaatua telotu, e sissii atu kiaa koe, te ffine nihakamaatinoria TeAtua, aa ki ootamalliki. Nau ellee maaoni iloo takumanava iaakoe, see mee ma konaukoi; naa tama hakkaatoa e illoa i te hakamaaoniraa ellee naa manava laatou iaakoe. ² I te aa, te hakamaaoni TeAtuaraa etakoto itaatou, aa makitaka hakaoti maa maatou.

³ Te laaoi, te aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ, tana Tama, ma ki takkoto i taatou iloto te hakamaaoni ma te manava laaoi.

Te hakamaaoni ma te manava laaoi

⁴ Nau nihiahia iloo itakulono ana maa aaraa tamalliki aa e takkoto iloto te hakamaaoni TeAtua, e mee koi pee ko naa taratara mai te Tamana ki taatou. ⁵ Aa teenei nau ku mee atu kiaa koe, te ffine nei: taatou katoo ki manava laaoi iaaraa tama. Teenei seai setaratara hoou e sissii atu nau nei; teenei ko te taratara nillono taatou imua. ⁶ Te laaoi e tarataraina a nau nei e mee maa taatou ki tautari ki naa taratara hakamaatua TeAtua. Tanataratara, teelaa nillono kootou imua, e mee maa kootou katoo ki nnoho ma te laaoi.

⁷ Telopo tama e taratara kailallao kuttaka ki naa kina katoo i te maarama nei. Teenaa ko naa tama e huuina laatou te taratara e mee maa Christ ni tipu ake i te maarama nei ma setamavare. Tetama peenaa se tama e taratara kailaaraa, aa se tama e tautau haaeo ma Christ. ⁸ Kootou roorosi ki see maffana hua naa mee kootou ni heheuna kitoo, kootou ma ki sua hakaraaoni iloo a Ia i naa heuna kootou e mee naa.

⁹ Tetama e tautari kitanatino hakataakoto aa see tautari tonu ki naa akonaki Christraa, aia seetaka ma TeAtua. Tetama e tautari ki naa akonaki Christraa ia e ttaka hakapaa laatou ma te Tamana aa ma tana Tama. ¹⁰ Kootou ku illoa lokoi, ki mee se tama esura atu ma ni taratara e kkee ma naa taratara nei, kootou ki see hakauru atu naa tama peenaa kiloto naa hare kootou; kootou see mee hoki maa kootou e oo atu no purepure kootou. ¹¹ Te tama e huri atu no purepure ki naa tama naa ma ki laavea hoki naa sosorina e hakallika naa tama naa.

Naa taratara hakaoti

¹² Nau e mee aku loपो taratara ki kau atu ki kootou, tevana ia nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara nei iloto naa laupepa. Nau e ttari ki hanatu takutino ki kootou ki taratara taatou hakaraaoni i naa mee nei ki mee taatou ki fiafia hakkaatoa.

¹³ Naa tamalliki too taina i te kina nei e purepure atu kiaa koe.

☆ 1.5 Jn 13.34; 15.12,17

3 JOHN TTORU NAA PAS JOHN TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ttoru naa pas John raa ni sissia te “Tama hakamaatua te lotu” ki te maatua tokotasi te lotu e ttapa ma ko Gaius. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakanau i Gaius i aa ia e tokonaki peenaa ki aaraa tama te lotu, aa e taratara hakaapo ake kiaa ia i te tama e ttapa ma ko Diotrefes.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–4

Gaius e hakanauria 5–8

Diotrefes e taratara haaeoina 9–10

Demetrius e hakanauria 11–12

Naa taratara hakaoti. 13–15

¹ Anau John,[☆] te tama hakamaatua te lotu, e sissii atu kiaa koe, Gaius, taku soa.

Taku manava e llee iloo iaa koe.

² Taku soa nei, nau etaku maa oovana katoa kittonu aa maa koe kimarooroo kamata ora, iaanau e iloa maa too hakataakoto etonu.

³ Nau ni hiahia iloo itakulono ana inaataaina taatou nei maa koe ko itautari hakaraaoi iloo ki te hakamaaoni TeAtua, iaa nau e iloa maa koe e tautari peenaa ki te hakamaaoni TeAtua. ⁴ Nau e hiahia iloo i taku saaita nilono maa aku tamalliki raa e tautari maaoni ki te hakamaaoni TeAtua.

John e hakanau i Gaius

⁵ Taku soa nei, nau e iloa maa koe e heheuna hakaraaoi iloo ma naatama elotu kootou hakapaa, niaaina maa naatama naa ni horau.

⁶ Laatou nitaratara ake ki naatama telotu i te kina nei i toolaaoi. Koe kutokonaki ake hakaraaoi iloo ki hollau laatou ma tetiputipu TeAtua e hiihai.

⁷ I te aa, i te saaita naatama naa nikaamata te mee naa heuna Christ raa, laatou ni see tokonakina ake naatama se lotu. ⁸ Taatou naatama elotura kitokonaki kilaatou ki heheuna hakapaa taatou no tarataraina te hakamaaoni TeAtua.

Diotrefes ma Demetrius

⁹ Nau ni sissii takupas kitelotunaa, tevana iaa Diotrefes, te tama e hai maa iaraa ko te tama hakamaatua i te kina naa, see hiihai maa ia e hakanoo ki akutaratara. ¹⁰ Taku saaita ma ki hanaturaa, nau ma ki hakaariatu iana vana katoa nimee, teenaa ko ana taratara e hakallika aa ma anataratara hakallesi nimee i maatou. Tevana iaa e mee aaraa vana aana nimee; a ia see hiihai maa ia ki hanake no purepure ki naa tama elotu taatou hakapaa teelaa e oo atu ki te kina naa. A ia maraa e kapitia hoki a ia naatama e fiffai maa laatou ki purepure ma naatama e oo ake. Aa ki mee naatama naa see hakanoo ki ana taratara, a ia maraa e huri no kerekereia laatou i te lotu.

¹¹ Taku soa nei, koe see tautari ki tetiputipu e hakallika; tautari ki tetiputipu e taukareka. Te tama e sosorina taukareka raa se tama TeAtua; te tama e sosorina hakallika raa ko te tama seki iloa i TeAtua.

¹² Naatama katoa e taratara hakanau i Demetrius; te hakamaaoni raa hoki e sura i ana sosorina. Aa te nei maatou hoki e taratara hakanau iaa ia, aa kootou e illoa maa naa taratara maatou nei ni taratara maaoni.

Naa purepure hakaoti

[☆] 1.1 Acts 19.29; Rom 16.23; 1 Cor 1.14

¹³ Nau e mee aku lopo taratara e mee ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara naa iloto naa laupepa. ¹⁴ Nau e ttari ki hanatu nau aa taaua ku taratara hakaraaoi.

¹⁵ Koe ki noho hakaraaoi.

Oo soa i te kina nei e pureppure atu kiaa koe.

JUDE TE PAS JUDE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te pas Jude raa ni sissii ki naa tama raa ki see tautari ki naa akonaki naa tisa hakalellesi teelaa e hai maa laatou e illoa maaoni i TeAtua. Naa taratara iloto te pas e huapopotonei essaukoi ma ko naa taratara iloto *Tessoa tepas Peter*, teenaa te tama e sissii te pas nei e sissii ki naa tama e tokatoka te pas nei ki “hakappuru kitauhia laatou te hakataakoto etonu teelaa ni kauake tasi koi TeAtua ki aana tama.”

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–2

Te tiputipu see tonu ma naa akonaki naa tisa hakalellesi 3–16

Taaohi hakappuru ki te hakataakoto e tonu 17–23

Naa taratara hakaoti 24–25

¹ A nau Jude, se tama e heheuna ma Jesus Christ, aa James se taina aaku.✧

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama ni kannaatia TeAtua, teelaa ku nnoho ma te laaoi TeAtua Tamana aa ku takkoto ilaro te roorosi Jesus Christ.

² Nau etaku maa te aroha, tenoholaaoi, aa te manava laaoi TeAtua ki takoto peenaa iloto naa manava kootou.

Naa tisa hakalellesi

³ Akutaaina nei. Nau nihiihai iloo makisissii atu nau ki illoa kootou i te ora hoou, teenei ettaka ma taatou. Araanei nau ku maanatu are makisissii atu te pas nei imua notaratara atu itelaamee: Nau ehiihai maa kootou kihai hakappuru kitauhia kootou naa akonaki maaoni teelaa elotu ai taatou, naatama TeAtua. Teenei kote hakamaaoni teelaa nikaumaitasi koi TeAtua kitakoto ma tanakanohenua etapu. ⁴ Ite aa, emee naa tama teelaa see illoa te hakannoo ki TeAtua kuoti te hakauru seemuumai nonnoho iloto taatou. Naatama naa ehurihuria laatou naataratara itelaaoi TeAtua, kivana te henua maa see haivana essara inaa sosorina haihuri laatou. Naatama naa hoki e hakakkeeina laatou Jesus Christ, te Hakamau aa TeAriki taatou tokotasi. Naa haaeo TeAtua teelaa e takkoto inaa tama naa nitarataraina mai iloo te Laupepa Tapu raa imua.

⁵ Kootou kunaai illoa are itetaratara emee itesaaita te kanohenua Israelraa nihakassaoria TeAtua i Egypt. Tevanaiaa nau ehiihai maa kootou kihakamaarona itemeenei: niaaina maa naatama naa nioti te hakassaoria TeAtuaraa, naatama ilaatou niseeloturaa nihaia aIa nommate hakkaatoa.✧

⁶ Kootou mannatu inaa ensol teelaa niseennohotonu kinaa nohorana laatou nitukua makiroorosi laatou. Naa ensol naa niffuro notiiake naatino nohorana laatounaa. Teenaa naa ensol naa, itesaaita nei, e saisaitia kimmau hakaoti ka hakannohoria itepouriana ilaro. Teenaa kote kina naatama naa etauhia TeAtua kitaemai te aso laatou makimeepakavaina. ⁷ Kootou mannatu i Sodom ma Gomora, aa ma naa matakaaina etauppiriake. Naatama naa matakaaina naa nisosorina iloo pee ko naa ensol naa, teenaa laatou ehaihuri kamee naa vana ekerekkere. Naa matakaaina naa nituunia kato no vvela ite ahi, ki hakailoa mai kitaatou hakkaatoa ite ahi eura see mate teelaa ma ki vvela ai naa tama see hakannoo ki TeAtua.✧

⁸ Peelaa hoki, naatama nei emmoe koi kammiti kite kau miti ekerekkere. Teenaa emassike ai naa tama naa no mee pakava

naa tino haitino laatou ki naa sosorina hai huri laatou; laatou e tukumurina laatou ka sasaakiria laatou naa aitu haimmahi i telani. ⁹ Michael, te ensol hakamaatua raa iloo ni see sosorina peenaa. Tana saaita ni hakatautau ma Satan i te tama ilaaua ma ki too te haitino Moses raa, Michael ni see huri atu no sasaakiria Satan. Aia ni mee ake koi peela, “TeAriki ki huri atu no nutua koe!”[☆] ¹⁰ Niaaina maa naatama nei see ilotia laatou te tahito te taratara raa, laatou e ffuri lokoi no sasakkiri. Naa tama naa e sosorina ma ko naa manuvao see hai mannatu. Teenei ko naa mannatu nei teelaa ma kioti kummate ai laatou. ¹¹ Nau e aroha iloo i naa tama naa! Laatou nisassare ite ara teelaa nisare ai Cain. Laatou ni tautari katoo kinaa sara Balaam ni mee, ilaatou ekaimannako kite mane. Laatou essahetaratara pee ko Korah, teenaa emmate ai laatou pee ko ia.[☆] ¹² Inaasaaita kootou ekkutu ma naataaina kootou kikkai kootou hakapaa ka mannatu itelaaoi TeAriki raa, naa tama naa e mee ma ni mee ettuukerekere iloto te kuturana kootou naa. Laatou see hai mannatu maa laatou ennoho kakkai ma telopo tama; laatou e mannatu koi kilaatou sokolaatou. Laatou e mee ma ko naa uruaoa e irihia te matani, iaa see hai ua. Niaaina maa teenaa kotessao naa kaikai katoo essomo taukalleka raa, naa tama naa e mee pee ko naa laakau e ssomo, iaa see ffua. Laatou ku mee pee ko naa laakau e utania i naa patiaka laatou no mmate hakaoti. ¹³ Laatou ku mee pee ko naa matapeau teelaa ekkoti ite ppaa itua, aa naa vana hakannapa laatou naa e hakassaa iho pee ko naa pepeau. Naa tama naa ku mee pee ko naa hetuu e lellere huri itelani, teelaa ni tukua mai hakaoti laatou kina TeAtua i te poouri ana.

¹⁴ Teelaa ko Enoch, setama ni haanau iho iloto te hitu naa haanauna e oo iho ite manava Adam, teelaa nipesi tanatarata peela i naa tama naa, “Kootou mmata, TeAriki ma ki au ma naa simata e tammaki i ana ensol ettapu,[☆] ¹⁵ no hakatonutonu naa tama hakkaatoa, aa ki mee pakavaina naa tama katoo see hakannoo ki TeAtua teelaa e sosorina hakallika iloo, aa i naa taratara hakallika naa tama haisara see illoa te hakannoo ki TeAtua maraa e mee iaa Ia.”

¹⁶ Naa tama nei maraa e ennoho koi ka taratara hakallika, aa e tuku haao peenaa iaaraa tama; laatou e tautari koi kinaa tino hakataakoto ekerekere laatou; laatou eahu i naa tino tiputtipu laatou, aa laatou e usuusuhia laatou aaraa tama ki akottia naa vana laatou sokolaatou.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹⁷ Aku soa nei. Kootou hakamaarona i naa taratara ni kauatu naa aposol TeAriki taatou, Jesus Christ, imua. ¹⁸ Laatou ni taratara atu peela, “Saaita naa aso hakaoti e tae mai raa, e mee naa tama ma ki hakassura atu no taratara taussua i kootou. Teenaa ko naa tama see hakannoo ki TeAtua teelaa e tautari kinaa hakataakoto kerekere laatou.”[☆] ¹⁹ Teenaa ko naa tama e seua laatou te ennoho te henua ki see meeme hakapaa. Naa tama naa e tautari kinaa tino hakataakoto kerekere laatou sokolaatou. TeAitu TeAtua seai i naa tama naa. ²⁰ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kootou ki hakatipu naa ora kootou i aruna naa hakataakoto iloo ettapu kootou, aa kootou kutaku ma naa mahi TeAitu Tapu. ²¹ Kootou ki ennoho ka illoa maa TeAtua e llee tana manava i kootou. Teenaa kootou ki ennoho hakaraaoi iloo kattari ki TeAriki taatou, Jesus Christ, ki kauatu te ora e ora hakaoti. A Ia ma ki kauatu te ora naa iaa Ia e aroha i kootou.

²² Kootou ki alloha i naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou; ²³ aa kootou ku hakassaoria kootou aaraa tama ki see vvela ite ahi. Kootou ki hakasura te manava aroha ki aaraa tama, aa kootou ki mattaku

☆ 1.9 Dan 10.13,21; 12.1; Rev 12.7; Deut 34.6; Zech 3.2 ☆ 1.11 Gen 4.3-8; Num 22.1-35; 16.1-35

☆ 1.14 Gen 5.18,21-24 ☆ 1.18 2 Pet 3.3

ka hakamattoni lokoi ki see ppaa kootou ki naa tiputtipu e hakallika laatou. Inaa hekau hoki laatou e hakaoraa, kootou ki hakanniko. I te aa i naa hekau naa kumee maa e piripiritia naa tiputipu e kerekere teelaa e oti manava ai laatou.

Jude e taku hakanau i TeAtua

²⁴ TeAtua taatou tokotasi, tetama elavaa te saapaiatu ki kootou ki see ffuri kootou noppena naa haisara, aa kitooake kootou ma naa tiputtipu ettonu, aa ma naa manava fiafia no hakannoho iloto tana maasina elasi. ²⁵ TeAriki taatou, Jesus Christ, ki usuhia a Ia te henua kilotu ka hakannau i TeAtua, tetama e hakaora taatou. Laatou ki illoa peelaa maa TeAtua setama hakamaatua nitaka haimahi mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, aa Ia ma ki takoto peenaa hakaoti! Amen.

REVELATION NAA VANA JOHN NI HAKAKIITEA TEATUA TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa vana Jesus ni hakkite ki John ni sissii i te saaita naa tama te lotu raa ni mee pakavaina ilaato e hakataakoto maa Jesus Christ ko Te Ariki. Te tama e sissia a ia naa taratara nei e hiihai maa naa tama ma ki tokatoka i te laupepa nei ki seai iloo kippore aa laato ki hakataakoto tonu lokoi i Jesus Christ, aa i naa saaita laato e mee pakavaina ka hakallono isu raa, laato ki hakannoo lokoi peenaa ki naa taratara Te Atua.

E mahi naa taratara iloto te laupepa nei e taratara iaana mee ni hakakiitea Jesus Christ, aa te hakataakoto naa vana ni kiitea a ia naa ni hainauhie te ilotia koi naa tama telotu i te ssao naa, aa ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei raa, te hakataakoto naa vana naa ma ki hainattaa i te ilotia. Naa taratara iloto te laupepa nei e hakahekahe ka hakatahito i te kau vana John ni hakakiitea Jesus Christ, aa iaana vana kato nikkite raa, John e huri nokee i ana tarataraina a ia i naa ssura ake naa vana naa. Niaaina maa naa tama e ttoka i naa taratara te laupepa nei e kkee naa hakataakoto laato i naa koiho naa taratara nei raa, te tahito taratara raa e maarama: Te Atua ma ki hakahitia a ia naa mahi Satan ma naa tama hakkaatoa teelaa e tautau haaeo ma ia, aa ki oti ku suia a ia naa tama kato ni tautari kiaa ia raa ki naa mee e taukalleka telani hoou ma te kerekere hoou i tana saaita ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–8

Te mee mua John ni kite aa ma naa pas ki naa kanohenua te lotu e hitu 1.9—3.22

Te laupepa e rii aa ma naa loki e hitu 4.1–8.1

Naa puu e hitu 8.2–11.19

Te dragon ma naa manu kaittama e lua 12.1–13.18

Te kau mee John ni kite 14.1–15.8

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto Te Atua 16.1–21

Babilon ku seua, aa te manu kaitama ma te pure hakareeresi aa ko Satan ku taaia no mmate 17.1–20.10

Te hakatonu hakaoti 20.11–15

Telani hoou, te kerekere hoou, aa te Jerusalem hoou 21.1–22.5

Naa taratara hakaoti 22.6–21

¹ Te laupepa nei e takkoto naa taratara inaa vana Jesus Christ ni hakassura. Te Atua ni hakakiitea a ia Jesus Christ inaa vana nei ki hakailotia a ia naa tama e heheuna iaa ia raa inaa vana teelaa ku tauppiri koi ki ssura. Christ ni heunatia a ia tana ensol raa ki haka kiitea John, te tama e heheuna iaa ia, inaa vana nei. ² John nei ni tarataraina a ia ana vana kato nikkite. Te nei ko i-ana hakahea naa taratara Te Atua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari ake Jesus Christ kiaa ia. ³ Te tama e tarataraina a ia naa taratara Te Atua te nei e takkoto iloto te laupepa nei ki naa tama te lotu raa, a ia ma ki hiahia. Aa naa tama e hakannoo ka tautari ki naa taratara nei hoki ma ki haka fiafiaria. I te aa, te saaita Te Atua ma ki hakassura naa vana nei ku taupiri.

John e purepure ki naa tama naa kanohenua e hitu te lotu

⁴ A nau John, e sissii atu naa taratara nei ki kootou naa kanohenua te lotu e hitu iloto Asia:✠

Nau e taku maa kootou kinnoho hakaraaoi ma telaaoi TeAtua, te tama teelaa ni noho mai iloo imua, aa teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou. Kootou hoki kinnoho hakaraaoi ma telaaoi naa aitu e hitu teelaa ettuu imua te nohorana TeAtua. ⁵ Kootou kinnoho hakaraaoi hoki ma telaaoi Jesus Christ, te tama teelaa e huri mai naa tiputipu TeAtua kitaatou. A Ia naa ko te tama mua ni hakamasikeria i te mate, aa ko te tama hakamaatua naa tuku i te maarama nei.✠

A Ia ellee tana manava itaatou, teenaa taatou ni hakassaoria a Ia i naa haisara taatou i tana saaita nimate no pesi tanattoo. ⁶ Taatou ni hakanohoria a Ia ma ni maatua i tana nohorana, ki heheuna taatou ma TeAtua, tana Tamana. Taatou ki hakanau i naa mahi Jesus Christ. A Ia ki noho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa! Amen.✠

⁷ Kootou mmata, a Ia e au i aruna naa uruaoa! Te henua katoo ma ki kkite iaa Ia. Naa tama ni urumakkina laatou a Ia ki te ttao raa ma ki kkite hoki iaa Ia. Naa tama i naa henua hakkaatoa i te kerekere nei ma ki ttani iaa Ia. Naa vana nei ma ki takkoto peenaa! Amen!✠

⁸ TeAtua, TeAriki Haimahi, teelaa ni noho mai imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku au no noho hakaoti ma taatou, te Tama naa e taratara peenei, “A nau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa!”✠

John e kite i Christ

⁹ A nau ko John, kootou taina. Nau nei e noho hakalavatoa seemuu pee ko kootou i naa haaeo teelaa ellave i naa tama te Nohorana TeAtua, iaa nau e tautari i Jesus. Nau nikaavea mai no peesia i te henua e ttapa ma ko Patmos, iaa nau ni hakaaoi ki te henua i naa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari mai Jesus kiaa nau. ¹⁰ I te aso TeAriki raa, nau ni tauria naa mahi TeAitu TeAtua, teenaa kilono nau i naa tanitani varo mai te tama imuri aaku, e mee ma se tama e iri te puu. ¹¹ Te taratara raa e kaumai peelaa, “Sissii oo mee e kkite nei aa koe ku kkave telaupepa naa ki naa kanohenua telotu e hitu nei: Epises, Smirna, Pergamum, Tiatira, Sardis, Filadelfia, aa ko Laodosia.”

¹² Nau ni hakatahuri ma ki kite nau i te tama e taratara mai, teenaa ki kite nau i naa mee teelaa e hakatuutuu ai naa lamu karu raa e ttuu mai. Teelaa ni mee e hitu, aa naa mee naa e ppena ki naa kol. ¹³ Aa i te kina naa mee naa e ttuu raa, e mee ma se tama raa e ttuu mai. A ia e uru ki te kkahu e ttaki iloo ki ana tapuvae ilaro aa e ttuu ki te ttuu e pena ki te kol i tana hatahata.✠

¹⁴ Tana lauru e makkini pee ko naa huru naa sipsip, aa e makkini hoki ma se ‘snow’, ka ura mai ana karamata ma seahi.✠ ¹⁵ Ana tapuvae etoo tana tia pee ko naa katanatea e oro kikkiva, aa tana reo e takattuu pee ko naa taa naa peau ellasi.✠ ¹⁶ Tama raa e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaatau aa te komu taatama e kkaa i ana vasi e lua raa e ssae mai i tana pukua. Tana taurae e maasina pee ko te laa e tii i te ao.

¹⁷ Takusaaita ni kite iaa ia raa, nau ni leiho atu ki ana vae no moe ma se tama ku mate. Teenaa kikkapa mai tana rima hakamaatau kiaa nau no mee mai, “Koe see mataku! Nau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa.✠ ¹⁸ Nau nei ko te tama e ora hakaoti; nau nimate aa teenei nau kutaka ma te ora e ora hakaoti. Nau e haimahiare i aruna

✠ **1.4** Ex 3.14; Rev 4.5 ✠ **1.5** Is 55.4; Ps 89.27 ✠ **1.6** Ex 19.6; Rev 5.10 ✠ **1.7** Dan 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; 1 Thes 4.17; Zech 12.10; Jn 19.34,37 ✠ **1.8** Rev 22.13; Ex 3.14 ✠ **1.13** Dan 7.13; 10.5 ✠ **1.14** Dan 7.9; 10.6 ✠ **1.15** Ezek 1.24; 43.2 ✠ **1.17** Is 44.6; 48.12; Rev 2.8; 22.13

te mate ma te kina te mate. ¹⁹ Sissii oo mee ekkite, teenaa naa vana aau ekkite teelaa essura itesaaita nei aa ma naa vana teelaa makissura imuri. ²⁰ Koe nisee iloa maa oo mee ekkite nei maa niaa, aa teenei nau ku hakaariatu: Naa hetuu e hitu aau nikkite i taku rima hakamaataura, teenaa ko naa ensol naa kanohenua telotu e hitu. Naa mee e hakatuutuu naa lamu karu e hitu raa, teenaa ko naa kanohenua telotu e hitu.

2

Te kanohenua te lotu i Epises

¹ “Koe kusissiiatu kite ensol eroorosi te kanohenua telotu i Epises raa no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naataratara ekaumai tetama etaaohi naa hetuu e hitu itana rima hakamaataa aa etaka vaaroto naa mee eppena ki naa kol e hitu teelaa e hakatuutuu ai naa lamu karu. ² Nau e iloa inaa vana kootou nimee ite kina naa. Nau e iloa maa kootou ninnoho hakalavatoa iloo ka heheuna hakappuru i naa heuna TeAtua. Nau e iloa maa kootou see illoa tetuku ki naa vana naatama esosorina hakallika, aa kootou hoki ku oti te haaateria kootou naa aposol hakallesi i te kina naa no ilotia kootou maa laatou nitama e taratara kailallao. ³ Niaaina maa kootou ni hakallono isu maa ikootou e heheuna iaa nau raa, kootou nilavatoa koi te heheunatia kootou aku heuna. Aku heuna nei ni see lavaa iloo kootou te tiiake.

⁴ “Tevana iaa teenei taku mee see hiihai ikootou: Kootou ku mee sara pee koimua. Telaa oi kootou iaa nau itesaaita nei kuseetae pee koimua. ⁵ Kootou hakatuu ki naa sosorina taukalleka kootou imua aa ma te hakallika kootou kuttaka ma kootou itessaonei. Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou kutaao hi kite tiputipu kootou imua. Ki mee kootou see tiiake naa haisara kootou naa, nau maki hanatu no hanaa te mee kootou e hakatuutuu ai te lamu karu raa itana kina etuu. ⁶ Tevana iaa teenei taku mee e hiahia ikootou: Kootou see fiffai ki naa vana naatama etautari kite kuturana naa Nikolaita raa e mee ite kina naa. Anau taku tino hoki see hiihai i naa vana naa.

⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

“Naatama ettaka haimmahi no ttae kite hakaotiana raa, laatou maki tiiake nau kikkai laatou naa hua telaakau te ora teelaa esomo iloto te verena TeAtua.”✧

Te kanohenua te lotu i Smirna

⁸ “Koe kusissiiatu kite ensol eroorosi te kanohenua telotu i Smirna no kauatu naa taratara nei:✧

“Teenei naataratara ekaumai tetama emee ma kote kaamata aa te hakaotiana naa mee hakkaatoa, tetama teelaa nimate aa nimate no ora hoki. ⁹ Nau e iloa inaa haaeo ennoho ma kootou; nau e iloa maa kootou ennoho hakaaroa maa ikootou see hai hekau maaoni iaa kootou nitama e haimme! Nau e iloa inaa taratara hakallika kootou e haia naatama e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni. Naatama naa nitama e heheuna ma Satan! ¹⁰ Kootou see mattaku inaa mee teelaa maki pakkuu atu ki kootou no hakallono isu kootou. Kootou hakanoo mai! Kootou maki haaateria Satan, teenaa aaraatama ikootou maki karapusina inaa aso esinahuru. Kootou ki hakataakoto tonu lokoi kiana nau, niaaina maa kootou etaaia kimmate. Nau maki kauatu te ora maaoni raa ki kootou, emee ma sehau e kauatu ikootou nilavaa tettaka haimmahi no tae kite hakaotiana.

¹¹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

✧ 2.7 Gen 2.9; Rev 22.2; Ezek 28.13; 31.8 (LXX) ✧ 2.8 Is 44.6; 48.12; Rev 1.17; 22.13

“Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki see hakallono isu i te mate hakamuri.✠

Te kanohenua te lotu i Pergamum

¹² “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua telotu i Pergamum no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaohi te komu taa tama e kkaa ana vasi e lua. ¹³ Nau e iloa i te kina kootou e nnoho, teenaa ko te kina Satan e noho hakamaatua ai. Kootou elotu maaoni iloo iaa nau, teenaa i te saaita Antipas, te tama ni hakailotia aia i aku tiputipu ki naa tama i te kina naa, ni taia no mate i te kina Satan e noho naa raa, see hai tama i kootou ni tiiake naa lotu laatou iaa nau. ¹⁴ Tevana iaa, emee aaraa mee nau see hiihai i kootou: Emee aaraa tama ettaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki Balaam. Teenaa ko Balaam naa ni ako ake ki Balak i naa mateara ki usuhia te kanohenua Israelraa kippena naa haisara. Naa tama i Israelraa ni usuusuhia aia kikkai naa kaikai laatou eppena ki hakaara ki naa aitu laatou epenappena. Naa tama naa e usuusuhia hoki laatou ki hai huri ma naa aavana aaraa tama.✠ ¹⁵ Emee hoki naa tama ettaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki te kuturana Nikolaita. ¹⁶ I te saaita nei lokoi kootou ki ffuri no tiiake naa haisara kootou! Ki mee kootou see ffuri naa manava kootou, nau ma ki hanatu no taaia naa tama naa ki te komu teelaa e ssae mai i taku pukua.

¹⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua telotu!

“Naa tama ettaka haimmahi notta e kite hakaoti ana raa, nau makikauake ni haraoa inaa haraoa telani teelaa ni hakalluutia. Nau makikauake hoki kilaatou, te tama tana hatu makkini e hakatuu te inoa hoo i aruna. See hai tama e iloa i te inoa hoo naa. Naa tama koi ni kauake nau naa hatu laatou naa ma ki illoa.✠

Te kanohenua te lotu i Tiatira

¹⁸ “Koe ku sissii atu kite ensol e roorosi te kanohenua telotu i Tiatira no kauatu naa taratara nei.

“Teenei naa taratara e kaumai te Tama TeAtua, te tama teelaa eura ana karamata ma se ahi, aa e too tana tia i ana vae pee ko naa katana ‘brass’ e oro kikkiva. ¹⁹ Nau e iloa i naa vana kootou e hai i te kina naa. Nau e iloa i naa manava laaoi kootou; nau e iloa maa kootou elotu peenaa iaa nau; nau e iloa i naa heheuna taukalleka kootou, aa i te lavatoa kootou te nnoho kattari. Nau e iloa maa naa vana kootou emee i te saaita nei kuttoe iaa i naa vana kootou ni mee imua.

²⁰ “Tevana iaa, teenei tetiputipu see hiihai nau i kootou: Kootou ni see lavaa iloo te puuia kootou Jesebel, te ffine e hai maa ia ni heunatia mai TeAtua. Teenaa ko ana akonaki naa teelaa e hakarereesia ai naa tama e heheuna iaa nauraa ka ffuri no hai huri ma te ffine naa aa nokkai naa kaikai teelaa e hakaara ki naa aitu epenappena.✠ ²¹ Nau ku oti te kauake tana sao ki huri tana manava, tevana iaa aia ni see lavaa iloo te tiiake tana manava hai huri naa. ²² Aia ma ki hakamoeria a nau ki ana moelana naa kimoe ia ma naa taanata emoemmoe ma ianaa ka hakallono isu hakaraaoi iloo. Laatou ma ki haia a nau peenaa i te saaita nei, ki mee maa laatou see tiiake naa vana hakallika laatou ni mee ma te ffine naa. ²³ Naa tama hakkaatoa e tautari ki te ffine naa ma ki taaia a nau hoki kimmate, ki illoa hakkaatoa naa kanohenua telotu raa maa nau nei koi e ilotia a nau te hakataakoto ma te hiihai te henua hakkaatoa. Kootou ma ki suia a nau i naa vana kootou ni mee.✠

✠ **2.11** Rev 20.14; 21.8 ✠ **2.14** Num 22.5,7; 31.16; Deut 23.4; Num 25.1-3 ✠ **2.17** Ex 16.14-15; 16.33-34; Jn 6.48-50; Is 62.2; 65.15 ✠ **2.20** 1 Kgs 16.31; 2 Kgs 9.22,30 ✠ **2.23** Ps 7.9; Jer 17.10; Ps 62.12

²⁴ “Tevana iaa te mahi ana kootou i Tiatira ni see tautari ki naa akonaki e hakallika naa. Teenaa ni see illoa ai kootou i te taratara aaraa tama e mee maa, ‘naa taratara huu Satan’. Nau nei ku taratara atu ki kootou i aa nau ma ki see kauatu ni mmaha sara hoki maa kootou. ²⁵ Tevana iaa kootou ki taaohi hakaraaoi iloo ki te tiputipu enoho ma kootou naa ki tae atu nau. ²⁶⁻²⁸ Naatama ettaka haimmahi notta e kite hakaotiana ka hai peenaa te ppena aku mee e fiffai raa, nau ma ki kauake naa mahi teelaa e ssau koi pee ko naa mahi nau nitoo itaku Tamana. Naatama naa ma kinnoho hakamaatua i aruna naa kanohenua hakkaatoa; laatou ma kinnoho ma ko naa tuku haimmahi, teenaa naa tama naa kanohenua raa ma ki seua laatou ki masseu pee ko i-naa mallepu naa kamete e ppena ki naa hatu. Nau ma ki kauake hoki te Tapao, te hetuu te tahaata, ki laatou.✧

²⁹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

3

Te kanohenua te lotu i Sardis

¹ “Koe ku sissii atu ki te ensol eroorosi te kanohenua telotu i Sardis no kauatu naa taratara nei:

“Te nei naa taratara ekaumi tetama teelaa enoho ma naa aitu e hitu TeAtua aa ma naa hetuu e hitu. Nau e iloa inaavana kootou emee ite kinanaa. Niaaina maa aaraatama emmata maa kootou e ora raa, kootou ni tama kunaa mmate are. ² Kootou massike no hakatonu hoki naa sosorina kootou ki seemate hakaoti te hakataakoto nittaka ma kootou. Iteaa nau ekite maa naavana kootou nimee naa sekittou hakaraaoi inaa karamata taku TeAtua. ³ Aa teenaa, kootou ki hakamaarona hakaraaoi iloo ki naa akonaki kootou ni kauatu ma naa taratara kootou ni llono. Tautari ki naa taratara naa aa kootou ku tiiake naa haisara kootou. Ki mee kootou see massike no mee naa vana nei, teenaa kootou ma ki hakatekia itaku saaita ma ki hakasura atu, i aa nau ma ki hakasura atu ma se tama kaila arao ki kootou. Kootou ma ki see illoa hoki itaku sao ma ki hanatu.✧ ⁴ Tevana iaa e mee naa uruai tama i kootou i Sardis nilavaa te mee hakaraaoi naa hekau laatou ki takkoto mataffua. Kootou ma ki sassare taatou hakapaa ma naa hekau makkini kootou naa, i kootou etau tettaka ma nau. ⁵ Naatama ettaka haimmahi no tae kite hakaotiana raa, laatou ma ki uru ki naa hekau emakkini pe nei, aa naa inoa laatou ma ki see soroia anau itelaupapa etakkoto naa inoa naatama e ora hakaoti. Nau ma ki taratara iloo imua naa karamata taku Tamana aa ma ana ensol raa maa nau e iloa ilaatou aa laatou ni tama aaku.✧

⁶ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

Te kanohenua te lotu i Filadelfia

⁷ “Koe ku sissii atu ki te ensol eroorosi te kanohenua telotu i Filadelfia no kauatu naa taratara nei:

“Te nei naa taratara ekaumi tetama teelaa etapu aa etaratara ki te taratara maa oni. Aia etaaohi te kii David, aa itana saaita etaraki te tootokaraa, see haitama elavaa tepuuia aia. Aa itana saaita eppui te tootoka, see haitama elavaa tetarakina aia.✧ ⁸ Nau e iloa inaavana kootou emee ite kinanaa; nau e iloa maa naa mahi kootou see llasi; tevana iaa kootou ni hakannoo ki aku akonaki aa kootou ni lotu peenaa i aa nau. Nau kuoti tetarakina anau te tootokaraa ki kootou, teenaa see haitama elavaa tepuuia aia. ⁹ Kootou hakannoo mai! Aa naatama

✧ 2.26-28 Ps 2.8-9 (LXX) ✧ 3.3 Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 16.15 ✧ 3.5 Ex 32.32-33; Ps 69.28; Rev 20.12; Mt 10.32; Lk 12.8 ✧ 3.7 Is 22.22; Job 12.14

eheheuna iSatanraaiaa, teenaa konaatama teelaa ehai maa laatou niJew, iaa seai niJew maaoni, laatou makihaia a nau kioomai nottuu kinaatari laatou imua kootou. Laatou makikkite maa nau ellee takumanava ikootou.✠ ¹⁰ Ikootou ni hakannoo kiakutaratara kinnoho hakalavatoa kootouraa, teenaa kootou maki hakalluutia a nau ki seellave kootou inaa haaeo teelaa maki pakkuu mai kite maarama nei kihahaaiteia naatama hakkaatoa itekerekere. ¹¹ Nau kutaupiri kiau. Kootou taaohi hakaraaoi naamee ennoho ma kootou naa, ki see ssura atu ni tama no huuina naa tuuhana kootou e tukua mai TeAtua. ¹² Nau maki hakatuuria a nau naatama teelaa ettaka haimmahi nottae kite hakaotiana raa ma konapou hakamaatua te Hare Tapu taku Atua, aa teenaa laatou makitakkoto hakaoti peenaa. Nau maki sissii te inoa TeAtua aa ma te henua TeAtua i aruna laatou. Teenaa ko Jerusalem hoou teelaa maki oti ku tukua iho TeAtua i telani. Nau maki sissii hoki taku inoa hoou raa i aruna laatou.✠

¹³ “Kimee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo kinaa taratara TeAitu e kauake kinaa tama telotu!

Te kanohenua te lotu i Laodosia

¹⁴ “Koe ku sissii atu kite ensol eroorosi te kanohenua telotu i Laodosia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naataratara ekaumai tetama ettapa ma ko Amen, tetama teelaa e hakailotia aia maaoni naa tiputipu TeAtua. Aia naa kote tahito inaa mee hakkaatoa TeAtua ni penappena.✠ ¹⁵ Nau e iloa inaa vana kootou nimee; nau e iloa maa kootou see vvela aa kootou hoki see saumakallii. Nauiaa ehiihai maa kootou ki vvela aa ma kootou hoki ki saumakallii. ¹⁶ Tevanaiaa, ikootou emahana koiraa, kootou maki savarea mai nau itakupukua! ¹⁷ Kootou etaratara maa kootou ehai hekau aa maa kootou enohonoholaa; kootou ehai maa kootou ekaatoa kato naamee. Tevanaiaa kootou seailoo ki illoa inaa nnoho hakallika kootou ka hakaaroa mai! Kootou ettaka see hai hekau, etakaffua, aa ettaka kappuni naa karamata kootou. ¹⁸ Nau e mee atu kioomai kootou no taavi nikol maaoni ma kootou ia nau kihaimme kootou maaoni. Kootou kitaavi hoki ni maro makkini ma kootou ia nau nottara ki see nnapa kootou. Kootou kitaavi hoki ni marasini no pallai naa karamata kootou kikkite hakaraaoi kootou. ¹⁹ Naa tama e llee ai taku manava raa, nau e nutu no hakatonu naa tiputipu laatou. Teenaa kootou ki mannatu hakaraaoi aa kootou kuti iake naa haisara kootou naa.✠ ²⁰ Hakannoo mai! Nau etuu ite tootokaraa no kannaa. Kimee setama elono ia nau no taaraki te tootokaraa, nau maki uru atu kiloto tana hare naa nokkai maa, aa aia maki noho nokai ma nau. ²¹ Naatama ettaka haimmahi nottae kite hakaotiana raa, laatou maki ti iake nau kioomai laatou no nnoho itaku vasi i aruna taku nohorana maatua. E mee pee ko nau hoki nitaka haimahi notae kite hakaotiana, teenei eno ho ai nau ma taku Tamana itana nohorana maatua.

²² “Kimee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo kinaa taratara TeAitu e kauake kinaa kanohenua telotu.”

4

John e kite i TeAtua enoho itana nohorana maatua

¹ Kiotiraa, nau kuttoka nokite tetootoka etuu taaraki itelani. Araa tereo ettani ma sepuu eiri, teelaa nitaratara mai kiana nau imua, kume mai, “Kau kiarunanei, aa nau ku hakaariatu inaa vana teelaa maki oti kussura imuri naa vana nei.” ² Ite saaita naa koiraa,

✠ 3.9 Is 49.23; 60.14; 43.4 ✠ 3.12 Rev 21.2; Is 62.2; 65.15 ✠ 3.14 Prov 8.22 ✠ 3.19 Prov 3.12; Heb 12.6

nau kutauria TeAitu. Teenaa kikite nau inaa noho mai te tama iaruna te nohorana maatua itelani. ³ Tanataurae etoo tana maasina epura ma konaa hatu etaavimmaha pee konaa 'jasper' aa ma naa 'carnelian', aa te tumoaraa etuu aareha te nohorana maatua, epura pee konaa 'emerald'.[☆] ⁴ Ettuu aareha ite nohorana maatua raa, teelaa nituai maatua hoki e matarua maa haa, aa iaruna naa tuai maatua naa raa, teelaa setino rua maa te takahaa naa maatua ennoho. Naa maatua naa e uru ki naa hekau e makkini aa e hakao naa noti maatua e ppena ki naa kol. ⁵ Nau nituu kattoka inaa taaraki te uila katakattuu te hatturi ite kina te nohorana maatua. Naaahi ehitu ettuu kaura imua te nohorana hakamaatua raa, teenaa konaa aitu ehitu TeAtua.[☆] ⁶ Kimua hoki te nohorana hakamaatua raa, nau ekite temee emee ma se moana etuu marino kkii ka maasina mai.

Naa manu e haa teelaa e ora hakaotiraa ettuu inaa vasi e haa te nohorana hakamaatua naa. Naa haitino naa manu naa e uhi katoo kinaa karamata ettuu aareha imua aa imuri inaa haitino laatou. ⁷ Te manu muaraa etiputipu ma selaion; ssoa te manu raa etiputipu ma se purumakau; te ttoru naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te tama; aa te haa naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te manu 'eagle' e lellee e llasi.[☆] ⁸ Naa manu e haa naa e mee katoo naa pakkau laatou tiki ono. Naa haitino laatou e uhi katoo ki naa karamata, aa ilaro hoki naa pakkau laatou ettuu naa karamata. Ite poo ma te ao naa manu naa see illoa te mmosi inaa huahua laatou peelaa,

"E tapu, e tapu, e tapu, teenaa ko TeAtua, TeAriki Haimahi, A Ia ni noho mai iloo imua, teenei e noho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou."[☆]

⁹ Takahaa manu e ora hakaotiraa e fuaffua naa mako e hakanau, naa mako elotu, aa naa mako e taratara hiahia ite tama etaka ma te ora e ora hakaoti, teelaa e nohonoho ite nohorana hakamaatua. Aa inaa saaita laatou e fuaffua raa, ¹⁰ te tino rua maa te takahaa naa maatua raa e tauturi katoo imua te tama enoho iaruna te nohorana hakamaatua raa no lotu kiaa Ia, te tama etaka ma te ora e ora hakaoti. Laatou e ppei naa noti maatua laatou raa kimua te nohorana naa no fuaffua atu kiaa Ia peelaa:

¹¹ "TeAriki aa TeAtua maatou! Koe e tau ma te henua ki hakanau iaa koe, kilotu iaa koe, aa ki ahu i oo mahi.

I te aa iaa koe ni penapena naa mee hakkaatoa, aa naa mee naa ni hakaoratia a koe no ssura ki hano ma too hiihai."

5

Te laupepa e rii ma te Sukua Sipsip

¹ Nau ekite telaupepa e rii e takoto ite rima hakamaatau te tama enoho iaruna te nohorana hakamaatua. Telaupepa naa e takkoto ana taratara e sissii inaa vasi e lua, aa e hakammau ki naa loki e hitu.[☆] ² Araa nau ku kite te ensol haimahi tokotasi e taratara vaaruna peelaa, "Ko ai te tama e tau te ffana naa loki raa no taaraki telaupepa e rii?" ³ Tevana iaa ni see hai tama inaa tama itelani, naa tama ite kerekere, aa ma naa tama ite maarama ilaro raa nilavaa te tarakina a ia telaupepa e rii raa no ttoka kiloto. ⁴ Nau nimate hakaoti i akutani, i see haitama nilavea teelaa e tau te tarakina a ia telaupepa e rii naa no ttoka kiloto. ⁵ Teenaa ki mee mai te maatua tokotasi kiaa nau, "Koe see tani. Ttoka! Te tama e haia ma kote Laion ite manava Judah, te mokopuna David. Te tama naa ni taka haimahi no tae

☆ 4.3 Ezek 1.26-28; 10.1 ☆ 4.5 Ex 19.16; Rev 8.5; 11.19; 16.18; Ezek 1.13; Rev 1.4; Zech 4.2 ☆ 4.7 Ezek 1.5-10,22; 10.14 ☆ 4.8 Ezek 1.18; 10.12; Is 6.2-3 ☆ 5.1 Ezek 2.9-10; Is 29.11

ki te hakaoti ana, aa teenaa ko ia naa e lavaa te hanaa ia naa loki e hitu raa no tarakina te laupepa e rii.”✧

⁶ Ki otiraa nau kukite te Sukua Sipsip etuu ite kina te nohorana hakamaatua, iloto tetakahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua. Te Sukua Sipsip raa etiputipu ma se manu ni taia. Te Sukua Sipsip naa ettuu anapaki e hitu i aruna tanapisouru, aa e mee anakaramata e hitu. Teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua teelaa ni heunatia TeAtua ki naa kina hakkaatoa ite kerekere nei.✧ ⁷ Teenaa te Sukua Sipsip raa ku hano no too te laupepa e rii raa i te rima hakamaatau te tama e noho i aruna te nohorana hakamaatua. ⁸ Tana saaita ni toa a ia te laupepa e rii raa, te takahaa manu e ora hakaoti raa ni tauturi katoo imua te Sukua Sipsip naa. Naa tama naa katoo, te tama e taaohi tana ‘harp’ aa ma tanatamaa kamete e pena ki te kol. Naa kamete raa e utu ki naa laulaakau insens e mannoni, teenaa ko naa taku naa tama TeAtua.✧ ⁹ Naa tama naa e huahua te mako hoou: “Koe e tau te toa a koe te laupepa e rii no tarakina naa loki.

Ite aa, ia a koe ni taia no mate, aa naatama inaa haanauna katoo, naa taratara katoo, naa kanohenua katoo, aa ma naa manava katoo ni uruhanaina a koe ki too too no kauake ki TeAtua.✧

¹⁰ Naa tama naa ni hakanohoria a koe ma ni maatua ki heheuna i TeAtua, aa laatou ma ki nnoho hakamaatua ite kerekere nei.”✧

¹¹ Nau nittoka hoki nolono inaa huahua naa ensol etammaki iloo. Tekoo ina naa ensol raa enoto inaa simata maa naa mano. Naatama naa ettuu alleha ite nohorana hakamaatua, te kina ennoho hoki naa manu e ora hakaotiraa aa ma naa maatua.✧ ¹² Laatou e fuaffua iloo vaaruna peelaa,

“Te Sukua Sipsip ni taia no mate,

Koe e tau te noho hakamaatua, aa koe e tau te noho ma se tukulaaoi.

Koe e tau te hakanauria itoo atamai ite kauvana, aa koe e tau hoki te hakanauria itoo haimahi.

Maatou e ssau too inoa i aruna; maatou e hakanau ioomahi, aa maatou elotu kiaa koe!”

¹³ Teenaa nau kulono ite kautama hakkaatoa itelani, naatama ite kerekere, naa tama ite maarama ilaro, aa naa tama ite moana, teenaa ko naa tama inaa kina hakkaatoa. Naa tama naa e fuaffua peelaa,

“Te tama e nohonoho ite nohorana hakamaatua, aa te Sukua Sipsip nei.

Maatou e ssau naa inoa koorua ki aruna;

maatou elotu ki koorua;

aa maatou e hakannau i naa mahi koorua.

Koorua ki takkoto haimmahi i naa saaita hakkaatoa!”

¹⁴ Te takahaa manu e ora hakaoti raa ki hakaahae peelaa, “Amen!” Teenaa tauturi katoo naa maatua raa no lotu.

6

Te Sukua Sipsip e ffana naa loki te laupepa e rii

¹ Teenaa nau kukite te Sukua Sipsip e ffana te loki mua inaa loki e hitu naa, araa nau kulono te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa e kannaa peelaa, “Kau!” Tana reo etakattuu ma ko naa hatturi. ² Nau ki ttoka no kite te hos makkini. Te tama e tere ake i aruna te hos naa e taaohi te kkoru aa e hakao tana noti maatua i tana pisouru. Ttama naa e tere ake pee ko te tama e taa i te ttau teelaa e hano ki taa hoki naa kanohenua.✧

✧ 5.5 Gen 49.9; Is 11.1,10 ✧ 5.6 Is 53.7; Zech 4.10 ✧ 5.8 Ps 141.2 ✧ 5.9 Ps 33.3; 98.1; Is 42.10

✧ 5.10 Ex 19.6; Rev 1.6 ✧ 5.11 Dan 7.10 ✧ 6.2 Zech 1.8; 6.3,6

³ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te ssoa teloki, teenaa kilono nau terua naa manu e ora hakaotiraa e kannaa, “Kau!”

⁴ Saa ita nei raa teelaa se hos e mmea raa ku hakasura ake. Te tama e tere ake te hos naa e taka ma naa mahi ki haia a ia naa tama i te kerekere raa ki hetaa soko laatou no mmate. A ia naa ni kauake tana komu taa tama e lasi iloo.*

⁵ Teenaa te Sukua sipsip raa ku ffana no taaraki te ttoru naa loki, araa nau kulono te ttoru i naa manu e ora hakaotiraa e kannaa, “Kau!” Teenaa nau ki ttoka no kite te hos e uri pallaa. Te tama e tere ake i aruna te hos naa e taaohi te sikeel raa i tana rima.* ⁶ Nau e lono ma se tama e kannaa mai i te takahaa manu e ora hakaotiraa peelaa, “Te tama ma ki heheuna tana aso hakkaatoa kilavaa tana upu haraoa wit tokotasi koi, aa a ia ma ki heheuna hoki tana aso hakkaatoa kilavaa ni upu haraoa ‘barley’ e toru koi. Tevana iaa kootou seetaaia kootou naa laakau oliv raa ma naa verena naa laakau ‘grape’.”

⁷ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te haa naa loki, teenaa nau kulono ite haa naa manu e ora hakaoti e kannaa, “Kau!” ⁸ Nau kuttoka no kite te hos e mee ma emate tanakiri. Te tama e tere ake i aruna te hos naa ettapa ma kote Mate, aa telaatama ettapa ma kote Kina Te Mate raa e tere ake loki vaamuriaana. Laaua nitukua ki roorosi laaua ki naa kanohenua etakkoto ite murihenua tokotasi i naa murihenua e haa te kerekere nei, teenaa ki taaia naa kanohenua naa kimmate i naa tau, naa one, naa maki, aa kikaaina naa manu vao e kaittama.*

⁹ Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te rima naa loki, teenaa ki kite nau naa manu naa tama ni taaia no mmate raa ennoho ilaro te olta. Teenaa ko naa tama ni taaia ilaatou ni hakaea naa taratara Te Atua katarataraina laatou hakaraaoi iloo i ana tiputipu. ¹⁰ Naa tama naa e tanitani varo peelaa, “Te Ariki Haimahi. Koe etapu, aa koe e taratara ki te taratara maaoni. Koe ettari ki te ssao hea ki hakatonutonu naa tama te kerekere nei, ki hakkaitoaina naa tama ni taaia ai maatou?” ¹¹ Ki oti raa naa tama naa ku kauake naa hekau laatou ki uru, te tama koi ana hekau e makkini. Teenaa ki mee ake Te Atua ki nnoho laatou ka ttari hakamaarie ki kaatoa mai naa tama kato e heheuna pee kolaatou aa elotu hakapaa laatou, teelaa ma ki oti ku taaia hoki pee kolaatou.

¹² Nauraa kummata i naa ffana te Sukua sipsip raa te ono naa loki. Tana saaita niffana telokiraa, te hui iloo te mahuke ni ruu te kerekere. Telaaraa ni uuhia no poouritanutanu hakaoti, aa te marama raa ni huri no mmea ma settoo.* ¹³ Naa hetuura ni maaoha mai ki te kerekere pee ko naa maaoha naa hua mmoto e irihia te matani.* ¹⁴ Te ppaa telani ni hakateki no seai, e mee pee ko naa moelana e haatua, aa naa mouna ma naa tamaa henua hakkaatoa ni torona i naa kina laatou e ttuu.* ¹⁵ Naa tuku te kerekere nei, naa tama hakamaatua naa kanohenua aa ma naa hakamau naa tama etaa i naa tauraa, naa tama e hai hekau, naa tama haimahi, naa poe, aa ma naa tamavare hakkaatoa ni mmuni iloto naa rua i naa vasi naa mouna. Aaraa tama e mmuni vaararo naa hatu ellasi i naa mouna.* ¹⁶ Naa tama naa e mmoe katanitani varo peelaa ki naa mouna raa ma naa hatu ellasi, “Maaoha mai kiaruna maatou no hakalluutia maatou i naa karamata te tama e nohonoho i aruna te nohorana hakamaatua, ki see hai haaeo ina maatou te Sukua Sipsip.* ¹⁷ I te aso e hakamataku naa haaeo laaua raa ku tae mai. Ko ai te tama e lavaa te tuu atu ki naa haaeo naa?”*

* **6.4** Zech 1.8; 6.2 * **6.5** Zech 6.2,6 * **6.8** Ezek 14.21 * **6.12** Rev 11.13; 16.18; Is 13.10; Joel 2.10,31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25 * **6.13** Is 34.4 * **6.14** Rev 16.20 * **6.15** Is 2.19,21 * **6.16** Hos 10.8; Lk 23.30 * **6.17** Joel 2.11; Mal 3.2

7

Te kanohenua Israel

¹ Kimuriraa nau kukite naa ensol e haa ettuu inaa murihenua e haa i te kerekere nei. Naa ensol naa ettuu kataaohi naa matani e haa ra kisee oko i aruna te kerekere nei, aa kisee oko hoki i te moana aa kinaa laakau essomo. ² Araa nau kukite te ensol e hakasura ake i te anake ma te hakailona TeAtua, tetama e ora hakaoti. Te ensol naa e kannaa vaaruna peelaa kinaa ensol e haa teelaa ni tukua TeAtua ki seua te kerekere ma te moana, ³ “Kootou see vave seua kootou te kerekere ma te moana aa ma naa laakau e ssomo. Kootou ttari ki hakamaatinoria taatou naa tama e heheuna i TeAtua, ki tukua te hakailona TeAtua raa i naa taurae laatou!” ⁴ Nau elono maa te kooiina naa tama ni hakamaatinoria ki te hakailona TeAtua i naa taurae laatou raa elau ma te tino haa maa haa naa simata (144,000). Naa tama naa nitama i naa haanauna e sinahuru maa rua i te manava Israel, ⁵⁻⁸ te haanauna tokotasi, tana sinahuru maa rua naa simata tama. Teenaa ko naa haanauna Judah, Reuben, Gad, Asher, Naftali, Manasseh, Simeon, Levi, Isakar, Zebulun, Joseph, aa ko Benjamin.

Te kuturana naa tama e tammaki

⁹ Ki oti raa nau ku ttoka no kite te kuturana naa tama e tammaki, see ilotia te tama te taaua. Naa tama raa nitama i naa manava, naa haanauna, naa kanohenua, aa ma te kau taratara hakkaatoa. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua raa ma imua te Sukua sipsip, aa euru ka-too ki naa hekau e makkini kataaohi naa laanui raa kinaa rima laatou. ¹⁰ Naa tama naa ettuu katanitani varo peelaa, “Te ara te ora e kaumai TeAtua taatou, tetama teelaa e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa e kaumai hoki te Sukua Sipsip!”

¹¹ Naa ensol raa hakkaatoa ettuu alleha i te nohorana hakamaatua, i te kina naa maatua raa aa ma te takahaa manu e ora hakaoti e noho ai. Ki oti raa laatou ku tauturi katoo imua te nohorana hakamaatua raa no lotu ki TeAtua peelaa, ¹² “E maaoni iloo! Taatou kissau te inoa TeAtua aa taatou ku hakanau i tana haimahi. A la e atamai i te kau vana aa taatou kitaratara hiahia peenaa iaa la. Taatou ki lotu kiaa la, iaa la e noho hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa i naa saaita hakkaatoa! Amen!”

¹³ Teenaa te maatua tokotasi ki huri mai no vasiri peelaa, “Te nei ko ai naa tama e uru ki naa hekau e makkini nei, aa laatou ni tama e oomai i hea?”

¹⁴ Teenaa ki mee ake nau, “Te Ariki, koe naa e iloa.”

Teenaa ki mee mai te tama naa, “Te nei ko naa tama ni ssao i naa haa e elli teelaa ni pakkuu ki laatou. Naa tama naa ku oti te huihui naa hekau laatou raa no mataffua ki te ttoo te Sukua Sipsip. ¹⁵ Teenaa ettuu ai naa tama naa imua te nohorana hakamaatua raa ka mee naa heuna TeAtua i te poo ma te ao iloto tana Hare Tapu. Tetama e nohonoho i aruna te nohorana maatua raa ma ki noho ma laatou ka roorosi i laatou. ¹⁶ Naa tama naa ma kisee hiikkai ka hiiunu hoki imuri; aa laatou ma kisee lavaa te tuunia i naa vvela koo telaa. ¹⁷ I te aa, te Sukua Sipsip e noho i te kina te nohorana maatua raa ma ki roorosi i laatou, aa laatou ma ki taakina a la ki naa vai e hakaora tama. I naa saaita laatou e ttani raa, TeAtua ma ki soroia a la naa vai e ffuro mai i naa karamata laatou.”

8

Te hitu naa loki

☆ 7.1 Jer 49.36; Dan 7.2; Zech 6.5 ☆ 7.3 Ezek 9.4,6 ☆ 7.14 Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19
☆ 7.16 Is 49.10 ☆ 7.17 Ps 23.1; Ezek 34.23; Ps 23.2; Is 49.10; 25.8

¹ Saaita te Sukua Sipsip raa ni ffana no taaraki te hitu naa loki raa, te lani ni tuu seemuu tana tamaa saaita. ² Kimuri raa nau ku kite naa ensol e hitu ettuu imua TeAtua. Teenaa naa puu e hitu raa ki kauake ki laitou.

³ Telaa ensol, teelaa etaaohi tetamaa kamete epena kite kol aa etakoto ai te insens raa ku hanake notuu i te olta. Aia naa ni kauake naa insens e tammaki ki hakapaa ma naa taku naa tama hakkaatoa TeAtua raa no hakaara iaruna te olta epena kite kol teelaa etuu imua te nohorana maatua. ⁴ Te kohu te insens ettuni naa ni masike i naa rima te ensol etuu imua TeAtua raa no hano ki aruna hakapaa ma naa taku naa tama TeAtua. ⁵ Kioti raa te ensol naa kutoo te kamete ni takoto ai te insens raa no ffao naa maramara i te olta raa no nnini ki te kerekere nei. Naa hatturi raa ni takattuu ka tallaki naa uila ka ruu te mahuke.

Naa puu e iri

⁶ Ki oti raa naa ensol e hitu raa ku ssau naa puu laitou raa ki iri.

⁷ Saaita te ensol muaraa ni iri tanapuura, naa korokorohatu ma naa maramara ahi ehilo ma tettoora ni maaoha kite kerekere, e mee ma seua etoo. Naamurihenua etoru i te kerekere nei ni vvela hakkaatoa, evvela hakapaa ma naa laakau aa ma naa vee teelaa essomo i naa kina naa.

⁸ Teenaa, tesso te ensol raa ku iri tanapu. Tana saaita ni iri tanapuura, te mee e tiputipu ma se mouna elasi e ura raa ku peesia ake kiloto te moana. Naa vasi etoru te moana ni huri no mee ma settoo, ⁹ teenaa e tammaki iloo naa ika ma naa manu e ttaka i te moana ni mmate, aa e tammaki hoki naa vaka ni appuru no massee.

¹⁰ Kimuri raa tettoora naa ensol raa ku iri tanapu. Teenaa te hetuu tokotasi elasi iloo, eura ma seahi, nilei homai i telani ki aruna telopovai e ffuro ma naa tamaa vai i te kerekere. ¹¹ (Te inoa te hetuu naa ko, “Emmara.”) E tammaki naa vai e unuunura ni mmara hakkaatoa. Turaa tama i naa tama ni unu i naa vai naa ni mmate, i naa vai naa e mmara hakallika iloo.

¹² Teenaa, te ha naa ensol raa ku iri tanapu. Teelaa se poouri elasi raa ni uhi ake vaaruna telaa raa ka sura tana tamaa kina e maarama. Te marama raa hoki ni uuhia te poouri naa ka sura hoki tana tamaa kina e maarama. Te mahi naa hetuu i telani ni uuhia hoki te poouri naa. Teenaa te vasi ao ma te vasi poo ni tuu poouri tanutanu hakaoti.

¹³ Nau nittoka nolononau temanu elasi ellee ake vaaruna iloo kataratara peela, “Aroha! aroha! Aroha i naa tama ennoho i te kerekere nei i te saaita naa ensol etoru hakaoti raa ma ki iri naa puu laitou. Naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo!”

9

Te rima naa puu

¹ Teenaa te rima naa ensol raa ku iri tanapu. Nau raa ku kite te hetuu tokotasi teelaa nilei homai kite kerekere. Te hetuu naa etuu ake ma te kii te tootoka terua ehotu iloo kilaro. ² Te hetuu naa ni taaraki te tootoka teruaraa no kohuake te auraa iterua, etuu pee ko naa kohu te umu elasi epuu. Te maarama telaa ma naa mee kato i te maarama nei ni uuhia te poouri te au e kohuake i te ruanaa. ³ Naa manu e ttapa ma ko naa ‘locust’ e tiputipu ma ko naa tama telanui raa ni massike mai i te auraa nollee ake kite kerekere. Naa manuna ni kauake naa mahi laitou pee ko naa mahi naa huitaarau. ⁴ Laitou ni puuia TeAtua

☆ **8.3** Amos 9:1; Ex 30.1,3 ☆ **8.5** Lev 16.12; Ezek 10.2; Ex 19.16; Rev 11.19; 16.18 ☆ **8.7** Ex 9.23-25; Ezek 38.22 ☆ **8.10** Is 14.12 ☆ **8.11** Jer 9.15 ☆ **8.12** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15 ☆ **9.2** Gen 19.28 ☆ **9.3** Ex 10.12-15

ki see mee pakavaina laatou naa vvee ma naalaakau essomo; laatou e lavaa koi te mee pakavaina laatou naa tama teelaa see mmou te hakailona TeAtua raa inaa taurae laatou. ✧ ⁵ Naa manu naa ni see haimahi kilavaa laatou te taa naa tama naa kimmate. Naa manu naa ma ki haia koi laatou naa tama naa kinnoho ka hakallono isu kilava naa marama erima. Te hakallono isu laatou naa ma killihu pee ko naa uutia laatou naa huitaarau. ⁶ Iloto naa marama erima naa raa, laatou ma kissee niara ma laatou kimmate laatou, tevanaiaa laatou ma ki see mmate; laatou ma ki fiffai maa laatou emmate, tevanaiaa laatou ma ki see lavaa te mmate. ✧

⁷ Naa 'locust' naa etiputtipu ma ko naa hos emee kioo no hetaa. Naa manu naa ehakao naa mee etiputtipu ma ni notimaatua eppena ki naa kol inaa pisouru laatou, aa naa taurae naa manu naa emee ma ni taurae tama. ✧ ⁸ Naa lauru laatou emee ma ko naa lauru naa haahine, aa naa niho laatou emee ma ko naa niho naa laion. ✧ ⁹ Naa hatahata laatou euhi ki naa mee etiputtipu ma ni katana epallaha, aa ite saaita laatou ettaa naa pakkau laatou raa, naa pakkau laatou ettanika pee ko naa ttani naa hos etammaki teelaa e ffuro ka hakattaki ake naa pokosi ettuu ai naa tama e oo no hetaa. ✧ ¹⁰ Naa hota naa suki laatou e uu mmahi pee ko naa uullihu te huitaarau, aa teenaa ko naa suki naa manu naa teelaa ma kinnoho ai te henua ka hakallono isu iloto naa marama erima. ¹¹ Laatou emee laatou tuku e noho hakamaatua ilaatou, teenaa ko te ensol teelaa eroorosi iterua ennoto. Tanainoa ite taratara naa Jew raa ko Abadon, aa ite taratara haka Greece raa te inoa te ensol naa e taapaa ma ko Apolion (teenaa ko te taratara emee maa, "Te tama e seu henua").

¹² Te haaeomua raa kulaka, tevanaiaa emee naa haae e lua koi takkoto mai.

Te ono naa puu

¹³ Kimuriraa te ono naa ensol raa kuiri tanapuu, teenaa kilono nau tereo etaratara mai ite kina te olta epenapena ki naa kol teelaa etuu imua TeAtua. ✧ ¹⁴ Tereo raa etaratara kite ono naa ensol raa peelaa, "Hakattanasia naa ensol e haa teelaa esaisaitia ite vai elasi ettapa ma ko Euphrates!" ¹⁵ Naa ensol e haa naa ni hakattanasia ki matamata laatou ki taa se koo ina tama ma laatou e tammaki ite ssao nei lokoi. ¹⁶ Nau e lono maa te koo ina katoo naa tama e ffuro naa hos no taa raa e rua rau naa mano (200,000,000). ¹⁷ Aa iloto taku mee ekite naa raa, nau ekite naa tama e ffuro ake i naa hos. Naa tama naa e uhi naa hatahata laatou ki naa katana epallaha. Naa katana naa emmea uraura ma se ahi, e pura moana pee ko te hatu 'sapphire', aa e ffelo kauna pee ko te hatu 'sulphur'. Naa pisouru naa hos naa e tiputtipu ma ko naa pisouru naa laion, aa naa pukua laatou eura kassopo mai naa korokorohatu e mallaa; te auraa etuu ka kohu peenaa inaa pukua laatou. ¹⁸ Te mahiana naa tama ite maarama nei ni mmate hakkaatoa i naa haae e toru ni ssae mai i naa pukua naa hos naa. Teenaa ko te ahi, te kohu, aa naa korokorohatu e mallaa teelaa ni ssopo mai inaa pukua naa hos naa. ¹⁹ Ite aa, inaa mahi naa hos naa e takkoto i naa pukua laatou aa ma i naa suki laatou. Naa suki laatou emee ma ni kata emee naa pisouru laatou, aa laatou e taa ki naa suki laatou ki hakallono isu te henua.

²⁰ Aaraa tama ite maarama nei teelaa ni see mmate inaa haae nei niseai iloo kitia ke naa vana seettonu laatou e hai. Naa tama naa koi lotu ki naa tippua ma naa aitu laatou e penappena ki naa kol, naa siliva, naa katana tea, naa hatu, aa ma naa laakau. Teenaa ko naa aitu teelaa

✧ 9.4 Ezek 9.4 ✧ 9.6 Job 3.21; Jer 8.3 ✧ 9.7 Joel 2.4 ✧ 9.8 Joel 1.6 ✧ 9.9 Joel 2.5 ✧ 9.13 Ex 30.1-3

see k kite, see llono, aa see lavaa te sassare.✠ 21 Naa tama naa ni see tiiake hoki laatou tetiputipu laatou etaa tama, e pakava tama, e hai huri, aa e kailallao.

10

Te ensol ma te laupepa erii e punaamea

1 Teenaa nau ku kite telaa ensol haimahi e sepu mai i te lani. Tana haitino euru kite aoa aa tetumoa raa etuutaakai itanapisouru; tana taurae e maasina pee kotelaa, aa anavae e mee ma nipou ettuu kaura. 2 Aia etaaohi te tamaa laupepa erii, aa e hakatuu tana vae maatau ki te moana aa tana vae maavi ki aruna te kerekere. 3 Te ensol naa nituu no kappisi anavaro. Tanareo etakattuu pee ko naakkaa naa pukua naa laion. Tana saaita ni kappisi anavaro raa, naa hatturi e hitu raa ni hakaahē mai notakattuu iloo maaroo. 4 Nau naa kumee lokoi makisissia a nau naa taratara laatou, araa nei nau kulono te reo e taratara mai i te lani peela, “Tauhia naa taratara naa hatturi e hitu nei ki takkoto iloto too manava; koe see sissia a koe naa taratara nei!”

5 Kiotiraa te ensol teelaa nikite nau e hakatuu tana vae kite moana aa telaa vae ki aruna te kerekere raa ku ssau tana rima maatau ki te lani 6 no pesi tanataratara hakamaatua iloto te inoa Te Atua, te tama e ora hakaoti teelaa ni penapena telani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ssura i naa kina naa. Te ensol naa e mee peela, “Naa vana nei ma ki see nnase hoki! 7 Saaita te hitu naa ensol raa ma ki iri tana puu raa, teenaa Te Atua ma ki hakassura ana vana teelaa ni see ilotia imua. Teenaa ko ana mee nitaratara ake kinaa tama teelaa ni heheuna ma ni pure aana.”✠

8 Kiotiraa te reo teelaa ni lono nau e taratara mai i te lani raa ku mee mai kiaa nau hoki, “Tere no too te laupepa erii e taaraki teelaa e tauhia te ensol etuu i aruna te moana ma te kerekere.”

9 Teenaa kihano nau kite ensol raa no mee ake kikaumai te laupepa erii punaamea. Aia kimee mai, “Too te mee nei no kai. Te mee nei ma ki vaiitto iloto toopukua ma se malaasisi, tevana iaa itoo saaita ma ki horokii raa, oo manava ma ki ssuke.”

10 Teenaa kitoo nau te laupepa erii punaamea naa no kai. Te mee raa e vaiitto iloo iloto takupukua ma se malaasisi, aa taku saaita ni horokii raa, aku manava ni ssuke hakallika iloo.✠ 11 Kiotiraa te taratara raa ku kaumai kiaa nau, “Koe ku ahe no hakaehē hoki i naa vana Te Atua ma kimee ma naa kanohenua aa ma naa manava e tammaki, naa tama i te kau taratara, aa ki naa tuku hakkaatoa.”

11

Te takarua pure e taratara i te hakamaaoni

1 Kiotiraa te ensol raa ku kaumai telaakau e hahaaite raa no mee mai kiaa nau, “Tere no haaiteria te Hare Tapu Te Atua raa ma te olta, aa koe kutaaua akoe maa ehia naa tama hakkaatoa elotu i te Hare Tapu.✠ 2 Tevana iaa koe see haaiteria akoe naa mataahare i haho. Naa kina naa kuoti tetiiake kinohoria naa tama teelaa seelotu iaa nau. Teenaa ko naa tama teelaa ma kinnoho hakamaatua i aruna te henua e tapu naa kilava naa marama e matahaa maaru.✠ 3 Nau ma ki heunatia atu nau te takarua pure teelaa ma ki hakaehē atu ki kootou i aku tiputipu. Te takarua naa ma ki ttara ki naa maro naa paarina, aa laaua ma ki hakaehē

✠ 9.20 Ps 115.4-7; 135.15-17; Dan 5.23 ✠ 10.7 Ex 20.11; Deut 32.40; Dan 12.7; Amos 3.7 ✠ 10.10 Ezek 2.8—3.3 ✠ 11.1 Ezek 40.3; Zech 2.1-2 ✠ 11.2 Lk 21.24

naa taratara TeAtua raa iloto naa aso e simata maa teruarau, aa naa aso e mataono (1,260).”

⁴ Te takarua pure naa raa, teenaa ko naa laakau e lua e ttapa ma ni oliv aa naalamu e lua teelaa ettuu imua TeAriki te kerekere nei. ⁵ Ki mee nitama e haaite makitaaia laatou te takarua naa raa, laatou makitaaia nommate. Ite aa, naatama teelaa e tautau haaeo ma te takarua naa makimmate inaa ahi teelaa essopoiho inaa pukua laaua. ⁶ Laaua nikauake naa mahi laaua TeAtua kipuuia laaua naa papallani ki see hai ua etoo ite ssao laaua e hakaeta naa taratara TeAtua. Laaua e lavaa hoki te huria laaua naa tamaa vai e ffuro iho i te kerekere raa ki mee ma see ttou, aa laaua e lavaa hoki te haia laaua te kau haaeo ki llau mai ki te kerekere nei ki hakallono isu naa tama te maarama nei. Laaua e lavaa te haia laaua naa vana nei i naa saaita katoo laaua e fiffai.

⁷ Ite saaita laaua eoti te hakaeta naa taratara laaua nei raa, te manukaitama teelaa e hakaasuraake iterua e nnotoraa makihetaa ma laaua. Laaua makilavaa te manuna tetaaia nommate, ⁸ aa naa haitino laaua makimmoe ite ara elasi iloto Jerusalem. Teenaa kote kina TeAriki laauaraa nitaia notuukia kite kros. Te henua nei nitaapaa hoki ma ko Sodom aa ko Egypt. ⁹ Naatama naa kanohenua hakkaatoa, naa haanauna hakkaatoa, naa taratara hakkaatoa, aa naatama inaa manava hakkaatoa makimmata inaa mmoe naa haitino te takarua naa iloto te ara inaa aso e toru aa te vasi. Laatou makisee fiffai maa naa haitino te takarua naa e tanumia. ¹⁰ Naatama te maarama nei makifiafia ite takarua naa kummate. Naatama raa makihai naa taffao laatou ka hakahitihiti naa hekau laatou ma naa soa laatou, ilaatou e hai maa laatou e hakallono isu inaa vana te takarua pure TeAtua naa ni mee. ¹¹ Saaita naa aso e toru aa te vasi nimmoelai naa haitino te takarua naa nillakaraa, TeAtua niiri mai tana soromatani e hakaora tama raa ki laaua, teenaa, massike iloo te takarua naa kiaruna. Naatama katoo nikkite ilaauaraa niporeppore inaa mattaku laatou. ¹² Kiotiraa te takarua pure TeAtua naa kullono itere o etaratara mai maaroo itelani peela, “Koorua oomai kiaruna nei!” Naatama e lotoffaaeo i te takarua naa ni ttuu ka ttoka i naa saaua laaua vaaroto te uruaoa raa kite lani. ¹³ Ite saaita naa lokoi raa, te hui te mahuke raa kuruu no seua te tamaa vasi te henua naa, teenaa naa simata e hitu naatama hakkaatoa nimmate. Naatama ni oraraa ni mattaku ka hakannau i te haimahi TeAtua itelani.

¹⁴ Te rua naa haaeo raa kulaka, te vana iaa tettorua naa haaeo raa koi takoto mai.

Te hitu naa puu

¹⁵ Teenaa te hitu naa ensol raa ku iri tana puu. Nau kulono i naa hai mai naa reo raa vaaruna iloo itelani peela, “Naa mahi ki roorosi inaa tama i te maarama nei kutakkoto i TeAriki taatou ma tanatama ni hakanoho ma se Tuku, aa TeAtua makinoho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa!”

¹⁶ Kiotiraa te tinorua maa haa naa maatua e nnoho i naa tuai maatua laatou imua TeAtua raa kutauturi katoo imua TeAtua nolotu kiaa ia. ¹⁷ Laatou e lotu peela,

“TeAtua, TeAriki Haimahi, te tama ni noho mai iloo imua aa teenei e noho ma taatou i te ssao nei!

Maatou e fiafia i aa koe ku oti te too oo mahi hakamau aa iaa koe nei ku noho hakamaatua i maatou!

¹⁸ Naatama teelaa see lotu iaa koe raa ku ttaka ka haaeo naa manava laatou, i too sao ki hakappuu oo haaeo raa ku tae mai, teenaa ko too sao e hakatonutonu naa tama e mmate.

✧ 11.4 Zech 4.3,11-14 ✧ 11.6 1 Kgs 17.1; Ex 7.17-19; 1 Sam 4.8 ✧ 11.7 Dan 7.7,21; Rev 13.5-7; 17.8 ✧ 11.8 Is 1.9-10 ✧ 11.11 Ezek 37.10 ✧ 11.12 2 Kgs 2.11 ✧ 11.13 Rev 6.12; 16.18 ✧ 11.15 Ex 15.18; Dan 2.44; 7.14,27

Te ssao raa ku tae mai ki suia naa pure teelaa e heheuna iaa koe,
aa ma tookanohenua raa hakkaatoa, teenaa ko naa tama teelaa elotu
kiaa koe, naa tama hakamaatua ma naa tamavare hakapaa.

Tessao kitaaia naa tama emee pakavaina laatou te kerekere nei
ku tae mai!”✧

19 Te Hare Tapu Te Atua itelani raa nituu taaraki mai no kkite naa tama
ite maarama nei inaa moe mai tepokosi ettapa ma kote Pokosi
naa Taratara Hakamaatua Te Atua. Teenaa naa uila raa ni tallaki ka takattuu
naa hatturi, te mahuke raa niruu no maaoha mai naa mee emee ma
ni korokorohatu itelani.✧

12

Te ffine ma te manu hakamataku, te dragon

1 Kiotiraa te hui temee ehakassorommata kuhakasura ake itelani.
Teelaa se ffine ehakao telaa raa ma ni hekau aana e uru, aa te marama raa
etakoto ilaro anavae. Tenoti ettuu ana hetuu esinahuru maarua raa
ehakao itanapisouru. 2 Te ffine naa effura tana manava iaa ia etinae,
teenaa etanitani ai aia vaaruna iaa ia ku taupiri ki haanau.

3 Telaa mee hoki ehakassorommata ni hakasura ake itelani. Teelaa
se hui te dragon emmea emee anapisouru e hitu, aa iaruna naapisouru
e hitu naa raa, tepisouru ettuu anapaki esinahuru. Naapisouru naa
ehakao katoa kinaa tamaa notimaatua.✧ 4 Aia nitaa tana suki
no aohia aia naa hetuu iloo etammaki no peesia kilaro kite kerekere.
Temanu naa etuu imua te ffine raa karoorosi kikaina aia tetamariki
te ffine raa itana saaita lokoi e haanau.✧ 5 Te ffine naa ni haanau mai
tana tamariki tanata, teenaa kote tamariki tanata teelaa ma kioti ku noho
hakamaatua ka hakamatakuria naa tama naa kanohenua hakkaatoa.
Tevana iaa tetamariki naa niuhukia itanatinna raa notoa ki Te Atua
enoho itana nohorana hakamaatua.✧ 6 Teenaa kitere te ffine naa
no mmuni iloto mouku, itana kina nitukua mai hakaoti Te Atua. E mee
naa tama ma ki roorosi kiaa ia killaka naa aso esimata maa teruarau aa
ma naa aso emataono (1,260).

7 Kiotiraa tettau elasi raa ku masike itelani. Michael ma ana ensol raa
ehetaa ma te dragon, teenaa te dragon raa ni huriatu ma ana ensol raa
no hetaa hoki ma laatou.✧ 8 Tevana iaa te dragon raa ma ana ensol naa
nitaaia Michael ma ana ensol kakerekereia kiseenoho itelani.
9 Te dragon elasi naa ni peesia kilaro, teenaa kote kata tuai raa iloo, teelaa
etaapaa ma kote Tipua kailaaraa, aa etaapaa hoki ma ko Satan, te tama
nusuusuhia aia naa tama hakkaatoa ite maarama nei. Aia ni peesia
kilaro kite kerekere hakapaa ma ana ensol raa hakkaatoa.✧

10 Kiotiraa nau kulono inaataratara mai tereora itelani vaaruna
peelaa, “Tessao Te Atua ehakassao anatamaraa kutae mai! Te Atua
kuoti te hakaari anamahi iaa ia kote Tuku maaoni. Teenei tessao
tana tama ni hakanoho ma se Mesaea raa kuoti te hakaari itana haimahi!
Tetama nituu imua Te Atua notaratara haeo inaataaina ma naa kave
taatou itepoo ma te aoraa kuoti te kerekereia kiseenoho itelani.✧

11 Naamahi tetama naa nilavaa naataaina ma naa kave taatou raa
inaamahi tetoo te Sukua Sipsip, aa inaamahi te hakamaaoni teelaa
ni hakaia laatou. Niaaina maa laatou nitauppiri kitaaia no mmate raa,
laatou ni hakataakoto tonu koi i Te Atua. 12 Teenaa kootou naa tama ennoho
itelani, kootou ki fiafia! Tevana iaa nau earoha inaataaina ennoho
ite kerekere nei aa ma naa tama ettaka itemoana. Satan ku hanatu

✧ 11.18 Ps 2.5; 110.5; 115.13 ✧ 11.19 Rev 8.5; 16.18,21 ✧ 12.3 Dan 7.7 ✧ 12.4 Dan 8.10
✧ 12.5 Is 66.7; Ps 2.9 ✧ 12.7 Dan 10.13,21; 12.1; Jude 9 ✧ 12.9 Gen 3.1; Lk 10.18 ✧ 12.10
Job 1.9-11; Zech 3.1

ki kootou, teenaa aia ku haaeo iloo iaaia e iloa maa ia ku seai tana saaita rooroa e takoto mai.”

¹³ Ite saaita te dragon raa ni iloa maa ia ku peesia kite kerekere raa, aia nisse lokoi kitaa te ffine teelaa ni haanau mai tana tamariki tanata. ¹⁴ Te ffine naa nikauake anapakkau elua inaapakkau te manulellee elasi raa killee ia kitana kina iloto mouku, teenaa ko te kina naa tama raa maki roorosi kiaaia killaka naa setau e toru maa naa marama e ono. Aia maki seelaavea te dragon raa notaia. ¹⁵ Teenaa, te dragon raa ki taaraki tanapukua kallohi mai tettai e hakaffuta ki tahea te ffine naa. ¹⁶ Tevanaiaa te ffine raa ni hakasaoria te kerekere; te kerekere raa ni taaraki tanapukua no unumia aia tettai teelaa ni lohi mai ite pukua te dragon. ¹⁷ Te dragon raa niporepore itanaloto ite ffine, teenaa kitere ia nohetaa ma aaraatama ite haanauna te ffine naa, teenaa ko naa tama e hakannoo ki naa taratara hakamaatua Te Atua, aa etaaohi ki te hakamaaoni teelaa ni hakailotia Jesus. ¹⁸ Teenaa ki tuu te dragon raa ka ttari i te manumanu ttai.

13

Te manukaitama e ssae mai i te moana

¹ Kiotiraa nau kukite te manukaitama e hakasura ake i te moana. Te manunaa emee anapisouru e hitu aa ettuu anapaki esinahuru, aa naapakinaa e hakao naa notimaatua. Naapisouru e hitu naa etakkoto naa taratara esasakkiri ki Te Atua. ² Te manunaa etiputipu ma se ‘leopard’, aa naa tapuvae te manunaa emee ma ko naa tapuvae te ‘bear’, aa tana maaisu emee ma se maaisu telaion. Te dragon raa ni hookii ake ana mahi kite manukaitama naa, teenaa e hookii ake hoki tana nohoranaraa kiaaia kinoho hakamaatua aia iana tama. ³ Te pisouru tokotasi inaapisouru te manunaa etiputipu ma se kina nimere hakallika iloo, tevanaiaa tekina nimere naa kuoti te mahu. Naatama hakkaatoa ennoho ite kerekere raa ni massaro iaaia, teenaa laatou niffuri notautari katoa kiaaia. ⁴ Te henua hakkaatoa nilotu kite dragon, iaaia ni hookii ana mahi kite manukaitama naa. Laatou nilotu hoki ki te manukaitama naa ka hakanau iaaia peelaa, “Ko ai te tama e haimahi ma ko te manukaitama nei? Ko ai te tama e lavaa te hetaa laaua?” ⁵ Te manukaitama raa nitiiake kiahua kiaaia sokoia katuku haaeo ki Te Atua. Aia nitiiake kinoho hakamaatua ia inaamarama e matahaa maa rua. ⁶ Te manukaitama naa nikaamata te sasaakiri i Te Atua, teenaa e taratara haaeo ka sasaakiri ite inoa Te Atua, tana kina enoho ai, aa esasaakiria aia naatama hakkaatoa ennoho itelani. ⁷ Te manukaitama naa nitiiake kihetaa nolavaa aia naatama Te Atua, aa kunoho hakamaatua iaruna naa haanauna katoa, naa kanohenua katoa, naatama inaataratara katoa, aa naatama inaamanava hakkaatoa. ⁸ Naatama hakkaatoa ennoho ite kerekere raa maki lotu ki te manukaitama naa. Naatama koi maki seelotu kiaaia raa, teenaa ko naatama teelaa nisissia naa inoa laatou imua ite mahaa mai ana te marama nei, iloto telaupapa te Sukua Sipsip teelaa nitaia no mate. Telaupapa naa e takkoto naa inoa naatama e ora hakaoti. ⁹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo mai! ¹⁰ Te tama e tukua kikapusi raa, aia maki kikapusi maaoni. Te tama e tukua ki taia ki te komu e taatama raa, aia maki taia maaoni ki te komu e taatama. Naatama Te Atua raa ki noho hakalavatoa ka hakataakoto tonu i Te Atua.”

☆ 12.14 Dan 7.25; 12.7 ☆ 13.1 Dan 7.3; Rev 17.3,7-12 ☆ 13.2 Dan 7.4-6 ☆ 13.6 Dan 7.8,25; 11.36 ☆ 13.7 Dan 7.21 ☆ 13.8 Ps 69.28 ☆ 13.10 Jer 15.2; 43.11

Te manu kaitama e ssae mai i te kerekere

¹¹ Nau kuttoka no kite hoki tesso te manu kaitama e ssae mai i te kerekere. Te manunaa ettuu anapaki elua itanapisouru, emee ma ko naapaki naasukua sipsip, aa etaratara ma se dragon.

¹² Te manu kaitama naa nihakassura hoki naa mahi te manu kaitama imua, teenaa naatama i te kerekere raa nippuratia aia kilotu laatou kite manu kaitama teelaa nissae mai imua, teenaa kote manu teelaa kuoti te mahu tanakina nimere. ¹³ Te manu kaitama hakamuri nei nihakassura naa hui vana aitu; aia nipea tana ahi ki au i te lani no tae mai kite kerekere imua naa karamata te henua hakkaatoa.

¹⁴ Naatama ennoho i te kerekere raa niusuusuhia aia kiana vana aitu teelaa aia nitiiake maki hakassura imua te manu kaitama nihakassura mai imua. Te manu kaitama naa nimee ake kilaatou kipe napena se aitu elasi kitiputipu ma kote manu nissae mai imua, kimannatu laatou inaa mahi te manu kaitama teelaa nimere i te komu taatama, iaa koi ora. ¹⁵ Te ssoa te manu kaitama raa nitiiake ki maanava atu te soromatani te ora raa kiloto te aitu naatama raa nipe napena maki tiputipu ma kote manu kaitama nissae mai imua, teenaa kilavaa te aitu naa te taratara aa kihuri te aitu e penapenanaa notaaia naatama teelaa seelotu kiaaia.

¹⁶ Te manu kaitama naa nihaia aia te henua hakkaatoa, teenaa ko naa tamavare, naatama hakamaatua, naatama hai hekau, naatama ennoho hakaaroa, naatama see heheuna maa aaraatama aa ma naapoe, kihakatu se hakailona iaruna naa rima hakamaatau laatou, aa kimee seai, kihakatu inaa taurae laatou. ¹⁷ Naatama see mmau te hakailona nei inaa rima laatou ma naa taurae laatou raa maki see lavaa tetaavi nimee maa laatou inaa kina; laatou maki see lavaa hoki te tuku nimee maa laatou kitauia aaraatama. Te hakailona nei raa, te nei kote inoa te manu kaitama naa, aa teenaa kote kooina tana inoa.

¹⁸ Koe kiata mai ki ilotia a koe te hakataakoto te mee nei. Te tama e hai pisouru raa ma kilavaa te seeia aia no ilotia te hakataakoto te kooina te manu kaitama, i te kooina e hakatuuria raa, teenaa se inoa te tama. Tana kooina raa e ono naa rau maa te mataono maa ono (666).

14

Te Sukua Sipsip ma tana kanohenua

¹ Ki otiraa nau kuttoka no kite inaa tuu mai te Sukua Sipsip raa iaruna te Mouna Zion. Teelaa selau ma tetino haa maa haa naa simata tama (144,000) ettuu ake ma te Sukua Sipsip naa. Tanainoa ma te inoa tana Tamana raa e hakatu iaruna naa taurae naatama naa.* ² Araa nau kulono tereo etaratara mai itelani, emmuu pee ko naataa naapeau ellasi, aa etakattuu maaroo ma se hatturi. Tereo raa ettani ma nitama e hakattani naa 'harp'.

³ Telau maa tetino haa maa haa naa simata tama naa ettuu hakkaatoa imua te nohorana hakamaatua raa ma tetakahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua; naatama naa e huahua laatou mako hou teelaa nilavaa te akoina laatou sokolaatou. Inaatama hakkaatoa i te kerekere nei raa, teenaa kilaatou naa koi kuoti te hakassaoria TeAtua. ⁴ Naataanata nei seki mmoe iloo ma ni haahine; laatou etao hi peenaa kite tiputipu etonu; laatou nitama see aavvana. Laatou etautari koi vaamuri te Sukua Sipsip i ana kina hakkaatoa e hano. Laatou ni hakassaoria TeAtua no hakakkeeina inaatama katoo te maarama nei, aa laatou naa ko naatama mua ni hookina ki TeAtua ma te Sukua Sipsip. ⁵ Te taratara kailaaro raa see sura ilaatou; laatou nitama see illoa te ppena naa vana e ssara.*

* 14.1 Ezek 9.4; Rev 7.3 * 14.5 Zeph 3.13

Naa ensol e toru

⁶ Ki otiraa nau kukite telaa ensol ellee ake vaaruna iloo. Te ensol naa ellee ake kihakaea te Lono Taukareka, teelaa seai tana hakaotiana, ki naa tama i te kerekere nei. Teenaa ko naa tama naa manava hakkaatoa, naa tama naa haanauna hakkaatoa, naa tama i naa taratara hakkaatoa, aa ma naa tama naa kanohenua hakkaatoa. ⁷ Aia e taratara vaaruna peelaa, “Kootou ki ssau te inoa TeAtua aa kootou ku hakanau i tana haimahi. I te aa, i tana sao ki hakatonutonu te henua raa kutae mai. Kootou kilotu iaa la, te tama nipenapena telani, te kerekere, temoana, aa ma naa tamaa vai e ffuro i te kerekere.”

⁸ Telaa ensol ku hakasura ake imuri no taratara peelaa, “Te ffine raa kuleiho kilaro! Te hui te henua, Babilon, ku pakuu kilaro! Naa tama naa henua hakkaatoa ku oti te hakaunumia aia ki tana vaimmara, teelaa e vvare ai naa tama raa ka hai huri ma te ffine naa!”[☆]

⁹ Tettoru naa ensol raa ku surake vaamuri te takarua ensol imua raa no taratara vaaruna peelaa, “Naa tama elotu ki te manu kaitama ma tana aitu nipenapena, ka hakatuu te hakailona te manu naa i naa rima hakamaatau laatou ma naa taurae laatou raa, ¹⁰ teenaa ko naa tama ma ki hakappuu atu naa loto TeAtua. Naa tama naa ma ki ttani i naa mattaku laatou i te saaita TeAtua elotu. Naa tama naa ma ki mmoe ka hakallono isu iloto te ahi elasi teelaa eura naa korokorohatu. Laatou ma ki mmoe ka hakallono isu imua naa karamata naa ensol e ttapura raa ma te Sukua Sipsip.”[☆] ¹¹ Te kohu i te ahi teelaa e mmoe laatou ka hakallono isu naa e tuu ka hano hakaoti iloo kiaruna. Naa tama elotu ki te manu kaitama ma tana aitu nipenapena raa, teenaa ko naa tama teelaa nittaka ma te hakailona te inoa te manu naa, ma ki see lavaa te hakamannava i naa hakallono isu laatou i te poo ma te ao.”[☆]

¹² Naa tama TeAtua raa ki nnoho hakalavatoa, teenaa ko naa tama teelaa e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua aa e tautari peenaa ki Jesus.

¹³ Ki otiraa nau kulono i te reo e taratara mai i telani peelaa, “Hakatuu peelaa iloto too laupepa: e kaamata i te saaita nei raa, naa tama e mmate iloto naa heuna laatou e mee maa TeAriki raa ki fiafia.”

Teenaa ki hakahe ake TeAitu Tapu, “Maaoni iloo! Naa tama naa ma ki fiafia ilaatou ku hakamalolloo i naa heuna ellasi laatou ni mee, i te aa, i naa heuna taukalleka laatou ni mee raa ma ki ttaka ma laatou.”

Te Hakatonu TeAtua i naa tama te kerekere

¹⁴ Nau kuttoka no kite te aoa makkini, aa e mee ma se tama raa e noho i aruna te aoa naa. Te tama raa e hakao kite notimaatua e penapena ki naa kol itanapisouru aa e taaohi te paraamo a e kaa i tana rima.”[☆]

¹⁵ Ki otiraa telaa ensol ku hakasura iho i te Hare Tapu no tanitani varo kite tama e noho i aruna te aoa, “Too too paraamo a raa aa koe ku kaamata no vasi, i te huata raa kutae itana sao ki vasi!”[☆] ¹⁶ Teenaa ki masike te tama e noho i aruna te aoa raa no hakataa tana paraamo a raa vaaruna te kerekere no vasi ka hakakutu naa mee kuttake i te kerekere.

¹⁷ Ki otiraa nau kukite telaa ensol ku hakasura iho hoki i te Hare Tapu i telani, aa aia hoki e taaohi tana paraamo a e kaa.

¹⁸ Ki otiraa telaa ensol ku hakasura iho i te kina te olta, teenaa ko te ensol eroorosi i te ahi elasi. Aia nituu katanitani varo kite ensol e taaohi tana paraamo a e kaa raa peelaa, “Too too paraamo a naa no haki naa hua naa wain e ssomo i te kerekere, i naa hua raa kulleu!” ¹⁹ Teenaa ki hakataa te ensol raa tana paraamo a vaaruna te kerekere no ttuu naa hua naa wain raa ka tauatia kite kina naa hua naa e takatakamia

☆ **14.8** Is 21.9; Jer 51.8; Rev 18.2 ☆ **14.10** Is 51.17; Gen 19.24; Ezek 38.22 ☆ **14.11** Is 34.10

☆ **14.14** Dan 7.13 ☆ **14.15** Joel 3.13

kippela. Te mee naa e huriake tetiputipu i naa loto TeAtua. ²⁰ Naa hua naa wain naa ni takatakamia i naa tautaha te henua naa no llohi mai te ttoo i naa hua naa. Tettoo raa nillohi mai pee ko naa hakatahena, kate tere tana ara e huarooroa iloo. Te ffonu te ttoo naa e tae ki naa pisouru naa hos.✠

15

Te takahitu ensol ma naa haaeo hakaoti

¹ Teenaa nau ku kite telaa mee hoki e hakasoro mmata. Teelaa se takahitu ensol e ttuu mai ma naa haaeo e hitu, teenaa ko naa haaeo hakaoti. Teenei naa loto TeAtua raa e hakaoti mai peenei.

² Ki oti raa nau ku kite ma se moana e tuu marino aa e mee ma e hilo ma te ahi. Nau e kite hoki te kuturana tama e ttuu i te kerekere i tai. Teenaa ko naa tama teelaa nilavaa te hakahitia laatou naa mahi te manu kaitama ma tana aitu nipenapena, aa ma tetama e mee tanakooina teelaa e hakatuu ma ko tana inoa. Laatou e ttuu ka hakattani naa 'harp' ni kauake TeAtua kilaatou. ³ Naa tama naa e huahua te mako Moses, te tama e heheuna i TeAtua, aa ma te mako te Sukua Sipsip, laatou e huahua peelaa, "TeAtua, TeAriki Haimahi,

oo vana e mee raa e hakasoro mmata!
Te Tuku naa kanohenua hakkaatoa,
oo sotorina e ttonu maaoni!✠

⁴ Ko ai te tama ma ki see tuu no matakua iaa koe, TeAriki?
Ko ai te tama ma ki see hakanau i too inoa?
Koe koi e tapu.

Naa kanohenua katoo ma ki oomai no lotu kiaa koe,
i te aa, naa kanohenua katoo e kkite i naa ttonu oo sotorina."✠

⁵ Teenaa nau kukite te Hare Tapu itelani kutaaraki kakite nau i naa tuu mai te tamaa Hare Tapu iloto.✠ ⁶ Te takahitu ensol e ttaka ma naa haaeo e hitu raa ku uru mai kitaha te Hare Tapu. Laatou e hakao ki naa kkahu e maasina ka mataffua, aa e tuu ki naa tuu e ppena ki naa kol i naa hatahata laatou. ⁷ Ki oti raa te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa ku hookii ake naa tamaa kamete e hitu e ppena ki naa kol ki te takahitu ensol naa. Naa kamete naa e takkoto naa loto TeAtua, te tama teelaa e ora hakaoti. ⁸ Te Hare Tapu raa ettoha katoo ki te au teelaa e kohu mai i te kina TeAtua e noho hakamaatua ma ana mahi. See hai tama nilavaa te uru atu kiloto te Hare Tapu. Laatou ettari ki hakaoti mai naa haaeo teelaa e toomai naa ensol e hitu naa.✠

16

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua

¹ Ki oti raa nau kulono i te tama e taratara mai vaaruna i te Hare Tapu raa ki naa ensol e hitu naa, "Kootou oo no nnini naa tamaa kamete e takkoto naa haaeo TeAtua raa ki te kerekere!"

² Te ensol mua raa nihano no nnini tana tamaa kamete. Naa haitino naa tama e ttaka ma te hakailona te manukaitama ma naa tama teelaa e lotu ki tana aitu penapena raa ni hakallono isu hakkaatoa ka ppara naa haitino laatou.✠

³ Teenaa te ssoa te ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te moana. Te moana ni huri no mee ma se ttoo te tama e mate. Naa manu ma naa ika i te moana ni mmate hakkaatoa.

⁴ Te ttoru naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki naa vai e ffuro ma naa vai e takkoto i naa sao. Naa vainaa ni ffuri no mee ma se ttoo.✠

⁵ Teenaa nau kulono te ensol e roorosi naa vai raa e mee maa, "Oo hakatonu

✠ 14.20 Is 63.3; Lam 1.15; Rev 19.15 ✠ 15.3 Ex 15.1 ✠ 15.4 Jer 10.7; Ps 86.9 ✠ 15.5 Ex 38.21

✠ 15.8 Ex 40.34; 1 Kgs 8.10-11; 2 Chr 5.13-14; Is 6.4 ✠ 16.2 Ex 9.10 ✠ 16.4 Ex 7.17-21; Ps 78.44

ni mee raa e ttonu ttike, i aa koe ko te tama e tapu, te tama teelaa ni noho mai imua aa teenei e noho i te ssao nei! ⁶ Naa ttoo naa tama te kanohenua TeAtua ma naa pure TeAtua raa nissii mai i naa rima naa tama naa, aa teenei laatou ku hakaunumia hoki koe kite ttoo. Laatou nei ku hakkaitoaina hakaraaoi iloo inaa vana laatou nimee.” ⁷ Kiotiraa nau kulono tereo e taratara mai i te kina te olta, “TeAtua, TeAriki Haimahi. Oo hakatonu nei e ttonu maaoni!”

⁸ Te haa naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa kite laa, teenaa naa tama raa ni ttiake ki tuunia i te vvela te laa. ⁹ Laatou ni tuunia i te vvela, teenaa ki ffuri laatou no tuku haaeo i te inoa TeAtua, te tama teelaa e lavaa te pesiake naa haaeo kilaatou. Laatou ni see te ttiake naa haisara laa-tou naa no hakannau i te haimahi TeAtua.

¹⁰ Kiotiraa te rima naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te nohorana te manu kaitama, teenaa naa tama i te nohorana te manu kaitama raa ni uuhia te poouri elasi. Naa tama naa nittani i naa hakallono isu laatou. ¹¹ Laatou ni ffuri no tuku haaeo i TeAtua i te lani i laatou e hakallono isu aa i naa ppara naa haitino laatou. Tevana iaa laatou ni see ttiake naa sosorina tippua laatou.

¹² Ki oti raa te ono naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki te vai e ttpa ma ko Euphrates. Te vai naa ni tere kilaro no pakupaku, ki takoto se ara maa naa tuku e oomai i te anake. ¹³ Teenaa kite iloo nau naa aitu e kerekere e toru, e tiputtipu ma ni rokrok. Laatou ni ssura iho i te pukua te dragon, te pukua te manu kaitama, aa te pukua te pure hakareeresi. ¹⁴ Teenei ko naa aitu naa tippua teelaa ni hakassura naa mahi aitu. Takatoru aitu nei e ttae ki naa tuku kato i te maarama nei, teenaa ki hakakkutu laatou hakapaa no hetaa i te aso e lasi TeAtua Haimahi.

¹⁵ TeAriki ki mee ake, “Kootou ki hakamattoni lokoi i te mee nei! Nau ma ki hakateki no hakasura mai, e mee koi ma ko te tama kailaarao e uru atu kiloto naa hare kootou i te saaita kootou see illoa. Kootou ki roorosi hakaraaoi ki see hakatekia kootou. Kootou kittara naa taapuru kootou kimmua, ki see napa kootou inaa furoffuro takaffua kootou vaaroto te henua i taku sao ma ki hakasura atu.”

¹⁶ Teenaa naa aitu raa ki hakakkutu ake naa tuku raa ki te kina e ttpa ma ko Armagedon i te taratara naa Jew.

¹⁷ Kiotiraa te hitu naa ensol raa ku too tana tamaa kamete raa no nnini ki naa uruaa. Teenaa kilono nau inaa taratara mai vaaruna tereo i te nohorana maatia iloto te Hare Tapuraa peela, “Teenei ku oti hakkaatoa!” ¹⁸ Te uila raa ni taaraki katakattuu naa hatturi, teenaa te hui te mahuke raa ni ruu. Te mahuke nei ku hakamataku i naa mahuke kato ni ssura. Ekaamata mai iloo i te saaita naa tama i te maarama nei ni penapenaa TeAtua raa, see hai mahuke ni lasi peenei. ¹⁹ Te hui te henua Babilon naa nimatohi ki naa vasi e toru, aa naa henua ellasi i naa matakaaina hakkaatoa ni massee. TeAtua ni hakamaarona i naa vana e kerekere ni ssura i Babilon, teenaa e hakaunumia ai ala naa tama te henua naa kite vaimmara, teenaa ko analoto e hakappuu atu kilaatou. ²⁰ Naa tamaa henua aa ma naa mouna raa hakkaatoa ni seua no seai hakaoti. ²¹ Naa hui ais ellasi iloo, ennoto i te mmaha naa paekeleisi tiki lua raa, ni maaoha mai i te lani ki naa tama naa. Teenaa ki massike laatou no taratara haaeoina TeAtua, inaa haaeo raa ku hakamattaku hakallika iloo.

☆ **16.10** Ex 10.21 ☆ **16.12** Is 11.15 ☆ **16.15** Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 3.3 ☆ **16.16** 2 Kgs 23.29; Zech 12.11 ☆ **16.18** Rev 8.5; 11.13,19 ☆ **16.19** Is 51.17 ☆ **16.20** Rev 6.14 ☆ **16.21** Ex 9.23; Rev 11.19

17

Te ffine hai huri ma te manu kaitama

¹ Kiotiraa te ensol tokotasi inaa ensol e hitu teelaa nitaao hi naa tamaa kamete raa ku hanake kiaa nau no mee mai peelaa, “Kau ki hakaariatu nau itaku vana ma kimee kite ffine e hai huri naa, teenaa ko te henua elasi etuu ite kina naa riva tammaki.” ² Naa tuku te kerekere raa ku oti te moemmoe katoa ma te ffine naa. Laatou ku oti te hakaunumia a ia no vvare kite vaimmara i tana manava hai huri.”

³ Te Aitu Te Atua raa nitau iaa nau, teenaa kisaaua nau te ensol raa no kaavea kiloto mouku. I te kina naa raa, nau ni kite te ffine e noho i aruna te manu kaitama e mmea. Te manu kaitama naa e mee ana pisouru e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru. Te kau taratara haaeo i Te Atua e sissii vaaruna te haitino katoa te manu kaitama naa. ⁴ Te ffine naa e uru ki naa hekau e mmea poouri kammea maarama, aa etau ki naa kikilani e ppena ki naa kol aa ma naa paa hatu etaavimmaha. Aia etaaohi te kap raa ki tana rima, aa iloto te kap naa e pii kite lo po mee e kerekere hakallika. Teenaa ko naa tiputipu tana manava hai huri. ⁵ I aruna tana taurae raa, etaaata te inoa teelaa see ilotia tana hakataakoto. Te inoa raa e hakatuu peelaa, “Babilon, te henua hakamau, te tinna naa tama hai huri hakkaatoa aa te tinna naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika ite maarama nei.” ⁶ Nau e kite maa te ffine naa ni unu no vvare i te ttou naa tama Te Atua ma te ttou naa tama ni taaia no mmate i laatou ni tautari ki Jesus.

Taku saaita ni kite ite ffine naa raa, nau ni oho iloo. ⁷ Teenaa kimee mai te ensol raa peelaa, “Koe e oho ite aa? Kau ki hakaariatu nau te hakataakoto teelaa see ilotia ite ffine raa aa ite manu kaitama e ssau iaa ia. Teenaa ko te manu kaitama e mee ana pisouru e hitu aa e ttuu ana paki e sinahuru. ⁸ Te manu kaitama e kiitea a koe naa ni noho mai imua, aa te nei kuseai. Te vana iaa te manu naa ku saaita koi ki uru mai i te rua e hotu iloo kilaro ka poouritanutanu, ki huriatu Te Atua no taia hakaoti. Naa tama ennoho ite kerekere nei, teelaa ni see sissia naa inoa laatou imua ite mahaa mai ana te maarama nei iloto telaupepa naa tama e ora hakaoti raa ma ki oho ite saaita laatou ma ki kite ite manu kaitama naa. Te manu kaitama naa ni ora imua, aa te nei kuseai ite saaita nei. Te vana iaa a ia ma ki hakaasura mai hoki imuri.”

⁹ “Te tama e atamai raa ma ki ilotia a ia te hakataakoto te mee nei. Naa pisouru e hitu raa, teenaa nitamaa mouna e hitu teelaa eno ho ai te ffine raa i aruna. Naa pisouru naa e mee hoki ma nituku e hitu. ¹⁰ Naa tuku e rima ku oti te mmate, te tuku tokotasi koi noho ite ssao nei, aa telaa tuku seki au are. Tana saaita ma ki au raa, a ia ma ki noho hakamaatua ite tamaa saaita koi. ¹¹ Aa te manu kaitama teelaa ni ora imua, aa te nei kuseai raa, a ia naa ko te varu naa tuku. A ia naa se tuku i naa tuku e hitu naa, aa teenaa ko ia naa teelaa ma ki taia no mate.

¹² “Naa paki e kite koe e ttuu i naa pisouru te manu kaitama naa, teenaa nituku e sinahuru, aa laatou seki hakanoho ma nituku naa henua. Te vana iaa laatou ma ki oti kuti iake kinnoho hakamaatua laatou ma nituku ite tamaa saaita ma te manu kaitama.” ¹³ Naa tuku e sinahuru nei e mee laatou hakataakoto tokotasi, teenaa ki hookii naa mahi laatou kite manu kaitama naa ki noho hakamaatua ia. ¹⁴ Laatou ma ki hetaa ma te Sukua Sipsip, te vana iaa te Sukua Sipsip, e haka paa ma naa tama ni kannaatia a ia, teenaa ko naa tama ni hakamaatinoria a ia, naa tama e tautari peenaa kiaa ia raa ma ki ffuri atu no taaia laatou. I te aa, i aa ia naa ko Te Ariki naa ariki aa te Tuku naa tuku hakkaatoa.”

✧ 17.1 Jer 51.13 ✧ 17.2 Is 23.17; Jer 51.7 ✧ 17.3 Rev 13.1 ✧ 17.4 Jer 51.7 ✧ 17.8 Dan 7.7; Rev 11.7; Ps 69.28 ✧ 17.12 Dan 7.24

¹⁵ Te ensol raa kitaratara mai hoki peelaa, “Te moana aau ni kite teelaa e noho ai te ffine iaruna raa, teenaa ko naa kanohenua hakkaatoa, naa manava hakkaatoa, aa ma naatama inaatatara hakkaatoa.
¹⁶ Naa paki esinahuru aa te manukaitama aau ni kite raa, laatou maki lotoffaaeo ite ffine hai hurinaa. Naa hekau katoo te ffine naa maki uiia laatou katiake te ffine naa ki noho hua; naa pukunohi tana haitino maki kaina laatou katuunia tana haitino ite ahi.
¹⁷ Naa manava naatuku naa kuoti te usuhia Te Atua, niaaina maa laatou nisee illoa, ki hakaioo laatou hakapaa no hookii naa mahi laatou ki te manukaitama raa ki noho hakamaatua aia, teenaa ki tae ki te saaita naa taratara Te Atua raa e hakattino maaoni.
¹⁸ “Te ffine ekiitea a koe raa, teenaa kote henua elasi e mee ana tuku teelaa e noho hakamaatua iaruna naa tuku naa kanohenua hakkaatoa ite maarama nei.”

18

Babilon ku maseu

¹ Kimuri, itakukite ana ite ffine e noho iaruna te manukaitama e mmea raa, nau kukite hoki telaa ensol e au kilaro ite lani. Te ensol naa se ensol hakamaatua iloo, teenaa te maarama nei ni maasina hakkaatoa ite ttia tana haitino. ² Aia ni tanitani varo peelaa, “Te ffine raa kuoti te pakuu kilaro! Te hui te henua Babilon kuoti te pakuu kilaro! Saaita nei te henua naa ku nohoria naa tippua ma naa aitu e kerekkere; te kau manu haaeo ma naa manu teelaa e hakanniko ai te henua kuttaka vaaroto te henua naa.✠
³ Naa tama i naa kanohenua hakkaatoa ni hakavaarea ka moemmoe laatou ma te ffine hai hurinaa. Naa tama raa ku mee ma ko naa tama e hakaunumia ki naa vai mmara. Naa tuku ite kerekere nei ni moemmoe peenaa ma te ffine naa, aa naa tama e mee naa sitoa laatou ite kerekere nei ni ffuti te lopo mane i te kau hekau te ffine naa ni kaimanako ka taavi.”✠
⁴ Ki oti raa nau kulono i telaa reo e taratara mai ite lani peelaa, “Aku tama nei, kootou hakattaha i te henua naa! Kootou see hakapaa atu ki see llave kootou i naa haisara te ffine naa; kootou hakattaha ki see llave kootou i naa haaeo teelaa maki kauatu kiaa ia.✠
⁵ Te Atua maki see lavaa te ssiri i naa sosorina tipua te ffine naa. Ana haisara naa ku hakatau no ttae iloo ki te lani.✠
⁶ Kootou ffuri atu no haia ia pee ko ana vana ni mee ki kootou; ana vana e hakallika ni mee ki kootou raa, kootou ku hakattoe no hakahe atu kiaa ia. Kootou hakavii naa vai mmara kootou raa ki mmara hakallika iloo, aa ku kauatu ki unu ia. Hakauru naa vai mmara kootou naa ki ttoe are i ana vai mmara ni penapena maa kootou.✠
⁷ Haia te ffine naa ki tanitani ka hakallono isu, ki sui tana noho ni noho ka hakaffine ma te lopo hekau. I aa ia maraa e hakanau peelaa kiaa ia: ‘Te nei nau e noho ma se ffine hakamaatua! Nau seai se puruna e noho hakaaroa. Nau seai taku vana ma ki oti ku tani ai nau!’

✠ **18.2** Is 13.21; 21.9; Jer 50.39; 51.8; Rev 14.8 ✠ **18.3** Is 23.17; Jer 51.7 ✠ **18.4** Is 48.20; Jer 50.8; 51.6,45 ✠ **18.5** Gen 18.20-21; Jer 51.9 ✠ **18.6** Ps 137.8; Jer 50.29

8 Tevanaiaa teenei ko ana hakanaunei teelaa etakoto ai aia tana aso
ma ki oti kuttiri ia i te lopo haaeo.

Aia ma ki laavea te kau maki no mate;

aia ma ki oti ku noho hakaaroa,

aa aia ma ki noho ka hiikai.

Teenaa aia ma ki tuunia no vela i te ahi,

i TeAtua, te tama ma ki hakatonutonu ia aia raa, ko TeAriki haka-
maatua raa iloo.”☆

9 Naatuku nimoemmoe ma te ffine naa ma ki ppari ka ttani i naa ttoka
laatou i naa ura te henua naa. 10 Laatou ettuu hakammao iloo ka ttoka
i naa ura te henua naa, ilaatou e mattaku maa laatou ma ki vvla hakapaa
ma te henua naa. Laatou ettani peelaa, “Aroha! Aroha i te hui te henua
Babilon! Koe nituu haimahimai imua; koe ni hakateki koi no haia
pakavaina iloto te punaa saaita!”☆

11 Naatama hoki emee naa sitoa laatou i te kerekere nei raa
nippari ka ttani ia aia, i see haitama kutataavi naa hekau ilaatou;☆

12 ku see haitama kutaavi naa kol laatou, naa siliva, naa kikilani aa
ma naa tamaa hatu etaavimmaha, naa maro e makkini, naa maro
emmeapoouri, naa maro e silika, aa naa maro e pura mmea maarama.
Ku see haitama hoki ku taavi naa murilaakau e mannoni teelaa see ssura
i naa kina, aa ma naa mee e penappena ki naa paki naa manu vao, naa mee
e penappena ki naa laakau etaavimmaha, aa ma naa mee e penappena
ki naa katanatea, naa katana, aa ma naa hatu e makkini; 13 see haitama
kutaavi te kau mee e mannoni pee ko naa ‘cinnamon’, naa ‘spice’,
naa insens, naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘frankincense’; ku see haitama hoki
kutaavi naa wain, naa sunu, naa haraoa e makkini, naa haraoa wit,
naa purumakau, naa sipsip, naa hos aa ma naa karis laatou e ttaki, naa poe
aa ma naa karapusi.☆

14 Naatama emee naa sitoa laatou raa nittani
kiaa ia peelaa, “Te kau mee aa ni kaimanako ma ki too maau raa ku vvla
hakkaatoa, aa koe ma ki see kite hakaoti i naa mee naa! Koe ku oti te taka
ka hakaffine ma te lopo hekau!” 15 Naa tama emee naa sitoa laatou teelaa
ni haimane iloo i te henua naa ma ki ttuu hakammao iloo, ilaatou e mattaku
maa laatou ma ki vvla ma te henua naa. Laatou ma ki ttani ka ppari,☆
16 ka mee peelaa, “Aroha. Aroha i te hui te henua Babilon! Imua raa
aia ni hailaakei ki naa hekau e makkini, naa hekau emmeapoouri,
naa hekau emmea mallama, aa etau ki naa kikilani e ppena ki naa kol
aa ma naa tamaa hatu etaavimmaha. 17 Aa iloto te punaa saaita koi raa,
ana hekau naa ni hakateki no seai hakkaatoa!”

Naa ariki naa vaka ma naa tama e hollau i naa vaka naa, naa tama
e heheuna i naa vaka, aa ma naa tama katoo e heheuna mane i te moana raa
nittuu hakammao☆ 18 ka ttani i naa kite laatou i naa tuu te kohu
i naa ura ake te henua naa. Laatou ettuu koi ka taratara peelaa, “See hai
henua imua ni tae ki te taukareka te henua nei!”☆ 19 Naa tama naa ni ppari
ka huru naa pisouru laatou ki naa nanahu ka ttani, “Aroha! Aroha i te hui
te henua Babilon! Te henua ni llave ai naa mane naa vaka hakkaatoa e ttaka
i te moana. Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki
no seai hakkaatoa!”☆

20 Kootou naa tama itelani, kootou ki fiafia i te henua naa ku maseu!
Kootou naa tama TeAtua, naa pure aa ma naa aposol TeAtua, kootou
ki fiafia i te henua naa etuku haaeoina TeAtua i ana vana nimee
ki kootou!☆

☆ 18.8 Is 47.7-9 ☆ 18.10 Ezek 26.16-17 ☆ 18.11 Ezek 27.31,36 ☆ 18.13 Ezek 27.12,13,22
☆ 18.15 Ezek 27.31,36 ☆ 18.17 Is 23.14; Ezek 27.26-30 ☆ 18.18 Ezek 27.32 ☆ 18.19 Ezek
27.30-34 ☆ 18.20 Deut 32.43; Jer 51.48

21 Kiotiraa teensol haimahi tokotasi kussau te hui te hatu elasi nottoni kiloto temoana kataratara peela, “Teenei te ara Babilon maki haia anau. Tehenuanaa makipeesia anau kiloto temoana pee kote hatu nei, kiseekiitea hakaoti! ☆ 22 Tehenua makiseellono hakaoti maa ni ‘harp’ e hakattani ka huahua mai naatama, aa te henua makiseellono hoki maa niporonu e hakattani aa ma nipuu eiri hoki iaruna te henuanaa! Naatama ellau te heheuna ite kau heunaraa makiseekiitea hakaoti iaruna te henuanaa, aa te henua makiseellono hakaoti maa nitama evarulloo ka haikkai! ☆ 23 Tehenua makiseekkite hakaoti maa nilamu eura kallono hoki maa nitama e aavvana hooi ite henuanaa. Naatama nimee naa sitoa laatou ite henuanaa ko naa tama hakamaui loo ite maarama nei, teenaa naatama katoo ite maarama nei ku oti te hakarereesia a koe ki oo pakava hakalellesi naa!” ☆

24 Babilon nimee pakavaina, inaatama teela ni hakaia naa taratara TeAtua aa ma aaraatama ana nitaia ite henuanaa. Maaoni loo, Babilon naa nimee notaaia kammate naatama inaakina katoo ite maarama nei. ☆

19

1 Kiotiraa nau kulono maa nitama etammaki ehevaa mai itelani peela,

“Haleluia! TeAtua, tetama e hakaora taatou, e haimahi aa enoho hakamaatua i taatou!

2 Naa hakatonu TeAtua e ttonu maaoni.

Aia ku oti te hakatonu peela maa te ffine hai huri naa ki taia ki mate.

Teenaa kote ffine nimee pakavaina aia naatama te kerekere nei ki ana tiputipu hai huri.

Aia nimee pakavaina TeAtua inaatama teela ni heheuna ia ia ra nitaia aia no mmate.” ☆

3 Teenaa laatou ki tanitani varo hoki,

“Haleluia! Te kuhu teahi evela ai te henua elasi naa etuu peenaa see motu!” ☆

4 Tetinorua maa haa naa maatua ra aa ma tetakahaa naa manu e ora hakaotiraa nippesi katoo kilaro no hakamaruu ki naa tui laatou imua TeAtua, tetama enoho itana nohorana maatua, nolotu kia ia. Teenaa ki hakatoo laatou hapaa no mee peela, “Amen! Haleluia!”

Te kaikai te Sukua Sipsip e aavana

5 Ki oti ra te taratara ra ku kaumi i te nohorana hakamaatua ra peela,

“Kootou naatama e heheuna i TeAtua aa ma te kautama hakkaatoa, naatama hakamaui ma naa tamavare;

kootou hakannau i TeAtua taatou!” ☆

6 Kiotiraa nau kulono ma sennana naatama tammaki, etakattuu pee ko naa peau etaa, aa etakattuu pee ko naa hatturi. Nau elono i naa tanitani varo laatou peela,

“Haleluia! I TeAriki, taatou Atua Haimahi, ko te Tuku hakamaui taatou!” ☆

7 Taatou ki fiafia; taatou ki hakanau i ana mahi hakamaatua!

Te ssao te Sukua Sipsip ki aavana ra ku tae mai,

aa tana aavana ra ku oti te hai laakei hakaoti.

8 Tana aavana naa ni kauake tana maro e makkini aa e matahua ki tara.”

(Te maro e makkini naa, teenaa ko naa sosorina e taukalleka naatama e ttapu TeAtua.)

☆ 18.21 Jer 51.63-64; Ezek 26.21 ☆ 18.22 Ezek 26.13; Is 24.8 ☆ 18.23 Jer 7.34; 25.10 ☆ 18.24 Jer 51.49 ☆ 19.2 Deut 32.43; 2 Kgs 9.7 ☆ 19.3 Is 34.10 ☆ 19.5 Ps 115.13 ☆ 19.6 Ezek 1.24; Ps 93.1; 97.1; 99.1

⁹ Teenaa te ensolraa kimee mai kiaa nau, “Hakatuu naa taratara nei ki too laupepa: Naa tama niarumia ki te kaikai i te aavana te Sukua Sipsip raa, laatou ki fiafia.” Aia kimee hoki peelaa, “Teenei ko naa taratara maaoni TeAtua.”✠

¹⁰ Teenaa ki tauturi nau imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia. Araa nei aia kumee mai. “Koe see mee peenaa! Nau nei setama koi e heheuna i TeAtua, emee pee ko kootou ma naa tama kato teelaa e hakataakoto i te hakamaaoni teelaa nitarataraina Jesus. Koe ki lotu ki TeAtua!”

I te hakamaaoni teelaa nitarataraina Jesus raa ko te mee ni usuhia ai naa manava naa pure TeAtua.

Te tama e tere ake te hos e makkini

¹¹ Teenaa nau kittoka no kite itelani etaaraki katu mai te hos e makkini. Te tama enoho iaruna te hos naa ettapa ma ko ‘Te Tautari tonu ma te Hakamaaoni.’ Aia e hakatonutonu ki te tiputipu etonu, aa itana saaita e haihaao ka hetaa ma aaraa tamaraa, aia e tautari ki te tiputipu etonu.✠ ¹² Anakaramata eura ma seahi aa e hakao ana notimaatua e tammaki itana pisouru. Aia emee tanainoa emmau itana haitino, ia seehai tama e iloa ite inoanaa. Aia sokoia e iloa itana inoa.✠ ¹³ Ana hekau e uru raa e uhi kato kitetoo. Tanainoa ko “Te Taratara TeAtua.” ¹⁴ Naa tama taa itelani raa e ffuro ake vaamuri iaruna naa hos e makkini raa euru kato kinaa hekau e makkini aa e mataffua. ¹⁵ Te komu taa tama e kaa raa e ssae mai itana pukua, teenaa ko tana komu ma ki sare taa aia naa tama naa kanohenua. Aia ma ki noho ma setuku haimahi. Teenaa aia ma ki takatakamia aia naa hua wain raa no mallepu, ki huri ake te tiputipu i naa loto TeAtua Haimahi.✠ ¹⁶ Te inoa nei emmau iaruna ana hekau e hakao, i te kina ana vae, e ssii peelaa, “Te Tuku hakamaatua i naa tuku, aa Te Ariki hakamaatua i naa ariki.”

¹⁷ Kiotiraa nau kukite te ensol etuuake iaruna telaa. Aia etuu katanitanivaro kinaa manu hakkaatoa elelee itelani peelaa, “Kootou hakakkutu mai kite kaikai elasi TeAtua! ¹⁸ Kootou oomai nokkai naa pukunohi naa haitino naa tuku, naa tama etaa inaa tau ma naa hakamau laatou, naa pukunohi naa hos ma naa tama ettere i naa hos naa, naa pukunohi naa poe, naa hakamau aa ma naa pukunohi naa tamavare!”✠

¹⁹ Teenaa nau kukite i te manuka itama ma naa tuku i te kerekere nei aa ma naa tamataa laatou raa e hakakkutu ki hetaa laatou ma te tama e tere ake i te hos e makkini raa ma naa tama e ffuro ake vaamuri aana. ²⁰ Te manuka itama naa ni tauhia no karapusina hakapaa ma tanapure hakareeresi teelaa ni hakassura ana mahi aitu imua ana karamata. Teenaa ko naa mahi aitu teelaa ni hurisia naa manava naa tama ettaka ma te hakailona te manuka itama, aa elotu ki tana aitu ni penapena. Te manuka itama naa ma te pure hakareeresi raa ni tauhia no peesia ki loto te rua eura ana korokorohatu.✠ ²¹ Naa tama taa te takarua naa ni taia kato no mmate kite komu taa tama teelaa e ssae mai i te pukua te tama e tere ake i te hos e makkini. Naa manu kato e lelee raa ni llee ake no kkai naa pukunohi naa tama e mmate naa.

20

Te simata setau

¹ Teenaa kikite nau te ensol esepuiho itelani. Aia etaaohi tekii te rua e hotu iloo kilaro aa ma teseni emmaha itana rima. ² Te ensol naa ni osohia aia te dragon raa no tauhia, teenaa ko te kata tuai

✠ **19.9** Mt 22.2-3 ✠ **19.11** Ezek 1.1; Ps 96.13; Is 11.4 ✠ **19.12** Dan 10.6 ✠ **19.15** Ps 2.9; Is 63.3; Joel 3.13; Rev 14.20 ✠ **19.18** Ezek 39.17-20 ✠ **19.20** Rev 13.1-18

teelaa e haia ma ko te tipua kailaarao, e ttapa ma ko Satan. Aia ni saitia te ensol naa ki te seni, teenaa kikapusiia naa setau e lava tana simata.✧

³ Kiotiraa peesia iloo aia te dragon naa kiloto te rua e hotu iloo kilaro, teenaa ki hakanitia aia te tootoka te rua naa ki mmau, ki see hakasura mai te dragon naa no hakarereesia hoki naa kanohenua i te maarama nei. Aia ma ki tiiake ki moe peenaa ki laka te simata setau. Te saaita naa setau naa kullaka raa, a ia ma ki hakattanasia se tamaa saaita maana ki taha.

⁴ Kiotiraa nau kukite naa tama e noho iaruna naa nohorana maatua. Naa tama naa ni hakanohoria TeAtua ki hakatonutonu laatou naa tama te maarama nei. Nau e kite hoki naa manu naa tama ni taiaa ilaatou ni hakaia te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus, aa ilaatou ni hakaia hoki naa taratara TeAtua. Naa tama naa ni see lotu ki te manu kaitama ma tana aitu nipe napena, aa laatou hoki ni see too te hakaiona te manu kaitama raa i naa rima laatou ma naa taurae laatou. Naa tama naa ni massike mai no ora hoki, aa teenaa laatou kunnoho hakapaa ma Christ ma ni tuku iloto te simata naa setau.✧ ⁵ (Te nei ko naa tama mua e massike i te mate. Aaraa tama ni mmate raa ni see massike no ora hoki, laatou ettari kilaka te simata setau naa.) ⁶ Naa tama e ffai i naa tama TeAtua ma ki hakamasike mua i te mate raa, laatou e tau te fiafia, ilaatou ma ki see llave i te mate hakamuri. Laatou ma ki heheuna ma ni maatua TeAtua ma Christ, aa laatou ma kinnoho hakamaatua ma ia iloto te simata setau.

Satan ku taia TeAtua no mate

⁷ Saaita te simata setau naa e laka raa, Satan ma ki hakattanasia i tanakina e karapusina TeAtua. ⁸ Teenaa aia ma ki hano no usuhia naa kanohenua katoo teelaa e masseu ki naa kina katoo i te maarama nei, teenaa ko naa kina e haia ma ko Gog ma Magog. Naa kanohenua naa ma ki hakakuturia aia hakapaa ki hetaa ma naa tama TeAtua. Naa tama naa e tammaki iloo, e mee pee ko te kerekere i naa taha vaatai.✧

⁹ Naa tama naa ma ki ttoha ki naa kina katoo i te kerekere nei no aarehatia laatou te kanohenua TeAtua iloto te henua teelaa e llee ai te manava TeAtua. Tevana ia te ahiraa ni ura mai i te lani no tuunia katoo laatou.

¹⁰ Teenaa Satan, te tama ni usuusuhia aia naa tama naa, ni peesia kiloto te rua e ura ana korokorohatu. Teenaa ko te kina ni peesia hoki ka mmoe te manu kaitama raa ma te pure hakareeresi. Laatou ma ki mmoe hakaoti iloto te ahi naa ka hakallono isu i te poo ma te ao.

Te Hakatonu hakaoti

¹¹ Kiotiraa nau kukite te nohorana maatua e makkini, aa teelaa setama raa e noho iaruna. Itana saaita ni hakasura iho raa, te kerekere ma telani ni hakatteki no sei, teenaa naa kina naa ni see kiitea hakaoti.

¹² Teenaa nau kukite i naa tama kuoti te mmate, naa tama hakamaatua ma naa tamavare. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua. Araa naa laupepa raa kutallaki, teenaa ko naa laupepa e hakatuu naa sisorina hakkaatoa naa tama te maarama nei. Kiotiraa telaa laupepa kutaaraki hoki, teenaa ko telaupepa e hakatuu naa inoa naa tama e ora hakaoti. TeAtua e hakatonutonu naa tama e mmate, tautari ki naa sisorina laatou e hakatuu mai iloto naa laupepa naa.✧ ¹³ Kiotiraa te moana kupesi ake naa tama kuoti te mmate aa e mmoe ia ia. Te mate ma te kina te mate nippesi ake naa tama ni mmate ka mmoe i naa kina naa. Naa tama naa hakkaatoa ni hakatonutonusia, tautari ki naa sisorina laatou nimee i te maarama nei. ¹⁴ Teenaa te mate ma te kina te mate kupeesia katoo kiloto te rua e ura tana ahi. (Te rua e ura tana ahi nei ko te mate hakamuri.)

15 Naatama see mmau naa inoa laatou iloto telaupepa naatama e ora hakaotiraa nipeesia kiloto te rua e ura tana ahi.

21

Te lani hoou ma te kerekere hoou

¹ Kiotiraa nau kukite telani hoou ma te kerekere hoou. Telani mua ma te kerekere mua raa kuseai, aa te moana raa hoki kuseai. ² Teenaa kikite nau te henua e tapu TeAtua, te Jerusalem hoou, e tukua iho i TeAtua itelani, emee ma setapu ehailaakei kihaka aavanatia. ³ Araa nau kulono itereo etarataramai vaaruna itekina te nohorana hakamaatua TeAtua peela, “Teenei TeAtua kunoho ma naatama te maarama nei. Aia makinoho ma laatou, aa laatou kumee ma nitama TeAtua. Teenaa TeAtua tanatino makinoho ma laatou aa kumee ma se Atua laatou. ⁴ Aia makisoria aia naareimata effuromai inaa karamata laatou. Naatama naa makisee lavaa hakaoti temmate aa laatou makisee lavaa hakaoti te ppari. Laatou makiseettani hoki ka hakallono isu, ite tiputipu imua raa kuseai.”

⁵ Kiotiraa te tama e noho i aruna te nohorana maatua raa ku taratara peela, “Teenei nau kupena naa mee hakkaatoa ki hoou.” Aia ki taratara hoki peela, “Sissia naa taratara nei ki too laupepa, iteenei nitaratara maaoni aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei”. ⁶ Teenaa aia ki mee mai hoki, “Naa mee katoo ku oti te haia a nau. Nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaotiana naa mee hakkaatoa. Naatama ehiiunu raa, laatou makitiake nau ki unu laatou itevai ehakaorata, aa laatou makiseetaavi te vai e unu laatou naa. ⁷ Naatama ehakataakoto tonu iaanau nottae kite hakaotiana raa makihai a nau peenei: Nau makimae ma se Atua laatou, aa laatou kumee ma nitamalliki aaku. ⁸ Tevana ia naatama e kiri mattaku, naatama ehakakkee i Jesus, naatama emanava kerekere, naatama etaatama, naatama ehai huri, naatama ehai kinaapakava, naatama elotu kinaaaitu epenappena, aa ma naatama etaratara kailallao raa ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua. Tekina laatou raa kote rua e ura naakorokorohatu, teenaa kote ssoa te mate.”

Jerusalem hoou

⁹ Teenaa te ensol tokotasi itetakahitu ensol teela nissura mai ma naatamaa kamete e hitu e takkoto naa haeo hakaoti e hitu raa, ku hanake kiaa nau no mee mai, “Kau kihakaariatu nau tetaupu emee kiaavana ite Sukua Sipsip.” ¹⁰ Nau nitauria TeAitu nosaaua nau te ensol raa no hakatuuria itetauru temouna e ooiloo i aruna, teenaa kihakaari mai aia kikite nau i Jerusalem, te henua e tapu, iana tukua iho i TeAtua itelani kaau kilaro. ¹¹ Tehenua naa emaasina katoo kitettia te haitino TeAtua, teenaa etoo tana maasina pee kote tamaa hatu ekkiva ettapa ma se ‘jasper’, aa emaarama ma se kalas ‘chrysal’. ¹² Te hiri etaakai vaataha te henua naa e konotu iloo kiaruna kamee ana tootoka esinahuru maarua, aa teela setakasinahuru maarua naa ensol raa ettuu karoorosi inaa tootoka naa. Iaruna naa tootoka raa, naa inoa naa haanauna esinahuru maarua ite manava Israel raa e mmau. ¹³ E mee naa tootoka tiki toru inaa vasi katoo te henua naa: e toru e huri kite anake, e toru kite vasi haka saupuku, e toru ite vasi haka tokorau, aa e toru e huri kite laki. ¹⁴ Te hirinaa ehakatu i aruna naapou hakamaatua

☆ 21.1 Is 65.17; 66.22; 2 Pet 3.13 ☆ 21.2 Is 52.1; 61.10; Rev 3.12 ☆ 21.3 Ezek 37.27; Lev 26.11,12

☆ 21.4 Is 25.8; 35.10; 65.19 ☆ 21.6 Is 55.1 ☆ 21.7 2 Sam 7.14; Ps 89.26-27 ☆ 21.10 Ezek 40.2

☆ 21.13 Ezek 48.30-35

e sinahuru maa rua, aa naa inoa tetaka sinahuru maa ttakarua aposol te Sukua Sipsip raa e mmau i naa pou naa.

¹⁵ Te ensol teelaa nitaratara mai kiana nauraa etuu ma te haaite raa ki haaite telasi te henua naa, teenaa ki haaite raa aia naa tootoka raa ma te hiri e aareha i te henua naa. Te haaite etuu ma ia naa e pena ki te kol.✠

¹⁶ Te llaha te henua naa ma tana huarooroa e hakatau peellaa lokoi. Teenaa te saaita te ensol naa ni haaite te henua naa raa, te huarooroa te henua naa e noto i naa sinahuru maa lua mano naa ‘stadia’.* Te llaha ma te konotuu te henua naa e hano hoki peenaa. ¹⁷ Te ensol raa ni haaite te hiri raa hoki, tautari ki naa haaite te henua. Te matoru te hiri raa e noto telau ma te matahaa maa haa naa ‘cubit’.† ¹⁸ Te hiri raa e pena ki te hatu ettapa ma se ‘jasper’, aa te henua naa ia e pena ki te kol, aa e maarama ma se kalas. ¹⁹ Naa pou hakamaatua e hakatuu ai te hiri te henua naa e hilaakei katoo ki te kau tamaa hatu e kkiva. Te pou hakamaatua mua raa e hilaakei ki te ‘jasper’, tessa te pou raa ki te hatu ‘sapphire’, te ttora naa pou raa ki te hatu ‘agate’, te haa naa pou raa ki te hatu ‘emerald’, ²⁰ te rima naa pou ki te hatu ‘onyx’, te ono naa pou ki te hatu ‘carnelian’, te hitu naa pou ki te hatu ‘quartz’, te varu naa pou ki te hatu ‘beryl’, te sivo naa pou ki te hatu ‘topaz’, te sinahuru naa pou ki te hatu ‘chalcidony’, te sinahuru maa tasi naa pou ki te hatu ‘turquoise’, aa te sinahuru maa rua naa pou raa e hilaakei ki te hatu ‘amethyst’. ²¹ Naa tootoka e sinahuru maa rua raa e ppena ki naa tamaa hatu makilakkila ettapa ma ni ‘pearl’, teenaa te tootoka e pena ki te ‘pearl’ tokotasi. Naa saarena te henua naa e ppena ki naa kol, aa e maarama ma se kalas.✠

²² Nau ni see kite ma se hare tapu iloto te henua naa, i te aa i te henua naa etapu ia ia kunohoria Te Atua, Te Ariki Haimahi, ma te Sukua Sipsip.

²³ Telaa ma te marama seetii i te kina naa, itettia te haitino Te Atua etoo i te kina naa no maarama ai te henua naa, aa te Sukua Sipsip raa e maasina pee kotelamu te kina naa.✠ ²⁴ Teenaa naa kanohenua katoo i te maarama nei ma kinnoho iloto te maasina etoo i te henua naa, aa naa tuku i te kerekere nei ma ki tari ake naa hekau laatou ki te henua naa.✠

²⁵ Naa tootoka te henua naa ma ki ttuu tallaki peenaa; naa tootoka naa ma ki see ppui, i te aa, te poo see sura i te henua naa. ²⁶ Naa hekau ma naa mane naa kanohenua katoo ma ki oti kutoo atu kiloto te henua naa.✠

²⁷ Tevana ia see hai mee e kerekere ma ki hakauruhia ki loto te henua naa, aa see hai tama hoki e sosorina hakannapa ka taratara kailallao ma ki lavaa te uru atu kiloto te henua naa. Naa tama koi e mmau naa inoa laatou iloto te laupepa te Sukua Sipsip, teelaa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti, teenaa ma ki oo atu no nnoho i te henua naa.✠

22

¹ Te ensol raa ni hakaari mai hoki te riva e takoto te vai e hakaora tama. Te vainaa e maaramattini ma se kalas ‘chrysal’, aa e tere iho i te kina te nohorana hakamaatua Te Atua ma te Sukua Sipsip,✠ ² no tere vaarototonu te henua naa. Aa i naa vasi e lua te riva raa, te laakau teelaa e ffua naa kaikai e hakaora tama raa e somo. Te laakau naa e hua ana saaita katoo e sinahuru maa rua iloto te setau tokotasi, teenaa e hua i te marama;

✠ **21.15** Ezek 40.3 * **21.16** Naataratara haka Greece e mee maa “12,000 stadia,” raa e noto naa simata elua maa te haa naa rau naa kilomita (2,400). Te kooina 12,000-nei e huriake ki naa Jew raa i te nei se kooina e kaatoa. † **21.17** Te taratara haka Greece raa, e mee maa “144 peikos” i te matoru te hiri raa, e noto naa sekumi etoru ma naa roha etoru. Te kooina 144-nei e huriake ki naa Jew raa i te nei se kooina kaatoa (12x12). ✠ **21.21** Is 54.11-12 ✠ **21.23** Is 60.19-20 ✠ **21.24** Is 60.3 ✠ **21.26** Is 60.11 ✠ **21.27** Is 52.1; Ezek 44.9 ✠ **22.1** Ezek 47.1; Zech 14.8

aa naalau telaakau naa etoo naa kanohenua raa no aamosi ki naa kina laatou e ppara ki mmahu aa ki see mmaki laatou.☆ ³ Naa mee teelaa TeAtua e hakanniko raa ma ki see ssura iloto te henua naa.

Te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip raa ma ki takoto iloto te henua naa, aa naa tama teelaa e heheuna iaa la raa ma ki lotu iaa la.☆

⁴ Naa tama naa ma ki kkite i naa karamata TeAtua, aa tana inoa ma ki mmau i naa taurae laatou. ⁵ Te henua naa ma ki see sura te poouri, teenaa laatou ma ki see ssee maa nilamu aa ma selaa ki tii. Ite aa, ilaatou ma ki ttaka iloto te maasina TeAtua TeAriki, teenaa laatou ma ki nnoho hakaoti ma ni tuku.☆

Jesus ma ki au

⁶ Teenaa te ensol raa ki mee mai, “Teenei ni taratara maaoni, aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei. TeAtua TeAriki, te tama ni hookii tana Aitu ki ttaka ma ana pure, ni heuna mai tana ensol raa ki hakaari ake ki naa tama e heheuna iaa la i naa vana teelaa ku tauppiri ki ssura.”

⁷ Jesus ki mee mai, “Kootou hakannoo mai! Nau ku tauppiri ki au!” Naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara iloto telaupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri, laatou ki fiafia.

⁸ Anau, John, nilono kakite naa mee nei hakkaatoa, aa takusaaita ni oti telono kakite inaa meenei raa, nau ni tauturi imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia. ⁹ Araa nei a ia ku mee mai, “Koe see mee peenaa! Anau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee koe ma ootaaina, naa pure TeAtua, aa ma naa tama katoa teelaa e hakannoo no tautari ki naa taratara e takkoto i telaupepa nei. Koe ki lotu ki TeAtua!” ¹⁰ A ia ki mee mai hoki, “Koe see huuina naa taratara e mmau iloto telaupepa nei, teelaa e taratara i naa vana ma ki oti ku ssura imuri. Ite aa i naa vana nei hakkaatoa ku tauppiri ki hakattino mai. ¹¹ Tama e sosorina tipua raa, tiiake ia ki taka ma ana sosorina naa, aa te tama e taka ma ana mannatu e kerekere raa, tiiake ia ki taao hi ana mannatu naa; te tama e sosorina taukareka raa, a ia ki taao hi ki ana sosorina naa, aa te tama e tapu raa ki taao hi ki tana tipu tipu naa.”☆

¹² Jesus raa ku mee mai, “Kootou hakannoo mai! Nau ku tauppiri ki au! Nau ma ki suratu ma naa tuuhana naa tama ni heheuna iaa nau, teenaa nau ma ki hakatuu ki naa kooina naa heuna laatou ni mee, aa ku vaevae atu naa tuuhana laatou.☆ ¹³ Anau nei kote Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa.”☆

¹⁴ Kootou naa tama e fui fufui naa hekau laatou e hakao ki mataffua raa, kootou ki fiafia. Kootou ma ki tiiake TeAtua kikkai kootou naa hua telaakau e hakaora tama, aa kilavaa kootou te uru i naa tootoka raa ki lotu te henua naa.☆ ¹⁵ Naa tama teelaa ma ki see hakauruhia ki lotu te henua naa raa, teenaa koo naa tama e sosorina pee koo naa poi, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e hai huri, naa tama e taatama, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa naa tama e taratara kailallao ka sosorina kailallao.

¹⁶ Jesus ki mee mai hoki, “Anau, Jesus, ni heuna atu taku ensol raa ki kauatu naa taratara nei ki kootou, te kanohenua telotu. Anau nei kote tahito manava iloo David; nauraa kote tapao, te hetuu e maasina i te tahaata.”☆

¹⁷ Teenaa TeAitu ma te aavana te Sukua Sipsip raa e taku peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”☆

☆ **22.2** Gen 2.9; Ezek 47.12 ☆ **22.3** Zech 14.11 ☆ **22.5** Is 60.19; Dan 7.18 ☆ **22.11** Dan 12.10
 ☆ **22.12** Is 40.10; 62.11; Ps 28.4; Jer 17.10 ☆ **22.13** Rev 1.8,17; 2.8; Is 44.6; 48.12 ☆ **22.14** Gen 2.9; 3.22 ☆ **22.16** Is 11.1,10 ☆ **22.17** Is 55.1

Naa tama e llono i te taratara nei ki taku hoki peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”
Ki mee setama e hiiunu, a ia ku au ki kauake nau te vai e hakaora tama,
i teenaa ko taku mee e hookii vare ki naa tama e hiiunu.

Naa taratara hakaoti

¹⁸ A nau, John, e hakaapo atu te taratara nei ki naa tama kato e hakanoo
ki naa taratara e takkoto iloto telaupepa nei, teelaa e taratara i naa vana
nissura imua aa ma naa vana makioti kussura imuri: Ki mee
setama epono nitaratara maana hoou iaruna naa taratara e takkoto
i telaupepa nei, TeAtua hoki ma ki tosi naa haaeo teelaa ni tarataraina mai
iloto telaupepa nei no pesiatu kiaa ia. ¹⁹ Aa ki mee setama e hanaa ia
nitaratara i naa taratara e takkoto iloto telaupepa nei, a ia ma ki kapitia
TeAtua ki see kai a ia i naa hua te laakau e hakaora tama, aa a ia ma ki puuia
hoki ki see noho ia i te henua e tapu TeAtua. Teenaa ko naa mee e taukalleka
teelaa e tarataraina telaupepa nei. ✧

²⁰ Te tama ni hakasura iho naa vana nei ki naa kanohenua hakkaatoa raa
e mee maa, “Maaoni iloo! Nau ku taupiri ki au!”

Amen! Kau, TeAriki Jesus!

²¹ Telaa i TeAriki Jesus ki takoto i naa kanohenua hakkaatoa.